
HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

5 ...

DOUWES EN FEITH.

KERKELIJK WETBOEK.

DE REGLEMENTEN EN VERORDENINGEN DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK, MET AANTEEKENINGEN.

VIJFDE UITGAAF

DOOR

J. KNOTTENBELT,
SECRETARIS VAN DE ALGEMEENE SYNODE DER NED. HERV. KERK.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1905.

STOOMDRUKKERIJ VAN J. B. WOLTERS.

INLEIDING TOT DEN DERDEN DRUK.

„Met de bewerking en uitgave van dit „Kerkelijk Wetboek" hebben wij getracht een werk te leveren, dat voor allen, die geroepen zijn met de kerkelijke en kerkrechtelijke vraagstukken van onzen tijd zich bezig te houden, bijzonder alzoo voor hen die in hoogere of lagere Besturen van onze Nederlandsche Hervormde Kerk zitting hebben, practisch dienstig zou kunnen zijn. En is juist in onze dagen de beoefening van het kerkrecht voor den aanstaanden Evangeliedienaar met reden zóó noodig geoordeeld, dat niet alleen onze Kerk onder de vakken, waarin van harentwege hooger onderwijs, tot aanvulling van het Universitaire, gegeven moet worden, dit studievak mede heeft opgenomen, maar ook, naar het Reglement op het examen ter toelating tot de Evangeliebediening, de Candidaten opzettelijk over de beginselen van het Nederlandsch Hervormd kerkrecht ondervraagd worden, — wij vleien ons, dat wij door onzen arbeid ook eenigermate zullen medewerken om de belangstelling in deze wetenschap te wekken of te verhoogen.

„Wij geven de kerkelijke reglementen met aanteekeningen en bijlagen. Voor de aanteekeningen hebben wij, gelijk van zelf sprak, gebruik gemaakt van de Synodale Handelingen. In deze is veel te

vinden, wat tot recht verstand van onze kerkelijke wetgeving dienstig is. Maar zij zijn niet in ieders handen; en wie ze onder zijn bereik heeft en ze tot opheldering van een of ander punt uit ons kerkelijk recht zou willen raadplegen, wordt licht afgeschrikt door de veelheid van zaken, in die omvangrijke boekdeelen behandeld, en door de dikwijls voorkomende noodzakelijkheid om in schier alle jaargangen na te vorschen, daar dikwerf dezelfde zaak, of eene soortgelijke, herhaalde malen ter Synodale tafel is geweest. Wij hebben ons die moeite getroost, waarbij ons echter de zeer nauwkeurige jaarlijksche registers uitnemend te stade kwamen. In 't voorbijgaan zij hier opgemerkt, dat overal waar wij in de aanteekeningen alleen jaartal en bladzijden aanhalen, dit natuurlijk beteekent jaartal en bladzijden van de Synodale Handelingen. Verder hebben wij gebruik gemaakt van sommige vroeger of later uitgegeven geschriften, die beschouwingen van blijvende waarde over kerkrecht en kerkelijke verordeningen behelzen; alsmede van genomen beslissingen en van vonnissen, niet alleen door kerkelijke maar ook door burgerlijke rechters in kerkelijke zaken geveld."

Met deze woorden hebben de heeren J. DOUWES en Mr. H. O. FEITH, den 6den Mei 1879, den *eersten* druk van hun Kerkelijk Wetboek de kerkelijke wereld ingezonden. Tien jaren later (27 Febr. 1889) was de *tweede* ter perse gelegd en nu zijn weer bijna een tiental jaren verloopen. Wilde het boek, dat zoovelen tot voorlichting gediend heeft, niet verouderen, dan moest noodzakelijk *een derde druk* verschijnen, natuurlijk bijgewerkt tot op het tegenwoordig

oogenblik, maar ook tevens, waar dat noodig mocht blijken, van nieuwe verwijzingen naar de Synodale Handelingen voorzien.

Op verzoek van den uitgever heb ik mij gaarne met dat werk belast, daarbij voor oogen houdende wat de oorspronkelijke opstellers, die nu beiden overleden zijn, in de „Inleiding" verklaarden: „Wij hebben zoo weinig mogelijk onze subjectieve opvattingen op den voorgrond willen stellen, maar boven en vóór alles mededeelen, wat in de geschiedenis der Kerk zelve geworden en als resultaat der praktijk objectief gegeven is. Op deze wijze wenschten wij aan ons werk practische waarde bij te zetten." Het is mijn streven geweest, dat het getuigenis van objectiviteit ook mij gegeven kunne worden, evenals ik gaarne die hulde aan mijne voorgangers breng. Ik heb het niet noodig geacht onderscheid te maken tusschen hunne aanteekeningen en de mijne; al wat uit de jaren 1889 en volgende is, is natuurlijk uit mijne pen gevloeid. Maar ik heb ook, hier en daar door besnoeiing en op andere plaatsen door de citaten wat uitvoeriger te maken, in den arbeid van vóór 1889 die veranderingen aangebracht, welke mij door de tijdsomstandigheden geboden schenen.

Ofschoon ik met de uitgave van dit Wetboek veel meer arbeid op mij geladen heb, dan ik oorspronkelijk dacht, is het werk mij lief geworden. En niets zal mij aangenamer zijn, dan dat men mij, nu niet na tien jaren, maar na een veel korter tijdsverloop, in staat stelt den aangevangen arbeid voort te zetten.

De door mij in 1898 uitgesproken wensch is boven verwachting vervuld en met vertrouwen geef ik thans ook **dezen vijfden druk** aan het kerkelijk publiek over.

De veranderingen, welke 15 Jan. 1905 in werking zijn getreden, zijn in den tekst opgenomen en tevens is ter plaatse aanteekening geschied van hetgeen aan de Classicale Vergaderingen van dit jaar wordt aangeboden.

De aanteekeningen zijn, evenals het Register, wederom vermeerderd.

Moge deze nieuwe uitgave zeer velen welkom zijn.

'S-GRAVENHAGE, April 1905. J. KNOTTENBELT.

INHOUD.

ALGEMEEN REGLEMENT

VOOR DE

HERVORMDE KERK IN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

I. ALGEMEENE BEPALINGEN.

Art. **1.** De Nederlandsche Hervormde Kerk 1) bestaat uit al de Hervormde Gemeenten 2) in het Koninkrijk der Nederlanden 3), Waalsche, Presbyteriaansch-Engelsche en Schotsche 4), zoowel als Nederduitsche.

1) *De Nederl. Herv. Kerk.* Ofschoon men in oudere tijden sprak van *de Gereformeerde kerken in de Nederlanden* en de titel der kerken-ordening van 1619 nog luidt: „Kercken-ordeninge, gesteldt in den nationalen Synoden, der Gereformeerde kerken, te zamen beroepen en gehouden door ordre van" . . . enz., zoo waren reeds „de vertegenwoordigers der Gereformeerde Kerken van Nederland in de tweede helft der achttiende eeuw" (gelijk Dr. J. I. Doedes opmerkt in zijne *Kerkelijke Bijdragen*, jaarg. 1873—1876, 5e stuk, bl. 214—225 en inzonderheid bl. 221—223) „niet blind voor de hoogere eenheid dier Kerken, noch afkeerig van de gedachte, dat die Kerken te zamen toch één geheel vormden. Zij leefden veeleer onder den indruk van die hoogere eenheid, en zagen eene Hervormde *Kerk* van Nederland, ook toen de vorm van Kerk*bestuur* nog volstrekt niet eene Hervormde Kerk te zien gaf". In de verklaring (onderteekend 19 Juli 1773), gevoegd achter het authentieke afschrift der Psalmen, wordt gesproken van het „Boek der Psalmen, nevens de gezangen, bij *de hervormde Kerk* van Nederland in gebruik", en gezegd, dat gecommitteerden „met alle nauwkeurigheid hebben nagezien, dat in deze nieuwe berijming niets mocht voorkomen eenigszins strijdig met de aangenomen leer der *Nederlandsche hervormde kerke*". Maar de eenheid van kerkelijk bestuur, hoe ook gewenscht en bedoeld, ontbrak. Geene kerken-ordening had overal wettig gezag. Zoovele provinciën, zoovele kerkelijke republieken, schoon naar denzelfden grondvorm ingericht. Verg. Dr. J. J. PRINS (*Het Kerkrecht der Ned. Herv. Kerk*, Leiden 1870, bl. 39—43). Het Reglement van 1816 bracht eenheid in het kerkbestuur en heette daarom *Algemeen Reglement voor het Bestuur der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden.* Het thans, sedert 1852, vigeerend *Reglement voor de Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden*, hetwelk der Kerk niet door Koninklijk gezag gegeven, maar door haar zelve, wettig vertegenwoordigd, tot stand gebracht is, spreekt het in art. 1. en 2 duidelijk uit, dat de Ned. Herv. Kerk een organisch geheel is, bestaande uit verschillende gemeenten. Zoo oordeelde ook het Kantongerecht van Heerenveen, 14 Aug. 1871. »De Nederl. Herv. Kerk, ofschoon uit verschillende gemeenten samengesteld, moet geacht worden een geheel uit te maken, en hij die als lid-

maat tot die kerk is toegetreden, maakt deel van de algemeene corporatie, onverschillig in welke kerkelijke gemeente de toetreding heeft plaats gehad." — De Synode nam 24 Aug. 1893 met 9 tegen 8 stemmen voorloopig aan een voorstel van haar medelid Dr. A. W. BRONSVELD, om in dit art. de uitdrukking *Nederlandsche Hervormde Kerk* te veranderen in *Nederlandsche Hervormde of Gereformeerde Kerk.* Deze verandering werd wenschelijk gekeurd met het oog op het recht der Hervormde gemeenten op die stichtingen, goederen en fondsen, welke sinds onheugelijke tijden ten name der Gereformeerden bekend staan. Hand. 1893, bl. 530—540, 544, Bijl. B, bl. 282—289. In 1894 werd, in de zitting van 8 Aug., met 10 tegen 6 stemmen hierin nog deze wijziging gebracht, dat het art. zou luiden: „De Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat uit al de Hervormde (Gereformeerde) Gemeenten" enz. Hand. 1894, bl. 214—222, 442, 443; maar de wijziging vond bij de Prov. Kerkb. de vereischte meerderheid niet, zoodat het art. onveranderd bleef. 1895, Bijl. B, bl. 189, 190.

2) *Bestaat uit al de Hervormde Gemeenten.* Art. 1 van het A. R. van 1816 luidde: „Tot het Hervormd Kerkgenootschap behooren allen, die, op belijdenis des geloofs, tot ledematen zijn aangenomen, dezulken, die in de Hervormde Kerken gedoopt zijn, en diegene, welke in andere landen, als tot het Hervormd Kerkgenootschap behoorende, erkend, zich hier te lande nederzetten, mits door behoorlijke bewijzen of attestatiën van hunnen doop of lidmaatschap buiten 's lands hebbende doen blijken." Niet alleen is de zakelijke inhoud van dit art. in het tegenwoordige Regl. over de artt. 1 en 2 verdeeld, maar ook in deze beide duidelijk uitgesproken, dat men niet tot de Ned. Herv. Kerk kan behooren, zonder tot eene bijzondere kerkelijke gemeente in eenige betrekking te staan (verg. Syn. Handd. 1869, Bijl. B, bl. 63). Ook rust het in onze Kerk aangenomen vertegenwoordigend stelsel op gemeentelijken grondslag, niet op dien van het zielental.

3) *In het Koninkrijk der Nederlanden.* Dus ook in de Nederlandsche overzeesche bezittingen, die een gedeelte zijn van het Koninkrijk der Nederlanden. (Zie *Grondw.* art. 1). Maar de betrekking der *O.- en* W.-Indische kerken tot de Synode wordt door dit Regl. niet geregeld. Zie art. 4 al. 2.

4) De Waalsche gemeenten maken een afzonderlijk kerkressort uit. De Presbyteriaansch-Engelsche en Schotsche gemeenten behooren tot het kerkelijk ressort der Nederduitsche gemeente in de stad, waar zij gevestigd zijn. (Art. 34 al 2).

„De Waalsche Kerken" herinnerde de heer Chavannes in de zitting van 6 Aug. 1903, „zijn niet van Fransche afkomst; integendeel zijn zij eene plant van Nederlandschen bodem. Merkwaardig is zeker het feit, dat, toen het nog niet mogelijk was hier in Nederland Hervormde gemeenten te vormen en Nederlandsche uitgewekenen zich in Londen, onder Eduard VI, tot eene Hollandsche Hervormde gemeente vereenigden, waarvan de vrome en geleerde à Lasco de ziel is geweest, deze gemeente, de eerste Nederlandsche Hervormde, bestond uit Dietsch en uit Waalsch sprekende broeders, zoodat in beide talen gepreekt werd en de kerkboeken in beide talen bestonden. Wat de Waalsche Kerken hier in Nederland aangaat, zij zijn, gelijk trouwens haar naam aanduidt, gesticht ten behoeve van uitgewekenen uit de zuidelijke provinciën. Dezen hebben zich voor goed gevestigd in de provinciën, waar zij een toevlucht gevonden hadden; natuurlijk leerden zij de taal van hunne omgeving, zoodat in den loop der zeventiende eeuw de prediking in hun taal, Waalsch of Fransch, hoe langer hoe minder een behoefte werd en de Waalsche Kerken begonnen te verminderen. De enorme toevloed van Fransche uitgewekenen, die in Nederland kwamen, vooral na de herroeping van het edict van Nantes, deed de behoefte aan een prediking in het Fransch herleven; er ontstonden tal van nieuwe gemeenten van de Fransche taal, waarvan de meeste in het Waalsche verband opgenomen werden, ofschoon dit niet altijd het geval was; b. v. heeft er lang bestaan eene Eglise française de Frise, welke pas in den loop van de negentiende of tegen het einde van de achttiende eeuw de Eglise Wallonne de Leeuwarde werd. Deze Franschen echter hebben geheel opgehouden Franschen te zijn; zij hebben zich geheel aan hun nieuw vaderland geassimileerd, zoodat de Waalsche Kerken gebleven zijn wat zij van het begin waren, Nederlandsche Hervormde gemeenten."

„Het zijn (voegt Dr. Gooszen hieraan toe) de Walen geweest, die het eerst dat tal van Synoden gehouden hebben onder het kruis, van 1563—1566, die de voorgangsters geweest zijn van de Hollandsch sprekende Synoden. Van 1568 af nemen de Waalsche gemeenten als gelijkgerechtigde leden deel aan de Nederlandsche Nationale Synoden, van welke de eerste voor de „Nederlantsche Walsche Kerken" het volgen van den ‚Catechismus van Genève", voor de „Duitsche Kerken" van den „Heydelbergschen Catechismus" verordent." (Hand. 1903, bl. 340 en 341).

Art. 2. Tot elke bijzondere gemeente behooren [1]):

die op belijdenis des geloofs [2]) tot lidmaten [3]) zijn aangenomen;

die voor alsnog alleen door den doop [4]) in hare gemeenschap zijn ingelijfd [5]);

die door geboorte uit Hervormde ouders, of door den overgang hunner ouders tot de Hervormde Kerk, gerekend worden tot eene bijzondere gemeente in betrekking te staan;

die in eenige Evangelische gemeente, hetzij hier te lande, hetzij elders, zijn erkend als behoorende tot de Hervormde Kerk en van hunnen doop of hunne belijdenis door behoorlijke bewijzen hebben doen blijken [6]).

1) *Tot elke bijzondere gemeente.* In verband met art. 1, duiden deze woorden genoegzaam aan, dat zij, die in de volgende vier alinea's genoemd worden, behooren tot die gemeente, waar hunne woonplaats gevestigd is. Verg. ook art. 14, 6⁰ van het Regl. voor de Kerkeraden en artt. 6 en 10 van dat op de Diaconieën. Hieruit vloeit dan ook voort, dat al wie eenmaal volgens eene der hier voorkomende bepalingen tot de Ned. Herv. Kerk behoort, zoo hij naar eene andere gemeente van diezelfde Kerk met der woon vertrekt, noodwendig gerekend moet worden tot die gemeente, binnen welker kring hij zijne woonplaats heeft overgebracht. Ten einde dit een en ander nog duidelijker te doen uitkomen, heeft in 1869 de Syn. Comm., aan welke, naar aanleiding van een paar adressen, van Grootegast en Groningen, was opgedragen te adviseeren over het al of niet wenschelijke eener verandering van dit art., voorgesteld, meer uitdrukkelijk de inwoning tot *hoofdgrondslag der verbintenis met de gemeente* te maken. Zij grondde haar oordeel omtrent het wenschelijke hiervan op het meermalen voorkomende geval, dat personen, in eene gemeente woonachtig, maar elders gedoopt, geen lidmaat worden of, elders lidmaat geworden, hunne attestatie niet indienen en alzoo zich meenen te kunnen onttrekken aan het betalen in den hoofdelijken omslag. De S. C. wilde dus als laatste al. aan dit art. toegevoegd hebben: „Deze allen worden gerekend te behooren tot de bijzondere plaatselijke gemeente binnen wier ressort zij in den zin der burgerlijke wet hunne woonplaats hebben," De Synode heeft evenwel dit voorstel onaannemelijk geacht, als in strijd met het beginsel van vrijheid, dat in dezen behoort te worden voorgestaan, en onnoodig geworden, nadat van de indiening der attestatie de stembevoegdheid is afhankelijk gemaakt. 1869, bl. 231, 232, Bijl. B, bl. 62—65. Een later voorstel, waarin alleen de woorden „bijzondere plaatselijke" waren weggelaten, ook van de Synodale Commissie naar aanleiding van adressen van de Waalsche Commissie en van den Kerkeraad van Sluis, (welke laatste voorgesteld had eene 3e al. te voegen aan art. 3*, van dezen inhoud: „Manslidmaten, die zonder attestatie of bewijs van lidmaatschap op te vragen, eene gemeente met der woon verlaten, worden, indien zij naderhand zich op nieuw in haar midden vestigen, eerst een jaar na die vestiging tot de uitoefening van het stemrecht toegelaten") is, hoewel door de Synode van 1882 voorloopig aangenomen, in 1883, conform het daarover ter tafel gebrachte rapport, desgelijks als onnoodig verworpen. 1880, bl. 51—53, 116, 117; 1881, bl. 43; 1882, bl. 12, 339—343, Bijl. B. bl. 78—82; 1883, bl. 91—97.

2) *Belijdenis des geloofs.* Verg. Regl. op het godsdienstonderwijs, art. 38—42.

3) *Lidmaten.* Het hedendaagsch kerkelijk spraakgebruik maakt onderscheid tusschen *lidmaten* en *leden*, daar het onder de laatsten ook verstaat die, zonder

nog belijdenis des geloofs te hebben afgelegd, tot de kerk behooren. *Zóó* in het *Alg. Regl. op het beheer*, enz. van 1 Oct. 1870 vernieuwd 1 Juli 1895, art. 2, al. 4. Anders in het Doopsformulier, vr. 1.

4) *Doop.* Zoowel hier, als art. 14 Regl. op de Kkrd. wordt bedoeld de kinderdoop. Van doop van bejaarden is nergens in de regl. sprake. De tot lidmaten aangenomenen worden verondersteld gedoopt te zijn, zooals ook duidelijk blijken kan uit al. 5, wanneer deze vergeleken wordt met art. 1 van het A. R. van 1816 (zie aant. 2, bij art. 1), waaruit zij is voortgekomen. Volgens algemeen christelijke beginselen en naar den geest onzer Herv. Kerk behoort ieder, die in zijne kindsheid niet gedoopt is, bij zijne aanneming tot lidmaat, op de belijdenis van zijn Christelijk geloof, gedoopt te worden. Nochtans heeft de Synode geoordeeld, dat de overlegging van een doopbewijs bij de aanneming van lidmaten, zooals meermalen o. a. in 1874 door twee classicale vergaderingen, was gewenscht, niet kan geëischt worden (Handd. 1874, bl. 367—371, 376). En op de vraag, of de naam van een door den Kerkeraad der Waalsche gemeente te Breda, *zonder doop*, tot lidmaat aangenomen en als zoodanig ingeschreven Israëliet uit het lidmatenboek moest geroijeerd worden, heeft de Comm. voor de zaken der Waalsche Gem., afkeurende de handeling diens Kerkeraads, ontkennend geantwoord. Zie het verhandelde in deze zaak door de Synode, 1874, bl. 130—134, 162, 163. — In 1882 is dit onderwerp weder in behandeling geweest naar aanleiding van een adres van twee leden des Kerkeraads te Tzummarum en een voorstel van den heer P. ROODHUYSEN, tot opname van eene desbetreffende bepaling in het Regl. voor de Kerkeraden en in dat op het Godsdienstonderwijs: de Synode heeft echter toen evenmin als vroeger bepalingen naar den wensch der voorstellers willen ontwerpen. 1882, bl. 344—349. (Verg. art. 14, 5⁰ Regl. voor de Kerkeraden en art. 38 Regl. op het Godsdienstonderwijs). In 1883 heeft de Synode, naar aanleiding van een voorstel van de Class. Verg. van Nijmegen, verklaard, dat zij, „hoewel doordrongen van het hooge gewicht van den christelijken doop, het onnoodig *acht, daaromtrent nadere bepalingen in de reglementen op te nemen.*" 1883, bl. 98—102. Een voorstel om aan de Prov. Kerkb. een schrijven te richten met uitnoodiging om „aan de Class. Best. op te dragen, dat zij toezien, dat de bepalingen in art. 1 A. R., al. 2 en 3, waarbij wordt aangewezen, dat alleen zij tot eene bijzondere gemeente behooren, die „op belijdenis des geloofs tot lidmaten zijn aangenomen, of die voor alsnog alleen door den Doop in hare gemeenschap zijn ingelijfd", stipt worden nageleefd en dat door de Class. Besturen den Kerkeraden wordt verzocht, zoo noodig, zich te vergewissen, dat overeenkomstig den geest en de bedoeling van genoemde bepalingen, aan hen, die tot lidmaten wenschen aangenomen te worden, de doop is toegediend", werd, overeenkomstig de conclusie van de meerderheid der rapporteerende Commissie, niet aangenomen, omdat de Kerkeraden „gewoon zijn, zich zooveel mogelijk te vergewissen, dat de Doop is toegediend aan hen, die tot het lidmaatschap wenschen toe te treden en jaarlijks vele volwassenen gedoopt worden, die vernomen hebben, dat dit in hunne jeugd niet is geschied", 1895, bl. 406, 407, 416. Men zie echter het aangeteekende bij art. 38 Regl. op het Godsdienstonderwijs.

5) *Door den doop in hare gemeenschap ingelijfd.* — Naar aanleiding van eene vraag, tot de Syn. Comm. gericht om inlichting, of, wanneer de vader den band met de Ned. Herv. Kerk verbroken heeft, daaruit ook die verbreking volgt voor de minderjarige kinderen, die alleen gedoopt zijn, „aangezien de kinderen gerekend moeten worden de gezindheid te volgen van hunnen vader", gaf de Syn. Comm. als haar gevoelen te kennen, dat deze overweging niet juist is en dat „in overeenstemming met het bepaalde in art. 2 al. 2 en art. 3 van het Alg. Regl., minderjarige kinderen uit een gemengd huwelijk tot het kerkgenootschap, waarin zij gedoopt zijn, behooren, zoolang door de ouders of, bij overlijden van één dezer, door de overblijvende moeder of vader niet schriftelijk is verklaard, dat de kinderen tot een ander kerkgenootschap zijn overgegaan, onverschillig of de vader of moeder tot een ander kerkgenootschap overgaan." Zie 1899, Bijl. B, bl. 255—258. Deze opvatting kan invloed uitoefenen, zoowel bij de diaconale armenzorg, als bij de toepassing van art. 40 van het Regl. op het Godsdienstonderwijs.

6) De wetgever heeft met de bepaling in deze alinea blijkbaar het oog gehad op zulken, die tijdelijk wonende in eene plaats, waar geen Hervormde Gemeente is, bij eenige daar gevestigde protestantsche (of, zooals men in Duitschland zegt, evangelische) gemeente als erkende Hervormden zijn ingeschreven geweest, zoo als het bij onze gemeente kan plaats hebben met leden van andere protestantsche Kerkgenootschappen, en die dan tot eene bijzondere gemeente der Ned. Herv. Kerk overkomen, door zich in haar midden te vestigen. Het concept van 1850 had (evenals art. 1 van het Regl. van 1816, behalve dat daar, in plaats van „tot de Hervormde Kerk", gelezen werd „tot het Hervormd Kerkgenootschap"): en diegenen, welke, in andere landen als tot de Hervormde Kerk behoorende erkend, zich hier te lande ter neder zetten, mits door behoorlijke bewijzen of attestatiën van hunnen Doop of hun Lidmaatschap buiten 's lands hebbende doen blijken." Het Prov. Kerkbestuur van Z. Holland stelde als redactie voor: „die in eenige Hervormde gemeente, hetzij hier te lande hetzij elders, zijn erkend als behoorende tot de Hervormde Kerk, en, bij hunne overkomst tot eene andere gemeente, aldaar van hunnen doop of van hunne belijdenis door behoorlijke bewijzen hebben doen blijken." Om welke reden het tot de tegenwoordige redactie gekomen is, blijkt niet. Hand. 1850, bl. 101, 545; 1851, bl. 234, 235, 362.

ART. 3. Deze allen blijven tot de Nederlandsche Hervormde Kerk behooren, zoolang zij niet door woord of daad 1) ten duidelijkste toonen, zich van haar af te scheiden, of door haar van hunne betrekking tot de Kerk vervallen zijn verklaard 2).

1) *Door woord of daad ten duidelijkste toonen.* Daar deze woorden onbeslist laten, door welde *daden* men duidelijk toont zich van de Herv. Kerk af te scheiden, en hieruit zoowel voor de diaconie bij hare armenbedeeling, als voor den Kerkeraad bij het beoordeelen der stembevoegdheid moeielijkheid zou kunnen ontstaan, heeft de Synode in 1869, op aanraden der Syn. Comm. (naar aanleiding van eene vraag van het Prov. Kerkb. van Z. Holland, zie 1868, bl. 169—171, 180, 181), daarvoor willen in de plaats stellen: *duidelijk verklaard hebben*; maar in 1870, in aanmerking nemende, dat „vele feitelijkheden van het tegenwoordige kerkelijk leven" voor het behoud van het woord *daad* pleiten en dat door de uitdrukking *ten duidelijkste* genoegzame waarborg is gegeven tegen willekeur van de zijde des Kerkeraads, aan wien het oordeel hierover toekomt, besloten het art. onveranderd te laten. Hetzelfde voorstel (nl. de verandering in „zoolang zij niet duidelijk hebben verklaard") werd in 1897 op de Class. Verg. van Brielle door een harer leden gedaan en door haar overgenomen; maar de Synode verwierp het met bijna algemeene stemmen, omdat het gedurig blijkt, dat zij, die zich van onze Kerk afscheiden en dit door woord en daad ten duidelijkste toonen, in den regel nalatig blijven om daarvan kennis te geven aan den Kerkeraad; terwijl deze volkomen bevoegd is een besluit te nemen volgens de bedoeling van het eerste deel van art. 3 en degeen, die zich door zulk een besluit bezwaard of verongelijkt acht, volgens art. 14 van het Alg. Regl. gerechtigd is zich bij het in opklimmenden rang volgend Bestuur te beklagen. 1869, bl. 232, 233, Bijl. B, bl. 66; 1870, bl. 71—73, 79; 1897, bl. 467—471. — Het Regl. van 1816 had in art. 2 de woorden: *vrijwillig en duidelijk verklaard hebben*; en in 1836, d.d. 14 Juli (den eersten tijd der „Afscheiding"), werd door de Synode aan de kerkelijke Besturen en Kerkeraden eene, destijds noodig geachte, circulaire uitgevaardigd omtrent de „handelwijze der Kerkeraden ten aanzien van Leden die zich willen afscheiden"; evenals zij 10 Aug. 1891 eene Missive aan de kerkelijke Besturen richtte, om aan te geven hoe men te handelen heeft met hen, die zich in de laatste jaren afgescheiden hebben, maar tot de Nederl. Herv. Kerk terug willen keeren. (Zie Bijlage V bij het Regl. voor de Kerkeraden). Verg. ook de door de Syn. Comm. reeds den 24 Nov. 1864 aan Z. E. den Min. op zijn verzoek ingezondene authentieke verklaring van art. 2 en 3, 1865, Bijl. B, bl. 88—90.

2) *Vervallen zijn verklaard.* Het artikel stelt de tweeërlei wijze vast, waarop

men kan ophouden tot de Ned. Herv. Kerk te behooren: 1⁰ door vrijwillige afscheiding; 2⁰ door eene vervallenverklaring van de betrekking tot de Kerk. Die vervallenverklaring zou dan door de Kerk zelve moeten worden uitgesproken, even als de Kerk, naar het Reglement voor kerkelijk Opzicht en Tucht, artt. 4 en 18, lidmaten kan ontzetten van hun lidmaatschap. Maar nu is juist deze vervallenverklaring onder de tuchtmiddelen in het aangehaalde art. niet opgenomen. Bij de vaststelling van het Reglement voor Opzicht en Tucht, vijf jaren later, heeft men opzettelijk het beginsel, dat in het laatste gedeelte van art. 3 Alg. Regl. was uitgesproken, ongereglementeerd gelaten. Zie aanteekening 5 op art. 4 van genoemd reglement. Intusschen is in 1886 omtrent hen, die „onder het voorgeven van de reformatie der Kerk ter hand te nemen", de orde en rust in de Kerk verstoorden en langs den weg van revolutie hare inrichting trachtten omver te werpen, door de kerkelijke Besturen, naar het eerste gedeelte van art. 3 Alg. Regl., geconstateerd en bij wettig besluit verklaard, „dat zij door woord en daad ten duidelijkste hebben getoond, dat zij zich van de Ned. Herv. Kerk hebben afgescheiden en mitsdien niet langer tot haar behooren." De vraag is gerezen of de woorden: „of door haar van hunne betrekking tot de Kerk vervallen zijn verklaard" niet zouden moeten wegvallen of — in het Reglement voor kerk O en T. tot hun recht komen. De Synode van 1887 heeft echter gemeend noch tot het eene, noch tot het andere te moeten besluiten. De woorden moeten blijven, omdat zij een onwraakbaar recht der Kerk uitspreken; maar voor het reglementeeren van het daarin nedergelegde beginsel bestaat voor alsnog evenmin als in 1856, toen het Regl. voor O. en T. werd vastgesteld, dringende noodzakelijkheid. 1887, bl. 186—195, 304, 305. — Over den aard en de strekking van dit art., leze men het omvangrijk rapport, uitgebracht over de door de Syn. Comm. bij de Algemeene Synode overgebrachte zaak te Schiedam. 1896, Bijl. B, bl. 280—284; Hand. bl. 122, 607—723, 810—817.

Art. 3* [1]). Stemgerechtigde leden *eener gemeente* zijn alle manslidmaten [2]), die onder haar ressort wonen, den ouderdom van 23 jaren bereikt hebben en ten minste één jaar geleden, hetzij bij den Kerkeraad geloofsbelijdenis hebben afgelegd, hetzij op ingediende attestatie of bewijs van lidmaatschap als lidmaten der gemeente erkend zijn.

Geen stemrecht wordt uitgeoefend door hen, die onder censuur of curateele staan, of in het jaar, dat aan de stemming of verkiezing voorafgaat, door eenig armbestuur zijn bedeeld geworden [3]).

1) Dit artikel (sedert 1 Febr. 1874) is bijna woordelijk overgenomen uit art. 1 van het Syn. Regl. voor de benoeming van oudd. en diakk. en de beroeping van predd. In het Alg. Regl. van de Ned. Herv. Kerk mocht eene algemeen geldende bepaling, *wie rechtens stemgerechtigd* zijn, vooral met het oog op eene gewenschte nieuwe regeling van het beheer, niet ontbreken. Handd. 1871, bl. 109—112, 142, 143, Bijl. B, bl. 190; 1872, bl. 287, 288; 1873, bl. 119—123, 143. Voorts vergelijke men, voor de toepassing van dit art., het aangeteekende bij art. 1 van het Reglement op de benoeming, enz. en de verwerping van een voorstel om dienstdoende predikanten, terstond na hunne bevestiging in de gemeente, stemgerechtigd te verklaren. Aan de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten mogen zij medewerken; maar niet aan de benoeming van gemachtigden. Hand. 1875, bl. 149, 150.

Verschillende Kantongerechten hebben geoordeeld, dat een lidmaat der Herv. Kerk zich niet aan de betaling van den Hoofd. Omslag in de gemeente zijner woonplaats kan onttrekken, ook al heeft hij, van elders komende, in de plaats zijner inwoning zijne attestatie niet ingeleverd; en dat evenzeer onder die verplichting begrepen kan worden, zoo hij eigen middelen van bestaan heeft, iemand die in de Herv. Kerk is gedoopt, ook al heeft hij geen belijdenis des geloofs afgelegd. Woerden, 27 Juni 1871: Heerenveen, 14 Aug. 1871; Alphen, 25 April 1866; Brielle, 4 Febr. 1880; Leiden, 1 Aug. 1896; Groningen, 4 Oct. 1897.

Anderen oordeelen echter anders, zooals Assen, 13 Febr. 1851; Sliedrecht, 25 April 1861. Men zie ook Mr. H. VAN MANEN, Hoofdelijke Omslagen in gemeenten der Ned. Herv. Kerk, acad. proefschr. Gouda, 1897, Hoofdstuk IV en V.

2) *Manslidmaten.* In hare zitting van 12 Aug. 1899 nam de Synode, na staking van stemmen, voorloopig aan een voorstel van leden der Class. Verg. van Alkmaar en Deventer, om dit woord te veranderen in „*lidmaten*", ten einde het stemrecht ook aan *vrouwelijke* lidmaten toe te kennen. De conclusie van het rapport over dit voorstel strekte, om het niet aan te nemen, omdat het, volgens enkele leden, niet in het belang der vrouw zou zijn haar in den kerkelijken strijd te betrekken, en omdat, volgens anderen, het beginsel in dit voorstel gelegd wel waar en christelijk is, doch de tijd om dat beginsel te reglementeeren nog niet gekomen. De voorstanders van het stemrecht der vrouwelijke lidmaten achtten het eigenlijk reeds begrepen in de geheele organisatie, waarop de Ned. Herv. Kerk rust. Reeds in 1897 en in 1898 was een zelfde voorstel ter tafel geweest, maar toen door de Synode verworpen. Ofschoon in den lande door vele vrouwen ondersteund, verwierf het voorstel den bijval der Kerk niet en werd de wijziging in 1900 niet vastgesteld. Hand. 1897, bl. 258—261; 1898, bl. 162, 163; 1899. bl. 258—263, 427, 428; 1900, bl. 65—79.

3) *Of in het jaar dat — zijn bedeeld geworden.* Een voorstel van de Class. Verg. van Leiden om deze woorden weg te nemen, als in strijd met recht en billijkheid, maar vooral met de Christelijke liefde, daar het grievend is voor onberispelijke stemgerechtigden, indien zij door tijdelijke verlegenheid, tengevolge van ziekte of anderszins, korten tijd zijn bedeeld geworden, met gecensureerden te worden gelijk gesteld, werd afgewezen, uit overweging, dat zij, die eenige bedeeling ontvangen, daardoor een deel van hunne vrijheid en zelfstandigheid inboeten, maar dan ook naar recht en billijkheid hunne stemgerechtigdheid moeten verliezen. Hand. 1899, bl. 255—258.

ART. 4. Het bestuur der Nederlandsche Hervormde Kerk wordt uitgeoefend 1):

1⁰. over de gemeenten, door Kerkeraden;

2⁰. over meer gemeenten, vereenigd, door Classicale Besturen en Provinciale Kerkbesturen;

3⁰. over de gemeenten te zamen, door de Synode.

De belangen der Oost- en West-Indische Kerken zijn een voorwerp van de aanhoudende zorg der Synode van de Nederlandsche Hervormde Kerk. De betrekking dezer Kerken tot de Synode wordt nader geregeld 2). Intusschen wordt zij onderhouden door tusschenkomst van den Secretaris der Synode, als lid der Commissie voor de zaken der Protestantsche kerken in Neerlandsch Indië 3).

1) *Wordt uitgeoefend*, enz. Het Regl. van 1816 had in art. 3: „Het Bestuur der Herv. Kerk wordt Synodaal, provinciaal, classicaal en gemeentelijk uitgeoefend." Het handelde dan ook eerst van „het Synode", vervolgens van de Prov. Kerkbesturen en zoo verder, in overeenstemming met den aristocratischen geest der in het Koninklijk gezag gewortelde organisatie. In het Regl. van 1852 is, democratisch, de orde omgekeerd; niet van boven naar beneden, maar van beneden naar boven. „Dit herzien Regl. gaat niet van de Synode uit, om van daar tot de Kerkeraden af te dalen, maar van de gemeenten, om vandaar, langs den weg van Kiescolleges, Kerkeraden, Classicale Vergaderingen en Colleges van Kerkbestuur, tot de Synode op te klimmen, die de Kerk wettig vertegenwoordigt en voor haar in rechten optreedt. Uit den boezem der gemeente rijst alzoo het gebouw regelmatig op. (PRINS, Het Kerkr. der N. H. K., bl. 75, 76)."

2) *De betrekking wordt nader geregeld.* Deze regeling zal eerst kunnen komen, wanneer van Regeeringswege aan de Protestantsche Kerken in Neerlandsch Indië de haar toekomende zelfstandigheid, voor zoo ver onder een Koloniaal Bestuur bestaanbaar, zal zijn verzekerd. Van 1821 tot 1873 had een Lid der Commissie voor de zaken der

O. en W. Indische Kerken in de Synodale Vergadering zitting met concludeerende stem. Dit werd, daar genoemde Commissie, hoewel voor het meerendeel uit kerkelijke personen bestaande, toch eene Staats-Commissie is, wel terecht geacht in strijd te zijn met het vertegenwoordigend karakter der Synode, maar bleef voortduren, omdat de Synode, in de hoop, dat hare onderhandelingen met de Regeering ter verkrijging van eene meer kerkelijke regeling van de zaken der O. en W. I. Kerken, tot het gewenschte resultaat zouden leiden, de betrekking tot die Kerken niet wilde afbreken (zie Hand. 1850, bl. 475, 490; 1851, bl. 282; 1862, bl. 359—367, 369—371, 404). In 1870 werd, bij de opheffing der reserves, indertijd aan de Koninklijke goedkeuring van het A. R. verbonden, de vrijheid van handelen, ten aanzien der buitenlandsche Kerken, voor de Synode uitdrukkelijk tot Europa beperkt. Den 16 Juni 1874 kwam de tegenwoordige redactie van het slot van dit art. in werking, in plaats van de vroegere: „De betrekking dier Kerken tot de Synode blijft op den tegenwoordigen voet, tot dat zij nader kerkelijk kan worden geregeld." Verg. behalve hetgeen in vroegere Handd. der Synode te dezer zake te vinden is, 1868, bl. 161, 198—200; 1869, bl. 221, 222, Bijl. B, bl, 53—55; 1870, bl. 148, 149, Bijl. B, 135, 136; 1872, bl. 107, 146, 147, Bijl. B, bl. 153; 1873, bl. 191—194 en 1875, Bijl. D, bl. 8—12. Voorts is aan de Synodale Commissie aanbevolen gebleven om, wanneer er sprake mocht komen van *eene reorganisatie der Indische Kerken*, de Synode van advies te dienen omtrent het geen het belang der Kerk zal vorderen. 1875, bl. 192. — Naar aanleiding van een door de Class. Verg. van Rotterdam in 1898 uitgesproken wensch (Hand. 1898, bl. 321—323), dat de Synode hare aandacht vestigen zou op art. 4, 3º al. 2 van het Alg. Regl., werd, op voorstel van Dr. E. F. KRUIJF, eene Commissie benoemd, welke werd samengesteld uit de heeren: Mr. W. B. BERGSMA, Dr. E. F. KRUIJF, C. POENSEN, Dr. A. W. BRONSVELD en F. W. G. KEMMANN, ten einde de Synode van 1899 te dienen van advies, op welke wijze zij het best zou kunnen voldoen aan het voorgeschrevene in deze alinea. Naar het door deze Commissie uitgebrachte belangrijke rapport, gedeeltelijk door de Synode van 1899 gevolgd, richtte zij zich 24 Aug. 1899 met vragen en voorstellen tot het Kerkbestuur te Batavia en (voor zoover betreft de West-Indische Kerk) tot de Commissie voor de zaken der Protestantsche kerken in Neerlandsch Indië. Hand. 1899, bl. 449—477. Het Bestuur over de Protestantsche Kerken in Nederlandsch-Indië antwoordde, d.d. 16 Mei 1900, dat het, hoezeer ook de vriendelijke bedoeling, welke aan het schrijven der Alg. Syn. ten grondslag ligt, ten volle waardeerende, zich niet bevoegd acht, om over de daarin ter sprake gebrachte onderwerpen met de Synode in briefwisseling te treden en alleen de Commissie voor de Zaken enz. bevoegd is tot het doen van voorstellen. Naar aanleiding van dit antwoord besloot de Synode afschrift van haar schrijven d.d. 24 Aug. 1899 aan genoemde Commissie te doen toekomen, met verzoek om in overweging te nemen, of zij zich langs den officiëelen weg wil wenden tot het Protestantsch Kerkbestuur te Batavia, met voorstellen van gelijke strekking als in het schrijven van de Synode vervat zijn. Hand. 1900, bl. 163—166, 319—324. De inlichtingen te dezer zake door de Commissie verstrekt, zijn opgenomen Hand. 1901, bl. 71—73.

3) *Commissie voor de zaken*, enz. Deze Commissie is ingesteld bij Kon. Besl. van 4 Sept. 1815 no. 5, vernieuwd bij Kon. Besl. van 7 Dec. 1820, no. 113. Zij bestaat uit zeven leden, nl. de Secretaris van de Synode der Ned. Herv. Kerk, die van de Ev. Luthersche Synode en die van het Prov. Kerkbestuur van Z. Holland, voorts nog twee dienstdoende protestantsche predikanten en twee anderen. De Commissie, ook haar President, Vicepresident en Secretaris worden door de Koningin benoemd. Zij staat in verband met de betrokken Ministeriëele Departementen en met het Indisch Kerkbestuur, eveneens een staatscollege (Kon. Besluit van 28 Oct. 1840 no. 57). Hare werkzaamheden zijn omschreven in het genoemde Besluit van 1820. (Zie Dr. J. J. PRINS, t. a. p., bl. 104 en 105).

ART. 5. De leden dezer Besturen worden benoemd door de Kerk 1), op de wijze, welke verder in de

verschillende hoofdstukken van dit reglement is opgegeven.

Met uitzondering alleen van die der Kerkeraden, worden deze leden benoemd voor den tijd van drie jaren [2]). Jaarlijks treedt een derde af, en wel wat de Algemeene Synode aangaat op den derden Woensdag van de maand Juli, bij de Provinciale Kerkbesturen en de Classicale Besturen op den 1sten Januari.

De leden van het Classicaal Bestuur worden gekozen uit de predikanten en uit de ouderlingen of oud-ouderlingen, wonende binnen het ressort.

Tot leden van het Provinciaal Kerkbestuur zijn alleen die predikanten en ouderlingen benoembaar, die leden zijn of geweest zijn van een Classicaal Bestuur. [3])

De leden der Synode worden gekozen, voor zoover zij predikanten zijn, uit de leden der Provinciale Kerkbesturen en hunne secundi; de ouderlingen uit hen, die als zoodanig in de Provinciale Kerkbesturen en in de Classicale Besturen zitting hebben of gehad hebben en uit de secundi der eerstgenoemden [4]).

Niemand kan ten zelfden tijde lid zijn van een Classicaal Bestuur en van een Provinciaal Kerkbestuur [5]).

Een lid van eenig Classicaal Bestuur, geroepen wordende tot een Provinciaal Kerkbestuur, treedt, bij aanvaarding van deze benoeming, in de eerste betrekking af en wordt door zijnen secundus vervangen [6]).

1) *Door de Kerk.* Volgens de organisatie van 1816 werd het moderamen der Synode jaarlijks en werden de leden dier vergadering en de overige kerkelijke besturen de eerste maal onmiddellijk vervolgens uit eene nominatie, *door den Koning* benoemd.

2) *Voor den tijd van drie jaren.* Ten gevolge van de reorganisatie van 1874 heeft dit art. de belangrijke verandering ondergaan, dat de driejarige zitting der leden van de Synode, reeds langen tijd wenschelijk geacht, daarin uitgesproken is. In werking gekomen den 31 Maart 1875. Zie op art. 56. Ook de leden van den Kerkeraad *mogen* voor drie jaren benoemd worden; maar dit is niet *noodzakelijk.* (Regl. voor de Kerkeraden, art. 11).

3) Een voorstel, om in deze al. de woorden „bij voorkeur" op te nemen, voorloopig aangenomen en door de Kerk niet ongunstig ontvangen, werd in de zitting van 30 Juli 1902 verworpen. 1902, bl. 191—201. De classis Amsterdam nam, in hare vergadering van 25 Juni 1902, voorstellen aan in zake Reorganisatie, waarbij o.a. voorgesteld werd de woorden: „die leden — — Bestuur" te vervangen door: „die minstens zes jaren in de provincie gediend hebben". Deze voorstellen zijn opgenomen Hand. 1902, bl. 458—467; terwijl aldaar ook eene bespreking gewijd wordt aan andere voorstellen tot reorganisatie van de h. h. Dr. J. H. GUNNING c.s. en van anderen, en aan een voorstel van de Syn. Comm. tot eene toevoeging aan art. 37—40 (bl. 454—458, 467—494).

4) Een voorstel van de Class. Verg. van Middelburg (en later nog eens van de Class. Verg. van Wijk, 1895, bl. 68, 69, evenals vroeger van 16 predikanten uit de classis Deventer, 1859, bl. 178, 179), om de leden der Synode door de Class. Vergaderingen te doen verkiezen, werd door de Synode, om verschillende redenen, onaannemelijk gekeurd; een ander voorstel, om, ten opzichte van de leden der Synode, de beperkte verkiesbaarheid op te heffen, werd in den concreeten vorm van de volg. verandering van art. 5, al. 5. „De leden der Synode worden gekozen door de Prov. Kerkbesturen uit de dienstdoende predikanten, ouderlingen en oud-ouderlingen, wonende binnen het Prov. ressort" in 1892 door de Synode voorl. aangenomen; maar de wijziging werd het volgend jaar, wegens de ongunstige consideratiën der Kerk en de gewichtige er tegen ingebrachte bezwaren, niet vastgesteld. 1892, bl. 151—159, 167; 1893, bl. 142—149.

5) *Niemand kan,* enz. Volgens het A. R. van 1816 (art. 56) fungeerde elk lid van het Prov. Kerkbestuur als Præses bij de moderatoren van zijn Classicaal ressort.

6) Staat het een lid van een Class.

Best. vrij, ingeval hij, secundus zijnde bij het Prov. Kerkbestuur, naar al. 3 van het volgende art. optreden moet, voor het Prov. Kerkbestuur te bedanken en lid te blijven van het Class. Bestuur? Neen; want hij is, van het oogenblik af, dat bericht gekomen is van de ontstentenis van zijn primus, lid van het Prov. Kerkbestuur. Hij kan hiervoor bedanken, maar *heeft opgehouden* lid te zijn van het Class. Best. Verg. 1886, bl. 210.

ART. **6.** Aan elk der leden van de Besturen boven den Kerkeraad wordt een secundus [1]) toegevoegd, die de vereischten heeft om als lid op te treden.

Bij tijdelijke ontstentenis [2]) van den primus treedt de secundus voor hem op als gewoon lid [3]).

Bij aftreding tusschentijds [4]) van den primus wordt de secundus gewoon lid gedurende den diensttijd van den primus.

De secundus van den Secretaris of Scriba vervangt alleen in het laatste geval den Secretaris of Scriba in zijne bijzondere betrekking.

Een lid van het Bestuur mag tevens secundus zijn van den Scriba. Hij vervangt hem in zijne bijzondere betrekking, zoowel bij tijdelijke ontstentenis als bij aftreding tusschentijds. Wordt hij daartoe geroepen, dan treedt zijn secundus op als gewoon lid [5]).

Als een secundus gewoon lid geworden is, verkiest de eerstvolgende vergadering van het bevoegde college een ander tot zijn secundus [6]).

[1]) *Een secundus.* Door deze bepaling wordt kennelijk bedoeld, „dat elk lid zijn eigen afzonderlijken secundus hebben zal en geen twee of meer leden dezen gemeen kunnen hebben.” Verkl. der Syn. Comm., waarmede zich de Synode vereenigd heeft, 1858, Bijl. B, bl. 37. Dezelfde overweging leidde de Alg. Syn. tot haar eindbesluit van 29 Aug. 1896 in zake een beklag van het C. B. van Brielle over een besluit van het Prov. *Kerkb. van Z. Holland*, aangaande iemands benoeming tot secundus van twee leden van het Class. Best. De uitdrukking „elk der leden” sluit de gedachte aan een dergelijke benoeming buiten; anders zou ook een enkel persoon als secundus van alle leden des Bestuurs mogen fungeeren, hetgeen absurd zou wezen. Voorts overwoog de Synode, dat het Moderamen van het Class. Bestuur, hetwelk evenzeer als Moderamen der Class. Verg. optreedt, zeer zeker bevoegd is een dergelijke benoeming te beschouwen als niet geschied; „immers, benoemen wil zeggen: het kiezen van een persoon ter vervulling van eene vacature; maar door het kiezen van een niet benoembaar persoon wordt de vacature niet vervuld, en blijft derhalve voortbestaan.” (Hand. 1896, bl. 827—830.) — De Synode achtte, dat de benoeming van iemand, die niet benoembaar was, tot secundus-lid der Syn. Comm. als niet gedaan had moeten beschouwd worden; maar keurde de te dezer zake gebezigde uitdrukking „nietig verklaren” bedenkelijk, Hand. 1904, bl. 16, 19—22, Bijl, bl. 6, 328. — Een voorstel tot uitbreiding van dit art., ten einde te voorkomen, dat iemand, die lid is van een kerkelijk Bestuur, ook nog secundus zij van een ander lid van datzelfde Bestuur, is door de Synode als onnoodig afgewezen, „omdat hier eigenlijk geen onzekerheid wordt gevonden. In de woorden „die de vereischten heeft om als lid op te treden” ligt de gevolgtrekking voor de hand, dat niemand tegelijk primus en secundus van een Bestuur mag zijn; want hoe zou iemand kunnen optreden als lid van een Bestuur, waarvan hij reeds lid is?” 1879, bl. 102, 103. De *vereischten* om als lid op te treden zie art. 5.

[2]) *Bij tijdelijke ontstentenis — bij aftreding tusschentijds.* Volgens het Woordenboek der Ned. taal is de thans gewone opvatting van het woord „ontstentenis”: „het niet voorhanden zijn”: niet zelden echter wordt, en werd het vooral, ook gebruikt in den zin van „afwezigheid.” De Syn. Commissie sprak in haar antwoord aan het Prov. Kerkb. van Z. Holland, van 13 Mei 1895, als haar gevoelen uit, dat „tijdelijke ontstentenis” moet worden opgevat in den zin van tijdelijke verhindering en dat „een Bestuur boven den Kerkeraad, indien het bij tijds weet, dat een lid niet ter vergadering kan verschijnen, wegens

tijdelijke verhindering, verplicht is om den secundus van dit lid ter vergadering op te roepen." Deze uitlegging werd 19 Aug. 1895 door de Synode goedgekeurd. (Hand. 1895, bl. 408—412, Bijl. B, bl. 286—291). Hiermede toonde de Synode te blijven bij de beteekenis, die de Alg. Syn. Commissie in 1850, dus tijdens de discussiën over de vaststelling van het Regl. van 1852, aan de uitdrukking „ontstentenis" hechtte. Men zie daarover Hand. 1851, bl. 71, waar tot twee malen „ontstentenis" verwisseld wordt met „tijdelijke" en „onvoorziene afwezigheid" en gesproken wordt van „een voorbijgaande optreding bij ontstentenis van den primus." — Het Prov. Kerkb. van Overijsel vroeg in 1858 of dit art. wel voorziet in het geval, dat de benoeming van een primus, op een Class. Vergadering gedaan, door een Prov. Kerkb. voor onwettig wordt gehouden; of in het geval dat een primus, ter vergadering niet tegenwoordig, na haren afloop voor de hem aangeboden betrekking bedankt, daar dan wel een primus gekozen, maar er toch eigenlijk geen geweest is? De Syn. achtte de 2e al. hier wel degelijk toepasselijk, maar wilde door de eerstvolgende vergadering een anderen primus doen benoemen. (Hand. 1858, bl. 46, 47, 52). Volgens de verklaring der Synode van 1860 echter, de interpretatie van die van 1858 rectificeerende, „wil art. 6 in zijne 2e en 3e al. duidelijk genoeg den primus steeds door zijn secundus doen vervangen *voor den geheelen diensttijd van den primus*, wanneer deze, onverschillig of zulks vóór dan na zijne werkelijke optreding plaats heeft, buiten staat is zijne betrekking waar te nemen", en moet de eerstvolgende vergadering naar al. 5, *een secundus* verkiezen. (Hand. 1860, bl. 128, 129.) Toch kan men met den heer K. G. F. W. HAM (het Algem. Regl. der Ned. Herv. Kerk toegelicht en beoordeeld, bl. 21) een aanvulling van dit art. noodzakelijk achten. Voor de eenparigheid van handelen zou het zeker bevorderlijk zijn, daar zij nu wel iets te wenschen overlaat. (Hand. 1893, bl. 11—15, 16; 1895, bl. 5, 408—412).

3) *Als gewoon lid.* Dus: de secundus van den Præses of den Assessor treedt niet als Præses of Assessor op. In plaats van den Præses treedt de Assessor op, in plaats van den Assessor het oudste lid, niet gerekend naar den leeftijd, maar naar den tijd van optreden. Zoo ook in de volgende alinea.

4) *Bij aftreding tusschentijds.* Indien het oudste lid bij een Classicaal Bestuur in de tusschentijds opengevallen plaats van den Assessor en de secundus van den Assessor als lid opgetreden is, moet de door de class. vergadering nieuw benoemde secundus niet aan den fungeerenden Assessor, maar aan het nieuw opgetreden lid des bestuurs toegewezen worden. Het oudste lid, Assessor wordende, behoudt zijn secundus. Synod. verklaring, 1857, bl. 17. Zie verder op art. 47.

5) *Een lid — als gewoon lid.* Deze alinea, die eene uitzondering bevat op den in al. 1 gestelden regel, is in werking getreden 15 Jan. 1903 en „heeft ten doel wettelijk te regelen hetgeen reeds in verschillende Class. Best. wegens gebrek aan personeel plaats heeft. Ook wenscht men op deze wijze mogelijk te maken van de bekwaamheden van een ervaren lid van het Bestuur gebruik te maken, bij vervanging van den Scriba". 1902, bl. 204.

6) Een secundus kan voor geen ander lid, dan voor hem wiens secundus hij is, als lid optreden.

ART. **7.** Van alle benoemingen wordt onverwijld kennis gegeven aan de nieuw benoemden.

Van de benoeming tot leden of secundi van eenig Bestuur boven den Kerkeraad wordt tevens zoo spoedig mogelijk bericht [1]) gezonden aan den secretaris der Synode en de onderscheidene kerkelijke Besturen, die er belang bij hebben.

1) *Bericht aan*, enz. Berichtgeving *aan het Ministerieël Departement* vervallen 1 Maart 1867, ten gevolge van de veranderde verhouding van Kerk en Staat. Eveneens uit andere Regll. weggenomen. Zie het Rapport 1865, bl. 136—138. De Ministerieële aanschrijving van 15 Juli 1865, dat de Regeering afstand deed van de tot dusver verplichte opgaven, had, naar het oordeel der Synode, toen reeds feitelijk de reserve no. 6 doen vervallen. Zie 1865, bl. 151—153.

ART. **8.** Alle stemmingen in kerkelijke vergaderingen, ter vervulling

van openstaande of openvallende plaatsen, geschieden door de tegenwoordig zijnde leden, en wel met gesloten briefjes.

Ter beslissing wordt gevorderd de volstrekte meerderheid [1]) der behoorlijk uitgebrachte stemmen. Wanneer deze, na twee vrije stemmingen, bij eene derde tusschen de twee, die de meeste stemmen op zich vereenigd hadden, blijkt niet verkregen te kunnen worden, zal het lot beslissen [2]).

Voor elk lid en voor iederen secundus zal steeds afzonderlijk gestemd worden [3]).

[1]) *De volstrekte meerderheid.* Bij het opmaken van *nominatiën* geen vereischte, ofschoon kerkelijke colleges ook dit als vereischte in hunne huishoud. regll. kunnen opnemen. Syn. Verkl. 4 Juli 1856.

[2]) *Zal het lot beslissen.* De wijze van loting moet geheel aan de prudentie van het kerkelijk college, dat daartoe overgaat, worden overgelaten. Cassatie-vonnis der Syn. Comm. 1868, Bijl. B, bl 100.

[3]) Een verzoek van den Kerkeraad van 's Gravenhage om deze bepaling te veranderen, is, als niet bevorderlijk voor een goede keuze, afgewezen. 1890, bl. 146, 367—371. — Eene wijziging van het geheele art., met de bedoeling om aan de verkiezingen zoo na mogelijk een proportioneel resultaat te verschaffen, werd zonder hoofdelijke stemming afgewezen. 1893, bl. 183—190.

Art. **9.** Geen kerkelijk Bestuur neemt eenig besluit in bestuurszaken, noch eenige beslissing in zake van kerkelijk geschil, noch doet eenige uitspraak in zake van tucht [1]), dan bij tegenwoordigheid van minstens twee derden [2]) der leden, waaruit het bestaan moet [3]); tenzij de vergadering, wegens ongenoegzaam getal van leden, reeds eenmaal was uiteengegaan en ten tweeden male tot behandeling der zaak wettiglijk was opgeroepen.

Vergaderingen van een kiescollege in een gemeente, waar het Classicaal Bestuur (of het Provinciaal Kerkbestuur) doet wat des Kerkeraads is, bestaan uit de overgebleven kerkeraadsleden, uit den consulent, zoo de gemeente vacant is, uit de gemachtigden en uit de leden des Classicalen Bestuurs (of des Provincialen Kerkbestuurs [4]).

[1]) *Besluit in bestuurszaken — in zake van tucht.* Deze wijziging behoort tot de vele, welke 15 Febr. 1891 in werking getreden zijn en aangebracht zijn in onderscheidene artikelen van het Alg. Regl. en van onderscheidene bijzondere Regl., tot regeling der rechtspraak in zaken van bestuur en tot onderscheiding van besluiten, uitspraken en beslissingen.

[2]) *Twee derden.* Hoewel deze bepaling, vooral voor groote vergaderingen, belemmerend kan zijn, heeft evenwel de Synode de aanneming van een voorstel „om voor colleges, wier ledental dertig of meer bedraagt, de tegenwoordigheid van de grootste helft der leden, als tot het dadelijk nemen van een besluit genoegzaam, vast te stellen", onraadzaam geacht. 1867, bl. 86—88.

[3]) *Waaruit het bestaan moet.* De invoeging dezer woorden (in werking gekomen 15 Febr. 1872), is noodzakelijk geacht, om den twijfel aangaande de opvatting van die twee derden (zie het cassatie-vonnis der Syn. Commissie, in zake benoeming van diakenen te Leiden door een onvoltallig kiescollege: 1869, Bijl. B, bl. 165—169) voor goed weg te nemen. 1870, bl. 168—170; 1871, bl. 175—182, 286, 287.

De artt. 8 en 9 gelden wel voor de vergaderingen van stemgerechtigden of van het kiescollege, tot de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, maar niet voor de verkiezing van gemachtigden. (Hand. 1873, Bijl. B, bl. 239; 1890, bl. 367—371).

[4]) Deze al. is in werking getreden 15 Jan. 1890.

Art. **10.** De leden der kerkelijke Besturen stemmen in de vergaderingen, tot welke zij zijn afgevaardigd, altijd hoofdelijk, en zonder aan lastbrieven gehouden te zijn.

Elk lid is verplicht zijne stem bepaald uit te brengen, tenzij de vergadering hem van die verplichting ontslaat.

Art. **11.** De zorg [1]) voor de belangen, zoo van de Christelijke Kerk in het algemeen als van de Hervormde in het bijzonder, de handhaving harer leer [2]), de vermeerdering der godsdienstige kennis, de bevordering van christelijke zeden, de bewaring van orde en eendracht, en de aankweeking van liefde voor Koning en Vaderland, moeten steeds het hoofddoel zijn van allen, die in onderscheidene betrekkingen, met het kerkelijk bestuur belast zijn.

1) *De zorg*, enz. Dit art. is, met eene kleine verandering in den aanhef, overgenomen uit het Regl. van 1816. In art. 9 las men: „De zorg voor de belangen zoo van het Christendom in het algemeen als van de Hervormde Kerk in het bijzonder, de handhaving" enz. De veranderde redactie heeft ten gevolge, dat de woorden *„handhaving harer leer"* taalkundig niet alleen op de Herv. Kerk, maar evenzeer op de Christelijke Kerk in het algemeen betrekkelijk kunnen geacht worden. Wat de eigenlijke bedoeling der verandering was (in het concept van 1850 was art. 9 van 1816 onveranderd als art. 13 overgenomen), kan uit de Handelingen der Synode niet worden opgemaakt (Hand. 1851, bl. 238, 239, 308, 312—315).

2) *Handhaving* is niet alleen, zelfs niet in de eerste plaats, te verstaan van handhaving door kerkrechtelijke uitspraak en is niet hetzelfde als beslissing van leerstellige geschillen. In 1816 heeft de Commissaris Generaal, in zijn namens den Koning aan de Classis van Amsterdam gegeven antwoord op hare bezwaren tegen de instelling der Alg. Synode, uitdrukkelijk verklaard, dat de beslissing van leerstellige geschillen van de bevoegdheid der Synode was uitgesloten, hoewel de handhaving der leer niet alleen aan de Synode, maar aan alle kerkelijke besturen bleef opgedragen. „Het Synode wordt thans niet opgeroepen om leerstellige geschillen te beslissen, maar om de Kerk te besturen. Wat de leer zelve betreft, zijn de verplichtingen van deszelfs leden, en die van alle andere Kerkbesturen begrepen in dit 9de artikel van het Alg. Regl., hetwelk met ronde woorden van hen vordert *de handhaving van de leer der Hervormde Kerk.*" Vraagt men, hoe het mogelijk is, dat eene Synode geen leerstellige geschillen beslissen mag en toch de leer moet handhaven, de woorden door den Commissaris Generaal bij de opening der eerste Synodale Vergadering gesproken, geven zijne bedoeling vrij duidelijk te kennen: „Door de ondervinding voorgelicht, zult gij de zuiverheid van de leer door den eenigen goeden waarborg verzekeren, namelijk door het vaststellen van inrigtingen, geschikt om den waren Christelijken geest in Leeraars te versterken door de vermeerdering van godsdienstige kennis." De leer wordt gehandhaafd door prediking, door onderwijs, door wederlegging van dwalingen en terechtwijzing van dwalenden, m. e. w. door al wat de godsdienstige kennis kan bevorderen. En wat handhaving door kerkrechtelijke uitspraak betreft, deze mag alleen plaats hebben, naar art. 3 al. 2 van het Regl. voor K. Opz. en Tucht, ingeval van *openbaren strijd* met den *geest en de beginselen* van de belijdenis der Hervormde Kerk.

De woorden *„handhaving harer leer"* zijn herhaaldelijk aangevallen en hunne verwijdering of wijziging in dien zin, dat er voor in de plaats gesteld werd: „handhaving *van het Evangelie*" of *„van de beginselen van het Protestantisme"* of iets dergelijks, is meermalen verlangd, o. a. in 1874, toen een geheel nieuw art. 11, door den hoogleeraar Prins voorgesteld en door de rapporteerende Commissie overgenomen (bl. 181, 184), waardoor alle gevaar van conscientie-dwang van de kerk zou moeten verwijderd worden, door de Synode provisioneel is aangenomen. Dit voorloopig aangenomen art. 11 luidde aldus: „De leer, die begrepen is in de Nederl. Geloofsbelijdenis, den Heidelbergschen Catechismus en de Leerregels der Synode van Dordrecht, maakt den historischen grondslag uit van de Nederlandsche Hervormde Kerk. Wordt deze leer door de gemeente niet met genoegzame eenstemmigheid beleden, er kan dan, in de tegenwoordige omstandig-

heden, van de „handhaving harer leer", in kerkrechtelijken zin, geen sprake zijn. De gemeente, voortbouwende op de beginselen der Kerk, zooals die in haren oorsprong en hare ontwikkeling blijkbaar zijn, blijft haar Christelijk geloof belijden en daarvoor de uitdrukking vormen, die eenmaal weder de genoegzaam eenparige belijdenis der Kerk zal kunnen zijn. Inmiddels moet de zorg voor de belangen, zoo van de Christelijke Kerk in het algemeen als van de Hervormde in het bijzonder, de aankweeking van Christelijken godsdienst en zedelijkheid, de vermeerdering van godsdienstkennis, de bewaring van godsdienst en eendracht, de bevordering van liefde voor Koning en Vaderland. steeds het hoofddoel zijn van allen, die met eenig kerkelijk Bestuur zijn belast; doch kan niemand als lidmaat of leeraar geweerd worden, die, bij beantwoording aan de overige vereischten, verklaart in zijn geweten overtuigd te zijn, dat hij, overeenkomstig bovengenoemde beginselen, tot de Ned. Herv. Kerk mag behooren." De Synode van 1875 heeft echter, naar de consideratiën van de overgroote meerderheid der Prov. Kerkbesturen en Class. Vergaderingen, geoordeeld het art. onveranderd te moeten laten. Zij heeft het niet onduidelijk uitgesproken, dat deze bepaling in geen anderen zin verstaan en op geene andere wijze toegepast mag worden, dan in de overige regll. is aangewezen. Zie 1874, bl. 138—158, 175—179, 180—185, 189—191; 1875, bl 200—250, 286—289. Verg. het over dit art. verhandelde in de vergg. van 1872 en 1873, alsmede de verklaring van de aangevallen woorden, gegeven in de Synode van 1878, bl. 382, 383, 404, 405 en in die van 1879, bl. 346. Op wegneming dezer woorden werd weder aangedrongen in 1887 door den ring Franeker, daarmede zou, naar het oordeel van den ring, een twistappel uit de Kerk worden verwijderd. De Synode heeft evenwel geoordeeld, aan dit verzoek geen gevolg te mogen geven, omdat juist door die wegneming een nieuwe twistappel zou worden opgeworpen. 1887, bl. 374. Eene nieuwe bespreking werd uitgelokt door een adres van Dr. J. A. BRUINS, c.s. en voorstellen van leden der Class. Verg. van Eindhoven en lidmaten van Borculo, bedoelende (de *eerste) om, hetzij* door eene officiëele interpretatie van de woorden, „handhaving harer leer", hetzij door wijziging van deze woorden, voortaan onmogelijk te maken, dat *onder beroep op de wet* pogingen gedaan worden om de vrijheid, aan predikanten in onze kerk ten opzichte van hunne Evangelieprediking verleend, te belemmeren en in te korten; en (de anderen) om door de Synode maatregelen te doen nemen, opdat, zoo er processen over de leer gevoerd worden, dan ten minste door de gansche Kerk recht worde gesproken naar één vasten regel, welke voor allen gelijkelijk geldt en op allen gelijkelijk wordt toegepast. Na twee uitgebrachte rapporten en uitvoerige beraadslagingen, besloot de Synode art. 11 onveranderd te laten; maar werd eene wijziging van art. 3, Regl. opz. en tucht (in verband hiermede) voorloopig aangenomen, om evenwel het volgend jaar weder te worden verworpen. (Hand. 1889, bl. 284—290; 290—322, 326, 355; 1890, bl. 335—353).

Een nieuw verzoek, uitgaande van den heer J. E. MOLTZER en 18 anderen, behoorende tot de Classis van Deventer, en van den heer W. SCHUURMAN, overgenomen door de overgroote meerderheid van de Class. Verg. van Hoorn, inhoudende om de woorden „de handhaving harer leer" nader te verklaren, door met ronde en duidelijke woorden vast te stellen, welke de leer is, die volgens het Alg. Regl. moet worden gehandhaafd, of wel die woorden uit het art. te verwijderen, daar, naar de meening der adressanten, de overtuiging, dat de Ned. Herv. Kerk is eene belijdende Kerk, tot noodwendig gevolg moet hebben eene scherpe omschrijving dier leer en uitbanning van allen, die in minder of meerder mate daar van afwijken, werd in 1899 op nieuw door de Synode afgewezen, daar zij van oordeel was, dat de strijd er niet door verminderen, maar in veel feller mate door zou ontbranden. Hand. 1899, bl. 119—123.

ART. **12.** Geene algemeen verbindende reglementen, of veranderingen in de bestaande, kunnen worden vastgesteld dan door de Synode [1]),

Geene bijzondere reglementen voor provinciale ressorten, of verande-

ringen daarin, kunnen in werking worden gebracht, dan door de Provinciale Kerkbesturen, na de goedkeuring der Synode te hebben ontvangen;

geene bijzondere reglementen voor classicale ressorten [2], of veranderingen daarin, dan door de Classicale Besturen, na de goedkeuring der Provinciale Kerkbesturen te hebben erlangd;

geene bijzondere reglementen voor de ringen [3] of veranderingen daarin, dan door de ringsvergaderingen, na de goedkeuring van de Classicale Besturen te hebben ontvangen.

Deze goedkeuring van een hooger Bestuur mag niet geweigerd worden, tenzij het blijken mocht, dat de bijzondere reglementen met de algemeene in strijd zijn.

Dispensatie kan alleen gegeven worden van die bepalingen, welke uitdrukkelijk bij de reglementen zijn aangewezen, en op de wijze daarbij voorgeschreven.

1) *Door de Synode.* Op de wijze, zooals in art. 62 is bepaald. Oorspronkelijk had art. 12 eene tweede alinea van dezen inhoud: „In zaken waarbij classicale vergaderingen, Kerkeraden en gemeenten rechtstreeks belang hebben, zullen de kerkbesturen de consideratiën der classicale vergaderingen inwinnen." Deze bepaling is echter den 31 Maart 1875 vervallen, nadat de Synode had vastgesteld, dat voortaan de classicale vergaderingen over *alle* nieuwe, van de Synode uitgaande, reglementen of veranderingen in de bestaande, zonder onderscheid, zouden gehoord worden. 1874 bl. 367.

2) Huishoudelijke reglementen voor Classicale vergaderingen vallen niet in de termen van dit art. en hebben alzoo geene goedkeuring van elders noodig. 1852, bl. 213.

3) *Reglementen voor de ringen.* Zie art. 27—30, Alg. Regl.

Over afzonderlijke huishoudelijke inrichtingen der gemeenten, behoorende tot hetzelfde geheel en plaatselijke reglementen voor de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, zie art. 16 van dit Regl. en art. 4 van het Regl. op de benoeming enz.

Art. **13.** De kerkelijke Besturen bepalen hunne werkzaamheden binnen de grenzen hunner bevoegdheid [1], zoodat zij niets behandelen wat uitsluitend tot den werkkring van een ander college behoort.

Kerkelijke Besturen hebben het recht, in zaken, welke tot hunne bevoegdheid behooren, voorstellen in te dienen en voorlichting te vragen bij de in opklimmenden rang naastvolgende [2].

De verlangde voorlichting zal door deze zoo spoedig mogelijk worden gegeven. Eerstgenoemden zijn gehouden, de aangevraagde berichten, bescheiden en consideratiën zonder verwijl op te zenden [3].

1) *Binnen de grenzen hunner bevoegdheid.* Die grenzen zijn in dit Regl., en voor de Kerkeraden bovendien nog in het Regl. voor de Kerkeraden, omschreven. De bepalingen van dit art. zijn geheel in den geest van onze oude Kerkordeningen, die voorschreven, dat men in de hoogere vergaderingen der Kerk geene zaken zou behandelen, dan die in de lagere niet hadden kunnen afgehandeld worden. Syn. v. Dordr. 1578, art. 18; v. Middelb. 1581, art. 22; v. 's Grav. 1586, art. 87; v. Dordr. 1619, art. 30.

2) *Bij de in opklimmenden rang naastvolgende.* Van 1852 tot 1861 heeft, hoewel niet zonder herhaalde tegenspraak, tengevolge van een door de Synode genomen besluit, de regel gegolden, „dat tot bevordering van algemeene eenstemmigheid, de inlichtingen, die kerkelijke colleges en personen wegens de opvatting en toepassing van algemeene kerkelijke verordeningen behoeven zullen, alleen bij de Synode, en, deze niet vergaderd zijnde, bij de Algemeene Synodale Commissie behooren gevraagd te worden, langs den daartoe aangewezen kerkelijken weg (Hand. 1852 bl. 56 en 58; Kerk. Cour. no. 3[illegible]

1861 werd dit punt nog eens ter sprake gebracht en is, met eenparigheid van adviezen en stemmen, gezegd Synodaal besluit ingetrokken en zulks vermeld in het kerkelijk orgaan (1861, bl. 332, Bijl. B, bl. 232—236). Sedert dien tijd is bij aanvragen van Kerkeraden of Classicale Besturen om inlichting, bij Synode of Syn. Comm. ingediend, art. 13 gehandhaafd en zijn de vragende colleges naar de in opklimmenden rang op hen volgende Besturen verwezen. Zie b.v. 1874, Bijl. B., bl. 106, 107; 1875, Bijl. *B*, bl. 164, 166; 1879, Bijl. B, bl. 112. Het is ,in overeenstemming met de regelen van orde en betamelijkheid, dat ieder, die licht en raad noodig heeft, zich wende tot het Bestuur van zijn ressort, als tot het geven van licht en raad in de eerste plaats gesteld en gerechtigd; terwijl zoodanig Bestuur, in het geval dat het zich niet in staat mocht bevinden aan het gevraagde te voldoen, naar dit art. voorlichting kan vragen bij het in opklimmenden rang volgend Bestuur." Bijl. B, 1866, bl. 62; goedgekeurd door de Synode, Hand. 1866, bl. 24. — Vgl. de Bijlagen bij het Alg. Regl. V en VI.

3) *Berichten opzenden.* Naar aanleiding van de omstandigheid, dat verschillende kerkelijke Besturen de gewoonte hebben officiëele stukken in te zenden op vellen, of halve vellen, postpapier in klein formaat, tengevolge waarvan deze stukken gevaar loopen in het ongereede te geraken, besloot de Synode (19 Aug. 1891) eene circulaire te richten tot de kerkelijke Besturen, waarin deze worden uitgenoodigd om voortaan alle officiëele stukken in te zenden op geheele vellen groot schrijfpapier, en bepaaldelijk de Classicale Besturen en de Provinciale Kerkbesturen te verzoeken zorg te dragen, dat geen andere dan op deze wijze ingerichte stukken bij de Synode, of bij de Synodale Commissie, overgebracht worden. (1891, bl. 404, Bijl. B, bl. 252).

ART. **14.** Besluiten in bestuurszaken worden, indien de aard der zaak het vereischt, ter kennis van belanghebbenden gebracht; indien zij personen, met name genoemd, betreffen, door toezending van een gewaarmerkt afschrift.

Kerkelijke Besturen, ringen, lidmaten en leden der gemeente, die door een besluit in bestuurszaken van het Bestuur waaronder zij onmiddellijk geplaatst zijn, vermeenen bezwaard te zijn, hebben het recht, zich bij het in opklimmenden rang volgend Bestuur 1) te beklagen.

Van een besluit, in hooger beroep genomen, kunnen zij vernietiging vragen wegens schennis of verkeerde toepassing van de Reglementen.

De regelen, voorgeschreven in art. 15 voor de behandeling van uitspraken en beslissingen, gelden ook voor de behandeling van besluiten in bestuurszaken in hooger beroep, en in vorderingen tot vernietiging en herziening.

Dit art. heeft in de laatste tien jaren groote verandering ondergaan. Naar een voorstel van den heer I. OVERMAN, betreffende eene regeling der administratieve rechtspraak ten aanzien van ringen en lidmaten der gemeente, traden 15 Febr. 1891 alinea 1 en 2 in werking, waardoor aan leden (doopleden), lidmaten en ringen hetzelfde recht van hooger beroep wordt toegekend, hetwelk het vroegere art. 14 toekende aan kerkelijke Besturen. Verder werd geoordeeld, dat tot uitvoering van het gewijzigd art. 14 de vaststelling noodig was van enkele bepalingen, rakende „de behandeling van bezwaren tegen besluiten van kerkelijke Besturen", die thans in de artt. 72—78 van het Regl. voor kerkelijk opzicht en tucht zijn opgenomen. Zie Hand. 1888, bl. 145, 484—487; 1889, bl. 142, 382—389, 471—479, Bijl. B, bl. 204—206; 1890, bl. 374—393, 406, 407, 487—496. — Art. 14 bestond van 15 Febr. 1891 tot 15 Jan. 1900 alleen uit al. 1 en 2. De tweede al. luidde: Kerkelijke Besturen, ringen, ... hebben het recht, zich bij het in opklimmenden rang volgend Bestuur te beklagen, *dat in deze zaak een eindbesluit nemen zal*". Door de Class. Verg. van Dordrecht werd, in 1897, het voorstel gedaan: „de Synode neme in art. 78 van het Regl. voor kerkelijk Opzicht en Tucht ook op de artt. 56 – 59, zoodat ook van eindbesluiten in bestuurszaken cassatie kan

worden aangevraagd." Dit voorstel, in de zitting van 27 Aug. 1897 voorloopig aangenomen en aan de consideratiën der Kerk onderworpen, werd meerendeels gunstig ontvangen; maar tevens werd er op gewezen, dat een zoo gewichtige zaak als cassatie niet maar terloops mocht vermeld worden, maar evenals de cassatie in kerkelijke geschillen in een afzonderlijk artikel moest worden voorgeschreven; en dat het voorstel geen wet kon worden, zoo niet *vooraf* art. 14 van het Alg. Regl. in dien zin gewijzigd was. „Er wordt" (zoo luidde de consideratie van het Prov. Kerkb. van Zeeland) „inderdaad een *nieuw* beginsel in de kerkelijke wet opgenomen, waardoor het thans vigeerende art. 14 van het Alg. Regl. van zijne kracht wordt beroofd. Vroeger en later is door de Synode en de Synodale Commissie herhaaldelijk verklaard, dat art. 14 geene vernietiging van besluiten toelaat. (Hand. 1898, bl. 285, 286.) Een voorstel tot uitbreiding van art. 14, waardoor het recht van cassatie ook van besluiten in hooger beroep daarin wordt uitgesproken, en eene wijziging van art 70, 3° van het Alg. Regl., werd nu in de Synode van 1898 voorloopig aangenomen, om er de consideratiën der Kerk op in te winnen. Slechts twee Prov. Kerkb. en vier Class. Vergg. waren tegen het voorstel, daar zij het niet wenschelijk achtten, dat van elk besluit in bestuurszaken, dat in hooger beroep genomen werd, cassatie kan worden aangevraagd en het voorstel als een onnoodige inbreuk op de zelfstandigheid der Besturen beschouwden. In de zitting van 15 en 23 Aug. 1899 werd een geamendeerde wijziging van art. 14 en art. 70, 3° van het Alg. Regl. vastgesteld en verandering gebracht in de artt. 74, 76, 78 van het Regl. voor kerkelijk Opzicht en Tucht. Naar aanleiding daarvan diende Dr. T. CANNEGIETER de volgende motie in, die met 15 tegen 3 stemmen werd aangenomen: „De Synode verklaart, dat de invoering van de cassatie-procedure in de administratieve rechtspleging niets te kort doet aan de bevoegdheid der Synode en der Synodale Commissie, om naar de artikelen 61 en 70, 2° van het Algemeen Reglement de wettigheid en de rechtsgeldigheid ook van besluiten en eindbesluiten in bestuurszaken te beoordeelen en, casu quo, naar deze bevoegdheid te handelen." (Hand. 1899, bl. 316, 341.) — De beide laatste alinea's en, in verband hiermede, de wijziging van art. 70, 3° Alg. Regl. en van de artt. 74, 76 en 78 van het Regl. voor kerkelijk Opz. en Tucht zijn in werking getreden 15 Jan. 1900.

[1]) *Bij het in opklimmenden rang volgend Bestuur.* Daar, volgens art. 4. al. 1 van het Syn. Regl. op de benoeming enz., het Plaatselijk Reglement *ter beoordeeling* opgezonden wordt aan het Class. Bestuur, maar dit Bestuur geen recht van *vaststelling* heeft en alleen het Prov. Kerkb. het kan goedkeuren, is dit laatsgenoemde het eerste Bestuur, hetwelk in zake de vaststelling van een Plaatselijk Reglement een eigenlijk besluit neemt en dus *het onmiddellijk op den Kerkeraad volgend* Bestuur. Een te dezer zake in te dienen beklag moet dus komen bij de Synode. Hand. 1899, bl. 103, 104, 108, 111.

ART. **15.** Van iedere uitspraak[1]) in zaken van tucht, door een kerkelijk Bestuur gedaan, kan de bezwaarde in hooger beroep komen bij het in opklimmenden rang volgend Bestuur.

Van eene uitspraak, in hooger beroep gedaan, wordt geen nieuw beroep toegelaten, doch kan alleen vernietiging worden gevraagd, wegens schennis of verkeerde toepassing der Reglementen[2]).

Het verzoek tot vernietiging van eene uitspraak van een Classicaal Bestuur of Provinciaal Kerkbestuur, alsmede van de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken, wordt gedaan bij de Algemeene Synodale Commissie[3]), die in dezen uitspraak doet.

In geval van vernietiging[4]), wordt de zaak verzonden aan een ander Bestuur van gelijken rang als dat, hetwelk de vernietigde uitspraak gedaan heeft. Dit Bestuur doet alsdan einduitspraak.

De Synode, geroepen om, hetzij in eersten aanleg, hetzij in hooger

beroep, uitspraak te doen, wordt bij uitloting 5) verminderd op de helft harer leden; wanneer echter de Synode niet vergaderd is, geschiedt de uitloting in eene samenkomst van het Moderamen, bestaande uit den President, den Vice-President en den Secretaris.

Indien van die uitspraak herziening wordt gevraagd 6), dan wordt de zaak voor de geheele Synode gebracht, welke einduitspraak doet. Dezelfde regelen gelden voor het nemen van beslissingen in zaken van kerkelijke geschillen.

Het onderscheid tusschen dit en het voorgaande art. is, in verband ook met de bepalingen van het Regl. voor Opz. en Tucht, dat de wetgever in art. 15 uitsluitend het oog heeft op uitspraken in zaken van tucht en beslissingen in zaken van kerkelijke geschillen, doch niet op besluiten in bestuurszaken, waaromtrent de wijze van procedeeren is omschreven in art. 14.

1) *Van iedere uitspraak.* De vraag, of volgens deze bepaling ook niet aan den klager recht op appèl moest gegeven worden, is herhaaldelijk door de Synode ontkennend beantwoord; zie de aant. bij art. 33 Regl. voor kerkelijk Opzicht en Tucht. Op het Prov. Kerkb. volgt in opklimmenden rang de Synode.

2) Over de vraag, of kerkelijke Besturen, wier uitspraak door eene uitspraak in hooger beroep vernietigd is, cassatie kunnen aanvragen en over de beteekenis van „schennis, of verkeerde toepassing der Regl.", zie op art. 56 Regl. voor kerk. Opz. en Tucht.

3) *Bij de Alg. Synodale Commissie.* De Synode bezit geene bevoegdheid om van eenig verzoek tot cassatie kennis te nemen. Verg. Regl. voor Opz. en Tucht, art. 59; Syn. Hand. 1863, bl. 156, 157.

4) *In geval van vernietiging.* Een voorstel van den heer SCHUURBEQUE BOEIJE, om deze al., en, in verband daarmede, art. 59 Regl. voor Opz. en T. zóó te wijzigen dat de verzending naar een ander college alleen plaats grijpe, wanneer de vernietiging der uitspraak is geschied *wegens schending der bij de reglementen voorgeschreven vormen*, is met de verduidelijking, die eene commissie voor nieuwe wetsvoorstellen er aan gegeven had, t. w. dat *in geval van vernietiging wegens verkeerde toepassing der reglementen de zaak door de Synodale Commissie definitief worde beslist*, verworpen door de Synode in 1875. Handd. bl. 44, 125—128, 136—138. Een soortgelijk voorstel, voorloopig aangenomen in 1865 (Handd. bl. 256), was onaannemelijk geacht in 1866 (Handd. bl. 121, 134—136). Bij beide gelegenheden oordeelde de Synode: „dat in de bedoelde gevallen de Synodale Commissie eene bevoegdheid zou verkrijgen, welke met hare oorspronkelijke instelling niet is overeente brengen en in strijd zou komen met de onmiskenbare bedoeling der kerkelijke wetgeving om de eigenlijke rechtspraak alleen bij de kerkelijke Besturen te doen berusten; de Commissie zou dan niet slechts Hof van cassatie, maar tevens Hof van appèl worden", te meer, daar „*schennis en verkeerde toepassing* van reglementen niet altijd zoo nauwkeurig zijn te onderscheiden."

5) *Bij uitloting.* De leden der Synode, die tot de uitspraken, waarvan hooger beroep gevraagd wordt, hebben medegewerkt, mogen niet van de loting worden uitgezonderd; zulks zou met den eisch, dat de Synode bij uitloting *op de helft van hare leden* verminderd worde, in strijd zijn. 1869, bl. 5, 6; 1870, bl. 5. Echter met inachtneming van art. 15 van het Regl. voor Opz. en Tucht. Zie 1872, bl. 17, 18.

6) *Indien van die uitspraak herziening wordt gevraagd.* Het Prov. Kerkb. van Noord-Holland meende in de herziening, die in deze al. toegestaan wordt van een uitspraak der Synode in hooger beroep gedaan, een *kostbaar* en volstrekt *onwettig* privilege van dubbel appèl te zien, hetwelk het wilde opheffen door de wijziging: „Indien van die uitspraak *in eersten aanleg* door den bezwaarde herziening wordt gevraagd, enz.", met eene daarmede overeenkomende wijziging van art. 55 van het Regl. voor kerkel. opzicht en tucht, waar het de woorden „of in hooger beroep" wilde zien weggenomen. De Commissie in de Synode, geroepen om rapport over dit voorstel uit te brengen, ging daarin mede; maar, na aanneming van een voorstel van den President, om, wanneer van de uitspraak der Synode her-

ziening wordt gevraagd, de zaak te brengen voor de Synode verminderd op de helft van hare leden, die niet heeft deelgenomen aan de behandeling dezer zaak (ten einde daardoor de kostbaarheid der procedure te verminderen), werd de alzoo geamendeerde conclusie van het rapport met 12 tegen 7 stemmen verworpen. Bij de beraadslaging werd opgemerkt, dat het voorstel van het Prov. Kerkb. geen aanbeveling verdient, omdat daardoor het recht van verdediging geschaad en een bezwaarde in zijn belang gekrenkt wordt, dewijl hem een instantie in de rechtspleging wordt benomen; en dat, wanneer de Synode geroepen wordt eene zaak in appèl te behandelen, er daarna van geene aanvrage om vernietiging of cassatie sprake kan zijn, omdat, werd zulk een aanvrage gegrond bevonden, er geen college van gelijken rang kon aangewezen worden, om einduitspraak te doen en dat daarom van „herziening" wordt gesproken; dat er mitsdien geen strijd is tusschen art. 15 al. 2 en al. 6, welke voorschriften tegelijkertijd door den wetgever zijn ontworpen en vastgesteld. 1897, bl. 456—462.

Ook dit art. is aldus in gewijzigden vorm in werking getreden 15 Febr. 1891; de laatste helft van al. 5 d. 15 Febr. 1893, op voorstel van de Syn. Commissie. Hand. 1891, bl. 98—100, 120—122, 383, Bijl. bl. 253—256; 1892, bl. 79—83, 100.

Art. 16. De Hervormde gemeenten, in art. 1 genoemd, behoorende tot hetzelfde geheel, en onder hetzelfde gemeenschappelijk bestuur geplaatst, zullen echter, naar hare bijzondere behoeften en omstandigheden, hare afzonderlijke huishoudelijke inrichtingen kunnen hebben, onder de bepalingen in art. 12 voorkomende.

II. BIJZONDERE BEPALINGEN.

HOOFDSTUK I.

Het kerkelijk Bestuur in de enkele Gemeenten en de Ringen.

Art. 17. De plaatselijke gemeenten blijven bepaald binnen de grenzen[1]), waarin zij nu bestaan, zoolang daarin op wettige, bij dit reglement aangewezen wijze, geene verandering zal gemaakt zijn. De belangen van elke dier gemeenten zijn toevertrouwd aan predikanten, benevens ouderlingen en diakenen, die allen door lidmaatschap aan die gemeente[2]) behooren verbonden te zijn.

Bij langdurige ziekte of tijdelijk gemis[3]) van een predikant der gemeente, zorgt de ring, volgens de bepalingen van het Reglement op de vacaturen, voor de vervulling van zijn dienstwerk.[4])

1) *Binnen de grenzen.* De wijze waarop veranderingen in de grensscheidingen tusschen gemeenten tot stand kunnen komen, is bepaald in art. 43, 7°. Verg. het daarbij aanget.

2) *Die allen — aan die gemeente behooren verbonden te zijn.* Uit deze bepaling, in verband met de eerste zinsnede van dit art., welke zegt, dat elke gemeente binnen hare grenzen bepaald blijft, volgt, dat een predikant niet buiten de grenzen zijner gemeente mag wonen.

3) *Tijdelijk gemis.* Vacature en gevallen met vacaturen gelijk staande, artt. 33—39 Regl. op de Vac.

4) „Om in de groote gemeenten het vollediger verrichten van den pastoralen arbeid mogelijk te maken en door de wederkeerig nauwere betrekking van predikant en wijkgemeente den bloei van het gemeenteleven te bevorderen", werd door de Synode van 1903 de invoeging eener nieuwe tweede alinea aangenomen, luidende: „Gemeenten met drie of meer predikanten kunnen worden gesplitst in zelfstandige wijkgemeenten". Naar aanleiding der gegeven consideratiën werd in 1904 „drie" veranderd in „twee". De toevoeging kon bij de leden der Prov. Kerkbesturen echter niet de vereischte meerderheid verkrijgen. Hand. 1904, bl. 158.

EERSTE AFDEELING.

De Kerkeraden.

Art. 18. In alle gemeenten, waar

het personeel daartoe niet ontbreekt, zal een Kerkeraad zijn. Gemeenten, die, door gebrek aan genoegzaam geschikt en gewillig personeel, geen Kerkeraad kunnen hebben, of wier Kerkeraad tijdelijk de bevoegdheid heeft verloren tot het nemen van besluiten [1]), zijn geplaatst onder het toezicht van het Classicaal Bestuur (of, zoo noodig, van het Provinciaal Kerkbestuur), hetwelk met de overgebleven kerkeraadsleden en, ingeval een consulent moet optreden, met dezen, doen zal wat des Kerkeraads is [2]), en bevoegd is tot al hetgeen in dit Reglement en in de Bijzondere Reglementen aan den Kerkeraad is opgedragen.

1) *Wier Kerkeraad tijdelijk de bevoegdheid heeft verloren.* Namelijk in de gevallen, opgenoemd in art. 1, al. 5 Regl. voor de Kerkeraden. Deze invoeging, evenals die der woorden: („of, zoo noodig)", tot: „is opgedragen"; trad in werking 15 Jan. 1890. Hand. 1888, bl. 389, 390, 494—496.

2) *Hetwelk — doen zal wat des Kerkeraads is.* Het Classicaal Bestuur is bevoegd om daartoe, in bepaalde gevallen, zich door eene commissie uit zijn midden te laten vertegenwoordigen. Zie art. 1 al. 4 van het regl. voor de Kerkeraden.

Art. **19.** De Kerkeraad wordt onderscheiden [1]) in *Algemeenen* en *Bijzonderen.*

De *Algemeene*, die in alle gemeenten, grootere of kleinere, bestaat, is samengesteld uit één of meer predikanten en uit ouderlingen en diakenen.

Tot den *Bijzonderen*, die slechts in gemeenten met drie of meer predikanten gevonden wordt, behooren alleen predikanten en ouderlingen, terwijl diakenen aldaar ook [2]) een afzonderlijk college uitmaken.

De Kerkeraad vertegenwoordigt en bestuurt de gemeente; en wel de *Algemeene* of ook de *Bijzondere* Kerkeraad, naarmate de zaken, die te behandelen zijn, tot den eenen of tot den anderen behooren.

1) *De Kerkeraad wordt onderscheiden*, enz. Zie art. 2 Regl. voor de Kerkeraden. Hier is niet te denken aan *twee onderdeelen* van den Kerkeraad, het eene *algemeene*, het andere *bijzondere* Kerkeraad genoemd, maar aan één lichaam, bij onderscheiding algemeene en bijzondere Kerkeraad geheeten, welke onderscheiding alleen plaats heeft in gemeenten van drie of meer predikanten. Een andere regeling der verhouding tusschen den algemeenen en den bijzonderen Kerkeraad, gewenscht door den Ned. Herv. Kerkeraad van Amsterdam, is door de Synode niet noodig geoordeeld. 1864, bl. 300, 318—320, 326.

2) *Ook*, d. i. Behalve dat zij tot den *algemeenen* Kerkeraad behooren, maken zij voor de kerkelijke armverzorging een afzonderlijk college uit, als zoodanig van den Kerkeraad onderscheiden, daar het handelt onder *medewerking* en *goedkeuring van den Kerkeraad.* Regl. voor de diac., art. 3. Verg. ook het hier vlg. art.

Art. **20** [1]). Aan *predikanten* is toevertrouwd en aanbevolen: de openbare verkondiging des Evangelies; het bedienen van Doop en Avondmaal; de leiding der openbare godsdienstoefening [2]); de huwelijksinzegening; het geven van godsdienstonderwijs; de herderlijke zorg en het besturen [3]) van al de vergaderingen des Kerkeraads.

Aan *ouderlingen* is toevertrouwd en aanbevolen: met de predikanten bezig te zijn in de herderlijke zorg voor de gemeente; de bevordering van en het toezicht op het godsdienstonderwijs en de handhaving van orde en tucht; voorts het ijverig samenwerken met dezen in alles, wat aan de christelijke volmaking der gemeente kan dienstbaar wezen.

Aan *diakenen* is toevertrouwd en aanbevolen: de meer bijzondere zorg voor de armen der gemeente [4]). Daar-

toe zijn zij belast met het dagelijksch beheer der diaconie-goederen, met het innen van alle, onder welken titel ook, aan de diaconie der gemeente aankomende gelden, met de inzameling der liefdegaven en met het besteden van dit een en ander tot die godsdienstige en zedelijke einden, welke de christelijke gemeente voor hare armen beoogt.

In gemeenten met één of twee predikanten doen zij dit onder medewerking, en in die met drie of meer predikanten onder toezicht van predikanten en ouderlingen.

Het vaststellen van collecten [5], de zorg voor de diaconie-goederen, alsmede voor de geestelijke behoeften der armen, is overal aan predikanten, ouderlingen en diakenen te zamen opgedragen [6].

1) Dit art. is nader uitgewerkt in het Regl. voor de Kerkeraden, 3e en 4e Afdeeling en in het Regl. voor de diaconieën.

2) *De leiding der openbare godsdienstoefening.* In hare zitting van 25 Juli 1853 gaf de Synode aan het Prov. Kerkb. van Z.-Holland te kennen, geene reden te vinden „om te verbieden, dat, in buitengewone gevallen, als de predikant door ongesteldheid of andere oorzaken verhinderd wordt om zijn openbaar dienstwerk in de gemeente te verrichten, dit werk door hem, of zijnen Kerkeraad, aan den onderwijzer, die tevens voorlezer is, worde opgedragen, mits deze de aanwijzing van den predikant aangaande gebed en dankzegging en hetgeen hij der gemeente uit de Heilige Schrift heeft voor te lezen, volge. 1853, bl. 112—116.

3) *Het besturen* enz. Zie de aant. bij art. 21, 7⁰ Reg. voor de Kerkeraden.

4) *Gemeente.* In hare zitting van 12 Aug. 1904 nam de Synode voorl. aan, om er de consideratiën der Kerk in 1905 op in te winnen, eene toevoeging aan art. 2 Regl. voor de Diac. (zie aldaar). Wordt deze toevoeging aangenomen, dan zal achter „gemeente" moeten volgen: „*het verzorgen en opvoeden van weezen en van hulpbehoevende of verwaarloosde kinderen. Daartoe* enz."

5) *Collecten.* Naar het verband schijnen hier alleen collecten voor de armen bedoeld te zijn, daar deze al. evenals art. 16, 2⁰ van het Regl. voor de Kerkeraden bepaaldelijk handelt over het behartigen van de belangen der armen. De Synode heeft echter in 1855 en 1860 geoordeeld, dat hier alle collecten bedoeld zijn, onverschillig met welke bedoeling zij gehouden worden. Verg. de aanteekening bij het aangehaalde art. — Omtrent het instellen van collecten tot andere doeleinden vindt men soms in huishoudelijke regll. overleg met de kerkelijke administratie voorgeschreven, zooals o. a. te Schoonhoven. Zie de uitspraak in hooger beroep van het Prov. Kerkb. van Z. Holland, aangehaald in de Kerkel. Cour. 1875, n⁰. 49.

6) Met de bedoeling om den arbeid der diaconessen meer in het kerkelijk verband op te nemen, werd voorgesteld deze al. te doen luiden: „De benoeming van gemeente-diaconessen, het vaststellen van collecten" enz.; en in verband daarmede een 7⁰ toetevoegen aan art. 16 van het Regl. voor de Kerkeraden, van dezen inhoud: „De benoeming van gemeente-diaconessen, waar zulks verlangd wordt." Bij de Prov. Kerkbesturen kon dit voorstel echter niet de vereischte meerderheid bekomen. 1893, bl. 312—321, 323, 324, 514—516, 522; 1894, bl. 223—230, 249, 343; 1895, Bijl. B. bl. 190.

ART. **21.** De Kerkeraden geven, wanneer zij verkeerdheden ontdekken in de administratie der kerkelijke goederen of in die der pastoriegoederen [1]), daarvan kennis aan het Classicaal Bestuur [2]).

1) *Of in die der pastoriegoederen.* Toevoeging ten gevolge van de aanneming van het Regl. op de pastoriegoederen, i. w. g. 15 Jan. 1905.

2) Zie Regl. voor de Kerker., art. 16, 4⁰; Alg. Regl., art. 43, 6⁰ en de aant. aldaar; 51, 6⁰. Om. aan de Kerkeraden den weg te wijzen, waarop zij uitvoering behooren te geven aan het imperatief voorschrift van dit art., stelde de heer VAN DIS in de zitting van 27 Aug. 1897 voor het art. aldus te doen lezen: „De Kerkeraden benoemen jaarlijks uit hun midden eene Commissie van drie leden tot het nazien van de rekening der kerkelijke administratie binnen den termijn,

waarin deze ter visie is gelegd voor de stemgerechtigde leden der gemeente.

„De Kerkeraden geven, wanneer zij verkeerdheden ontdekken in de administratie der kerkelijke goederen en wanneer naar hun oordeel, ten gevolge van handelingen en besluiten van kerkvoogden, de geestelijke belangen der gemeente gekrenkt worden of schade lijden kunnen, daarvan kennis, door tusschenkomst van het Classicaal Bestuur, aan het Provinciaal Kerkbestuur."

Bij de beraadslaging werd opgemerkt, dat dit voorstel eigenlijk beter zou kunnen behandeld worden, wanneer het aanhangige Reglement op het beheer zou zijn vastgesteld. Het voorstel werd verworpen. (Hand. 1897, bl. 595, 596), evenzoo in 1904 toen het met eene kleine wijziging weder ingediend werd. (Hand. 1904, bl. 432—435).

ART. **22.** De censuur over de leden der gemeente, met uitzondering van de predikanten, zoowel emeriti als dienstdoende, van de ouderlingen, de diakenen en de candidaten tot den Heiligen Dienst, geschiedt, ter eerster instantie, door den Kerkeraad, van welks uitspraken men zich kan beroepen op het Classicaal Bestuur; alles overeenkomstig het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht.

ART. **23.** Het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen, en tot beroeping van predikanten, berust bij de gemeente.

Deze zal, behoudens de verkregen rechten van derden, dit òf zelve uitoefenen, òf door hen, die zij daartoe bepaaldelijk machtigt, doen uitoefenen, naar gelang zulks, in de nader te maken bijzondere reglementen op de Kerkeraden en de predikantsberoeping, zal worden vastgesteld.

Tot dat daarin zal zijn voorzien [1]), blijven de bestaande bepalingen van kracht en toepassing.

[1]) *Totdat daarin zal zijn voorzien.* Na een groot aantal vergeefsche pogingen, door de Synode aangewend, om aan dit artikel uitvoering te geven, is eindelijk in 1866 tot stand gekomen en den 1 Maart 1867 in werking gebracht het *Regl. op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten;* zoodat met die invoering de 3e al. van dit art. had kunnen vervallen.

ART. **24.** Wettig verkregen rechten van collatoren [1]) worden geëerbiedigd, tot zij door wet of overeenkomst zullen zijn opgeheven [2]). Tegen die verkeerdheden of misbruiken, die met het bestaan of de uitoefening van dit recht gepaard gaan, of daarbij plaats kunnen hebben, zullen door de Kerk de noodige maatregelen [3]) worden genomen of uitgelokt.

Geen Kerkeraad of gemeente kan het recht van vrije beroeping in eene collatie veranderen, noch ook immer aan iemand overdragen.

[1]) *Collatoren.* De woorden, die hier volgden: „en floreenplichtigen", zijn, evenals de vermelding van benoeming door floreenplichtigen in het Regl. op de vac. art. 58, vervallen den 1 Jan. 1875. Het recht tot het benoemen van predikanten in Friesland, door de Synode van Heerenveen d. 17 Juli 1804 aan floreenplichtigen opgedragen, bekrachtigd door besluit van het Departementaal Bestuur van Friesland, d. 26 Aug. 1805, was — evenals de rechten van eigenerfden in Drenthe en Groningen — van geheel anderen oorsprong en aard, dan het eigenlijke collatierecht. Het moet geoordeeld worden niets anders te zijn, dan eene door de *toen ter tijd* bevoegde macht ingevoerde regeling van het stemrecht, voor welke, krachtens art. 23 Alg. Regl., de bij het Syn. Regl. op de benoeming van oudd. en diakk. en de beroeping van predd. door de *nu* bevoegde macht ingevoerde regeling der stembevoegdheid is in de plaats gekomen. Met de invoering van gezegd Regl., den 1 Maart 1867, was het recht der floreenplichtigen tot de benoeming van predikanten *jure* opgeheven. Facto werd het

nog uitgeoefend tot 1 Jan. 1875. Want, hoewel in 1871 reeds de wegneming der woorden „en floreenplichtigen" door de Kerk aangenomen was, bleef het nog eenige jaren in overweging, of niet het Staatsgezag moest medewerken om de bevoegdheid der floreenplichtigen tot het benoemen van predikanten op te heffen, voor en aleer de alteratiën in de betrokken wetsartikelen tot uitvoering konden komen. De Synode van 1874 heeft echter geoordeeld, dat niets haar langer behoefde te weerhouden, om *de Friesche gemeenten te brengen onder het algemeen recht der Kerk*, vooral nadat de Min. van Justitie, d.d. 16 Aug. 1872, geheel overeenkomstig met de thans bestaande verhouding van Kerk en Staat, verklaard had, „dat het Koninklijk Besluit van 14 Sept. 1833, houdende goedkeuring van het Reglement op de verkiezing en beroeping van predikanten bij de Hervormden in Friesland, niet *behoefde*, ja niet *kon* ingetrokken worden, omdat, naar art. 1 der Wet van 10 Sept. 1853, het kerkelijk gezag *de eenige bevoegde autoriteit* is, om in de bestaande wijze van verkiezen en beroepen van predikanten bij de Hervormde Gemeenten in Friesland veranderingen te brengen." Men zie het te dezer zake uitgebrachte Rapport 1874, blz. 243—258. Overigens bevatten de Syn. Handd., van 1868 af, eene menigte rapporten, adviezen en consideratiën op dit punt, waaronder hoogst belangrijk de rapporten 1870, Bijl. B, 130—186. Verg. 1873, Bijl. B, 143—146.

²) *Zullen zijn opgeheven.* Bij de Wet van den 26 Dec. 1861 (Staatsbl. no. 124), is het recht van collatie, van staatswege tot dien tijd toe in sommige gemeenten der Ned. Herv. Kerk uitgeoefend (de z g. *Koninklijke Collatiën*), opgeheven. De particuliere collatiën bestaan nog, krachtens het besluit van den Souvereinen Vorst van den 28 Sept. 1814 „ter regeling van het Collatierecht." Dit besluit (door ons opgenomen onder de Bijlagen bij het Regl. op de vacaturen) maakt den rechtsgrond uit, waarop het collatierecht thans rust. „Wenschelijk ware het, dat bij eene te ontwerpen Wet de afkoopbaarheid der collatierechten uitgesproken en geregeld werd, opdat althans die gemeenten, welke door het collatierecht niet gebaat, maar in hare wezenlijke belangen benadeeld en gedrukt worden, zoo zij het ernstig begeeren en tot den afkoop in staat zijn, zich er van kunnen ontdoen." PRINS, *Het Kerkr.*, bl. 182. Verg. het Adres, door de Synode in 1861 aan den toenmaligen Min. van Herv. Eered., naar het Advies der Syn. Commissie, opgezonden, Handd. bl. 229—232, 306—309, Bijl. B, 43—49, alsmede het belangrijk Advies, door de Synodale Commissie aan den Minister van Justitie d. 17 Mei 1873 gegeven, op de door Z. Exc. aan haar gerichte vragen betreffende den aard der nog bestaande particuliere collatierechten en den inhoud eener eventueele Wet op de afkoopbaarheid dier rechten, 1873, Bijl. B, bl. 166—170. De Synode heeft in 1875 de afkoopbaarheid bij de wet op nieuw den Minister aanbevolen en de verzekering ontvangen, dat deze zaak bij Z.Exc. een punt van ernstige overweging blijft uitmaken. Handd., bl. 187, 194, Bijl. B, bl. 137. Eene duidelijke en beknopte voorstelling van den oorsprong en aard van het collatierecht in de Ned. Herv. Kerk, met verwijzing naar geschriften, die deze zaak uitvoeriger behandelen, vindt men bij PRINS, t. a. p. bl. 173—183. Zie ook W. BROES, De Kerk en de Staat in de Nederlanden en in N. Amerika, 1832, 1e stuk, bl. 173—181.

³) *De noodige maatregelen.* Deze zijn genomen door art. 47 Regl. op de vac. en, voor de provincie Groningen, door het *Reglement op de uitoefening van het collatierecht in de voormalige Ommelanden*, vastgesteld door het Prov. Kerkbest. van Groningen d. 1 Mei 1872, goedgekeurd door de Synode d. 23 Juli 1872 met in de in 1881 en 1885, eveneens onder goedkeuring der Synode, aangebrachte wijzigingen. Bovendien heeft de Synode, tot wering van misbruiken, zich vooralsnog tegen de intrekking van het Kon. Besl. van 11 Aug. 1819, betrekkelijk de uitoefening van het collatierecht, verklaard. 1870, bl. 215; 1873, bl. 238, 239, Bijl. B, bl. 163—166; 1874, bl. 74, Bijl. B, bl. 137. Dit besluit is, evenals het vermelde Groningensche Reglement, opgenomen onder de Bijlagen bij het Regl. op de vacaturen.

ART. **25.** De huishoudelijke belangen der gemeente kunnen, in overeenstemming met de algemeene

of provinciale verordeningen, door plaatselijke reglementen [1]) worden geregeld, doch zal van zulke reglementen mededeeling aan de Classicale Besturen geschieden.

[1]) Hieronder zijn niet begrepen de plaatselijke reglementen, bedoeld in art. 4 van het Reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten. *Deze* behoeven wel degelijk de beoordeeling van het Classicaal Bestuur en de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur. Voor de *hier* bedoelde is dit echter niet noodig; wanneer evenwel de Class. Besturen bemerken, dat er een of ander in voorkomt, dat *niet* in overeenstemming is met de algemeene, of provinciale verordeningen, moeten zij de Kerkeraden daarop opmerkzaam maken en die bepalingen, bij besluit, vernietigen. Verg. aant. bij art. 29 Regl. voor de Kerkeraden en de voorlichting door de Alg. Syn. Comm. gegeven aan het Prov. Kerkbest. van Gelderland, over de beteekenis van art. 25, goedgekeurd door de Synode; Hand. 1896, bl. 115; Bijl. B, bl 253—255.

TWEEDE AFDEELING.

De Ringen.

Art. **26.** Predikantsplaatsen van ééne gemeente of van eenige gemeenten te zamen worden vereenigd tot ringen.

Naar plaatselijke omstandigheden is die vereeniging zóó ingericht, dat de dienst in de gemeenten, ook bij vacature en andere ongelegenheden, steeds behoorlijk kan worden waargenomen.

In de bestaande verdeeling kunnen geene veranderingen worden gemaakt, dan door de Provinciale Kerkbesturen, na vooraf de consideratiën der in de zaak betrokkene Classicale Besturen te hebben ingewonnen.

Van de gemaakte veranderingen zal kennis gegeven worden aan de Synode.

Art. **27.** De predikanten, dienstdoende bij gemeenten tot zoodanigen ring behoorende, zijn verplicht tot onderling hulpbetoon, ingeval van nood, behoudens de bepalingen op het hulppredikerschap.

Zij moeten, bij vacature, zorgen voor de vervulling van al de deelen van het herder- en leeraarwerk, die hun ter waarneming door het reglement op de vacaturen worden opgedragen.

Art. **28.** Tot dat einde verdeelen zij onderling de consulentschappen voor de verschillende gemeenten, en maken huishoudelijke bepalingen ten opzichte van het godsdienstonderwijs, den openbaren eeredienst en het herderlijk werk in de hulpbehoevende gemeenten; een en ander onder goedkeuring van het Classicaal Bestuur.

Art. **29.** De ringen vergaderen, zoo dikwerf zij dit noodig achten, in de hoofdplaats van den ring, of in eenige andere plaats, door hen zelve te bepalen, en kiezen jaarlijks uit hun midden [1]) een Praetor, Vice-Praetor, Scriba en Quaestor.

De Waalsche predikanten [2]) zijn leden der ringsvergadering.

[1]) *Uit hun midden.* Dit is dus uit de dienstdoende predikanten.

[2]) Hoewel de betrekking der Waalsche predd. tot den ring of de ringsvergaderingen niet omschreven is, behooren zij toch beschouwd te worden als leden van de ringsvergadering, voor zooveel betreft de werkzaamheden, vermeld in art. 30 al. 2 van het Alg. Regl. Antw. der Synode aan den Ring Leeuwarden, 1871, bl. 345.

Art. **30.** Van het hun bij artt. 27—29 van dit reglement opgedragen werk zijn zij verantwoordelijk aan het Classicaal Bestuur, waaronder zij behooren.

Hunne verdere werkzaamheden

bestaan in de overweging en behandeling van onderwerpen, den godsdienst en het Christendom, de bevordering van bijbelkennis en de waarneming van hunne bediening betreffende.

Jaarlijks zenden zij een verslag van hunne werkzaamheden in bij het Classicaal Bestuur [1]).

[1]) *Bij het Classicaal Bestuur.* De woorden, die aan het slot van deze al. voorkwamen: „dat deze verslagen, door het Provinciaal Kerkbestuur, doet toekomen aan de Synode", zijn met 1 Maart 1871 vervallen, in aanmerking genomen zijnde, dat de Classicale Besturen de aangewezen colleges zijn, om toe te zien, dat de voorschriften omtrent de ringen behoorlijk worden opgevolgd. 1869, bl. 8, 9, 83; 1870, bl, 73, 74, 79.

Art. **31.** De ringsvergaderingen hebben het recht [1]), om bij de onderscheidene kerkbesturen, waaronder zij behooren, voorstellen in te leveren, maar zij zijn wederkeerig verplicht, de door dezen verlangde berichten, consideratiën en bescheiden ten spoedigste in te zenden.

[1]) *Hebben het recht.* Aan de ringen is hiermede hetzelfde recht toegekend, dat art. 13 al. 2 aan de kerkelijke Besturen is gegeven, ofschoon zij geen kerkelijke Besturen zijn. Zij hebben zich te wenden tot het Classicaal Bestuur, waaronder zij behooren, en door het Class. Bestuur tot de hoogere kerkbesturen. Zie: Besluit der Synode van 3 Aug. 1853, *omtrent de wijze van correspondeeren tusschen kerkelijke lichamen*, opgenomen onder Bijlage V bij dit reglement. Over een ander zeer belangrijk recht den ringen toegekend, nl. het voeren van gedingen voor den burgerlijken rechter, zie art. 66 van het Regl. voor O. en T. (In Bijl. B, bl. 321—327, van de Hand. der Syn. van 1892, is opgenomen het arrest in revisie van den Hoogen Raad der Nederlanden, in zake de vordering van den Ring Willemstad en de Hervormde Gemeente te Klundert).

Art. **32.** Verschillen [1]) in en tusschen de ringsvergaderingen, en tusschen deze en de Kerkeraden, worden onderworpen aan de beslissing van het Classicaal Bestuur.

[1]) Verg. Regl. voor kerkelijk Opzicht en Tucht, art. 68, waar echter, ongetwijfeld bij vergissing, van geschillen *in* de ringsvergaderingen niet gesproken wordt.

HOOFDSTUK II.

Het kerkelijk Bestuur over meer Gemeenten te zamen.

EERSTE AFDEELING.

Algemeene Bepalingen.

Art. **33.** Meerdere, in elkanders nabijheid gelegene gemeenten worden, ter geregelde uitoefening van het kerkelijk bestuur, vereenigd tot classen.

De gezamenlijke classen in éène provincie vormen een provinciaal ressort.

Art. **34.** Er zijn de navolgende provinciale ressorten met hunne classen:

Gelderland, met 6 classen: Arnhem, Nijmegen, Zutphen, Tiel, Bommel en Harderwijk.

Zuidholland met 6 classen: 's Gravenhage, Rotterdam, Leiden, Dordrecht, Gouda en Brielle.

Noordholland met 5 classen: Amsterdam, Haarlem, Alkmaar, Hoorn en Edam.

Zeeland met 4 classen: Middelburg, Zierikzee, Goes en IJzendijke.

Utrecht met 3 classen: Utrecht, Amersfoort en Wijk.

Friesland met 5 classen: Leeuwarden, Sneek, Franeker, Dokkum, en Heerenveen.

Overijsel met 3 classen: Zwolle, Deventer en Kampen.

Groningen met 4 classen: Groningen, Winschoten, Appingedam en Onderdendam.

Noordbrabant met Limburg [1]) met 5 classen: 's Hertogenbosch, Breda, Heusden, Eindhoven en Maastricht.

Drenthe met 3 classen: Assen, Meppel en Emmen [2]).

De Waalsche gemeenten maken een afzonderlijk kerkressort uit [3]). De Presbyteriaansch-Engelsche en Schotsche gemeenten behooren tot de kerkelijke ressorten der Nederduitsche gemeente in de stad, waar zij gevestigd zijn.

[1]) *Noordbrabant met Limburg.* Ten gevolge van de opheffing van het Kerkbestuur van Limburg, waarvoor in de plaats gekomen is een Classicaal Bestuur van Maastricht, aldus geredigeerd en in werking gekomen 31 Maart 1875. Zie 1874, bl. 364—366. Daarmede overeenkomstig zijn gewijzigd al de artt., waarin het Kerkbestuur van Limburg vermeld was, b.v. art. 36, 37, 48, 50, 56.

[2]) *Emmen* (vroeger Coevorden). Op voorstel van het Class. Bestuur van Coevorden, werd door de Synode besloten om, in plaats van *Coevorden*, de gemeente *Emmen* tot hoofdplaats der classis te verheffen. Als gevolg daarvan, werd, met ingang van 1 Jan. 1889, ook de naam der Classis in art. 34 veranderd. Hand. der Syn. 1887, Bijl. B, bl. 131, 132; 1888, bl. 66, 67.

[3]) *De Waalsche gemeenten een afzonderlijk kerkressort.* De Synode van 1879 (en eveneens die van 1881) heeft besloten geen gevolg te geven aan de voorstellen der Class. Vergg. van Haarlem, Wijk en Goes (en van Middelburg) om de Waalsche Commissie gelijk te stellen met een Class. Best. met exceptioneele bevoegdheden. De vergadering was van oordeel, „dat dit voorstel geene rekening hield met het schoon verleden en het nut ook thans nog door de Waalsche Kerken uitgeoefend; dat het daarenboven ingreep in de rechten, die deze kerken als vroeger Synodaal ressort bezitten en in strijd is met het in onze kerkelijke wetgeving vigeerend foederatief beginsel; terwijl het eindelijk ook ongeraden is, in den tegenwoordigen stand van zaken, nieuwe redenen van ontevredenheid in het leven te roepen" (Weekbericht in de K. C. n⁰. 32, 9 Aug. 1879). Belangrijk *zijn de te* dezer zake uitgebrachte rapporten, 1879, bl. 104—110; 1881, bl. 301—313.

Art. **35.** In de grensscheidingen der classen en in de bepaling der hoofdplaatsen zullen geene veranderingen kunnen worden gemaakt, dan door de Synode, op voorstel van de Classicale Besturen, die er in betrokken zijn, na gehoord te hebben de Provinciale Kerkbesturen, waaronder zij ressorteeren.

Van alle zoodanige veranderingen zal terstond kennis worden gegeven aan het daartoe aangewezen Ministeriëel Departement.

Dit is het Dep. van Justitie, K. B. van 29 Oct. 1870, Circ. der Syn. Comm. van 15 Nov. 1870 (Hand. 1871, Bijl. B, bl. 208—211.)

Art. **36.** De belangen van de gezamenlijke gemeenten, in de afzonderlijke gedeelten der Nederlandsche Hervormde Kerk, zijn toevertrouwd aan Classicale Vergaderingen (overeenkomstig de bepalingen van artt. 37—40), aan Classicale Besturen en Provinciale Kerkbesturen.

De belangen van de Waalsche gemeenten zijn toevertrouwd aan de Waalsche Réunie en de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken.

Art. **37.** De leden der Classicale en Provinciale Besturen worden benoemd door de Classicale Vergadering [1]), jaarlijks op den laatsten Woensdag in de maand Juni [2]), te houden in de hoofdplaats der classe [3]).

De leden der Commissie tot de zaken der Waalsche kerken worden benoemd door eene Waalsche vereeniging of Réunie, welke, zooveel zulks mag te pas komen, de Classicale Vergaderingen vervangende, jaarlijks gehouden wordt op zooda-

nige plaats, als door de Réunie des vorigen jaars zal bepaald zijn.

1) *De Classicale Vergadering.* Eene wijziging van de artt. 37—40, in opdracht der Synode van 1901 voorgesteld door de Syn. Comm., waardoor het mogelijk zou worden, dat de Class. Vergaderingen meer dan eenmaal 's jaars samenkomen, werd in de zittingen van 9 en 18 Aug. 1902 voorloopig aangenomen. (Hand. bl. 493, 494, 505, 506). Hoewel zij „bij de groote meerderheid der Prov. Kerkb. en bij de meerderheid der Class. Vergg. ingang blijkt gevonden te hebben", werd zij het volgend jaar afgewezen. Hand. 1903, bl. 105.

2) *Op den laatsten Woensdag in de maand Juni.* Een voorstel, naar aanleiding van eene door de Synode afgekeurde vervroeging der Classicale Vergadering van Zierikzee, ingebracht door den Hoogl. VAN BELL, dat „in zeer buitengewone gevallen, ter beoordeeling van de Synodale Commissie, door deze aan een Classicaal Bestuur zou kunnen worden toegestaan, om den tijd der Classicale Vergadering op den vóórlaatsten Woensdag in de maand Juni te bepalen" is door de Synode niet aannemelijk geacht. 1874. bl. 23, 24, 197, 198, 203, 204. Met dit besluit kwam het Provinciaal Kerkbestuur van Friesland niet in strijd, toen het in 1885, de buitengewone omstandigheid in aanmerking nemende, waarin de classis Dokkum verkeerde, nl. dat al de leden van het Class. Best., op twee na, hunne bediening als zoodanig hadden nedergelegd en eveneens hunne secundi, eene *buitengewone* Classicale Verg. te Dokkum samenriep tot het benoemen van nieuwe leden en secundi. 1887, bl. 71, 87, 323 — 325, Bijl. B, bl. 173. Voorstellen om deze vergaderingen te houden op den *eersten* Woensdag in de maand Juni, in verband met eene voorgestelde vervroeging van de Vergaderingen der Synode, werden op de meeste Class. Verg. ongunstig ontvangen en niet vastgesteld. Zie bij art. 59, aant. 1.

3) *In de hoofdplaats der classe.* Aan het verzoek van de classis van Edam, om deze bepaling zóó te veranderen, dat vrijheid werd gegeven om, wegens zeer bijzondere redenen, elders de classis te doen vergaderen, is niet voldaan. 1871, bl. 171, 172; 1888, bl. 91, 100—103.

ART. **38.** De Classicale Vergadering bestaat uit de dienstdoende predikanten van het ressort en even zoo vele dienstdoende ouderlingen [1]) als er predikantsplaatsen [2]) zijn in dat ressort. Deze ouderlingen [3]) worden door den Kerkeraad van iedere gemeente, uit zijn midden, voor rekening der gemeente [4]), afgevaardigd.

Het recht van afvaardigen van een of meer ouderlingen heeft de Kerkeraad ook, wanneer de predikantsplaats of plaatsen vacant zijn [5]). Doet echter het Classicaal Bestuur (of het Provinciaal Kerkbestuur) wat des Kerkeraads is, dan vaardigt het geen ouderlingen ter Classicale Vergadering af, wanneer er onder de kerkeraadsleden niet een of meer dienstdoende ouderlingen zijn.

In gecombineerde gemeenten met meer Kerkeraden zal de afvaardiging van de ouderlingen door hen bij toerbeurten geschieden.

Afgevaardigde ouderlingen zullen zonder schriftelijk bewijs van benoeming niet ter vergadering worden toegelaten.

De afgevaardigden ter Classicale Vergadering doen aan de Kerkeraden verslag van hetgeen daar belangrijks is geschied.

1) *Ouderlingen.* Waarom ook niet diakenen afgevaardigd? Dit, door den Amsterdamschen Kerkeraad verlangd, zou in strijd zijn met het presbyteriaal beginsel onzer Kerk. 1864, bl. 300, 317—322, 326.

2) *Als er predikantsplaatsen zijn.* Deze redactie (31 Maart 1875) verschilt hierin van die van 1852, dat het getal der oudd. niet naar dat der predd. van eene gemeente, maar der predikants-*plaatsen* gerekend wordt. Het moet aan eene vergissing toegeschreven worden, dat bij de uitvaardiging van eene, den 15den Jan. 1890 in werking getreden, wijziging van dit art., in al. 1 de woorden geplaatst zijn »als er predikanten zijn in dat ressort." (Bijl. B, 1890, bl.

183.) In de zitting van 27 Aug. 1889 bracht de Synode in al. 1 *geene* wijziging, evenmin als de Comm. voor eindredactie met »Deze ouderlingen" eene nieuwe alinea liet aanvangen. (1889, bl. 554.)

3) *Deze ouderlingen worden*, enz. Het afvaardigen van ouderlingen naar de Classicale Vergadering is door de 1 Maart 1875 in werking gekomen wijziging van dit art., niet meer facultatief gelaten, maar verplichtend gemaakt. Het presbyteriaal beginsel der Ned. Herv. Kerk wordt hierdoor te meer gehandhaafd. 1874, bl. 367, verg. bl. 338.

4) *Voor rekening der gemeente*. Hiermede worden bedoeld reis- en verblijfkosten van oudd., die buiten de class. hoofdplaats wonen. De berekening dier kosten is aan onderlinge schikking tusschen Kerkeraden en Kerkvoogdijen overgelaten. 1853, Bijl. B, bl. 14. Verg. 1874, bl. 338.

5) *Wanneer de predikantsplaats of plaatsen vacant zijn*. Voorstellen, ingediend door de Class. Vergaderingen van Arnhem, in 1875, en die van Wijk Amersfoort eu Utrecht, alsmede door eenige leden van de classis Franeker in 1879, om bij vacature den Kerkeraad het recht te geven, voor de openstaande predikantsplaatsen ouderlingen af te vaardigen, en desgelijks, als de predikant verklaart verhinderd te zijn, in zijne plaats een oud. te benoemen om de Class. Verg. bij te wonen, zijn door de Synode verworpen. 1875, bl. 56, 57, 101. 102, 1879, bl. 62—65, 86, 17. Het is met het karakter onzer Kerk in strijd en om verschillende redenen onraadzaam, aan de ouderlingen zulk een overwegenden invloed op het bestuur der Kerk te geven, als van de voorgestelde wetsverandering het gevolg zou zijn. Later is de zaak nog een paar malen ter sprake gekomen. Zie 1882, bl. 243—247 en 1885, bl. 335—349.

ART **39.** Praeses, Assessor en Scriba van deze vergadering zijn zij, die deze betrekkingen bij het Classicaal Bestuur bekleeden; doch de overige leden 1) des Classicalen Bestuurs hebben als zoodanig hier geene zitting.

1) *Doch de overige leden*, enz. Hoewel de Syn. Comm. in 1852 (Bijl. B, bl. 13, 14) oordeelde, dat de ouderlingen, leden van het Class. Bestuur, in die hoedanigheid ook zitting en stem hebben in de Class. Vergadering, laat de tweede helft van dit art. geen twijfel over. Het karakter dezer verg. is zuivere vertegenwoordiging der gemeenten van de classis, zonder meer.

ART. **40.** Aan de Classicale Vergaderingen behoort 1);

1⁰. het doen van benoemingen, welke haar zijn opgedragen;

2⁰. het geven van consideratiën harer leden 2) op de haar door de Synode toegezonden nieuwe reglementen of veranderingen in de bestaande — welke consideratiën zij rechtstreeks aan de Synode doen toekomen;

3⁰. het opnemen en afsluiten der Classicale rekeningen 3), de regeling van hetgeen betrekking heeft op de fondsen, waartoe die rekeningen behooren, en in het bijzonder het telkens voor één jaar uit de predikant-leden des Classicalen Bestuurs benoemen van een Classicalen Quaestor en secundus. Die Quaestor treedt met den 1 Januari daaraanvolgende op 4);

4⁰. het beraadslagen over hetgeen bevorderlijk kan zijn aan de belangen der bijzondere en gezamenlijke gemeenten in het Classicaal ressort, inzonderheid wat betreft het godsdienstig en kerkelijk leven;

5⁰. het in overweging nemen van de voorstellen harer leden, om ze, als de hare overgenomen zijnde 5), aan de Classicale Besturen en Provinciale Kerkbesturen, alsmede aan de Synode, op te zenden;

6⁰. het opnemen en afsluiten van de rekeningen der Classicale Weduwenbeurzen 6), door die leden der vergadering, die tevens leden dezer beurzen zijn. Aan hen verblijft ook het benoemen van quaestoren dezer weduwenbeurzen, en de behande-

ling van alles, wat verder op haar betrekking heeft.

1) *Aan de Class. Vergg. behoort.* Wenschelijk is het, dat in het reglement van orde of in de huishoudelijke bepalingen der Class. Verg. worde opgenomen, „dat de Scriba uiterlijk 14 dagen vóór de bijeenkomst aan de Kerkeraden van het ressort doe toekomen eene opgave 1° van de vacaturen, die vervuld moeten worden, 2° van de stukken, waarop consideratiën gevraagd worden, 3° van de ingekomen voorstellen der leden.” Aan een verzoek van den Kerkeraad van Dordrecht om zoodanig voorschrift *in het Alg. Regl.* op te nemen, meende de Synode geen gevolg te moeten geven: zie 1861, bl. 342, 343.

Over eene voorgestelde wijziging in de artt. 37—40 zie aant. 1 bij art. 37.

2) *Harer leden.* Dus, niet alleen van de consideratiën van de meerderheid der Classicale Vergaderingen (collectief), maar ook van de verschillende adviezen, door de leden dier vergaderingen uitgebracht, zal mededeeling aan de Synode geschieden, 1874, bl. 339, 367.

3) *Classicale rekeningen*, enz. Dit heeft geen betrekking op de rekening-courant van den Classicalen Quaestor met den Quaestor-generaal, maar alleen op zoodanige classicale fondsen, als het speciaal eigendom zijn van eene classe en in sommige classen al, in andere niet gevonden worden. Verkl. der Syn.Comm., 1853, Bijl. B, bl. 13, goedg. door de Synode, Hand. bl. 27.

4) De woorden in deze al. volgende op „en in het bijzonder” zijn den 15 Januari 1885 tot verduidelijking gekomen in plaats van enkel: „het benoemen van een Classicalen Quaestor.”

5) Dus: *alleen* die *voorstellen*, welke door de Classicale Vergadering als de hare zijn overgenomen, is het moderamen verplicht aan de kerkelijke Besturen op te zenden; natuurlijk behoudens het recht van ieder lid der vergadering om zelf voorstellen in te zenden en dat wel langs kerkelijken weg, d. i. door tusschenkomst van het Class. Best. Hierbij lette men op het Syn. Besl. van 12 Juli 1851 (Hand., bl. 226): „Alle adressen en voorstellen, met uitzondering van die der class. vergaderingen, zullen minstens 14 dagen vóór de opening der Synode bij haren secretaris moeten zijn ingezonden, en zullen de later ingedienden niet in overweging komen, tenzij de vergadering hun inhoud oordeelt van genoegzaam belang te zijn, om daartoe in aanmerking te worden genomen.” — Vgl. aant. 2 en 3 bij art. 13.

6) *Classicale Weduwenbeurzen.* Een voorstel der Class. Verg. van 's Hertogenbosch om het opnemen en afsluiten van de rekeningen der Classicale Weduwenbeurzen, als zijnde zaken van particulieren aard, niet meer onder de werkzaamheden der Class. Vergaderingen te rangschikken, is in het belang dier beurzen niet aannemelijk geacht. 1873, bl. 183—185, 186.

TWEEDE AFDEELING.

Het Classicaal Bestuur.

Art. 41. In elk Classicaal ressort is een Classicaal Bestuur, bestaande uit Praeses, Assessor, Scriba 1) en twee of meer dienstdoende predikanten, benevens één ouderling 2) voor elk tweetal predikanten 3), die in het Bestuur zitting hebben.

Ressorten met 20 en minder predikantsplaatsen zullen twee; die van 21 tot 35 drie; van 36 en daarboven vier predikanten benoemen.

1) *Scriba.* Op de vraag van de Class. Verg. van Wijk, of ouderlingen ook voor het scribaat der Class. Besturen in aanmerking kunnen komen, is geantwoord, dat volgens art. 41 en 42 bedoeld moet zijn, dat voor de betrekking van Scriba alleen predikanten kunnen worden gekozen 1860, bl. 16.

2) *Ouderling.* Ook oud-ouderlingen zijn benoembaar tot ouderling bij het Class. Bestuur. Zie art. 5, al. 3. Verg. Syn. Handd. 1851, bl. 317, 318.

3) *Voor elk tweetal predd.* Het beginsel: op twee predd. één ouderling, geldt ook voor de Prov. Kerkbesturen, de Synode en de Syn. Commissie (artt. 48, 56, 67); terwijl in den Kerkeraad, waar de plaatselijke belangen op den voorgrond staan, meer oudd. zijn, dan predd., en in de Class. Vergaderingen, die geene colleges van Bestuur zijn, het

getal oudd. minstens aan dat der predd. gelijk is.

Art. **42.** De Praeses, Assessor, Scriba en verdere leden van dit Bestuur worden, met hunne secundi, benoemd door de Classicale Vergadering, bij vrije keuze [1]).

De Scriba [2]) en zijn secundus worden bij voorkeur gekozen uit de predikanten van de Classicale hoofdplaats of hare nabijheid.

Praeses, Assessor en Scriba blijven [3]) als zoodanig werkzaam, gedurende den tijd van hunne zitting.

[1]) *Bij vrije keuze.* Op de vraag van de Class. Verg. van Wijk, of het van hare bevoegdheid is om huishoudelijke bepalingen te maken, opdat de ringen in het Class. Bestuur meer gelijkmatig vertegenwoordigd worden, heeft de Synode beslist, dat zulke bepalingen inbreuk zouden maken op de „vrije keuze," die in dit art. is uitgesproken. 1857, bl. 18.

[2]) *De Scriba.* Omtrent de vraag, of de Scriba ook reis- en verblijfkosten geniet, welke vraag door de Synode in 1881 en 1882 ontkennend werd beantwoord, zie art. 12, 7⁰ van het Regl. op de kosten, in de aant.

[3]) *Praeses, Assessor en Scriba blijven,* enz. Op eene vraag van het Class. Bestuur van Tiel, heeft de Syn. Comm. verklaard, „dat de beteekenis der laatste al. geene andere kan zijn, dan dat, wanneer Praeses, Assessor en Scriba eenmaal met die betrekking bekleed zijn, deze, zoolang hunne zitting in het Bestuur voortduurt, hun niet kan ontnomen worden, en zij, om als zoodanig werkzaam te blijven, geene herkiezing behoeven; doch dat daaraan de kracht niet mag worden toegekend, die de Classicale Vergadering verbieden zou, om hen of tot het lidmaatschap van een hooger college, of tot eene andere betrekking in het Classicaal Bestuur ter vervulling van eene opengevallen plaats te roepen." 1858, Bijl. B, bl. 37.

Art. **43.** Aan de Classicale Besturen wordt opgedragen, behalve het vermelde in art. 12:

1⁰. het toezicht [1]) over de gemeenten, predikanten (emeriti zoowel als dienstdoende), candidaten tot den Heiligen Dienst, ouderlingen en diakenen (verg. art. 22);

2⁰. het kennis nemen van geschillen bij of tusschen de Kerkeraden der gemeenten, alsmede tusschen deze en de ringen of tusschen de ringen onderling;

3⁰. de behandeling van geschillen en van zaken, behoorende tot de kerkelijke tucht, te weten: over de leden der gemeenten in cas van appèl, en over predikanten, candidaten tot den Heiligen Dienst, ouderlingen en diakenen, ter eerster instantie;

4⁰. het examineeren van degenen, die tot het geven van godsdienstonderwijs verlangen te worden toegelaten, en het verleenen van admissie aan zoodanigen, bij gunstigen uitslag van het onderzoek;

5⁰. het waken voor de belangen van vacante gemeenten en van predikants-weduwen en weezen in het ressort, alsmede voor de rechten der classe op de Classicale weduwenbeurzen;

6⁰. het toezicht op de administratie der diaconie, en het acht geven [2]) op die der kerkelijke goederen, alsmede der pastoriegoederen [3]);

7⁰. de erkenning van nieuwe gemeenten, de splitsing en het tot stand brengen van combinatiën [4]) en het nemen van noodige maatregelen tot het bepalen in geval van onzekerheid, het beslissen in geval van geschil, en het veranderen in geval van noodzakelijkheid, van de grensscheidingen [5]) tusschen de onderscheidene gemeenten onder hun ressort, na de Kerkeraden der betrokken gemeenten en andere belanghebbenden te hebben gehoord, in gemeen-overleg [6]) met de Colleges

van Toezicht [7]) die de belanghebbende administratiën hooren en, wat verandering betreft, onder goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur, met kennisgeving van een en ander aan de Regeering [8]) en aan de Algemeene Synode;

8⁰. de vestiging en de opheffing van predikantsplaatsen op aanvraag van den Kerkeraad der gemeente en onder goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur;

9⁰. het jaarlijks geven aan de Classicale Vergadering van een beknopt verslag der gewichtigste werkzaamheden, door het Bestuur verricht [9]);

10⁰. het doen wat des Kerkeraads is, in de gevallen, bedoeld in art. 18, in verband met de artt. 9, 10, 14 en 38 van het Algemeen Reglement [10]).

1) *Het toezicht*, enz. Naar aanleiding van eene vraag van het Class. Bestuur van 's Hertogenbosch, of het Class. Bestuur dan wel het Prov. Kerkbestuur bevoegd is tot handhaving der bepalingen van een huishoudelijk reglement op de Kerkeraden, heeft de Synode verklaard, „dat, volgens art. 43, 1⁰. van het Alg. Regl., het toezicht over de gemeenten en predikanten aan de Classicale Besturen is opgedragen; terwijl, volgens art. 51, 1⁰., het toezicht over de classen en Class. Besturen is opgedragen aan de Prov. Kerkbesturen; zoodat, indien eenig Class. Bestuur de belangen van de gemeenten mocht veronachtzamen, het Prov. Kerkbestuur moet optreden en zorg dragen, dat de kerkelijke regll. en verordeningen worden gehandhaafd." 1853, bl. 125, 231. Verg. ook 1866, bl. 90, 91, waar de vraag der Class. Verg. van Gouda, of het toezicht, aan de Class. Besturen opgedragen, ook de bevoegdheid in zich sluit, om het getal oudd. en diakk. bij de gemeente te bepalen en te regelen, als de Kerkeraden bij die bepaling en regeling (naar art. 4 Regl. voor de Kerker.) de behoeften der gemeente niet genoegzaam in acht nemen, bevestigend beantwoord is. Ook heeft de Synode, — op het ernstig verzoek van het Prov. Kerkb. van Friesland, „om van haar te doen uitgaan een schrijven aan de Class. Besturen in de verschillende ressorten onzer Kerk, waarin dien Besturen wordt op het hart gedrukt met gestrengheid te handhaven art. 43, 1⁰. A R. en artt. 47 en 48 Regl. Opz. en Tucht in verband met artt. 5 en 7 van datzelfde Reglement, opdat zij naar art. 4 door „raadgeving en terechtwijzing" trachten mogen de „te hunner kennis gekomen verkeerdheden in den geest der broederlijke liefde uit den weg te ruimen", of zoo noodig een der tuchtmiddelen, die op hun weg liggen, toetepassen", — den 24 Aug. 1894 eene circulaire uitgevaardigd aan de Prov. Kerkb. over strengere handhaving van art. 43, 1⁰ A. R. en van de artt. 4, 47 en 48 Regl. Opz. en Tucht, de wijze, waarop de Prov. Kerkb. de Class. Besturen met den inhoud van dit schrijven (1894, bl. 379, 380) in kennis willen stellen, overlatende aan die Besturen. 1894, bl. 326, 327.

2) Op eene vraag van het Prov. Kerkbestuur van N.-Brabant, wat hier door „het acht geven op de administratie der kerkelijke goederen" moet worden verstaan, bepaaldelijk hoe dit voorschrift toe te passen op de gemeenten, die zich aan het toezicht van het Prov. College onttrekken, heeft de Syn. Commissie geantwoord: „dat bedoeld voorschrift van algemeene toepassing is, zoowel op de gemeenten, die zich aan het toezicht van het Provinciaal College onderworpen, als op haar die zich aan dat toezicht onttrokken hebben, even als te dien aanzien bij de vroegere organisatie van het beheer geen onderscheid was gemaakt; dat overigens uit art. 21 Alg. Regl. duidelijk volgt, dat den Classicalen Besturen de verplichting is opgelegd om, wanneer van zulke verkeerdheden mocht gebleken zijn, hiervan, waar het behoort, kennis te geven en gepaste middelen te beramen om die verkeerdheden te doen verhelpen." 1871, bl. 231, Bijl. B, bl. 217.

3) *Alsmede der pastoriegoederen*. Toevoeging ten gevolge van de aanneming van het Regl. op de pastoriegoederen, i. w. g. 15 Jan. 1905.

4) *De erkenning — combinatiën*. Deze woorden, alsmede de voorschriften aan het slot der al. omtrent het *hooren van belanghebbenden*, het *overleg met de Colleges van Toezicht* en de *kennisgeving aan Regeering en Synode*, zijn aanvullingen, in werking gekomen 1 Maart 1868.

en 1 Febr. 1874. Zie ook op art. 51, 7°. Voorts is de zaak geregeld in het Syn. Regl. op de erkenning van nieuwe gemeenten (1 Maart 1869).

[5]) *Grensscheidingen.* Daar niet zelden de grenzen der kerkelijke gemeenten wel ongeveer bekend zijn, maar niet vaststaan en dit aanleiding geeft tot moeielijkheden, zoowel met het oog op het huisbezoek en op attesten, als inzonderheid op den hoofdelijken omslag, heeft de Synode, in hare zitting van 11 Aug. 1897, een circulaire vastgesteld aan de Prov. Kerkbesturen, met uitnoodiging om maatregelen te nemen, waardoor men zou kunnen komen tot het vaststellen en in kaart brengen der grenzen van de gemeenten. In die circulaire wordt de weg daartoe aangewezen. 1897, bl. 67—69, 124, 125, 138, 139. Men zie ook Hand. 1898, bl. 100, 101. — Door de Syn. Comm. werd, in eene circ. van 10 December 1904 N°. 900, bij vernieuwing de aandacht op deze belangrijke zaak gevestigd.

[6]) Wat is gemeen overleg? „Het is meer dan hooren; het wil raadpleging, gedachtenwisseling, samenwerking; eerst daarna kan er van besluiten sprake zijn. Die gedachtenwisseling moet worden voortgezet, totdat men tot eenstemmigheid gekomen is, totdat de geopperde bezwaren zijn opgelost *of* totdat het duidelijk gebleken is, dat die eenstemmigheid niet kan verkregen worden. Het voorgeschreven „gemeen overleg” is gebouwd op den grondslag van eene wederkeerige welwillendheid, waardoor men wederzijds toegeeft, wat toegegeven kan worden, elkander tracht te overtuigen en daarbij geleid wordt door de begeerte, de zaak zoo goed mogelijk tot een gewenscht einde te brengen.” De goedkeuring verblijft ten slotte aan het kerkelijk Bestuur. Zie het Rapport in zake een geschil over eene gewijzigde grensscheiding tusschen de gemeenten Nijmegen, Hees c. a. en Beek, en daarover gehouden beraadslaging. 1882, bl. 76— 84, 86.

[7]) *Met de colleges van Toezicht.* Heeft de gemeente z.g. vrij beheer en kan dus het Prov. Kerkb. niet in gemeen overleg treden met het Prov. Coll. v. T., dan moet in zoodanig geval, daar de wetgever het onmogelijke niet kan vorderen, door het Class. Best. de kerkelijke administratie der betrokken gemeente of gemeenten gehoord worden. Syn. Comm. in *de* K. C., n°. 49, 5 Dec. 1874.

[8]) *Kennisgeving aan de Regeering.* Den 5 Sept. 1854 is als algemeene verordening vastgesteld, dat waar, in cas van kerkelijke jurisdictie of begrenzing, de goedkeuring der Hooge Regeering, krachtens art. 1 van de Wet op de Kerkgenootschappen, wordt vereischt, die goedkeuring behoort te worden gevraagd. Syn. Handd., bl. 98, 303.

[9]) *Beknopt verslag.* Daar dit verslag *jaarlijks* gegeven wordt, moet het natuurlijk handelen over hetgeen sedert de laatste Class. Verg. verricht is.

[10]) *Het doen wat des Kerkeraads is.* Evenals in art. 51, 8° in werking getr. 15 Jan. 1890.

Art. **44.** Tot dat einde:

1°. correspondeeren zij met de kerkelijke Besturen en andere Colleges, en waar zij het noodig achten, met bijzondere personen;

2°. doen zij jaarlijks bij schriftelijke aanvrage, doch om de drie jaren, en voorts zoo dikwijls zij dit bij eenige gemeente noodig achten, persoonlijk kerkvisitatie, volgens de daarop bestaande verordeningen. Zij geven steeds kennis van het resultaat hunner onderzoekingen aan de Provinciale Kerkbesturen [1]);

3°. onderzoeken zij voorloopig alle geschillen en aanklachten, beoordeelen, aan wie de behandeling er van moet worden opgedragen, en brengen, overeenkomstig die beoordeeling, de zaak òf ten einde, òf ter plaatse waar zij behoort.

[1]) Een voorstel van de Class. Verg. van Haarlem, om de kerkvisitatie te beperken tot de persoonlijke om de drie jaren, werd door de Synode afgewezen. 1891, bl. 202-206.

Art. **45.** Zij zijn bevoegd tot het schorsen van predikanten, candidaten tot den Heiligen Dienst, ouderlingen en diakenen.

Art. **46.** De Classicale Besturen houden hunne gewone vergaderingen in de Classicale hoofdplaats, op de laatste Woensdagen van de maan-

den Maart, Mei, September en November. Zij kunnen echter hunne bijeenkomsten uitstellen of vervroegen, indien omstandigheden dit vereischen. De Praeses heeft het recht, en is, door twee leden schriftelijk hiertoe verzocht zijnde, verplicht, buitengewone vergaderingen te beschrijven.

ART. **47.** Bij afwezigheid van den Praeses [1]), treedt de Assessor [2]) in zijne plaats op, en wordt deze vervangen door dien predikant, die het oudste lid [3]) der vergadering is, gerekend naar den tijd van zijne benoeming.

Bij onvoorziene afwezigheid [4]) wordt de Scriba vervangen door zijnen secundus, indien deze lid is van het Bestuur, en in het tegenovergestelde geval [5]), door een der leden, door de Bestuursvergadering daartoe aan te wijzen.

1) *Bij afwezigheid van den Praeses.* Op eene vraag van de Class. Verg. van Alkmaar, of niet de secundus van den Praeses moet geacht worden diens plaatsvervanger te zijn, als de betrekking van Praeses door vertrek, overlijden of emeritaat ontijdig komt te vaceeren, zoodat dan de woorden „bij afwezigheid van den Praeses" moeten verklaard worden, alsof er stond: „bij tijdelijke afwezigheid van den Praeses", heeft de Synode, naar de opvatting, die algemeen aangenomen en gevolgd is, geoordeeld, dat o.a. uit art. 6 al. 2, Alg. Regl., duidelijk blijkt, dat de secundus van den Praeses geenszins in de vermelde gevallen bestemd is hem in die betrekking te vervangen, dat daarvoor duidelijk de Assessor is aangewezen, even als voor dezen bij ontstentenis het oudste lid, en de secundus van den Praeses, als de Assessor dezen vervangt, alleenlijk optreedt als gewoon lid. 1874, bl. 20, 21. Verg. 1851, bl. 71; 1866, Bijl. B, bl. 58, 59; 1889, bl. 129—132. Een verzoek van het Prov. Kerkb. van Overijsel tot wijziging van deze al., in gelijken geest als de vraag der Class. Verg. van Alkmaar, werd eveneens afgewezen, omdat het voor een goede leiding van zaken zeer dikwijls weinig gewenscht zou zijn. 1891, bl. 470, 471. Het woord *onvoorziene* vóór *afwezigheid* is, bij de vaststelling der 1e al. van dit art., uit het oorspronkelijk concept der Syn. Comm. weggenomen, zoodat hier onder *afwezigheid* beide tijdelijke afwezigheid èn aftreding moeten verstaan worden, terwijl in al. 2 uitdrukkelijk van *onvoorziene* afwezigheid van den Scriba gesproken wordt.

2) *De Assessor.* Ingeval de diensttijd van dezen eindigt vóór het eindigen van den diensttijd van den Praeses, wiens plaats hij vervangt, moet tegen dien tijd door de Class. Verg. een Assessor gekozen worden in zijne plaats; de nieuw benoemde fungeert dan als Praeses en neemt eerst met het eindigen van den diensttijd van dezen, als Assessor zitting. Immers „mogen, naar art. 5 al. 2, zonder herbenoeming, noch Assessor noch het oudste lid langer dan drie jaren in het bestuur zitting hebben en kan de optreding van den Assessor en van het oudste lid, als Praeses en Assessor, slechts geschieden voor den tijd, dat zij als *leden* zitting hebben in het bestuur" (Antw. der Syn. Comm. aan het Prov. Kerkb. van N.-Holl. 1866, Bijl. B. bl. 59).

3) *Het oudste lid.* Waar twee leden terzelfder tijd als lid zijn opgetreden, moet dat lid als het oudste beschouwd worden, dat het eerst door de Class. Verg. benoemd is. Antwoord der Syn. Comm. op een verzoek om voorlichting van een Prov. Kerkb., door de Synode goedgekeurd. 1897, bl. 60, Bijl. B. bl. 207, 208.

4) *Bij onvoorziene afwezigheid.* Naar art. 6 al. 4 is 't alléén in het geval van *aftreding tusschentijds*, dat de secundus van den Scriba hem in zijne bijzondere betrekking vervangt.

5) *Door zijnen secundus — geval.* Toevoeging, evenals art. 6 al. 5, in werking getreden 15 Jan. 1903.

DERDE AFDEELING.

Het Provinciaal Kerkbestuur.

ART. **48.** In elk provinciaal ressort is een Provinciaal Kerkbestuur, bestaande uit dienstdoende predikanten en uit ouderlingen [1]).

Elke classe benoemt daartoe een

predikant uit haar midden [2]) en, wanneer het Provinciaal Kerkbestuur zulks verlangt, bij beurtwisseling nog één daarenboven uit het Provinciaal ressort.

Voor elk tweetal aldus benoemde predikanten is één ouderling, door de Classicale Vergaderingen bij beurtwisseling af te vaardigen,

De Commissie voor de zaken der Waalsche Kerken bestaat uit vijf predikanten en twee ouderlingen [3]).

Voor de Kerkbesturen, welke niet meer dan drie classen onder hun ressort hebben, zullen ook zoovele predikanten tot tertii worden benoemd, als er predikanten in het Bestuur zijn [4]).

[1]) *Ouderlingen.* Oud-ouderlingen zijn zoowel als dienstdoende benoembaar. Verg. aant. 2 bij art. 41. Ook behoeven de class. vergg., in de benoeming van een ouderling voor het Prov. Kerkb., hare keuze niet te beperken tot het class. ressort, maar mogen zij haar ook uitstrekken tot andere ressorten in de provincie. (Hand. 1858, bl. 26.)

[2]) *Predikant uit haar midden.* Een predikant, lid van het Provinciaal Kerkbestuur, die de classis verlaat, hoewel in dezelfde provincie blijvende, moet door zijn secundus vervangen worden. Inlichting, geg. door de Syn. Comm., goedg. door de Syn. 1865, bl. 21, Bijl. B, bl. 90—92.

[3]) *De Commissie voor de zaken der Waalsche Kerken.* Een voorstel van het Prov. Kerkb. van Utrecht en van zes Class. Vergg. om deze al. aldus te lezen, „De Commissie voor de zaken der Waalsche Kerken bestaat uit *twee* predikanten en één ouderling": en een ander van den heer CESAR SEGERS om aan deze al. toetevoegen: „Bij de stemmingen volgens art. 62 van dit Reglement brengen slechts drie leden hunne stemmen uit, de President, Vice-President en de oudst benoemde Ouderling", werd door de Synode in 1881 verworpen. Evenwel werd, wat dit laatste betreft, voorloopig aangenomen om te bepalen, dat vier leden in de Waalsche Comm. aan de eind-*stemming deelnemen*: doch dit niet op te nemen in art. 48, maar in art. 62 en in de Slotbepaling. Deze wijziging, langs kerkelijken weg tot stand gekomen, is in werking getreden 15 Jan. 1883. (Hand. 1881, bl. 301—313, 326, 327; 1882, bl. 249—268.

[4]) Een voorstel van de Classicale Vergadering van Amersfoort om deze alinea aldus te wijzigen: „Voor de Kerkbesturen, welke niet meer dan drie classen onder hnn ressort hebben, zullen evenwel vier predd. en twee oudd. worden benoemd; daartoe worden bij beurtwisseling door twee Class. Vergg. een pred. en een oud. en door éene twee predd. afgevaardigd," is door de Synode geheel overbodig geacht, omdat al. 2 reeds voorzien heeft in het geval, dat eene vermeerdering van het getal leden wenschelijk mocht zijn. 1887, bl. 380, 381.

ART. **49.** Ieder Provinciaal Kerkbestuur kiest zich, uit de predikanten in zijn midden, een President en een Vice-President.

Den Secretaris [1]) kunnen zij uit de predikanten in hun midden [2]) kiezen, of ook daar buiten, maar in het laatste geval heeft hij slechts eene adviseerende stem.

De Secretaris wordt, bij onvoorziene afwezigheid, vervangen door een lid, hetwelk de Bestuursvergadering daartoe aanwijst.

[1]) *Den Secretaris — ook daarbuiten.* Kan ook een emeritus predikant tot Secretaris bij een Prov. Kerkbestuur gekozen worden? In 1864 heeft de Synode, tegen het gevoelen der Synodale Commissie en in strijd met het daarover uitgebrachte rapport, de benoeming van den em. pred. J. H. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ tot Secretaris der Waalsche Commissie goedgekeurd. In 1867 is door de Synode eene, op voorstel der Syn. Comm., voorloopig aangenomene wijziging van al. 2, strekkende om em. predd. niet verkiesbaar te stellen voor de betrekking van Secretaris bij een Prov. Kerkbestuur, afgewezen. En in 1872 heeft de Synode, naar eene hiertoe wederom door de Syn. Comm. gegevene aanleiding, uitgesproken, dat de verkiezing van emeriti even zoowel als van dienstdoende predd. voor de betrekking van Secretaris wenschelijk

is. Het verhandelde hierover is te vinden Handd. 1864, bl. 274—280, 325, 326, Bijl. B, bl. 166, 167; 1866, bl. 31, 32, Bijl. B, bl. 103, 104; 1867, bl. 95—97, 116—118; 1872, bl. 305, 306, Bijl. B, bl. 316, 317. Dien overeenkomstig is en wordt ook nu en dan door de Prov. Kerkbesturen het secretariaat bij hun college aan een em. pred. opgedragen.

Bij de invoering der organisatie van 1816 was door den Commissaris-Generaal, provisioneel belast met de zaken der Herv. Kerk, bij disp. van 24 Febr. 1816, eene Instructie voor Secretarissen en Scriba's gegeven. Toen deze bij Min. beschikking van 28 Aug. 1868 buiten werking gesteld was, heeft de Synodale Comm. eene nieuwe Instructie ontworpen, welke echter door de Synode niet verbindend is verklaard, daar het aan elk Bestuur moest vrijgelaten worden, daarvan naar eigen oordeel gebruik te maken. 1870, bl. 83, Bijl. B, bl. 132—134.

2) Een Secretaris, die uit de leden des Kerkbestuurs gekozen is, geniet zijn aandeel in het honorarium, gelijk de andere leden en boven hetgeen hem als Secretaris toekomt. Hand. 1881, bl. 64. Verg. Regl. op de kosten, art. 13, al. 4.

Art. 50. De gewone vergaderingen worden gehouden drie malen 's jaars, op de eerste Woensdagen der maanden Mei, September en November [1]). Zij kunnen echter worden uitgesteld of vervroegd, indien de omstandigheden dit vereischen.

De President heeft het recht, en is, door twee leden hiertoe schriftelijk verzocht zijnde, verplicht, buitengewone vergaderingen te beschrijven.

De gewone vergaderplaatsen der Provinciale Kerkbesturen zijn:

voor Gelderland: Arnhem; voor Zuidholland: 's Gravenhage; voor Noordholland: Amsterdam; voor Zeeland: Middelburg; voor Utrecht: Utrecht; voor Friesland: Leeuwarden; voor Overijsel: Zwolle; voor Groningen: Groningen; voor Noordbrabant met Limburg: 's Hertogenbosch; voor Drenthe: Assen.

De Commissie voor de Waalsche Kerken zal vergaderen te 's Gravenhage, Amsterdam of Utrecht of ter plaatse waar de Réunie vergadert.

1) *September en November*. In plaats van Aug. en Oct. Aldus veranderd met de desgelijks veranderde bepaling van den tijd der Synodale Verg., art. 59. Behalve deze zijn ook de door de opheffing van het Kerkbestuur van Limburg noodzakelijk geworden wijzingen van dit art. in werking gekomen den 1 Maart 1875.

Art. 51 [1]). Aan de Provinciale Kerkbesturen wordt, behalve het in art. 12 genoemde, opgedragen:

1⁰. het toezicht over de classen en hare Besturen, ter handhaving der kerkelijke reglementen en verordeningen;

2⁰. het kennis nemen en beslissen van geschillen, welke in de Classicale Vergaderingen en Besturen, of tusschen dezelve, zijn ontstaan;

3⁰. de behandeling van geschillen en van zaken, behoorende tot de kerkelijke tucht, te weten in cas van appèl, en ter eerster instantie, wanneer het misdrijven geldt, voor welke de kerk-orde afzetting eischt, of zaken, waarin de Classicale Besturen, of hunne leden als zoodanig, betrokken zijn;

4⁰. de benoeming van de leden der Commissie van Voordracht met secundi uit hunne leden of dezer secundi voor de keuze van Hoogleeraren in de Godgeleerdheid van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk; het examineeren van Candidaten in de Godgeleerdheid, en het toelaten tot den Heiligen Dienst, bij gunstigen uitslag van het onderzoek, alsmede het verleenen van ontslag aan predikanten uit hunne bediening op daartoe ingediende aanvraag of, het voordragen daarvan aan de Synode in buitengewone gevallen;

5⁰. het waken en zorgen voor

de godsdienstige en kerkelijke belangen in geheel het provinciaal ressort, met name ook voor de Provinciale Weduwenbeurzen;

6°. het behandelen, en, zoo mogelijk, afdoen van zaken, welke betrekking hebben op de diaconie-administratie, voor zooverre zij bij de Classicale Besturen niet beslist kunnen worden. In het belang der administratie van kerkelijke goederen stellen zij zich, des noodig, in verband met het Provinciaal College van Toezicht. Ook zien zij toe, dat de pastoriegoederen aan hunne bestemming beantwoorden, naar de bepalingen van het Reglement op dit onderwerp [2];

7°. de erkenning van nieuwe gemeenten, de splitsing en het tot stand brengen van combinatiën, het nemen van noodige maatregelen tot het bepalen bij onzekerheid, het beslissen bij geschil, het veranderen bij noodzakelijkheid der grensscheidingen tusschen twee of meer gemeenten in hunne Provincie, behoorende tot verschillende Classicale ressorten, na de Classicale Besturen, de Kerkeraden der betrokken gemeenten en andere belanghebbenden gehoord te hebben, in gemeen overleg met de Colleges van Toezicht [3], die de belanghebbende administratiën hooren en ingeval van verandering, onder goedkeuring der Synode, met kennisgeving van een en ander aan de Regeering;

8°. het doen wat des Kerkeraads is in de gevallen, bedoeld in art. 18, in verband met de artt. 9, 10, 14 en 38 van het Algemeen Reglement.

1) Dit art is den 1 Maart 1866 aangevuld in 4° met de woorden: *alsmede het verleenen*, enz., en den 1 Maart 1868 en 1 Febr. 1874 gewijzigd in 7° op dezelfde wijze als art. 43, 7°, en 15 Jan. 1890 in 8°, evenals art. 43, 10°. Zie het *daar* aangeteekende. Bovendien is den 15 Dec. 1877 in werking gekomen het in 4° bepaalde omtrent het benoemen van leden der Comm. van Voordracht. Verg. Regl. op het H. O. in de Godg., artt. 5—7.

2) *Ook zien zij toe — op dit onderwerp.* Toevoeging tengevolge van de aanneming van het Regl. op de pastoriegoederen, i. w. g. 15 Jan. 1905.

3) *In gemeen overleg met de Coll. van Toezicht.* Zie de aant. 3, 4, 5 en 6 bij art. 43.

ART. **52.** Tot dat einde:

1°. correspondeeren zij met alle kerkelijke Besturen en Colleges zonder uitzondering, en, waar zij het noodig achten, ook met alle burgerlijke en rechterlijke, of met bijzondere personen;

2°. geven zij der Synode geregeld die berichten van hunne verrichtingen en zenden aan haar die verslagen der Classicale Besturen toe, welker mededeeling door de bestaande reglementen gevorderd, of door hen zelve geraden mocht geacht worden.

ART. **53.** Zij zijn bevoegd, predikanten, candidaten, ouderlingen en diakenen af te zetten, en aan emeriti het heilig dienstwerk te verbieden.

ART. **54.** In geval van verschil tusschen twee of meer Classicale Besturen, hetwelk door het Provinciaal Kerkbestuur niet kan vereffend worden, of van verschil van eenig Classicaal Bestuur met het Kerkbestuur zelf, wordt de zaak ter beslissing aan de Synode gebracht.

HOOFDSTUK III.

Het kerkelijk Bestuur over de gemeenten te zamen.

EERSTE AFDEELING.

De Synode.

ART. **55.** De algemeene belangen der gemeenten, behoorende tot de Nederlandsche Hervormde Kerk, zijn

toevertrouwd aan de Algemeene Synode, die de Kerk vertegenwoordigt en voor haar in rechten optreedt.

ART. **56** [1]. De Synode is samengesteld uit dertien predikanten en zes ouderlingen [2], afgevaardigd door de Provinciale Kerkbesturen en de Commissie voor de Zaken der Waalsche Kerken.

De Kerkbesturen, wier ressorten [3] meer dan 150 predikantsplaatsen bevatten (Gelderland, Zuidholland, Noordholland, Friesland en Groningen), benoemen elk twee leden, en wel òf twee predikanten, òf één predikant en één ouderling, in dier voege, dat zij gezamenlijk zeven predikanten en drie ouderlingen afvaardigen. De overige Kerkbesturen (Zeeland, Utrecht, Overijsel, Noordbrabant met Limburg, Drenthe en de Commissie voor de Zaken der Waalsche Kerken) benoemen elk één predikant en bovendien gezamenlijk bij beurtwisseling drie ouderlingen. De afvaardiging van ouderlingen heeft plaats volgens een tweevoudigen rooster [4], door de Algemeene Synodale Commissie naar de in dit artikel gevolgde orde opgemaakt.

De Kerkbesturen bepalen zich in hunne keuzen tot hun eigen ressort en gedragen zich daarbij naar art. 5. Zij benoemen de leden der Synode en hunne secundi, in hunne voorjaarsvergadering, voor den tijd van drie jaren [5].

Jaarlijks treedt een derde, of zoo na mogelijk een derde der leden zoo van de predikanten als van de ouderlingen af, volgens een rooster, die de eerste maal bij het lot wordt opgemaakt. De leden, die in den loop van hun diensttijd het provinciaal ressort metterwoon verlaten, worden door hunne secundi vervangen.

Behalve de gewone leden hebben ter Synode zitting:

met adviseerende stem de Secretaris der Synode en de Quaestor-Generaal, welke laatste alleen die vergaderingen bijwoont, waarin geldelijke aangelegenheden worden behandeld;

met praeadviseerende stem twee Hoogleeraren [6], door den Secretaris der Synode naar vasten rooster [7], mits uit verschillende universiteitssteden, telkens voor één jaar op te roepen en bij ontstentenis door hunnen ambtgenoot in dezelfde stad te doen vervangen.

De Secretaris, van de benoeming der afgevaardigden met hunne secundi kennis bekomen hebbende, zal eene naamlijst van de leden der vergadering aan elk van dezen doen toekomen, met aanwijzing van den oudsten in diensttijd onder de afgevaardigde predikanten.

1) Dit art. is, met uitzondering van de laatste al., geheel vernieuwd, en als zoodanig in werking gekomen den 30 Maart 1875, behoudens latere wijziging van al. 5, laatste lid.

2) *Dertien predd. en zes oudd.* Alzoo bestaat nu de Synode, hare praeadviseerende leden en de Secretaris medegerekend, uit 22, of, wanneer de Quaestor-Generaal tegenwoordig is, uit 23 leden; vóór 1875 uit 19 of 20. Door de zitting van *zes* ouderlingen in de Synode is, even als in de Classicale en Provinciale Kerkbesturen, de verhouding van ouderlingen tot predd. meer in overeenstemming gebracht met het presbyteriaansch karakter der Herv. Kerk. Zie aant. 3 bij art. 41.

3) *De Kerkbesturen, wier ressorten*, enz. De onevenredigheid, die er bestond in de afvaardiging, toen uit de grootste provinciale ressorten niet meer leden dan uit de kleinste ter Syn. Verg. werden gezonden, is door de bepaling in deze al. en door de verandering van het Kerkbestuur van Limburg in eene classis „Maastricht", onder het prov. ressort „Noordbrabant met Limburg" (zie op art. 34), althans ten deele opgeheven. In dezen nog verder te gaan, ten einde alle onevenredigheid weg te nemen, achtte

de Synode van 1874 onraadzaam. Een voorstel van haren President, den heer R. J. KONING, strekkende om voor de samenstelling der Synode tot grondslag te nemen het cijfer der bevolking in de provinciale ressorten, in dier voege, dat iedere 100,000 leden één vertegenwoordiger zouden bekomen, werd verworpen, als in strijd met het foederatieve beginsel, dat zoowel in de thans bestaande kerkorde als in alle vroegere tot grondslag is aangenomen en reeds in art. 1 Alg. Regl. is vooropgezet, naar hetwelk ook, volgens art. 38, in de Classicale Vergaderingen de Kerkeraden, even als hier in de Synode de Provinciale Kerkbesturen, naar het getal der predikantsplaatsen vertegenwoordigd worden. Handd. bl. 360—363, 372—374. Evenzoo werd (in 1892) verworpen een voorstel van den heer VAN DIS, om „het aantal leden der Synode als Prov. afgevaardigden in evenredigheid te brengen met het ledental in elk Prov. ressort en voor elke 150,000 leden één lid te doen afvaardigen (zooals de toelichting er bij voegde) door de Class. Vergaderingen"; en dit zoowel omdat in de Regl. nergens uitgegaan wordt van het aantal gemeente*leden*, als om de practische bezwaren (1892, bl. 161—165).

Door den heer Dr. A. VAN DER FLIER G. JZN werd (in de Synode van 1901) een voorstel ter tafel gebracht eveneens met de strekking om het aantal afgevaardigden te regelen naar het aantal gemeenteleden in ieder ressort, en wel één afgevaardigde op iedere 150,000 zielen. Voor het geval echter de Synode tegen de norm van een zeker aantal gemeenteleden hetzelfde bezwaar mocht hebben als in 1874 werd uitgesproken, diende hij tegelijkertijd een ander voorstel in, waarbij de bestaande norm (het aantal predikantsplaatsen) behouden, maar op betere wijze toegepast werd. Beide voorstellen werden echter verworpen. Tegen het eerste werd o. a. aangevoerd, dat men die norm dan ook zou moeten aanleggen bij de samenstelling der lagere Kerkbesturen en der Class. Vergg.; en tegen het tweede, dat de vertegenwoordiging der Provinciën dan niet tot haar recht zou komen (Hand. 1901, bl. 364—371). Door denzelfde werd (door de Class. Verg. van Edam overgenomen) het volgend jaar een voorstel ingediend ge*lijk aan het* eerste van 1901, maar waarbij de Synode uit 14 predikanten en 7 ouderlingen zou zijn samengesteld; het werd echter eveneens afgewezen (Hand. 1902, bl. 473—475, 491, 503).

4) *Een tweevoudige rooster.* Om uitvoering aan dit voorschrift te geven, heeft de Syn. Commissie terstond, toen de nieuwe redactie van art. 56 in werking was getreden, aan de onderscheidene Kerkbesturen medegedeeld, wie één, wie twee predikanten en wie één pred. en één oud. in de Meivergadering van 1875 zouden moeten benoemen. Daarop heeft in de Synodale Verg. van dat jaar de in al. 5 bedoelde loting plaats gehad, tot regeling van de eerste aftreding, en is aan de Syn. Comm. opgedragen, met inachtneming van den uitslag dier loting een rooster op te maken. Zie 1875, Bijl. B, bl. 133, 134, Handd. bl. 13; 1876, Bijl. B, bl. 145—149, Handd. bl. 6.

Deze rooster is, voor de eerste categorie van Kerkbesturen, berekend naar vijftallen van jaren; zoodat Ouderlingen afgevaardigd worden door:

Zuid-Holland	voor	1893	tot	1896.
Gelderland	»	1894	»	1897.
Groningen	»	1895	»	1898.
Noord-Holland	»	1896	»	1899.
Friesland	»	1897	»	1900.
Gelderland	voor	1898	tot	1901.
Zuid-Holland	»	1899	»	1902.
Noord-Holland	»	1900	»	1903.
Groningen	»	1901	»	1904.
Friesland	»	1902	»	1905.
Gelderland	voor	1903	tot	1906.
Zuid-Holland	»	1904	»	1907.
Noord-Holland	»	1905	»	1908.
Friesland	»	1906	»	1909.
Groningen	»	1907	»	1910.

De overige Kerkbesturen vaardigen op deze wijze Ouderlingen af:

Zeeland	voor	1899	tot	1902.
Utrecht	»	1900	»	1903.
Overijsel	»	1901	»	1904.
Noordbrabant met Limburg	»	1902	»	1905.
Drenthe	»	1903	»	1906.
de Waalsche Commissie	»	1904	»	1907.

en zoo vervolgens weder van Zeeland aan te vangen, met 1905.

5) *Voor den tijd van drie jaren.* Verg. art. 5, al. 2. Eene driejarige zitting, bij jaarlijksche aftreding van een derde,

waarop in de Kerk sedert lang (b.v. reeds in 1860 door de Class. Verg. van Leiden, Handd. bl. 10, 11) en in den laatsten tijd van onderscheidene zijden was aangedrongen, moet geacht worden tegen het gevaar, dat door de verschillende Synoden geheel tegenovergestelde besluiten genomen worden, voldoenden waarborg op te leveren en komt overeen met hetgeen bij alle andere Besturen boven de Kerkeraden, alsmede bij de Synodale Commissie, bestaat. Verg. Handd. 1874, bl. 320, 321, 336, 337, 364.

6) *Twee Hoogleeraren.* Herhaalde malen en zoo ook in de Synodale Verg. van 1874, bij de behandeling der voorloopig aangenomen veranderingen in de regll., was het voorstel gedaan, om aan de hoogleeraren in de godgeleerde faculteiten, als zoodanig, geen zitting te geven in de Synodale Verg., als zijnde zulks, daar de hoogleeraren staatsambtenaren zijn, onvereenigbaar met het beginsel van vertegenwoordiging der Kerk en scheiding van Kerk en Staat. De groote meerderheid echter dier vergadering oordeelde, dat niet alleen het groote nut, door de medewerking der hoogleeraren steeds gesticht, maar ook het karakter onzer Herv. Kerk, die het licht der vrije wetenschap niet vreest, maar voor haren bloei en haar voortgaande ontwikkeling onmisbaar acht, den hoogleeraren het recht tot zitting met *praeadviseerende* stem voorshands moest blijven verzekeren; en zulks te meer, omdat, naar de toen nog bestaande regeling van het Hooger Onderwijs, die faculteiten bepaaldelijk ten behoeve van het Hervormd Kerkgenootschap aan de drie Hoogescholen waren opgericht, tewijl de Kerk wederkeerig de opleiding van hare aanstaande Evangeliedienaren aan haar toevertrouwde (zie 1874, bl. 347—349). Nadat door de nieuwe Wet op het H. O. de godgeleerde faculteiten opgehouden hadden *Hervormde* godgel. faculteiten te zijn, is de zaak van het H. O. in de Godgeleerdheid door een kerkelijk regl. geregeld en in verband daarmede de bepaling van deze al. gewijzigd. Zoo ook art. 70, 7°. De nieuwe bepaling is in werking gekomen d. 15 Dec. 1877, in plaats van de vroegere: „drie Hoogll., door de Herv. godgel. faculteiten te Leiden, Utrecht en Groningen telkens voor één jaar afgevaardigd."

7) *Naar vasten rooster.* De eerste rooster werd door loting vastgesteld (Bijl. B. 1878, bl. 132, 133). Na het openen der kerkelijke Inrichting te Amsterdam werd een andere rooster gemaakt, die voor het eerst in het jaar 1884 gevolgd werd, omdat na de zitting van het jaar 1883 de kerkelijke hoogleeraren te Leiden, Utrecht en Groningen elk juist tweemalen als praeadviseerende leden zitting zouden gehad hebben. Volgens dezen rooster maakte telken jare een hoogleeraar in de leerstellige Godgeleerdheid en een in de practische vakken deel uit der vergadering, en werd het recht van voorzittend praeadviseur aan elke Universiteit op hare beurt toegekend. (Hand. 1883, bl. 74, Bijl. B, bl. 82). Daar met 1 Januari 1894 de Inrichting te Amsterdam vervallen zou, werd de bestaande rooster, in de buitengewone vergadering der Synode van 13 Dec. 1893, herzien. Hand. 1894, bl. 31.

Had de vergadering er hare aandacht op gevestigd, dat het viertal kerkelijke Inrichtingen voor H. O. elk juist vijfmalen op de Synode vertegenwoordigd geweest waren, dan had zij den eersten rooster (van 1878) weder kunnen voortzetten, waar hij was afgebroken. Nu werden in 1894, in plaats van Utrecht en Groningen, Leiden en Groningen vertegenwoordigd.

De rooster is thans deze:

1903. Dr. M. A. GOOSZEN, Kerkelijk Hoogleeraar te Leiden, sec. Dr. L. KNAPPERT, Kerkelijk Hoogleeraar te Leiden. W. MALLINCKRODT, Kerkelijk Hoogleeraar te Groningen, sec. Dr. E. F. KRUIJF, Kerkelijk Hoogleeraar te Groningen.

1904. Dr. F. E. DAUBANTON, Kerkelijk Hoogleeraar te Utrecht, sec. Dr. T. CANNEGIETER, Kerkelijk Hoogleeraar te Utrecht. Dr. E. F. KRUIJF, Kerkelijk Hoogleeraar te Groningen, sec. W. MALLINCKRODT, Kerkelijk Hoogleeraar te Groningen.

1905. Dr. L. KNAPPERT, Kerkelijk Hoogleeraar te Leiden, sec. Dr. M. A. GOOSZEN, Kerkelijk Hoogleeraar te Leiden. Dr. T. CANNEGIETER, Kerkelijk Hoogleeraar te Utrecht, sec. Dr. F. E. DAUBANTON, Kerkelijk Hoogleeraar te Utrecht.

ART. 57. De Synode kiest zich uit de predikanten 1) der Nederlandsche Hervormde Kerk haren

vasten Secretaris, die met der woon gevestigd zal zijn te 's Gravenhage of in den omtrek[2]). Zijn secundus[3]) wordt benoemd voor drie jaren. Deze zal, bij aftreden van den Secretaris, diens werkzaamheden waarnemen, totdat een nieuwe Secretaris, door de eerstvolgende Synode te benoemen, zijne betrekking zal hebben aanvaard.

Nopens het recht, den plicht, de toelaag en het ontslag van den Secretaris zal door de Synode bij bijzondere overeenkomst en instructie nadere bepaling worden gemaakt, waarvan afschrift aan den secundus zal worden overgelegd.

Ook benoemt zij, bij voorkeur uit de leden der kerkgemeente te Amsterdam, eenen Quaestor met zijnen secundus, voor onbepaalden tijd. Over hunne continuatie zal de Synode jaarlijks haar goedachten uitspreken. Hunne rechten en plichten worden in eene bijzondere instructie omschreven.

1) *Uit de predikanten.* Hier worden niet alleen *dienstdoende* predd. bedoeld, maar ook emeriti. 1884, bl. 88.

2) *Te 's Gravenhage.* Reeds volgens het Reglement van 1816 (art. 19, bij Hooijer, Kerkelijke Wetten, bl. 30) moest de Secretaris der Synode te 's Gravenhage zijne woonplaats hebben, maar werd hij uit de predikanten dier gemeente benoemd. Het Reglement van 1849, finaal gearresteerd in 1851, nam de thans geldende bepaling op (Hand. 1851, bl. 553).

3) *Zijn secundus.* Een in 1857 voorloopig aangenomen wijziging van dit art., in dien zin, dat ook de secundus van den Secretaris, even als deze, te 's Hage of in den omtrek zou moeten wonen, is, als de vrije keuze te zeer beperkende, niet vastgesteld. 1858, bl. 172, 173, 200.

Art. **58**, luidende: „Voor het hoofd van het Departement voor de zaken van den Hervormden Eeredienst, enz. en zijnen Secretaris-Generaal, mits beiden van Protestantsche belijdenis, of, bij ontstentenis van dezen, een Commissaris des Konings, den Hervormden Godsdienst belijdende, staat de toegang open tot bijwoning der Synodale Vergaderingen"— is, tengevolge van de veranderde verhouding tusschen de Kerk en den Staat, d. 1 April 1864 weggevallen. Syn. Handd. 1862, bl. 126, Bijl. B, bl. 177; 1863, bl. 320, 328.

Art. **59.** De gewone Synodale Vergadering wordt, éénmaal 's jaars, te 's Gravenhage gehouden, aanvangende op den derden Woensdag in de maand Juli. Deze tijdsbepaling kan niet worden veranderd, noch eene buitengewone vergadering der Synode beschreven, dan door de Synodale Commissie[1]).

1) Uit dit art. is, sedert 1 Maart 1870, na de woorden: „door de Synodale Commissie", weggenomen: „met kennisgeving aan Z. M. den Koning." De Wet van 10 Sept. 1853 eischt (art. 5) de goedkeuring des Konings voor de plaats van vestiging der Syn. Verg., in het belang van de openbare orde, niet die omtrent den tijd der samenkomst. De wijzigingen, d.d. 31 Maart 1875 in werking gekomen, betreffen den aanvang der Syn. Verg. op den *derden*, in plaats van den eersten Woensdag in Juli, en het wegvallen eener, ten gevolge van de driejarige zitting der leden, geheel overtollig geworden alinea, luidende: „Tot eene buitengewone Synode worden de leden der laatstgehoudene Hooge Kerkvergadering samengeroepen." — In het Reglement van 1816 was (art. 20) de *eerste* Woensdag in de maand Juli bepaald voor de Syn. Verg., de eerste Woensdagen van Mei, *Augustus* en *October* voor de gewone vergadering van de Prov. Kerkb. (art. 39) en de *laatste* Woensdag in de maand Juni voor de Class. Verg. (art. 65.) Ook in het in 1852 in werking getreden Algemeen Reglement voor de Ned. Herv. Kerk worden dezelfde tijdstippen voor de verschillende vergaderingen aangegeven, in de artt. 59, 50 en 37 (Hand. 1851, bl. 554, 550 en 545); ofschoon onder de consideratiën der Prov. Kerkb. op het *Concept-Algemeen Reglement voor het Bestuur der Ned. Herv. Kerk* (1850) ten aanzien van art. 40 (later

art. 37 geworden) staat aangeteekend: „Zuid-Holland wil, in plaats van *laatsten Woensdag*, *den tweeden Donderdag*, de Dompierre de Chaufepié in plaats van *Juni „Mei"*. (Hand. 1851, bl. 247). In de *voortgezette vergadering* der Algem. Syn., aangevangen 11 Febr. 1874, beschreven *ter behandeling van de zaak der reorganisatie van Kerk en Kerkbestuur*, werd, zonder dat de Hand. dit nader toelichten, in de artt. 5 en 59 de tijd van den aanvang der Syn. Verg. veranderd van den *eersten* in den *derden* Woensdag van de maand Juli en de tijd der gewone vergaderingen van de Prov. Kerkb., in art. 50, bepaald op de eerste Woensdagen der maanden Mei, *September* en *November*, in plaats van gelijk tot hiertoe, Mei, Augustus en October. (Vervolg van de Hand. der Alg. Syn. ten jare 1873/1874, bl. 165, 166). In het Rapport, in de zitting van 31 Juli 1874 ter zake van de consideratiën op de *voorl. aangenomen* veranderingen in de Regl. uitgebracht, werd gezegd: „Bijna algemeene goedkeuring vond het voorstel tot het houden *van de vergadering der Synode jaarlijks op den derden Woensdag in de maand Juli* en verzetting dien ten gevolge van den tijd der tweede en derde gewone vergaderingen der Prov. Kerkbesturen." De Commissie van rapporteurs adviseerde tot aanneming en voegde hieraan toe: „Het is ons wenschelijk voorgekomen, dat de korte tijdstermijn tusschen de Classicale vergaderingen en de zitting der Synode verlengd worde, wenschelijk in het belang der Besturen, om de consideratiën der Classicale Vergaderingen en de ingekomen adressen zonder overhaasting op te zenden, wenschelijk in het belang van de leden der Nederlandsche Hervormde Kerk en de afgevaardigden ter classicale vergaderingen, om zoo noodig hun genoegzamen tijd tot het inzenden van adressen te geven, wenschelijk eindelijk in het belang van de afgevaardigden ter Synode om de Handelingen der Synodale Commissie, bekend onder den naam van Bijlagen, vroeger dan thans te kunnen ontvangen." Ten slotte deelen de notulen mede: „De verandering in de bepalingen omtrent den *tijd der bijeenkomst van de vergadering der Synode en der Provinciale Kerkbesturen* wordt algemeen goedgekeurd, zoodat tot het arresteeren daarvan zonder hoofdelijke stemming besloten wordt." (Hand. 1874, bl. 322, 337, 364). Een voorstel om de Syn. Verg. weder te doen aanvangen op den *eersten* Woensdag in Juli, waarbij dan tevens de dag der Class. Verg. en de eerste vergadering van de Prov. Kerkb. zouden vervroegd worden, in 1896 ingediend door de heeren Dr. A. W. Bronsveld en C. van Dis, uit overweging dat de leden der Synode het warmste gedeelte van den zomer met den inspannenden arbeid der Syn. Vergaderingen moeten doorbrengen, door de Synode voorloopig aangenomen, werd in de Kerk zeer ongunstig ontvangen, vooral met het oog op de vervroeging der Class. Verg. „daar het gebeuren kan, dat deze dan valt in de week van Hemelvaartsdag, of in die, welke Pinksteren voorafgaat; terwijl het verzetten van de eerste vergadering der Prov. kerkb. naar het laatst van April ongewenscht is, als Paschen laat invalt. Ook kunnen de kerkelijke hoogleeraren tot den 2den Zaterdag in Juli worden geroepen tot het afnemen van examina; en mannen van zaken, personen die als ambtenaren bij de rechterlijke macht, of bij het onderwijs verbonden zijn, kunnen alleen dan deelnemen aan de werkzaamheden der Synode, als de vacantiën, in het midden van Juli, zijn aangebroken." Op advies van de meerderheid der Commissie van rapporteurs werden de voorgestelde veranderingen ingetrokken. In 1899 werd evenwel, op dezelfde overweging, op nieuw een voorstel ingediend tot wijziging van de artt. 37 en 59, en in de zitting van 15 Aug. werd aangenomen de eerste helft van art. 59 te lezen: „De gewone Synodale Vergadering wordt, eenmaal 's jaars, te 's Gravenhage gehouden, aanvangende op den laatsten Woensdag in de maand Juni"; en het eerste lid van art. 37: „De leden der Classicale en Provinciale Besturen worden benoemd door de Classicale Vergadering, jaarlijks op den eersten Woensdag in de maand Juni te houden in de hoofdplaats der Classe." Wegens de ongunstige ontvangst, welke dit voorstel in de Kerk vond, werd de wijziging in 1900 niet vastgesteld. Hand. 1896, bl. 201—205; 1897, bl. 134—138; 1899, bl. 123—127, 299, 300; 1900, bl. 170—173.

Art. **60.** De Synode begint telken jare hare werkzaamheden met, onder leiding van den oudsten in

diensttijd der afgevaardigde predikanten, uit dezen voor zich een President en Vice-president, met plaatsvervanger, te verkiezen.

ART. **61.** Bij de Synode berust de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht, onder de verschillende waarborgen, in dit Algemeen Reglement en in bijzondere reglementen vastgesteld.

Een voorstel, om een art. 61* in te voegen (1890, bl. 49, 50, 245—251, 496, 497) luidende: „Gedurende twee achtereenvolgende jaren worden in de Vergaderingen der Synode slechts zaken behandeld, die behooren tot hare rechtsprekende en besturende bevoegdheid, benevens die welke het gevolg zijn van overeenkomstig art. 62 al. 2 voorloopig aangenomen nieuwe Reglementen of veranderingen in de bestaande; om de drie jaren ook zoodanige, die behooren tot de uitoefening van hare wetgevende macht. Zaken van wetgevenden aard, die naar het oordeel der Synode spoed vorderen, kunnen in elke Vergadering worden behandeld", werd door de Kerk als overbodig en belemmerend aangemerkt en teruggenomen. 1891, bl. 168—175.

Naar aanleiding van een rapport over een desbetreffend voorstel van de Class. Verg. van Amersfoort, werd in de zitting van 28 Juli 1903 door de Synode aan de Syn. Comm. opgedragen, zoodanige voorstellen tot veranderingen in de Reglementen in te dienen, welke zich aansluiten aan het beginsel, om slechts eenmaal in de drie jaren Reglementsveranderingen in overweging en behandeling te nemen. Door de Syn. Comm. werden twee voorstellen ingediend, in het eene waarvan het beginsel, dat volgens de opdracht der Synode vooropgesteld moest worden, verworpen werd, terwijl het andere dat beginsel handhaafde en daartoe eene toevoeging aanbeval aan de artt. 62 en40, 5⁰ van het Alg. Reglement. Beide voorstellen werden door de Synode van 1904 verworpen. Hand. 1904, bl. 205—210, Bijl. B, bl. 358—363.

ART. **62** [1]. De Synode stelt de reglementen vast, welke voor de geheele Kerk verbindend zijn.

Zij zendt [2]) elk door haar voorloopig aangenomen reglement aan de Provinciale Kerkbesturen [3]) en Classicale Vergaderingen, om er hunne consideratiën op in te winnen. De Synode neemt in hare vergadering van het volgende jaar kennis van deze consideratiën en maakt daarvan naar eigen oordeel [4]) gebruik. Indien zij besluit, dat het reglement behoort te worden vastgesteld, met of zonder verandering, onderwerpt zij het [5]) aan de hoofdelijke stemming [6]) van de leden der Provinciale Kerkbesturen, met dien verstande, dat in de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken vier leden hunne stem uitbrengen, en wel de drie predikanten en de ouderling, die de oudste in zitting zijn. Tenzij de meerderheid [7]) der gezamenlijke leden, die hunne stem uitbrengen, zich tegen verklaart [8]), wordt zoodanig reglement, als finaal aangenomen, door de Algemeene Synodale Commissie uitgevaardigd. Met veranderingen in de bestaande reglementen wordt evenzoo gehandeld.

[1]) Dit art. heeft bij de herziening van 1874 de volgende wijzigingen ondergaan, in werking gebracht d. 31 Maart 1875: 1⁰. *De Synode stelt de regll. vast*, voor: *Zij arresteert de regll.* enz.; 2⁰. Achter *Provinciale Kerkbesturen* is gevoegd: *en Classicale Vergaderingen* (zie het aanget. bij artt. 12 en 40); 3⁰. is uitgedrukt, dat van de ingekomen consideratiën door de Synode *van het volgende jaar* wordt kennis genomen: 4⁰. is door de woorden: *„Indien zij besluit, dat het Regl. behoort te worden vastgesteld, met of zonder verandering"*, voor goed een einde gemaakt aan den twijfel van sommigen, of de Synode wel bevoegd was, een regl. of eene reglements-verandering, ten vorigen jare voorloopig aangenomen, ter zijde te leggen (zie het hierover gehandelde in 1870, Handd. bl. 10—13, 27); 5⁰. is voor de *stemming der Provinciale Kerkbesturen* de *„hoofdelijke stemming van*

de leden der Provinciale Kerkbesturen" in de plaats gekomen; 6°. zijn de woorden: „*Wanneer de volstrekte meerderheid dier Kerkbesturen zich voor de aanneming van het regl. verklaart*", vervangen door: „*Tenzij de meerderheid*" enz. Eindelijk is den 15 Jan. 1883 nog in werking gekomen de ampliatie, dat achter de woorden: „*stemming van de leden der Prov. Kerkbesturen*" volgt: „*met dien verstande*", tot: „*die de oudste in zitting zijn.*" Door deze toevoeging is te gemoet gekomen aan het bezwaar, dat de Waalsche Commissie, die zeven leden telt, terwijl zij een betrekkelijk klein kerkressort vertegenwoordigt, een naar evenredigheid te grooten invloed zou uitoefenen bij de beslissing over het al of niet finaal aannemen van wetsveranderingen. Zie aant. 3 bij art. 48.

²) *Zij zendt.* enz. Meermalen is de aanmerking gemaakt, dat de hier voorgeschreven wijze van aannemen en arresteeren van reglementen al te wijdloopig en omslachtig zou zijn, b.v. in 1860 door het Cl. Bestuur van Leiden en in onderscheidene consideratien, bij voorkomende gelegenheid gegeven; doch de Synode heeft zoowel in 1860 als in 1874 en 1887 geoordeeld, dat de hier voorgeschreven weg alleen de vereischte waarborgen oplevert tegen het onberaden invoeren van schadelijke of der Kerk ongevallige bepalingen.

³) *Provinciale Kerkbesturen.* Hieronder mede begrepen de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken. Verg. het belangrijk rapport van den hoogleeraar KUENEN over de plaats, die de z.g. Waalsche Commissie bekleedt in het organisme van ons kerkelijk Bestuur. 1862, bl. 177—184 en het besluit der Synode, bl. 250. Zie ook aant. 3 bij art. 34.

⁴) *Naar eigen oordeel.* Nadat in 1877 en volgende jaren eene verandering in de artt. 38 en 39 van het Regl. op het Godsdienstonderwijs was beproefd, die eindelijk, door den grooten tegenstand dien zij in de Kerk vond, tot eene verzachte wijziging leidde, zijn herhaaldelijk verschillende voorstellen ingediend, om den invloed der Kerk op het vaststellen der Regl. uittebreiden. Hiertoe behoorde het voorstel Ringnalda, om elk door de Synode voorloopig aangenomen Reglement, of elke verandering in de bestaande reglementen, te onderwerpen aan de hoofdelijke stemming van de leden der Class. Vergg.; het voorstel der Classis van Amsterdam, hierop feitelijk neêrkomende, dat het bestuur der Kerk zou worden overgebracht naar de Kerkeraden; en de voorstellen van verschillende Class. Vergaderingen, in verschillende jaren, om meer rekening te houden met de consideratiën over de voorl. aangen. wetsvoorstellen. Zij bedoelden om het „*eigen oordeel*" der Synode te beperken, door haar bij het vaststellen van wetsveranderingen te binden aan de meerderheid der op de Classicale Vergaderingen daarover uitgebrachte stemmen. De woorden: „naar eigen oordeel", zouden dan moeten wegvallen, of hare toepassing alleen vinden in het wijzigen van ondergeschikte punten, als redactie en anderszins. De Synode heeft echter dergelijke voorstellen afgewezen, daar op die wijze de wetgevende macht zou verplaatst worden, in lijnrechten strijd met de beginselen van de organisatie der Ned. Herv. Kerk en handelde zoo ook in 1900, toen eenige Class. Vergg. voorgesteld hadden in de volgende zinsnede van dit art. vóór het woord „verandering" in te voegen „redactioneele", of na „verandering": „voor zoover deze ten minste het beginsel zelf daarvan niet betreft." Hand. 1882, bl. 90—93, 106—116; 1883, bl. 127—131; 1887, bl. 374—378, 386, 387: 1888, bl. 338—353; 1890, bl. 320—328; 1895, bl. 73—75; 1900, bl. 281—287.

⁵) *Onderwerpt zij het.* Een in 1872 ter Synode gedaan voorstel om de eindstemming der Provinciale Kerkbesturen (of nu: van de leden der Provinciale Kerkbesturen) te doen vervallen, is afgewezen. Die eindstemming is *een recht van veto*, den Provincialen Kerkbesturen gegeven, ten einde te groote machtsuitbreiding der Synode te verhoeden. 1872, bl. 160, 161. Verg. 1866, bl. 120, 122, 173, 174. Ook heeft in 1876 de Synodale Commissie aan het Provinciaal Kerkbestuur van Noordbrabant met Limburg o.a. het volgende geschreven: „Waartoe diende de bepaling, dat de regll., met de veranderingen er in gemaakt, *andermaal* aan de Prov. Kerkbesturen worden gezonden, die er dan hunne stem over uitbrengen, — ook naar de tweede al., op veranderingen in de bestaande regl. toe te passen — waartoe anders, dan om een tegenwicht van de aan de Synode verleende macht te doen bestaan,

1

om ook voor het geval, dat zij hare macht mocht misbruikt hebben, of de wettelijke bepalingen niet naar behooren mocht hebben in acht genomen, de uitvoering van hare besluiten te verhinderen, maar gevolgelijk ook om bij goedkeuring van die besluiten daaraan voor de Kerk eene onbetwistbare wettigheid te verzekeren?" 1877, Bijl. B, bl. 174.

6) *Stemming*. Bij die gelegenheid behoort geen *advies*, maar de uitslag der *stemming* medegedeeld te worden (Zie eene aanschrijving aan een Prov. Kerkbestuur over de beteekenis van art. 62 en de Slotbepaling, 1895, Bijl. B, bl. 203) en kunnen ook geen redactie-wijzigingen meer worden voorgesteld. (Zie de aanschrijving aan een ander Prov. Kerkb., over de wijze van stemming. 1892, Bijl. B, bl. 211.)

7) *Tenzij de meerderheid*, enz. Dus, indien de stemmen staken (zooals in 1882, over de toen aangenomen wijziging van art. 27 Regl. op het examen en art 19 Regl. op het godsdienstonderwijs plaats had) is het reglement of de reglementsverandering aangenomen. Deze bepaling komt overeen met het karakter en de bedoeling der eindstemming, als recht van *veto*, dat als zoodanig positief moet uitgesproken worden. 1883, Bijl. B, bl. 75.

8) *Zich tegen verklaart*. De Synode wenscht, dat bij tegenstemming de Prov. Kerkbesturen tevens van de gronden daarvoor bericht geven. 1875, bl. 149. — Bij de hoofdelijke stemming van de leden der Prov. Kerkbesturen over het Reglement op het beheer, in 1898, waren drie leden van de Waalsche Commissie en één lid van het Prov. Kerkb. van Gelderland, met toestemming der vergadering, buiten stemming gebleven. Terwijl de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken dit buiten stemming blijven in een nader schrijven verdedigde en de meerderheid der Synode art. 10, al. 2 van het Alg. Regl. op art. 62, al. 2 toepasselijk verklaarde, werd evenwel, op voorstel van den heer L. OVERMAN, besloten, dat in zulk eene belangrijke zaak, als het uitbrengen van het veto, het uitbrengen der stem niet aan het goedvinden der leden mag worden overgelaten en daarom voorloopig aangenomen aan art. 62 en evenzoo aan de *Slotbepaling* een nieuw lid toe te voegen van dezen inhoud: „Van de verplichting, *voorgeschreven* in art. 10, tweede lid van dit Reglement, mag bij deze stemming niemand worden ontslagen." De helft der Class. Vergg. verklaarde zich vóór deze toevoeging; echter werd zij, in afwijking van de conclusie der Commissie van rapporteurs, door de Synode in 1900 niet vastgesteld. Zie 1899, Bijl. B, bl. 166—168, Hand. bl. 56 en 57, 128—131, 150, 298, 299; 1900, bl. 167—170.

Art. 63. De rechtsprekende macht der Synode wordt uitgeoefend naar art. 15 van dit Algemeen Reglement en naar het Reglement van kerkelijk Opzicht en Tucht.

Zij beslist geschillen, welke in of tusschen Provinciale Kerkbesturen mochten ontstaan.

Art. 64. De besturende macht der Synode gaat over de algemeene belangen der Nederlandsche Hervormde Kerk, en in het bijzonder over alles, wat den openbaren godsdienst en de kerkelijke instellingen betreft 1).

1) Wat hier vroeger volgde: „Zij staat in onmiddellijk verband met het Ministeriëel Departement voor de Zaken der Hervormde Eeredienst," of, na de opheffing van de Departementen van Eeredienst: „met het betrokken Ministeriëel Departement" (1863), is d. 1 Maart 1870 vervallen. Zie ook het aangeteekende bij artt. 7, 12, 58 en 59. Krachtens art. 1 van de Wet op de Kerkgenootschappen, van 10 Sept. 1853, moet van alle veranderingen en verordeningen, die de *inrichting en het bestuur van het kerkgenootschap betreffen*, kennis aan de Regeering gegeven en, voor zoo ver de medewerking van het Staatsgezag vereischt wordt, hare goedkeuring daarop gevraagd worden.

Art. 65. Bij de Synode berust 1) het beheer der algemeene kerkelijke fondsen. Zij is echter bevoegd 2), het beheer over die fondsen, met uitzondering van het Fonds der Algemeene Kas en van het Fonds voor noodlijdende kerken en personen, op te dragen aan de Algemeene Synodale Commissie, en wijst daarom

telken jare de Fondsen aan, waarvan zij het beheer opdraagt aan genoemde Commissie, welke zich daarbij gedraagt naar de Reglementen op de verschillende Fondsen. De administratie is opgedragen aan den Quaestor-Generaal, onder toezicht van de Synodale Commissie. Van de kapitalen der Fondsen, ingeschreven op een van de Grootboeken der Nat. Werk. Schuld, wordt niet afgeschreven dan op lastgeving van de Synode.

Omtrent de administratie der bijzondere kerk-, pastorie-, kosterij- en andere gemeentefondsen [3], en de betrekking tusschen hunne bestuurders en de Kerkeraden, zullen nadere bepalingen worden ontworpen [4].

1) *Bij de Synode berust*, enz. In dit art. ligt het beginsel ten grondslag, dat de Synode *wel* bevoegd is, de *algemeene* kerkelijke fondsen, t. w. de algemeene kas der Ned. Herv. Kerk, het Weduwenfonds, het Fonds voor noodlijdende kerken en personen, het Fonds voor geestelijke behoeften, dat voor de schraalste predikantstraktementen, het Hulppensioenfonds, het Fonds voor Hooger Onderwijs, het Studiefonds, en welke van dien aard er meer mogen zijn of komen, maar *niet* de in al. 2 opgenoemde *bijzondere* Gemeentefondsen, te *beheeren*. Het beheer dezer goederen berust bij de gemeenten zelve, wier eigendom zij zijn. Maar al deze gemeenten te zamen maken de Ned. Herv. Kerk uit (art. 1), en de Synode, bij wie de hoogste wetgevende, rechtsprekende en besturende macht in de Kerk berust (art. 61), moet zich geroepen achten, door het maken van reglementaire bepalingen te zorgen, dat de fondsen der gemeenten voortdurend overeenkomstig hunne bestemming worden gebruikt.

2) *Zij is echter bevoegd.* In de zitting van 12 Aug. 1893 werden voorstellen ingediend betreffende het financieel beheer en de samenstelling der Alg. Syn. Commissie. Allereerst wilde de voorsteller de Synode ontheffen van de behandeling der financieele aangelegenheden, voor zoover aangaat de kerkelijke liefdefondsen, en haar opdragen aan de Alg. Syn. Commissie. Het tweede gedeelte der voorstellen strekte om verandering te brengen in de wijze van samenstelling dier Commissie. Uit de behandeling van het over deze voorstellen ingediend rapport, ontstond een voorstel tot wijziging van art. 65, hetwelk in de zitting van 22 Aug., met 12 tegen 8 stemmen, voorloopig werd aangenomen en den grond uitmaakt van het artikel in zijnen tegenwoordigen vorm, zooals het 15 Jan. 1895 in werking is getreden; waarbij echter uitdrukkelijk bepaald wordt, dat het beheer over het Fonds voor noodl. kerken en personen (evenals dat over het Fonds der Algemeene Kas) *niet* aan de Alg. Syn. Comm. kan worden opgedragen; terwijl de alinea omtrent het afschrijven van kapitalen er aan werd toegevoegd. (1893, bl. 240, 360, 380—388, 510, 511, 513, 544—549; 1894 bl. 362—371, 439, 550—553.)

3) *Bijzondere fondsen.* Omtrent den oorsprong van beneficiale of geestelijke goederen (in casu te Bolsward, maar naar aanleiding daarvan in het algemeen), zie Hand. 1850, bl. 42—46, waar gehandeld wordt over: patroonsgoederen, pastorie- en kosterijgoederen, kloostergoederen en leengoederen in meer beperkten zin. Over vicariegoederen onder Haeften, bl. 262—290.

4) *Ontworpen.* Denkelijk is dit woord, in plaats van — zooals het concept had — *gemaakt*, met opzet gekozen, omdat men in 1851, toen het A. R. werd vastgesteld, wel voorzag, dat de Synode op dit punt tal van moeielijkheden zou ontmoeten en toch in allen gevalle de Synode bij ieder regl., dat voor de geheele kerk verbindend zal zijn, niet anders, dan op de in art. 62 voorgeschreven wijze, hare wetgevende macht kan uitoefenen. Dat werk nu had de Synode reeds in 1850 ter hand genomen, maar oordeelde in 1851 met de verdere behandeling van het toen ter tafel gebrachte en na ingewonnen consideratiën gewijzigde ontwerp te moeten wachten, totdat het Alg. Regl. door den Koning bekrachtigd en in werking gebracht zou zijn. De bekrachtiging volgde, maar met de elf reserves, bij welke, bepaaldelijk in n⁰. 2, de bevoegdheid der Synode, om aan art. 65 al. 2 het daar bedoelde gevolg te geven, niet was erkend. Na de opheffing der reserves in 1870 heeft de

zaak op nieuw een onderwerp van vele en langdurige beraadslagingen uitgemaakt bij de Synode en de Synodale Commissie, en zulks te meer, omdat ten gevolge van het Kon. Besl. van Febr. 1866, waarbij het toezicht op het beheer is losgelaten, de zaak buiten alle rechtsgeldige en verbindende regeling gebracht en, door de invoering van een zoogen. vrij beheer, in tal van gemeenten voor de schromelijkste willekeur en allerlei misbruiken de deur geopend was. Na herhaalde vergeefsche pogingen om, in overleg met het inmiddels opgetreden Algemeen College van Toezicht, tot eene wettige regeling van het beheer, steunende op een vasten, onaantastbaren rechtsgrond, te komen, heeft de Synode in 1874 een *Concept-regl. op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de Herv. gemeenten in Nederland en het toezicht daarop* voorloopig aangenomen. Dit regl., hoewel weinig verschillende van dat van het Alg. Coll., en waarin Bestuur en Beheer als de twee takken van den éénen stam wél uit elkander gehouden en aan elk zijn onderscheiden eigenaardige en zelfstandige werkkring aangewezen, maar ook het naar den eisch der Kerk noodzakelijke verband tusschen die twee bewaard was, vond echter van de zijde der kerkelijke administratiën en colleges van beheer, wier consideratiën mede gevraagd waren, zoo grooten tegenstand, dat de Synode in 1875 niet tot de definitieve vaststelling kon besluiten, maar nogmaals de zaak heeft uitgesteld tot na een op nieuw te beproeven overleg met het Algemeen College. Ingevolge het advies, gegeven door eene vereenigde commissie uit de Synode en het Algemeen College, heeft de Synode in 1876 zich gewend tot de Regeering met het verzoek om eene gelegenheidswet, waarbij de rechtsgrond aangewezen werd, waarop de regeling van het beheer der goederen en fondsen in de gemeenten kon gebouwd worden. Nadat echter èn deze èn verdere, zoo bij de Regeering, als bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangewende pogingen, om althans eene wet te verkrijgen, waarbij het onttrekken van kerkelijke goederen aan hunne bestemming verhinderd werd, vruchteloos waren afgeloopen, is de vraag, of niet de Synode uitvoering moest geven aan *al. 2 van art. 65* A. R., naar aanleiding van verschillende daarover ingezonden adressen, weder ernstig ter sprake gekomen in 1881, maar heeft de Vergadering zich met het gevoelen der meerderheid van de daarover rapporteerende Commissie, die op het ter hand nemen aandrong, niet kunnen vereenigen, van oordeel zijnde, dat de Synode zich in dezen behoorde te onthouden. De jaar op jaar aan de Synodale Commissie vernieuwde diligentverklaring was daardoor van zelf vervallen. In 1886 is echter, ten gevolge van een voorstel van den heer Mr. C. R. MERKUS, lid der Synode, weder aan de Synodale Commissie opgedragen, aan de Synode in het belang der Kerk de noodige voorstellen of, des geraden oordeelende, bij de Regeering de noodige stappen te doen, welk mandaat in 1887 nog is uitgebreid. Het volgend jaar scheen bestemd te zijn de zaak een grooten stap verder te brengen. Naar aanleiding der brochure van „Conor" („De regeling van het Beheer der Kerkelijke goederen", Arnhem, 1888), waarvan een exemplaar werd overgelegd, verzocht de Hoogl. KRUIJF, praeadviseerend lid, „dat de Synode nadere bepalingen ontwerpe omtrent de administratie der Kerkegoederen en aldus uitvoering geve aan art. 65, al. 2." Verscheidene Classicale Vergaderingen hadden hare adhaesie aan den inhoud der brochure betuigd. Een zeer uitvoerig Rapport (bl. 399—444 concludeerde: thans niet te treden in het verzoek, om langs den weg van art. 62, een Reglement op het beheer der goederen en het toezicht daarop te ontwerpen; de Syn. Comm. diligent te verklaren in zake toezicht; en het rapport, met het verslag der Syn. beraadslagingen, te stellen in handen der Rechtsgeleerde Adviseurs, om de Syn. Commissie te dienen van nader advies. Deze conclusiën werden aangenomen. Het advies der rechtsgeleerde adviseurs (Hand. 1889, bl. 623—636) was echter niet éénstemmig: de meerderheid achtte de Synode *niet bevoegd* eene voor de Kerk bindende regeling van het beheer der kerkelijke goederen tot stand te brengen; daar zij (met eene Commissie uit de Synode ten jare 1850) van oordeel was, dat, wat vereischt wordt „om een Reglement voor het beheer *in werking te brengen* is *de vrije toetreding der gemeenten.*" „Er zijn" (zegt het advies) „naar onze meening

slechts twee middelen om in den bestaanden toestand verbetering te brengen, òf eene Staatswet tot handhaving van de bestemming der kerkelijke goederen, òf eene poging, uitgaande van de Synode, om de gemeenten welke vrij beheer hebben, tot aansluiting aan het Algemeen College over te halen." De minderheid der rechtsgeleerden, aan wie nog één adviseur werd toegevoegd, bracht ook een advies uit (Hand. 1890, bl. 413—425), waarin de vraag: „Kan de bevoegdheid tot het vaststellen eener bindende regeling van het beheer der kerkelijke goederen aan de Synode door de Kerk worden gegeven?", door beiden eenparig *bevestigend* werd beantwoord en het „de roeping en de plicht der Synode" genoemd werd „het initiatief te nemen om tot eene betere regeling van het beheer en het toezicht daarop te komen en daartoe eene wijziging van art. 65 van het Alg. Regl. voor te stellen."

„Waar de bevoegdheid van de Synode om naar de tegenwoordige redactie van art. 65, al. 2 A. R. bepalingen omtrent het beheer vast te stellen, aan ernstigen twijfel onderhevig is, moet begonnen worden met aan de Synode voor te stellen, dat deze het woord „ontworpen", aan het slot van voormeld art. 65 voorkomende, verandere in: „vastgesteld." De conclusiën van het naar aanleiding van dit advies uitgebracht rapport, strekkende tot aanvulling van de artt. 62 en 65 A. R., en o. a. bevattende, dat, bij het ontwerpen van een reglement op het beheer en het maken van wijzigingen daarin, de consideratiën en adviezen der Colleges van Toezicht en der Kerkvoogdijen zouden worden ingewonnen, terwijl de eindbeslissing aan het Algemeen College zou verblijven, werden verworpen. Tegen de verwachting van den Hoogl. CANNEGIETER („De bevoegdheid tot regeling van het beheer", Utrecht 1890, later door verscheidene andere brochures gevolgd) kwam de door hem zoo zeer voorgestane zaak in 1890 dus niet veel verder. Het Algemeen College van Toezicht verklaarde, in een schrijven van 18 Jan. 1890, aan de Synode, op hare vraag: „of uw College bereid is met de Algemeene Synode mede te werken tot het vaststellen door Harentwege van een zoodanige regeling van het beheer der kerkel. goederen en fondsen, waardoor de bestaande regeling van het toezicht op dat beheer onder uw College voor *alle* gemeenten der Ned. Herv. Kerk zou verbindend gemaakt worden", dat het geen andere overtuiging is toegedaan, dan welke het de eer had, bij zijn schrijven van 29 April 1875, aan de Synode kenbaar te maken (1890, Bijl. B, bl. 197—212, waar dit schrijven is opgenomen). Ook bleek, dat, zoo de te dezer zake ingediende voorstellen door de Synode waren aangenomen, het Algemeen College *niet gezind* zou geweest zijn zijne medewerking tot de uitvoering te verleenen, op grond, dat het daartoe geen mandaat heeft ontvangen en derhalve daartoe niet bevoegd zou zijn. (Hand. 1891, bl. 296).

Daarentegen riep het Algemeen College met goed gevolg de medewerking der Synode in, om de toetreding tot het College van Gemeenten met „vrij beheer" te bevorderen; hiertoe werd in de zitting van 18 Aug. 1892 besloten. In 1893 droeg de Synode aan de Classicale Besturen op, een onderzoek in te stellen naar den toestand van het beheer der kerkelijke goederen in hun ressort. De helft der gemeenten gaf de gevraagde inlichtingen, uit welke bleek, dat de toestand over het algemeen bevredigend is, ofschoon ook van verscheidene gemeenten misbruiken en verkeerdheden in de kerkelijke administratie aan het licht kwamen. Een nieuw adres van Prof. CANNEGIETER verzocht de Synode van 1894 in beginsel te besluiten de regeling van het beheer ter hand te nemen en een begin van uitvoering aan dat besluit te geven, door *eene Commissie van eenige desbevoegden in den Lande* te benoemen, om een Reglement op het beheer te ontwerpen. Dit voorstel werd afgewezen. Een ander voorstel, evenwel, werd aangenomen om aan de *Alg. Syn. Commissie* op te dragen een Ontwerp-Reglement aan te bieden, berustende op deze grondslagen: voorkoming, dat de goederen *ad pios usus* aan hunne bestemming worden onttrokken; verhindering, dat ten opzichte van het beheer in de Kerk een imperium in imperio besta; aansluiting, zooveel mogelijk, aan de bestaande organisatie; regeling van den aard van het toezicht in dezen zin, dat de Kerkvoogdijen rekenplichtig worden aan de door haar zelve gekozen colleges. Nu werd een Reglement op de Regeling van het Beheer der kerkel. goederen

ontworpen, maar gaf zoovele moeielijkheden, dat de Syn. Commissie, op haar verzoek, ontheven werd van de haar verstrekte opdracht. Na langdurige bespreking, werd in de zitting van 6 Aug. 1895, met 10 tegen 9 stemmen, het voorstel aangenomen: „Ter voldoening aan art. 65, al. 2 A. R. neme de Synode nogmaals ter hand: eene regeling van het beheer der goederen, in dat art. genoemd. Zij benoeme daartoe eene Commissie van vijf personen, teneinde bij de Synode van het volgend jaar in te dienen een Reglement op het beheer dier goederen." In de zitting van 12 Aug. werden in die commissie gekozen de heeren Dr. T. CANNEGIETER, Mr. J. DE LOUTER, Mr. L. OFFERHAUS, Dr. S. D. VAN VEEN en G. D. KRUIJF; bij deze stemming werden elf blanco stemmen uitgebracht. — Voor het eerst werd in dat jaar geen lid, met secundus, afgevaardigd naar het Algemeen College van Toezicht; een jaar daarna had het echter weder plaats. — In 1896 werd het Ontwerp-Reglement, door bovengenoemde commissie ingediend, met enkele wijzigingen voorloopig aangenomen en aan de consideratiën der Class. Vergaderingen van 1897 onderworpen. Over het algemeen was men in de kerk van gevoelen, dat aan de Besturen van de Nederlandsche Hervormde Kerk te groote invloed op het beheer en het toezicht daarop was toegekend en daarentegen aan de organen van het Beheer te weinig zelfstandigheid. Een nieuw ontwerp, hetwelk dit bezwaar zocht weg te nemen en tal van bepalingen, aan het oorspronkelijke ontleend, in zich opnam, door de in de Synode rapporteerende Commissie voorgesteld, werd met 12 tegen 7 stemmen aangenomen en in 1898 op nieuw aan de kerk toegezonden. Onder de Overgangsbepalingen werd ook deze opgenomen, dat aan de gemeenten, aan welke onder Koning Willem I dispensatie is verleend, op aanvrage, vergund kan worden om de regeling der kerkelijke administratie, die bij het in werking treden van dit Reglement aldaar bestaat, te behouden, mits bij die aanvrage door haar het plaatselijk Reglement overgelegd worde. Het werd, na wijziging, door de Synode met 11 tegen 8 stemmen aangenomen, maar bij de hoofdelijke stemming van de leden der *Prov.* Kerkbesturen met 46 tegen 17 stemmen verworpen. De Ring Enschede zond aan de Syn. Verg. van 1899 een adres in, dat door tal van Class. Vergg. werd ondersteund. Hierbij werd eene drieërlei toevoeging aan de Reglementen verlangd: 1⁰. Achter art. 65 Alg. Regl. de woorden: „en vastgesteld"; 2⁰. een nieuwe afdeeling van het Alg. Regl., volgens welke *a.* de gemeenten het beheer zelfstandig regelen, met inachtneming van enkele bepalingen; *b.* wordt voorzien in eene regeling van het beheer bij ontbreken daarvan, of bij gemis van wettige beheerders; *c.* de Class. Besturen bevoegd worden verklaard in sommige gevallen een onderzoek in te stellen; en 3⁰. de wijziging van enkele artikelen, bepaaldelijk de artt. 45 en 53 Alg. Regl. en 39*b* Regl. voor kerkelijk Opzicht en Tucht. De rapporteerende Commissie vereenigde zich met de voorgestelde toevoeging der woorden „en vastgesteld op de wijze als in art. 62 Alg. Regl. is bepaald", maar adviseerde om nog niet te treden in het onder 2⁰. en 3⁰. genoemde, en evenmin in een voorstel van den heer TEN BOKKEL HUININK, om n.l. het voorstel van 1896 in zake het Beheer op nieuw vast te stellen met eenige wijziging. De Vergadering verwierp echter de *eerste* conclusie van het rapport met 15 tegen 4 stemmen en de *tweede* met 12 tegen 7, waardoor de voorstellen tot regeling van het beheer ter tafel bleven, en nam vervolgens met 13 tegen 6 stemmen een voorstel aan van Dr. T. CANNEGIETER, om eene Commissie te benoemen met een opdracht in voege als in 1895 in een adres (zie Hand. 1895, bl. 117 vlg.) door hem aan de Synode in overweging is gegeven.

Tot leden dier Commissie werden benoemd de heeren: Mr. H. VAN MANEN te Amsterdam; Dr. A. W. BRONSVELD te Utrecht en (wegens het bedanken van Mr. W. L. P. A. MOLENGRAAFF) Mr. J. KNOTTENBELT, advocaat te 's Gravenhage. Het door haar ingediend Concept-Reglement met memorie van toelichting, door de Synode van 1900 voorloopig aangenomen, werd aan de consideratiën der Kerk in 1901 onderworpen.

Deze consideratiën waren echter zeer ongunstig. Een voorstel van de rapporteerende Commissie om een Reglement te ontwerpen met overname van de beheersregeling, zooals die vervat is in het Algemeen Reglement, laatstelijk door

het Algemeen College van toezicht uitgevaardigd, na daarin eenige aanvulling en wijziging gebracht te hebben, werd verworpen (Hand. 1901, bl. 214); maar op voorstel van den heer C. F. BRUINS werd eene Commissie benoemd, die een nieuw Reglement zou ontwerpen, waarbij de bestaande plaatselijke regelingen zoo veel mogelijk ongewijzigd blijven bestaan; de administratiën der kerkegoederen geplaatst worden onder toezicht van door henzelven gekozen colleges, aan welke zij rekenplichtig zijn; verband gezocht worde tusschen de Colleges van toezicht en de hoogere Colleges van bestuur, opdat de kerkelijke Besturen kunnen waken tegen misbruik en vervreemding van kerkegoederen; en in overgangsbepalingen de noodzakelijkheid geopend worde voor tegenwoordig fungeerende, beheer- of toezicht houdende personen om in de Synodale regeling hunne functiën te blijven vervullen. Hand. 1901, bl. 297. Het concept, staande de vergadering ingediend door de heeren Dr. E. F. KRUIJF, B. D. BREUNESE en C. F. BRUINS, werd echter niet meer in behandeling gebracht, maar aan de voorstellers overgegeven, om het, nader toegelicht, bij de Synode van 1902 in te dienen. Dit concept-Reglement (opgenomen Bijl. B. 1902, bl. 318—331) werd evenwel in de zitting van 8 Aug. 1902 verworpen en op voorstel van den heer SCHUURMAN werd eene Commissie benoemd (bestaande uit de heeren Dr. J. A. BRUINS, W. SCHUURMAN en Mr. F. PLEYTE, terwijl de plaats van den laatste, die voor de benoeming bedankte, werd ingenomen door Mr. L. J. HUBER) met opdracht om eene regeling te ontwerpen ingevolge de beginselen door de Synode van 1901 aangenomen, met dien verstande, dat de kerkvoogdijen *rekenplichtig* zullen zijn aan *andere* Colleges dan de door haar zelven gekozenen. (Hand. 1902, bl. 452). Het door deze Commissie ingediend concept *Algemeen Reglement op de Organisatie van het Beheer der kerkelijke goederen in de gemeenten der Ned. Herv. Kerk* werd in de zitting van 13 Aug. 1903 met nagenoeg algemeene stemmen aangenomen, om aan de consideratiën der Kerk in 1904 te worden onderworpen.

Veel tegenstand ondervond echter het beginsel, uitgedrukt in art. 22, dat de leden der Prov. Colleges van toezicht en hunne secundi gekozen zouden worden door de Class. Vergg. van het ressort. De Synode van 1904 trachtte daarom het ontwerp door amendementen aannemelijker te maken, verwijderde het aangevochten beginsel en nam o. a. (in art. 2) de bepaling weder op, dat gemeenten, aan welke door Koning Willem I vergunning is verleend eigen beheer te voeren, zulks blijven doen op de bij haar gebruikelijke wijze, terwijl zij jaarlijks een afschrift der rekening harer administratie in moeten zenden aan het Alg. College van toezicht.

Wegens de aangebrachte wijzigingen, besloot de Synode het in 1905 op nieuw aan het oordeel der Kerk te onderwerpen.

Wie deze kwestie meer in bijzonderheden wenscht na te gaan, vergelijke, om niet te spreken van vroegere jaargangen, de Handd. der Synode van 1874, bl. 104—120, 217—227, 233—242, 276—280, 291—301; 1875, bl. 153—186, 257—261, 267—270, 280—286, 289, 290, 295; 1876, bl. 108—118, 361—366; 1877, bl. 53—64, 153, 453, 523, Bijl. B, bl. 133—136; 1878, bl. 56—58, 102, 103, 146, 324, 389, 390, 395—398, Bijl. B, bl. 147; 1879, bl. 110, 111, Bijl. B, bl. 113; 1880, bl. 23, Bijl. B, bl. 88, 89; 1881, bl. 226—241; 1882, bl. 41, 42, Bijl. B, bl. 82; 1886, bl. 508, 521; 1887, bl. 44, 45, 197, Bijl. B, bl. 132; 1888, bl. 15, 165, 399—447, Bijl. B, bl. 152; 1889, bl. 513—517, 622—657, Bijl. B, bl. 163, 164; 1890, bl. 410—477, Bijl. B, bl. 196—213; 1891, bl. 281—336, 386; 1892, bl. 291—326, 327—344; 1893, bl. 390—481, 484—503, 505; 1894, bl. 493—550, 553—564; 1895, bl. 117—125, 127—137, 251, 252, 372, 373, Bijl. B, bl. 210—228; 1896, bl. 489—573, 578—605, 783—809; 1897, bl. 475—565, 571—583, 620—644; 1898, bl. 437—487, 489—491, 522—547; 1899, bl. 131—148, 150—152, 154—156, 294, 379, 478; 1900, Bijl. B, bl. 281—318, Hand. bl. 307—319, 329, 331—339, 344—352, 375, 460—485; 1901, bl. 204—216, 285—288, 297, 298, 300—304, 510—512, 514, 515; 1902, bl. 433—453, 634; 1903, bl. 448—512, 521—538, 540; 1904, bl. 316—338, 339—358, 360. 371—389.

TWEEDE AFDEELING.

De Algemeene Synodale Commissie.

ART. **66.** Tusschen de gewone

jaarlijksche vergaderingen der Synode worden, in haren naam [1]), de belangen der Nederlandsche Hervormde Kerk behartigd en waargenomen door een college, onmiddellijk uitgaande van, en in betrekking staande tot de Synode, onder den naam van Algemeene Synodale Commissie.

1) *In haren naam*. Verg. art. 74 en Regl. voor Opz. en T., art. 65. Eene voorloopig aangenomene bepaling, dat de Syn. Comm., wanneer de Synode niet vergaderd is, *de Kerk zou vertegenwoordigen en voor haar in en buiten rechten handelend optreden*, is in 1866 verworpen, als onbestaanbaar met het beginsel, dat de Syn. Comm. *geen bestuur* is, maar eene commissie, *door de Synode* gekozen en aan haar verantwoordelijk. Handd. bl. 174, 175.

Voor de Alg. Syn. Commissie werd 20 Juli 1844 eene instructie vastgesteld en daarna door den Koning bekrachtigd, welker inhoud, bij de concipieering van het A. R. van 1852, grootendeels overgebracht is naar deze tweede Afdeeling. Wat daarin niet is opgenomen, is, voor zoover het niet in strijd is met het A. R., in de zitting van 29 Juli 1852 verklaard nog van blijvende kracht te zijn. Eene nieuwe instructie werd ontworpen in 1853 (Bijl. B, bl. 31—34).

ART. **67.** Deze Commissie bestaat uit den President, den Vice-president en den Secretaris der Synode; voorts uit drie predikanten en drie ouderlingen [1]), zooveel mogelijk [2]) te benoemen uit de verschillende kerkressorten. Aan elk der leden van deze Commissie wordt een secundus toegevoegd. Zij hebben allen concludeerende stem, behalve de Secretaris, die eene adviseerende heeft. Met uitzondering van den Secretaris hebben alleen dienstdoende predikanten [3]) in deze Commissie zitting [4]).

1) *Ouderlingen*. Dat ook oud-ouderlingen kunnen benoemd worden, werd reeds, bij groote meerderheid van stemmen, uitgesproken in de zitting van 21 *Juli 1851, Hand.* bl. 317, 318.

2) *Zooveel mogelijk*. Een voorstel, om deze woorden te vervangen door *bij geregelde beurtwisseling*, werd als onnoodige beperking van de vrijheid der Synode, afgewezen. 1865, bl. 251. Evenzoo een ander voorstel om in plaats van deze woorden te bepalen: „voorts uit drie predikanten en drie ouderlingen, te benoemen uit verschillende kerkressorten." 1881, bl. 242—245. Diensvolgens is de keus van een lid uit een ressort, dat reeds in de Commissie vertegenwoordigd is, niet ongrondwettig, hoewel het, ook naar den geest der in dit artikel vervatte bepaling, niet wenschelijk moet gerekend worden. 1867, bl. 25.

3) *Alleen dienstdoende predd.* De bepaling in den laatsten volzin van deze al. is in werking gekomen 1 April 1864. Daardoor is op de Synodale Commissie toepasselijk gemaakt wat, volgens artt. 41 en 48, ook geldt omtrent de Classicale en Provinciale Besturen en de Synode. Verg. het Rapport, 1863, bl. 114—118, en wat daarin uit het vroeger te dezer zake verhandelde wordt aangehaald.

4) Tot aan den 15 Dec. 1877 had dit art. nog eene al., luidende: „Verder heeft in deze vergadering zitting, met praeadviseerende stem, een hoogleeraar in de godgeleerdheid aan eene der drie hoogescholen des Rijks, door de drie respectieve godgeleerde faculteiten beurtelings te benoemen." Deze bepaling is ten gevolge van de nieuwe regeling van het Hooger onderwijs opgeheven. Verg. aant. bij art. 56. al. 5.

ART. **68.** De predikanten en ouderlingen, leden dezer Commissie, benevens hunne secundi [1]), worden benoemd door de Synode [2]), voor den tijd van drie jaren [3]). Telken jare treedt, met den dag op welken de gewone jaarlijksche vergadering der Synode gesloten wordt, een derde gedeelte af, zijnde de aftredenden niet herkiesbaar [4]) dan na twee jaren.

De President, Vice-president en Secretaris ter laatste Synodale Vergadering fungeeren ook bij deze Commissie als zoodanig.

1) *Benevens hunne secundi*. Een tot secundus reeds benoemde is, als intus-

schen de tot primus benoemde bedankt, ook voor primus benoembaar. Syn. Verkl. 1863, bl. 59, 60.

²) *Door de Synode.* Een voorstel: „dat de *keuze der leden* door de Synode geschiede *op aanbeveling van de Provinciale Kerkbesturen*", is als onnoodig afgewezen, omdat ter Synode steeds afgevaardigden uit de verschillende provinciën gezeten zijn en deze ruimschoots gelegenheid hebben om de geschiktste mannen aan te bevelen. Desgelijks heeft de Synode geoordeeld, de vrijheid der keuze niet te moeten beperken door de bepaling, dat de leden der Syn. Comm. *leden moeten zijn of geweest zijn van eenig Bestuur boven den Kerkeraad.* 1865, bl. 250, 251, verg. Bijl. B, bl. 24.

³) Eene, in 1893 verworpen, in 1894, na staking van stemmen, met meerderheid van ééne stem voorloopig aangenomen wijziging van deze alinea, luidende: „De Synode benoemt jaarlijks uit hare leden en hunne secundi de predikanten en ouderlingen, benevens hunne secuudi, die met den President, Vicepresident en den Secretaris de Algemeene Synodale Commissie zullen uitmaken en die blijven fungeeren tot den dag, waarop de volgende jaarlijksche Vergadering der Synode wordt geopend," is door de Kerk ongunstig ontvangen en door de Synode in 1895 teruggenomen, op grond dat de voorgestelde regeling niet gemotiveerd is door hetgeen omtrent den *naam* in het midden is gebracht, daar eene Commissie, benoemd door en verantwoordelijk aan de Synode, *is* eene Synod. Commissie; en het moeielijk zijn zou om jaarlijks het noodige personeel te vinden uit de leden der Synode, met name wat de ouderlingen betreft; terwijl gebroken wordt met het stelsel van driejarige zitting, dat toch zoo noodig is om op de hoogte te komen van de uiteenloopende onderwerpen, waarover de Syn. Comm. te oordeelen heeft; en daarenboven art. 74, al. 2 een bezwaar opwerpt, daar alsdan, waar de leden der Synode, die tevens leden der Syn. Commissie zijn, zich van stemming hebben te onthouden, de beslissing bij eindstemming door een minderheid uit de Synode zou gegeven worden. Hand 1895, bl. 79—84; zie 1893, bl. 381—388, 510—513, 544—549; 1894, bl. 371—374, 439, 565.

⁴) *Niet herkiesbaar.* Dit is ook toepasselijk op een secundus, die, naar art. 6. al. 4 van het Alg. Regl., gewoon lid geworden is gedurende den diensttijd van den primus. 1889, bl. 27, 28. — Een secundus, die nooit als primus is opgetreden, is echter, nadat hij door de aftreding van den primus heeft opgehouden secundus te zijn, terstond als zoodanig herkiesbaar. 1886, bl. 80, 81, 93. — Tusschen deze en de volgende al. is d. 15 Dec. 1877 weggenomen de bepaling, dat de hoogleeraar door de aan de beurt zijnde faculteit wordt afgevaardigd voor den tijd van één jaar. Verg. aant. 4 bij art. 67.

Art. **69**: „De vergaderingen dezer Commissie kunnen, gelijk die der Synode, door het Hoofd van het Ministeriëel Departement en den Secretaris-Generaal, beiden van Protestantsche belijdenis, worden bijgewoond" — is tegelijk met art 58 in 1863 vervallen.

Art. **70.** Aan deze Commissie is opgedragen:

1⁰. het uitvoeren van alles, was de Synode haar heeft in last gegeven [1]);

2⁰. het toezicht op de nakoming van alle kerkelijke reglementen en Synodale besluiten;

3⁰. het behandelen en beslissen in vorderingen tot vernietiging van in hooger beroep genomen besluiten [2]) gedane uitspraken en genomen beslissingen, overeenkomstig artt. 14 en 15 van het Algemeen Reglement.

4⁰. Het toezicht op de administratie der algemeene kerkelijke fondsen, met macht, om, waar de zaak bij uitstel lijden zou, daaromtrent te doen hetgeen der Synode is;

5⁰. het houden [3]) van zoodanig algemeen toezicht op de administratie van kerkelijke goederen, als haar bij een reglement zal worden opgedragen;

6⁰. de behandeling der diaconale [4]), alsmede van spoed vorderende zaken, welke tot de bevoegdheid der Synode behooren;

7⁰. de correspondentie, omtrent alle voorkomende zaken, met colleges van kerkelijk bestuur en be-

4*

heer, met de van wege de Kerk benoemde Hoogleeraren in de Godgeleerdheid en met de Hooge Regeering.

8⁰. het beslissen van geschillen over de uitlegging en toepassing van het Reglement op de Algemeene Weduwen- en Weezenbeurs der Nederlandsche Hervormde Kerk.

[1]) *Wat de Synode haar heeft in last gegeven.* Overeenkomstig een voorstel van den Hoogl. DOEDES heeft de Synode in 1869 het als wenschelijk uitgesproken, dat jaarlijks de bij haar ter tafel komende zaken zooveel mogelijk afgedaan en niet dan bij gebiedende noodzakelijkheid aan de Synodale Commissie worden opgedragen ten fine van raad of advies. Handd., bl. 238.

[2]) *Genomen besluiten.* Deze woorden, evenals de invoeging van art. 14, zijn in werking getreden 15 Jan 1900. Zie de aant. bij art. 14.

[3]) *Het houden — zal worden opgedragen.* Verg. art. 65, al. 2.

[4]) *De behandeling der diaconale zaken* is sedert 1 Maart 1868, tot vereenvoudiging der werkzaamheden geheel naar de Syn. Comm. overgebracht. In verband hiermede is tevens gewijzigd art. 15, al. 2 van het Regl. voor de diaconieën. Verg. 1871, bl. 175, 176. Een in 1865 ter tafel gebracht voorstel om de behandeling van *alle quaestorale en diaconale zaken* en van *alle zaken van dagelijksch bestuur* bij de Syn. Comm. over te brengen, kon de goedkeuring der vergadering niet wegdragen, daar zij oordeelde, dat met die overdracht te groote verantwoordelijkheid op de Syn. Comm. zou gelegd worden en zulks te minder zou voegen, omdat zij een collegе uitmaakt, dat slechts door de Synode en niet rechtstreeks door de Kerk gekozen is. 1865, bl. 255. In 1887 heeft de Synode het voorstel van een harer leden, om de toekenning van kleine toelagen aan kerkelijke administratiën en noodlijdende personen aan de Synodale Commissie over te laten, voorloopig aangenomen; maar het volgend jaar oordeelde zij, dat door de Kerk gewichtige bezwaren waren ingebracht; en bij de wijziging van art. 65, in 1894, werd het *Fonds voor noodl.* kerken en personen uitdrukkelijk aan het beheer der Synode gelaten. 1888, bl. 125, 126, 130. Zie ook aant. 2 bij art. 65.

In dit art. is sub 3⁰ in werking getreden 15 Febr. 1891 en gewijzigd 15 Jan. 1900 en sub 8⁰ d. 1 Jan. 1896; deze laatste bepaling in verband met art. 27 van het Regl. op de Alg. Wed. en Weezenbeurs der Ned. Herv. Kerk.

ART. **71.** De Synodale Commissie biedt jaarlijks der Synode een overzicht [1]) aan van den staat der Nederlandsche Hervormde Kerk.

[1]) *Een overzicht*, enz. In 1869 is de Syn. Comm. ontheven van de taak om zulk een overzicht van den *inwendigen* toestand der Kerk te geven, als wordende door dit art. niet gebiedend gevorderd, en zijnde van geen practisch nut voor de werkzaamheden der Synode; terwijl dikwerf in zulk een overzicht de onpartijdigheid al te moeilijk valt te bewaren. Handd., bl. 246, 247.

ART. **72.** De Commissie vergadert te 's Gravenhage, gewoonlijk tweemalen 's jaars, éèns in het voorjaar en éèns in het najaar, en voorts zoo dikwerf zulks door haar moderamen noodig zal worden geacht.

ART. **73.** Alle kerkelijke colleges zijn verplicht, aan deze Commissie alle door haar gevraagde inlichtingen te geven, en aan hare aanschrijvingen te voldoen, behoudens het bepaalde bij art. 14.

ART. **74.** De Commissie is, wegens alles [1]), wat door haar wordt verricht, verantwoording schuldig ter eerste gewone Synodale Vergadering.

Bij de raadpleging over de verantwoording [2]) heeft geen der Synodale leden, die tevens lid is van de Algemeene Synodale Commissie, eene concludeerende stem. Van eene uitspraak, door haar gedaan, en eene beslissing door haar genomen, ten gevolge van beroep in cassatie, geeft zij aan de Synode alleen verslag.

1) *Wegens alles.* Ook beschikkingen, door haar genomen op verzoeken om dispensatie, naar art. 23 en 52 van het regl. op de vac., al moge daarop niet kunnen worden teruggekomen, zijn aan de beoordeeling der Synode onderworpen, waarvan alleen, aan het slot van dit art., de uitspraken, door de Commissie gedaan en de beslissingen door haar genomen tengevolge van beroep in cassatie, zijn uitgezonderd. Verkl. der Synode, 1865, bl. 21, 23.

2) *Bij de raadpleging over deze verantwoording*, enz. Die concludeerende stem kan slechts aan de bedoelde leden ontzegd worden, waar het de *verantwoordelijke handelingen* der Comm. geldt, doch geenszins wanneer de Synodale Verg. te raadplegen en te besluiten heeft over de onderscheidene *beschouwingen* en *adviezen* van gezegde Comm. aan de Synode. Synodale beslissing, 1863, bl. 16, 17; 1903, bl. 38.

SLOTBEPALING 1).

In dit Reglement kan geene verandering worden gemaakt, dan door de Synode. Tot verandering wordt vereischt, dat eerst de consideratiën der Provinciale Kerkbesturen en der Classicale Vergaderingen zijn gevraagd, en voorts de toestemming van twee derden der gezamenlijke leden 2) van de Provinciale Kerkbesturen is verkregen, nadat deze gehoord zullen hebben de Classicale Besturen in hun ressort.

Ook bij deze stemming geldt voor de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken het ten deze in art 62 bepaaalde.

1) De wijzigingen, die dit art. bij de herziening van 1874—1875 heeft ondergaan, zijn: 1⁰. *Tot verandering*, in de plaats van: *Bij verandering van deze grondregeling des bestuurs*; 2⁰. Achter *Provinciale Kerkbesturen* is ingevoegd, in overeenstemming met art. 62, *en der Classicale Vergaderingen*; 3⁰. In plaats van: *twee derden hunner*, insgelijks overeenkomstig art. 62: *twee derden der gezamenlijke leden van de Provinciale Kerkbesturen*; 4⁰. In plaats van *de respectieve Classicale Besturen*: *de Classicale Besturen in hun ressort.* In werking gekomen d. 31 Maart 1875. Zie Handd. 1874, bl. 376. Voorts is de laatste al. eene toevoeging, die in werking gekomen is den 15 Jan. 1883. Verg. aant. 1 bij art. 62.

2) *Gezamenlijke leden.* De Syn. Comm. oordeelde in 1886 dat dit niet hetzelfde is als „gezamenlijke leden, *die hunne stem uitbrengen*" in art. 62. In 1894 echter oordeelde zij anders, en vaardigde de wijziging van art. 65 al. 1 uit, omdat van de 62 *uitgebrachte* stemmen zich 43 vóór en 19 tegen verklaard hadden. Hand. 1887, bl. 12, Bijl. B, bl. 118, 119, 1895, bl. 15, Bijl. B, bl. 193. Opgemerkt dient te worden, dat *hier* sprake is van de *toestemming* van twee derden, enz., terwijl bij gewone wetsontwerpen naar art. 62 voor de invoering vereischt wordt, dat de helft der stemmen er zich *niet tegen verklaart.*

Men zie voorts aant. 8 bij art. 62.

Het Algemeen Reglement voor de Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden, voortgekomen uit de herziening van het Reglement van 1816, is door de Synode in 1851 gearresteerd en na door Z. M. den Koning, bij besluit van den 23 Maart 1852, n⁰. 3, te zijn bekrachtigd — zooals noodig was naar art. 15 van het Reglement van 1816 — in werking gekomen den 1 Mei 1852. De elf reserves, onder welke de Koninklijke goedkeuring verleend was, zijn opgeheven bij Kon. Besluit van den 22 Juli 1870, n⁰. 8 (zie Handd. der Syn. 1870, bl. 171). De later in dit reglement naar art. 62 en de Slotbepaling aangebrachte wijzigingen zijn in werking gekomen na kennisgeving aan de Regeering, volgens art. 1 van de Wet op de Kerkgenootschappen (10 Sept. 1853 Staatsbl. n⁰. 102). De wijzigingen, den 31 Maart 1875 in werking gekomen, waren vooral belangrijk, daar zij het vertegenwoordigend karakter van het Kerkbestuur tot zijn volle recht hebben doen komen.

BIJLAGEN BIJ HET ALGEMEEN REGLEMENT.

I.

HOOFDSTUK VI.

VAN DE GRONDWET VOOR HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

Van den Godsdienst.

ART. **167.** Ieder belijdt zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid, behoudens de bescherming der maatschappij en harer leden tegen de overtreding der strafwet.

ART. **168.** Aan alle kerkgenootschappen in het Rijk wordt gelijke bescherming verleend.

ART. **169.** De belijders der onderscheidene godsdiensten genieten allen dezelfde burgerlijke en burgerschaps-rechten, en hebben gelijke aanspraak op het bekleeden van waardigheden, ambten en bedieningen.

ART. **170.** Alle openbare godsdienstoefening binnen gebouwen en besloten plaatsen wordt toegelaten, behoudens de noodige maatregelen ter verzekering der openbare orde en rust.

Onder dezelfde bepaling blijft de openbare godsdienstoefening buiten de gebouwen en besloten plaatsen geoorloofd, waar zij thans naar de wetten en reglementen is toegelaten.

ART. **171.** De traktementen, pensioenen en andere inkomsten, van welken aard ook, thans door de onderscheidene godsdienstige gezindheden of derzelver leeraars genoten wordende, blijven aan dezelve gezindheden verzekerd.

Aan de leeraars, welke tot nog toe uit 's lands kas geen, of een niet toereikend traktement genieten, kan een traktement toegelegd, of het bestaande vermeerderd worden.

ART. **172.** De Koning waakt, dat alle kerkgenootschappen zich houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat.

ART. **173.** De tusschenkomst der Regeering wordt niet vereischt bij de briefwisseling met de hoofden der onderscheidene kerkgenootschappen, noch, behoudens verantwoordelijkheid volgens de wet, bij de afkondiging van kerkelijke voorschriften.

II.

WET, TOT REGELING VAN HET TOEZICHT OP DE ONDERSCHEIDENE KERKGENOOTSCHAPPEN.

(10 Sept. 1853, Staatsbl. no. 102, gewijzigd door de Wet van 31 Dec. 1887, Staatsbl. no. 265.)

ART. **1.** Aan alle kerkgenootschappen is en blijft de volkomen vrijheid verzekerd, alles wat hunnen godsdienst en de uitoefening daarvan in hunnen eigen boezem betreft, te regelen.

De bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur worden, voor zooveel zij niet reeds aan Ons bekend zijn gemaakt, binnen eene maand na de afkondiging dezer wet, door de bestuurders of hoofden der kerkgenootschappen aan Ons medegedeeld. Nieuw te maken bepalingen worden mede vóór of bij het in werking brengen daarvan, op gelijke wijze ter Onzer kennis gebracht.

Voor zooveel er zich onder de bepalingen, bij dit artikel bedoeld, eenige bevindt, welke de medewerking van het staatsgezag vereischt, wordt die medewerking niet verleend, tenzij de bepaling door Ons is goedgekeurd.

ART. 2. Vreemdelingen aanvaarden geene kerkelijke bediening, dan na daartoe Onze toestemming te hebben verkregen.

Alleen in het belang der openbare orde en rust kan die toestemming geweigerd worden.

ART. 3. De titulaturen in de kerkgenootschappen aan de bedienaren van den openbaren godsdienst toegekend, geven noch ten opzichte van het wereldlijk gezag, noch ten opzichte van andere kerkgenootschappen, eene aanspraak, rang of voorrecht.

In de aanraking met het wereldlijk gezag worden die titulaturen alleen gebezigd met vermelding van den geslachtsnaam der titularissen.

ART. 4. De ter aanwijzing van kerkelijk gebied door kerkgenootschappen gebezigde namen van provinciën of gemeenten worden slechts als van kerkelijken aard beschouwd en hebben geen verder gevolg.

ART. 5. Synodale vergaderingen en hoofden, die kerkgenootschappen vertegenwoordigen of besturen, behoeven Onze goedkeuring op de plaats van vestiging.

Voor zooveel deze goedkeuring bij de afkondiging dezer wet nog niet is verleend, wordt, na met hen gehouden overleg, door Ons, den Raad van State gehoord, over de geschiktheid der aangewezene vestigingsplaats uitspraak gedaan.

Alleen in het belang der openbare orde en rust en bij een met redenen omkleed en openbaar gemaakt besluit kan eene aangewezen vestigingsplaats als zoodanig door Ons ongeschikt worden verklaard.

ART. 6. De bedienaren van den openbaren godsdienst dragen het gewaad voor kerkelijke plechtigheden of bij de uitoefening van den openbaren godsdienst, in hun kerkgenootschap gebruikelijk, niet dan binnen gebouwen en besloten plaatsen, of dáár waar de openbare godsdienstoefening, naar het 2de lid van art. 167 [1]) der Grondwet, is toegelaten.

ART. 7. Elke oprichting of inrichting van een gebouw tot uitoefening van den openbaren godsdienst, binnen den afstand van twee honderd ellen van eene bestaande kerk, vereischt, in het belang der openbare orde, een onderzoek omtrent de plaats van vestiging.

Vóór dat de oprichting of inrichting wordt toegelaten, wordt daaromtrent door het gemeentebestuur beslist. Deze beslissing is vatbaar voor een beroep op Gedeputeerde Staten, en bij bezwaar ook tegen de beslissing van deze, wordt hunne uitspraak aan Onze eindbeslissing onderworpen. Het besluit door Ons te nemen, na den Raad van State te hebben gehoord, wordt met redenen omkleed en openbaar gemaakt.

Wanneer de oprichting of inrichting zonder verlof heeft plaats gehad, wordt het gebouw gesloten.

ART. 8. Het klokkengelui tot viering van kerkelijke plechtigheden of om de ingezetenen tot de godsdienstoefening op te roepen, kan in gemeenten, waar kerken van meer dan één kerkgenootschap zijn, in het belang der openbare orde en rust door Onzen Commissaris in de provincie worden verboden.

Klokkengelui tot andere einden

1) Nu 170.

heeft geen plaats dan met vergunning der plaatselijke politie.

ART. **9.** Hij, die aan deze wet niet voldoet, hare voorschriften overtreedt, of elders dan art. 167 [1]) der Grondwet toelaat, den openbaren godsdienst uitoefent, wordt verklaard „in strijd met de wet te hebben gehandeld" (en veroordeeld in de kosten) [2]).

ART. **10.** De officieren van justitie bij de arrondissements-rechtbanken eischen, overeenkomstig met de bepalingen van art. 854 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, voor de Rechtbank, ter burgerlijke terechtzitting, de toepassing van het voorgaand artikel.

Geen vervolging kan door hen worden ingesteld dan op machtiging van den Procureur-Generaal onder wiens bevelen zij staan, of op last des rechters in de gevallen, voorzien bij art. 31 [3]) van het Wetboek van Strafvordering en art. 73 van de Wet op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie.

ART. **11.** Van het vonnis wordt appèl, van het arrest cassatie toegelaten.

ART. **12.** Die, na eenmaal ter zake van overtreding dezer wet te zijn veroordeeld, zich aan herhaling daarvan schuldig maakt, wordt gestraft met schorsing in de uitoefening zijner burgerschapsrechten voor den tijd van drie tot tien jaren, en met hechtenis van een dag tot een jaar te zamen of afzonderlijk. (Aldus gewijzigd door art. 11 der wet van 15 April 1886, Staatsbl. no. 64.)

ART. **13.** De rechtsgedingen krachtens het voorgaand artikel ter zake van herhaalde overtreding gevoerd, worden op de gewone wijze voor den gewonen strafrechter behandeld.

De vervolging wegens overtredingen van deze wet verjaart door verloop van twee jaren.

ART. **14.** Bij het in werking komen dezer wet zijn, behoudens de bepalingen der wetten en reglementen bedoeld in art. 167 [1]) der Grondwet, afgeschaft de wet van 18 Germinal, jaar X en alle andere met de tegenwoordige wet strijdige bepalingen.

1) Nu 170.

2) De tusschen ( ) geplaatste woorden vervallen door de wet van 15 April 1896, Staatsbl. n°. 70, houdende regeling betr. de gerechtskosten in strafzaken.

3) *Nu 33.*

III.

KONINKLIJK BESLUIT VAN DEN 29STEN OCTOBER 1870 (STAATSBL. N°. 173), HOUDENDE INTREKKING DER KONINKLIJKE BESLUITEN VAN 29 JULI 1868 (STAATSBL. N°S. 115 EN 116) EN NADERE REGELING VAN DE WIJZE VAN BEHANDELING DER ZAKEN BETREFFENDE DE ONDERSCHEIDENE EEREDIENSTEN [2]).

Wij WILLEM III, enz.

Op de voordracht van den Raad van Ministers, van den 15den Augustus 1870;

Den Raad van State gehoord (advies van den 20 September 1870, n°. 9);

Gezien de nadere voordrachten

1) Nu 170.

2) De beide departementen voor de zaken der eerediensten, ingesteld bij K. B. van 16 Sept. 1815, zijn — na eerst bij K. B. van 21 April 1862 (Stbl. n°. 42 en 43) te zijn vervangen door bijzondere afdeelingen, vervolgens bij K. B. van Januari 1868 (Stbl. n°. 1 en 2) te zijn hersteld, daarna bij K. B. van 29 Juli 1868 (Stbl. n°. 115 en 116) wederom tot bijzondere afdeelingen onder het beheer van de daartoe aangewezen hoofden van andere ministerieele departementen te zijn teruggebracht — bij *dit* K. B., met ingang van 1 Januari 1871, definitief opgeheven.

van den Raad van Ministers, van den 24sten October 1870, en van Onze Ministers van Financiën en van Justitie, van den 24sten October 1870, n⁰. 6;

Gelet op art. 73 [1]) der Grondwet;

Hebben goedgevonden en verstaan, met intrekking van Onze besluiten van 29 Juli 1868 (Staatsblad n⁰ˢ. 115 en 116), te bepalen:

1⁰. dat de uitvoering en toepassing van de bepalingen van het 6e hoofdstuk der Grondwet, met uitzondering van art. 168 [2]), en die van de Wet van 10 September 1853 (Staatsblad n⁰. 102), benevens van de bepalingen van artt. 947 en 1717 van het Burgerlijk Wetboek ten aanzien van kerken, godsdienstige gestichten en kerkelijke instellingen van weldadigheid [3]) worden opgedragen aan Onzen Minister van Justitie;

2⁰. dat de uitvoering en toepassing van art. 168 [4]) der Grondwet, het beheer der bij de Staatsbegrooting voor de onderscheidene kerkgenootschappen toegestane geldmiddelen en de daarmede in verband staande werkzaamheden worden opgedragen aan Onzen Minister van Financien;

3⁰. dat de uitvoering en toepassing der verordeningen betreffende de onderscheidene Eerediensten in de kolonien en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen wordt opgedragen aan onzen Minister van Kolonien, zullende, met wijziging van het Koninklijk besluit van 7 December 1820, no. 113, de Commissie voor de zaken der Protestantsche kerken in Neêrlands Oost- en West-Indië voortaan in rechtstreeksche betrekking staan tot het Departement van Koloniën;

4⁰. dat omtrent al de hierboven bedoelde aangelegenheden, voor zooveel ze tot den werkkring van meer dan één departement van algemeen bestuur in betrekking mochten staan, vooraf overleg zal plaats hebben tusschen de hoofden dier departementen;

5⁰. dat dit besluit in werking treedt den 1sten Januari 1871.

Onze Ministers van Justitie, Financiën en Koloniën zijn belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het Staatsblad zal worden geplaatst, en waarvan afschriften zullen worden gezonden aan de Departementen van Algemeen Bestuur, aan de Hooge Collegiën van Staat, aan de beide Kamers der Staten-Generaal en aan den Raad van Ministers.

De Alg. Syn. Commissie, bij Circ. van 15 Nov. 1870 dit Besluit mededeelende — Kerk. Cour. van 10 Nov. 1870, No. 47 —, meldt, dat zij het ontvangen heeft met eene begeleidende Ministerieele missive, inhoudende:

dat, naar het oordeel der Regeering, de volledige toepassing van het beginsel van scheiding van Kerk en Staat de nieuwe regeling dringend vordert, daar, volgens de voorschriften der Grondwet, de verplich-

---

1) Nu 77.
2) Nu 171.
3) Art. 947 B. W.: „Makingen bij uiterste wilsbeschikking ten behoeve van openbare instellingen, godsdienstige gestichten, kerken of armen-inrichtingen, hebben geen gevolg, dan voor zoo ver de Koning aan de bewindvoerders dier gestichten de macht zal hebben verleend om die aan te nemen.” Art. 1717: „Schenkingen aan openbare of godsdienstige gestichten gedaan, hebben geen gevolg, dan voor zoo verre de Koning aan de bewindvoerders dier gestichten de macht zal hebben verleend om die giften aan te nemen.”
4) Nu 171.

tingen en rechten van den Staat tot de Kerkgenootschappen zich bepalen tot bescherming, toezicht en ondersteuning;

dat alles, wat de eerste twee punten betreft, behoort tot den werkkring van het Departement van Justitie, en alles wat het laatste punt aangaat tot dien van het Departement van Financiën.

Mitsdien moeten door de betrokken Kerkelijke Besturen, gemeenten en personen van 1 Jan. 1871 af aan — het tijdstip waarop het K. B. v. 29 Oct. in werking treedt — alle nieuw vastgestelde kerkelijke reglementen, en veranderingen van bestaande kerkelijke reglementen, en alles wat verder betreft de uitvoering en toepassing der Wet van 10 Sept. 1853 (Stbl. no. 102), tot regeling van het toezicht op de onderscheidene Kerkgenootschappen, benevens wat aangaat de uitvoering en toepassing van de artt. 947 en 1717 Burgerlijk Wetboek omtrent het aanvaarden van makingen bij uiterste wilsbeschikking en van schenkingen, worden ingezonden aan het Departement van Justitie; terwijl alle stukken betreffende de financieele betrekking van den Staat tot de Kerkgenootschappen bij het Departement van Financien behooren te worden ingezonden.

IV.

WET VAN 1 MAART 1815, OMTRENT DE ALGEMEEN ERKENDE CHRISTELIJKE VIERDAGEN.

Aan alle degenen, die deze zullen zien, of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben de noodzakelijkheid, om, op het voetspoor Onzer godsdienstige voorvaderen, die daarop steeds den hoogsten prijs stelden, de plichtmatige viering van den dag des Heeren en andere dagen aan den openbaren en Christelijken Godsdienst gewijd, door eenparige en voor de geheele uitgestrektheid der Vereenigde Nederlanden algemeen werkende maatregelen te verzekeren;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal dezer landen, hebben goedgevonden en verstaan bij deze:

1o. Dat op Zondagen, en op zoodanige godsdienstige feestdagen, als door de kerkgenootschappen van den Christelijken godsdienst dezer landen algemeen erkend en gevierd worden, niet alleen geene beroepsbezigheden zullen mogen verricht worden, welke den godsdienst zouden kunnen storen, maar dat in het algemeen geen openbare arbeid zal mogen plaats hebben, dan in geval van noodzakelijkheid, als wanneer de plaatselijke Regeering daartoe schriftelijk toestemming zal geven.

2o. Dat op deze dagen, met uitzondering van geringe eetwaren, geene koopwaren hoegenaamd op markten, straten of openbare plaatsen zullen mogen worden uitgestald of verkocht, en dat kooplieden en winkeliers hunne waren niet zullen mogen uitstallen, noch met opene deuren verkoopen.

3o. Dat gedurende den tijd voor de openbare Godsdienstoefening bestemd, de deuren der herbergen en andere plaatsen, waar drank verkocht wordt, voor zooverre dezelve binnen den besloten kring der gebouwen liggende zijn, zullen gesloten zijn, en dat ook gedurende dienzelfden tijd geenerhande spelen, hetzij kolven, bal slaan, of dergelijke mogen plaats hebben.

4o. Dat geene openbare vermakelijkheden, zooals schouwburgen,

publieke danspartijen, concerten en harddraverijen, op de Zondagen en algemeene feestdagen zullen gedoogd worden; zullende het aan de plaatselijke besturen worden vrijgelaten hieromtrent eene uitzondering toe te staan, mits niet dan na het volkomen eindigen van alle godsdienstoefeningen.

5^{0}. Dat de plaatselijke politie zorg zal dragen, ten einde alle hinderlijke bewegingen en gerucht in de nabijheid der gebouwen, tot den openbaren eeredienst bestemd, en in het algemeen alles, wat dezelve zoude kunnen hinderlijk zijn, voor te komen, of te doen ophouden.

6^{0}. Dat de overtredingen tegen de bepalingen van dit besluit, naar gelang van personen en omstandigheden, zullen gestraft worden met eene boete van niet hooger dan vijfentwintig gulden, of met eene hechtenis van niet langer dan drie dagen voor de overtreders, die buiten staat mochten zijn deze boete te betalen.

7^{0}. Dat bij eene tweede overtreding, wanneer tijdens het plegen van de overtreding nog geen vijf jaren zijn verloopen sedert de vroegere veroordeeling van den schuldige onherroepelijk is geworden, of de op de overtreding gestelde geldboete vrijwillig is betaald, de boete of straf zal verdubbeld worden, en wijders alle te koop gelegde of uitgestalde goederen verbeurd verklaard, en de herbergen of andere publieke plaatsen voor een maand gesloten.

En dat door deze algemeene verordeningen alle daarmede niet overeenkomstige provinciale of plaatselijke reglementen en inrichtingen zullen worden gehouden voor vervallen.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geïnsereerd, en dat een genoegzaam getal exemplaren gedrukt, en aan de Staten in de onderscheidene provinciën of landschappen, ingevolge art. 86 der grondwet, ter uitvoering zal worden gezonden, met last, om dezelve alomme te doen publiceeren en affigeeren, en van de predikstoelen der onderscheidene Christelijke kerkgenootschappen te doen aflezen.

Lasten en bevelen voorts, dat Onze Ministeriëele Departementen en andere autoriteiten, Justicieren en Officieren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden, zonder eenige conniventie of dissimulatie.

(De bepalingen sub 6^{0} en 7^{0} zijn aldus gewijzigd, ingevolge artt. 10 en 11 der wet van 15 April 1886, Stsbl. n^{0}. 64.)

V.

SYNODAAL BESLUIT VAN 3 AUG. 1853, OMTRENT DE WIJZE VAN CORRESPONDEEREN TUSSCHEN KERKELIJKE LICHAMEN.

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk vindt het noodig, de kerkelijke Besturen en vergaderingen bekend te maken met de eenigszins gewijzigde manier van correspondeeren tusschen kerkelijke lichamen, welke zij in hare zitting van heden heeft vastgesteld, in plaats van die van 7 Juli 1818.

Volgens art. 13 van het Algemeen Reglement, dienen kerkelijke Besturen hunne *voorstellen* in, en vragen zij *voorlichting* bij de in opklimmenden rang naastvolgende, en volgens art. 30, derde lid, zenden de ringen bij de Classicale Besturen

hunne *verslagen*, voor de Synode bestemd[1]), terwijl volgens art. 52, 2⁰, de Classicale Besturen hunne verslagen (gelijk ook die der ringen) door het Provinciaal Kerkbestuur ter Synode brengen.

Uit deze bepalingen volgt, dat de *regel* voor de kerkelijke correspondentie deze moet zijn, dat zij onmiddellijk geschiedt tusschen de naastaangrenzende Besturen en vergaderingen en alleen door deze met de meer verwijderde, zoo namelijk de lagere iets hebben te zenden naar de hoogere. Dit is ook in aller belang. Daardoor ontvangen de hoogere, met name de Synode en de Algemeene Synodale Commissie, de *stukken* niet alleen, maar ook de *inlichtingen*, welke er over gegeven konden worden. Zonder die inlichtingen kunnen de meeste zaken niet afgedaan worden, zoodat deze wijze van correspondentie, hoewel schijnbaar omslachtiger, inderdaad korter is. Een Classicaal Bestuur bijv. doet een voorstel aan de Synode. Bijna altijd moet daarover het Provinciaal Kerkbestuur gehoord worden; en dus is het beknopter, dit voorstel door het Provinciaal Kerkbestuur in te zenden, dan onmiddellijk aan de Synode. In het eerste geval kan de Synode zeer dikwijls dadelijk een besluit nemen, daar zij dan bij het voorstel ook de inlichting, benevens de goed- of afkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur bezit; in het laatste moet zij deze eerst nog vragen, waarmede meestal zooveel tijd verloopt, dat zij de zaak niet voor in een volgend jaar kan afdoen. Ook snijdt deze wijze van correspondentie veel onnoodigs af. Verschillende Kerkeraden komen bij de Synode om inlichtingen, met voorstellen en verzoeken. Doen zij het onmiddellijk, dan moet de Synode aan elk onmiddellijk antwoorden. Doen zij het middellijk, dan zal menig Classicaal of Provinciaal Kerkbestuur licht en raad kunnen geven, door naar vroegere besluiten of bepalingen voor andere Kerkeraden gegeven, te verwijzen, en dus de inzending bij de Synode, als onnoodig, kunnen afsnijden. Hierbij komt nog, dat sedert de praeses van het Classicaal Bestuur niet meer lid van het Provinciaal Kerkbestuur is, dit laatste lichtelijk op geenerlei wijze kan weten, wat er in menige classis of Classicaal Bestuur is voorgevallen, en dus art. 51, 1⁰ moeielijk uitvoeren. Immers een Provinciaal Kerkbestuur zou een Classicaal Bestuur of Kerkeraad kunnen berispen over zekere wijze van doen, welke het in strijd achtte met de kerkelijke reglementen; maar het lager Bestuur zou zich kunnen beroepen op een antwoord der Synode of der Synodale Commissie, waarvan het Provinciaal Kerkbestuur niets wist.

Om deze ongelegenheden te voorkomen, bepaalt de Synode de wijze van correspondeeren aldus:

1. *In den regel* zenden de kerkelijke Besturen en vergaderingen hunne stukken, behelzende voorstellen, vragen om inlichting en verslagen, ook welke voor nog hoogere kerkbesturen bestemd zijn, onmiddellijk aan de naastaangrenzende hoogere Besturen.

2. De stukken, welke aan hoogere Besturen moeten komen, worden ingezonden met de inlichtingen, welke de tusschen in liggende Besturen, of (deze niet vergaderd zijnde) de praeses en secretaris of

---

1) Sedert 1871 worden de verslagen der ringen niet langer opgezonden aan de Synode. *Zie aant.* bij art. 30.

scriba, als zij meenen het te kunnen afdoen, daarbij willen voegen. Meenen deze, dat zij de zaak kunnen afdoen, dan zenden zij ze met hunne inlichting of beslissing aan de inzenders terug. Hebben deze daarbij geen vrede, dan kunnen zij handelen naar art. 14 van het Algemeen Reglement.

3. *Uitgezonderd* zijn van deze middellijke correspondentie: al wat formeel is bij de vacaturen en beroepingen; het verzoek in art. 20[1]) van het reglement op het godsdienst-onderwijs vermeld; de voorstellen bij de Synode van de Classicale Vergaderingen, welke maar ééne week[2]) vóór de Synode bijeenkomen; het beklag, bij art. 14 van het Algemeen Reglement en in andere reglementen genoemd, en hiermede gelijkstaande gevallen; desgelijks, alle zaken, welke geen uitstel lijden; — doch zullen de lagere Besturen en vergaderingen in deze laatste gevallen altijd afschrift zenden van hunne adressen aan de tusschen-in-liggende Besturen, en dit in hunne adressen bij de Synode en Synodale Commissie vermelden.

4. De Synode behoudt voor zich het recht, om onmiddellijk, niet door Provinciale Kerkbesturen, ingezonden stukken ter zijde te leggen of terug te zenden; en hare antwoorden op alle stukken, naar gelang van den inhoud, uit te vaardigen aan alle kerkbesturen, hetzij middellijk, hetzij onmiddellijk.

5. Hetzelfde recht heeft ook de Algemeene Synodale Commissie, doch zal zij, bij onmiddellijke terugzending van hare antwoorden aan Besturen of vergaderingen beneden de Provinciale Kerkbesturen, hiervan aan de tusschen-in-liggende Besturen kennis geven.

(De Colleges, die niet tot de kerkelijke Besturen kunnen gerekend worden, zooals de afzonderlijke colleges van diakenen, de ringen, enz. zijn niet aan bovenstaande voorschriften gebonden. Synodale beslissing van den 30 Juli 1858. Vgl. ook aant. 5 bij art. 40 Alg. Regl.)

VI.

SYNODALE BRIEF VAN 30 JULI 1879 AAN DE PROVINCIALE KERKBESTUREN EN CLASSICALE VERGADERINGEN, BETREKKING HEBBENDE OP DE MEDEDEELINGEN VAN VOORSTELLEN EN CONSIDERATIEN EN DEN VORM DER VAN HEN INKOMENDE STUKKEN.

De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk, in ervaring gekomen, dat niet zelden berichten, consideratiën en voorstellen, inzonderheid van wege de Classicale Vergaderingen, tot haar worden gebracht in geheel onbehoorlijken vorm, noodigt u uit, toe te zien, dat al wat van uwentwege of door uwe tusschenkomst, der Synode ter kennisneming of ter overweging wordt aangeboden, bij haren Secretaris worde ingezonden, geschreven, zooveel mogelijk, met duidelijk leesbare hand, op een behoorlijk blad papier, geschikt om in het Synodaal archief te worden bewaard, en, voor zoo veel het verschillende onderwerpen betreft, op afzonderlijke bladen.

Zij verzoekt de Moderamina der Classicale Vergaderingen, zooveel

[1]) De bepaling, hier bedoeld, in het thans vigeerend regl. op het G.O. art. 13, laatste al., opgenomen, is later vervallen. Zie de aant. bij dit art.

[2]) Thans *drie weken*.

mogelijk acht te geven, dat door deze geene voorstellen tot de Synode worden gebracht, dan met redenen omkleed of althans voldoende toegelicht, zoodat de bedoeling der voorstellen duidelijk blijke; — onder opmerking, dat geheel ongemotiveerde en onduidelijke voorstellen bezwaarlijk in behandeling kunnen worden genomen.

(De Alg. Syn. Comm. vond den 20 Dec. 1886 nog eens aanleiding om bij de Classicale Besturen, zooveel noodig, er op aan te dringen, dat voortaan alle officieele, van die Besturen uitgaande stukken, door Praeses en Scriba geteekend en op een blad groot papier geschreven worden. Bijl. 1887, bl. 180, 181.).

SYNODAAL REGLEMENT

OP DE ERKENNING VAN NIEUWE GEMEENTEN.

ART. 1. Nieuwe gemeenten worden opgericht: *a*) door stichting; *b*) door splitsing van combinatiën; *c*) door toekenning van een zelfstandig bestaan aan een of meer gedeelten eener gemeente, die op grooten afstand van het kerkgebouw verwijderd zijn; *d*) door vereeniging van kerkvrije buurtschappen met een deel van eene gemeente; *e*) door samenvoeging van gedeelten van meer dan ééne bestaande gemeente.

Kerkvrije buurtschappen zijn gehuchten en bevolkingen, zooals hier en daar, vooral op heiden en in veenen, verre van kerkgemeenten ontstaan en nog bij geen der naburige kerkgemeenten zijn ingelijfd. 1865, bl. 114. Verg. het bericht van de indeeling der kerkvrije buurt Botterwird onder Hiaure en Bornwerd en van Hantumer Uitburen onder Hantum en Hantumhuizen, alsmede van kerkvrije huizen onder de gemeenten te Schagen en Valkoog, 1862, Bijl. B, bl. 142, 143.

ART. 2. De aanvraag om als zelfstandige gemeente erkend te worden geschiedt door den Kerkeraad, belanghebbende personen of hunne gecommitteerden.

ART. 3. De aanvraag wordt, met redenen omkleed, aan het Classicaal Bestuur gericht, wanneer belanghebbenden onder dezelfde Classis ressorteeren; aan het Provinciaal Kerkbestuur, wanneer zij behooren onder meer dan ééne Classis; aan de Algemeene Synode, of, als deze niet vergaderd is, aan de Algemeene Synodale Commissie, wanneer zij behooren onder meer dan één provinciaal ressort.

Aan het Class. Bestuur. enz. Verg. Alg. Regl., artt. 43, 7⁰; 51, 7⁰; 55; 64; 66: 70, 6⁰.

ART. 4. De kerkelijke Besturen, bij art. 3 vermeld, kunnen, ook zonder dat eene aanvraag bij hen ontvangen werd, elk binnen zijn ressort, de oprichting van eene nieuwe gemeente in overweging nemen en, deze nuttig of noodig keurende, trachten te bevorderen.

ART. 5. Bij de aanvraag, in art. 2 bedoeld, worden overgelegd: *a*) eene kaart of plattegrondsteekening, aanwijzende de kadastrale uitgestrektheid, indeeling en begrenzing van de nieuwe gemeente, welker oprichting wordt verlangd; *b*) eene juiste opgaaf van het getal der lidmaten en leden, die de nieuwe gemeente zullen uitmaken; *c*) een voldoend bewijs, dat de gelden, voor het predikantstraktement benoodigd, in den regel althans voor de helft gevonden zijn; *d*) een nauwkeurig bericht aangaande hetgeen bereids geschied is

en, zoo noodig, nog geschieden zal ten einde te voorzien in de behoefte der nieuwe gemeente aan een kerkgebouw en eene pastorie; *e*) eene opgaaf van de middelen, waaruit in de behoeften van den openbaren eeredienst zal kunnen voorzien worden.

De gelden — voor de helft gevonden. Bij het stichten van eene gemeente moet er tijdig gezorgd worden voor het verzamelen van het kapitaal, dat vereischt wordt om, zoo mogelijk, uit de renten de helft van het predikantstraktement te verzekeren, waarbij dan het alterum tantum van de Regeering kan gevraagd worden. Nadat, overeenkomstig de wet van 10 Sept. 1853 (Staatsbl. no. 102), de vroeger gebruikelijke erkenning van nieuwe gemeenten, van de zijde der Regeëring, onnoodig is geworden, geldt bij de Regeering de regel, dat de kerkelijke erkenning van nieuwe gemeenten vooraf moet gaan, eer eene aanvraag om rijksbijdrage tot het predikantstraktement in overweging genomen kan worden. De kerkelijke besturen moeten, bij de behandeling der aanvragen om erkenning van gemeenten en der daarmede verbonden verzoeken om subsidie van regeeringswege, het belang in het oog houden, dat de daarbij benoodigde predikantstraktementen behoorlijk worden verzekerd en dat ook niet een deel daarvan op onvasten grondslag, als kerkcollecte of dergelijke, worde gebouwd. Verg. 1866, Bijl. B, bl. 15—19, Bijl. A, bl. 79, 80. Handd. bl. 40. Voorts kan ook uit het *Fonds ter voorziening in de geestelijke behoeften van gemeenten waar eigen middelen ontbreken*, hulp verleend worden voor zoodanig predikantstraktement, als noodig geoordeeld wordt om verwijderde gedeelten van gemeenten tot afzonderlijke gemeenten te verheffen, naar art. 4, A, 1⁰, en art. 5 van het Regl. op dat Fonds; en kan uit de *Generale Kas ten behoeve van de Nederlandsche Hervormde Kerk* eene bijdrage verleend worden voor kerkgebouw of pastorie, naar art. 4, a. — Een voorstel van den heer Vermeer om het sub c vermelde, als in sommige gevallen te bezwarend, te doen wegvallen, moest op verschillende gronden worden afgewezen. Hand. *1898, bl. 323—325.* Evenwel werd in de zitting van 23 Juli 1901 door den heer *Overman*, naar gegeven aanleiding, opgemerkt, dat in het jaar 1866 de mogelijkheid openstond voor een alterum tantum van het Rijk, maar sinds groote verandering is gekomen, zoodat thans een wet zou moeten worden ingediend, om van het Rijk een alterum tantum te ontvangen. „Staat het vast, dat de overwegingen van de Synode van 1866 gevestigd waren op de toenmalige toestanden, dan zou de Synode thans kunnen uitspreken, dat kapitaalvorming niet meer noodig is, indien maar verklaard worden kan, dat de som voor het predikantstraktement voldoende verzekerd is": terwijl hij dit nader toelichtte met de opmerking dat (er was sprake van de Vereeniging „kerkelijke Gemeente de Krim") reeds een som voor het predikantstraktement aanwezig is, jaarlijks gekapitaliseerd wordt en de offervaardigheid in de aanstaande Gemeente groot is. Hand. 1901, bl. 44 en 45.

Art. 6. De kerkelijke Besturen nemen op het verzoek om als eene zelfstandige gemeente erkend te worden geen besluit, dan na alvorens de betrokken Kerkeraden te hebben gehoord en in gemeen overleg met de Provinciale Colleges van toezicht, die de belanghebbende administratiën hooren.

Na alvorens te hebben gehoord, enz. Verg. Alg. Regl. artt. 43, 7⁰ en 51, 7⁰. *In gemeen overleg*, enz. Hoe art. 6 toe te passen voor de splitsing eener gemeente, die zich vrij beheer van hare goederen heeft voorbehouden? Op eene des betreffende vraag van het Prov. Kerkbestuur van Friesland heeft de Syn. Commissie geantwoord: „dat het zoowel in overeenstemming is met den geest van het reglement, als met de besluiten der Synode ten aanzien van de aanvragen van subsidie voor zulke gemeenten, dat in de bedoelde gevallen de kerkelijke administratiën door tusschenkomst van het Class. Bestuur gehoord worden." 1875, Bijl. B, bl. 164; goedgekeurd door de Synode, Hand. bl. 361.

Art. 7. De grensregeling der nieuwe gemeente, aangewezen op de naar art. 5 *a* over te leggen kaart,

kan door de kerkelijke Besturen, wanneer zij dit in het belang der op te richten gemeente noodzakelijk achten, door grensverandering van naburige kerkelijke gemeenten gewijzigd worden op den voet als bij art. 43, 7⁰. en art. 51, 7⁰. van het Algemeen Reglement is omschreven, en zulks in gemeen overleg met het Provinciaal College van toezicht.

Art. **8.** Wanneer uit het bericht in art. 5 *d*) bedoeld, blijken mocht, dat de gelden, voor den bouw van kerk en pastorie vereischt, nog niet gevonden zijn, wordt aan de nieuwe gemeente de erkenning toegezegd onder voorwaarde, dat voor het bijeen brengen dier gelden alsnog de noodige maatregelen worden genomen, en volgt de erkenning eerst, wanneer in het ontbrekende zal zijn voorzien.

Art. **9.** Tot de erkenning van eene nieuwe gemeente wordt, krachtens de aan het slot van art. 7 aangehaalde bepalingen van het Algemeen reglement, indien zij geschiedt door een Classicaal Bestuur, de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur, en, indien zij geschiedt door een Provinciaal Kerkbestuur, de goedkeuring van de Algemeene Synode vereischt of, als deze niet vergaderd is, van de Algemeene Synodale Commissie.

Art. **10.** Van de erkenning eener nieuwe gemeente geeft het kerkelijk Bestuur, waardoor zij geschied is, zoodra het van de vereischte goedkeuring bericht heeft ontvangen, onverwijld kennis aan de Regeering, aan het Provinciaal College van toezicht, aan den quaestor-generaal der Synode en, wanneer zij door het Classicaal Bestuur volbracht is, ook aan de Synode, alsmede aan het Algemeen College van toezicht.

Art. **11.** Zoodra eene gemeente erkend is, zorgt het Classicaal Bestuur, dat met den meesten spoed ouderlingen en diakenen worden benoemd, en doet het de vereischte stappen tot aanstelling van kerkvoogden, notabelen en plaatsvervangers van notabelen, bij eerbiediging evenwel van de rechten van derden en met inachtneming der bestaande algemeene en provinciale verordeningen.

Ouderlingen en diakenen. Verg. Regl. voor de Kerkeraden, art. 7.

Art. **12.** Het Classicaal Bestuur dient het Provinciaal Kerkbestuur van advies, in welken ring de nieuwe gemeente behoort te worden opgenomen, en geeft, na verkregen bericht van het desbetreffende besluit van het Provinciaal Kerkbestuur, onverwijld kennis aan den aangewezen ring, opdat deze met vereischten spoed, onder goedkeuring van het Classicaal Bestuur, eenen consulent en daaraan toe te voegen secundus benoeme.

Art. **13.** Met de nieuwe gemeente wordt overeenkomstig art. 23 van het Reglement op de Vacaturen gehandeld, zoodra er gelden aanwezig zijn om in de reis- en verblijfkosten der leden van den ring te voorzien.

Zoodra er gelden aanwezig zijn. Op een verzoek van de Syn. comm., d.d. 11 Nov. 1862, dat bij Kon. Besluit mocht bepaald worden, „dat in het algemeen bij de vestiging van nieuwe gemeenten het traktement aan de standplaats verbonden terstond worde uitbetaald, opdat de ringpredikanten, die den predikdienst in de nieuwe gemeenten moeten waarnemen, daarvoor behoorlijk schadeloos gesteld worden en hierdoor ook bevorderd, dat

bij de stichting der nieuwe gemeenten onverhinderd in hare onmiskenbaar gebleken behoeften voorzien worde", heeft de toenmalige Minister, belast met de Afdeeling Hervormden Eeredienst geantwoord: „dat wel niet het toegekende landstraktement als zoodanig daartoe kan worden aangewezen" (bedoeld wordt, dat de uitbetaling daarvan eerst aanvangt van den dag der bevestiging van den te beroepen predikant), „maar dat op aanvragen om voorziening te dier zake, *in den regel* eene toelage voor de waarneming van den predikdienst is beschikbaar gesteld, gelijkstaande aan het landstraktement en *dat voor het tegenwoordige geen reden bestaat om van dezen regel af te wijken*. 1863, Bijl B, bl. 96, 97.

Dit reglement is vastgesteld den 20 Juli 1865, maar nadat nog, ten gevolge van opmerkingen der Regeering, langs wettigen weg eenige wijzigingen waren aangebracht in artt. 5, 6, 7 en 10, in zijn geheel eerst in werking gekomen den 1 Maart 1869.

SYNODAAL REGLEMENT

OP DE BENOEMING VAN OUDERLINGEN EN DIAKENEN EN DE BEROEPING VAN PREDIKANTEN.

ART. **1.** Het recht der gemeente tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten [1]) (art. 23 Alg. Regl.) wordt, behoudens de rechten van derden en met inachtneming van de Synodale reglementen voor de Kerkeraden en op de vacaturen, door hare stemgerechtigde leden uitgeoefend.

Stemgerechtigde leden [2]) eener gemeente zijn alle manslidmaten, die onder haar ressort wonen, den ouderdom van 23 jaren bereikt hebben en ten minste één jaar geleden [3]) bij den Kerkeraad geloofsbelijdenis hebben afgelegd of op ingediende attestatie of bewijs van lidmaatschap als lidmaten der gemeente erkend zijn [4]).

Manslidmaten, die in het jaar, dat aan de stemming of verkiezing voorafgaat [5]), door eenig armbestuur zijn bedeeld geworden [6]), en zij, die onder censuur [7]) of curateele staan, zijn van deze stembevoegdheid uitgesloten [8]).

Dit Reglement verstaat niet onder bedeeling: het verstrekken van onderwijs en geneeskundige hulp, daaronder begrepen geneesmiddelen [9]).

1) *Het recht der gemeente tot benoeming*, enz. Dit recht, gegrond op de beginselen van het Protestantisme, overeenkomende met het democratisch karakter der Herv. Kerk, en erkend, hoewel niet altijd met consequente toepassing, in al de vroegere Nederlandsche kerkordeningen, was bij de organisatie van 1816 der gemeente ontnomen, om plaats te maken voor het stelsel van coöptatie (verkiezing van kerkeraadsleden door den Kerkeraad zelven), en van beroeping van predikanten, behoudens de rechten van derden, eveneens door den Kerkeraad; een stelsel, dat van eene vertegenwoordiging der Kerk, in de ware beteekenis des woords, niet veel meer dan eene schaduw overliet, in strijd met de woorden in het aloude formulier van bevestiging der ouderlingen en diakenen: „Alsoo maken de Dienaren des Woorts ende de Ouderlingen t' samen een collegie ofte geselschap, zijnde als een Raet der Kercke, ende vertoonende de geheele Gemeynte, daer van sy verkoren zyn"; en niet minder met de vraag, die én den ouderlingen en diakenen én den predikanten bij de bevestiging moest worden voorgesteld: „of gy gevoelt in uw herte, dat gy wettelick van Godts Gemeynte, ende mitsdien van Godt selve, tot desen heyligen Dienst geroepen zyt?" (Verg. de belangrijke aanteekening van C. HOOIJER, *Kerkelijke wetten*, enz., bl. 110). Het Alg. Regl. van 1852 heeft in art. 23 aan de gemeente het haar toekomend recht weder verzekerd. De Synode heeft echter in de naastvolgende jaren er niet in kunnen slagen om de door velen gedurig met aandrang verzochte uitvoering aan de bepalingen van dat artikel te geven. 't Scheen wel dat eene regeling der stembevoegdheid, die voldoende goedkeuring der Kerk mocht verwerven, niet was te

vinden. Dien ten gevolge kwamen het Reglement voor de Kerkeraden en dat op de Vacaturen in 1857 in werking, zonder bepaling hoe de gemeenten haar recht zouden moeten uitoefenen, en liet het eerste alleen in art. 16 1° ruimte voor zulke nader te maken bepalingen, terwijl het tweede in art. 48 (later veranderd) te lezen gaf: „De beroeping van predikanten blijft op den tegenwoordigen voet, totdat hierin nader zal zijn voorzien." Eerst in 1866 heeft de Synode kunnen geraken tot het finaal arresteeren van een Reglement op de benoeming van Ouderlingen en Diakenen en op de beroeping van Predikanten, dat ook de goedkeuring der Kerk bij de eindstemming heeft mogen wegdragen. In 1886 zijn, naar aanleiding van een voorloopig aangenomen (maar later door de Syn., 1886 bl. 368, met algemeene stemmen verworpen) „Reglement, houdende tijdelijke bepalingen tot bevordering van den vrede in de Ned. Herv. Kerk" (zie de Hand. van de Buiteng. Verg. der Alg. Syn. in 1886, bl. 194—202 en het daarover uitgebracht Rapport, Hand. bl. 213—266) en in verband met een ander, daaruit voortgevloeid (1886, bl. 368), voorl. aangenomen „Reglement op de vorming van Kerkkringen en Parochiën" (Hand. 1886, bl. 463—483, 509, 512, 520), een tweetal wijzigingen van art. 1 voorgesteld (te vinden Hand. 1886, resp. bl. 256 en 479), maar in 1887 teruggenomen; de eerste wegens de hoogst ongunstige consideratiën der Prov. Kerkb. en Class. Verg. (1886, bl. 453—456, 483; 1887, bl. 101—103, 277), de tweede door het besluit tot niet-vaststelling van het bedoelde Reglement. (1886, bl. 479, 483; 1887, bl. 264—267). — Een geheel nieuw Reglement, uitgaande van het beginsel, dat in de verschillende gemeenten de stemgerechtigde leden zich kunnen aansluiten tot *Kerkelijke Vereenigingen*, ter evenredige vertegenwoordiging der gemeente in den Kerkeraad naar hunne godsdienstige behoeften, werd door de Synode in 1896 voorloopig aangenomen en aan de consideratiën der Classicale Vergaderingen onderworpen. Het werd echter in de Kerk ongunstig ontvangen en het volgend jaar in de Synode afgestemd met 10 tegen 9 stemmen. Hand. 1896, bl. 373—440, 448—463, 465—475, 485—488, 755—762; 1897, bl. 341—399. De heer J. E. MOLTZER, pred. te Deventer, trachtte het in 1896 ingediende ontwerp zóó te wijzigen (Hand. 1897, bl. 352—363), dat het oprichten van Kerkelijke Vereenigingen in *elke* gemeente *imperatief* werd gesteld, alle stemgerechtigde leden (ook de vrouwen) *verplicht* werden zich bij eene Vereeniging aan te sluiten, en de dienstdoende predikanten *gedwongen* werden zich te verklaren, aan welke Vereeniging zij zich hebben aangesloten. Zijn ontwerp werd in 1897 niet in behandeling genomen; maar aan de Synodale Commissie werd opgedragen ten volgenden jare advies uittebrengen over een voorstel van het Prov. Kerkb. van N. Holland tot *facultatieve Parochievorming*, overeenkomstig welk advies echter besloten werd dit voorstel, zoo kort na de mislukte pogingen der vorige jaren, niet aan het oordeel der Kerk te onderwerpen. (Hand. 1897, bl. 364—366, Bijl. B. bl. 186—189). In 1898 werd het opnieuw ingediende *Ontwerp-Reglement op de benoeming* enz., van den heer MOLTZER, voorloopig aangenomen, nadat de *verplichting* om zich tot en bij Kerkelijke Vereenigingen aan te sluiten zoowel uit art. 1 voor de lidmaten als uit art. 6 voor de predikanten was weggenomen en lidmaten in *mans*-lidmaten was veranderd. Bij de Prov. Kerkb. vond het niet veel bijval, de overgroote meerderheid der Class. Vergg. dacht er zeer ongunstig over; het leed bovendien aan groote gebreken, zoowel ten opzichte van den vorm als van vele van zijne bepalingen, weshalve door de Commissie van rapporteurs geadviseerd werd het Reglement niet vast te stellen, maar aan het oordeel der Vergadering het voorstel te onderwerpen, om eene Commissie te benoemen, die de Synode van 1900 zou hebben te dienen van advies over een *modus vivendi* voor het samenblijven van de verschillende partijen of richtingen in de Ned. Herv. kerk. Als een element harer overwegingen zou ook de vraag in aanmerking moeten komen, of de splitsing der gemeenten in parochiën in den een of anderen vorm, gewenscht en mogelijk is. Nadat beide conclusiën waren aangenomen, werd eene Commissie benoemd, welke, na het bedanken van één der leden en van diens plaatsverganger, bestond uit de heeren: C. F. GRONEMEIJER. DR. B. D. EERDMANS, DR. C. H. VAN RHIJN, R. H. DRIJBER en DR. I. VAN DEN BERGH. Het eerste

gedeelte van hare taak achtte de Commissie, in het licht der geschiedenis van de beweegredenen, die tot hare benoeming geleid hadden, onuitvoerbaar. Maar overtuigd, dat het kerkelijk en ook het godsdienstig leven in gemeenten van eenigen omvang door splitsing zeer zou worden gebaat, diende zij een *Concept-Reglement op de Wijkgemeenten* in, met rechtstreeksche verkiezing van ouderlingen en diakenen door de gemeente (waardoor de kiescolleges ook in enkelvoudige gemeenten zouden moeten vervallen) en predikantsberoeping door de wijk-Kerkeraden. Dit Reglement werd in de zitting van 17 Augustus 1900, met kleine wijziging, aangenomen en, na verwerping van een voorstel om op dit besluit terugtekomen, aan de consideratiën der Kerk onderworpen, die echter meerendeels ongunstig waren, terwijl opgemerkt werd, dat in elk geval wijziging van het Alg. Regl. vooraf diende te gaan. Het werd niet vastgesteld. Een voorstel tot uitbreiding van art. 17 A. R. op deze wijze: „Grootere gemeenten zijn naar het getal predikantsplaatsen in zelfstandige wijkgemeenten verdeeld en worden bestuurd overeenkomstig de bepalingen van het desbetreffend bijzonder Reglement," benevens een verzoek om bepalingen te ontwerpen, die mogelijk maken, dat de grootere gemeenten *kunnen* worden gesplitst in zelfstandige wijkgemeenten, leidden in de zitting van 30 Juli 1903 tot voorl. aanneming van eene nieuwe 2e al. in art. 17 A. R.: „Gemeenten met drie of meer predikanten kunnen worden gesplitst in zelfstandige wijkgemeenten," die, na inwinning van de consideratiën der Kerk, in 1904 in *dezen* vorm aan de eindstemming van de leden der Prov. Kerkb. werd onderworpen: „Gemeenten met twee of meer enz." Daar zich echter 39 stemmen vóór en 27 tegen haar verklaarden, kon zij niet worden vastgesteld. Hand. 1898, bl. 356—378, 492—497, 513-518; 1899, bl. 354—378, 406, 480, 488; 1900, bl. 391—399, 399—404, 443, 485—490, 497, 498, Bijl. B. bl. 260—270; 1901, bl. 106—118; 1903, bl. 194—202, 332; 1904, bl. 149—164, 172.

Een voorstel van de Class. Verg. van Dordrecht om „bij alle verkiezingen naar het Syn. Regl. op de benoeming het couloir-stelsel" in te voeren, vond geen bijval in de Synode; terwijl gewichtige bezwaren tegen de uitvoering van dat stelsel, zooals zij in de gemeente van Dordrecht plaats vindt, werden in het midden gebracht. 1896, bl. 209—214.

²) *Stemgerechtigde leden*, enz. Verg. Alg. Regl. art. 3*. De vraag, „hoe te oordeelen over de stembevoegdheid van hen, die door gezette bijwoning van de godsdienstoefeningen der afgescheidenen, eigenlijk met de Hervormde Kerk gebroken hebben?" door het Prov. Kerkbestuur van Noordbrabant gedaan in 1869, vindt hare beantwoording in art. 3 van het Alg. Regl. (zie de aant. aldaar); zoodat het aan het eigen oordeel van den Kerkeraad der plaatselijke gemeente moet worden overgelaten, of de bedoelde personen duidelijk genoeg door *woord* of *daad* getoond hebben, zich van de Kerk af te scheiden. Verg. 1869, bl. 118, 119, 233.

³) *Ten minste één jaar geleden.* Dit slaat niet alleen op het eerstvolgende: „bij den Kerkeraad geloofsbelijdenis hebben afgelegd", maar ook op het: „op ingediende attestatie of bewijs van lidmaatschap als lidmaten der gemeente erkend zijn", zooals door het woordje „of", zonder scheiteeken, is aangewezen. Syn. Verkl. 1867, bl. 22, Bijl. B, bl. 73.

⁴) *Als lidmaten der gemeente erkend.* Een voorstel om als nieuwe al. bij dit art. op te nemen: „Dienstdoende predikanten zijn terstond na hunne bevestiging in de gemeente stemgerechtigd", is door de Synode afgewezen, omdat predikanten, die pas in hunne gemeente gevestigd zijn, niet gerekend kunnen worden genoegzame bekendheid met de leden der gemeente te bezitten om eene zelfstandige keuze te doen. 1875, bl. 149, 150. Verg. 1874, bl. 192—194, 230. De Class. Verg. van Onderdendam verzocht in 1885 aan de Synode om de anomalie wegtenemen, die, h. i., bestaat tusschen art. 3* A. R., art. 1 Regl. op de benoeming en art. 3 al. 2 van datzelfde Regl., ten opzichte der stembevoegdheid van predikanten. Een voorstel om de 2e al. te lezen; „Stemgerechtigde leden eener gemeente zijn *hare predikanten benevens* alle manslidmaten" enz., werd aangenomen, maar niet uitgevaardigd, omdat de wijziging tevens eene wijziging van art. 3* A. R. had medegebracht, voor welke het vereischte aantal stemmen, naar het oordeel der Syn. Comm., niet werd verkregen. 1885, bl. 132—134, 136—139, 457—460. Zie het besluit der Syn. Comm.

1887, Bijl. B. 118, 119, goedgekeurd door de Synode, 1887, bl. 12. 't Spreekt van zelf, dat dienstdoende predd. van het oogenblik hunner bevestiging af als lidmaten in de gemeente erkend zijn, ook al zijn zij niet in het lidmatenboek ingeschreven, en dat emeriti predikanten op vertoon van hunne akte van ontslag als lidmaten behooren erkend te worden in die gemeente, waar zij zich vestigen. Zie de aant. bij art. 76 van het Regl. op de Vac.

[5]) *In het jaar, dat—voorafgaat.* Niet alleen naar de letter van deze zinsnede, maar ook naar de zuivere toepassing van het beginsel om geene bedeelden onder de stemgerechtigden op te nemen, moet dit verstaan worden niet van „het jaar, dat aan het jaar der stemming voorafgaat", maar van „de twaalf maanden vóór den dag der stemming." Verkl. der Syn. Comm., 1868, Bijl. B., bl. 66; goedg. Handd. bl. 177, 178. Een voorstel van het Prov. Kerkb. van Friesland om deze al. zóó te wijzigen, dat gelezen werd: „Manslidmaten. die gedurende het jaar, dat aan de vaststelling van de kiezerslijst bedoeld in art. 3 van dit Reglement voorafgaat", enz. is door de Synode verworpen. Hand. 1896. bl. 475—481. Zie ook aant. 9.

[6]) *Bedeeld geworden.* Op eene vraag van de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken, of de hier bedoelde *bedeeling* in den strengst mogelijken zin moet worden genomen, dan wel of zij in milderen zin mag worden opgevat, het laatste inzonderheid met het oog op de diaconie-scholen, waarin ook aan kinderen van ouders, die geene stoffelijke hulp genieten, gratis onderwijs pleegt verstrekt te worden, heeft de Synode ten gunste van de laatstgemelde opvatting beslist. 1867, bl. 22, 23; verg. Bijl. B, bl. 78-80.

[7]) *Onder censuur.* Aan het verlangen van de Classicale Vergadering van Gouda, dat de vereischten van diakenen, aangewezen in art 3 van het Regl. voor de Kerkeraden, ook zouden toepasselijk verklaard worden op de stemgerechtigde leden der gemeente, en alzoo aan art. 1 van het Regl. op de benoeming, enz. deze al. worden toegevoegd: „*Stemgerechtigde leden eener gemeente behooren te zijn onberispelijk in belijdenis en wandel, bekende voorstanders van den openbaren godsdienst en geene tegenstrevers van kerkelijke verordeningen*", heeft de Synode geoordeeld geen gevolg te moeten geven, daar toch de belangrijke bediening van het diaconaat in de Herv. gemeente en de uit den aard der zaak slechts tijdelijke en veel meer beperkte werkkring van een stemgerechtigd lidmaat der gemeente in geenen deele op ééne lijn kunnen gesteld worden en daarom geheel verschillende waarborgen vorderen, alsmede, omdat aan het gevraagde hoofdzakelijk reeds voldaan is door de bepaling, waarbij zij, die onder censuur staan, van de stembevoegdheid uitgesloten worden verklaard. 1868, bl. 74, 75, 145; 1869, bl. 146.

[8]) *Van deze stembevoegdheid uitgesloten.* In 1880 werd door de Synode besloten niet te voldoen aan een verzoek van kerkvoogden der Ned. Herv. Gem. te Groningen om, door eene wijziging van de artt. 3* en 5 van het Alg. Regl., van het stemrecht en de verkiesbaarheid voor eenig Bestuur hen uittesluiten, die nalatig zijn in het voldoen hunner kerkelijke lasten. Door het maken van zulke bepalingen zou worden ingegrepen in het beheer, dewijl bij de toepassing er van in eene beoordeeling zou moeten worden getreden van de rechtmatigheid der opgelegde kerkelijke lasten; en het werd bedenkelijk geacht door zulke bepalingen een soort van tucht uitteoefenen ter handhaving van besluiten van andere colleges op een gebied, dat niet tot het Bestuur der Kerk behoort. In elk geval werd voor het maken van dergelijke bepalingen gepaster geacht den tijd af te wachten, dat het verband tusschen bestuur en beheer behoorlijk geregeld zal kunnen worden, 1880, bl. 77, 78; Bijl. B, bl. 102—105.

[9]) *Dit Reglement — geneesmiddelen.* Het Prov. Kerkb. van Friesland had voorgesteld eene wijziging van al. 3, van dezen inhoud: „Manslidmaten, die gedurende het jaar, dat aan de vaststelling van de kiezerslijst, bedoeld in art. 3 van dit Regl., voorafgaat, door eenig armbestuur geregeld bedeeld zijn geworden, zijn van deze stembevoegdheid uitgesloten." Na beraadslaging achtte de Syn. echter beter in eene nieuwe al. te bepalen, dat dit Regl. onder bedeeling niet verstaat geneeskundige hulp en onderwijs; terwijl amendementen om te lezen: ondersteuning in geval van ziekte, of tijdelijke uitdeeling van brandstoffen en voedingsmiddelen verworpen werden.

1896, bl. 475—481, 764; 1897, bl. 140—142; 1898, Bijl. B, bl. 181, 184. Deze 4e al. trad in werking 1 Jan. 1898.

ART. 2. Binnen drie maanden na de invoering van dit reglement onderwerpt de Kerkeraad aan het oordeel der stemgerechtigden de vraag, of zij het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten zelven wenschen uit te oefenen op de in dit reglement verder beschreven wijze, dan wel den (Algemeenen) Kerkeraad bepaaldelijk machtigen om daarmede op den bestaanden voet voort te gaan.

De meerderheid der behoorlijk uitgebrachte stemmen beslist. Bij het staken der stemmen blijft de bestaande wijze van benoemen en beroepen voortduren.

ART. 3. Heeft de meerderheid het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten, volgens art. 2, zich voorbehouden, dan wordt dit in gemeenten van minder dan 100 stemgerechtigden door de stemgerechtigde leden zelven uitgeoefend.

In gemeenten van 100 en meer stemgerechtigden geschiedt dit door een kiescollege. Dit college bestaat uit de gezamenlijke leden van den (Algemeenen) Kerkeraad en uit tweemaal zoo vele gemachtigden, te benoemen door en uit de stemgerechtigden. Deze worden benoemd voor den tijd van vier jaren. Jaarlijks treedt een vierde gedeelte af, volgens een rooster, voor de eerste maal door het lot vastgesteld. De aftredenden zijn terstond herkiesbaar.

Voor de vergaderingen, tot de benoeming van ouderlingen en diakenen en tot de beroeping van predikanten belegd, gelden de voorschriften van artt. 8 en 9 van het Algemeen Reglement [1]).

Eenmaal 's jaars [2]), op den tijd in het plaatselijk reglement (art. 4) voorgeschreven, wordt de kiezerslijst opgemaakt en vastgesteld.

Het al of niet optreden van een kiescollege hangt af van het getal der stemgerechtigden op het tijdstip van de vaststelling der kiezerslijst; ten gevolge van de vermeerdering of vermindering van dat getal ondergaat gedurende één jaar de wijze van verkiezing geene verandering.

[1]) *Voor de vergaderingen tot de benoeming*, enz. Tegen deze al. is door de Class. Verg. van Appingedam bezwaar ingebracht, als gevende niet zelden ongelegenheid, naardien het vereischte getal stembevoegden dikwerf niet aanwezig is; reden, waarom zij wenschte, dat art. 9, Alg. Regl., voortaan voor dergelijke vergaderingen niet zou gelden. De Synode heeft daarentegen, in overeenstemming met de deswege rapporteerende commissie, geoordeeld, dat het beter is, dat de stembevoegden tweemaal worden opgeroepen, dan dat de benoeming van ouderlingen en diakenen of zelfs de beroeping van een predikant als bij verrassing zou geschieden door eene — wellicht zeer kleine — minderheid, zonder dat aan de afwezige meerderheid althans de gelegenheid gegeven is om zich, in eene tweede vergadering, te laten gelden. 1869, bl. 108, 146. Hiermede overeenkomende is ook aan den Kerkeraad van Bergum, die, wegens het onderscheid tusschen kerkelijke vergaderingen en bestuursvergaderingen, de bepaling van art. 9 van het Alg. Regl., in zijn plaatselijk reglement, buiten toepassing wilde laten op de vergaderingen van stemgerechtigden tot het doen van benoeming, enz. en nu, de goedkeuring daarop van het Classicaal Bestuur van Leeuwarden niet kunnende verkrijgen, inlichting verzocht van de Synodale Commissie, geantwoord: dat in casu het genoemde onderscheid niet mocht gemaakt worden, vermits wat in art. 9 Alg. Regl. bepaald is omtrent de vergaderingen van kerkelijke Besturen, hier

toepasselijk gemaakt is op de vergaderingen van kiescolleges en van stemgerechtigden, tot de benoeming van oudd. en diakk. en tot de beroeping van predd. belegd, zoodat in dezen geene benoeming gedaan, evenmin als in genen een besluit genomen kan worden, zoo minder dan twee derden der leden aanwezig zijn. 1872, Bijl. B, bl. 263—265; goedg. Handd. bl. 293, 294.

Men zij evenwel indachtig, dat deze voorschriften geenszins van toepassing verklaard worden op de benoeming der leden van het kiescollege. Hand. 1873, Bijl. B, bl. 238, 239.

[2]) *Eenmaal 's jaars*, enz. De kiezerslijst blijft alzoo gedurende een jaar onveranderd, wat dan ook ten gevolge heeft, dat zij, die niet op de lijst geplaatst zijn, ook gedurende dat jaar niet als kiezers kunnen optreden, al hebben zij ook zelfs kort na het vaststellen der lijst de vereischten tot stembevoegdheid, naar art. 1, verkregen.

Een voorstel om eene 6e al. aan dit art. toe te voegen van dezen inhoud: „De onbelemmerde gelegenheid, om van het stemrecht gebruik te maken, wordt den stemgerechtigde noch vóór, noch op den dag der stemming door huishoudelijke bepalingen ontnomen", voorl. aangenomen, werd het volgend jaar, zonder hoofdelijke stemming, afgewezen, op grond dat de kerkelijke Besturen geroepen zijn bij de goedkeuring van huishoudelijke bepalingen nauwkeurig toe te zien, dat verkeerde bepalingen worden onschadelijk gemaakt, of verwijderd en het voorstel, wegens zijne algemeenheid, tot allerlei moeilijkheid in de toepassing leiden kan. 1894, bl. 375—377, 444, 445, 565; 1895, bl. 84—90. — Op een verzoek om voorlichting, of art. 3*, al. 2 van het Alg. Regl. en art. 1, al. 3 van het Syn. Regl. op de benoeming strijden met art. 3, al. 4 van laatstgen. Regl., antwoordde de Syn. Comm., dat art. 3* al. 2 Alg. Regl. bevat een imperatief voorschrift wie geen stemrecht mogen uitoefenen, een voorschrift dat bij elke stemming behoort te worden nageleefd en dat geenszins te niet gedaan wordt door de bepaling van art. 3 al. 4 Regl. op de benoeming: „Eenmaal 's jaars wordt de kiezerslijst opgemaakt en vastgesteld." Want deze bepaling, in werking gekomen 1 Maart *1871, regelt alleen* de *wijze* van benoeming en beroeping òf door stemgerechtigden òf door een kiescollege. Om verwarring te voorkomen in gemeenten, wier getal van stemgerechtigden nu eens stijgt boven de 100, dan weer daalt beneden dat getal, waardoor zelfs in den loop van één jaar eene herhaalde verandering in de wijze van verkiezing zou kunnen noodig worden, zijn de twee laatste alinea's aan dit artikel toegevoegd. De kiezerslijst, éénmaal in het jaar opgemaakt, blijft derhalve gelden voor het verkiezingswerk in dat jaar. Maar daaruit volgt niet, dat allen, die bij het vaststellen der lijst kiesbevoegd waren, ook later onder alle omstandigheden het stemrecht zullen kunnen *uitoefenen*; want in deze uitoefening van het stemrecht worden *zij* verhinderd, die komen te verkeeren in een der art. 3* al. 2 Alg. Regl. genoemde omstandigheden, of die bij tuchtuitspraak van de uitoefening van kerkelijke rechten vervallen verklaard zijn volgens de voorschriften van het Regl. voor kerkel. opzicht en tucht. Beweert men, dat personen, die in weerwil dat zij op de kiezerslijst staan, door den Kerkeraad verhinderd worden aan de stemming deel te nemen, recht van beklag behooren te hebben, dan moet opgemerkt worden, dat dit recht van beklag ongeschonden blijft, waar over een kerkelijk geschil over het beroepings- of verkiezingswerk in drie instanties eene eindbeslissing kan genomen worden. — De Synode vereenigde zich met deze beschouwing. 1897, bl. 60, Bijl. B, bl. 208—213.

ART. 4. Binnen zes maanden, nadat de meerderheid het recht tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten, volgens art. 2, zich heeft voorbehouden, wordt de uitvoering van art. 3 door den Kerkeraad bij plaatselijk reglement geregeld [1]). De Kerkeraad zendt dat reglement ter beoordeeling aan het Classicaal Bestuur. Wanneer het Classicaal Bestuur oordeelt, dat het plaatselijk reglement niet in strijd is met dit reglement, noch met andere algemeene of bijzondere reglementen, zoo onderwerpt dat Bestuur het aan

de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur 2). Met veranderingen in meer genoemd plaatselijk reglement wordt op dezelfde wijze te werk gegaan 3). Aanstonds na de goedkeuring treden zoowel geheel het reglement als de daarin gemaakte veranderingen in werking.

In gemeenten, waar het Classicaal Bestuur doet wat des Kerkeraads is, zendt dit Bestuur het plaatselijk reglement ter beoordeeling aan het Provinciaal Kerkbestuur, hetwelk, indien het hierin niets gevonden heeft in strijd met dit of eenig ander reglement, het ter goedkeuring opzendt aan de Synode. Wanneer een Provinciaal Kerkbestuur doet wat des Kerkeraads is, dan zendt dat het plaatselijk reglement ter beoordeeling en goedkeuring aan de Synode of aan de Synodale Commissie 4).

Indien in de kosten van het werk der verkiezing niet op eene andere wijze kan worden voorzien, verbindt de Kerkeraad de uitoefening van het stemrecht aan eene contributie, die evenwel de som van één gulden 's jaars niet mag te boven gaan 5).

1) *Bij plaatselijk reglement geregeld.* Hoe te handelen in *gecombineerde* gemeenten, wanneer in de éene de oude wijze van benoeming en beroeping is blijven bestaan, terwijl de andere gemeente de nieuwe wijze heeft aangenomen, of ook indien, ten gevolge van art. 3, in de éene gemeente een kiescollege bestaat, in de andere de stemgerechtigden zelve optreden? Daar de kieswet niet meer dan de algemeene regelen kan vaststellen, wier toepassing door de Kerkeraden behoort te geschieden met het oog op den eigenaardigen toestand hunner gemeenten, en daar meestal, bij de samenvoeging van twee of meer gemeenten, omtrent het aandeel dat elke gemeente zal hebben in de beroeping van den gemeenschappelijken predikant schikkingen zijn getroffen, die behooren te worden geëerbiedigd, zoo heeft de Synode voor deze zaak geene aanvulling van het reglement noodig gekeurd, maar alleen uitgesproken en ter algemeene kennis gebracht, naar welke beginselen behoort gehandeld te worden, opdat in de plaatselijke regll. der betrokken gemeenten daarmede overeenkomende bepalingen mochten gemaakt worden. Wanneer nl. in gecombineerde gemeenten de benoeming van oudd. en diakk. niet op dezelfde wijze geschiedt (hetzij dat de eene den Kerkeraad heeft gemachtigd, de andere niet; hetzij dat in de éene een kiescollege bestaat, in de andere de stembevoegden zelven de keuze uitbrengen), dan behoort de beroeping van den gemeenschappelijken predikant in het plaatselijk reglement dus te worden geregeld, dat elke gemeente daarop zooveel invloed oefent, als haar volgens daaromtrent bestaande overeenkomst wettig toekomt; bij gemis van zoodanige overeenkomst worde de mate van dien invloed bepaald door het aantal van de stembevoegden in elke gemeente. 1869, bl. 119, 120. 146. Verg. 1867, bl. 129; 1868, bl. 101, 145; 1869, Bijl. B, bl. 76—78. Verg. ook het advies der Syn. Comm. ter zake eene door de Class. Verg. van Nijmegen verlangde regeling van de bepalingen, rechten en verplicbtingen van gecombineerde gemeenten, welke geoordeeld is niet noodig te zijn: 1877, Bijl. B, bl. 138, 139.

2) *Aan de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur.* Is eene bepaling van den volgenden inhoud, opgenomen in een plaatselijk Reglement: „Bij hunne komst ter vergadering teekenen de stemgerechtigden de presentielijst, terwijl bij de stemmingen alleen aan hen, wier namen op die lijst geschreven staan, door den Kerkeraad gewaarmerkte briefjes uitgereikt worden", eene onrechtmatige, niet op de Reglementen gegronde beperking van de stembevoegdheid der stemgerechtigde lidmaten, welke ook niet bij Reglement van orde mag worden voorgeschreven? Het Prov. Kerkbestuur van Friesland oordeelde zóó ten opzichte van het Plaatselijk Regl. eener gemeente onder zijn ressort, weshalve het dit art. niet wilde goedkeuren. Daar tegen werd in de Synode opgemerkt, dat, bij een getal van ongeveer honderd stemgerechtigde lidmaten, het teekenen eener presentielijst volstrekt noodzakelijk is. Wel vereenigde de Synode zich eerst met deze

opmerking, maar in een latere zitting werd daarop teruggekomen en, op grond dat een dergelijke bepaling de uitoefening van het stemrecht beperkt, werd het beklag van den Kerkeraad over de door het Prov. Kerkbestuur geweigerde goedkeuring ongegrond verklaard. Hand. 1889, bl. 101, 108, 111, 409, 410. — Men kan trouwens in eene zoodanige gemeente eene lijst der stemgerechtigden door den praeses van den Kerkeraad doen oplezen en op die lijst aanteekening houden van de aanwezigen.

[3]) *Met veranderingen*, enz. Deze woorden tot aan het einde der al. zijn in werking gekomen den 1 Febr. 1873, terwijl vóór dien tijd hier ter plaatse alleen gelezen werd: „Aanstonds na de goedkeuring treedt het in werking." Tot de aanvulling heeft geleid de overweging, dat de *plaatselijke reglementen*, van welke *hier* sprake is, om meer dan ééne reden niet gelijk staan met de plaatselijke reglementen *tot regeling van de huishoudelijke belangen der gemeente*, bedoeld in art. 25 van het Alg. Regl. welke (daar art. 29 Regl voor de Kerkeraden slechts eene tijdelijke bepaling bevat) vastgesteld en gewijzigd kunnen worden alleen onder mededeeling aan het Classicaal Bestuur, en dat men uit misverstand zeer licht art. 25 van het Alg. Regl. ook op veranderingen in het plaatselijk kies-reglement zou kunnen toepassen en zelfs hier en daar werkelijk had toegepast. 1871, bl. 347. 348; 1872, bl. 90—93, 105, 106.

Op de vraag van een Prov. Kerkb. om voorlichting omtrent zijne bevoegdheid tot (niet) goedkeuring van een door een Kerkeraad gemaakte wijziging, antwoordde de Syn. Comm.: „Met betrekking tot de werkzaamheden der hoogere Besturen ten opzichte van de plaatselijke reglementen, bedoeld in art. 4 van het Regl. op de benoeming, maakt de wetgever een onderscheid tusschen de bevoegdheid van het Class. Best. en die van het Prov. Kerkb. Het Class. Best. beoordeelt eenig en alleen de vraag, of de plaatselijke regl. en de daarin gebrachte wijzigingen al of niet in strijd zijn met het Regl. op de benoeming, of met andere algemeene of bijzondere Reglementen. Ontdekt het Class. Best. zulk een strijd, dan draagt het de aan zijne beoordeeling onderworpen Regl. of wijzigingen *daarvan niet* voor aan het Prov. Kerkb., maar geeft aan den Kerkeraad kennis van zijne bevinding en van de gronden, waarop zijn oordeel rust, met uitnoodiging om alles te veranderen en weg te nemen wat in strijd is met de wet. Gansch anders is daarentegen de werkzaamheid van het Prov. Kerkb., waaraan is opgedragen *de goedkeuring* van zulke regl., nadat het Class. Best. heeft verklaard, dat zij niets bevatten, in strijd met de wet. Bij het voorschrift van deze bevoegdheid, aan het Prov. Kerkb. verleend, *staat niet*, dat deze goedkeuring *niet mag geweigerd worden*, *tenzij dat blijke*, *dat er strijd is met bijzondere of algemeene reglementen*, zooals is voorgeschreven ten aanzien van de Prov., Class. en Ring-regl. in art. 12 A. R. Doch in art 4 van het Regl. op de benoeming wordt het geven van die goedkeuring, *zonder eenige beperking*, aan de Prov. Kerkb. opgedragen. Hieruit volgt, dat het oordeel, hetwelk het Prov. Kerkb. te vellen heeft, onderscheiden is van de werkzaamheid van het Class. Best. Wel kan ook het Prov. Kerkb. goedkeuring weigeren op grond van strijd met de wet, dien het Class. Best. kan voorbijgezien hebben; maar het geven van deze goedkeuring is een zelfstandige daad van het Prov. Kerkb., zeer bepaald onderscheiden van de werkzaamheid van het Class. Best., eene handeling van het Prov. Kerkb., waarbij het zich o. a. heeft te laten leiden door het voorschrift in art. 51 sub 5⁰ van het Alg. Regl. vermeld: „het waken en zorgen voor de godsdienstige en kerkelijke belangen in geheel het prov. ressort." Ach nu het Kerkb. de wijzigingen niet in het belang van de godsd. en kerkelijke belangen der gemeente, dan is het, naar onze meening, bevoegd, op dien grond de gevraagde goedkeuring te weigeren." — Aan deze beschouwingen hechtte de Synode hare goedkeuring. 1888, bl. 174, Bijl. B. bl. 177—179. — Meent een Kerkeraad zich echter over die weigering te moeten beklagen, dan moet zijn beklag worden ingediend bij de Synode. Hand. 1899, bl. 103, 104, 108, 111. Zie ook aant. 1 bij art. 14 van het Alg. Regl.

[4]) *In gemeenten*. Deze alinea is in werking gekomen 15 Febr. 1891.

[5]) *De som van één gulden niet mag te boven gaan*. Eene hoogere contributie, ten einde daardoor het stemrecht

te beperken, is onraadzaam geoordeeld. 1874, bl. 381. De vigeerende bepaling mag alleen in toepassing gebracht worden, waar zij tot dekking der kosten noodzakelijk is. Eene beperking van het stemrecht was ook vroeger herhaaldelijk ter sprake geweest, doch telkens afgewezen; (zie 1868, bl. 100, 101, 104, 105; 1869, bl. 114—117, 145, 146; 1874, bl. 172) evenals eene beperking der keuze, 1881, bl. 294—296. — Over de uitsluiting van hen, die hunne kerkelijke lasten niet voldoen, zie art. 1, aant. 8.

Art. 5. De ouderlingen en diakenen, die bij het in werking treden der nieuwe wijze van verkiezing in dienst zijn, blijven hunne betrekking vervullen tot dat hun diensttijd verstreken is.

Art. 6. De in art. 2 bedoelde beslissing van de meerderheid der stemgerechtigden blijft van kracht gedurende vier jaren. Na verloop van dezen termijn, en vervolgens telkens na verloop van tien jaren [1]), roept de Kerkeraad van nieuws de stemgerechtigden op, om te beslissen over de vraag, of zij het recht tot verkiezing der kerkeraadsleden zelven wenschen uit te oefenen op de in dit reglement beschreven wijze, dan wel den Kerkeraad daartoe bepaaldelijk machtigen.

De daartoe noodige stemming geschiedt met gesloten briefjes, na afkondiging minstens acht dagen te voren in eene openbare godsdienstoefening [2]). De bepalingen in art 2. worden daarbij steeds in acht genomen.

[1]) *Na verloop van dezen termijn — jaren.* De eerste termijn is verloopen na den 1 Maart 1871, de tweede na den 1 Maart 1881, de derde na den 1 Maart 1891 en wel telkens op den dag, waarop de eerste beslissing, in 1867, genomen is. De bedoeling van den wetgever is ongetwijfeld geweest, dat de nieuwe beslissing telkens *niet vóór*, maar óf op denzelfden datum of, zoo door omstandigheden dit niet wel geschieden kan, toch zoo spoedig mogelijk plaats hebbe. Men behoeft echter o. i. met de *oproeping* der stemgerechtigden niet te wachten totdat de bepaalde termijn *verstreken* is. Van die handelwijze, waartoe eene al te letterlijke opvatting der bepaling zou kunnen leiden, zou het zonderlinge gevolg zijn, dat telkens de beslissing wat later genomen werd, wat zeker tegen de bedoeling van den wetgever is. Om alle onzekerheid weg te nemen, ware eene bepaling als in art. 2: „binnen drie maanden" hier gepast geweest. In 1869 is door de Synode, naar aanleiding van verschillende voorafgegane voorstellen, voorloopig aangenomen om na den eersten volzin te lezen: „Na verloop van dezen termijn roept de Kerkeraad van nieuws de stemgerechtigden op om te beslissen over de vraag, of zij het recht tot verkiezing der kerkeraadsleden zelven wenschen uit te oefenen op de in dit reglement beschreven wijze, dan wel den Kerkeraad daartoe bepaaldelijk machtigen. In gemeenten, waar zich de meerderheid voor het eerste verklaart, blijft hare beslissing voortdurend van kracht. Doch waar de stemgerechtigden den Kerkeraad machtigen, wordt hun telkens om de vier jaren dezelfde vraag gesteld. Het voorschrift van art. 2, 2e lid, geldt ook voor deze herhaalde stemmingen." Deze wijziging is echter ten volgenden jare niet vastgesteld, maar de vrijheid der gemeenten, om in beide opgenoemde gevallen tot eene vroegere wijze van benoeming terug te keeren, gehandhaafd. Ook de in 1874 gearresteerde afschaffing van het coöptatie-stelsel, is tegelijk met de opheffing der kiescolleges en met het overbrengen van de beroeping van predikanten bij de Kerkeraden, door de eindstemming der Provinciale Kerkbesturen verworpen. Zie 1869, bl. 145, 146; 1870, bl. 94—99, 156, 157; 1874, bl. 170—175; 1875, Bijl. B, bl. 124. — In 1888 werd in de Synode een belangrijk rapport uitgebracht over voorstellen, om de beroeping van predikanten, in alle gemeenten, over te brengen bij de Kerkeraden. Het leidde echter niet tot wetsverandering. Hand. 1888, bl. 282—290, 369—371; 1889, bl. 492—510. Zie ook aant. 2 bij art. 48 van het Regl. op de vacaturen.

Tegen het *verplichtend stellen* van de wijze van verkiezen naar art. 3 en vóór het behoud der bestaande bepaling heeft

steeds de overweging gegolden, dat het recht tot benoemen van oudd. en diakk. wel der gemeente toekomt (art. 23 Alg. Regl.), maar het aan haar moet overgelaten worden, in hoe verre zij van dat recht gebruik wil maken. Het tegenwoordig reglement geeft aan de gemeenten ruimte om op wettige wijze haar recht uit te oefenen of te doen uitoefenen. Verg. 1867, bl. 54.

2) *De daartoe noodige stemming — godsdienstoefening.* Deze bijvoeging, in de Kerk met instemming ontvangen, werd noodzakelijk gekeurd, omdat zich hier en daar het feit had voorgedaan, dat de Kerkeraad stemgerechtigden opriep om *mondeling* over die vraag te beslissen, terwijl de stemming toch in den grond om personen gaat. 1891, bl. 137—139, 385; 1892, bl. 83—88, 101; 1893, Bijl. bl. 192. Zij had tevens eene toevoeging aan art. 7 Regl. voor de Kerkeraden tengevolge.

ART. 7. Met de invoering van dit reglement zijn art. 6 van het Synodaal reglement voor de Kerkeraden en art. 48 van het Reglement op de Vacaturen vervallen.

Met de hier genoemde artt. zijn de vroeger vigeerende bedoeld, die echter den 1 Maart 1869 gewijzigd zijn, ten einde ze met dit regl. in overeenstemming te brengen. Zie aantt. bij art. 5 Regl. voor de Kerkeraden en art. 48 Reglement op de Vacaturen. Te gelijk met die wijziging had eigenlijk dit art. 7 moeten zijn weggenomen.

Dit Reglement is in werking gekomen den 1 Maart 1867. Het concept, met eene memorie van toelichting aan de Prov. Kerkbesturen en Classicale Vergaderingen toegezonden, is te vinden: Syn. Handd. 1865, bl. 106—112. Verg. ook het belangrijk rapport te dezer zake het volgende jaar uitgebracht en de deliberatiën daarover: 1866, bl. 140—166, 190—207. En niet minder belangrijk is het rapport ter handhaving van de beginselen, waarvan dit regl. uitgaat, tegen bedenkingen door de Classicale Vergadering van Arnhem ingebracht: 1867, bl. 53—56.

SYNODAAL REGLEMENT VOOR DE KERKERADEN.

ALGEMEENE BEPALING.

ART. **1.** In elke gemeente[1]) is een Kerkeraad, die haar vertegenwoordigt en bestuurt.

In gemeenten, waar men, uit hoofde van gebrek aan geschikt en gewillig[2]) personeel, niet tot de samenstelling van een Kerkeraad kan geraken, treedt het Classicaal Bestuur op[3]), om te doen wat des Kerkeraads is.

In laatstgenoemd geval is de predikant der gemeente, en bij vacature de consulent, in de vergaderingen van het Bestuur, tot de kerkeraadshandelingen bestemd, met de betrekking van praeses en scriba bekleed, zonder echter als zoodanig eenige rechten, met opzicht tot den tijd en de plaats der samenkomsten, of ook anders tusschentijds, uit te oefenen. Waar ook slechts één kerkeraadslid buiten den predikant of den consulent aanwezig is, wordt hij als zoodanig erkend en bij de bedoelde vergadering toegelaten.

Voor de afdoening van zaken[4]), die het beheer der diaconie betreffen of spoed vorderen, met uitzondering van hetgeen tot het beroepingswerk van een predikant behoort, kan het Classicaal Bestuur, doende wat des Kerkeraads is, zich in de gemeente door eene Commissie van twee of drie zijner leden laten vertegenwoordigen, doch telkens met kennisgeving hiervan aan de kerkelijke administratie dier gemeente.

Indien[5]) tengevolge van bedanken, afscheiding, schorsing of ontzetting van leden van den Kerkeraad eener gemeente hun aantal gedaald is beneden twee derden der leden, waaruit deze bestaan moet, en het Classicaal Bestuur mitsdien naar al. 2 van dit artikel moet doen wat des Kerkeraads is, doch in dit opzicht de uitoefening zijner kerkelijke betrekking verzuimt, doet het Provinciaal Kerkbestuur in zulk eene gemeente wat des Kerkeraads is, en kan zich door eene Commissie uit zijn midden voor de gevallen, in al. 4 genoemd, laten vertegenwoordigen.

De kosten, hiervoor vereischt, worden berekend naar art. 23 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht en voor de behandeling van kerkelijke geschillen.

1) Verg. Alg. Regl., art. 18.

2) *en gewillig.* Toevoegsel, in werking getreden 15 Jan. 1890, om overeenstemming te hebben met art. 18 van het Algemeen Reglement. Hand. 1889, bl. 511—513.

3) *Treedt het Classicaal Bestuur op.* Met verwijziging naar art. 73 van het Algemeen Reglement, heeft de Alg. Syn.

Comm., den 31 Jan 1888, nº. 885 (zie 1888, Bijl. B., bl. 167, 168), eene circulaire uitgevaardigd aan de Prov. Kerkb. en de Class. Besturen, waarin de beteekenis van art. 1, al. 2, 3 en 4 nader uiteengezet wordt. Zij komt hierop neder: Geen kerkelijk bestuur neemt (vlg. art. 9 A. R.) eenig besluit, dan bij tegenwoordigheid van minstens twee derden der leden, *waaruit het bestaan moet;* en het Class. Bestuur, doende wat des Kerkeraads is, *moet bestaan uit alle leden van dat Bestuur*, met den consulent, of den predikant en de overgebleven ouderlingen en diakenen. Voor het nemen van besluiten in gevallen, niet bij art. 1, al. 4 bedoeld, moeten derhalve *alle leden* van het Classic. Bestuur in eene wettige vergadering worden opgeroepen; terwijl het wel aan geen twijfel onderhevig zal zijn, dat het ongeoorloofd is, *alle* zaken als „*spoedeischende*" te beschouwen en alleen aan eene Commissie van 2 of 3 leden de behandeling op te dragen van zaken, waartoe het Class. Bestuur in zijn geheel geroepen, of verplicht is. Zie verder Hand. 1856, bl. 62, Bijl. B, bl. 40; 1882, bl. 87—90; 1889, bl. 534— 542.

[4]) *Voor de afdoening van zaken*, enz. Deze al. (in werking gekomen 1 Maart 1866) is noodzakelijk geacht om te gemoet te komen aan bezwaren, die de uitvoering van de vorige al. zou kunnen medebrengen. Zie 1864, bl. 127, 129, 134, Bijl. B, bl. 166; 1865, bl. 162—165 216, 217, Bijl. A, bl. 101.

[5]) De laatste twee alinea's van dit artikel zijn in werking gekomen den 15 October 1886. Zij doen de beteekenis en strekking van de tweede al. meer in het licht komen. De bedoeling der Synode was niet om door deze toevoeging de bevoegdheid van het Class. Best. uit te breiden, maar alleen de bevoegdheid, die het Class. Best. naar al. 2 toekomt, alsmede den *plicht*, zoowel van dit als van het Prov. Kerkb., bepaaldelijk te omschrijven. Handd. bl. 112—117 en vv. Het verdient opmerking, dat de door de Synode oorspronkelijk aangenomen redactie van al. 2 aldus luidde: „In alle gevallen, waarin het Class. Best., hetzij wegens schorsing, hetzij wegens afzetting, hetzij wegens gemis van geschikt personeel, verplicht is te doen," enz. 1856, bl. 99, 114, 209, 262 (verg. de overwegingen der arr. *Rechtb. te 's Hage*, beslissing in zake de Herv. Gem. te Leiderdorp, en Ds. PIJZEL, contra den voorm. pred. G. VLUG. Weekbl. van het Recht 1888, nº. 5524).

EERSTE AFDEELING.

Samenstelling van den Kerkeraad.

ART. **2.** De Kerkeraad bestaat uit de Opzieners der gemeente, zijnde de predikant, of de predikanten en de ouderlingen, behoudens de betrekking der diakenen tot dit college.

In gemeenten met minder dan drie predikanten worden de diakenen altijd gerekend mede tot den Kerkeraad te behooren.

In gemeenten met drie of meer predikanten maken de diakenen een afzonderlijk college uit, maar worden in gevallen, nader te bepalen, mede tot de handelingen van den Kerkeraad geroepen.

De Kerkeraad, uit predikanten en ouderlingen bestaande, draagt den naam van Bijzonderen[1]) Kerkeraad.

Die uit predikanten, ouderlingen en diakenen bestaat, wordt Algemeene Kerkeraad genoemd.

[1]) *Bijzondere—Algemeene Kerkeraad*, Zie A. R., art. 19 en de aant.

ART. **3.** De vereischten der predikanten zijn aangewezen in het Reglement op de Vacaturen.

De ouderlingen en diakenen behooren te zijn lidmaten der gemeente, sedert één jaar in haar midden gevestigd[1]), onberispelijk in belijdenis en wandel, bekende voorstanders van den openbaren godsdienst[2]) en geen tegenstrevers van kerkelijke verordeningen; de ouderlingen niet beneden de dertig jaren oud, de diakenen meerderjarig naar de burgerlijke wet[3]).

Het Classicaal Bestuur is bij machte, wegens bijzondere redenen op den leeftijd der ouderlingen uitzondering toe te laten.

[1]) *De ouderlingen en diakenen—gevestigd.* Hier doen zich twee vragen voor; 1°. beteekent dit: zij behooren dat te zijn tijdens hunne benoeming, of is het voldoende, dat zij het zijn op het tijdstip hunner dienstaanvaarding? 2°. kan een lidmaat eener andere dan de Nederduitsche Hervormde gemeente gerekend worden sedert (minstens) een jaar in het midden der laatstgenoemde gemeente gevestigd te zijn, wanneer hij binnen haar territorialen kring al dien tijd gewoond heeft? Toen tegen de benoeming van een lidmaat der Waalsche gemeente te Groningen tot ouderling bij de Nederd. Hervormde gemeente aldaar als bezwaar was ingebracht: *a*) dat de benoemde tijdens zijne benoeming zijn lidmaatsattestatie nog niet naar de Nederduitsche Hervormde gemeente had overgebracht; *b*) dat hij als lidmaat der Waalsche gemeente buiten het opzicht en de zorg van de Nederduitsche Hervormde gemeente zich bevindende, niet kon gerekend worden in het midden dezer gemeente te zijn gevestigd geweest, hoewel hij tal van jaren in haar midden gewoond had, heeft het Prov. Kerkbestuur van Friesland, na cassatie van de uitspraak in appèl met de eindbeslissing belast, op beide punten in tegenovergestelden zin beslist en mitsdien de gedane benoeming gehandhaafd: 20 Sept. 1876. Zie Kerk. Cour. 1876, n°. 41. Hand. 1876, Bijl. B. bl. 201—205; 1877, Bijl. B. bl. 151, 152.

Tegenover het gevoelen van hen, die meenden in art. 3 al. 2 te lezen, „dat ouderlingen en diakenen ten dage hunner benoeming een vol jaar als lidmaten der Herv. Kerk door den Kerkeraad der plaatselijke gemeente moeten erkend zijn", heeft in 1868 de Syn. Comm., met verwijzing naar de geschiedenis van het wetsartikel, de inlichting gegeven, goedgekeurd door de Synode, „dat hier alleen sprake is van een metterwoon gevestigd zijn in het midden der gemeente, d.w.z. binnen hare kerkelijke grenzen." Zie 1868, bl. 177, 178, Bijl. B, bl. 57, 58. Verg. ook 1887, bl. 161, 162, 260.

Hierbij dient nog te worden opgemerkt, dat eene wijziging der 2de al.: „Tot ouderling en diaken zijn verkiesbaar *stemgerechtigde lidmaten* der gemeente, onergerlijk" enz., in 1887 door de Comm. voor wetsveranderingen noodig geacht, „omdat volgens het vigeerend art. iemand, die niet stemgerechtigd is, lid van den Kerkeraad zou kunnen zijn", is afgewezen „op grond voornamelijk, dat er inzonderheid in kleinere gemeenten, niet zelden noodzakelijkheid bestaat om tot benoeming van een ouderling of diaken de keus te vestigen op lidmaten, die nog geen jaar geleden geloofsbelijdenis hebben afgelegd. 1867, bl. 120, 121. — Een verzoek van de Class. Verg. van Goes om „een wetsartikel te maken, waarbij bepaald wordt, dat niemand, die door eenig armbestuur wordt bedeeld, als ouderling of diaken kan optreden; terwijl zulken geacht worden voor hunne betrekking te hebben bedankt, zoodra zij van eenig armbestuur onderstand ontvangen, tenzij om gewichtige redenen, ter beoordeeling van het Class. Bestuur, eene uitzondering hierop moet worden toegelaten", leidde tot eene voorgestelde wijziging van al. 2: „De ouderlingen en diakenen behooren te zijn *stembevoegde* lidmaten" enz. Nadat de stemmen gestaakt hadden, werd zij evenwel met 11 tegen 5 stemmen afgewezen. Oordeelde de Comm. voor nieuwe wetsvoorstellen, dat een bedeelde als zoodanig niet door de kerkelijke wet van de kerkelijke bedieningen van ouderling en diaken wordt uitgesloten en dit toch wenschelijk zou zijn, andere leden meenden, dat het niet geraden is in deze een verbodsbepaling te geven, omdat zich ook nog andere gevallen laten denken, waarin dan zou moeten worden voorzien en dat de gevallen, die zich hebben voorgedaan, niet zoo veelvuldig zijn, dat zij eene reglementaire bepaling noodig zouden maken; terwijl, als er bepaalde malversatiën ontstaan, het Class. Best. daar is, om toe te zien. 1893, bl. 190—192, 220.

[2]) *Bekende voorstanders van den openbaren godsdienst.* Omtrent het ook door eenige Kerkbesturen uitgesproken gevoelen, dat naar dit voorschrift de gekozenen moeten deelgenomen hebben aan den openbaren godsdienst *in de gemeente, welker leden zij zijn* en in welke zij als bestuurders zullen optreden, heeft de Syn. Comm. d. 19 Nov. 1869 (zie 1870, Bijl. B, blz. 266—268), met bevestigiug der uitspraken van het Classicaal Bestuur en het Prov. Kerkbestuur van Utrecht,

eene beslissing genomen in tegenovergestelden zin. Hierin vond de heer G. W. VAN EERDE, lid der Synode in 1870, aanleiding tot het voorstel om de woorden: *bekende voorstanders van den o. g.* uit het art. te doen wegvallen (waarmede dan de derde al. van art. 26 insgelijks zou moeten worden weggenomen). De Synode echter oordeelende, dat het schrappen dier woorden tot de gevolgtrekking zou kunnen leiden, dat de benoemden tot ouderlingen en diakenen geene voorstanders van den openbaren godsdienst behoeven te zijn, heeft dit voorstel niet aangenomen; tevens als haar gevoelen uitsprekende, dat eene bepaling, zooals door een Kerkbestuur in het Reglement voor de Kerkeraden in zijn ressort was opgenomen, dat de ouderlingen bekende voorstanders moeten zijn van den openbaren godsdienst „van de gemeente, waarin zij wonen", *niet in strijd* is met de bepaling van het Synodaal Reglement, 1870, bl. 18, 19, 108—111. — Het voorstel, door een tweetal predikanten bij de Synode ingediend, tot aanvulling van dit art., om een waarborg te verkrijgen, dat althans de kerkeraadsleden een getrouw gebruik maken van de avondmaalsviering, is eveneens onaannemelijk geacht. 1869, bl. 260, 261.

3) *Diakenen meerderjarig naar de burgerlijke wet.* Dit is niet hetzelfde, als 23 jaren oud, wat voor de stemgerechtigden geldt naar art. 3* Alg. Regl. en art. 1 Regl. op de benoeming van ouderlingen, enz. Personen, die vóór hun 23ste jaar een huwelijk aangingen of veniam aetatis verkregen hebben, kunnen diakenen zijn. Zie Burg. Wetboek, artt. 385, 473, 474, 475, 478. Nog andere en meer beperkende bepalingen ten opzichte van verkiesbaarheid tot diaken, zooals wel eens wenschelijk zijn geacht, heeft de Synode, als niet noodig en de vrijheid der stemgerechtigden te zeer belemmerende, geoordeeld niet te moeten vaststellen. 1869, bl. 170—176; 1870, bl. 54—57, 59, 60; 1871, bl. 85—92, 130, 140.

ART. 4. De Kerkeraad 1) bepaalt het getal der ouderlingen en diakenen, en regelt dit 2) naar de talrijkheid en uitgestrektheid der gemeente, den aard der combinatiën *en het* getal der predikanten.

Het getal der ouderlingen is voor het minst aan dat der diakenen gelijk.

Buiten zeer bijzondere gevallen, door het Classicaal bestuur te beoordeelen, is het getal der ouderlingen en dat der diakenen nergens minder dan twee.

1) D. i. de algemeene Kerkeraad. Syn. verkl. 1858, bl. 20, Bijl. B, bl. 38. Verg. art. 16, 1°.

2) *Regelt dit.* Onder toezicht van het Classicaal Bestuur, hetwelk de bevoegdheid heeft het getal der ouderlingen en diakenen te bepalen, bijaldien de Kerkeraden dit niet doen in overeenstemming met de behoeften der gemeente. Zie de eerste aant. bij art. 43, Alg. Regl. Overigens geeft deze bepaling den Kerkeraad ook de bevoegdheid (altijd behoudens het toezicht des Cl. Bestuurs) om zijn besluit tot het brengen van verandering in het getal kerkeraadsleden in te trekken of de uitvoering er van te verdagen. Verg. 1876, Bijl. B, bl. 191—194.

TWEEDE AFDEELING.

Verkiezing der Kerkeraadsleden.

ART. 5. De beroeping van predikanten geschiedt naar de bepalingen in het Reglement op de vacaturen en het Synodaal Reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten 1).

1) *En het Synodaal regl. — predikanten.* Deze woorden zijn in werking gekomen d. 1 Maart 1869, ten einde het regl. op de Kerkeraden in overeenstemming te brengen met dat op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten. Hetzelfde geldt van eenige veranderingen en aanvullingen in artt. 6, 7, 9, 10, 11 en 21, 7°.

ART. 6. De benoeming van ouderlingen en diakenen geschiedt overeenkomstig het laatstgenoemde

hierop mede betrekkelijk Synodaal Reglement.

ART. **7.** In nieuwe gemeenten geschiedt de eerste benoeming[1]) van ouderlingen en diakenen, onder de leiding van twee afgevaardigden uit het Classicaal Bestuur, door de stemgerechtigde manslidmaten. Ten aanzien van genoemde gemeenten loopt de termijn van drie maanden, in art. 2 van meergemeld Synodaal Reglement aangegeven, van den dag, waarop de aldus benoemden in hunne bediening zijn bevestigd en wordt het voorschrift in art. 6 van dat Reglement ook bij de stemming na verloop van dien termijn in acht genomen[2]).

[1]) *De eerste benoeming.* Verg. art. 11 van het Reglement op de erkenning van nieuwe gemeenten.

[2]) *En wordt — in acht genomen.* Wijziging, i. w. g. 15 Febr. 1893.

ART. **8.** De benoemden tot ouderling of diaken, verklaard hebbende, dat zij willens zijn de opgedragen bediening te aanvaarden, worden op twee Zondagen[1]) aan de gemeente voorgesteld.

[1]) *Twee Zondagen.* Tusschen „twee" en „Zondagen" is (i. w. g. 15 Jan. 1905) het woord „achtereenvolgende" weggevallen, „om aan het bezwaar tegemoet te komen, dat er, wegens vacaturebeurten in vele gemeenten, niet elken Zondag godsdienstoefening is". Tevens is in art. 10 al. 1 eene wijziging aangebracht. Hand. 1904, bl. 212, 217.

ART. **9.** Bezwaren tegen een benoemde worden bij den Kerkeraad en in nieuwe gemeenten tegen een eerstbenoemde bij het Classicaal Bestuur schriftelijk en onderteekend ingediend, uiterlijk op den tweeden dag na de tweede afkondiging.

De bij den Kerkeraad ingediende bezwaren worden aan het Classicaal Bestuur en de bij dit Bestuur ingekomene aan het Provinciaal Kerkbestuur ter beoordeeling en beslissing opgezonden.

ART. **10.** Indien binnen den bepaalden tijd geene bezwaren zijn ingekomen, worden de benoemden in eene gewone godsdienstoefening, binnen ééne maand na de eerste afkondiging bevestigd[1]).

Zijn er bezwaren ingediend, welke door het bevoegde Bestuur ongegrond zijn geoordeeld, dan heeft de bevestiging plaats in de eerste gewone godsdienstoefening, nadat de uitspraak des Bestuurs door den Kerkeraad ontvangen en aan de gemeente medegedeeld is.

In geval de bezwaren geldende zijn verklaard, wordt tot eene nieuwe benoeming niet overgegaan, vóórdat de termijnen om te komen in hooger beroep[2]) zijn verstreken of anders de einduitspraak is gedaan.

[1]) *In eene gewone godsdienstoefening — bevestigd.* Vroeger moest de bevestiging, als er geen bezwaren waren ingebracht, plaats hebben in eene godsdienstoefening op *Zondag* en wel op den Zondag, *volgende op de laatste afkondiging.* Daar zich echter meermalen het geval voordeed, dat, wegens de vele vacaturen, de bevestiging op *dien* Zondag niet mogelijk was en in vele gemeenten de Nieuwjaarsdag, naar oude gewoonte, daarvoor werd gekozen (hoewel bij besluit der Synode, 1883, Hand. bl. 72, de Class. Best. op hetgeen toen nog wetsovertreding was, waren opmerkzaam gemaakt), kwam 1 Jan. 1898 de volgende wijziging in werking: „in eene gewone godsdienstoefening, binnen acht dagen na de laatste afkondiging bevestigd." De laatste woorden zijn echter sedert 15 Jan. 1905, in verband met de wijziging van art. 8, veranderd in: „binnen ééne maand na de eerste afkondiging bevestigd." Hand. 1897, bl. 144—151; 1904, bl. 212—217. — De vraag van het Provinciaal Kerkbestuur van Drenthe, of de bevestiging van afgetreden, doch weder ingekozen kerkeraadsleden, kan achter-

wege blijven, is in ontkennenden zin beantwoord: 1868, bl. 177, 178, Bijl. B, bl. 58. Zie ook art. 11, aant. 1.

2) *Termijnen om te komen in hooger beroep.* Alleen aan den bezwaarde, niet aan den klager is hooger beroep toegestaan. Uitspraak der Syn. Commissie, 1863, Bijl. B, bl. 147—149. Verg. Alg. Regl., art. 15 en Regl. v. O. en T., art. 33, met de aant. op die artt. Dit werd op nieuw uitgesproken in 1886, naar aanleiding van een verzoek tot wijziging van dit art., gedaan door de Class. Verg. van Goes. 1886, bl. 127, 128.

ART. **11.** Bij ouderlingen en diakenen heeft eene geregelde aftreding plaats, welke zich immer gelijktijdig slechts tot een deel van hen bepaalt. Zij gaat gepaard met de bevestiging der nieuw benoemden 1).

In gemeenten van niet meer dan één predikant blijft tijdens de vacature het personeel der kerkeraadsleden onveranderd 2), tenzij de vacature twee jaren geduurd hebbe 3).

De diensttijd, waarvoor zij worden benoemd, is hoogstens vier jaren. Zij zijn terstond herkiesbaar 4).

Overigens wordt de tijd van hunne benoeming en aftreding 5) bepaald en geregeld bij plaatselijke reglementen.

1) *Bevestiging der nieuw benoemden.* Nieuw benoemden zijn ook de *herkozen* oudd. en diakk., zoodat men uit deze uitdrukking niet mag afleiden, dat herkozenen niet behoeven bevestigd te worden. In de zitting van 29 Juli 1890, werd daarom het voorstel der Class. Verg. van Franeker *afgewezen*, om eene nieuwe al. aan dit art. toe te voegen, inhoudende, dat Kerkeraadsleden, die herkozen worden, niet op nieuw openlijk in hun ambt behoeven te worden bevestigd. 1890, bl. 128. Zie ook 1868, bl. 177, 178, Bijl. B. bl. 58.

2) *Het personeel der kerkeraadsleden onveranderd.* Dit moet alleen van de gewone jaarlijksche aftreding verstaan worden. Wanneer echter, gedurende eene vacature, kerkeraadsleden onwillig zijn om langer zitting te nemen, of wanneer andere onvoorziene omstandigheden plaatsen in den Kerkeraad doen openvallen, dan moet gehandeld worden naar art. 12 van dit reglement. Synod. uitspraak, 1858, bl. 48, 49. Zie Kerk. Cour. 18 Sept. 1858. Ook wanneer in den tijd van vacature de kerkeraadsleden, zooals te Almkerk in 1859, hun ontslag hebben genomen, zal het Class. Best., ex analogia legis, krachtens art. 1 doende wat des Kerkeraads is, nieuwe kerkeraadsleden, naar het plaatselijk reglement, óf benoemen óf door stemgerechtigden of kiescollege doen benoemen. Verg. 1859, bl 21, Bijl. B, bl. 37. Vermeerdering van het getal kerkeraadsleden tijdens eene vacature moet a fortiori geacht worden evenzeer met de bepaling van dit art. in strijd te zijn, als verandering van het personeel. Uitspraak der Syn. Commissie van 8 Nov. 1861. Zie 1862, Bijl. B, bl. 239—241.

3) De laatste woorden dezer al.: „tenzij de vacature twee jaren geduurd hebbe", zijn eene toevoeging, noodzakelijk geacht wegens den langen duur van vele vacaturen in den tegenwoordigen tijd. In werking gekomen den 15 Jan. 1885.

4) *De diensttijd—herkiesbaar.* Deze al. is den 1 Jan. 1876 in werking gekomen, in plaats van wat vroeger gelezen werd: „De diensttijd, waarvoor zij benoemd worden, is hoogstens vier jaren. Tot twee malen zijn zij bij de aftreding terstond weder verkiesbaar. Om hen op nieuw, zonder dat zij ten minste één jaar buiten dienst zijn geweest, te benoemen, is telkens de machtiging noodig van het Class. Bestuur." Na de invoering van het algemeen stemrecht scheen de toepassing dezer bepaling moeielijk met het aan de gemeente toegekende recht te vereenigen. Zie 1874, bl. 199—201, 281, 282; 1875, bl. 95—97, 112, 113.

5) *De tijd van hunne benoeming en aftreding.* Op eene vraag van het Class. Best. van Middelburg, hoe te handelen bij schorsing van kerkeraadsleden, wanneer deze binnen den tijd van schorsing moeten aftreden, is door de Syn. Comm. geantwoord, dat, ofschoon het vonnis der schorsing zijne kracht behoudt, de aftreding niet te min dient plaats te hebben, en er derhalve voor de aftredende kerkeraadsleden andere personen moeten benoemd worden, ten einde alsdan hunne plaats te vervangen. De vraag, of de bedoelde kerkeraadsleden na hunne aftreding niet als gecensureerde gemeen-

teleden gedurende de overblijvende maanden moeten worden aangemerkt, is daarbij onbeantwoord gebleven. 1860, bl. 104, Bijl. B, bl. 61, 62.

Art. **12.** Tusschentijds openvallende plaatsen worden, indien de Kerkeraad zulks noodig acht, op de gewone wijze vervuld.

De benoeming geschiedt alsdan voor niet langer dan voor den overigen diensttijd der uitgevallen leden.

DERDE AFDEELING.

Werkzaamheden des Kerkeraads.

Art. **13.** De Kerkeraad zorgt voor de belangen der gemeente, gedraagt zich in alles naar de kerkelijke reglementen en verordeningen, en ziet toe dat zij worden opgevolgd.

Jaarlijks worden in de eerste Kerkeraadsvergadering de derde en vierde afdeeling van dit reglement voorgelezen.

Art. **14.** Aan den Bijzonderen [1]) Kerkeraad is bepaaldelijk opgedragen:

1⁰. de zorg voor de betamelijke viering [2]) van de openbare godsdienstoefeningen in het algemeen, waarvan getal, tijd en plaats door hem geregeld [3]) worden; — en in het bijzonder voor de bediening van Doop en Avondmaal, opdat zij aan hun doel beantwoorden en tot de meeste stichting der gemeente verstrekken.

Hiertoe behoort:

a. dat het Avondmaal [4]), telkens na voorafgegane voorbereidingspredikatie [5]), geregeld [6]) gehouden worde;

b. dat de Doopsbediening [7]) niet elke week, indien de talrijkheid der gemeente het althans niet gebiedend vordert, maar, behalve in de gevallen sub *c* vermeld, ook niet anders dan bij de openlijke bijeenkomsten [8]), bij voorkeur op den Zondag, in tegenwoordigheid, zoo maar immer mogelijk, van beide de ouders, op de meest indrukwekkende wijze [9]) plaats hebbe;

c. dat afzonderlijke bediening van den Doop, alleen in geval de ouders of een hunner vóór den Zondag de gemeente moet verlaten, of een hunner tot de Roomsch-Katholieke Kerk behoort, op een der gewone dagen van de week, in de kerk of kerkekamer, of ook in een ander geschikt lokaal, ter beoordeeling van predikant of Kerkeraad, statig en plechtig, onder aanbeveling mede van den nood der armen, geschiede, in tegenwoordigheid van één of meer ouderlingen, of, bij gebreke van dien, van eenige leden der gemeente;

d. dat ook kinderen [10]) van ouders, die tot de kerkgemeente van eene andere plaats behooren [11]), niet gedoopt worden, dan na ontvangen schriftelijk bericht omtrent het zedelijk gedrag der ouders, vooraf ingewonnen bij den Kerkeraad van de gemeente, waarin zij wonen en af te geven binnen veertien dagen [12]), nadat de aanvrage daartoe zal zijn gedaan. Dit bericht wordt, indien het niet reeds bij de aanmelding tot den Doop wordt overgelegd, namens belanghebbenden gevraagd door den Kerkeraad van de gemeente, waar de toediening van den Doop verlangd wordt. Ontvangt die Kerkeraad binnen den gestelden termijn geen bericht, dan kan de aangevraagde Doop voortgang hebben, onder verplichting om binnen acht dagen aan den Kerkeraad van de gemeente der woonplaats kennis te geven van de volbrachte hande-

6*

ling, opdat daarvan nauwkeurige aanteekening geschiede in de doopboeken der beide gemeenten;

2º. de zorg voor het godsdienstonderwijs, naar de voorschriften van het Reglement op dit onderwerp;

3º. het toezicht op de belijdenis en den wandel van de leden der gemeente en de handhaving der kerkelijke orde, volgens het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht;

4º. de bevordering van alles, wat het godsdienstig leven in de gemeente kan verhoogen [13], met name ook van de kerkelijke inzegening des huwelijks [14]);

5º. de afneming van de belijdenis des geloofs en de bevestiging van de nieuwe lidmaten in de gemeente, zich bij deze handelingen gedragende naar de bepalingen in artt. 38—41 [15]) van het Reglement op het godsdienst-onderwijs [16]), en, zooveel dezulken betreft, die eene kerkelijke bediening bij een ander kerkgenootschap bekleed hebben, naar de Synodale verordening van 21 Juli 1830 [17]);

6º. het waken [18]) voor het geregeld indienen van de attestatiën der lidmaten, die van elders zijn ingekomen, door hen vóór elke avondmaalsbediening hiertoe openlijk uit te noodigen, en de toekenning van het lidmaatschap in de gemeente aan allen, die eene behoorlijke attestatie overleggen, afgegeven door den Kerkeraad van eene andere Hervormde, of ook van eene Protestantsche gemeente [19]), indien zij oorspronkelijk tot de Hervormde Kerk behoord hebben [20]); met dien verstande, dat de Kerkeraden der Waalsche, Presbyteriaansch-Engelsche en Schotsche gemeenten bevoegd zijn de inschrijving als lidmaat hunner gemeente te weigeren *aan hen, van* wie het, naar het oordeel dier Kerkeraden, overtuigend gebleken is, dat zij, ofschoon in het bezit eener attestatie door den Kerkeraad eener Nederduitsche Hervormde Gemeente afgegeven, de taal, waarin de godsdienstoefeningen in hunne gemeenten worden gehouden, niet behoorlijk verstaan, indien zij althans niet oorspronkelijk tot haar behoord hebben en aldaar den Doop ontvangen hebben;

7º. het uitreiken [21]) van attestatiën op aanvrage van naar elders vertrekkende lidmaten, met inachtneming van de synodale verordeningen van den 10 Juli 1829 [22]) en den 12 Juli 1841, 1 en 2 [23]) en het afgeven van doopsbewijzen op aanvrage van of namens belanghebbenden [24]);

8º. het houden van dubbele, aan verschillende plaatsen bewaarde, registers: *a*) van gedoopten; *b*) van lidmaten, zoowel die op belijdenis zijn aangenomen en met getuigenis overgekomen, als ook, zooveel mogelijk, die naar elders vertrokken, die tot eene andere gezindte overgegaan en die overleden zijn; *c*) van kerkelijk in het huwelijk ingezegenden;

9º. de aanstelling [25]) met instructie, de schorsing en het ontslag van godsdienst-onderwijzers, en van voorlezers en voorzangers [26]), behoudens de rechten van derden [27]);

10º. de jaarlijksche afvaardiging tot de Classicale Vergadering met inachtneming van het bepaalde in art. 38 van het Algemeen Reglement, en het ontvangen van het verslag van hetgeen aldaar belangrijks is geschied, volgens art. 38 van het Algemeen Reglement;

11º. het toezicht op het diaconiebeheer, volgens het Synodaal Reglement voor de diaconieën;

12º. het behandelen van zaken

van beheer van kerkelijke goederen en fondsen, voor zoover dat aan den Kerkeraad volgens de reglementen of bijzondere bepalingen is opgedragen, en dit onder het toezicht der Kerkelijke Besturen 28).

1) *Bijzonderen.* Verg. art. 15.

2) *De zorg voor de betamelijke viering*, enz. Men verg. de Bijlagen bij dit Regl.

3) *Getal, tijd en plaats door hem geregeld.* Echter zonder dat daarom het hooren en in sommige gevallen de toestemming der kerkvoogden wordt uitgesloten: 1858, bl. 39, 40. In de Handd. van 1853 (bl. 186) heeft de Synode haren vurigen wensch uitgedrukt, *dat predikanten en Kerkeraden zoowel als de overige kerkelijke besturen zullen samenwerken om het tweemaal houden van de openbare godsdienstoefeningen op den wekelijkschen dag des Heeren te bevorderen, ten einde Evangelische kennis met Christelijke vertroosting en heiliging bij de vaderlandsche gemeenten aan te kweeken.* De Synode besloot 15 Aug. 1899 eene uitnoodiging aan de Prov. Kerkbesturen te richten, om deze zaak aan de candidaten, bij toelating tot den Heiligen Dienst, op het hart te drukken. (Hand. 1899, bl. 304). Voorts is de zorg van den Kerkeraad voor de openbare godsdienstoefeningen niet beperkt tot die, welke regulariter plaats hebben, maar strekt zij zich uit tot alle openbare godsdienstoefeningen, zoodat er geene plaats mogen vinden, waaraan de regelende zorg des Kerkeraads vreemd is gebleven. Uitspraak van de Syn. Commissie. 1872. Bijl. B, bl. 291—296. De Syn. Comm. verklaarde bezwaren tegen het leiden van godsdienstoefeningen in een afzonderlijk lokaal ongegrond, omdat iedere godsdienstoefening, ter plaatse door den Kerkeraad bepaald, eene openbare moet geacht worden, wanneer zij voor ieder toegankelijk is. 1887, Bijl. B, bl. 183.

4) *Avondmaal.* Waardeering verdient de Synodale Resolutie van 16 Juli 1887 *omtrent het toelaten van leden uit andere Protestantsche Kerkgenootschappen ten Avondmaal*, luidende: „Het Algemeen Christelijk Synode der Ned. Herv. Kerk heeft besloten: dat leden van andere Protestantsche Kerkgenootschappen, die dit begeeren mogten, indien er naar het oordeel van den Kerkeraad geene redenen ter contrarie bestaan, mits onergerlijk zijnde van leven en bewijs gevende van hun lidmaatschap, in de Hervormde Gemeenten ten Avondmaal kunnen worden toegelaten." 1817, bl. 59, 109, 110.

5) *Na voorafgegane voorbereidingspredikatie.* Wat hier volgde: „en na de voorstelling aan de gemeente van de daartoe verordende vragen", is sedert 1 Febr. 1873 in substantie overgebracht naar art. 22, waar na „liturgische schriften" is ingevoegd: „de vragen bij de voorbereiding voor het Avondmaal", zoodat nu ook omtrent deze vragen geldt, dat de predikanten, met betrekking tot haar gebruik, naar eigen oordeel te rade gaan met de godsdienstige behoeften hunner gemeenten. Zie het daarover verhandelde: 1871, bl. 115—117, 158, 159; 1872, bl. 208—210, 230, 231.

6) *Geregeld.* Ook hier zijn de woorden: „viermalen des jaars (verg. de boven aangehaalde Synod. Verordeningen, II, *Wat betreft de meer stichtelijke bediening van den H. Doop en het H. Avondmaal)*" weggevallen 1 Febr. 1871. Zie 1871, bl. 112—115, 147—149, 156—158; 1872, bl. 205—208, 228, 229.

7) *Doopsbediening.* Verschillende Synodale besluiten omtrent de doopsbediening, zooals, behalve hetgeen voorkomt in de „Verordeningen" van 11 Juli 1817, die van 17 Juli 1819, 21 Juli 1821, 15 Juli 1842, 20 Juli 1843, zijn, voor zoo ver ze niet zijn veranderd, in dit art. opgenomen. — Een voorstel vân Dr. W. C. VAN MANEN en zeven andere leden van de Ned. Herv. Gemeente te Leiden tot wijziging van art. 14, 1° bedoelende, dat daardoor in de bepalingen van het Reglement ruimte zou worden gegeven voor eene doopsbediening, verricht door een predikant eener andere gemeente, bijgestaan door afgevaardigden van den Kerkeraad zijner eigene gemeente, in eene godsdienstige samenkomst door hem en zijn Kerkeraad belegd binnen de grenzen eener andere gemeente dan die waartoe zij behooren, werd, met 10 tegen 9 stemmen, in de zitting van 22, 23 en 24 Aug. 1899 voorloopig aangenomen door de toevoeging van een *nieuw* lid aan art. 14, 1° d. (omdat al de bepalingen van art. 14, 1° onder *b*, *c* en *d*, zooals ze thans luiden, betrekking hebben op de regeling van de Doopsbedie-

ning door den Kerkeraad in zijne eigene gemeente), maar in de Synode van 1900 werd deze toevoeging, overeenkomstig de conclusie van het rapport, niet vastgesteld. Hand. 1899, bl. 428—435, 447, 448, 479, 480; 1900, bl. 263—266. — Op een predikant, die met zijnen Kerkeraad buiten het ressort zijner gemeente een godsdienstoefening organiseerde en daarin kinderen doopte, werd overeenkomstig het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht, een tuchtmiddel toegepast. Hand. 1899, Bijl. B, bl. 296; 1900, Bijl. B, bl. 249—256.

8) *Niet anders dan bij de openlijke bijeenkomsten.* De meening der Synod. Comm. in 1862, dat een verlangde huisdoop van kinderen uit een Israëlitisch gezin, 't welk om gewichtige redenen voor alsnog weerhouden werd om door openlijke belijdenis tot de Herv. Kerk over te gaan, met de bepalingen van dit art. niet in strijd was, is niet goedgekeurd door de Synode, die zich ongeroepen achtte, te dezer zake een gevoelen uit te spreken. Zie de beschouwingen daarover: 1862, bl. 109, 110, Bijl. B, bl. 160, 161. In 1871 heeft de Syn. Comm., onder goedkeuring der Synode en in overeenstemming met vroegere besluiten, naar aanleiding van een bepaald tot haar gericht verzoek, den huisdoop in elk ander, dan de in dit art. opgenoemde gevallen op de daarbij voorgeschreven wijze, ongeoorloofd verklaard; bl. 349, Bijl. B, bl. 246—248; en in 1876 gaf de Synode geen gevolg aan een voorstel van Dr. C. E. VAN KOETSVELD, om in dit art. een bepaling op te nemen, die grootere vrijheid aan den huisdoop toestaat. Hand. 1876, bl. 350—352, 394. Eveneens heeft de Synode in 1887 een voorstel der Classicale Vergadering van Goes om den huisdoop in sommige hier niet genoemde gevallen geoorloofd te verklaren, afgewezen, bl. 161, 260.

9) *Bij voorkeur op den Zondag, — op de meest indrukwekkende wijze.* Naar aanleiding van een verzoek van den Kerkeraad der Nederd. Herv. Gemeente te Rotterdam, ondersteund door een 18tal adressen van Class. Vergaderingen en 5 van Kerkeraden, (vroeger reeds gedaan door de Class. Verg. van Amsterdam, maar toen afgewezen, Hand. 1876, bl. 88, 89, 393) „om de noodige stappen te doen, die leiden kunnen tot eene *wetsverandering,* waarbij het invoeren van „weekdoopbeurten", dáár waar de Kerkeraad hiertoe aanleiding vindt, aan dezen wordt vrijgelaten", — heeft de Synode aangenomen de woorden „bij voorkeur" in te voegen vóór „op den Zondag", ten einde velerlei bezwaren, die zich bij sommigen tegen het doopen op Zondag geopenbaard hadden, uit den weg te nemen. 1888, bl. 170—173. — Eene in 1869 voorloopig aangenomene toevoeging, aan het slot dezer alinea, van de woorden: „met de gebruikelijke formule aan Matth. XXVIII: 19 ontleend", door velen verlangd, omdat eenige predikanten bij de plechtige doopsbediening van het gebruik dier formule begonnen af te wijken, is door de Synode in 1870 om verschillende redenen overbodig en onraadzaam geacht. Reeds in 1868 had de Synode „het *wenschelijke* en, met het oog op de onuitwijkbare gevolgen, het *dringend noodzakelijke*" uitgesproken, „dat de toediening van den doop in onze Ned. Herv. Kerk bij voortduring met de meeste eenparigheid, naar de gebruikelijke formule geschiede", en „hare ernstige afkeuring te kennen gegeven „van elke willekeurige afwijking, welke aan den doop zijn eigenaardig karakter ontneemt en de stichting der gemeente grootelijks benadeelt" (zie 1868, bl. 110—123, 138, 139; Kerk. Cour. van 25 Juli 1868, no. 30). En de Synode van 1870 heeft de aangenomene aanvulling van art. 14 1°. niet ter zijde gelegd zonder zich daarbij openlijk te verklaren omtrent de beteekenis van die daad en van den zin, waarin zij haar wenschte opgevat te zien. Zij heeft overwogen: 1°. „dat aangezien de Ned. Herv. Kerk, van haren oorsprong af, geen anderen Christelijken doop gekend heeft, dan die op de ook thans nog meest gebruikelijke wijze geschiedt, eene nadere wetsbepaling daaromtrent in onze kerkelijke reglementen voor overbodig mag gehouden worden"; 2°. „dat de willekeurige afwijkingen van de aan Matth. XXVIII: 19 ontleende formule bij de doopsbediening, waartegen voorziening bij de wet verlangd wordt, zooveel haar bekend geworden is, te weinige in getal en te onbeduidend zijn om zulk eene nadere wetsbepaling te wettigen"; 3°. „dat de bedoelde wetsbepaling ook daarom overbodig is, omdat gezegde overoude, door hare oudheid eerwaardige en in de algemeene Christelijke kerk tot dusver vrij

eenparig gebezigde doopsformule, ofschoon verschillend opgevat, bij mannen van de meest uiteenloopende richtingen op den duur voorspraak en goedkeuring vindt, en zelfs zij, die tegen de vaststelling eener wetsbepaling ijveren, van de formule niet alleen zelve getrouw gebruik maken, maar ook prijs stellen op het behoud der verlangde eenparigheid"; 4°. „dat ook onder de thans bestaande kerkelijke wetgeving de gelegenhetd niet ontbreekt om, waar dit onverhoopt noodig zijn mocht, tegen elke doopsbediening, die op eenigerlei wijze niet beantwoordt aan het Christelijke karakter, de hooge beteekenis en het heilige doel dier plechtigheid, bij het bevoegde kerkbestuur in verzet te komen en haar voor het vervolg te weren." 1870, bl. 196, 197. Tot 1896 bleef deze kwestie, oogenschijnlijk, rusten. In dat jaar kwamen echter bij de Synode verscheidene voorstellen in, om achter „plaats hebbe" te voegen: „in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes." Zij waren het gevolg van de handelwijze van een predikant, die bij eene doopsbediening in zijne gemeente niet de gewone woorden gebruikt had, maar in de plaats daarvan had gezegd: „ik doop u met den wensch en de bede, dat gij moogt worden een kind van God en een volgeling van Jezus, Amen." Op voorstel der rapporteerende Commissie werd, met 12 tegen 7 stemmen, besloten het verplicht gebruik der doopsformule *niet* te reglementeeren. Echter werd met 10 tegen 8 stemmen een voorstel aangenomen van Dr. A. W. BRONSVELD, om een circulaire aan de Kerkeraden te richten, om toe te zien, dat bij de Doopsbediening de woorden ontleend aan Matth. 28: 19 worden uitgesproken. 1896, bl. 251—276, 442—444, 772 en 773. Deze circulaire is van den volgenden inhoud:

„Aan de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk is het onbetwistbaar gebleken, dat bij de bediening van den Doop in de Ned. Herv. Kerk niet altijd de woorden worden uitgesproken, welke zijn ontleend aan Matth. 28 : 19.

„De Synode acht het, op grond van onderscheiden overwegingen, niet noodig een bepaling in onze kerkelijke Reglementen op te nemen, waarbij het gebruik der bedoelde woorden verplicht wordt gesteld.

„Zij gevoelt zich echter gedrongen, er haar leedwezen over uit te spreken, dat van de oude wijze van Doopsbediening, de eenige welke onze Kerk kent, door sommigen wordt afgeweken, en daardoor ergernis wordt gegeven aan velen.

Daarom draagt zij het u op, toe te zien, dat bij de bediening van den Doop in uwe gemeente steeds worden uitgesproken de woorden, aan Mattheus 28 : 19 ontleend."

10) *Dat ook kinderen*, enz. Deze woorden tot aan het einde der al., met uitzondering van die, waarover de 12de aant. handelt, zijn in werking gekomen 1 Maart 1866. Vroeger stond er: „dat geene kinderen, wier ouders tot de kerkgemeente van eene andere plaats behooren, gedoopt worden zonder schriftelijke toestemming van den predikant dier gemeente, of, ingeval er meer dan ééne standplaats is, van den predikant der wijk, waarin zij wonen; dat deze handeling in de doopboeken der beide gemeenten aangeteekend, en daartoe aan de gemeente der ouders ter kennis gebracht worde." In 1862 heeft de heer J. A. STOOP, lid der Synode, het voorstel gedaan, dat hier alleen zou gelezen worden: „Ouders, die mochten goedvinden om hunne kinderen in eene andere gemeente te laten doopen, zijn gehouden, na den afloop der doopplechtigheid, het bewijs der volbrachte handeling aan den Kerkeraad hunner woonplaats over te leggen"; maar de Synode achtte zulk eene onbelemmerde vrijheid niet bevorderlijk aan de bewaring van de goede orde en van den vrede in de gemeenten 1862, bl. 403, 463. Vervolgens, toen de Synode in 1863 aan de Syn. Comm. had opgedragen, te adviseeren omtrent de vraag: „of en in hoe verre het geraden zij, om alle bepalingen, die een zekeren dwang aan de gemeenteleden opleggen, op te heffen en hun eene onbelemmerde vrijheid van handelen naar hun geweten toe te kennen", heeft deze eene redactie voorgesteld ongeveer zooals nu gelezen wordt, waarbij „de schriftelijke toestemming des predikants", vroeger vaak geweigerd, voortaan niet meer geëischt zou worden, maar tevens het gevaar voorkomen, dat ouders van onzedelijk gedrag van de verleende vrijheid misbruik zouden maken, ten einde zich te onttrekken aan de verdiende bestraffing en het kerkelijk opzicht,

waaronder zij staan. Geen *bewijs* van goed gedrag, maar slechts een *bericht* omtrent het zedelijk gedrag der ouders wordt door deze bepaling gevorderd, en geen Kerkeraad behoeft bezwaar te maken, dit te geven; terwijl overigens door 't geen verder is voorgeschreven, voor de bewaring der goede orde zorg gedragen is. Zie 1863, bl. 318, 319; 1864 bl. 18, 19, Bijl. B, bl. 34, 35; 1865, bl. 119—121, 144, 145, 152.

[11]) *Die tot de kerkgemeente van eene andere plaats behooren.* Naar de letter dezer bepaling zullen kinderen van leden der Nederduitsche gemeente mogen gedoopt worden in de Waalsche gemeente *derzelfde stad*, en omgekeerd, zonder dat bericht omtrent het zedelijk gedrag der ouders worde overgelegd. Vóór de alteratie van dit art. in 1867 behoefde in genoemde gevallen ook geene vergunning gevraagd te worden, naar Syn. Besluit van 3 Aug. 1852 (Handd. bl. 168).

In 1837 (Handd. bl. 134, verg. bl. 126—131) heeft de Synode besloten, dat de doop door *separatisten*, als zijnde *onbevoegde* personen, bediend, voor kerkelijk onwettig te houden is. In 1843 echter (Handd. bl. 172, verg. 170), onder geheel veranderde omstandigheden, is te kennen gegeven, dat de doop, door *leeraren van Christelijke afgescheidene gemeenten* geschied, als wettig moet erkend worden.

Over den doop door „doleerende" predikanten, in den eersten tijd der doleantie, bediend, is een belangrijk rapport te lezen, Hand. 1888, bl. 357—368, waarvan de conclusie, die met 12 tegen 4 stemmen werd aangenomen, inhield „dat de Synode der Ned. Herv. Kerk geen doop als wettig erkennen kan, die niet in een erkend Kerkgenootschap door wettig geordende leeraars bediend is, overeenkomstig de historische uitspraken onzer Kerk, en dat zoolang zoodanige kerkelijke vereenigingen zich niet tot een zelfstandig Kerkgenootschap hebben geconstitueerd, de kinderen, door hen gedoopt, als *niet gedoopt* moeten beschouwd worden." Op een verzoek echter van 25 leden der Class. Verg. van Rotterdam (waar tegen zich op diezelfde verg. 25 andere leden verklaarden), om den Doop der Doleerenden, Irvingianen, Ledeboerianen of andere Christelijke *secten* als wettig bediend te aanvaarden, gaf de Synode, met 10 tegen 9 stemmen, den 15 Aug. 1891 als haar meening te kennen, dat de doop door de voorgangers bij de Christelijke secten bediend, als wettig bediend aanvaard behoort te worden. 1891, bl. 362—364.

[12]) *Af te geven binnen veertien dagen.* Deze woorden en volgende tot: „*dan kan de aangevraagde Doop voortgang hebben*", zijn eene invoeging in werking gekomen den 15 Jan. 1886. Door het niet afgeven van het gevraagde bericht, mocht geene vertraging kunnen veroorzaakt worden. 1884, bl. 68—70; 1885, bl. 402—406.

[13]) *De bevordering van alles, wat het godsdienstig leven in de gemeente kan verhoogen.* Wat, zoowel door den Kerkeraad als door de bijzondere zorg van de leden der Gemeente, gedaan kan worden tot verhooging van het godsdienstig en zedelijk leven in de gemeente, toont op uitnemende wijze het verslag, door den Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Arnhem aan de Synode ingezonden en te vinden in de Handelingen van 1892, bl. 264—282.

[14]) *De kerkelijke inzegening des huwelijks.* Verg. de Syn. circulaire ter aanbeveling van de kerkelijke inzegening des huwelijks, d.d. 22 Juli 1816, in Bijlage IV bij dit regl., en de Aanschrijving, dat daartoe overal gelegenheid moet gegeven worden op denzelfden dag der burgerlijke voltrekking van het huwelijk (Syn. Handd. 1819, bl. 50, 60, 61, 64) en dat het uur van den dag, daartoe bestemd, openlijk van de predikstoelen in elke gemeente behoort bekend gemaakt te worden.

[15]) Oorspronkelijk waren dit de artt. 60—64.

[16]) Een voorstel van den heer P. ROODHUIJZEN om hier in te voegen: „toeziende, dat niemand in het lidmatenboek der gemeente ingeschreven worde zonder gedoopt te zijn", is door de Synode wegens te groote bezwaren onaannemelijk geacht. 1882, bl. 344 en volgg. Verg. aant. 1 bij art. 38 van het reglement op het godsdienstonderwijs, waar nog over latere dergelijke voorstellen gesproken wordt.

[17]) Deze verordening is vervat in eene aanschrijving aan de onderscheidene Kerkeraden der Herv. gemeenten, „om geene personen, die eenige kerkelijke bediening bij een ander kerkgenootschap

bekleeden of bekleed hebben, tot de belijdenis des geloofs bij onze gemeente toe te laten, dan nadat het Prov. Kerkbestuur, onder welks ressort zoodanig persoon, tijdens zijne bediening, gewoond heeft, onderzoek gedaan hebbe naar zijn gehouden zedelijk gedrag gedurende dat tijdvak, en aan de gemeente, bij wie hij zich heeft aangegeven, verklaard zal hebben, geene zwarigheid tegen deszelfs toelating tot het lidmaatschap bij onze gemeente te vinden: alles onverminderd en behoudens de bepalingen, nader vast te stellen omtrent het aannemen van gewone lidmaten, tot andere kerkgenootschappen voorheen behoord hebbende. (1830, bl. 120, verg. 68, 95—98, 119)."

18) *Het waken* enz. Een voorstel van de Class. Verg. van Middelburg tot het maken van eene bepaling voor het opvragen van attestatiën van ingekomen lidmaten, is door de Synode afgewezen, als deels overbodig, daar iedere Kerkeraad, zoo hij 't noodig oordeelt, attestatiën *kan* opvragen, deels, voor zoo ver dit verplichtend zou worden, niet in overeenstemming met de vrijheid, in art. 2 van het A. R. gehandhaafd. 1869, bl. 259. Zie de eerste aant. bij dat art.

19) Hierbij behoort ook de aanschrijving der Synode van 20 Juli 1819, volgens welke „de Kerkeraden de kerkelijke attestaties van Protestanten uit andere godsdienstige genootschappen ter plaatse waar dezelve geene bijzondere gemeente hebben, indien zulks begeerd wordt, mòeten aannemen, in het register der lidmaten inschrijven, met bijvoeging van het kerkgenootschap, tot hetwelk de vertooners behooren, en dezelve, bij vertrek, met het getuigenis van onberispelijkheid in den wandel, indien er geene reden van het tegendeel bestaan, weder aan hen uitleveren." 1819, bl. 119. Toekenning van lidmaatschap der gemeente, bij welke de inschrijving geschiedt en van de daaruit voortvloeiende rechten is hiermede niet verbonden. Het vermelde besluit heeft alleen ten doel, te voorzien in de godsdienstige behoeften van hen, die, behoorende tot een ander Protestantsch kerkgenootschap, in de plaats hunner inwoning geene eigene gemeente hebben. Verklaring der Syn. Comm. 1879, gegeven naar aanleiding van een bezwaar, door den Kerkeraad van Leeuwarden gemaakt tegen het aannemen en inschrijven der attestatie, afgegeven door eene Remonstrantsche gemeente aan een lid dier Broederschap. Bijzonder lezenswaard is het schrijven van Dr. L. PROES, pred. te Leeuwarden, aan de Syn. Comm., waarin hij ter wederlegging van het gevoelen des Kerkeraads, aanleiding, doel en strekking zoowel als de rechtsgeldigheid van het vermelde Synodaal Besluit in het licht stelt. 1879, Bijl. B, bl. 126—141; goedkeuring door de Synode, Handd. bl. 112, 113.

20) Een toevoeging aan deze al., waardoor te gemoet gekomen zou worden aan het bezwaar, dat sommige Kerkeraden maken om „elders aangenomenen (art. 40 Regl. Godsdienstond.) in het lidmatenboek in te schrijven, omdat zij op eene andere wijze zijn aangenomen dan de Kerkeraad zijner gemeente aanneemt", voorloopig aangenomen den 28 Aug. 1886, is, wegens vele daartegen opgerezen bedenkingen, door de Synode van 1887 niet vastgesteld. Zie Handd. bl. 98—101, 276, 277.

21) *Het uitreiken*, enz. Op een verzoek van den ring Schiedam om tot het kosteloos afgeven van lidmaten-attestatiën te verplichten, heeft de Synode geantwoord, dat zij, ofschoon zij het wil hebben vrijgelaten, dat men ook bij het afgeven dier attestatiën de gelegenheid tot vrijwillige giften voor liefdadige einden openstelle, het onvoegzaam rekent, dat daarbij het betalen van geld, onder welken naam ook, verplichtend wordt gemaakt; dat zij geheel deelt in den wensch, dat dit gebruik, waar het nog bestaat, worde afgeschaft, of wanneer zulks wellicht op sommige plaatsen niet oogenblikkelijk, maar van lieverlede slechts geschieden kan, dat zij het in geen geval geoorloofd acht, dat van minvermogenden voor hunne attestatiën eenig geld gevorderd wordt; dat zij evenwel meent, dat alle soortgelijke verkeerdheden in de gemeenten tot de kennisneming der plaatselijke Kerkeraden behooren, die weder, bij bemoeielijking of mislukking van hunne pogingen om er een einde aan te maken, de tusschenkomst van de Classicale Besturen hebben in te roepen: maar dat het buiten de bevoegdheid der Synode ligt, zonder dat de betrokken Besturen gekend zijn, zich verder met deze zaak in te laten. 1860, bl. 60, 61. Ook ten volgende jare heeft de Synode

aan het herhaald verzoek van den ring Schiedam om scherpere bepalingen, even als in 1867 aan een soortgelijk verlangen van de Class. Verg. van Nijmegen, geen verder gevolg gegeven, dan kennisgeving van de genomene beslissing aan de Kerkeraden door middel van het kerkelijk orgaan. 1861, bl. 87—89; 1867, bl. 133.

[22]) *Synodale verordening van den* 10 *Juli* 1829. Deze behelst: 1°. „dat de leeraren verplicht zullen zijn, om de lidmaten bij het doen van belijdenis te verwittigen, dat zij bij de verhuizing naar eene andere gemeente verplicht zijn, binnen het jaar eene attestatie in te leveren"; 2°. „dat in alle gemeenten, na de eerste bekendmaking der aanstaande viering van het H. Avondmaal, openlijk herinnerd worde, dat degenen, die van elders zijn ingekomen, hunne attestatiën behooren in te leveren"; 3°. „dat op de afgegeven attestatiën zelve worde gezet, dat men verplicht is, in de gemeente. naar welke men zich begeeft, dezelve ten spoedigste in te dienen." (Handd. 1829. bl. 104, verg. 33, 36, 102, 103.)

[23]) *Synodale verordening van den* 12 *Juli* 1841. De Synode heeft besloten „om, zonder een vast formulier van lidmaat-attestatiën te verordenen en aan elken Kerkeraad de vrijheid latende, zich daarbij op zoodanige wijze uit te drukken, als hij meest geraden zal oordeelen, te bepalen: 1°. dat eene *volledige* attestatie ten minste zal behooren te bevatten de verklaring van den Kerkeraad, dat N. N. lidmaat is der Christelijke Hervormde Kerk, en dat tegen zijne of hare belijdenis en wandel geene gegronde bezwaren zijn ingekomen; 2°. dat de Kerkeraden verplicht zijn te zorgen, dat geene attestatie worde afgegeven, dan nadat derzelver aanvrage althans één dag vóór de uitlevering openlijk aan de gemeente zij bekend gemaakt; en 3°. dat ingeval iemand te lang uit de gemeente verwijderd is om van hem, ten aanzien van belijdenis en wandel, genoegzaam te kunnen getuigen, bij het eenvoudige getuigschrift van iemands lidmaatschap, tot inlichting, de reden, om welke geene volledige attestatie afgegeven is, vermeld worde." Handd. 1841, bl. 92, 93, verg. 54—56, en 1840, bl. 114, 115. In 1868 heeft de Synode bovendien verordend, dat op de lidmaten-attestatiën ook de ouderdom moet aangeduid worden door achter N. N. (*zie boven) te laten* volgen: „geboren in het jaar" . . . (Syn. Handd. 1868, bl. 93, 146.) In het vereischte voor stemgerechtigde leden, dat zij den drieëntwintigjarigen leeftijd moeten bereikt hebben is de aanleiding tot deze verordening gelegen. Het maken van verdere bepalingen omtrent de zaak der lidmaat-attestatiën, heeft de Synode, afwijzende een daartoe strekkend verzoek van den Kerkeraad van Zutphen, onnoodig geoordeeld. 1869, bl. 161, 166. Zoo ook, wat door de Classicale Verg. van Leeuwarden was voorgesteld om het onderscheid tusschen de volledige attestatie en het getuigschrift van lidmaatschap, alsmede de Synodale aanschrijving van 12 Juli 1841 te doen vervallen. 1885, bl. 147—149.

[24]) *En het afgeven van doopsbewijzen op aanvrage van of namens belanghebbenden.* Dit is eene toevoeging, in werking getreden 31 Jan. 1899. De Synode oordeelde, dat door eene dergelijke bepaling velerlei moeielijkheden zullen worden voorkomen, terwijl niemand er door bemoeielijkt wordt. Hand. 1897, bl. 471—473, 615; 1898, bl. 84—88, 279.

[25]) *De aanstelling*, enz. Verg. Alg. Reglement op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de Hervormde gemeenten in Nederland, en het toezicht daarop (1 Juli 1895), art. 18.

[26]) *Voorlezers en voorzangers.* De Synode heeft geoordeeld, dat, met het oog op het hier bepaalde, aan een voorlezer en voorzanger der gemeente de bevoegdheid om lid des Kerkeraads te wezen, niet kan worden ontzegd. 1862, bl. 451, 462.

[27]) *Behoudens de rechten van derden.* Deze woorden konden wegvallen, althans naar het oordeel dea Syn. Commissie (1871, bl. 262, 263), dewijl er toch ten aanzien der aanstelling van *voorlezers* en *voorzangers* geene rechten van derden bestaan, of zoo die vroeger ook hier of daar tot de heerlijke rechten mogen behoord hebben, zijn zij met deze in 1795 opgeheven en bij het besluit van den Souvereinen Vorst den 6 Maart 1814 niet weder hersteld. Daar het voorlezen en voorzingen een deel der godsdienstoefeningen uitmaakt, behoort ook bij den Kerkeraad uitsluitend de aanstelling van personen, die daarmede belast zijn. In het Algemeen Reglement op het beheer, enz. is dan ook het recht der Kerkeraden in dezen erkend (art. 18). De Synode van 1871 had daarom het voorstel tot

wegneming der aangehaalde woorden voorloopig aangenomen (zie bl. 349) maar die van 1872, meenende dat nog wel hier en daar wettige rechten van derden, niet behoorende tot de z.g. heerlijke rechten, konden bestaan, heeft de weglating niet noodzakelijk, noch nuttig, maar eer gevaarlijk geacht en dientengevolge besloten om het art. op dit punt onveranderd te laten (bl. 130—133).

28) *Het behandelen van zaken van beheer.* Deze toevoeging trad in werking 15 Jan. 1890, omdat het wenschelijk geacht werd, dat ieder, die aan een Kerkeraad het beheer van een of ander opdraagt, wete, dat de Kerkeraad qua Kerkeraad daarover handelt, en wel voor deze zaken onder toezicht staat van de kerkelijke Besturen. 1888, bl. 393, 394; 1889, bl. 480—485, 489. In verband hiermede werd ook art. 47 van het Regl. voor kerkelijk opzicht en tucht gewijzigd. 1889, bl. 485—489.

ART. **15.** In de gemeenten, waar geen Bijzondere Kerkeraad bestaat, zijn de werkzaamheden, in het vorig artikel vermeld, opgedragen aan den Algemeenen Kerkeraad.

ART. **16.** Tot het werk van den Algemeenen Kerkeraad behoort in alle gemeenten:

1⁰. de zorg voor hetgeen betrekking heeft op de beroeping en het ontslag van predikanten, alsmede voor de verkiezing van ouderlingen en diakenen, beide naar de bepalingen van bijzondere reglementen, en met eerbiediging van de rechten van derden;

2⁰. de behartiging van de geestelijke behoeften der armen 1); het bepalen van collecten 2); de zorg voor de diaconiegoederen 3); het jaarlijks opnemen van de diaconierekening en het geven van de vereischte inlichtingen betreffende het diaconiebeheer; — alles volgens de bepalingen van het Synodaal Reglement voor de diaconieën;

3⁰. het houden van eene volledige beschrijving of een ligger van al de fondsen en eigendommen, die aan de gemeente behooren, voor zoo verre die onder het beheer of toezicht van den Kerkeraad zijn; alsmede van het traktement des predikants of der predikanten, met de gewone emolumenten. Van den ligger 4) der diaconiegoederen en van den ligger van het predikantstraktement wordt afschrift gezonden aan het Classicaal Bestuur, en steeds onverwijld aan dat Bestuur kennis gegeven van elke verandering, die in die liggers gemaakt wordt, wat laatstgenoemden ligger betreft, ter goedkeuring daarvan door het Provinciaal Kerkbestuur;

4⁰. het kennis geven aan het Classicaal Bestuur van ontdekte verkeerdheden in de administratie der kerkelijke goederen, alsmede in die der pastoriegoederen 5), naar art. 21 van het Algemeen Reglement;

5⁰. het ontvangen van de persoonlijke en de beantwoording van de vragen der schriftelijke kerkvisitatie, volgens het reglement op dit onderwerp;

6⁰. De zorg voor het aanvragen 6) en het overmaken van het quotum der gemeente voor het Bestuur, overeenkomstig de bepalingen van het Reglement op de kosten voor het Bestuur der Nederlandsche Hervormde Kerk;

7⁰. De zorg voor het vragen en voor het innen 7), en het vóór 1 Mei overmaken van de bijdragen, bedoeld in art. 2 van het *Reglement op de Generale Kas ten behoeve van de Nederlandsche Hervormde Kerk*, met inachtneming van het mede aldaar bepaalde.

1) *Geestelijke behoeften der armen.* In hare zitting van 12 Aug. 1904 nam de Synode voorl. aan, om er de consideratiën der Kerk in 1905 op in te winnen, eene toevoeging aan art. 2 Regl. voor de Diac. (zie aldaar). Wordt deze toevoeging

aangenomen, dan zal achter, „armen" moeten volgen: „*het verzorgen en opvoeden van weezen en van hulpbehoevende of verwaarloosde kinderen; het bepalen* enz."

2) *Het bepalen van collecten.* Even als in art. 20 Alg. Regl. kan volgens het verband, waarin deze woorden voorkomen, hier alleen aan collecten voor de armen gedacht worden, eene meening die nog versterking vindt in de slotwoorden dezer bepaling: „*alles* volgens de bepalingen van het Synodaal Regl. voor de diaconieën." Intusschen heeft de Synodale Commissie in 1860, in overeenstemming met eene in 1855 gegevene verklaring van art. 20, de laatste al., van het A. R., op eene vraag van den Kerkeraad van Delft geantwoord, dat, hoewel zij zich onbevoegd achtte, om *wettelijke* verklaringen van reglementaire bepalingen te geven, toch, volgens hare meening, alle collecten, bij de openbare godsdienstoefening te houden, vastgesteld of bepaald moeten worden door den algemeenen Kerkeraad. Syn. Handd. 1860, bl. 83, Bijl. B, bl. 33, 34; 1855, bl. 141, Bijl. B, bl. 82, 83. Zie het aanget. bij art. 20, Alg. Regl.

3) *De zorg voor de diaconie-goederen.* Op een voorstel van de Class. Verg. van Tiel, in 1868, tot het opnemen van eene bepaling in het Syn. Regl. voor de Kerkeraden, *strekkende om aan de Kerkeraden vrijheid te geven om aan den benoemden diaken voldoenden borgtocht of aanwijzing van soliede borgen te vragen*, heeft de Synode geoordeeld, „dat deze of dergelijke bepaling niet noodig is, daar bij art. 16 van evengenoemd Regl. onder no. 2 de zorg voor de diaconiegoederen uitdrukkelijk aan de Kerkeraden is opgedragen, waaruit volgt, dat de Kerkeraden, behoudens de vereischte goedkeuring, ten volle bevoegd zijn om eene bepaling van zoodanige strekking in hun plaatselijk reglement op te nemen." Hiervan is door middel van de Kerk. Cour. algemeene mededeeling geschied. Zie Handd. 1868, bl. 151, verg. bl. 88, 89.

4) *Van den ligger*, enz. Deze woorden tot aan het einde der al. zijn, voor zoo ver den ligger van het pred. traktement betreft, in werking gekomen 4 Febr. 1874. De Synode, in aanmerking nemende, dat de bepaling van art. 60 *al. 2 van het Reg*lement op de Vacaturen uitsluitend geldt bij werkelijk bestaan van vacaturen, heeft deze toevoeging noodzakelijk geacht als waarborg tegen het buiten den tijd van vacature willekeurig maken van verandering in de inkomsten aan de predikantsplaats verbonden. Zie 1872, bl. 274, 275, Bijl. B, bl. 229, 230; 1873, bl. 188, 189. Op een verzoek om voorlichting van een Prov. Kerkb. over de toepassing van art. 60, al. 2 van het Regl. op de vacaturen, heeft de Synode als haar gevoelen te kennen gegeven, dat dit art. aan het Prov. Kerkb. de bevoegdheid geeft de goedkeuring van den veranderden traktementsligger te weigeren, wanneer niet vóórdat die veranderingen hebben plaats gehad, daarvoor de toestemming aangevraagd en verkregen is. Hand. 1900, bl. 287—292. Vgl. aant. 3 bij art. 27 van het Regl. op de vacaturen. De bepaling omtrent den ligger der diaconiegoederen is in werking gekomen den 1 Jan. 1886, in verband met eene wijziging van art. 18 Regl. voor de diaconieën.

5) *Alsmede in die der pastoriegoederen.* Toevoeging tengevolge van de aanneming van het Regl. op de pastoriegoederen, i. w. g. 15 Jan. 1905.

6) *De zorg voor het aanvragen*, enz. Deze al. staat in verband met art. 10 van het Regl. op de kosten voor het Bestuur der Ned. Herv. Kerk en is, tegelijk met dat Regl. in werking gekomen den 1 Jan. 1876. Zie 1871, bl. 344, Bijl. B, bl. 105, 106; 1872, bl. 103.

7) *De zorg voor het vragen en voor het innen*, enz. Deze al. is in werking getreden 15 Jan. 1900.

ART. **17.** De Bijzondere Kerkeraad, of, waar deze niet bestaat, de Algemeene, komt jaarlijks ten minste vier malen bijeen, en voorts zoo dikwijls, als het plaatselijk reglement of de omstandigheden zulks vereischen 1).

1) Over buitengewone vergaderingen in vacaturen zie Regl. op de vac., art. 19 en de aant.

ART. **18.** De Kerkeraden hebben steeds den predikant of een der predikanten van de gemeente, of den consulent, wanneer hij is opgetreden volgens de wet, laatstge-

noemde alleen met adviseerende stem, tot voorzitter. Waar geen predikant aanwezig is, neemt de oudste ouderling in dienst de plaats des voorzitters in, doch worden de besluiten van eene vergadering, onder zijne leiding gehouden, niet uitgevoerd, vóór dat ze door den predikant, of, bij ontstentenis van dezen, door den consulent zijn goedgekeurd.

Op dien grond werd door het Kantongerecht van Doetinchem (5 Dec. 1871) de onwettigheid uitgesproken van een besluit van kerkv. en not. eener gemeente, genomen in overeenstemming met den Kerkeraad, maar zonder de tegenwoordigheid van den predikant of den cons., bij hetwelk het traktement van den koster en voorzanger verminderd en hij tevens uit zijne betrekking ontslagen werd.

Art. 19. De Kerkeraden houden aanteekening van hunne handelingen en van de belangrijke door hen uitgevaardigde brieven, in behoorlijk daartoe aangelegde boeken. Zij zorgen [1]) voor de bewaring van de archieven en al de inkomende stukken, waarvan zij getrouw register houden.

[1]) *Zij zorgen*, enz. Verg. hierbij: *a*) het besluit der Synode van den 11 Juli 1818, inhoudende, dat de Kerkeraden eene *portefeuille* zullen aanleggen voor de inkomende stukken, met nauwkeurig bij te houden *register*; *b*) de aanschrijving van den 15 Juli 1842 aan de Classicale Besturen „om te zorgen, dat bij elken Kerkeraad zal worden geformeerd een *index* van al de stukken, in het archief voorhanden, en dat de kerkvisitatoren zich van het aanwezen van dezen *index*, mitsgaders van de ongeschondenheid van het archief telkens bij gelegenheid der persoonlijke kerkvisitatie zullen behooren te verzekeren en deswege rapport te doen (1842, bl. 126, 127)"; *c*) de uitnoodiging, den 14 Juli 1858 aan *de Kerkeraden* gericht, „om in het belang der kerk een duplicaat van den index van het bij hen berustend oud (d. i. van vóór 1816 afkomstige) archief bij het Classicaal Bestuur over te leggen"; *d*) de aanschrijving van denzelfden datum aan *de Classicale en Provinciale Besturen*, „dat zij zorgen, waar geen index van het oud archief bestaat, dat deze zoo spoedig mogelijk vervaardigd wordt, en dat zij verder, eveneens in het belang der kerk, een duplicaat-index deponeeren, eerst genoemde bij het Prov. Kerkbestuur van het ressort, en laatstvermelde bij de Synode." 1858, bl. 23, Bijl. B, bl. 21, Kerk. Cour. 1858, no. 32; *e*) de uitnoodiging, den 18 Aug. 1899 aan de *Prov. Kerkbesturen* gericht, om maatregelen te nemen, dat, waar zulks niet is geschied, de kerkelijke archieven behoorlijk worden *geïnventariseerd*, en van den inventaris een afschrift of overdruk te zenden aan de Synode; *f*) het besluit der Synode tot benoeming eener Commissie van drie leden, om te komen tot eene afdoende verbetering van den toestand der kerkelijke archieven. Hand. 1900, bl. 293—301, 330, 440, 502, 503, 505; Bijl. B, bl. 274—277. Het door deze Commissie ingediend rapport is opgenomen Hand. 1901 bl. 528—544 en leidde tot het indienen van een Reglement op de bewaring en het gebruik van de kerkelijke Archieven (1901, bl. 553). Dit Reglement (Hand. 1902, bl. 640—643), voorl. aangenomen, vond in de Kerk wel groote waardeering, maar ontmoette ook vele bezwaren, weshalve het niet werd vastgesteld, maar aan de Syn. Comm. opgedragen werd het, met overweging der gegeven adviezen, te herzien en een nieuw ontwerp aan de Synode van 1904 aan te bieden (Hand. 1903, bl. 399). Tevens werd echter op voorstel van den Secretaris aan de Syn. Comm. opgedragen een deskundige, voor den tijd van één jaar, aan te stellen, tegen eene bezoldiging uit de Alg. Kas, aan wien opgedragen wordt het archief te onderzoeken en te ordenen, in die gemeenten, welke de Syn. Comm. hem zal aanwijzen (1903, bl. 401, 403). Als zoodanig werd door haar benoemd Dr. G. A. Hulsebos; terwijl de Synode van 1904, na een besluit om voorloopig van het reglementeeren van deze materie af te zien, de aan de Syn. Comm. gegeven opdracht op nieuw verleende. Het verslag der werkzaamheid van Dr. Hulsebos, tot 30 April 1904, werd opgenomen in de Bijl. bl. 338—349.

De Synode kon echter (in 1895) niet besluiten een voorstel aan te nemen van de Class. Verg. van Gouda, om in dit art. na „archieven" de woorden in te voegen: „in afzonderlijke kasten of afgesloten plaatsen" en aan het einde: „en zenden een volledigen duplicaat-index van het kerkelijk archief (zoowel oud als nieuw) aan het Class. Bestuur"; oordeelende, dat men bij goeden wil ook wel den weg zal weten te vinden, om de archieven goed te bewaren; terwijl, als die wil bij de Kerkeraden, of de macht om er aan te voldoen bij de kerkvoogden ontbreekt, dergelijke bepaling toch een doode letter blijft en het volgens de nu bestaande reglementen ook niet aan toezicht op de archieven behoeft te ontbreken. 1895, bl. 96—100. Hierbij mogen ook in herinnering gebracht worden de (door BRUNA in „De Regl. en Besluiten voor de Ned. Herv. Kerk" aangehaalde en in Afd. II van zijn werk, § 2, A en B medegedeelde) ministerieëele circulaires, van 11 Aug. 1823, „over de bewaring der archieven van kerkelijke collegiën," en van 16 April 1841, „over de bewaring der voorwerpen van kunst." — Het „Reglement op de bewaring en het gebruik van het Oud-Archief der Ned. Herv. Kerk" is opgenomen in de Syn. Hand. van 1884, bl. 70, 71; terwijl de Syn. in 1885 besloot de aanvragers van stukken uit het Oud-Archief er op te wijzen, dat zij verplicht zijn een presentexemplaar voor het archief te schenken van de door hen uitgegeven stukken, waarvoor het archief is geraadpleegd. Zie 1884, bl. 64, 65, Bijl. B, bl. 112—114; 1885 bl. 88. — Een verzoek van Dr. J. REITSMA, Hoogl. te Groningen, om te besluiten alle oude archieven der Prov. Kerkbesturen en der Class. Besturen in het Synodaal gebouw te verzamelen en te catalogiseeren, werd door de Synode afgewezen, op grond dat zij de bevoegdheid niet heeft om er aan te voldoen en ook met het oog op de aanzienlijke kosten, die de inwilliging ten gevolge zou hebben. Evenzoo werd het voorstel van den heer ROMIJN verworpen, dat de Synode de kerkelijke Besturen opmerkzaam zou maken, dat het uit een oogpunt van goede bewaring wenschelijk is het oud-Archief, onder hunne berusting, in bruikleen te geven, onder de noodige waarborgen, aan het Rijksarchief *in de Provinciale* hoofdstad, omdat nog niet gebleken is, dat de kerkelijke Besturen hunne archieven niet zelven zouden kunnen blijven bewaren. Hand. 1889, bl. 338—341.

— In de zitting van 24 Juli 1873 werd op voorstel van den Hoogl. Dr. D. Chantepie de la Saussaye aan de Syn. Comm. opgedragen te gelegener tijd van advies te dienen over de vraag, of er termen bestaan tot het benoemen van een vasten archivaris, „die tevens belast zou zijn, zoo veel mogelijk, met de wetenschappelijke bearbeiding en uitgaaf der voor de geschiedenis der Ned. Herv. Kerk belangrijke documenten" (Hand. 1873, bl. 22, 24, 200, 201). Van dit advies wordt echter verder geen melding gemaakt. In 1878 verscheen de Catalogus van het oud Synodaal Archief, bewerkt door H. Q. Janssen.

ART. **20.** De nadere regeling van de vergaderingen en werkzaamheden des Kerkeraads wordt door provinciale en huishoudelijke reglementen bepaald [1]).

[1]) *Wordt door provinciale en huishoudelijke reglementen bepaald.* T. w. (wat betreft de provinciale reglementen) onder goedkeuring van de Synode. Verg. Alg Regl. artt. 12 en 25 en Regl. op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, art. 6. Goedkeuring is dan ook door de Synode of de Synodale Commissie, daartoe uitdrukkelijk gemachtigd, na het in werking treden van dit reglement, aan de verschillende provinciale reglementen op de Kerkeraden gegeven in 1858 en 1859, en, ten gevolge van de invoering van het Syn. reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, dus na 1867, aan herziene provinciale reglementen. De goedkeuring wordt echter niet vereischt, wanneer een provinciaal Kerkbestuur om, naar zijn oordeel, afdoende redenen de intrekking van zulk een reglement noodig acht. Daarom is de intrekking van het provinciaal reglement voor de Kerkeraden van Friesland in 1874 en eveneens van dat voor Groningen in 1875 alleen voor kennisgeving aangenomen. Van de huishoudelijke reglemen-

ten behoeft, volgens art. 25 van het Algemeen Reglement, alleen mededeeling te geschieden aan de Classicale Besturen.

VIERDE AFDEELING.

Ambtsplichten der predikanten, ouderlingen en diakenen.

1. *Der predikanten.*

ART. **21.** Aan den predikant, of de predikanten, is opgedragen: 1⁰. de openbare verkondiging van het Evangelie; 2⁰. het bedienen van Doop en Avondmaal; 3⁰. de leiding der openbare godsdienstoefeningen [1]); 4⁰. de huwelijksinzegening; 5⁰. het catechetisch onderwijs en het afnemen van belijdenis des geloofs, in tegenwoordigheid van één of meer ouderlingen [2]); 6⁰. de herderlijke zorg, en 7⁰. het besturen [3]) van de vergaderingen zoo van den Kerkeraad als van het Kiescollege of van de stemgerechtigden. [4]).

Ambtsplichten der predikanten. Op een verzoek om inlichting, of de ambtsplichten van predikanten zijn afteleiden, behalve uit de kerkelijke Reglementen, ook uit instructies door den Kerkeraad vastgesteld, dat is uit bepalingen en besluiten van den Kerkeraad, waarop alleen die instructies kunnen berusten, heeft de Synode geantwoord, dat het niet twijfelachtig is, dat een wettig kerkeraadsbesluit verbindend is voor al de leden van den Kerkeraad, dus ook voor den predikant; en niet slechts voor hen, die leden waren toen het besluit werd genomen, maar ook voor hen, die in lateren tijd lid van den Kerkeraad worden, tenzij het tegendeel uitdrukkelijk bepaald is; en dat een kerkeraadsbesluit zijn kracht niet verliest voor een lid van den Kerkeraad, dat van het besluit, vóórdat hij lid van den Kerkeraad werd, geen kennis droeg Hand. 1899, bl. 118, 119.

1) ***De leiding der openbare godsdienstoefeningen.*** **Nadat de Synode in 1894, naar aanleiding van het vervullen van** eene gewone openbare godsdienstoefening, in eene onzer gemeenten, door een gewezen zendeling, aan den betrokken Kerkeraad had bericht, dat zendelingen wel bevoegd zijn, op aanwijzing van den Kerkeraad, op bepaalde tijden en met een bepaald doel, als voorgangers op te treden, doch niet om gewone openbare godsdienstoefeningen te leiden en aan de Class. Besturen een aanschrijving gericht gehad om toetezien, dat alleen door bevoegde personen gewone openbare godsdienstoefeningen worden geleid werd het volgend jaar een voorstel, om in beginsel te besluiten aan zendelingen, oud-zendelingen en hulp-predikers het recht toe te kennen, om, onder zekere voorwaarden, eene openbare godsdienstoefening te leiden, na herhaalde staking van stemmen verworpen. 1894, bl. 99—102, 195—197, Bijl. B, bl. 299; 1895, bl. 158—167, 251, 369—389. Zoo ook in 1899 een dergelijk voorstel van de Class. Vergg. van Goes en van Middelburg. Hand. 1899, bl. 288—292. Vgl. ook art. 11 Regl. op het Godsdienstonderwijs.

2) *In tegenwoordigheid van één of meer ouderlingen.* Welke de plichten en rechten der ouderlingen zijn bij gelegenheid der aanneming van lidmaten der gemeente, moet nader blijken uit de bepalingen in het Regl. op het godsdienstonderwijs, met name art. 38.

3) *Het besturen*, enz. Ieder predikant in grootere gemeenten is op zijne beurt praeses. Dat behoort tot zijn dienstwerk. Zie Kerk. Cour. 1877, 24 Febr., no. 8. Art. 20 hierboven moet dus daarnaar verklaard en opgevolgd worden.

4) *Kiescollege, Stemgerechtigden.* De vermelding van deze vergg. is aanvulling van 1 Maart 1869. Zie aant. bij art. 5.

ART. **22.** In de regeling van het getal, den tijd en de plaats der openbare godsdienstoefeningen maken zij geen verandering zonder toestemming van den Kerkeraad.

Bij de leiding [1]) der openbare godsdienstoefeningen gaan zij, zoowel in het algemeen, als in het bijzonder met betrekking tot het gebruik van den Heidelbergschen catechismus, de liturgische schriften [2]), de vragen bij de voorberei-

ding tot het Avondmaal, de psalmen en de gezangen [3]), naar eigen oordeel te rade met de godsdienstige behoeften hunner gemeenten.

1) *Bij de leiding*, enz. Deze al. (uitgezonderd de woorden: „*de vragen bij de voorbereiding tot het Avondmaal*”, die 1 Febr. 1873 uit art. 14 herwaarts zijn overgebracht; zie de 5de aant. bij dat art., en zie de Vragen onder Bijlage I bij dit Regl.) is in werking getreden 1 April 1864. De woorden: „de liturgische schriften” zijn, evenals de woorden: „de psalmen” eene ampliatie van de Synode zelve, waarover wel de Prov. Kerkb. gestemd hebben, maar waarover hunne consideratiën en die der Class. Vergaderingen niet zijn ingewonnen, 1863, bl. 225, 241, 270; 1864, Bijl. B, bl. 37, 38.

2) *De liturgische schriften.* Het is een zonderlinge misvatting uit deze woorden de vrijheid af te leiden, om, met afwijking van het eeuwen-oud gebruik, den Doop te bedienen met woorden, die men voor die plechtigheid gepast oordeelt. Alsof het Doops*formulier*, bij de Hervormde Kerk in gebruik en dus onder hare liturgische geschriften behoorende, hetzelfde zou zijn, als de Doops*formule*, ontleend aan Mattheus 28 : 19.

3) *Psalmen en Gezangen.* Geeft deze alinea, waarbij de vroeger bestaan hebbende verplichting, om bij elke godsdienstoefening althans één Evangelisch Gezang te laten zingen, opgeheven werd, de vrijheid om, al *schaft* een Kerkeraad niet *openlijk* den in onze Kerk bestaanden Psalm- en Gezangbundel *af*, toch door de Gemeente, bij de openbare godsdienstoefeningen, gebruik te laten maken van andere, niet door onze Kerk ingevoerde liederenbundels? — De Synode beantwoordde deze vraag herhaalde malen *ontkennend*, naar aanleiding van een verzoek van de commissie van toezicht op de uitgave der Ev. Gezangen, om een onderzoek te doen instellen „omtrent de invoering bij de Herv. Gemeente te Sandpoort van een ander Gezangboek, dan hetwelk door de Alg. Syn. voor de openbare godsdienstoefeningen is aangewezen”. Hand. 1886, bl. 433; 1887, bl. 76, 83—85, Bijl. B, bl. 179; 1888, bl. 72—75, Bijl. B, bl. 188—192; 1895, bl. 373, 425—428; 1896, bl. 99, 100, Bijl. B, bl. 268—274; 1897, bl. 54, 55, Bijl. B, bl. 182—184; 1898, bl. 70, 71.

ART. **23**. In hunne geheele ambtsbediening zich gedragende naar de kerkelijke reglementen en verordeningen, richten zij zich voorts naar de bijzondere plaatselijke en tijdelijke behoeften der gemeente, zooveel noodig in overleg met den Kerkeraad.

ART. **24.** In de herderlijke zorg voorzien zij, zoo noodig, met raadpleging en hulp van den Kerkeraad, vooral ook door geregeld huisbezoek en getrouw krankenbezoek.

2. *Der ouderlingen.*

ART. **25.** Aan de ouderlingen is opgedragen: 1°. de behartiging van de belangen der openbare Godsvereering; 2°. de bevordering van en het toezicht op het godsdienstonderwijs, naar het reglement op dit onderwerp; 3°. het medetoezicht op de leden der gemeente, inzonderheid door huisbezoek, zoowel, indien zij daartoe worden verzocht, in vereeniging met de predikanten, als ook afzonderlijk, naar plaatselijke regeling; 4°. ijverige medewerking met de predikanten in alles wat aan de Christelijke opbouwing der gemeente kan dienstig zijn.

3. *Der diakenen.*

ART. **26.** Aan de diakenen is opgedragen de meer bijzondere zorg voor de armen der gemeente [1]). Daartoe zijn zij belast: 1°. met het dagelijksch beheer der diaconiegoederen; 2°. met het innen van alle, aan de diaconie aankomende gelden; 3°. met de inzameling der liefdegaven; 4°. met het besteden van dit een en ander tot het doel, hetwelk de Chrtstelijke gemeente voor hare armen beoogt, en 5°. te dien einde

ook met het geregeld bezoeken der armen.

In gemeenten met minder dan drie predikanten geschiedt dit alles in overleg met den predikant, of de predikanten, en de ouderlingen.

De diakenen gaan der gemeente in het getrouw bijwonen der openbare Godsvereering voor.

De verplichtingen der diakenen worden in het Synodaal reglement voor de diaconieën nader geregeld.

1) *Voor de armen der gemeente.* In hare zitting van 12 Aug. 1904 nam de Synode voorl. aan, om er de consideratiën der Kerk in 1905 op in te winnen, eene toevoeging aan art. 2 Regl. voor de Diac. (zie aldaar). Wordt deze toevoeging aangenomen, dan zal achter: „gemeente" moeten volgen: „*het verzorgen en opvoeden van weezen en van hulpbehoevende of verwaarloosde kinderen. Daartoe* enz."

ADDITIONEELE ARTIKELEN.

ART. **27.** Alle kerkelijke reglementen en verordeningen, welke in strijd zijn met dit reglement, zijn vervallen.

Opmerking verdient de beschouwing der Synode van 1861, dat vroegere bepalingen der Synode zijn uitgegaan van het beginsel, dat, wanneer een reglement niet uitdrukkelijk is opgeheven, of niet bepaald met eene latere verordening in strijd is, het geacht moet worden zijne kracht te behouden. In eene uitspraak der Syn. Commissie (Bijl. B, 1861, bl. 223 en vlg.) wordt dan ook gezegd: „dat tot de afschaffing van eene wet vereischt wordt òf eene latere wet, die de eerste uitdrukkelijk opheft, òf eene latere, die met de eerste onvereenigbaar is." (Hand. 1861, bl. 187, 188). Zie ook de aant. bij art. 66 van het Algemeen Reglement.

ART. **28.** De Provinciale Kerkbesturen herzien het provinciaal reglement voor de Kerkeraden in hun ressort, ten fine van overeenstemming met dit reglement en met de algemeene kerkelijke verordeningen.

De alzoo herziene reglementen worden in de eerste helft van het jaar, op dat der invoering van dit Synodaal reglement volgende, aan de goedkeuring der Synode onderworpen.

ART. **29.** De plaatselijke reglementen 1) worden door de Kerkeraden, ten fine als in het voorgaand artikel vermeld, herzien binnen één jaar nadat de provinciale reglementen zijn in werking gebracht, en door het Provinciaal Kerkbestuur, na door het Classicaal Bestuur van het ressort beoordeeld te zijn, als overeenstemmend met dit reglement goedgekeurd.

1) *De plaatselijke reglementen*, enz. Dit art. is, even als het voorgaande, geheel van tijdelijken aard en had bij de invoering van het reglement alleenlijk de strekking om te zorgen, dat de nieuwe regeling overal althans binnen het jaar kon zijn tot stand gebracht; weshalve een Kerkeraad, bij latere herziening van zijn huishoudelijk reglement, de beoordeeling van het Class. Best. en de goedkeuring van het Prov. Kerkbestuur niet behoeft te vragen, maar naar art. 25 Alg. Regl. met de mededeeling aan het Class. Bestuur volstaan kan. Verkl. van de Syn. Comm. goedgekeurd door de Synode, 1871, bl. 231, Bijl. B, bl. 217—219; 1896, bl. 115, Bijl. B, bl. 252—255.

Dit Reglement is, behoudens later aangebrachte wijzigingen, door de Synode gearresteerd den 11 Aug. 1856 en, na uitvaardiging door de Synodale Commissie in hare voorjaarsvergadering des volgenden jaars, in werking getreden den 1 Juli 1857.

BIJLAGEN BIJ HET SYN. REGLEMENT VOOR DE KERKERADEN.

(Verg. art. 14, 1⁰ en 4⁰ van het Regl.)

I

SYNODALE VERORDENINGEN VAN DEN 11 JULI 1817 BETREFFENDE DEN OPENBAREN EEREDIENST.

(Van deze verordeningen is hier slechts een *uittreksel* gegeven.)

I. *Wat betreft de uitoefening van den openbaren godsdienst in het gemeen en in al zijne deelen.*

Vermits er eenige gemeenten zijn, waarin beurtelings de Schriften des O. en N. T. bij vervolg, en zonder keuze worden voorgelezen; andere, waar die keuze aan den voorlezer is overgelaten; en zulke voorlezingen de verstanden en harten der menschen tot de verdere godsdienstoefening weinig stemmen kunnen; zoo heeft de Synode besloten, dat van nu voortaan en alomme de predikanten zelven zullen kiezen en opgeven *wat er zal worden voorgelezen*; en zij wekt de leeraren op, om die keuze zorgvuldig in te richten naar het onderwerp, dat zij voornemens zijn te behandelen, en naar het doel, dat zij zich daarbij voorstellen.

Met opzicht tot het *godsdienstig gezang* wenscht de Synode, dat in kerken, waar orgels zijn, het orgel het gezang steeds vergezelle, en 't gebruik, hier of daar bestaande, waardoor bij sommige godsdienstoefeningen aan het orgel het zwijgen is opgelegd of vergund wordt, dadelijk worde opgeheven. Zij wil daarenboven de leeraars hebben uitgenoodigd, om bij hun openbaar en bijzonder onderwijs hunne toehoorders en leerlingen telkens het gewicht van dit deel van den gemeenschappelijken godsdienst te doen opmerken; om hen tot oefening in hetzelve aan te sporen; om hen te waarschuwen tegen alle hard en ongeregeld geschreeuw; om nu en dan de gemeente een vers staande te doen zingen; en om, bij plechtige gelegenheden, beurtgezangen, bij voorbeeld van mannen en vrouwen, en van allen te zamen, in te voeren.

Ten aanzien van de openbare *gebeden* wordt den leeraren ernstig aanbevolen, om, zooveel mogelijk, kortheid en kracht te vereenigen; de tijdelijke belangen der menschen bij hun bidden en danken niet voorbij te zien, maar de herinnering daaraan telkens aan te wenden, om hen op te leiden tot den hoogen en goeden Bestuurder van hun lot, en in hunne harten aan te kweeken de gevoelens van ootmoed, dankbaarheid, onderwerping en vertrouwen; en om steeds gedachtig te wezen aan de algemeene belangen der Christenheid en des menschdoms, waaraan wij door den band des geloofs en der natuur zoo nauw verbonden zijn.

Aangaande de *leerredenen* heeft de Synode allerbelangrijkst gekeurd, alle leeraren op te wekken, om van

tijd tot tijd op den Zondag *Bijbeloefeningen* te houden, en daarin, vooral uit die Bijbelboeken, die voor de Christenen van het meeste aanbelang zijn, grootere gedeelten kort toe te lichten en toe te passen. — Hierdoor meent de Synode, dat de zoo onontbeerlijke Bijbelkennis onder de menschen zal verbreid worden; dat zij zullen leeren, hoe zij voor zich zelven en met hunne huisgenooten dat heerlijk boek moeten lezen; en dat de weldadige bemoeiingen van het Nederlandsch Bijbelgenootschap tot waren zegen zullen worden.

Ten opzichte der gewone leerredenen houdt de Synode het geenszins voor overtollig, den leeraren met nadruk aan te prijzen, om doorgaans kort te prediken en hierdoor hunne voorstellen nuttiger en aangenamer te maken voor het gros der menschen, hetwelk ongeschikt is tot eene langdurige onafgebrokene inspanning.

Eindelijk, daar de gansche uitoefening van den openbaren godsdienst den heiligsten indruk behoort na te laten, en daarmede *het aflezen van verkoopingen en verpachtingen* door den leeraar van den predikstoel, gelijk in sommige gewesten geschiedde, vóór het uitspreken van den zegen, ten eenenmale strijdig is, zoo heeft de Synode zich verblijd, dat Zijne Excellentie de heer Commissaris-Generaal, provisioneel belast met de zaken der Hervormde kerk enz., door de noodige aanschrijvingen, deze aflezingen vóór het spreken van den zegen op plaatsen, waar zulks gewoon was te geschieden, reeds verboden heeft. — Zij keurt daarenboven dergelijke aflezingen, ook na het spreken van den zegen, van den predikstoel zoo onwelvoegelijk, dat zij alle predikanten *verbiedt den predikstoel daartoe te gebruiken;* met aanmaning om, in dien hunne omstandigheden dit gedoogen, zulke afkondigingen, ook op eene andere plaats dan van den leerstoel, liever aan andere personen, bij voorbeeld aan de kosters of voorlezers, over te laten.

Daar het voorts betamelijk is, dat ieder van den openbaren godsdienst het behoorlijke nut trekke, en niemand in zijne stille aandacht gestoord worde, wenscht de Synode dat, niet alleenlijk *aan de krijgslieden*, maar ook *aan de wees- en armen-kinderen*, *geschikte zitplaatsen* overal worden ingeruimd: zijnde deze in sommige steden zoo slecht geplaatst, dat zij weinig of niets verstaan kunnen, en dus niet alleen geen nut hebben van hun kerkgaan, maar zelfs soms afkeer daartegen opvatten.

Ten aanzien van den *openbaren godsdienst op sommige tijden*, heeft de Synode goedgevonden het navolgende te bepalen.

Daar de *Vrijdag vóór Paschen* onder die dagen behoort, die voor den Christen een uitstekend gewicht hebben, en echter die gewichtige dag, de dag des doods van Hem, die ons leven en het leven der wereld is, slechts in weinige gewesten van ons vaderland door de Hervormden wordt gevierd, zal van nu voortaan op dien dag, in alle gemeenten der Hervormden in ons vaderland, eene godsdienstoefening, ter gedachtenis van die groote gebeurtenis, worden gehouden. Waar weekbeurten zijn, kan ééne van dezelve op dien dag worden geplaatst.

Daar de *laatste dag van het jaar* telkens een aanmerkelijk tijdperk van het menschelijk leven besluit, en zulk een besluit bijzonder geschikt is om ons te stemmen tot ernstig nadenken over ons zelven

en over de wegen van God met ons gehouden, zal van nu voortaan overal ieder jaar op dien dag met een plechtig dank-uur worden gesloten, waartoe een avonduur, waar zulks geschieden kan, als het meest geschikte wordt aangeprezen.

Daar de *eerste dag van het jaar* den mensch zoo luide roept tot een nieuw leven en tot ootmoedige aanbeveling van alle zijne belangen aan Hem, in Wien hij leeft, zich beweegt en bestaat, zal van nu voortaan overal, des voormiddags, op dien dag eene godsdienstoefening, hiertoe betrekkelijk, worden ge houden.

II. *Wat betreft de meer stichtelijke en plechtige bediening van den H. Doop en het H. Avondmaal.*

Tot eene statelijke en doelmatige *doopsbediening* acht de Synode noodig, dat de leeraren zich van het doop-formulier niet dan met bedaarden ernst bedienen, en nimmer die heilige plechtigheid door oneerbiedige overhaasting onteeren; hiertoe vermaant zij hen met allen nadruk, wegens het gewicht, de achtbaarheid en de strekking van deze dierbare instelling onzes Heeren. De Synode verlangt daarenboven, dat overal voor de ouders en doopgetuigen eene behoorlijke plaats worde afgezonderd, waar zij, zonder wanorde, zitten en met de doopelingen staan en optreden kunnen, alsmede, dat overal, waar zulks geschieden kan, de doopelingen niet in de vergaderingen der gemeenten worden gebracht, dan omstreeks den tijd, dat de bediening des doops zoo terstond zal plaats hebben; en wekt de Kerkeraden op, om schikkingen *te maken* ter bevordering van orde en doelmatigheid, bij hetgeen de uiterlijke bediening dezer plechtigheid met zich brengt.

Ter betere viering van het *H. Avondmaal* heeft de Synode de volgende schikkingen gemaakt:

Volgens het stichtelijk gebruik, dat reeds van ouds in Groningen en Friesland plaats had, waar in de voorbereiding voor het H. Avondmaal, aan het einde der leerrede, eenige vragen door den leeraar worden voorgesteld aan de gemeente, die zij staande aanhoort en met eene buiging beantwoordt, zal van nu voortaan, overal bij het einde der voorbereidingspredikatie en vóór het nagebed, aan de gemeente gelegenheid worden gegeven ter plechtige vernieuwing en bevestiging van hare belijdenis. De leeraars zullen zich tot dat einde richten naar het volgend voorschrift:

„De leden der Christelijke Gemeente, welke eerlang het H. Avondmaal wenschen te vieren, gelieven op te staan en in de tegenwoordigheid van God, den kenner der harten, met mij te antwoorden op de vier volgende vragen:

„Ik vraag u dan *vooreerst*, of gij van harte gelooft, dat de waarachtige en volkomene leer der zaligheid, ons van Gods wege geopenbaard, vervat is in de boeken des O. en N. Verbonds?

„Die dit gelooven, zeggen met met mij: *ja!*

„*Ten tweede* vraag ik u, of gij van harte gelooft, dat gij door uwe zonde diep bedorven en voor God strafwaardig zijt, en u zelven deswege mishaagt met ootmoed en berouw?

„Die dit gelooven en zoo gezind zijn, zeggen met mij: *ja!*

„*Ten derde* vraag ik u, of gij van harte gelooft, dat God, uit loutere

genade, ons zijnen eeniggeboren Zoon Jezus Christus heeft geschonken tot onzen eenigen en volkomen Zaligmaker, wiens lichaam voor ons verbroken en wiens bloed voor ons vergoten is tot vergeving der zonden: en of gij Hem voor u zelven met een geloovig hart aanneemt tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing?

„Die dit gelooven en hiertoe gezind zijn, zeggen met mij: *ja!*

„*Ten vierde* vraag ik u, of gij, overeenkomstig de verplichting, die door uwen doop op u gelegd is, een oprecht voornemen hebt, om, door de kracht des Heiligen Geestes, bij deze belijdenis te volharden, uw geloof te sterken, uw leven te beteren, in ware liefde en eenigheid met uwen naaste te leven, en alzoo Gode waarachtige dankbaarheid voor zijne genade te bewijzen?

„Die van zoodanig voornemen zijn, zeggen met mij: *ja!*"

Deze vragen beantwoord zijnde, doet de leeraar een zegenwensch, en gaat vervolgens tot het nagebed over.

Ter bevordering van eenparigheid, zal in alle Hervormde Gemeenten van ons vaderland het H. Avondmaal vier malen in het jaar, en wel om het vierendeel jaars, worden bediend, en is de nadere tijdsbepaling overgelaten aan de Kerkeraden; met dien verstande nochtans, dat de *tweede* bediening, in gemeenten waar het Avondmaal wegens de talrijkheid der leden wordt herhaald, acht dagen na de *eerste* gehouden worde.

In gemeenten, in welke onder de bediening des H. Avondmaals eenige hoofddeelen uit den Bijbel, in vervolg, worden voorgelezen, zullen de leeraren van nu voortaan de keuze van het voortelezene gedeelte van Gods woord doen, of zich ook van geschikte psalmen en Evangelische gezangen bedienen.

De Synode wenscht, dat de noodige schikkingen worden gemaakt om overal de nachtmaals-tafel, zooveel mogelijk, in het ruim der kerk te plaatsen, ten einde allen kunnen zien en hooren, wat aan dezelve gedaan en gesproken wordt; alsmede dat, waar dit kan geschieden, de tafel zoo groot genomen worde, dat een aanmerkelijk aantal der gemeente tegelijk daaraan kan aanzitten.

De Synode begeert, dat men, in het naderen tot de tafel des Heeren, naar het uitmuntend voorbeeld van onzen geëerbiedigden Koning, die zich met den geringste zijner onderdanen aan denzelfden disch plaatst, nergens eenigen rang meer in aanmerking neme: ook, dat men overal zittende het Avondmaal houde.

De Synode wenscht en vertrouwt, dat de bovenstaande besluiten en aanwijzigingen met liefde zullen ontvangen, met wijsheid ten uitvoer gebracht en dienstbaar bevonden worden aan de stichting der kerk; en bidt den gemeenten toe genade en vrede van God onzen Vader, en van den Heere Jezus Christus door den Heiligen Geest.

II.

BRIEF VAN OPWEKKING AAN DE KERKERADEN TOT EENE MEER WAARDIGE VIERING VAN DEN GOEDEN VRIJDAG, UITGEVAARDIGD DEN 19 NOVEMBER 1853, DOOR DE ALGEMEENE SYNODALE COMMISSIE.

Heeft de Gemeente des Heeren ten allen tijde in het kruis van Christus haren troost en roem gehad, niet te verwonderen is het, dat reeds in de vroegste eeuwen der kerk de eeuwig gedenkwaardige dag van het

laatste lijden en den dood onzes Verlossers in hooge eere gehouden, en met den ernst van ootmoedige dankbaarheid en stille vreugde plechtstatig gevierd werd.

Toen allengs de zucht voor een te zinnelijken eeredienst zich ook openbaarde in de vermenigvuldiging van dagen, aan de vereering van heilig geachte ontslapenen gewijd, werd de gedenkdag van 's Heilands dood daardoor jammerlijk in de schaduw gedrongen.

Toen, door den invloed der Hervorming, al wat naar bijgeloof zweemde met krachtige hand uit de kerk verwijderd werd, deelde ook de toenmaals wanstaltige viering van den „Goeden Vrijdag" mede in dat lot.

Maar nu werd ook, bij gezuiverde Evangelieprediking, Christus en die gekruisigd weder in zijne eere gebracht.

Hieraan mag het worden toegeschreven, dat van lieverlede, ook in onze Vaderlandsche Hervormde Kerk, de behoefte weêr dieper gevoeld en levendiger uitgesproken is, om den dag, zoo rijk in gezegende herinneringen, den dag des doods van Hem, die ons leven is en het leven der wereld, op waardige wijze in de gemeente te vieren.

Mogen wij ons overtuigd houden, dat deze nog steeds vermeerderende aandrang voortkomt uit verwakkerd geloof in Christus, den Zoon van God, als onzen eenigen Verlosser en volkomen Zaligmaker, zoo is het bijzonder verblijdend, dat der Synode van heinde en verre berichten zijn toegekomen van de ijverige pogingen, tot verbeteringen in dezen aangewend. En het is in naam en op last van de laatst gehoudene Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, dat wij hare *ingenomenheid* hiermede te uwer kennis brengen, met de hartelijke bede, dat bovenal de goedkeuring en de milde zegen van den God en Vader onzes Heeren Jezus Christus er op rusten mogen.

Wel was genoemde kerkvergadering van oordeel, dat geene algemeene verordeningen, zoo als men hier en daar verlangen zou, door haar moeten worden uitgevaardigd, naardien in vele gemeenten plaatselijke omstandigheden de naleving daarvan zouden kunnen verhinderen. Maar zij wilde toch niet nalaten, uwe aandacht bepaaldelijk op deze belangrijke zaak te doen vestigen, met den wensch, dat mede door uwe zorgen de Goede Vrijdag in de gemeenten der Nederlandsche Hervormde Kerk meer en meer naar waarde gevierd worde. Mocht daartoe op dien feestdag ook het H. Avondmaal tot 's Heeren gedachtenis op betamelijke wijze kunnen gehouden worden, dit zoude de stichting der gemeente, hare opbouwing in geloof en hoop en liefde aanmerkelijk kunnen bevorderen.

De opwekking, om tot heiliging van dezen Christelijken gedenkdag in uwe gemeente toe te brengen wat in uw vermogen is, zal, naar wij vertrouwen, met belangstelling door u ontvangen worden. Bij uwe vergadering moge in ernstige overweging komen wat naar plaatselijke omstandigheden door u in dezen kan worden tot stand gebracht.

Hoewel eene volstrekte gelijkvormigheid hierin bij vele gemeenten meer wenschelijk dan voor alsnog waarschijnlijk, ja schier onmogelijk is, alvast zij de ware belangstelling algemeener, de vertroosting overvloedig en de wandel in het geloof geheiligd, bij de jaarlijks vernieuwde plechtige voorstelling van Hem, die, nadat Hij de reinigmaking onzer

zielen door zichzelf te weeg gebracht heeft, is gezeten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste hemelen. En zoo worde ook hierdoor de zaligheid vermeerderd dergenen, die eens met de verloste schare eere geven aan het Lam, dat geslacht is, en zich aanbiddend buigen voor den Vader, die ook Zijnen eigen Zoon voor ons niet spaarde.

De God nu des vredes, die den grooten Herder der schapen, door het bloed des eeuwigen Testaments, uit de dooden heeft wedergebracht, namelijk onzen Heer Jezus Christus, die volmake u in alle goed werk, opdat gij Zijnen wil moogt doen, werkende in u hetgeen voor Hem welbehagelijk is door Jezus Christus, Wien zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid!

III.

SYNODALE BRIEF VAN OPWEKKING VAN 22 JULI 1853, OM JAARLIJKS DEN GEDENKDAG DER HERVORMING OPENBAAR GODSDIENSTIG IN DE GEMEENTE TE VIEREN.

Gezegend is en blijft gewis nog altijd bij u de dag van den 31 October, de algemeen erkende gedenkdag der Kerkhervorming. Het was de dag, dien God voor onze vaderen deed aanbreken om ons te bevrijden van dwaling, bijgeloof en gewetensdwang, en te brengen tot die heerlijke vrijheid der kinderen Gods, door Christus zijnen Zoon, ten koste van zijn bloed, verworven; de dag waarop ons weder de vrije toegang werd geopend tot den Bijbel, die rijke bron van waarheid, troost en eeuwig leven, en al die zegeningen ons zijn aangebracht, waarin wij ons met betrekking tot onze hoogste en dierbaarste belangen boven onze Roomschgezinde landgenooten verheugen mogen.

Zoo eenige dag, is en blijft dus ook deze steeds waardig in dankbaar aandenken bewaard te worden. Dat was het dan ook, wat de Synode reeds in 1819 bewoog eene aanschrijving aan de Kerkeraden te doen uitgaan, „om van tijd tot tijd in het openbaar de geschiedenis en de zegeningen der Hervorming in gedachtenis te houden, en vooral op den tijd, als de dag van den 31 October op een Zondag invalt, die gelegenheid te gebruiken om, immers door gebeden en dankzeggingen, deze gebeurtenis Godverheerlijkend te gedenken.”

Het is der Synode van 1853 nochtans bekend, dat deze dag in de Hervormde Kerk niet zoo algemeen en zoo openbaar godsdienstig gevierd wordt, als het gewicht van dien dag, met de herinneringen daaraan verbonden, verdient, en het is in het bewustzijn daarvan, dat zij het van haren plicht heeft geoordeeld, daartoe bovendien door vele achtenswaardige leden der gemeente en kerkelijke vergaderingen aangezocht, U met vernieuwden aandrang uit te noodigen: om dit jaar en voortaan jaarlijks op den 31 October, den erkenden gedenkdag der kerkhervorming, wanneer die op een Zondag invalt en anders op den eersten Zondag in November, openbaar godsdienstig in de gemeente te vieren.

Wij vertrouwen, Broeders! dat gij daartoe onze opwekking wel niet bijzonder zult behoeven. Te dierbaar toch zijn U de zegeningen der Kerkhervorming, dan dat U de dag van den 31 October niet altijd hoogst gedenkwaardig zou blijven en gij met ons niet zoudt willen medewerken, dat door eene godsdienstige herinnering dezer gebeurtenis, hare

weldaden meer algemeen gekend en gewaardeerd worden. Gij weet, — veler hart is er nog vol van — wat er in deze laatste dagen met betrekking tot dat Rome, aan welks juk wij ons ontworsteld hebben, gebeurd is; terwijl gij zijn onveranderlijken toeleg kent, om ons van het goed, voor hetwelk onze vaderen een tachtigjarigen strijd doorgestaan hebben, onze godsdienstvrijheid, te berooven en ons en onze kinderen weder aan zijne heerschappij te onderwerpen. Als hoogst weldadig willen wij ook daarom een plechtig herdenken onzer Kerkhervorming beschouwd hebben. Zóó toch zal deze heugelijke gebeurtenis in gezegend aandenken bewaard blijven, zoo bij ons als bij onze kinderen; een Protestantsche geest in onze gemeenten, zoo krachtig nog onlangs geopenbaard, wakker worden gehouden; eene voegzame gelegenheid voor den leeraar zijn geopend, om onze godsdienstige voorrechten boven onze Roomschgezinde landgenooten meer bepaaldelijk in het licht te stellen en te doen waardeeren, zwakken te wapenen tegen de verleidingen van Rome's proselietenmakers, de kleinmoedigen met vertrouwen te vervullen, twistenden te verzoenen, en allen in de gemeente van Christus, die met ons niet van Rome zijn, in geloof, hoop en liefde te vereenigen, en, terwijl wij niet vergeten van Wien alle goede gaven komen, de harten te stemmen tot dankbare blijdschap in den God onzes heils.

Broeders! wilt dan ons behulpzaam zijn in hetgeen wij met deze beoogen: bevordering van eene meer plechtige en godsdienstige herdenking der Kerkhervorming telken jare in het midden uwer gemeente. God *gebiede daartoe* zijnen zegen en doe het alles strekken tot verheerlijking van zijnen Naam en dien van Jezus Christus zijnen Zoon, in Wien ons leven en het leven is der wereld.

IV.

SYNODALE CIRCULAIRE VAN DEN 22 JULI 1816, TER AANBEVELING VAN DE KERKELIJKE INZEGENING DES HUWELIJKS.

Het geluk der maatschappij heeft een zijner grootste waarborgen in de onschendbaarheid van het huwelijk, en niets beteugelt zoo zeer al wat in den verdorven aard des menschdoms de strekking heeft om dien heiligen band te schenden, als de vrees voor den hoogen en heiligen God.

Het is daarom met zeer wijs overleg, dat de burgerlijke wet, wanneer zij, ettelijke jaren geleden, het eigenlijk contracteeren van het huwelijksverdrag als haar recht voor zich opeischte, eene daarbij komende godsdienstige bevestiging van hetzelve der kerke heeft overgelaten; en waar zou eene plechtige aanroeping van Gods naam betamelijker, en in alles voegelijker kunnen zijn, dan bij het sluiten eener verbintenis, welke door God zelven is ingesteld, door onzen Heer geheiligd en geëerd is, voor den geheelen loop van het leven onherroepelijk aangegaan wordt, en boven alles, wat wij op de wereld ondernemen kunnen, den zegen der Voorzienigheid behoeft?

Den vriend van vaderland en godsdienst, dit overwegende, smart het, de kerkelijke huwelijksinzegening door sommigen gesmaad en veracht te zien, door velen, het zij uit lichtzinnigheid, het zij uit misverstand voorbijgegaan, en hij

wenscht vurig, dat het misbruik, bij kenbaar aanwassende ongodsdienstigheid dreigende toe te nemen, ernstig gestuit en verbeterd worde. — De Synode van vele zijden de gemelde klachte vernemende, en zelve over het gemelde kwaad bedroefd en ontrust, heeft gemeend onder de gewichtige voorwerpen voor hare zorgen, ook aan deze zorge eene plaats te moeten geven; en het is aan haar gepast voorgekomen, eerstelijk aan Zijne Majesteit onzen geliefden Koning, door den heer Commissaris-Generaal voor den Eeredienst in de Hervormde Kerk, eenige verzoeken desaangaande eerbiediglijk te doen; maar vooral om, mede in overleg met zijne Excellentie den Commissaris-Generaal, ulieden te vermanen en te verzoeken, gelijk wij bij deze op het ernstigst u vermanen en op het dringendst verzoeken, dat gij, gedachtig, hoe zeer den Staat gelegen zij aan de trouw van het huwelijk, hoe zeer die trouw in onzen lichtzinnigen tijd, en bij zoo veel hetwelk van vreemde zeden onder ons nog overig is, de steunsels van den godsdienst noodig heeft, hoe zeer in het geheel bij de allergewichtigste onderneming het gebed om den zegen des Allerhoogsten voegende is, de godsdienstige bekrachtiging van het huwelijk niet verwaarloost, integendeel die, beide door uw voorbeeld en ernstigen raad, waar zij gebruikelijk is, in stand houdt, en, waar zij verachtert, zoo veel in u is, terug brengt en herstelt.

In het bijzonder noodigen wij de leeraars der onderscheidene gemeenten, onze geliefde broeders en medearbeiders in het Evangelie, uit om tot het voorschreven doel, bij gepaste gelegenheden, met name bij de aanneming van lidmaten, beide de ouders en jongelieden, de noodige herinneringen en opwekking te geven, en zulks, naar dat het in de onderscheidene gemeenten mocht te pas komen, met bijgevoegden lof over hare nauwgezetheid in deze, of met berisping van haar verzuim. — Mogen wij in het vertrouwen, dat onze medeleeraars in ons geenerlei doel van berisping zullen vermoeden, welke aan meesters, niet aan broeders passen zou, de ernstige opwekking hier nog bijvoegen, om overal, bij de meest gewone zoowel als bijzondere gelegenheden de kerkelijke huwelijksinzegening langs zoo meer statelijk en doelmatig te verrichten, zoodat de heilzame instelling, die wij bij dezen voorstaan, ook door de uitvoering zelve aangeprezen en bevorderd worde.

De Synode eindigt dit woord, hetwelk zij geoordeeld heeft te moeten richten tot de gemeenten onder hare herderlijke zorg, met de hartelijkste aanbeveling aan God en den woorde zijner genade, die machtig is waarheid, liefde, reinheid en al wat goed is, onder haar op te bouwen en te bevestigen. Hem en zijnen grooten Zoon, onzen Goddelijken Verlosser, zij eer en heerlijkheid in alle eeuwigheid!

V.

a. HANDELWIJZE DER KERKERADEN TEN AANZIEN VAN LEDEN, DIE ZICH WILLEN AFSCHEIDEN.

In de zitting van 14 Juli 1836 werd het navolgende vastgesteld:

1⁰. Daar het opzicht over de leden der gemeente aan den Kerkeraad is opgedragen, zoo zullen geene aanzoeken tot afscheiding, hoe ook genaamd, mogen aangeno-

men worden, tenzij zij *behoorlijk* gericht zijn aan den *Kerkeraad*, of aan den *Voorzitter des Kerkeraads*;

2⁰. Om dezelfde reden zal de *kerkelijke* behandeling van gezegde aanzoeken niet door een Predikant of door een ander lid des Kerkeraads, op eigen gezag, maar *door den Kerkeraad*, in eene wettige vergadering, moeten plaats hebben, en behoorlijk *genoteerd* worden;

3⁰. Daar de doop- en lidmaatboeken aanteekeningen behelzen van daadzaken, die op geenerlei wijze ongedaan kunnen gemaakt worden, zoo zal ook, in geen geval, het *royeeren* van iemands naam op dezelve kunnen worden toegestaan;

4⁰. Daar in art. 1 en 2 (thans art. 2 en 3) van het *Algemeen Reglement voor het bestuur der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden* bepaald wordt, wie gerekend moeten worden tot het Hervormd Kerkgenootschap te behooren en te blijven behooren, zoo zal, daarmede overeenkomstig, niemand, die aanzoek doet tot eenige scheiding, beschouwd worden als *werkelijk* gescheiden van het *Hervormd Kerkgenootschap*, tenzij aan den Kerkeraad ten volle blijke, dat zoodanig persoon en *vrijwillig* en *duidelijk* verklaard heeft, die afscheiding te begeeren;

5⁰. In geval er zulk eene *vrijwillige* en *duidelijke* verklaring mocht aanwezig zijn, zal de Kerkeraad, alvorens hem als een afgescheidenen te beschouwen en aan te teekenen, zich ernstig beraden, of er, en zoo ja, welke middelen te beproeven zijn, om den dwalenden te recht te brengen;

6⁰. De openbare afkondiging van de namen der afgescheidenen of van de afscheiding zelve, zal in *geen geval mogen* plaats hebben;

7⁰. Aan de kerkelijke Besturen wordt overgelaten, verder al zulke meer bijzondere maatregelen te nemen, als, behoudens bovengemelde bepalingen, en in derzelver geest, mocht kunnen strekken om de afscheiding, zoo veel mogelijk, te verhoeden of te verhinderen, alsmede hen, die tot bevordering daarvan de hand leenen, kerkelijk te bestraffen.

b. WIJZE VAN HANDELEN TEGENOVER HEN, DIE, NA ZICH AFGESCHEIDEN TE HEBBEN, TOT DE NED. HERV. KERK WENSCHEN TERUG TE KEEREN.

(Circ. der Alg. Synode van 10 Aug. 1891 n⁰. 206.)

Het is u bekend, dat in de laatste jaren onderscheidene personen zich hebben afgescheiden van de Nederl. Herv. Kerk, o. a. door hunne verklaring, dat zij „noch met de organisatie noch met de jurisdictie van de Synodale Hierarchie van 1816 voortaan ook maar het allergeringste meer uitstaande” hebben.

Hier en daar hebben sommigen van deze personen verzocht tot de Ned. Herv. Kerk te mogen terugkeeren en in hunne vroegere rechten hersteld te worden.

De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk heeft daarin aanleiding gevonden te overwegen, op welke wijze zulk een terugkeer, zonder daaraan moeilijkheden in den weg te leggen, het best in het belang der Kerk zou kunnen plaats hebben.

Zij acht het raadzaam, dat overal in dit opzicht met eenparigheid gehandeld worde en geeft u daarom de navolgende gedragslijn in overweging.

In de eerste plaats zullen de kerkelijke Besturen bij het onderzoek

van iedere aanvrage tot hen gericht om weder in den schoot der Nederl. Herv. Kerk opgenomen en in vroegere rechten hersteld te worden, te beoordeelen hebben, of niet alleen het belang van bijzondere personen en gemeenten, maar bovenal of het algemeen belang der Ned. Herv. Kerk toelaat, dat het verzoek tot terugkeer en tot rehabilitatie kan ingewilligd worden.

Voorts zal de eigenaardige toestand, waarin de bedoelde personen verkeeren, in aanmerking genomen behooren te worden.

1⁰. Ten aanzien van personen, die zich van de Ned. Herv. Kerk hebben afgescheiden en medewerkten tot de stichting van zoogenaamde doleerende kerken, doch die in de Ned. Herv. Kerk geen ambten of bedieningen bekleedden.

Voor zoover op de zoodanigen geen tuchtmiddelen toegepast zijn, noch ook op hen art. 3 eerste gedeelte van het Algemeen Reglement is van toepassing verklaard, meent de Algemeene Synode aan de Kerkeraden te moeten overlaten de regeling van de wijze, waarop deze personen weder tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en het bekleeden van kerkelijke bedieningen zullen kunnen worden toegelaten. Eene verklaring evenwel van deze personen, dat zij wenschen te behooren tot de Ned. Herv. Kerk, zooals deze thans georganiseerd is, zal behooren te worden afgelegd.

2⁰. Ten aanzien van personen, wier willekeurige en onrechtmatige handelingen de kerkelijke Besturen noodzaakten op hen tuchtmiddelen toe te passen, doch die, hunne dwaling erkennende, weder in hunne vroegere rechten, met opheffing van de op hen toegepaste tuchtmiddelen, hersteld wenschen te worden, zal moeten gehandeld worden overeenkomstig het voorschrift, vervat in art. 38 al. 2 van het Regl. voor kerkelijk opzicht en tucht.

3⁰. Ten aanzien van personen, aangaande wie, nadat eene tuchtuitspraak tegen hen de geldigheid van eene einduitspraak verkregen had, naar art. 3 eerste gedeelte van het Algemeen Reglement is verklaard, dat zij zoowel door woord als door daad ten duidelijkste getoond hebben zich van de Ned. Herv. Kerk te hebben afgescheiden en dat zij mitsdien niet meer tot haar behooren.

Deze personen hebben hun verzoek om weder in de Kerk opgenomen te worden, in te dienen bij het College, hetwelk dit besluit naar art. 3 eerste gedeelte van het Algemeen Reglement heeft genomen.

Heeft dit Bestuur, na ernstig onderzoek, termen gevonden om bedoeld besluit buiten werking te stellen, dan behooren deze personen zich te wenden tot het kerkelijk Bestuur, dat de toepassing van tuchtmiddelen tegen hen heeft uitgesproken met verzoek om van deze tuchtmiddelen ontheven te worden.

Indien zij tevens ontzet zijn van het lidmaatschap der Ned. Herv. Kerk, behooren zij vooraf overeenkomstig art. 38 al. 2 van het Regl. voor kerkel. opzicht en tucht door den Kerkeraad hunner woonplaats, na raadpleging van het kerkelijk Bestuur, dat ontzetting uit het lidmaatschap heeft uitgesproken, in het lidmaatschap hersteld te worden.

4⁰. Ten aanzien van personen, omtrent wie alleen naar art. 3 eerste gedeelte van het Algemeen Reglement verklaard is, dat zij zoowel door woord als door daad ten duidelijkste getoond hebben zich van de Ned. Herv. Kerk af te scheiden

en dat zij mitsdien niet meer tot haar behooren.

De zoodanigen behooren hun verzoek tot terugkeer te richten tot het kerkelijk Bestuur, hetwelk bedoeld besluit heeft genomen.

Dit bestuur stelt, daartoe termen vindende, bedoeld besluit buiten werking.

Zij worden dan weder hersteld als lidmaten der Ned. Herv. Kerk en bevoegd verklaard tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en het aanvaarden van kerkelijke bedieningen door den Kerkeraad hunner woonplaats, nadat zij, overeenkomstig art. 38 al. 2 laatste gedeelte van het Regl. voor kerkel. opzicht en tucht voor dezen de dáár bedoelde verklaringen en beloften afgelegd hebben.

De Algemeene Synode acht het geraden, dat alom deze regelen gevolgd en toegepast worden en geeft u in ernstige overweging u, bij voorkomende gevallen, daarnaar te gedragen.

Mogen alle kerkelijke Besturen daarbij geleid worden door den Geest der wijsheid en der liefde tot zegen voor de Vaderlandsche Kerk!

Het onder 3⁰ en 4⁰ in deze circulaire voorkomende is, door de Alg. Synode van 1902, bij circ. van 16 Aug. 1902 N⁰ 213, (zie Hand. bl. 148—152, 643—646), vervangen door het volgende:

3⁰. Ten aanzien van personen, aangaande wie, nadat eene tuchtuitspraak tegen hen de geldigheid van eene einduitspraak verkregen had, naar art. 3 eerste gedeelte van het Algemeen Reglement is verklaard, dat zij zoowel door woord als door daad ten duidelijkste hebben getoond zich van de Ned. Herv. Kerk te hebben afgescheiden en dat zij mitsdien niet meer tot haar behooren.

Deze personen worden weder hersteld als lidmaten der Ned. Herv. Kerk door den Kerkeraad hunner woonplaats, nadat zij, overeenkomstig art. 38 al. 2 laatste gedeelte van het Regl. voor kerkel. opzicht en tucht enz., voor dezen de dáár bedoelde verklaringen en beloften hebben afgelegd.

Daarna behooren zij zich te wenden tot het kerkelijk Bestuur, dat de toepassing van tuchtmiddelen tegen hen heeft uitgesproken, met verzoek om van deze tuchtmiddelen ontheven te worden.

Indien zij tevens ontzet zijn van het lidmaatschap der Ned. Herv. Kerk, behooren zij vooraf, overeenkomstig genoemd art. 38 al. 2 door den Kerkeraad hunner woonplaats, na raadpleging van het kerkelijk Bestuur, dat ontzetting uit het lidmaatschap heeft uitgesproken, in het lidmaatschap hersteld te worden.

4⁰. Ten aanzien van personen, omtrent wie alleen naar art. 3 eerste gedeelte van het Algemeen Reglement verklaard is, dat zij zoowel door woord als door daad ten duidelijkste getoond hebben zich van de Ned. Herv. Kerk af te scheiden en dat zij mitsdien niet meer tot haar behooren.

De zoodanigen worden weder hersteld als lidmaten der Ned. Herv. Kerk en bevoegd verklaard tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en het aanvaarden van kerkelijke bedieningen door den Kerkeraad hunner woonplaats, nadat zij, overeenkomstig art. 38 al. 2 laatste gedeelte van het Regl. voor kerkel. opzicht en tucht enz., voor dezen de dáár bedoelde verklaringen en beloften afgelegd hebben.

VI.

UIT HET WETBOEK VAN STRAFRECHT.

ART. **145.** Hij die door geweld of bedreiging met geweld, hetzij

eene geoorloofde openbare godsdienstige bijeenkomst, hetzij eene geoorloofde kerkelijke plechtigheid of begrafenisplechtigheid verhindert, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar.

Art. **146.** Hij die opzettelijk door het verwekken van wanorde of het maken van gedruisch hetzij eene geoorloofde openbare godsdienstige bijeenkomst, hetzij eene geoorloofde kerkelijke plechtigheid of begrafenisplechtigheid stoort, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste eene maand of geldboete van ten hoogste honderdtwintig gulden.

Art. **147.** Met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van ten hoogste honderdtwintig gulden wordt gestraft:

1°. hij die een bedienaar van den godsdienst in de geoorloofde waarneming zijner bediening bespot.

2°. hij die voorwerpen aan eenen eeredienst gewijd, waar en wanneer de uitoefening van dien dienst geoorloofd is, beschimpt.

Art. **449.** De bedienaar van den godsdienst, die, vóor dat partijen hem hebben doen blijken dat haar huwelijk ten overstaan van den ambtenaar van den burgerlijken stand is voltrokken, eenige godsdienstige plechtigheid daartoe betrekkelijk, verricht, wordt gestraft met geldboete van ten hoogste drie honderd gulden.

Indien tijdens het plegen van de overtreding nog geen twee jaren zijn verloopen, sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens gelijke overtreding onherroepelijk is geworden, kan, in plaats van de geldboete, hechtenis van ten hoogste twee maanden worden opgelegd.

REGLEMENT OP HET GODSDIENSTONDERWIJS.

HOOFDSTUK I.

Over het godsdienstonderwijs in het algemeen.

ART. **1.** Het godsdienstonderwijs omvat het onderricht in het bijbellezen, in de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis en in de christelijke geloofs- en zedeleer.

ART. **2.** Het wordt aan kinderen gegeven, zoodra zij tot jaren van onderscheid gekomen zijn, gaat trapsgewijze voort, en is altijd naar de vatbaarheid der onderscheidene leerlingen ingericht.

ART. **3.** Ook bij het onderwijs van mingevorderden wordt een beknopt overzicht van den oorsprong, de uitbreiding en hervorming der Christelijke Kerk gegeven.

ART. **4.** Tot bewaring en vermeerdering van de verkregen kennis en tot bevordering van de zegenrijke vruchten van het godsdienstonderwijs worden Zondagscholen, catechisatiën voor lidmaten en bijbellezingen gehouden.

HOOFDSTUK II.

Over de godsdienstonderwijzers en hunne vereischten.

ART. **5.** Het godsdienstonderwijs is steeds een van de voornaamste plichten van de herders en leeraren.

Waar het noodig is wordt dit onderwijs ook gegeven door daartoe aangestelde godsdienstonderwijzers, onder welke benaming hier en in de volgende artikelen mede onderwijzeressen begrepen worden. Ook candidaten tot den Heiligen Dienst en geordende leeraren buiten vaste bediening zijn bevoegd tot het geven van godsdienstonderwijs.

Artt. 5 en 6 verbieden niet dat particuliere lidmaten godsdienstonderwijs geven. Zie de uitspraken der S. C., 1870 Bijl. B, bl. 268 verv. en 1877 Bijl. B, bl. 235, verv. Dit beginsel der vrijheid is eveneens door de Synode gehandhaafd, toen zij in 1882 een voorstel van het Class. Bestuur van Franeker tot wijziging van artt. 5, 7, 8 en 33 van het Regl. op het godsdienstonderwijs van de hand wees. Handd. bl. 312—315. In deze artt. wordt alleen gesproken van het geven van godsdienstonderwijs van wege den Kerkeraad. Zie art. 20.

ART. **6.** Het recht, om godsdienstonderwijzers in eene gemeente aan te stellen en te ontslaan, berust, overeenkomstig de bepalingen in artt. 14 en 15 van het Synodaal reglement voor de Kerkeraden, bij den Kerkeraad der gemeente. Bij ongevraagd of niet eervol ontslag is er beroep op het Classicaal Bestuur.

Bij den Kerkeraad. D. i., naar de aangehaalde artt., waar een Bijzondere Kerkeraad bestaat, bij dezen. Verg. verder het Alg. Regl. op het beheer der

kerkelijke goederen en fondsen van de Herv. Gemeenten in Nederland en het toezicht daarop (1 Oct. 1870, herzien 1 Juli 1895), art. 18, ook bepaling behelzende omtrent de vaststelling van jaarwedden enz. -- Dit recht is geenszins aan den Kerkeraad ontnomen door de, 15 Jan. 1901 in werking getreden, nieuwe redactie van art. 46 van het Regl. voor kerkel. opzicht en tucht. Zie aldaar.

In hare zitting van 28 Juli 1900 heeft de Synode de circulaire van 12 Aug. 1890 (Hand. 1890, bl. 316, 317), voor zooveel zij bevat eene aansporing tot het aanstellen van godsdienstonderwijzers in vacante gemeenten, buiten werking gesteld en tevens besloten aan de Alg. Syn. Comm. in last te geven geen *nieuwe* verzoeken om dispensatie van art. 23 van het Regl. op de vacaturen in te willigen, wanneer het de bedoeling is de Kerkeraden van vacante gemeenten in de gelegenheid te stellen, gedurende de bestaande vacature, godsdienstonderwijzers in dienst *te nemen.*

ART. **7.** De Kerkeraad maakt voor het godsdienstonderwijs in de gemeente bepaalde verordeningen, hetzij in zijn huishoudelijk, hetzij in een afzonderlijk reglement. Ook stelt de Kerkeraad de instructie voor de godsdienstonderwijzers vast.

De Synode besloot niet te treden in een voorstel van eenige leden der Classis Eindhoven, om aan dit art. eene bepaling toe te voegen, waarbij de Kerkeraden verplicht zouden worden jaarlijks van den toestand van het godsdienstonderwijs in hunne gemeente een verslag te geven aan het Class. Bestuur, en de predikanten en godsdienstonderwijzers om jaarlijks minstens ééne openbare catechisatie te houden, omdat het toezicht op het godsdienstonderwijs aan de Kerkeraden is opgedragen en de Class. Besturen zich bij de kerkvisitatie voldoende kunnen doen inlichten; terwijl de openbare catechisatiën, waar die gehouden werden, weinig belangstelling vonden. 1889, bl. 148.

ART. **8.** (Vervallen en buiten werking gesteld 15 Januari 1886.)

Art. 8, luidende: „Candidaten voor den Heiligen Dienst en geordende leeraren, buiten vaste bediening, maken van hunne bevoegdheid tot het geven van godsdienstonderwijs geen gebruik dan met toestemming van den Kerkeraad en onder het gewone toezicht", — is, op voorstel van den heer BRUNA, door de Synode, 15 Jan. 1886 vervallen verklaard, omdat het aan de genoemde personen beperkende bepalingen oplegt, waaraan onbevoegden, al zijn zij tot dat werk geheel onbekwaam, niet gebonden zijn en de Kerkeraad, door het wegvallen, in geen opzicht verkort wordt in zijn recht om leden het lidmaatschap der Kerk te doen verkrijgen. Daartegen werd aangevoerd, dat de Kerkeraad toezicht moet hebben op het godsdienstonderwijs in den vollen omvang en door het vervallen van het art. het recht der ouderlingen en van dienstdoende predikanten verkort wordt. 1884, bl. 132—135; 1885, bl. 427—432.

ART. **9.** Van deze onderwijzers worden, waar dit noodig is, de meest geschikte tot krankbezoekers verkozen.

ART. **10.** In gemeenten, waar openbare catechisatiën gehouden worden, zijn de aangestelde godsdienstonderwijzers verplicht, daartoe gevraagd zijnde van de leeraren en onder de leiding van dezen, daarbij hunne gaven tot stichting der gemeente te besteden.

ART. **11.** Bovengemelde personen hebben de bevoegdheid [1]), om bijbellezingen en zoogenoemde oefeningen te houden, doch niet dan met uitdrukkelijke toestemming van den leeraar [2]) of de leeraren der gemeente.

1) *Hebben de bevoegdheid.* In het „Regl. op het godsdienstig onderwijs in de Nederl. Herv. Kerk", hetwelk 28 Juli 1847 gearresteerd werd, ter vervanging van dat van 1816, kwam een art. 16 voor van dezen inhoud: „Bovengemelde personen hebben de bevoegdheid, om zoogenaamde *oefeningen* te houden, doch niet dan alleen in de gemeente, tot welke zij behooren, na daar en boven de uitdrukkelijke toestemming van den Leeraar of de Leeraren dier gemeente daartoe bekomen te hebben." Van dit Regl. werd in 1860 door de Syn. Comm. een herzien

concept aan de Synode aangeboden, waarbij de beperking werd weggelaten „niet dan alleen in de gemeente, tot welke zij behooren". De rapporteerende Commissie teekende hierbij aan: „daar intusschen de toestemming van den leeraar of de leeraren ook volgens dit concept gevorderd wordt, kan die beperking, naar ons oordeel, veilig weggelaten worden en wordt alzoo de gelegenheid gegeven om van een goeden godsdienstonderwijzer in eenige naburige gemeente wonende, nut te trekken." In hare zitting van 31 Juli 1860 nam de Synode het alzoo herziene Regl. voorloopig aan, om het aan de consideratiën der Kerk te onderwerpen. Slechts één Kerkbestuur verkoos het oude art. 16 boven het voorl. aangenomene, hetwelk nu, ten slotte, met invoeging van de woorden „bijbellezingen" en herstelling van de woorden „toestemming van den leeraar of de leeraren", in plaats van „toestemming van den Kerkeraad", zooals de rapp. commissie geadviseerd had, als art. 11 in den tegenwoordigen vorm werd vastgesteld. 1847, bl. 245; 1860, bl. 150, 172, Bijl. B, bl. 119; 1861, bl. 214, 219, 298 (waar vóór „wordt aangenomen met behoud", is uitgevallen „art. 11."), 352. — Op dezen grond werd een voorstel om aan art. 11 een art. 11* toetevoegen, van dezen inhoud: „Wanneer eene gewone godsdienstoefening eener gemeente, bij gebrek aan een leeraar als voorganger, zou moeten stilstaan, kan de Kerkeraad dier gemeente de leiding dier godsdienstoefening opdragen aan een door hem daartoe geschikt geachten godsdienstonderwijzer, behoudens de goedkeuring van den leeraar of de leeraren der gemeente, of van den consulent" als onnoodig afgewezen, daar art. 11 daar reeds in voorziet. 1896, bl. 218, 241. Bij de Circulaire der Synode dd. 24 Aug. 1894 aan de Class. Besturen, over de leiding van openbare godsdienstoefeningen door onbevoegden (1894, bl. 195—197), lette men op het onderscheid tusschen „openbare godsdienstoefeningen" en „bijbellezingen en zoogenoemde oefeningen". De inlichting, door de Syn. Comm. dd. 25 Nov. 1895 aan den Praeses van het Class. Best. van Kampen over deze Circulaire gegeven, is, als niet juist zijnde, teruggenomen. 1896, Bijl. B, bl. 252, Hand. bl. 216, 241. — Vgl. verder het aangeteek. bij art. 25 Regl. Vac. en art. 21 Regl. Kkrd.

2) *Toestemming van den leeraar.* Deze toestemming zal in gemeenten met één predikant, in geval van vacature, moeten gegeven worden door den consulent. Verg. artt. 9 en 15 van het Regl. op de Vacaturen.

Art. **12.** Het getal der godsdienstonderwijzers is in iedere gemeente naar hare behoefte bepaald. De keuze geschiedt door den Kerkeraad, in gemeenten van één predikant op voordracht van dezen; in andere gemeenten op voordracht van hen, aan wie het toezicht over het godsdienstonderwijs is opgedragen.

Het getal, enz. Een in 1869 door de Synode voorloopig aangenomen wijziging van dit art., luidende: „De bepaling van het getal godsdienstonderwijzers en hunne benoeming geschiedt door den Kerkeraad; in gemeenten van drie of meer predikanten op voordracht der Commissie van Toezicht op het Godsdienstonderwijs", is in 1870 verworpen. Zie: 1869, bl. 7, 8, 122—124, 157, 158, 166, 167, 180; 1870, bl. 85—87, 151, 152.

Art. **13.** De bevoegdheid tot de betrekking van godsdienstonderwijzer wordt verkregen door het ondergaan van een examen.

Om tot het examen te worden toegelaten wordt gevorderd 1):

1°. dat men sedert twee jaren lidmaat zij der Hervormde Kerk en zich voorbeeldig hebbe gedragen;

2°. dat men zich tot het geven van godsdienstonderwijs gedurende ten minste twee jaren geoefend en voorbereid hebbe in alles, wat tot het examen behoort, onder opzicht van één of meer leeraren der Hervormde Kerk;

3°. dat men op den dag der aangifte den leeftijd van 23 jaren bereikt hebbe 2).

Bij de aangifte tot het examen moeten ten deze de noodige schriftelijke bescheiden worden overgelegd.

1) *Om tot het examen*, enz. Een voorstel van leden der Class. Verg. van Eindhoven, „om op te nemen de bepaling dat men, om tot het examen te worden toegelaten, moet overleggen eene akte als hulponderwijzer of onderwijzer voor het gewoon lager onderwijs, en dan uit art. 15 te laten wegvallen de vakken Ned. taal en onderwijskunde, is door de Synode onaannemelijk geacht als te veel eischende en gevaarlijk in de gevolgen. 1879, bl. 61, 62, 90.

2) *Den leeftijd van 23 jaren bereikt hebbe.* Deze woorden zijn, volgens definitief besluit der Synode in 1877, gekomen in plaats van: „*niet ouder zij dan 35 jaren*", terwijl te gelijker tijd de laatste al. van dit art., luidende: „*Van de bepaling, den leeftijd betreffende, kan door de Synode of Syn. Comm. dispensatie worden verleend, op verzoek van het Class. Best., met overlegging van gunstig advies van den Kerkeraad*", is weggenomen, en zulks op grond voornamelijk, dat de vermenigvuldiging van verzoeken om dispensatie de bestaande bepaling onhoudbaar maakte; dat deze bepaling ook onnoodig is, daar toch het examen dient om de geschiktheid voor de betrekking van godsdienstonderwijzer te beoordeelen; en dat, met het oog op hetgeen art. 50 van het Regl. op de Vacaturen omtrent de beroepbaarheid voor de predikantsbetrekking bepaald is, de wijziging aannemelijker is. Zie Handd. 1876, bl. 18, 27, 201—203, 405, 406 en voorts die van 1877.

Art. **14.** Het examen wordt, na behoorlijke aangifte in een voorgaande vergadering, kosteloos afgenomen door het Classicaal Bestuur, waaronder de gemeente, tot welke de bedoelde personen behooren, ressorteert 1); of, voor zooveel de Waalsche gemeenten betreft, door de Commissie, aan welke de zaken der Waalsche kerken zijn opgedragen.

De Waalsche Commissie gedraagt zich ook naar de bepalingen van dit reglement, behoudens de uitzonderingen, welke de bijzondere inrichting der Waalsche kerken vereischt.

1) *Waaronder de gemeente ... ressorteert.* Een verzoek van de Class. Verg. van Haarlem, om in plaats van deze woorden te lezen: „waarbij het verzoek om toelating tot het examen is ingediend", werd niet ingewilligd, uit overweging, dat er geen reden is om af te wijken van den wettelijken en logischen samenhang van de gemeenten en de Besturen in de Nederl. Herv. Kerk. 1893, bl. 133.

Art. **15.** Het examen gaat over de volgende vakken:

a. gronden van de Nederlansche taal; meer bijzonder mondelinge en schriftelijke proeven van bekwaamheid om zich in goed Nederlandsch uit te drukken; en van de onderwijskunde;

b. algemeene inhoud en geschiedenis der Bijbelboeken;

c. het behoorlijk lezen en verklaren van den Bijbel; inzonderheid van de historische boeken des Nieuwen Testaments;

d. bijbelsche en kerkelijke geschiedenis;

e. Christelijke geloofs- en zedeleer.

Zij die bij de aangifte tot het examen hebben overgelegd eene akte van bekwaamheid als onderwijzer, volgens art. 56*a* der wet op het Lager Onderwijs, of een bewijs van bevoegdheid tot het geven van onderwijs in de Nederlandsche taal aan eene inrichting van Middelbaar of van Hooger Onderwijs, worden van het examen in de Nederlandsche taal vrijgesteld.

Het eerste gedeelte van art. 15, onder *a—e*, is in werking getreden 15 Jan. 1890, en heeft de bedoeling om bij het examen, meer dan tot dien tijd geschiedde, te doen letten op *kennis der Nederlandsche taal.* De laatste alinea: „*Zij die bij de aangifte — vrijgesteld*" trad in werking 31 Jan. 1899.

Art. **16.** Nog worden bij het

examen voldoende proeven gevorderd van geschiktheid tot het geven van onderwijs, zoowel aan kinderen als aan meer bejaarden, in tegenwoordigheid van één of meer leeraren af te leggen.

Art. **17.** Het examen duurt ten minste drie uren.

Onder deze uren wordt niet gerekend de tijd, voor proeven van geschiktheid tot het geven van onderwijs gevorderd [1]).

[1]) In de zitting van 21 Aug. 1889 is de duur van het examen op ten minste *drie* uren vastgesteld, in plaats van (zooals vroeger) op *twee.*

Art. **18.** Wanneer iemand bij zijn examen is afgewezen, wordt hij door het Classicaal Bestuur niet weder tot een examen toegelaten, dan na zich ten minste nog één jaar volgens art. 13, 2⁰, geoefend te hebben.

Ook bij verandering van woonplaats is alleen het Classicaal Bestuur, dat hem heeft afgewezen, tot het afnemen van een hernieuwd examen bevoegd.

Die driemalen is afgewezen wordt niet weder tot een examen toegelaten.

Art. **19.** Geen akte tot het geven van godsdienstonderwijs wordt verkregen, dan nadat zich ten minste twee derden [1]) der stemmen van het Classicaal Bestuur (der Waalsche Commissie) voor de toekenning verklaard hebben, en de geëxamineerde hierop deze [2]) belofte heeft onderteekend:

„Wij ondergeteekenden, bij het Classicaal Bestuur van .... (de Waalsche Commissie), geëxamineerd en toegelaten tot het geven van godsdienstonderwijs, beloven, dat wij, in gehoorzaamheid aan onze roeping, daarin met ijver en trouw zullen werkzaam zijn, om, overeenkomstig de beginselen en het karakter van de Hervormde Kerk hier te lande, het Evangelie van Jezus Christus te onderwijzen en te verkondigen, en de belangen van het Godsrijk, en, in overeenstemming hiermede, die der Nederlandsche Hervormde Kerk, met opvolging harer verordeningen, naar vermogen te behartigen."

[1]) *Twee derden.* Een voorstel van het Class. Best. van Utrecht om voor de beslissing omtrent de toelating (ook tot de Evangeliebediening) slechts de volstrekte meerderheid te vorderen, is niet aangenomen. 1867, bl. 98, 119.

[2]) Vroeger stond hier „verklaring en belofte." De oorspronkelijke belofte werd gewijzigd 15 Jan. 1883 en 1 Jan. 1888.

Art. **20.** Na het onderteekenen van deze *verklaring en* [1]) belofte, stelt het Bestuur (de Commissie) aan den geëxamineerde de volgende akte van toelating ter hand:

„Het Classicaal Bestuur van .... (de Waalsche Commissie), geëxamineerd hebbende N. N. geboortig van .... oud .... jaren, wonende te ...., verklaart hem (haar) bevoegd, om te staan naar den post van godsdienstonderwijzer (godsdienstonderwijzeres) en gerechtigd om, na verkiezing door den Kerkeraad eener gemeente, in die gemeente godsdienstonderwijs te geven, overeenkomstig de bepalingen van het Reglement op het Godsdienstonderwijs in de Nederlandsche Hervormde Kerk."

[1]) Hier moeten de woorden *verklaring en*, volgens het gewijzigde art. 19, uitvallen.

Na verkiezing, enz. Een voorstel om het beperkende in deze bepaling op te heffen, zoodat althans aan den godsdienstonderwijzer, die niet door de gemeente, waardoor hij is aangesteld, bezoldigd

wordt, de bevoegdheid zou worden toegekend om in eene andere gemeente godsdienstonderwijs te geven, is onaannemelijk geoordeeld, omdat daarmede aan den godsdienstonderwijzer eene bevoegdheid zou worden gegeven, die niet aan gevestigde predd. bij de regll. is toegestaan en daardoor ook de strekking van het geheele regl. zou worden uit het oog verloren, als ingericht om de opleiding te regelen voor het bekleeden van den post van godsdienstonderwijzer in eene of andere gemeente. 1864, bl. 32, 33, Bijl. B, bl. 36.

Art. **21.** Om in eenig Classicaal ressort de betrekking van godsdienstonderwijzer te aanvaarden, wordt de akte van toelating door het Bestuur van dat ressort geldig gekeurd, op vertoon van voldoend bewijs omtrent zijnen christelijken wandel gedurende de laatste twee jaren, afgegeven door den Kerkeraad zijner woonplaats en, indien hij gedurende die twee jaren binnen meer gemeenten heeft gewoond, door de Kerkeraden dier gemeenten. Bij toepassing van art. 49 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht enz. wordt deze akte voor bepaalden of onbepaalden tijd ingetrokken [1]).

Allen, die onder het bestaan van het Reglement van 1816 tot het geven van godsdienstonderwijs zijn toegelaten, behouden de rechten hun in art. 25 van hetzelve gewaarborgd [2]).

[1]) Deze alinea (in werking getreden 1 Jan. 1898) was vroeger in tweeën gesplitst en luidde: „Op het vertoonen van deze akte van toelating is de geëxamineerde verkiesbaar in het Classicaal ressort, waartoe hij behoort.

„Om in eenig ander Classicaal ressort verkiesbaar te zijn, wordt zijne akte van toelating door het Bestuur van dat ressort geldig gekeurd op vertoon van voldoend bewijs omtrent zijnen Christelijken wandel gedurende de laatste twee jaren. Bij toepassing van art. 49 van het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht wordt deze akte ingetrokken." De op voorstel van den Ring Uithuizermeden aangebrachte wijziging maakt voor den godsdienstonderwijzer het solliciteeren gemakkelijker. 1896, bl. 184, 185, 191, 197, 198; 1897, bl. 155—157, 250; 1898, Bijl. B, bl. 181, 185. Het geldig keuren der akte van toelating is alleen afhankelijk van den Christelijken wandel van den godsdientonderwijzer; de bepaling van *twee jaren* is in overeenstemming met art. 13, 1°. Zie: 1863, bl. 11, 296—298; 1864, bl. 104, 108, 131. De woorden *„voor bepaalden of onbepaalden tijd"* zijn eene toevoeging van 1897, daar de intrekking der akte zonder deze aanvulling tot onbillijkheid zou kunnen leiden. Eene in 1868 voorloopig aangenomene aanvulling van dit art., houdende bepaling, „dat de intrekking wordt geacht geschied te zijn, als de geëxamineerde bij vertrek naar elders niet binnen drie maanden de akte van bevoegdheid heeft doen viseeren door het Class. Best., in welks ressort hij zich metterwoon heeft gevestigd, behalve om voldoende redenen ter beoordeeling van dat Class. Best., en dat van het vervallen der akte kennisgeving geschiedt in het kerkelijk orgaan", is ten volgenden jare onaannemelijk geacht. 1868, bl. 181, Bijl. B, bl. 72—76; 1869, bl. 79—82, 104.

[2]) *Hun in art.* 25 *van hetzelve gewaarborgd.* Dat art. luidde: „Deze akte van admissie zal door elk ander Classicaal Bestuur, waaraan dezelve vertoond wordt, geldig gekeurd worden, om verkiesbaar te zijn onder deszelfs ressort. Allen, die dusverre door de Kerkeraden tot het geven van godsdienstonderwijs zijn toegelaten, zullen worden opgeroepen, om te ontvangen, zonder examen, eene akte tot voortzetting van het godsdienstonderwijs, onder verbintenis en onderteekening als in art. 22 is bepaald; bij verplaatsing nochtans zullen zij verplicht zijn zich aan het examen te onderwerpen van het Classicaal Bestuur, waaronder hunne nieuwe woonplaats behoort."

Art. **22.** Bij de vervulling der posten van voorlezers, voorzangers, kosters en andere personen, die onder dergelijke namen in het genot treden van inkomsten uit kerkelijke goederen der Hervormden voortspruitende, zoeken de Kerkeraden

het daarheen te richten, dat, bij gelijke bekwaamheid tot de bedieningen, waarvoor zij in aanmerking komen, zij in den regel verkozen worden, die een bewijs overleggen van bij een Classicaal Bestuur als godsdienstonderwijzer te zijn geëxamineerd en toegelaten. Vóór hunne aanstelling in de kerkelijke bediening verbinden deze zich alsdan schriftelijk, om godsdienstonderwijs te geven aan Hervormde schoolkinderen, indien en zoolang de predikant of commissie (art. 19) dit oorbaar acht en op zoodanige wijze en met zoodanige bezoldiging, als de predikant of de commissie, in overleg met hen bepaalt, zonder daardoor de bevoegdheid te hebben om godsdienstonderwijs aan anderen te geven, tenzij ze door den Kerkeraad daartoe zijn of worden toegelaten.

In de zitting van 11 Aug. 1897 werd rapport uitgebracht over een voorstel van de H.H. C. A. C. KRUIJDER en Dr. A. W. BRONSVELD, tot aanvulling van het Regl. op het Godsd. onderwijs met 7 artt. achter art. 22, bedoelende de groote onbekendheid van vele, vooral jeugdige leden der Kerk met de Bijbelsche geschiedenis wegtenemen, door het vormen van eene nieuwe categorie van personen, die de bekwaamheid en de bevoegdheid bezitten, om kinderen bekend te maken met de bijbelsche geschiedenissen, die zulk een groote aantrekkelijkheid hebben voor het jeugdig gemoed. Na de in het voorstel gebrachte wijziging om het examen, waarbij de bevoegdheid tot het geven van dat onderwijs verleend zou worden, niet te doen afnemen door de plaatselijke Commissie van Godsdienstonderwijs, of, waar die niet bestaat, door den Kerkeraad (zooals voorgesteld was), maar door het Class. Bestuur, werd het voorstel met 14 tegen 3 stemmen aangenomen en werden van de Class. Verg. van 1898 de consideratiën gevraagd over de „Invoeging van eenige nieuwe artikelen in het Syn. Regl. op het Godsd.-onderwijs, Hoofdstuk II, achter art. 22." Het optreden van bedoelde onderwijzers werd echter in de Kerk door weinigen en dan nog alles behalve vurig begeerd en door zeer velen met nadruk ontraden, waarom de Synode in 1898, zonder hoofdelijke stemming, besloot de toevoeging niet vast te stellen. Hand. 1898, bl. 288—292.

HOOFDSTUK III.

Over het godsdienstonderwijs, inzonderheid in scholen, godshuizen, openbare gestichten en voor armen.

ART. **23.** Alle predikanten zijn gehouden het gansche jaar door wekelijks even getrouw catechetisch onderwijs te geven, als zij wekelijks Gods heilig woord verkondigen.

ART. **24.** De Kerkeraden zorgen zooveel mogelijk, dat aan de Hervormde schooljeugd ééns of meermalen in de week godsdienstonderwijs gegeven worde.

ART. **25.** In alle diaconiescholen, en voorts ook in alle godshuizen, verbeterhuizen en gevangenissen, waar zulken gevonden worden die tot de Hervormde Kerk behooren, als ook aan de Hervormde krijgslieden wordt godsdienstonderwijs gegeven.

Zooveel mogelijk wordt desgelijks voor de openbare en bijzondere lagere, alsmede voor de middelbare[1]) en hoogere scholen de gelegenheid tot het ontvangen van godsdienstonderwijs geopend.

Dit onderwijs wordt gegeven, hetzij door de leeraren[2]), daartoe door de Commissie van Toezicht uitgenoodigd, hetzij door anderen, daartoe volgens dit reglement bevoegd.

[1]) *De middelbare scholen.* Naar aanleiding van een adres van de Class. Verg. van Middelburg, waarin gewezen werd

op het treurig verschijnsel, dat men de leerlingen van scholen van meer uitgebreid lager onderwijs, Hoogere Burgerscholen, Normaalscholen, Gymnasiën enz. op vele plaatsen niet ter catechisatie kan doen komen voor laat in den avond, als zij naar lichaam en geest zijn afgemat, werd door de Synode een schrijven gericht tot den Minister van Binnenl. Zaken, om er ernstig bij Z. Exc. op aan te dringen, dat dezelfde milde, vrijgevige bepalingen, die, ten opzichte van het godsdienstonderwijs, aan de lagere scholen reeds gemaakt zijn, ook bij de inrichtingen van meer uitgebreid lager en middelbaar onderwijs, door den Staat ingesteld of van Rijkswege gesubsidieerd, mogen gemaakt worden en ook daar dus, bij het opmaken van het leerplan, met het godsdienstonderwijs moge rekening worden gehouden en wekelijks minstens één der morgenuren daarvoor beschikbaar worde gesteld. De Minister gaf hierop ten antwoord, dat „wanneer vanwege eenige kerk of leeraar eene regeling wordt gewenscht, daarvoor de aangewezen weg is, dat overleg worde gepleegd met het schooltoezicht, of met den directeur der inrichting van onderwijs. Mocht in dat geval de noodige medewerking ontbreken, dan zal de Regeering doen wat binnen den kring harer bevoegdheid ligt, ten einde die medewerking te verkrijgen." 1889, bl. 67—69, 95—97; 1890, Bijl. B, bl. 305. In dezelfde zaak wendde de Synode zich ook in 1898 tot den Minister van Binnenl. Zaken, naar aanleiding van een adres van den heer M. J. ADRIANI N.ZN. c. s. door verschillende Class. Vergg. ondersteund. 1898, bl. 104—106, 387, 388.

2) *De leeraren.* Hierachter weggenomen: „of hoogleeraren". 15 Jan. 1879.

De Wet van 17 Aug. 1878 (Stsbl. 127, gewijzigd bij de wet van 24 Juni 1901, Stsbl. 187) tot regeling van het Lager Onderwijs bepaalt in art. 22:

„Bij de regeling der schooltijden wordt door het vrijgeven van uitdrukkelijk in de regeling genoemde uren gezorgd, dat de schoolgaande kinderen van de godsdienstleeraren godsdienstonderwijs kunnen genieten.

Onder voorwaarden, door burgemeester en wethouders in overleg met den districts-schoolopziener te bepalen, worden de schoollokalen, des noodig verwarmd en verlicht, voor dit godsdienstonderwijs beschikbaar gesteld.

Bij verschil is het laatste lid van het voorgaande artikel toepasselijk." (aldus luidende: „Bij verschil tusschen burgemeester en wethouders en den districts-schoolopziener beslist Onze Minister, die met de uitvoering dezer wet belast is.")

ART. **26.** Die met dit onderwijs zijn belast, gedragen zich bij het geven daarvan naar de rechten, hun toegekend en naar de plichten, hun opgelegd door de staatsverordeningen.

In het bijzonder hebben zij, dien het aangaat, de bepalingen in acht te nemen van de *Instructie wegens de godsdienstoefening in de groote strafgevangenissen en in de burgerlijke en militaire huizen van verzekering*, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 11 October 1826, litt. C.

De uitreiking van deze instructie aan de betrokken personen bij hunne aanstelling wordt daarom aan de Commissie aanbevolen.

Zie deze Instructie Bijlage I bij dit Reglement.

ART. **27.** Wanneer dit godsdienstonderwijs niet anders dan op *tijden* van gewone godsdienstoefeningen kan gegeven worden, is het alleen toegankelijk voor hen, die tot de bedoelde scholen en gestichten in betrekking staan of op het godsdienstonderwijs toezicht hebben.

ART. **28.** Wat de genoemde *gestichten* aangaat, wordt het onderwijs in de gebouwen zelve gegeven. Alle Protestanten, daarin verpleegd, worden daarbij toegelaten; maar geene personen van andere gezindten hebben toegang tot dit onderwijs, tenzij zulks uitdrukkelijk door hen verlangd wordt en zij hiertoe eene bijzondere vergunning van de bestuurders of regenten verkregen hebben.

Art. **29.** Aan behoeftige personen wordt het godsdienstonderwijs om niet gegeven.

Art. **30.** Overeenkomstig de bepalingen door de Regeering gemaakt of nog te maken ten aanzien van het godsdienstonderwijs, zoo in de koloniën van den Staat als op 's lands schepen, wordt dit reglement, naar gelang der omstandigheden toegepast op de vorming en het examen van de daarvoor bestemde onderwijzers, gelijk ook wat het toezicht over hen betreft.

's Lands schepen. Zie Bijlage II bij dit reglement.

HOOFDSTUK IV.

Over het toezicht op het Godsdienstonderwijs.

Art. **31.** De Classicale Besturen zien toe, dat niet alleen in vacature, maar ook bij langdurige ongesteldheid des predikants of andere onvoorziene omstandigheden, in de bestaande behoefte aan godsdienstonderwijs met gelijke zorgvuldigheid worde voorzien als ten aanzien van de openbare Evangelieprediking plaats vindt.

Art. **32.** Den godsdienstleeraren is aanbevolen hun, die zich tot het geven van godsdienstonderwijs wenschen bekwaam te maken, de vereischte hulp en opleiding daartoe te geven. In groote gemeenten wordt dit werk aan één of meer leeraren opgedragen, die daartoe door den Kerkeraad worden uitgenoodigd.

Art. **33.** Het toezicht over het godsdienstonderwijs, gegeven door ondergeschikte personen, is opgedragen aan den Kerkeraad der gemeente (art. 6).

In iedere gemeente van drie of meer predikanten bestaat eene commissie, die dit toezicht namens den Kerkeraad uitoefent.

Art. **34.** De Kerkeraad benoemt deze commissie jaarlijks uit zijn midden; zij bestaat uit een gelijk getal van predikanten en ouderlingen.

Art. **35.** De keus der leerboeken en leervakken, voor ondergeschikte godsdienstonderwijzers, wordt opgedragen aan hen, die in hunne gemeenten het toezicht hebben over het godsdienstonderwijs.

Art. **36.** De Commissie van toezicht beijvert zich om eene behoorlijke bezoldiging te verkrijgen voor hen, die belast zijn met het onderwijs bij artt. 25 en 29 bepaald.

Waar geene voldoende fondsen hiervoor bestaan, tracht zij zelve de zoodanigen bijeen te brengen, en beheert deze onder verantwoording aan den Kerkeraad.

Zij biedt de behulpzame hand aan verdienstelijke krankbezoekers en Godsdienstonderwijzers, die door ouderdom of ziekte tot waarneming van hun werk onbekwaam geworden zijn, ter verkrijging van een billijk pensioen.

Art. **37.** Zij bezoekt de inrichtingen van Godsdienstonderwijs, die aan hare zorg bepaaldelijk zijn aanbevolen, ten minste tweemalen des jaars opzettelijk, terwijl elk van hare leden tot deze inrichtingen altijd den toegang heeft, na overleg, waar dit vereischt wordt, met regenten of bestuurders.

HOOFDSTUK V.

Over het aannemen en bevestigen van lidmaten.

Art. **38.** De aanneming [1]) van

lidmaten geschiedt van wege den Kerkeraad [2]).

Zij, die als lidmaten der Kerk wenschen te worden aangenomen [3]), melden zich daartoe aan bij den predikant hunner gemeente; in gemeenten van twee of meer predikanten, bij den predikant, die hen heeft onderwezen, of, zoo zij niet tot de leerlingen van een der predikanten behooren, bij den predikant hunner keuze.

De Kerkeraad, na zich te hebben verzekerd, dat er tegen het zedelijk gedrag der aannemelingen geene bezwaren zijn [4]), vaardigt tot de aanneming af den predikant, bij wien de aangifte heeft plaats gehad, en één of meer ouderlingen.

Door den predikant wordt, met inachtneming van de vatbaarheid en de ontwikkeling der aannemelingen, een onderzoek ingesteld naar hunne kennis van de Christelijke geloofsen zedeleer en van de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis, met name ook van die der Hervorming. Het onderzoek wordt zóó ingericht, dat de aannemelingen gelegenheid erlangen, niet alleen om van hunne verkregen kennis te doen blijken, maar ook om belijdenis af te leggen van hun Christelijk geloof.

Wordt de mate der verkregen kennis door de meerderheid van de afgevaardigden des Kerkeraads voldoende bevonden, dan heeft de aanneming voortgang, wanneer de aannemelingen zich bereid verklaren toestemmend te antwoorden op de vragen, die hun naar art. 39 zullen worden gedaan [5]).

De aanneming geschiedt namens den Kerkeraad door den predikant.

Elk predikant heeft het recht, zijne eigen aannemelingen te bevestigen.

In de zittingen van 21 en 22 Aug. 1900 nam de Synode voorloopig (om er de consideratiën der Kerk op in te winnen) de toevoeging aan (tusschen de alinea's 6 en 7) van deze alinea:

„De aanneming heeft plaats zonder dat „van de leerlingen wordt gevorderd, dat „zij de verplichte bijdrage voor de Gene„rale Kas ten behoeve van de Neder„landsche Hervormde Kerk hebbeu voldaan."

De bedoeling van de bovenstaande toevoeging was het wegnemen van het misverstand, dat het betalen der verplichte bijdrage aan de Generale Kas zou zijn de voorwaarde, waaronder men het lidmaatschap van de Kerk verwerft, en als ware het den toegang tot het H. Avondmaal koopt. Het bleek echter, dat in deze zaak veel misverstand heerscht, terwijl sommigen van oordeel waren, dat de toevoeging niet aan *deze* plaats moest worden opgenomen. Zij werd 14 Aug. 1901 afgewezen. Hand. 1900, bl. 445—447, 459; 1901, bl. 397—405.

1) *De aanneming*, enz. Een vraag door den heer MOUNIER, in 1824, gedaan: „Welk middel zou er kunnen uitgedacht worden, waardoor, zooveel mogelijk, de leeraren, bij het aannemen tot lidmaten, van personen buiten hunne gemeente geboren, zich zouden kunnen verzekeren, of dezelve *al* dan *niet* gedoopt zijn?", werd door de rapporteerende Commissie beantwoord door als het gereedste middel te noemen de afvordering van een *doop-attest*; maar om geen onnoodige vermeerdering van formaliteiten aan te brengen en aan geringe lieden ten platten lande (waar de oude doopboeken voor het grootste deel zich niet meer in handen der Kerkeraden bevinden) geen nieuw voorwendsel te geven om het doen van belijdenis uittestellen, durfde zij dezen maatregel niet aanraden. Daarom „oordeelde de Comm. best, dat de predikanten, in gewone gevallen, zich bepalen bij hetgeen tot nog toe, bij velen hunner althans, gebruikelijk was: dat zij, n.l., aan de aankomende lidmaten de duidelijke en ernstige vraag voorstellen, of zij reeds gedoopt zijn, en hen onderrigten, dat zij, zoolang zij niet gedoopt zijn, niet als lidmaten der Hervormde Kerk kunnen beschouwd worden. Terwijl het, in die onverhoopte gevallen, dat eene valsche opgave mogt kunnen vermoed worden. of dat er bij den per-

soon zelve twijfel bestaat, aan den leeraar blijft vrijgelaten, zich, door het vragen van een doop-attest of andere doelmatige middelen, van de waarheid der zaak te overtuigen. In dien geest kan eene aanschrijving worden gedaan", waarvan de Comm. een concept overlegde. „De Synode heeft, met opzigt tot het *eerst* behandelde punt, geoordeeld, dat, indien er bepalingen op dit stuk behoorden gemaakt te worden, die, welke bij het rapport waren voorgeslagen, allereerst moesten in aanmerking komen; doch, ofschoon zij wenschte hieraan met vrucht de hand te kunnen slaan, heeft zij, vreezende, dat nadere wettelijke bepalingen *alle* zwarigheden, die omtrent deze zaak konden voorkomen, niet zouden wegnemen, en welligt aanleiding kunnen geven tot onaangenaamheid en onorde, voor als nog (evenals in 1820 ter wering van het misbruik der aanneming tot het lidmaatschap bij eene gemeente, tot welke men niet behoort) gedifficulteerd nadere bepalingen te maken." „Ook ten aanzien van het *andere* punt door de Comm. behandeld, heeft de Synode, vertrouwende dat elk nadenkend leeraar bij het aannemen van personen tot lidmaten der gemeente, vooral bij het aannemen derzulken, die hem te voren geheel en al onbekend zijn geweest, hierop behoorlijk acht geeft, de uitvaardiging eener opzettelijke aanschrijving desaangaande min noodzakelijk gekeurd." Handd. van dat jaar, bl. 14, 15, 55—57. Voorstellen, later door den ring Elst, door de Class. Verg. van Gouda, door den Waalschen Kerkeraad te Amsterdam en door de Class. Vergg. van Amersfoort, Wijk bij Duurstede en Arnhem en den Kerkeraad van Tzummarum ingediend om het overleggen van een doopbewijs bij de aanneming tot lidmaten verplichtend te stellen, of niemand als lidmaat in te schrijven, die niet, des gevorderd, het bewijs kan leveren, dat hij den Heiligen Doop heeft ontvangen, zijn, wegens vele daaraan verbonden bezwaren en omdat de Synode „het verzuim van ouders, die den H. Doop voor hunne kinderen niet begeeren, niet zóó wijd verbreid achtte, dat kerkelijke maatregelen er tegen zouden noodig zijn" eveneens niet aangenomen. Zie 1837, bl. 98, 99, 131, 134; 1865, bl. 197—200, 202—205, 225, 226; 1874, bl. 367—371, 376; 1876, bl. 393; 1877, bl. 146, 180; 1882, bl. 344—349; 1888, bl. 110, 238—241. Dit is ook nog geschied in 1895, naar aanleiding van een voorstel van de Class. Vergadering van Heusden (Hand. 1895, bl. 75—77), bij welke gelegenheid opgemerkt werd, dat in het Pl. Regl. van den Kerkeraad der Waalsche Gemeente te Amsterdam de bepaling voorkomt, dat de aannemelingen moeten gedoopt zijn; maar in 1896 werd, na verwerping van een rapport, waarbij geadviseerd werd „dat noch art. 14 Syn. Regl. voor de Kerkeraden, noch art. 38 Syn. Regl. op het Godsd.onderwijs behoeven en behooren aangevuld te worden", een voorstel van Dr. A. W. BRONSVELD voorloopig aangenomen, om aan art. 38 Regl. Godsd.onderwijs eene nieuwe alinea toe te voegen, van dezen inhoud: „Niemand wordt aangenomen, zonder dat, zoo mogelijk, duidelijk is gebleken, dat hij is gedoopt, of anders bereid is zich vóór of bij de bevestiging te laten doopen." 1896, bl. 276—280, 445, 446, 765. Het werd echter door de Synode in 1897, na breedvoerige discussiën, mede op dezen grond, dat men niet reglementeeren moet wat van zelf spreekt, verworpen met 10 tegen 9 stemmen. 1897, bl. 158—173. — Verg. ook de aant. bij art. 2 van het Alg. Reglement.

2) *Van wege den Kerkeraad.* Verg. Regl. voor de Kerkeraden, art. 14, 5°.

3) *Zij, die als lidmaten der Kerk wenschen*, enz. Sedert 1869 heeft de Synode jaar op jaar zich bezig gehouden met pogingen, om door eene veranderde regeling van de aanneming en bevestiging van nieuwe lidmaten aan vele tegen de bestaande bepalingen ingebrachte bezwaren te gemoet te komen, doch zonder tot eene allen bevredigende oplossing der z.g. belijdenisquaestie te kunnen geraken. De gedrukte Handelingen der Synode geven mededeeling van de vele uitvoerige beraadslagingen over de veranderingen van redactie der artt. 38 en 39.

4) *Het zedelijk gedrag der aannemelingen.* Naar aanleiding van een verzoek van de Classicale Verg. van Dordrecht over de wijze van aanneming van militairen in garnizoensplaatsen, heeft, op voorstel van den heer M. A. PERK, de Synode in 1885 besloten, over deze zaak een herhaald schrijven tot de daarbij betrokken Kerkeraden te richten. Handd. bl. 364, 389—392. Op nieuw besloot de Synode in 1888 eene circulaire over dit

onderwerp aan de Kerkeraden te schrijven. Hand. 1888, bl. 293. Zie hierachter Bijlage IV.

[5]) *Wordt de mate der verkregen kennis* enz. Deze al. is aldus gewijzigd in werking gekomen 1 Jan. 1888. Vroeger luidde zij: „Wordt de maat der verkregen kennis door de meerderheid van de afgevaardigden des Kerkeraads onvoldoende bevonden, dan heeft de aanneming geen voortgang. Bezwaren tegen de geloofsovertuiging der aannemelingen leveren geen grond tot afwijzing op, wanneer zij zich bereid verklaren toestemmend te antwoorden op de vragen, die hun naar art. 39 zullen worden gedaan."

ART. **39.** De bevestiging van lidmaten heeft plaats in eene daarvoor bepaalde godsdienstoefening, bij welke hun de volgende vragen, althans wat betreft den geest en de hoofdzaak van de daarin vervatte belijdenis, verklaring en belofte, ter beantwoording worden voorgesteld:

„In tegenwoordigheid van God en van zijne gemeente vraag ik u:

Vooreerst: Belijdt gij te gelooven in God den Vader, den Almachtige, Scheppers des hemels en der aarde, en in Jezus Christus, Zijnen eeniggeboren Zoon, onzen Heer, en in den Heiligen Geest?

Vervolgens: Zijt gij des zins en willens, bij deze belijdenis door Gods genade te volharden, de zonde te verzaken, te streven naar heiligmaking, en uwen Heiland in voorspoed en tegenspoed, in leven en in sterven getrouw te volgen, gelijk aan Zijne ware belijders betaamt?

Eindelijk: Belooft gij, tot den bloei van het Godsrijk in het algemeen en van de Nederlandsche Hervormde Kerk in het bijzonder, met opvolging van hare verordeningen, naar uw vermogen volijverig mede te werken?"

Na de toestemmende beantwoording van deze vragen [1]) worden zij plechtig en met gepaste toespraak tot lidmaten verklaard [2]).

[1]) *Vragen*. Wijziging dezer vragen is herhaaldelijk voorgesteld en beproefd (zie o.a. Hand. 1878, bl. 195—220). Ten einde aan de bezwaren zoo mogelijk te gemoet te komen, is aan art. 38 de 7e al. toegevoegd: „Elk predikant heeft het recht zijne eigen aannemelingen te bevestigen"; en zijn in art. 39 al. 1 de woorden geplaatst: „althans wat betreft den geest en de hoofdzaak van de daarin vervatte belijdenis, verklaring en belofte." Beide toevoegsels zijn in werking gekomen 1 Jan. 1880. Hand. 1879, bl. 225—260, 275—277, 325—338). — Een voorstel van eenige leden der classis Franeker, om in de laatste al., na het woord „vragen", in te voegen: „en toediening van den H. Doop aan degenen, die nog ongedoopt zijn", is verworpen, omdat men meende te mogen veronderstellen, dat niet dan bij hooge uitzondering het geval voorkomt, dat een ongedoopte als lidmaat wordt bevestigd. 1892, bl. 165, 166.

[2]) *Tot lidmaten verklaard*. In 1824 (zie Handd., bl. 65—77) heeft de Synode eene aanschrijving gericht tot de leeraren om bij het aannemen of bevestigen van lidmaten te waarschuwen tegen de gevaren van den godsdienstijver der Roomschen en bijzonder tegen gemengde huwelijken. Wij hebben dit stuk, dat ook in onze dagen nog verdient behartigd te worden, hierachter gevoegd als Bijlage III.

ART. **40.** Elders woonachtigen [1]) worden tot de aanneming en bevestiging als lidmaten niet toegelaten dan na te hebben overgelegd een getuigschrift van goed zedelijk gedrag [2]), afgegeven door of van wege den Kerkeraad der gemeente hunner woonplaats. Binnen vier weken na de indiening van het daartoe strekkend verzoek, wordt daarop beschikt, in geval van weigering, met schriftelijke opgave van redenen, hun gedrag betreffende. Dit verzoek geschiedt, namens de belanghebbenden, door den Kerkeraad van de

gemeente, waarin zij wenschen aangenomen en bevestigd te worden. Ontvangt die Kerkeraad binnen den gestelden termijn geen antwoord, dan geldt dit als bewijs, dat tegen de aanneming en bevestiging geen bezwaar bestaat[3]). Van zoodanige aanneming en bevestiging wordt binnen acht dagen[4]) na de volbrachte handeling door of van wege den Kerkeraad der gemeente, waar zij geschied is, schriftelijk kennis gegeven aan den Kerkeraad der gemeente in de woonplaats, opdat de aangenomen en bevestigde lidmaat als zoodanig in het lidmatenboek der gemeente worde ingeschreven, behoudens het bepaalde in art. 14, 6⁰ van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden[5]).

[1]) *Elders woonachtigen*, enz. In 1853 heeft de Syn. Commissie op eene vraag van den Kerkeraad van Assen, of deze uitdrukking, in het destijds vigeerende Regl. art. 62 voorkomende, verstaan moest worden van een wettelijk domicilie, of van alle meer gezet, hoewel ook tijdelijk verblijf, zoodat leerlingen op kostscholen, dienstboden, militairen, enz. door den predikant der gemeente, zonder van elders te vragen vergunning, tot lidmaat kunnen worden aangenomen, geantwoord, dat het bedoelde woord blijkbaar ziet op de personen, die daadwerkelijk, hetzij tijdelijk of meer duurzaam, in de gemeente wonen; kunnende hiervan mede dienen tot bewijs, dat minderjarige dienstboden of anderen, die van elders komen, hunne attestatie indienen bij de kerkelijke gemeente, waarin zij verblijf komen houden en dan ook door deze als hare lidmaten worden opgenomen. Bij dat alles werd nog de opmerking gemaakt, dat de krijgslieden hun domicilie hebben, bij de wet, dáár ter plaatse, waar zij in garnizoen liggen. 1853, Bijl. B, bl. 14, 15; goedgekeurd: Handd., bl. 27. Om deze en andere redenen is ook in 1863 aan het verlangen van den ring Winterswijk, dat de destijds vigeerende bepaling: „niemand in eene andere gemeente woonachtig, wordt tot lidmaat aangenomen, zonder toestemming van den Kerkeraad zijner gemeente", ook toepasselijk verklaard mocht worden op hen, die, als dienstplichtigen naar garnizoensplaatsen vertrokken, aldaar tijdelijk slechts verblijven, niet voldaan. 1863, bl. 297, 298. Wel werd in 1872, 1876. 1885, 1888 eene circ. gericht aan de Kerkeraden van gemeenten, waar garnizoen ligt, om zich bij de aanneming van militairen, meest uit andere gemeenten voor kort overgekomen, vooraf wel te doen inlichten door de Kerkeraden dier gemeenten aangaande hun zedelijk gedrag en hunne dáár gebleken belangstelling in het godsdienstig onderricht. (Zie de circ. van 1888 Bijl. IV bij dit Regl.). In 1893 verwierp de Synode een voorstel van twee harer leden, om eene nieuwe al. aan art. 40 toetevoegen, van dezen inhoud: „De in dit artikel bedoelden, kunnen, behoudens het mede in dit artikel bepaalde, aangaande een getuigschrift van goed zedelijk gedrag, in hunne woonplaats worden aangenomen en bevestigd, van wege den Kerkeraad eener gemeente daarbuiten." De voorstellers meenden hierdoor de vrijheid, in art. 38 al. 2 verleend, tot haar recht te doen komen, terwijl de bezwaren, tegen het zich tot lidmaat doen aannemen bij een pred eener andere gemeente, zouden worden weggenomen, en gewettigd zou worden wat hier en daar, in strijd met de regl., geschiedt. De Synode achtte het voorgestelde echter in strijd met art. 20 Alg. Regl., met name al. 2, en met het Regl. voor de Kerkeraden, volgens welke de Kerkeraad de gemeente bestuurt en niet de leden van andere gemeenten. 1893, bl. 516—520. „Geen aanneming en bevestiging tot lidmaat, door een Kerkeraad eener andere gemeente dan die der eigen woonplaats, zijn wettig en kunnen rechtsgeldige gevolgen hebben, dan die, welke naar de eischen in art. 40 van het Regl. op het Godsdienstonderwijs gesteld, in die andere gemeente, d. i. binnen de grenzen van de werkzaamheid van haren Kerkeraad, plaats hebben." Dit antwoord gaf dan ook de Synode in 1896 aan de „afdeeling Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht van den Nederlandschen Protestantenbond", die in een daartoe gesticht kerkgebouw wekelijks godsdienstoefeningen doet houden en godsdienstonderwijs doet geven, en de daardoor gevormde leerlingen in 1895 en 1896

door eene Commissie van den Kerkeraad van Nieuwenhoorn, tot dat doel naar Vlaardingen overgekomen, tot lidmaten deed aannemen en bevestigen. Terecht overwoog het Class. Best. van Brielle, dat zulk een aanneming en bevestiging niet het gevolg kunnen hebben, dat deze jongelieden lidmaten zijn der Nederl. Herv. Kerk. Hand. 1896, bl. 242—244.

2) *Getuigschrift van goed zedelijk gedrag.* De Kerkeraad, die het getuigschrift afgeeft, zal bij het opmaken daarvan denzelfden maatstaf moeten bezigen, dien hij gebruikt bij het oordeel over den wandel van hen, die in zijne eigene gemeente als lidmaten worden aangenomen. Syn. verkl. 1869, bl. 99; verg. Bijl. B, bl. 100. *Zedelijk gedrag* niet in volstrekten zin, maar in betrekkelijke beteekenis: „een, voor zoo ver wij weten, onberispelijk gedrag", 1865, bl. 124. In de Synode van 1888 wordt het volgende gevoelen over de beteekenis van *zedelijk gedrag*, in onze reglementen, uitgesproken, „dat, hoewel de geloofsovertuiging van iemand zijnen wandel beheerscht, waar in de reglementen van *zedelijk gedrag* gesproken wordt, toch zeer zeker *alleen* het laatste bedoeld is." De Synode achtte het onnoodig eene omschrijving van de beteekenis *zedelijk gedrag*, die de Class. Vergadering van Franeker had voorgesteld, te geven. Hand. 1888, bl. 140 en volg.

Afgegeven door of van wege den Kerkeraad. Tot het afgeven van zulk een attest achtte de Synode de Kerkeraden, uitgezonderd alleen de gevallen, waarin het door personen van een ergerlijken levenswandel wordt gevraagd, wel verplicht, 1869, bl. 99, 140. Verg. 1870, Bijl. B, bl. 254—256; maar de aanvulling van 15 Jan. 1886 doet zien, dat ook bij het niet afgeven de aanneming voortgang heeft.

3) *Binnen vier weken—geen bezwaar bestaat.* Deze aanvulling van dit art. is in werking gekomen 15 Januari 1886.

4) *Binnen acht dagen.* De bepaling van dezen termijn (geen terminus fatalis) strekt alleenlijk om te zorgen, dat de Kerkeraden, bij welke de aanneming en bevestiging van elders wonenden plaats vinden, daarvan geregeld berichten aan den Kerkeraad der woonplaats van de nieuwe lidmaten. Zoo hierin verzuim plaats vindt, kan de Kerkeraad, bij wien de aanneming en bevestiging zijn geschied, daarover worden terechtgewezen, doch mag in geen geval zulk verzuim te kort doen aan het recht der wettig bevestigde lidmaten, om in het lidmatenboek van de gemeente hunner woonplaats als zoodanig te worden ingeschreven, en is de Kerkeraad dezer gemeente hierdoor in geenen deele ontslagen van de verplichting om, ook op later ontvangen bericht, onverwijld de inschrijving te doen plaats hebben. 1870, bl. 57, 58; verg. bl. 21, 22, en 1869, bl. 247, Bijl. B, bl. 98—100. In overeenstemming hiermede heeft ook de Synode in 1871 eene aanvulling van dit art., door het tweede lid aldus te doen lezen: „Van de aanneming en bevestiging ontvangt de belanghebbende terstond een schriftelijk bewijs, en wordt binnen acht dagen", enz., onnoodig geoordeeld, op grond o.a. dat „die bepaling slechts maatregel van orde is, waarom het verzuim niet aan de waarde van het bewijs noch aan het recht van de betrokken lidmaten op de inschrijving kan te kort doen". 1871, bl. 131—133. Ook heeft de Synode reeds in 1866 geoordeeld, aan het verlangen van eenige leden der Class. Verg. van Franeker, „dat de elders aangenomen en bevestigde lidmaten verstoken zullen zijn van de bedeeling der diaconie hunner woonplaats, ingeval van behoefte, en van het uitoefenen der rechten, aan de gemeenteleden hunner woonplaats toegestaan", geen gevolg te moeten geven. 1866, bl. 73.

5) *Behoudens—Regl. voor de Kerkeraden.* Invoeging van 15 Jan 1890. Een voorstel van den Kerkeraad van Leiden, om aan dit art. nog een alinea toe te voegen van dezen inhoud: „Heeft echter de Kerkeraad der gemeente bezwaar tegen die inschrijving, dan zendt hij genoemde kennisgeving terug aan den Kerkeraad, waar de aanneming heeft plaats gehad. met bericht, dat hij bezwaar heeft tegen die inschrijving. In dat geval geeft de Kerkeraad, waar de aanneming heeft plaats gehad, aan de nieuwe lidmaten bericht van deze terugzending met mededeeling, dat bij verhuizing hunne attestatiën bij hem aangevraagd moeten worden," werd verworpen, hoofdzakelijk op grond, dat door de aanneming te kort zou gedaan worden aan het recht der aangenomen en bevestigde lidmaten en aan de beginselen van het Gereformeerde kerkrecht. 1889, bl. 165—175.

Art. **41.** Indien de bevestiging niet in de daarvoor bestemde openbare godsdienstoefening kan plaats hebben, geschiedt zij, bij uitzondering, in eene andere openbare godsdienstoefening, of, waar ook hiertegen gewichtige zwarigheden bestaan, ten overstaan van eene commissie uit den Kerkeraad.

De heer P. ROODHUYZEN heeft in de Synode van 1882 voorgesteld bij dit art. eene alinea te voegen van dezen inhoud: „Niemand kan als lidmaat ingeschreven worden, die, desgevorderd, het bewijs niet kan leveren, dat hij den Heiligen Doop heeft ontvangen.” Tegelijk met eene door hem gewenschte bijvoeging bij art. 14, 5⁰ van het Reglement voor de Kerkeraden (zie de aant. t. d. p.) is het voorstel verworpen. Ook een voorstel van gelijke strekking ingediend door de Classicale Verg. van Nijmegen is door de Synode niet aangenomen. (Zie ook over deze zaak aant. 1 bij art. 38 van dit Reglement.)

Art. **42.** Niemand treedt in de rechten aan het lidmaatschap verbonden, dan die, na afgelegde belijdenis, als lidmaat is bevestigd, behoudens het bepaalde in art. 14, 6⁰ van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden.

Tevens rusten op hem de verplichtingen aan het lidmaatschap in de gemeente zijner woonplaats verbonden.

Niemand treedt, enz. Het afleggen der belijdenis is eene voorloopige handeling, die haar beslag eerst erlangt door de openlijke bevestiging. In dezen zin heeft de Synode bij herhaling zich uitgesproken, toen onder het regl. van 1816 nog twijfel kon ontstaan omtrent den tijd waarop het lidmaatschap aanvangt. 1832, bl. 108, 109; 1844, bl. 242, 302. De bijvoeging: „behoudens het bepaalde” enz., is 15 Jan. 1890 in werking gekomen. — Aan de rechten zijn ook plichten verbonden.

SLOTBEPALINGEN.

Art. **43.** Na de uitvaardiging van dit reglement, overeenkomstig artt. 12 en 62 van het Algemeen Reglement, is dat van 28 Juli 1847 vervallen en buiten werking gesteld.

Art. **44.** De Synode behoudt zich het recht voor, om in het vervolg dit reglement zoodanig te veranderen of te vermeerderen, als bevonden zal worden te behooren.

Dit reglement is eene herziening van het „Reglement op het Godsdienstig onderwijs in de Nederlandsche Hervormde Kerk” van 1847, hetwelk destijds dat van 1816 (bij HOOYER t. a. p., bl. 96—108) had vervangen en in zich had opgenomen, behalve het Regl. van 1816, de artikelen over de zomer-catechisatiën van 1830, de additioneele artikelen, benevens de ampliatiën in het Regl. op de Kerkvisitatie van 1843, alsook de voorstellen van 1844, benevens enkele nieuwe bepalingen, om het bestaande tot één geheel te verbinden. Hand. 1846, bl. 93. Het is door de Synode finaal gearresteerd den 7 Aug. 1861, en, na uitvaardiging door de Alg. Synodale Commissie, in werking gekomen den 1 October 1862.

BIJLAGEN BIJ HET REGLEMENT OP HET GODSDIENSTONDERWIJS.

I.

INSTRUCTIE WEGENS DE GODSDIENST-OEFENINGEN IN DE GROOTE STRAFGEVANGENISSEN EN IN DE BURGERLIJKE EN MILITAIRE HUIZEN VAN VERZEKERING, VASTGESTELD BIJ KON. BESLUIT VAN 11 OCT. 1826, LETT. C.

ART. **1.** De dagen, tot uitoefening van den godsdienst bestemd, zijn de Zondagen, de groote feestdagen, alsmede de dank- en bededagen, door den Koning uitgeschreven; deze bepaling zal echter niet verhinderen, dat ten deze de schikkingen zullen kunnen gemaakt worden, welke de omstandigheden mochten vorderen, wanneer de dienstdoende geestelijke door andere ambtsbezigheden belet wordt.

ART. **2.** De commandanten in de groote strafgevangenissen en de concierges in de huizen van verzekering zullen moeten zorgen voor hetgeen behoort tot de behoorlijke viering van den godsdienst op de uren, door de Commissie van administratie, of het College van regenten bepaald, na gemaakt overleg met de bij het gesticht aangestelde geestelijken.

ART. **3.** Het zal aan de gevangenen, die noch tot de Roomsch-Katholieke, noch tot de Protestantsche Kerk behooren, worden vrijgelaten om op zoodanige andere dagen als hun godsdienst als rust- of feestdagen voorschrijft, geen arbeid te verrichten; de toegang hunner geestelijken, door hen verzocht zijnde, zal niet vermogen geweigerd te worden.

ART. **4.** De commandanten en concierges voornoemd zullen bij de aankomst der gevangenen onderzoeken, tot welke kerk of geloof zij behooren, en zullen daarvan, wanneer zij tot de Roomsch-Katholieke of Protestantsche behooren, opgave doen aan de geestelijken van het gesticht, en ten opzichte der overigen, aan de Commissie van Administratie of Colleges van regenten.

ART. **5.** De commandanten en concierges zijn bijzonder belast met de handhaving der goede orde bij de godsdienstoefeningen.

ART. **6.** Geene gevangenen zullen om hun geloof mogen worden verontrust, noch deswegens door eenigen geestelijke van een ander geloof of iemand anders worden aangesproken of onderhouden.

De commandanten en concierges worden op hunne verantwoordelijkheid gelast, voor de strikte nakoming van dit artikel te zorgèn, en, ingeval zij eenige afwijking deswegens mochten ontdekken, daarvan dadelijk aan de commissiën van administratie of colleges van regenten kennis te geven, op poene van suspensie of destitutie, naar gelegenheid der zaak.

ART. **7.** De gevangenen zijn verplicht, ieder naar hunne kerk, de godsdienstoefening en het godsdienstig onderwijs bij te wonen.

ART. **8.** Bijaldien in de groote strafgevangenissen de commandanten of directeurs over den arbeid, en, in de huizen van verzekering, de concierges, eene meer bepaald verkeerde neiging of bedrijf der gevangenen ontwaren, en de ontwikkeling en uitbreiding daarvan mogen vreezen, zullen zij daaromtrent aan de geestelijken van het gesticht telkens de noodige kennis en inlichtingen geven.

ART. **9.** Alle beambten in de gevangenissen zijn gehouden, de geestelijken met eerbied te behandelen, en door hun voorbeeld het gevoel van achting voor de voorgangers van den godsdienst bij de gevangenen te bevorderen.

ART. **10.** De geestelijken, welke bij iedere gevangenis aangesteld zijn, houden in dezelve, op de dagen bij art. 1 vermeld, voor de gevangenen van hun geloof, godsdienstoefening, hetzij voor mannen en vrouwen tegelijk, hetzij (wanneer de localiteit van het huis zulks toelaat) voor iedere kunne afzonderlijk; zij regelen zich hieromtrent naar de bepaling door de Commissie van administratie of van het College van regenten over de gevangenis voorgeschreven, en zullen met dezelve overeenkomen wegens het uur der Godsdienstoefening, naar aanleiding van art. 2.

De Roomsch-Katholieken houden na de mis eene leerrede.

ART. **11.** De geestelijken zijn bevoegd, de gevangenen, die troost, vermaning en onderricht behoeven, afzonderlijk te onderhouden; aan elken gevangene staat het vrij, zoodanig onderhoud te verlangen.

ART. **12.** De zieke gevangenen worden bijzonder aan de godsdienstige zorg der geestelijken aanbevolen, en ingeval de ziekte verergert, zijn de concierges verplicht, hun daarvan dadelijk kennis te geven, ten einde zij aan hunne verplichting omtrent de kranken mogen kunnen voldoen.

ART. **13.** De officieren van gezondheid in de gevangenissen moeten, indien de ziekte eene onverwachte en gevaarlijke wending neemt, zoodat het afsterven te verwachten is, dit zonder eenig verwijl ter kennis der in het gesticht dienstdoende geestelijken brengen.

ART. **14.** Aan de gevangenen zullen de hulpmiddelen en plechtigheden, welke de godsdienst, door hen beleden, voorschrijft, toegediend worden.

ART. **15.** De geestelijken zullen zich ter bekoming der boeken, het onderwijs in den godsdienst betreffende, en van hetgeen tot de uitoefening van den godsdienst benoodigd is, moeten wenden tot de commissiën van administratie of colleges van regenten, welke daarin zullen voorzien.

ART. **16.** De godsdienstoefeningen worden in zoo verre als openbaar beschouwd, dat gevangenen, die eenen anderen godsdienst belijden en mochten verzoeken, dezelve bij te wonen, niet zullen mogen geweerd worden, mits zich behoorlijk daarbij gedragende.

ART. **17.** Bij afwezigheid of ziekte der geestelijken, zullen zij zich door eenen geestelijke van hunne kerk doen vervangen, echter niet dan na daartoe verkregene toestemming der commissie van administratie of van het college van regenten.

ART. **18.** De Koning behoudt zich voor, om de tegenwoordige instructie te allen tijde te vermeerderen, te wijzigen of te veranderen, zooals bij de ondervinding zal blijken nuttig en noodig te zijn.

(Vgl. Regl. op het Godsd.onderw., art. 26).

II.

CIRCULAIRE DER ALG. SYN. COMMISSIE VAN 21 NOV. 1850 OVER DE BEHARTIGING VAN DE GODSDIENSTIGE BELANGEN DER ZEEVARENDEN.

De aandacht der Algemeene Christelijke Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk werd, voor eenigen tijd, gevestigd op de behoefte aan godsdienstoefeningen, godsdienstig onderwijs en Christelijke zorg op de Nederlandsche oorlog-en koopvaardijschepen. Na ingesteld onderzoek is het haar gebleken, dat door een reglement op den inwendigen dienst van Z. M. schepen en vaartuigen van oorlog, goedgekeurd den 28 December 1847, no. 45, in hoofdstuk I, getiteld Godsdienst, art. 1—7, zulke verordeningen daarvoor zijn vastgesteld, dat men billijkerwijze onder de tegenwoordige omstandigheden wel niet meer van de Regeering kan vragen. Doch minder gunstig is het haar voorgekomen gesteld te zijn met deze zaak op onze koopvaardijvloot, waarop, in dit gewichtig belang, alles afhangt, zoo als zij meent, van de persoonlijke denkwijze en het goeddunken der gezagvoerders. Hoe wenschelijk zij evenwel hierin verbetering achtte, zij meende, zelve niet onmiddellijk die hier te kunnen aanbrengen, maar alleen te kunnen en te mogen werken door U, Eerwaardige Broeders, die als Kerkeraden in onze handelsplaatsen, elk in uwe woonplaats, daarvoor geschikte maatregelen zult weten te beramen.

Aan de Algemeene Synodale Commissie is de aangename taak opgedragen, daartoe eene opwekking aan u te doen uitgaan. Ons daarvan kwijtende, meenen wij niet beter te kunnen doen, dan u eenige opmerkingen mede te deelen, hoe, onzes inziens, de zaak door u zou kunnen worden aangevat.

Vooraf deelen wij daartoe aan u mede, welke verordeningen hierover bestaan bij 's Lands oorlogschepen, waarvan wij reeds melding maakten.

De straks genoemde artikelen van het vermelde reglement luiden als volgt:

ART. **1.** Daar de godsdienst de grondslag is van waren moed en zedelijke gedragingen, en van oudsher het kenmerk was van den Nederlandschen zeeman, zoo is dan ook de betrachting en handhaving daarvan als de eerste plicht den commandeerenden en anderen officieren aanbevolen.

ART. **2.** De openbare uitoefening daarvan bestaat in het doen van een gebed, en het voorlezen aan de equipage van eene leerrede uit een der godsdienstige boeken, die tot dat einde aan Zijner Majesteits schepen en vaartuigen zullen worden medegegeven.

ART. **3.** Al de officieren en adelborsten zullen daarbij tegenwoordig zijn, en de geheele equipage, mede zoodanige zieken, die, naar het oordeel van den officier van gezondheid, daartoe in staat zijn, zullen de godsdienstoefening bijwonen, blijvende echter de officier van de wacht en de schildwacht op hunne posten.

ART. **4.** Het begin der godsdienstoefening wordt aangeduid door het zacht luiden der klok; daarop begeeft men zich naar het halfdek, moetende een ieder aldaar tegenwoordig zijn, vóór en aleer voor de tweede maal geluid is.

Daarna ontvangt de commandant van den eersten officier het rapport, dat de equipage boven is en geeft order tot het derde gelui.

Vervolgens leest de officier van

het piket, met duidelijke stem, de leerrede en het gebed voor.

Dit afgeloopen zijnde, wordt door den commandant bevel gegeven, om het volk te doen afgaan.

Art. **5.** Gedurende de godsdienstoefening zal een ieder stil en eerbiedig zijn, en tijdens het gebed het hoofd ongedekt houden.

Art. **6.** De Nederlandsche seinwimpel wordt met het eerste gelui van den kruistop geheschen, en wederom neergehaald zoodra de godsdienstoefening geëindigd is.

Art. **7.** Tijdens de godsdienstoefening zullen er geene militaire honneurs bewezen worden.

De godsdienstige boeken, in art. 2 bedoeld, zijn, naar wij meenen, *de Christelijke Zeevaart* van WESTERMAN, *het Godsdienstig Handboek voor Zeevarenden*, door CHR. MEEUSE, *de Leerredenen voor Zeelieden*, door Ds. VAN BALEN BLANKEN en dergelijke geschriften, terwijl *het Zeemanshandboek* van MARTINET, *het Zondagsboek*, door A. BIBEN opgesteld en door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen uitgegeven, gelijk ook vele andere werken hier desgelijks in aanmerking konden komen.

Voorts meenen wij, dat de strenge militaire voorschriften, voor de oorlogschepen verordend, bij onze koopvaardijvloot minder doelmatig zouden zijn. Alleen wenschten wij, dat onze reeders, handelaars en gezagvoerders wierden opgewekt en uitgenoodigd, om:

1°. eenige godsdienstige geschriften, voor zeevarenden geschikt, aan boord te hebben;

2°. aan de bemanning en passagiers de gelegenheid te geven, deze geschriften afzonderlijk of te zamen te lezen;

3°. op Zon- en feestdagen eene gemeenschappelijke godsdienstoefening te houden voor allen, die daar aan willen deelnemen, onder leiding van een daartoe geschikten persoon.

Het komt ons voor, dat behalve de gezagvoerder of stuurman, ook wel de scheepsheelmeester, zoo deze aan boord is, een daartoe geschikt persoon zou kunnen zijn, indien voortaan bij voorkeur zulke personen als scheepsheelmeesters wierden aangesteld, die, behalve een bewijs van geneeskundige kennis, tevens een blijk konden vertoonen van goed zedelijk gedrag en goede kennis der Christelijke waarheid, door een Protestantschen Kerkeraad of predikant afgegeven.

Op welke wijze uwe vergadering meent deze gewichtige taak best ter hand te kunnen nemen, laten wij gaarne aan haar zelve over; alleen willen wij nog mededeelen, dat wij van deze onze aanschrijving aan Uw Eerwaarden afschrift zenden aan de Besturen der andere Protestantsche kerkgenootschappen, met beleefde uitnoodiging, om hunne pogingen met de onzen tot dit heilrijk doel te vereenigen, als ook aan de Besturen van bijbel-, zendeling- en tractaatgenootschappen, met dankzegging voor hetgeen deze reeds ten behoeve van zeevarenden doen, en uitnoodiging om in denzelfden geest voort te gaan.

Eindelijk nemen wij nog de vrijheid, uwe vergadering uit te noodigen, jaarlijks, bij gelegenheid der kerkvisitatie, aan het Classicaal Bestuur en door hetzelve aan de Synode bericht te doen geworden van 't geen door u in deze zaak is gedaan, en van de uitkomst uwer pogingen.

Moge de wijsheid, die van boven is, u verlichten, om in deze belangrijke zaak die maatregelen te nemen, welke ten meesten nutte van onze talrijke zeelieden kunnen strekken.

III.

CIRCULAIRE DER SYNODE, VAN DEN 17 JUNI 1824, N⁰. 22, OMTRENT DE GEMENGDE HUWELIJKEN.

De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk acht zich verplicht, al de leeraren der kerk met den meesten ernst opmerkzaam te maken op eene zaak, welker bedenkelijke gevolgen, onder den Goddelijken zegen, inzonderheid ook door de omzichtige wijsheid en werkzamen ijver der bedienaren van den Protestantschen godsdienst, kunnen afgewend of verminderd worden.

Het is namelijk ter onzer zekere kennis gekomen, dat, bij de meermaals plaats hebbende huwelijksverbintenissen tusschen Protestanten en Roomschgezinden, de pauselijke stoel doorgaans weigert vergunning of dispensatie te verleenen tot derzelver kerkelijke bevestiging, indien niet de Protestant vooraf plechtig toestemt en belooft dat alle kinderen, uit die verbintenis voortspruitende, uitsluitend in de Roomsche kerkleer zullen worden opgevoed; en dat dit aan de Roomsche geestelijken, vooral in die oorden van ons vaderland, waar hunne geloofsgenooten de meerderheid der bevolking uitmaken, maar al te gunstige gelegenheid geeft, om onze kerk op velerlei wijze te benadeelen en te ondermijnen. Wij vertrouwen nu, dat onze geliefde medebroeders in de heilige bediening met ons gevoelen en bij gepaste gelegenheden met wijze behoedzaamheid verklaren zullen, dat Protestanten, welke zulke of dergelijke beloften doen, zich zelven zeer vergeten, en zich hunnen schoonen Godsdienst geheel onwaardig betoonen; — maar dat zij het evenwel met ons op dezen oogenblik onraadzaam achten, het afleggen dier beloften, van onze zijde, door middelen van bestraffende kerkelijke tucht tegen te gaan; daar de aanwending dier middelen lichtelijk eene schadelijke verbittering zoude teweeg brengen. Maar insgelijks zullen zich onze medebroeders met ons overtuigd houden, dat waarschuwingen en vermaningen, welke dan eerst gedaan worden wanneer de huwelijkskeuze reeds gevestigd is, dikwijls te laat zullen gehoord worden, om haar heilzaam doel te bereiken. Wij wenschen dus hartelijk, dat de leeraren reeds vroegtijdig zich mogen beijveren om hunne jeugdige leerlingen te wapenen tegen die onverschilligheid, en te genezen van die onkunde, welke helaas! bij velen onzer geloofsgenooten plaats heeft. Daartoe zal het nuttig zijn, hen, zoodra hunne vatbaarheid dit toelaat, op de voortreffelijkheid hunner belijdenis opmerkzaam te maken; hun van die dwalingen, welke den hoofdinhoud der evangelieleer verduisteren, afkeer, getemperd door christelijke liefde jegens, en medelijden met de dwalenden in te boezemen en tevens hen te overtuigen, dat, hoewel onwillekeurige dwaling niemand van de hope der zaligheid uitsluit, evenwel moedwillige verzaking der waarheid ons, voor ons geweten en voor den Oppersten Rechter, ten hoogste strafbaar maakt. Voorts zullen onze geachte medebroeders, ook zonder onze bijzondere aanwijzing, gevoelen, welk eene schoone en bovenal geschikte gelegenheid hun, door hunner kweekelingen *aanneming tot Lidmaten* en openlijke *bevestiging* aangeboden wordt om aan dezelven de gemelde leeringen en tevens de dure verplichtingen, die op Protestantsche

Christenen rusten, met plechtigen ernst, maar tevens in den geest der Christelijke zachtmoedigheid op het hart te drukken.

Het spreekt van zelf, dat die gemeenteleden, welke reeds aan Roomschgezinde echtgenooten verbonden zijn, meer nog dan andere, de trouwhartige zorg en het herderlijk opzicht van hunnen leeraar behoeven, en door hem met Christelijke behoedzaamheid behooren opgewekt te worden, om aan de eenmaal afgelegde belijdenis getrouw te blijven. Doch wij moeten het geheel aan zijne met voorzichtigheid gepaarde getrouwheid en kennis der verschillende omstandigheden overlaten, te beoordeelen, in hoeverre hij pogingen aanwenden kan om te voorkomen, dat de kinderen, uit een gemengd huwelijk gesproten, zelfs boven en tegen aangegane verbintenissen in de Roomsche kerkleer door de ouders worden opgevoed, of daartoe aan anderen ter opvoeding toevertrouwd.

De Synode, deze aanschrijving, met last van verdere mededeeling, aan de verschillende Provinciale Kerkbesturen toezendende, werd tot derzelver uitvaardiging genoopt, niet door eenigen twijfel aan de wijsheid of den ijver der leeraren, maar door diep gevoel van het moeielijke der taak, welke de tegenwoordige omstandigheden der kerk aan niet weinigen hunner ambtsbroeders opleggen, en door den vurigen wensch om hen, zooveel mogelijk, met haren broederlijken raad en voorlichting te dienen. Zij besluit deze aanschrijving met de bede, dat God ons allen moge vervullen met den geest der wijsheid, getrouwheid en kloekmoedigheid, opdat wij, door Zijne hulp, de aan onze zorg vertrouwde kudde mogen staande houden in de reine leer van haren eenigen Opperherder, Jezus Christus!

IV.

AANSCHRIJVING AAN DE KERKERADEN IN GARNIZOENSPLAATSEN, dd. 15 AUG. 1888.

(S. H. 1888, bl. 293, 294.)

Wederom ontvangt Gij een schrijven namens de Synode uwer Kerk over een zaak op welke zij helaas! reeds een en andermaal Uwe aandacht moest vestigen.

Zij betreft de aanneming van miliciens tot lidmaten der gemeente.

Ditmaal was het de Classicale Vergadering van Zutphen die klachten aanhief; want, zoo luidde het: „Vele jongelieden, die onverschillig zijn voor godsdienst en godsdienstonderwijs, worden in de garnizoensplaatsen aangenomen, en moeten dan, teruggekeerd in hunne woonplaats, als lidmaten worden opgenomen, zonder dat zij het waard zijn."

Zegge niemand, dat hier overdrijving plaats heeft. Of het waar is, wat sommige miliciens beweerd hebben, dat zij in hun garnizoensplaats niet eens ter catechisatie mogen komen, zoo zij zich niet verbinden ook lidmaat te willen worden, laten wij nu voor hetgeen het misschien is, — een voorwendsel om het verzuimen van catechiseeren te verontschuldigen; maar een feit schijnt het te zijn, dat in enkele garnizoensplaatsen het lidmaat worden als een zoo noodwendig gevolg van het catechiseeren beschouwd wordt, dat men niet eens de moeite neemt te informeeren, of zulks wel verdiend is. Zeker, de conduitelijst zal weder opgevraagd en geraadpleegd zijn;

maar waarom ook niet onderzocht, of zij die aangenomen willen worden, in hunne vorige, nog zoolang niet verlaten woonplaats, ook eenige belangstelling in den godsdienst hebben aan den dag gelegd?

Indien niet, en hoe vaak is zulks het geval, welken indruk moet het dan maken op jonge mannen, die het met de trouw aan hun aardschen vorst ernstig opnemen, dat men hen zoo gemakkelijk, om niet te zeggen zoo lichtvaardig toelaat om trouw te beloven aan Hem, voor wien ze, hun geweten getuigt het, zoo weinig belangstelling hebben getoond en van wien ze ook weinig weten.

Met het oog op de jongelingen, voor wie de heiligste levensure niet tot een ijdelen vorm mag gemaakt worden; met het oog op de Kerk, welker belangen op deze wijze, in plaats van gebaat, geschaad worden; maar bovenal met het oog op den Heer der gemeente, Wiens eere aldus niet hoog gehouden wordt, verzoeken wij u dringend: gaat met het aannemen van hen, over wier doorgaande levensrichting en wandel Gij niet genoeg oordeelen kunt, niet roekeloos te werk. Laat het bij U eene *vaste gewoonte* worden omtrent dezulken *een getuigschrift te eischen uit hunne vorige woonplaats*, opdat Gij, daarmede ook te rade gaande, bij de aanneming van militairen in uw gemoed moogt verzekerd zijn — een goed werk te doen.

Met verzoek bijgaand exemplaar van dit schrijven te doen toekomen aan de predikanten, die in uwe gemeente met het godsdienstonderwijs der militairen belast zijn, eindigen wij, en bidden U Gods zegen toe over alles, wat den bloei Uwer gemeente bevorderen kan.

REGLEMENT OP DE VACATUREN.

EERSTE AFDEELING.

Het ontstaan van de vacaturen.

ART. **1.** De vacature van eene predikantsplaats ontstaat [1]) door het overlijden, het vertrek, het emeritaat [2]), den vrijwilligen afstand [3]), het ongevraagd ontslag of de afzetting van hem, die ze bekleedt [4]).

1) *De vacature ontstaat.* De Synode heeft, bij circ. van 23 Juli 1891, aan de Kerkeraden medegedeeld, dat van iedere vacature, in gemeenten nl. die toelagen genieten uit het Fonds ter voorziening in de geestel. behoeften, of uit het Fonds tot verbetering der schraalste predikantstraktementen, *bij haar ontstaan zoowel als bij hare vervulling*, onverwijld bericht behoort gezonden te worden aan den Quaestor-Generaal. 1891, bl. 65. Volgens besluit der Syn. van 28 Juli 1893 zijn in de Kerk. Courant de consulenten nogmaals uitgenoodigd daarop te letten. Voor de uit het laatste Fonds trekkende gemeenten, is de kennisgeving, bij het 1 Jan. 1896 in werking gekomen art. 10 van het Regl. op dat Fonds, opgedragen aan den Quaestor der Classis.

2) *Emeritaat.* Op de vraag van het Prov. Kerkb. van Groningen om voorgelicht te worden omtrent het onderscheid tusschen „emeritaat" en „eervol ontslag" van predikanten, gaf de Syn. Comm. ten antwoord, dat, naar haar oordeel, onder *emeriti* alléén kunnen worden begrepen de predikanten, 1⁰. die ten gevolge van 65 jarigen leeftijd, of minstens 40 jarigen dienst (welke beide omstandigheden de Syn. Comm. zich, blijkens het verband, als in den regel samen te vallen dacht), hun ontslag hebben verzocht en verkregen; 2⁰ die ten gevolge van zielsziekte of lichaamsgebreken op hun verzoek, of ten gevolge van kerkelijke beschikkingen, eervol uit den dienst zijn ontslagen; en 3⁰. die ten gevolge van maatregelen van bestuur, hetzij van het burgerlijk, hetzij van het bevoegd kerkelijk gezag uitgegaan, buiten hun toedoen worden ontslagen, of in den dienst der Kerk in ander opzicht verblijven. Voor het overige, meent de S. C.. kan alleen van *eervol ontslagenen* sprake zijn, wanneer de omstandigheden van dien aard zijn, dat zij niet in de termen van het bovengenoemde gerekend kunnen worden te vallen, bij uitzondering natuurlijk van het eigendunkelijk nederleggen van het predikambt, dat hier buiten aanmerking moet blijven. 1869, Bijl. B, bl. 96—98. Deze voorlichting keurde de Synode goed, bl. 244; zie ook 1870, bl. 82, Bijl. B, bl. 122, 123.

3) *Vrijwilligen afstand.* Deze woorden moeten niet alleen toegepast worden op het vragen van ontslag, geregeld in art. 7, maar in 't algemeen op iedere daad, waaruit blijkt, dat men vrijwillig afstand doet van zijne betrekking. Overweging van de Arr. Rechtb. te 's Gravenhage, beslissende in zake de Herv. Gem. te Leiderdorp en DS. PIJZEL contra den heer G. VLUG, voorm. pred. te Leiderdorp (Weekb. van het Recht, 1888, no. 5524).

4) Nadat uit de Grondwet de bepaling was weggenomen, dat Bedienaars van

den Godsdienst geen lid kunnen zijn van de Staten-Generaal, dienden twee leden der Synode, van meening dat dit lidmaatschap moeielijk is te vereenigen met de bediening van het Herder- en Leeraarambt, een voorstel in tot toevoeging aan art. 1 (achter „emeritaat") van de woorden: „het aanvaarden van het lidmaatschap der Staten-Generaal." Het werd aan de consideratiën der Kerk onderworpen; maar deze waren zóó weinig éénstemmig, dat de voorgestelde wijziging werd teruggenomen. 1891, bl. 214—218, 384; 1892, bl. 131—138. Zie ook 1897, bl. 46, 47.

Art. 2. Van het overlijden des predikants geeft de Kerkeraad onverwijld kennis aan het Classicaal Bestuur, met opgave of de overledene eene weduwe of minderjarige en nog niet tot onafhankelijk bestaan gekomen kinderen nalaat.

Bij overlijden van den éénigen predikant eener gemeente, zendt de Kerkeraad terstond het bericht met de opgave omtrent de nagelaten betrekkingen aan den consulent, die het doet toekomen aan den praetor van den ring en aan het Classicaal Bestuur, hetwelk de mededeeling doet aan het daartoe aangewezen [1]) Ministerieël Departement.

[1]) *Daartoe aangewezen.* Deze woorden, na de opheffing van de Ministeriën van Eeredienst, in werking gekomen 8 Mei 1864. Eveneens zijn gewijzigd artt. 8, 30, 79.

Art. 3. Het overlijden van den predikant, nalatende eene weduwe, of minderjarige, nog niet tot onafhankelijk bestaan gekomen kinderen, doet de vacature ontstaan voor een geheel jaar, bijaldien deze nabestaanden gebruik maken van het recht, hetwelk hun wordt toegekend, om de inkomsten der vaceerende predikantsplaats (het genot van inwoning in de pastorie of van huishuur daaronder begrepen) gedurende dit tijdvak met en boven het sterfkwartaal geheel en onbezwaard te genieten, behoudens de bepaling van art. 6 van het Reglement op de Algemeene Weduwen- en Weezenbeurs der Nederlandsche Hervormde Kerk. [1]).

Zonder inbreuk op dit recht, tracht men zoo mogelijk het dusgenoemde jaar van gratie, met goedvinden van belanghebbenden, geheel of gedeeltelijk te doen vervallen, ten einde de vervulling der vacature bespoedigd worde.

[1]) *Behoudens de bepaling* enz. Deze woorden (evenals eene wijziging van artt. 31 en 73) zijn i. w. g. 1 Jan. 1896, in verband met de herziening van het Regl. op de Weduwenbeurs.

Art. 4. Meerderjarige kinderen of andere bloed- of aanverwanten van den predikant, die tijdens zijn overlijden bij hem inwonen [1]), zijn gedurende drie maanden, te rekenen van den dag des overlijdens, gerechtigd tot het genot van pastorie en al de overige inkomsten van de standplaats.

[1]) Het eerste gedeelte van dit art. is gewijzigd en als zoodanig in werking gekomen den 15 Jan. 1883, in plaats van de minder correcte en onjuiste redactie: „Meerderjarige kinderen van den predikant en alle bij hem inwonende bloed- en aanverwanten." Verg. 1881, bl. 172, 173; 1882, bl. 42, 43.

Art. 5. Een predikant, naar elders vertrekkende, wordt door den Kerkeraad, onder voorzitting van den consulent, waar deze werkzaam is, van zijne betrekking tot de gemeente ontslagen [1]).

Ingeval hij de Classis verlaat [2]) ontslaat hem het Classicaal Bestuur schriftelijk van zijne betrekking tot de classis, nadat het van hem een daartoe strekkend verzoek, minstens veertien dagen te voren en onder overlegging der vereischte stukken gedaan, ontvangen heeft.

Het ontslag uit de classis [3]) wordt verleend, zonder dat daarbij de overlegging kan worden gevorderd van het bewijs der voldoening van de door de Classicale weduwenbeurs gevorderde gelden pro exitu.

Aan den alzoo ontslagen predikant worden akten gegeven, ingericht overeenkomstig de bij dit reglement gevoegde formulieren B en C.

De schadeloosstelling van den consulent voor de kosten, aan zoodanig ontslag verbonden, komt ten laste der roepende gemeente.

[1]) *Van zijne betrekking — ontslagen.* De akte van dit ontslag en, zoo hij van classis verandert, ook de akte van ontslag uit zijne betrekking tot de classis, wordt bij den Kerkeraad zijner nieuwe gemeente vóór de bevestiging ingeleverd naar art. 76 van dit regl. — Op een voorstel van het Class. Best. van Utrecht om te voorzien in het geval, dat een Kerkeraad weigert behoorlijk ontslag te geven aan een emeritus-pred., nader aangedrongen door den heer WETTER, die als tweede lid van de eerste al. wenschte opgenomen te hebben: „Bij weigering van den Kerkeraad om aan den verroepen pred. ontslag te verleenen, doet de afgevaardigde van het Class. Best." (die destijds nog in de voor dat doel bijeengekomen Kerkeraadsvergadering tegenwoordig was) „wat des Kerkeraads is", is geoordeeld, dat in het gestelde geval reeds voorzien was bij artt. 43—45 van het Alg. Regl., bij artt. 47—49 van het Regl. voor Kerkelijk O. en T. en in art. 46 van het Regl. op de Vac., 't welk krachtens analogie in zoodanig geval ware toe te passen. 1861, bl. 149, 330, 331.

[2]) *Ingeval hij de classis verlaat*, enz. Sedert den 31 Maart 1875 is de bepaling van *schriftelijk* ontslag in werking gekomen, vóór dien tijd werd de naar elders vertrekkende predikant door een afgevaardigde van het Classicaal Bestuur van zijne betrekking tot de classis ontslagen, op denzelfden tijd, waarop de Kerkeraad hem van zijne betrekking tot de gemeente ontsloeg. Een voorstel door de Class. Verg. van Arnhem in 1888 gedaan, om den vroegeren toestand te herstellen en zelfs ook bij de bevestiging een afgevaardigde uit het Class. Best. tegenwoordig te doen zijn, opdat duidelijk blijke dat de Kerk deelneemt in het lot der Gemeente en een wakend oog op haar houdt, werd, om bezwaren van financiëelen aard, die ook tot de afschaffing van het vroegere gebruik geleid hadden, niet aangenomen. 1888, bl. 195—198.

[3]) *Het ontslag uit de classis*, enz. Deze al. en al. 2 van art. 77 zijn den 1 Maart 1871 ingevoerd, als gevolg van eene uitspraak van de Syn. Contr., dd. 25 Juli 1868, waarbij het onwettig verklaard werd ten behoeve eener Weduwenbeurs gelden pro exitu te vorderen van predikanten, die geen leden der Beurs zijn. Aan de Class. Wed.beurzen, die waarlijk recht hebben op introitus- en exitusgelden, wordt de gelegenheid niet benomen, dat recht te bewijzen en te doen gelden; maar aan de Class. Besturen kan het aanwenden van een dwangmiddel niet worden opgedragen. Bepalingen in dezen zin in de reglementen dier beurzen opgenomen, kunnen niet worden gehandhaafd. Zie 1869, bl. 203, 219; 1870, bl. 235—240, 242, 243. Verg. 1868, bl. 203—206; 1869, Bijl. B, bl. 21—32, 113, 114; 1870, bl. 216—218.

ART. **6.** Indien een predikant komt te overlijden na zijn ontslag en vóór zijne bevestiging, in den loop der maand, waarin dit ontslag heeft plaats gevonden, dan wordt hij gerekend nog te behooren tot de gemeente, die hij verliet; doch heeft zijn overlijden plaats na het einde der maand, waarin hij werd ontslagen, dan wordt hij gerekend te behooren tot de gemeente, die hem riep.

Op beide gevallen is het bepaalde bij artt. 3 en 4 van toepassing.

Er is eene leemte in dit Regl., daarin bestaande, dat het geene bepalingen behelst omtrent de wijze, waarop het emeritaat door predikanten kan verkregen worden. De Synode heeft hierin getracht te voorzien door de invoeging van een nieuw art. tusschen 6 en 7, 't welk, zooals het in 1863 finaal aangenomen is, zou luiden als volgt:

„ART. **6*.** Het verzoek om emeritaat geschiedt bij het Provin-

ciaal Kerkbestuur, hetwelk, na het Classicaal Bestuur van het ressort gehoord te hebben, het gevraagde emeritaat verleent, tenzij daartegen gewichtige bezwaren bestaan.

„Bij de aanvraag van emeritaat, hetzij met, hetzij zonder pensioen, behooren de volgende bescheiden te worden overgelegd: 1⁰. eene akte van geboorte; 2⁰. een getuigschrift van getrouwe ambtsvervulling en van onergerlijken wandel, aan den belanghebbende afgegeven door den Kerkeraad zijner woonplaats; 3⁰. een bewijsschrift van den Kerkeraad der gemeente, bij welke de predikant de evangeliebediening aanvaardde, houdende opgave van het jaar, waarin en van den dag, waarop dat geschied is; en 4⁰. voor het geval, dat ongesteldheid als grond der aanvrage wordt aangevoerd, eene verklaring van een bevoegden geneesheer, dat werkelijk zoodanige ongesteldheid bij den belanghebbende aanwezig is en deze daardoor bij voortduring buiten staat wordt gesteld om zijn dienst naar eisch waar te nemen.

„Indien door onvoorziene omstandigheden het pensioen nog niet mocht ingaan op den dag, waarop het emeritaat ingaat, zoo blijft de emeritus verklaarde tot den dag, waarop hij zijn pensioen verkrijgen zal, in het genot zijner vroegere rechten en voorrechten, en wordt hij in zijne ambtsverrichtingen zooveel noodig door den ring bijgestaan." (Syn. Handd. 1863, bl. 322—327, 329).

Dit artikel, door de stemmen der Provinciale Kerkbesturen goedgekeurd, heeft echter niet kunnen uitgevaardigd worden, daar de Regeering (aan welke, naar art. 1 van de Wet op de Kerkgenootschappen, van alle nieuwe bepalingen vóór of bij het in werking brengen daarvan, moet kennis gegeven worden, voor zoover noodig tot goedkeuring) bezwaar had tegen de vermelding van pensioen in 't eerste lid van al. 2 en de voorziening van al. 3 in het daar gestelde geval; welk een en ander door de Regeering in strijd geacht werd met het door haar vooropgestelde en vast te houden beginsel, „dat het emeritaat verleend moet worden door de Kerk zonder bemoeiing der Regeering en het emeritaatspensioen door de Regeering zonder raadpleging der Kerk" (1864, Bijl. B, bl. 39—41; verg. 1863, bl. 322—326). Sedert heeft de Synodale Commissie jaar op jaar, tot 1869, diligentverklaring verkregen voor het advies, dat te dier zake door de Synode van 1863 van haar gevraagd was in verband met eene verwachte of ingediende staatswet tot regeling der predikants-pensioenen. De zaak is echter, bij het niet tot stand komen van zoodanige wet, tot heden gebleven in statu quo. — Intusschen moet het vragen van emeritaat geschieden, met inachtneming van de bepalingen van de 2e al. van dit art., *bij het Prov. Kerkbestuur*; echter zonder dat bij het Kerkbestuur aanspraak op pensioen geldend gemaakt of aanbeveling daarvoor verlangd kan worden; alhoewel het bij den Minister van Financiën informeert, of deze bezwaar heeft den adressant aan H. M. de Koningin voor het bekomen van rijkspensioen voor te dragen, en, na bekomen antwoord, dat de Minister geen bezwaar heeft, het gevraagde emeritaat verleent. De aanvraag om emeritaatspensioen moet daarna geschieden bij H. M. de Koningin, naar de daaromtrent van Regeeringswege vastgestelde bepalingen. (Zie Bijlage I bij dit reglement, inzonderheid wat betreft de bepalingen omtrent hetgeen in acht moet genomen worden ingeval het pensioen wordt aangevraagd *wegens voortdurende ongesteldheid*, bij nog niet vervulde veertigjarige ambtsbediening, als zijnde deze niet geheel overeenstemmende met sub 4⁰ van de 2e al.).

ART. 7. Een predikant, die vrijwillig van zijne bediening wenscht afstand te doen, geeft van zijn voornemen daartoe schriftelijk kennis aan den Kerkeraad zijner gemeente, met

opgave van den tijd, tegen welken hij willens is zijn ambt neder te leggen.

De Kerkeraad zendt van de ontvangen kennisgeving onmiddellijk bericht aan het Classicaal Bestuur, dat hiervan weder onverwijld mededeeling doet aan het daartoe aangewezen Ministeriëel Departement.

Dit art. is sedert 1 Febr. 1865 in werking, ten einde even als het aanhangig gebleven art. 6*, in eene bestaande leemte te voorzien. Daarop is door vernummering het vroegere art. 7 art. 7* geworden.

Art. **7***. Bij het ontslag [1]) van de betrekking tot de gemeente en de classe, ten gevolge van verkregen emeritaat of vrijwilligen afstand van den dienst, wordt gehandeld als in art. 5 is geregeld, doch worden de akten ingericht naar de formulieren D en E, en geschiedt de schadeloosstelling van den consulent [2]) door hem, ten wiens behoeve de handeling plaats heeft.

De overeenkomstig het eerste lid van dit artikel ontslagen predikant geeft, na verandering van woonplaats, daarvan binnen eene maand bericht aan het Classicaal Bestuur, waaronder hij ressorteert [3]).

[1]) Met opzicht tot mogelijke weigering van het ontslag door den Kerkeraad in de hier genoemde gevallen, verg. art. 5, aant. 1.

[2]) *Geschiedt de schadeloosstelling van den consulent.* Ten gevolge van de invoering van alleen schriftelijk ontslag uit de Clasis (zie op art. 5) zijn den 31 Maart 1875 deze woorden gekomen in plaats van: *de kosten der handeling gedragen.*

[3]) Deze al. is aan het art. toegevoegd en in werking gekomen den 15 Jan. 1897.

Art. **8**. In geval van ongevraagd ontslag en van ontzetting uit den dienst geeft het Classicaal Bestuur, op ontvangen bericht van het Provinciaal Kerkbestuur, hiervan terstond kennis aan den Kerkeraad, den consulent, den praetor van den Ring en het daartoe aangewezen Ministeriëel Departement.

TWEEDE AFDEELING.

Voorziening in den dienst gedurende de vacaturen.

Art. **9**. In vacante gemeenten wordt de predikdienst waargenomen door de predikanten van den Ring. Het overige herder- en leeraarwerk is aan den consulent opgedragen. De nadere regeling dier werkzaamheden geschiedt volgens huishoudelijke bepalingen van den Ring, goedgekeurd door het Classic. Bestuur [1]).

Bij langen duur [2]) der vacature, ten gevolge van een annus gratiæ of gerezen geschil over hare vervulling [3]), tracht de Kerkeraad, daartoe reden vindende, eenen tijdelijken hulpprediker te bekomen, volgens het Reglement op het hulppredikerschap.

[1]) In een tijd van gebrek aan predikanten zou het zeker aanbeveling verdienen, om over te gaan tot eene *tijdelijke* combinatie van gemeenten, die daarvoor zoowel wat ligging, omvang, als overeenstemming van gevoelde behoeften betreft, geschikt zijn, indien de Besturen slechts zekerheid hadden, dat niet, door die *tijdelijke* combinatiën, het landstraktement voor goed verloren ging, of belangrijk werd verminderd. Naar daartoe door het Class. Best. van Alkmaar gegeven aanleiding, heeft de Synode daarom besloten, in de zitting van 28 Juli 1888, aan het oordeel van de rechtsgeleerde adviseurs de vraag te onderwerpen, of de intrekking van het traktement eener gemeente, die tijdelijk met eene andere gecombineerd is, doch later weder zelfstandig geworden, is overeen te brengen met het recht der Kerk op de traktementen, gewaarborgd in Art. 171 der Grondwet en, na bekomen advies, aan de Syn. Comm. op te dragen, naar aan-

leiding daarvan, een voorstel aan de Synode te doen. Het gevolg van advies en besprekingen was, dat geen onderhandelingen met de Regeering werden aangeknoopt ten einde overeen te komen omtrent algemeene regelen tot bepaling van het Rijkstraktement bij tijdelijke combinatiën van gemeenten en eventueele splitsing daarvan, maar de regeling der zaak, bij elk bijzonder geval, wordt overgelaten aan de prudentie der daarbij betrokken kerkelijke Besturen, met dien verstande, dat geen besluit genomen worde tot combinatie, zonder dat door uitdrukkelijke verbintenis van de zijde der Regeering het recht der gemeenten op het vroeger genoten Rijkstraktement, bij eventuëele splitsing der gecombineerde gemeenten, zal zijn erkend. 1888, bl. 76; 1889, bl. 261—264, Bijl. B, bl. 165—186.

2) *Bij langen duur*, enz. (in werking gekomen 1 Maart 1863). Verg. Regl. op het hulppredikerschap, art. 3, 1°, en van *dit* regl. art. 47, al. 2 en art. 27, al. 3 en 4. Op voorstel van den Secr. der Synode is 12 Aug. 1890 door de Algemeene Synode eene circulaire gericht aan de Kerkeraden, om hen op hunne verplichting te wijzen om, *bij langdurige vacature*, in het belang van de gemeente, ter voorziening in het herderlijk werk vooral, een *godsdienstonderwijzer aan te stellen*, omtrent wiens bezoldiging zij in overleg hebben te treden met den Ring en dezen uit te noodigen dispensatie aan te vragen van art. 23 Regl. op de vac. Is de Ring niet geneigd aan dit verzoek te voldoen, dan kan de Kerkeraad zich ter zake van dit kerkelijk geschil wenden tot het Class. Bestuur. Deze circulaire is echter door de Synode, in hare zitting van 28 Juli 1900, buiten werking gesteld. Zie de aant. bij art. 6 Regl. op het Godsdienstonderwijs.

3) *Of gerezen geschil over hare vervulling.* Een voorstel van den heer VAN PALLANDT tot vervanging van deze woorden door: „*of van andere oorzaken*", noodzakelijk geworden door de voorl. aanneming van eene door hem ingediende „Wijziging van het Regl. op het Hulppredikerschap", is teruggenomen, toen ook die wijziging (zie op art. 2 van dat Reglement) het volgend jaar door de Synode niet werd vastgesteld.

ART. **10.** In gemeenten met twee of meer predikanten wordt de vacature voor al de deelen der Evangeliebediening waargenomen door den Ring, tenzij de overblijvende predikant of predikanten met het geheele werk, buiten den predikdienst, zich alleen willen belasten; een en ander nader te regelen door huishoudelijke bepalingen van den Ring, onder goedkeuring van het Classicaal Bestuur.

ART. **11.** Voor elke gemeente met één predikant wordt een consulent en nevens hem een secundus benoemd, ten einde in de voorkomende gevallen als zoodanig naar het reglement op te treden.

Voor gemeenten met twee 1) of meer predikanten wordt de zaak van het consulentschap door den Ring, onder goedkeuring van het Classicaal Bestuur, geregeld.

1) *Voor gemeenten met twee*, enz. Van deze al. heeft de Synode in haar officiëel orgaan bij Circulaire van den 8 Juli 1865 de volgende verklaring gegeven:

„De Alg. Syn. der Ned. Herv. Kerk, onderricht geworden, dat er bij sommige predikanten en besturen onzekerheid heerscht, of er in gemeenten van twee en meer predikanten, in geval van vacature een consulent moet benoemd worden, geeft door deze tot wegneming van alle onzekerheid bericht, dat zij hare volle goedkeuring geschonken heeft aan hetgeen de Alg. Syn. Comm. te dier zake aan zekeren ring, naar daartoe gekregen aanleiding, te verstaan heeft gegeven, dat namelijk, naar hetgeen in het Regl. op de vacaturen het consulentschap is en aan den consulent wordt opgedragen, er alleen voor vacante gemeenten, waarin geen predikant aanwezig is, sprake kan zijn van de benoeming van een consulent, gelijk ook bij art. 1 van het Synodaal Regl. voor de kerkeraden is aangenomen; dat die benoeming daarom ook in art. 11, eerste alinea, van eerstgenoemd reglement voor gemeenten van één predikant als regel wordt vastgesteld; dat hetgeen in het tweede lid van

art. 11 voorkomt, alleenlijk kan doelen op de gevallen, dat er in de daar genoemde gemeenten meer vacaturen bestaan, zoodat zij voor een tijd van den raad en den dienst eens predikants verstoken zouden zijn, wanneer daarin niet door de benoeming van een consulent voorzien wierd; dat derhalve de regeling van het consulentschap in genoemden ring, volgens welke in eene gemeente met twee predikanten bij het vertrek van een van beiden, de andere als consulent was aangewezen, in strijd moest geacht worden met de reglementen; hetgeen te duidelijker in het oog moest springen, omdat, aangenomen dat de overblijvende predikant als consulent moest optreden, deze, tijdens de vacature, in de kerkeraadsvergaderingen slechts met adviseerende stem zou voorzitten en niet tot het beroepingswerk zou mogen medewerken, waardoor aan zijn recht als predikant der gemeente zou worden te kort gedaan, of, wanneer hetzelfde op gemeenten van nog meer predikanten wierd toegepast, de bepalingen o.a. dat de consulent de kerkeraadsvergaderingen leidt, of dat zijne toestemming wordt gevorderd tot alle handelingen in de gemeente, welke buiten den predikdienst, in het herder- en leeraarambt begrepen zijn, evenzeer niet met de rechten der aanwezige predikanten bestaanbaar zouden wezen en hen grootendeels in de uitoefening van hunne ambtsplichten zouden belemmeren." Verg. 1865, bl. 21, Bijl. B, bl. 93—95.

Art. **12.** De benoeming der consulenten en hunner secundi geschiedt door den Ring, met inachtneming van de bijzondere behoeften en belangen der gemeenten, en onder goedkeuring van het Classicaal Bestuur.

Heeft een Kerkeraad tegen de leiding van den aangewezen consulent bezwaar, dan maakt hij vóór of bij het ontstaan eener predikantsvacature en, als zij onverwachts is ontstaan, of bij wisseling van consulentschappen tusschentijds [1]), binnen eene maand daarna, zijn verlangen naar eene verandering in de regeling der consulentschappen aan den Ring bekend, en roept, bij afwijzende beschikking van den Ring daarop, de tusschenkomst in van het Classicaal Bestuur, dat beoordeelt of de bestaande regeling naar de bijzondere behoeften en belangen der gemeente moet gewijzigd worden; bij gerezen geschil hierover tusschen den Ring en het Classicaal Bestuur, beslist het Provinciaal Kerkbestuur [2]).

1) *Of bij wisseling .... tusschentijds.* Toevoeging, in werking getreden 15 Jan. 1903.

2) Door de wijziging van dit artikel, zooals zij den 15 Jan. 1886 in werking is getreden, is ook aan de gemeente invloed gegeven op de benoeming van een consulent. Vroeger moest de gemeente berusten in de regeling van den ring, goedgekeurd door het Class. Bestuur; wat thans, bij het bestaan van zoovele vacaturen, minder gewenscht ware.

Art. **13.** De consulent aanvaardt [1]) zijne betrekking in de vergadering des Kerkeraads, die, onder zijne voorzitting, tot ontbinding der betrekking van den predikant tot de gemeente wordt gehouden; of anders in eene vergadering, die hij belegt, zoodra hij het bericht heeft ontvangen van het overlijden, het ongevraagd ontslag, de schorsing of ontzetting uit den dienst van den predikant.

1) Verg. art. 5, al 1 en 5 en art. 19.

Art. **14.** In de vergadering, in art. 13 vermeld, wordt het archief, gewoonlijk onder den predikant berustende, overgenomen door den Kerkeraad, onder behoorlijken inventaris, waarvan een afschrift wordt gezonden aan het Classicaal Bestuur.

Het archief wordt nedergelegd in eene verzekerde bergplaats, voorzien met twee verschillende sloten, waarvan de sleutels, de een bij den consulent, de andere bij een der ouderlingen bewaard blijven.

Art. **15.** De consulent bekleedt in de vacante gemeente geheel de plaats van den pastor loci, doch heeft in den Kerkeraad en in het Kiescollege slechts eene adviseerende stem [1]). Zijne toestemming wordt gevorderd tot alle handelingen in de gemeente, welke, buiten den predikdienst, in het herder- en leeraarwerk begrepen zijn.

[1]) Hij behoort niet medegerekend te worden tot de twee derden van het normaal getal leden, wier tegenwoordigheid, volgens art. 9 van het Alg. Regl., vereischt wordt tot het nemen van een besluit. Hand. 1871, bl. 286, 287.

Art. **16.** Bij afwezigheid van den consulent vergadert de Kerkeraad niet dan om zeer dringende redenen en met schriftelijk door hem verleende toestemming. In zoodanige vergadering neemt deze alleen besluiten omtrent de zaken tot welker behandeling zij belegd is, en zonder zijne goedkeuring wordt aan geen dezer besluiten gevolg gegeven.

Vgl. de aant. bij art. 18 Syn. Regl. voor de Kerkeraden.

Art. **17.** De consulent regelt, in overleg met den Kerkeraad, de waarneming van het herderlijk werk.

Art. **18.** Bij elk geschil [1]) tusschen den Kerkeraad, het Kiescollege of de stemgerechtigden en den consulent wordt de beslissing ingeroepen van het Classicaal Bestuur.

[1]) *Geschil.* Dit woord, in plaats van het min juiste *verschil:* 1 Maart 1863. Evenzoo in art. 28.

Art. **19.** De consulent wordt voor zijne gewone werkzaamheden, in artt. 13, 15 en 17 vermeld, als ook voor het bijwonen van de gewone voor jaarlijks wederkeerende werkzaamheden bestemde [1]) kerkeraadsvergaderingen schadeloos gesteld alleen door den Ring, met uitzondering zoowel der kosten, welke volgens art. 5 ten laste komen der roepende gemeente als van die, welke voortvloeien uit de invoering van het Synodaal reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, en waarin volgens art. 4 van dat reglement door andere middelen moet worden voorzion.

[1]) *Voor jaarlijks wederkeerende werkzaamheden bestemde.* Deze woorden, in werking gekomen den 1 Maart 1870, zijn ingevoegd om eene omschrijving te geven van „gewone vergaderingen": zoodat, in overeenstemming met het antwoord der Syn. Comm. op eene vraag van het Prov. Kerkb. van Gelderland (1865, Bijl. B, bl. 92, 93, goedg. Handd., bl. 21), onder buitengewone vergaderingen duidelijk zoodanige worden bedoeld, die met het ontstaan en de vervulling der vacature in betrekking staan, waarvoor dan ook naar art. 20 niet alleen eene schriftelijke uitnoodiging des Kerkeraads, maar ook eene verzekering van kostenvergoeding gevorderd wordt. Verg. ook 1867, bl. 122. Onder de jaarlijks wederkeerende werkzaamheden behooren b.v. het doen van diaconie-rekening, het houden van kerkvisitatie en de vergaderingen vóór de bediening van het H. Avondmaal.

Overigens is in het slot van dit art., even als in de artt. 15 en 18, den 1 Maart 1869 eene aanvulling gebracht, ten gevolge van de invoering van het *Regl. op de benoeming*, enz.

Art. **20.** De Kerkeraad, buitengewoon de tegenwoordigheid van den consulent verlangende, zendt hem eene schriftelijke uitnoodiging [1]), en verzekert hem de vergoeding der kosten van het verblijf met *f* 3, en van de heen- en wederreize te zamen voor elk uur afstands met *f* 2.

In het Waalsche ressort [2]) worden de reis- en verblijfkosten berekend naar een tarief, ontworpen door de Waalsche Commissie, en goedgekeurd door de Algemeene Synode.

[1]) Eene schriftelijke uitnoodiging,

enz. Uit de bepaling van dit art. volgt, dat bij verschil tusschen consulent en Kerkeraad over de vergoeding van kosten een afdoend bewijs zal moeten geleverd worden, dat de schriftelijke uitnoodiging met de verzekering is geschied. Dit art. stelt echter de leden van den Kerkeraad, die als zoodanig geene fondsen heeft, niet persoonlijk aansprakelijk voor de betaling dier kosten; deze moeten voldaan worden naar art. 73, vergeleken met art. 41, al. 2 van dit Reglement.

2) *In het Waalsche ressort.* Deze alinea, op voorstel van de Waalsche Commissie, in werking gekomen den 31 Maart 1875, is eveneens toegevoegd aan het slot van art. 23 Regl. voor Kerkelijk opzicht en tucht, en van art. 16 Regl. op de kosten van het bestuur. De groote, maar tevens gemakkelijk af te leggen afstanden, bij het kostbare van het verblijven in groote hotels, beide het gevolg van het gevestigd zijn der gemeenten in de groote steden des lands, maakten de bepalingen omtrent reis- en verblijfkosten, in de opgenoemde artt. vervat, voor de gemeenten van het Waalsche ressort minder geschikt.

ART. **21.** De verdeeling der predikbeurten wordt door den ring [1]) geregeld.

De consulent vervult de eerste predikbeurt na het ontstaan van de vacature, hetwelk bij overlijden invalt [2]) na den dag der begrafenis, en bij emeritaat, vrijwilligen afstand, ongevraagd ontslag en ontzetting uit den dienst, na de deswegens ontvangen officiële kennisgeving.

1) *Door den ring.* Verg. artt. 27 en 28 van het Alg. Regl.

2) *Hetwelk—invalt.* Niet van het ontstaan der vacaturen (zie artt. 1—7*). maar van het vervullen der eerste predikbeurt is hier sprake. De eindredactie is minder duidelijk uitgevallen, dan zooals in het oorspronkelijk ontwerp gelezen werd: „Door den consulent wordt waargenomen de eerste predikbeurt in de vacature, voor welke gehouden wordt die welke volgt, enz. 1854, bl. 310.

Art. **22.** De consulent zendt, binnen acht dagen na het ontstaan der vacature, aan den praetor eene lijst der te vervullen predikbeurten, voor ten minste drie maanden, met bijvoeging van den tijd, waarop het Avondmaal gevierd en voorbereiding en nabetrachting moeten gehouden worden. Deze lijst zal telkenmale, veertien dagen vóór het eindigen dier tijdruimte, voor gelijken tijd, of anders voor den nog overigen duur der vacature worden voortgezet.

De praetor zorgt, dat aan elk der predikanten de opgave geschiede der predikbeurten, door hen te vervullen.

ART. **23.** De vervulling [1]) van den predikdienst in eene vacature door den ring wordt bepaald op ééne predikbeurt op elken Zondag [2]) en op den eersten Kerstdag.

Tot dispensatie [3]) van deze bepaling, niet te verleenen dan om zeer bijzondere en gewichtige redenen aan de zijde van den ring òf van de vacante gemeente, is de Synode of in hare plaats de Algemeene Synodale Commissie bevoegd, na gehoord te hebben het Classicaal Bestuur en het Provinciaal Kerkbestuur van het ressort.

De prediking op de tweede feestdagen, op den goeden Vrijdag, op Hemelvaartsdag, alsmede op Oud- en Nieuwjaar, op provinciale en plaatselijke biddagen of op andere gewone werkdagen, wordt overgelaten aan het oordeel van den ring, met inachtneming van plaatselijke gesteldheid en behoefte, behoudens goedkeuring van het Classicaal Bestuur.

De ring bepaalt in het belang der gemeente, onder goedkeuring van het Classicaal Bestuur, of die beurten des voormiddags, des namiddags of op andere uren zullen worden waargenomen.

1) *De vervulling*, enz. In alinea 1 en 3 (vroeger 1 en 2) zijn wijzigingen

gebracht sedert 1 Maart 1863. De woorden: „den eersten Kerstdag" in al. 1 zijn gekomen in de plaats van „eersten feestdag", en in al. 3 is mede opgenomen de Hemelvaartsdag.

²) *Eéne predikbeurt op elken Zondag*, enz. Een voorstel van de Class. Verg. van Groningen, om, door eene hieraan toe te voegen bepaling, dat „indien twee of meer vacaturen in den ring bestaan, de vaceerende gemeenten gelijkelijk met de andere gemeenten moeten deelen in het stilstaan van den predikdienst", te gemoet te komen aan de onbillijkheid, dat vacante gemeenten geregeld een predikdienst hebben, terwijl in de andere de dienst gedurig stilstaat, is door de Synode afgewezen; evenals een ander voorstel, gedaan naar aanleiding van een verzoek van de Class. Verg. van Coevorden, om dit, — onder goedkeuring van het Class. Bestuur — toe te laten, wanneer meer dan een vierde der predikantsplaatsen in het ressort van den Ring vacant is; omdat de vacante gemeenten toch al zoo veel missen en zoo het belang van de niet vac. gemeenten het, naar het oordeel van den Ring, medebrengt, dispensatie van al. 1 kan gevraagd worden. Op dezelfde gronden verwierp de Synode een voorstel van de Classicale Vergadering van Heerenveen, om de vacante gemeenten te doen deelen in het stilstaan der beurten. 1883, bl. 86, 87; 1888, bl. 394—397; 1889, bl. 340—343.

³) *Dispensatie.* Verg. Alg. Regl. art. 12, al. 6. De overweging, dat de bepaling der eerste al. soms groote moeielijkheid opleverde of zelfs geheel onuitvoerbaar was, b.v. op de eilanden of waar elders de gemeenten zeer ver uit elkander liggen, heeft tot het inlasschen van deze al. — den 1 Mei 1862 — aanleiding gegeven.

Wegens de vele vacaturen is, in de laatste jaren, veel meer dan vroeger van deze dispensatie gebruik gemaakt en zij is dan ook meermalen verleend telkens onder zekere voorwaarden, b.v. dat vier of zes malen in het jaar de beurten — ook tot het bedienen van Doop en Avondmaal — door de ringpredikanten worden waargenomen, terwijl overigens in de godsdienstige behoeften door een godsdienstonderwijzer wordt voorzien. Voorts sprak deze al. oorspronkelijk alleen van „zeer bijzondere en gewichtige redenen *aan de zijde van den ring*." De billijkheid scheen echter te eischen, dat ook redenen, die *aan de zijde der vacante gemeente* bestaan konden (b.v. indien de dienst van een godsdienstonderwijzer gewenscht ware) in aanmerking genomen werden. Eene aanvulling in dezen zin is in werking gekomen den 15 Januari 1887. — De Class. Verg. van Groningen diende in 1895 een voorstel in, om (terwijl de tegenw. 3e en 4e al. dan de 4e en 5e zouden worden) een nieuwe 3e al. aan dit art. toe te voegen, van dezen inhoud: „Deze dispensatie kan voor den tijd van 5 jaren verleend worden, wanneer in eene vacante gemeente — met inachtneming van de voorschriften dienaangaande gegeven — een godsdienstonderwijzer is aangesteld, om, binnen de grenzen zijner bevoegdheid, den dienst in de gemeente waar te nemen"; terwijl ook op de Class. Verg. van Amsterdam verschillende „denkbeelden" te dezen opzichte aan de Synode werden „voorgesteld." Bij alle waardeering van de uitnemende diensten van vele degelijke en met zegen arbeidende godsdienstonderwijzers, meende de Synode dit voorstel en die denkbeelden niet nader in behandeling te moeten nemen, omdat art. 62 van dit Regl. de verplichting oplegt om telkens weer eene beroeping uit te brengen. Van deze bepaling nu kan nimmer dispensatie verleend worden, tenzij men het behoud der rijkstraktementen met allen ernst zou willen in de waagschaal stellen. 1895, bl. 167—174. — Het verzoek om dispensatie moet door den Ring ingediend worden bij de Synode, of de Syn. Commissie, door tusschenkomst van het Class. Bestuur; en daarbij moet worden overgelegd het bewijs, dat door den Kerkeraad, naar de artt. 45 en 62 van dit Regl., diligentverklaring is gevraagd en verkregen. (1891, Bijl. B, bl. 252.) Bovendien besloot de Synode, in hare zitting van 12 Aug. 1896, bij het verleenen van dispensatie aan de betrokken gemeente de voorwaarde te stellen, om de positie van den aan te stellen godsdienstonderwijzer, bij diens eervol ontslag, door toekenning van een wachtgeld, althans voor één jaar, te verbeteren. Het minimum wachtgeld zal ongeveer $2/3$ der jaarwedde en ten minste de som van f 400.— moeten bedragen. Hand. 1896, bl. 191; 1898,

bl. 63, Bijl. B, bl. 225; 1899, Bijl. B, bl. 305. In hare zitting van 28 Juli 1900 heeft de Synode echter aan de Alg. Syn. Comm. in last gegeven geen *nieuwe* verzoeken om dispensatie in te willigen, wanneer het de bedoeling is de Kerkeraden van vacante gemeenten in de gelegenheid te stellen, gedurende de bestaande vacature, godsdienstonderwijzers in dienst te nemen.

Art. 24. Wanneer meer dan een derde der predikantsplaatsen in het ressort van den ring vacant is, zorgt het Classicaal Bestuur en, zoo noodig, het Provinciaal Kerkbestuur, oordeelende, na den ring gehoord te hebben, dat daarvoor overwegende redenen bestaan [1]), dat de vacaturen, die dat gedeelte te boven gaan [2]), door een of meer der naburige ringen bediend worden, en maakt daaromtrent zoodanige bepalingen, als de billijkheid voorschrijft.

1) Oorspronkelijk was dit art. zóó gesteld, dat in het bedoelde geval het initiatief uitging van den ring, waartoe de vacante gemeenten behooren; aan hem was de beoordeeling in de eerste plaats gelaten, of hij in staat was tot vervulling van den dienst bij een groot getal gelijktijdig bestaande vacaturen. De gewijzigde redactie is in werking gekomen den 1 Jan. 1881. (Hand. 1879, 11, 60, 87; 1880, bl. 118—121, 230, 231.)

2) *Dat de vacaturen, die dat gedeelte te boven gaan.* Dit wil volstrekt niet zeggen, dat alleen de plaatsen, die het laatst vacant geworden zijn, hierbij in aanmerking komen. Het Class. Bestuur maakt zoodanige bepalingen, als de billijkheid voorschrijft; en houdt dus zoowel rekening met de ligging der gemeenten, als met de nadeelige gevolgen, die uit een mogelijk meermalen herhaalde verwisseling van consulent onvermijdelijk zouden voortvloeien. 1888, bl. 315; 1889, bl. 343—345.

Art. 25. In eene vacante gemeente wordt niet gepredikt en geene openbare godsdienstoefening geleid [1]) dan door een predikant of een candidaat tot den heiligen dienst [2]).

1) *Niet gepredikt en geene openbare godsdienstoefening geleid.* Dit verh dert niet, dat in gemeenten, ten zichte van welke aan den ring dispen tie verleend is naar al. 2 van art. op de Zondagen, wanneer geen ringp dikant den dienst komt waarnemen, d een geëxamineerd godsdienstonderwij met toestemming van den consule bijbellezingen en zoogenoemde oefen gen gehouden worden. Men vergeli wat de Synode antwoordde op een ad uit Leeuwarden, d.d. 31 Mei 1859, waa o. a. bezwaar gemaakt werd tegen 25, omdat het, naar het oordeel adressanten, licht ten nadeele van gemeenten kon worden toegepast. vroegen daarom zoodanige verklaring wijziging van dit artikel, dat het re van de Kerkeraden *blijke*, om bij va turen de stilstaande diensten door geordend catechiseermeester te doen v vullen. De Commissie uit de Synode, wier handen dit adres gesteld we meende, dat deze verklaring, of wi ging deels overbodig zou zijn, deels strijd zou komen met de kerkelijke glementen. Overbodig, omdat er g redelijke twijfel *kan* bestaan, of de K keraden van vaceerende gemeen kunnen, mits altijd in overleg met consulent, van den dienst van georde catechiseermeesters gebruik maken het belang der vacante gemeenten; m in strijd met de kerkelijke reglemen zou iedere zoodanige wijziging van artikel zijn, waardoor aan catechise meesters, die niet bepaaldelijk tot leiden van de gewone godsdienstoefen gen der gemeente zijn aangesteld, e andere vrijheid wierd verleend, dan art. 11 Regl. op het Godsdienstonderw is geschied, nl. „het houden van zoo naamde *oefeningen.*" Conform het adv der Commissie is door de Synode sloten, 1859, bl. 123, 124, 135.

2) Hier wordt natuurlijk bedoeld pred. of cand. der Ned. Herv. Kerk, zoodanig bekend, 1874, bl. 141. Zie v het op beroep prediken door candida art. 43.

Art. 26. De Kerkeraad dra zorg voor de goede ontvangst huisvesting van den consulent en overige ringpredikanten, wanneer in het belang der vaceerende g meente overkomen.

ART. **27.** De ten behoeve der vacante gemeente bewezen diensten in het algemeen en de waarneming van het consulentschap in het bijzonder geven den Ring aanspraak op al de inkomsten [1]) aan de openstaande predikantsplaats verbonden [2]), met uitzondering van de gevallen, in artt. 3 en 4 vermeld, waarin hij zijne diensten zonder geldelijke vergoeding bewijst.

Indien de inkomsten, uit pastoriegoederen voortvloeiende [3]), met inbegrip van het landstraktement [4]) meer dan twaalfhonderd gulden bedragen, komt het meerdere voor de eene helft [5]) ten voordeele van de ringpredikanten, voor de andere helft ten voordeele van de kerkekas der gemeente.

Twee derde gedeelten [6]) van het aan den ring aankomende worden genoten door den hulpprediker, die door den Kerkeraad wordt aangesteld naar artt. 9 en 47.

Indien deze twee derde gedeelten meer bedragen dan *f* 800 's jaars, blijft het meerdere voor den Ring.

[1]) *Al de inkomsten.* Het hier uitgesproken beginsel, dat gedurende de vacature al de inkomsten, aan de openstaande predikantsplaats verbonden, aan den ring toekomen voor de door hem bewezen diensten, is van den vroegsten tijd af van kracht geweest; overeenkomstig met de oorspronkelijke bestemming der pastoriegoederen, die volgens het hier te lande vóór de Hervorming vigeerende kerkrecht begrepen waren onder den algemeenen naam van geestelijke leengoederen of beneficiën, bestemd voor en onafscheidelijk verbonden *aan* de waarneming van den h. dienst (officium curatum); welk verband tusschen de goederen en het ambt zijne uitdrukking vond in den kanonieken rechtsregel: „beneficium datur propter officium." In dezen zin en volgens dat beginsel is dan ook in de Hervormde Kerk bij hare verschillende kerkordeningen de tijdelijke bestemming van de inkomsten der pastorieën gedurende eene vacature steeds aangewezen als zijnde ten behoeve van de predikanten in de classis, aan wie de vervulling van het dienstwerk in vacante gemeenten werd opgedragen, tenzij er weduwen of minderjarige kinderen van den overleden ambtgenoot waren, ten wier behoeve zij gedurende een zekeren tijd hunne aanspraak op die inkomsten moesten afstaan. Zie het arrest door het hof van Friesland den 18 Oct. 1876 uitgesproken in het geding tusschen den ring van Leens en de kerkvoogden van Ulrum (Weekbl. van het Recht, no. 4043). In de 1ste al. is het beginsel uitgesproken en de regel vastgesteld, waarop de 2de al. eene uitzondering aangeeft. — Verworpen werd een voorstel van een „Comité uit de kerkvoogdijen in de prov. Groningen", gesteund door 211 kerkvoogdijen en 93 Kerkeraden, om in de 1e al., in plaats van „al de inkomsten", te lezen „de helft van de inkomsten" en de 2e al. aldus te doen luiden: „De overblijvende helft vervalt voor 1/4 deel ter vrije beschikking aan de kerkekas der gemeente en het 3/4 deel wordt tot een fonds bestemd om uit de revenuën daarvan het plaatselijk traktement tot *f* 1500 te verhoogen. Op plaatsen waar het traktement *f* 1500 of meer bedraagt, of door de bepalingen van dit art. geworden is, vervalt de overblijvende helft ter vrije beschikking van de kerkekas der gemeente". De Class. Verg. van Onderdendam zond een 5tal gronden tot verwerping van dit voorstel in, met eene memorie van toelichting; ook het rechtskundig advies van de Adviseurs der synode luidde ongunstig 1889, bl. 327—335. In dezelfde vergadering kwam ter sprake een voorstel van de Class. Verg. van Heerenveen, welke de vacante gemeenten wilde doen deelen in het stilstaan der beurten, waartegen dan aan den ring een gedeelte der vacaturepenningen zou worden onttrokken, hetwelk gestort zou kunnen worden, hetzij geheel in de kerkvoogdijkas, hetzij gedeeltelijk in deze, gedeeltelijk in het Fonds tot verbetering der schraalste pred. traktementen. Een wettelijke bepaling, daartoe strekkende, achtte de Synode echter in strijd met het beginsel in art. 27 uitgesproken, terwijl het prijsgeven daarvan moeielijkheden zou kunnen baren, waaraan de Kerk hare gemeenten evenmin als hare predikanten mag blootstellen. 1889, bl.

340—343. Een voorstel van den heer W. OKKEN, om den ring slechts aanspraak te doen geven op de helft van al de inkomsten en uit de andere helft eerst den consulent te defrayeeren voor zijne bijzondere werkzaamheden en het dan overblijvende deel door de kerkvoogden ten behoeve der predikantsplaats rentegevend te doen beleggen, werd in 1900 afgewezen, op dezelfde gronden als in 1889 waren aangevoerd. 1900, bl. 449—456.

2) *Aan de openstaande standplaats verbonden.* Op toelagen, die aan een vertrokken of overleden predikant daarenboven nog toegekend waren, kan de ring geen aanspraak maken. Beslissing van het Class. Best. van Dordrecht van 28 Maart 1860 en van het Prov. Kerkbest. van Zuid-Holl. van 1 Aug. 1860, in een geschil tusschen den ring Sliedrecht en de kerkvoogden van Oud-Alblas, 1861, Bijl. B, bl. 158. Inkomsten, die als persoonlijke toelagen aan den predikant zijn toegewezen, zijn alzoo niet begrepen onder die, waarop de Ring aanspraak kan maken.

3) *Inkomsten uit de pastorie-goederen voortvloeiende.* „De benaming *pastorie-goederen* duidt op de afkomst en de bijzondere bestemming dezer goederen, als die een deel hebben uitgemaakt van de *kleine* of *bijzondere geestelijke goederen*, en, terwijl zij vroeger, d. i. vóór de invoering der hervorming, dienden tot onderhouden van den pastoor, sedert door het wettig gezag aan de Herv. Kerk zijn toegewezen, onder verband van tot onderhouding van hare predikanten te moeten dienen, even als aan de patroons- of kerke-goederen, aan de vicarie-goederen, de kosterij-goederen en de prebenden of beneficiën eene bestemming gegeven werd, zoo nabij mogelijk aan de bestemming, welke zij oorspronkelijk bezaten. Hierom sprak ook het voormalig Regl. op de Vac. in art. 24 van de *inkomsten eener pastorie*, en worden in art. 65 van het Alg. Regl. de kerke-, pastorie- en kosterij goederen zeer te recht van de andere goederen onderscheiden. De uitzondering alzoo, gemaakt in al. 2 van dit art., kan niet gelden waar geene pastorie-goederen zijn, of deze door hunne vermenging met de kerke-goederen als zoodanig opgehouden hebben te bestaan." Schrijven der Synode aan de kerkvv. van Groningen in zake geschil over de vacatuurgelden tusschen hen en den ring aldaar: 1863, Bijl. B, bl. 14, 15. — Waar alzoo geene pastorie-goederen zijn, komt het volle traktement (ook boven de *f* 1200), naar al. 1, aan den Ring; ook wat uit de kerkekas of door particulieren wordt bijgedragen. tenzij deze bijdragen uitdrukkelijk als toelage uitsluitend voor den tijdelijken predikant bestemd en dus niet „aan de openstaande predikantsplaats verbonden" zijn. Verg. 1876, bl. 72, 73, 137. Deze interpretatie van de benaming *pastorie-goederen* is geheel in overeenstemming met het advies door de Syn. Commissie in 1846 aan den toenmaligen Minister van Herv. Eeredienst gegeven omtrent den zin der woorden: *inkomsten eener pastorie*, destijds in art. 23 voorkomende, waarbij zij aanhaalt de dispositie van den Staatsraad, Directeur-Generaal enz. omtrent *de administratie der pastorie-goederen van vacante gemeenten in de Prov. Gron.*, van 13 Oct. 1824, no. 10 (te vinden bij G. VAN DER TUUK, *Compendium*, enz , bl. 292 e. v.). In dezen zin is dan ook door dien Minister in dat zelfde jaar beslist in een geschil tusschen kerkvoogden te Leeuwarden en de predikanten van den ring aldaar, n.l. dat alle predikants-inkomsten te Leeuwarden, waar geene pastorie-goederen zijn, bij vacature „komen ten voordeele van den ring," met uitzondering alleen van zoodanige, waarover bij plaatselijk reglementaire of bijzondere testamentaire bepalingen anders mocht zijn beschikt. 1846, bl. 39, 40. Verg. 1864, bl. 212, 213.

Pastorie-goederen, voor zoover zij niet in den loop der tijden op wettige wijze met de kerkegoederen zijn vermengd geworden, of aan hunne bestemming zijn onttrokken, vormen *zelfstandige stichtingen*, waarvan het recht van beheer en het genot toekomt aan den pastor loci als zoodanig en zoolang hij de betrekking van predikant bekleedt. Alleen tijdens de vacture berust het beheer bij kerkvoogden; bij de aanvaarding van het ambt door een opvolger gaan het beheer en het genot eo ipso, zonder eenige formaliteit op dezen over. Vonnis der Arrondissements-rechtbank te Leeuwarden 18 Oct. 1883. Weekblad van het Recht 3 April 1884, no. 5003. — Desgelijks het arrest van het Gerechtshof van Friesland 18 Febr. 1880.

Dit recht van beheer en dit genot, aan den pastor loci toekomende, beletten

echter niet, dat voor elke verandering, die men in de pastoralia brengen wil, de goedkeuring vereischt wordt van het Provinciaal Kerkbestuur, in overeenstemming met art. 16, 3⁰ van het Syn. Reglement voor de Kerkeraden en art. 60, al. 2 van het Reglement op de Vacaturen. De handelwijze daarbij te volgen, is zeer juist omschreven door het Prov. Kerkbestuur van Friesland. „Wanneer men in eenige gemeente verandering wil brengen in de pastoralia, b. v. door afschrijving van kapitalen, die ingeschreven staan op één der Grootboeken der Nat. Werk. Schuld en belegging daarvan op andere wijze, door verkoop van grond aan de pastorie behoorende, door aankoop van nieuwe bezittingen enz., dan wendt zich de beheerder der pastoralia d. i., als er geene vacature in de gemeente bestaat, de predikant, tot het Prov. Kerkbestuur en vraagt machtiging tot de voorgenomen verandering, onder overlegging van een bewijs, dat zij door Kerkvoogden en Notabelen wordt goedgekeurd en van eene verklaring van den Kerkeraad, dat hij bereid is, als de verandering in de pastoralia is tot stand gekomen, den ligger van het traktement in overeenstemming daarmee te wijzigen. Tijdens vacature wordt de machtiging aangevraagd door kerkvoogden, die dan als pastorievoogden ageeren. Het Prov. Kerkb. beoordeelt dan, of de voorgenomen verandering in het belang is der pastoralia en verleent, of weigert, naar bevind van zaken, de gevraagde machtiging." Hand. 1900, bl. 287, 288.

Over een voorstel van den Ring Appingedam tot ampliatie van dit art., door de toevoeging: „Kerkvoogden echter, beheerders der pastoralia gedurende de vacature, meenende dat tot onderhoud of verbetering van deze iets moet gedaan worden, zullen het $^1/_{10}$ der uit *die* pastoralia, welke onderhoud enz. vereischen, voortvloeiende netto inkomsten, daarvoor mogen gebruiken, altijd onder verantwoording tegenover den Quaestor vanof eene Commissie uit den Ring. Het onderhoud van pastorie en tuin blijft voor rekening van de kerkelijke administratie," om daardoor aan de beheersbevoegdheid van kerkvoogden ten opzichte van genoemde goederen een wettelijke grens te stellen, werd het rechtsgeleerd advies ingewonnen van Mr. W. B. S. BOELES, die, het onderscheid tusschen *bestemming* en *beheer* in het oog houdende, van meening was dat de Synode de grenzen harer bevoegdheid zou overschrijden, door den weg in te slaan, welken de Ring aanwees en tot bereiking van het beoogde doel ook geen algemeene reglementaire voorschriften noodzakelijk achtte. In verband met een beslissing over de regeling van het Beheer der kerkelijke goederen, die men destijds verwachtte, besloot de Synode de zaak aantehouden; maar stemde in 1892 in met het advies der Syn. Comm., om het voorstel van den Ring niet aantenemen, omdat het ondoenlijk is voor zulk een speciaal geval algemeen geldende bepalingen te maken, de vaststelling van het $^1/_{10}$ gedeelte niet gemotiveerd is en het voorstel uitgaat van de veronderstelling, dat de Kerkel. Besturen het recht hebben aan kerkvoogden bepalingen ten opzichte van het beheer voor te schrijven. Aldus werd besloten. 1888, bl. 489—492; 1889, bl. 517, Bijl. B, bl. 164; 1892, bl. 77, 78; Bijl. B, bl. 237—239. — Hoezeer de rechten en verplichtingen van den predikant, wien het gebruik is toegekend van eene pastorie en daarbij behoorenden tuin, noch in het B. W., noch bij de bestaande reglementen opzettelijk zijn omschreven, vloeit echter uit den aard der zaak voort, en kan op algemeene beginselen van recht veilig worden aangenomen, dat de predikant verplicht is, de goederen, waarvan hij als voorzegd het genot heeft, als een goed huisvader en overeenkomstig hunne bestemming te gebruiken. Deze verplichting brengt mede, dat hij die goederen door zijne daden niet mag verslimmeren, noch de waarde daarvan verminderen, en dat het recht om daartegen te waken, onbetwistbaar toekomt aan hen, die daarover toezicht of beheer uitoefenen en alzoo gerechtigd zijn den predikant ten allen tijde, ook gedurende het genot, tot het nakomen zijner verplichtingen te noodzaken. (Rechtspraak Utrecht 3 Nov. 1858, 4 Mei 1859).

4) *Met inbegrip van het landstraktement.* Uit deze clausule volgt, dat inkomsten, die uit de gemeente komen, hetzij uit de kerkekas, hetzij door particulieren bijgedragen, niet mogen worden opgenomen in de berekening der som, waarop het bepaalde in deze al. van toepassing is, maar dat zoodanige bijdragen onverkort komen voor den ring, tenzij

bij de traktements-verhooging gezorgd is, de toelage uitsluitend voor den tijdelijken predikant te bestemmen. Verg. 1876, bl. 72—73, 137.

[5]) *Komt het meerdere voor de eene helft*, enz. Terwijl het beginsel, in den aard der zaak gegrond en in de verordeningen der Kerk van de vroegste tijden af uitgesproken (zie de bovenstaande aantt.), bleef gehandhaafd, dat de ring voor de vervulling van den dienst in de vacature aanspraak heeft op het volle traktement, aan de predikantsplaats verbonden, heeft de wetgever door deze alinea eene voor gemeenten, waar pastoriegoederen zijn, die, of op zich zelve of met het rijkstraktement vereenigd, meer dan *f* 1200 bedragen, gunstige beschikking willen maken, door haar de gelegenheid te geven uit dat meerdere in de kosten van de vacature te voorzien. Daartoe in het Regl. op de vacaturen alsmede op de beroeping en het ontslag van pred., goedg. bij Kon. Besl. van den 29 Aug. 1816, in art. 4 de bepaling, dat „voor 't geval de inkomsten eener pastorie meer dan *f* 1200 bedragen, het meerdere komt *ten voordeele der gemeente*, bijzonder om daaruit in de kosten der vacature te voorzien"; en in het Regl. op de vacaturen, van den 23 Nov. 1826, in art. 23, al. 3: „Indien de inkomsten eener pastorie meer dan *f* 1200 mochten bedragen, zal het meerdere komen ten voordeele der gemeente, om daaruit geheel of gedeeltelijk de kosten te vinden, welke bij dit regl. in volgende artikelen zijn vermeld." Er is eenig onderscheid tusschen de bewoordingen, die in 1816 en die in 1826 gebezigd zijn, maar de bedoeling is toch in beide regll. duidelijk, dat het excedent boven *f* 1200 aan de gemeente wordt toegestaan, met het doel om haar in staat te stellen *de vacatuurkosten daaruit te bestrijden*. 't Is zelfs de vraag, of het woord *bijzonder* in het regl. van 1816 daar niet de beteekenis heeft van: *speciaal*, *met name* of *bepaaldelijk*. En wat de bepaling van het Regl. van 1826 betreft, merkt de heer JORDENS op, dat uit de bewoordingen zelve volgt, dat de gelden, die, na aftrek van de vacaturekosten, nog van het excedent boven *f* 1200 mochten overblijven, naar het beginsel in al. 1 van dit art. eveneens ten bate van den ring komen (Mr. E. A. JORDENS, *De provinciale Reglementen op de administratie der kerkelijke fondsen en kosten van de eeredienst bij de Herv. gemeenten in Ned.*, bl. 129). Hoe dit zij, in het regl. op de vacaturen van 1857 heeft de wetgever duidelijk willen doen uitkomen, dat van het excedent aan de gemeente niet meer mocht te goede komen dan tot de bestrijding der vacaturekosten zou blijken noodig te zijn, en deed mitsdien al. 2 van het art. aldus luiden: „Indien de inkomsten, uit pastoriegoederen voortvloeiende, met inbegrip van het landstraktement, meer dan *f* 1200 bedragen, heeft de gemeente het recht, uit dat meerdere geheel of gedeeltelijk in de kosten der vacature te voorzien." Een recht, eene bevoegdheid werd daardoor aan de gemeente toegestaan op zekere gelden, maar daarvoor ook alleen eene bepaalde bestemming aangewezen, n.l. om *geheel* of *gedeeltelijk*, al naarmate die gelden daartoe al of niet toereikende zouden zijn, in de vacaturekosten te voorzien. Hoe duidelijk nu deze bepaling ook mocht zijn, toch gaf ze aanleiding tot gedurige geschillen, daar men het òf niet eens was over de vraag, wat door kosten van vacature te verstaan zij, òf van de zijde van kerkvoogden de bepaling wilde verstaan hebben in den zin, dat in ieder geval der gemeente het geheele excedent toekwam, òf zelfs de geheele rechtsgeldigheid dezer bepaling, t.w. de bevoegdheid der Synode om hieromtrent iets vast te stellen, bestreed. 't Is daarom, dat naar aanleiding van verschillende adressen, in 1870 bij de Synode ingekomen, waarbij aangedrongen werd op maatregelen, strekkende tot wegneming van onzekerheid, al. 2 van art. 27, in 1870 op nieuw gewijzigd, den 1 Febr. 1872 in werking gebracht is zooals ze nu luidt. Deze verandering scheen zich door eenvoudigheid en billijkheid aan te bevelen en in allen gevalle een einde te maken aan de geschillen over het bedrag van de aan eene vaceerende gemeente toe te kennen gelden.

Nadat echter de laatste wijziging was tot stand gekomen, ontstond eene procedure voor den burgerlijken rechter tusschen den ring Leens en de kerkvoogden der Herv. gemeente te Ulrum, nog op grond van de bepaling, zooals ze luidde vóór die wijziging. De ring van Leens toch had tijdens de te Ulrum van den 2 Juli 1871 tot den 4 Febr. 1872 bestaan hebbende vacature, naar

het Regl. op de Vacaturen, aldaar den dienst waargenomen en maakte nu aanspraak op al de inkomsten, aan die predikantsplaats over dien tijd verbonden, onder aftrek geheel of gedeeltelijk, zoo de gemeente zulks verkoos, van de kosten der vacature, als overschrijdende hier het jaarlijksch traktement, geheel uit de uitkomsten van pastoralia bestaande, de som van *f* 1200, alles invoege dit in de destijds geldende bepaling van het bedoelde regl. was omschreven. Daar nu de kerkvoogden van Ulrum met den ring niet anders wilden afrekenen, dan naar een inkomen van slechts *f* 1200 over het jaar, zonder meer, en niettegenstaande alle door het Class. Best. van Onderdendam, het Prov. Kerkb. van Groningen en het College van Toezicht aangewende minnelijke pogingen om hen tot andere gedachten te brengen, in hun voornemen bleven volharden en ook geen voorstel van den ring, om naar de laatst in werking gebrachte hun meer voordeelige bepaling af te rekenen, wilden aannemen, heeft de ring den 8 Dec. 1873 hen doen dagvaarden voor de Arrondissements-Rechtbank te Appingedam, met den eisch om binnen een door de Rechtbank te bepalen termijn aan de ringpredikanten te doen rekening en verantwoording van het door hen gedurende bovengemelde vacature over de pastoralia te Ulrum gevoerde beheer, enz. Van de zijde der gedaagden werd nu de rechtsgeldigheid van art. 27 Regl. op de Vac. bestreden, en de Rechtbank, met deze zienswijze instemmende, deed den 7 Januari 1875 uitspraak, dat art. 27 van dat regl. bevat eene bepaling over de inkomsten der pastorie-goederen, gevolgelijk *eene beheersbepaling*, die alleen door de Koninklijke goedkeuring rechtskracht kan hebben gehad, maar, al mocht zij die ook ooit gehad hebben, toch sedert 1 Oct. 1869 is vervallen: zoodat er geene rechtsgeldige regeling bestaat aangaande de belooning voor den vacatuurdienst, dien de eischers hebben waargenomen, kunnende zij daarop ook geen aanspraak maken krachtens stilzwijgende overeenkomst, daar de dienst is vervuld krachtens het *op dit punt* wèl verbindend vacaturen-reglement. Van deze uitspraak, die de rechtskracht der kerkelijke wetgeving aantastte, is de ring, na bekomen machtiging van de Synodale Commissie, *naar* art. 66 van het Regl. v. Kerkelijk Opzicht en Tucht (zie 1876, Bijl. A, bl. 71—76), in hooger beroep gekomen. Het Gerechtshof te Leeuwarden, gehoord de conclusiën van partijen en de van weerszijden gevoerde pleidooien, heeft den 18 Oct. 1876 een arrest gegeven, waarin met volle erkenning van de rechtskracht van art. 27 van het vacaturen-reglement gedurende en bij het einde van de vacature van Ulrum, het vonnis van den eersten rechter vernietigd en Ulrum's kerkvoogden veroordeeld werden om aan de appellanten te doen rekening en verantwoording van het door hen gedurende de vermelde vacature over de pastoralia hunner gemeente gevoerde beheer, waarbij door hen desverkiezende in uitgaaf zullen mogen worden gebracht de kosten der vacature, ingevolge reglement, en wijders tot betaling van zoodanige som als bij het sluiten der rekening den appellanten zal blijken toe te komen, met de interesten sedert den dag der dagvaarding (Weekblad van het Recht, 1876, no. 4048). Dit arrest, waarin de rechtsbevoegdheid der Kerk om te dezer zake wettelijke bepalingen te maken, op geschiedkundige gronden wordt gehandhaafd, is om zijne hooge belangrijkheid voor de Kerk mede opgenomen in het Verslag der Synodale Commissie (Bijl. B, bl. 154—167) aan de Synode van 1877.

6) *Twee derde gedeelten*, enz. Deze en de volgende al. zijn tegelijk met de ampliatiën van artt. 9 en 47 in werking gekomen den 1 Maart 1863.

Art. 28. Bij gerezen geschil 1) tusschen den Ring en de vaceerende gemeente over de aan den Ring toekomende gelden, tracht, vóór dat in rechten wordt opgetreden 2), het Classicaal Bestuur 3), en, bij het mislukken van deze poging, het Provinciaal Kerkbestuur, des noods in overleg met het Provinciaal College van Toezicht, het geschil te vereffenen.

1) *Bij gerezen geschil.* Wie lust heeft na te gaan, wat al geschillen over de toepassing van art. 27, al. 1 en 2 gerezen zijn en hoe moeielijk die op den in art. 28 voorgeschreven weg waren te vereffenen vóór dat de beide artikelen, art. 27 in 1872 en 28 in 1871, wijzigingen

hadden ondergaan, zie Handd. der Synode, 1862, bl. 136, 140, 191—193, Bijl. B, bl. 219—224; 1863, bl. 53, 54, 125, 126, 219, 220, Bijl. B, bl. 13—16, 102—104; 1864, bl. 210, 211, 312, 313; 1865, bl. 24—28, 62, 63, 225, Bijl. B, bl. 128—131; 1866, bl. 22, Bijl. B, bl. 22—25; 1867, Bijl. B, bl. 31, 32.

2) *Voordat in rechten wordt opgetreden.* Deze woorden zijn hier ingevoegd den 1 Maart 1871 en te gelijker tijd is vervallen het tweede lid van het art., na *vereffenen*, 'twelk luidde: „Wanneer zulks weder mislukt, draagt het Prov. Kerkb. de zaak voor aan de Synode en zoo deze niet vergaderd is aan de Syn. Commissie, die, indien ook hare pogingen vruchteloos blijven, de tusschenkomst inroept van het ministeriëel departement om tot een gewenscht einde te geraken." De Synode heeft deze alteratie, welke reeds in 1862 door de Syn. Comm. voor gesteld was (zie Handd., bl. 116, Bijl. B, bl. 178), noodig geoordeeld wegens de door haar opgedane ondervinding, dat de tusschenkomst des Ministers meestal vruchteloos was, en dat wegens de veranderlijkheid van de beschouwingen der regeering te dier zake, gebleken o. a. in het geschil over de vacatuurpenningen tusschen den ring Delfzijl en de gemeente Spijk, zij wel eens te vergeefs werd ingeroepen om het betwiste recht der predikanten te handhaven. Zie de verwijzing naar de Handelingen der Synode in de voorg. aanteekening. De uitvaardiging dezer reeds in 1868 definitief aangenomen en bij eindstemming door de Prov. Kerkbesturen goedgekeurde alteratie heeft echter vertraging ondervonden, omdat de Minister daar bedenking tegen had, zoolang de bekende reserves op het Alg. Regl. (opgeheven in 1870) nog van kracht waren.

3) *Het Classicaal Bestuur*, enz. Het spreekt van zelf, dat, indien bij een geschil tusschen ringpredikanten en de kerkvoogden eener vacante gemeente over de uitbetaling der vacatuurgelden, een van de in dit art. genoemde kerkelijke colleges vermeent, dat de vordering van den ring òf is onrechtmatig òf onraadzaam, het Class. Best. niet kan verplicht zijn, alleen op het verlangen van den ring pogingen aan te wenden om hem zijne vordering te doen verkrijgen. Hiermede is echter voor den ring de gelegenheid om langs kerkelijken weg recht te verkrijgen geenszins weggenomen; art. 14 van het Alg. Regl. geeft het recht van beklag. Deelt het Class. Best. de meening niet van den ring en weigert het pogingen tot vereffening aan te wenden, dan kan de ring zich hierover bij het Prov. Kerkb. beklagen. Deelt het Class. Best. de meening van den ring en brengt dit, na mislukte pogingen tot schikking, de zaak tot het Prov. Kerkb., dan kan bij weigering van het Prov. Kerkb. het Class. Best. zich tot de Synode of Syn. Commissie wenden. 1868, bl. 146, Bijl. B, bl. 79, 80. Verg. 1863, Bijl. B, bl. 103.

Art. **29.** De afrekening der inkomsten tusschen den Ring ter eene, en de aankomende en vertrekkende predikanten, de weduwen of nabestaanden van overleden predikanten ter andere zijde, geschiedt in elken Ring overeenkomstig huishoudelijke bepalingen, goedgekeurd door het Classicaal Bestuur, met dien verstande 1), dat aan den vertrekkenden en in dienst blijvenden predikant het traktement moet worden toegekend voor de week, waarin hij van zijne betrekking tot de gemeente wordt losgemaakt.

1) *Met dien verstande.* Deze woorden, tot aan het einde, zijn aan het art. toegevoegd den 1 Jan. 1888 en maken een einde aan veel onaangenaamheden en onbillijkheid.

Art. **30.** De quaestor van den Ring ontvangt de inkomsten der vacature. Tot de rechtstreeksche inning van het landstraktement benoemt de Ring, zulks goedvindende, een afzonderlijken gemachtigde, met kennisgeving 1) aan het daartoe aangewezen Ministeriëel departement.

1) *Met kennisgeving*, enz. Zie de Min. disp. van 22 Nov. 1827 betreffende opgaaf van gecommitteerden tot ontvangst der vacaturepenningen. Bijl. II bij dit regl.

Art. **31.** De vacatuurpenningen worden in de beurs van den Ring gestort, en, met inachtneming 1)

van het bepaalde in art. 6 al. 2 van het Reglement op de Algemeene Weduwen- en Weezenbeurs der Nederlandsche Hervormde Kerk, door de leden naar onderling te maken bepalingen verdeeld. Ingeval van bezwaar, de verdeeling betreffende, beslist het Classicaal Bestuur.

[1]) *Met inachtneming*. Toevoeging, in werking gekomen 1 Jan. 1896.

Art. 32. Wanneer een lid van den Ring zijne predikbeurt in eene vacante gemeente niet vervult, komt zijn aandeel voor dien dienst [1]) ten voordeele van de diaconiekas dezer gemeente, tenzij bij haar de oorzaak ligt van het verzuim, in welk geval de ringbeurs dit voordeel [2]) geniet.

Daarenboven betaalt de predikant ten behoeve dierzelfde diaconiekas eene boete van zes gulden, wanneer niet voldoende, ter beoordeeling van het Classicaal Bestuur, door hem is aangetoond, dat hij de beurt niet vervullen kon.

[1]) *Zijn aandeel voor dien dienst.* Eene ringbepaling als deze: „Het aandeel in de vacatuurpenningen, dat volgens art. 32 Regl. op de vac. aan de diaconie vervalt der gemeente, in wier midden de vacatuurbeurt verzuimd is, is bepaald op vijf gulden", is in strijd met dit wetsartikel en mitsdien van geenerlei wettelijk verbindende kracht. Eindbeslissing van het Prov. Kerkb. van Utrecht. Zie Handd. 1875, Bijl. B, bl. 176—180. Men kan zich op art. 31 niet beroepen, daar dit alleen ziet op *de verdeeling* der vacatuurpenningen onder de leden. Dienovereenkomstig heeft ook in 1884 de Syn. Comm. in een geschil tusschen een pred. en eene vacante gemeente, met verwerping van het door eerstgenoemde tegen de uitspraak van het Prov. Kerkb. van Friesland aangevoerde cassatiemiddel, beslist dat „zijn aandeel voor dien dienst" is een zooveelste gedeelte der den ring toekomende penningen, als een evenredig deel uitmaakt van al de door den ring te vervullen predikbeurten. 1885, Bijl. B, bl. 151—153. Een voorstel, zoo van het Prov. Kerkb. van N.-Holland als van de Class. Verg. van Zierikzee, om, bij gebleken onmogelijkheid om de beurt te vervullen, door het Class. Best. ontheffing te doen verleenen van het in al. 1 bepaalde, werd afgewezen, omdat als regel moet worden aangenomen, dat, waar geen dienst bewezen is, ook geen belooning mag worden verwacht en het raadzamer is, dat predikanten, die tegen hun wil verhinderd worden den vacatuurdienst te vervullen, indien zij daarvoor nochtans reeds kosten mochten gemaakt hebben, uit de ringbeurs schadeloos worden gesteld. 1894, bl. 471—474. Een gelijk lot trof het volgend jaar een voorstel van het Prov. Kerkb. van Zeeland, om in een dergelijk geval de schade, welke de gemeente voor armen en kerk geleden heeft, uit de Ringbeurs te doen vergoeden en wel naar het gemiddeld bedrag, dat de collecte over het laatste jaar wekelijks heeft opgebracht; terwijl, als de onmogelijkheid der vervulling niet voldoende kan worden aangetoond, de predikant vijftien gulden zou moeten betalen, de helft ten bate der diaconie, de andere helft ten bate der kerkekas. De Synode achtte de bewoordingen van art. 32 op zich zelf duidelijk en, bestaat daaromtrent onzekerheid, dan kunnen, onder goedkeuring van het Class. Best., in de Ringreglementen bepalingen worden vastgesteld, waarin op bezwaren van plaatselijken aard beter nadruk kan worden gelegd. 1895, bl. 146—157, Bijl. B, bl. 324. Zie ook de afwijzing van een voorstel van den Ring van Sommelsdijk tot wijziging van art. 32 en de gronden, daarvoor door de Comm. voor nieuwe wetsvoorstellen aangevoerd. 1899, bl. 308—315. — Den 7 Aug. 1893 heeft de Synode de volgende circulaire gericht aan de Class. Besturen en de Kerkeraden: „De Algemeene Synode der Nederl. Herv. Kerk, vernomen hebbende, dat art. 32 Regl op de Vac. in sommige gewesten niet behoorlijk wordt nageleefd, daar er Kerkeraden zijn, die den predikant, die zijne predikbeurt niet vervult, van zijne verplichting, om zijn aandeel voor dien dienst ten voordeele der diaconiekas te doen komen, dispensatie verleenen, zonder dat gebleken is, dat de oorzaak van het verzuim bij de gemeente ligt, gevoelt zich, naar aanleiding hiervan, gedrongen, den Kerkeraden van vacante gemeenten en aan de Class. Besturen, waaronder zij ressorteeren, deze verkeerdheid onder

de aandacht te brengen en hen uit te noodigen wel toe te zien, dat genoemd artikel stipt worde gehandhaafd.

„De Synode herinnert hun, dat van geen enkele wetsbepaling dispensatie kan worden verleend, waar dit niet uitdrukkelijk daarbij vermeld is en dat mitsdien de Kerkeraad, die van de bepaling in art. 32 Regl. vac. dispensatie geeft, niet alleen eene onwettige handeling pleegt, maar ook de diaconie zijner gemeente benadeelt." 1893, bl. 83, 104, Bijl. B, bl. 310, 311.

2) *Dit voordeel.* Sommigen, die de bepalingen van art. 32 gewijzigd wilden hebben, zijn gevallen over dit woord. Ten onrechte. Het is *een voordeel*, wanneer men gelden, die uitgetrokken zijn voor een bepaalden dienst, geniet, ofschoon men den dienst niet bewezen heeft.

AANHANGSEL TOT DE TWEEDE AFDEELING.

Voorziening in gevallen met vacaturen gelijkstaande.

ART. **33.** Ingeval een predikant zich ambtshalve uit zijne gemeente verwijdert, of haar om andere redenen verlaat zonder gezorgd te hebben 1) dat zijn dienstwerk behoorlijk waargenomen worde; of ook ingeval hij door ziekte, krenking van geestvermogens of schorsing belet wordt zijn dienstwerk te verrichten, wordt, inzonderheid in gemeenten met één predikant, door de ringpredikanten, zoo veel noodig in overleg met den Kerkeraad, in den dienst voorzien, onder de bepalingen krachtens de eerstvolgende artikelen in acht te nemen.

1) *Gezorgd te hebben dat zijn dienstwerk*, enz. Eene bepaling, zooals bij de Lutherschen en Doopsgezinden gevonden wordt, dat de gemeente jaarlijks, bij afwezigheid des leeraars, zelve voor de vervulling van een bepaald aantal predikbeurten zorgt, heeft onze Kerk niet. Een voorstel van die strekking, door den ring de Rijp ingediend, is door de Synode afgewezen, deels omdat niets de predikanten verhindert, ter zake met Kerkeraad in overleg te treden, omdat moeielijk kan worden uitgem hoe in de kosten zal worden voor wanneer ver af wonende predikante het vervullen van predikbeurten moc worden uitgenoodigd, deels omdat eene bepaling voor den pred. en ambtswerk wel eens ongewenscht e lemmerend zou kunnen zijn. 1867 14, 15.

ART. **34.** Een predikant, ge pen tot eene vergadering van Algemeene Synode of van de A meene Synodale Commissie, is rechtigd den dienst van den in te roepen ter vervulling zi predikbeurten gedurende den van de Vergadering, op de v voorgeschreven in art. 23.

Op zijne aanvraag zorgt de pra van den Ring in dit geval voo uitschrijving der predikbeurten de betrokken predikant voor de g ontvangst en de reiskosten 1) va ringbroeders, die ze vervullen. regeling dezer kosten is aan Ring overgelaten.

1) *En de reiskosten.* Deze woo en het laatste lid van dit artikel: regeling dezer kosten is aan den overgelaten", zijn aanvullingen v Maart 1867 — „billijk en, wèl bescho in het belang zoowel van hen die dienst vragen als van die hem bewij 1865, bl. 157—159, 216; 1866, bl. 68. — Dit art. heeft eene verduidelij en tevens eene uitbreiding onderg ten behoeve van een zoodanig lid Synode, die predikant is te 's Gra hage, welke 15 Jan. 1894 in werki getreden. 1892, bl. 168; 1893, bl. 1 152, 197.

ART. **35.** Ingeval een predi zijne gemeente verlaten heeft zo in zijn dienstwerk te hebben v zien, geeft de Kerkeraad hie ten spoedigste kennis aan het C sicaal Bestuur. Zoo het Bestuu onderzoek daartoe termen vindt, klaart het aan den praetor van

Ring, dat de gemeente in haren tegenwoordigen toestand als eene hulpbehoevende beschouwd, en dat met haar als met eene vacante gehandeld moet worden, volgens de bepalingen in artt. 13—26.

Indien zoodanige toestand onverhoopt langer dan een half jaar blijft bestaan, beoordeelt het Classicaal Bestuur, in overleg met den Kerkeraad, hoe verder zal gehandeld worden, en wordt inmiddels in den dienst bij voortduring op dezelfde wijze voorzien.

Art. **36.** Bevindt een predikant door langdurige ziekte zich buiten staat zijn dienstwerk te verrichten, en kan hij zelf de vereischte hulp zich niet verschaffen, dan geeft de Kerkeraad op zijn verzoek, of anders hij zelf met mededeeling aan dit college, hiervan kennis aan het Classicaal Bestuur, hetwelk alsdan, overeenkomstig het bepaalde in art. 35, handelend optreedt.

Ten aanzien der kosten wordt met de omstandigheden te rade gegaan.

Art. **37.** Wanneer bij het Classicaal Bestuur door den Kerkeraad eener gemeente bezwaar wordt ingebracht wegens ongeschiktheid [1]) van haren predikant tot het verrichten van zijn dienstwerk uithoofde van gekrenkte geestvermogens, of wanneer dit Bestuur ook buitendien grond heeft om zoodanigen toestand te vermoeden, benoemt het eene commissie uit zijn midden, om op de plaats zelve het noodige onderzoek in te stellen.

Blijkt het alsdan dat dit bezwaar of vermoeden gegrond is, zoo wordt de predikant door het Classicaal Bestuur, op zijn aanzoek, of, bij weigering of onbekwaamheid om zulk een aanzoek te doen, na bekomen attest van een geneeskundige, op eervolle wijze en met behoud van zijn traktement, voor een half jaar van zijn dienstwerk ontheven, hetwelk alsdan, op aanschrijving van het Classicaal Bestuur, door de ringpredikanten, en, in gemeenten met één predikant, ook door den consulent wordt waargenomen, overeenkomstig de artt. 13—24 en 26.

Na verloop van een half jaar onderzoekt het Classicaal Bestuur, of de predikant weder tot het verrichten van zijn dienstwerk kan worden toegelaten. Indien het Bestuur hiertoe geene vrijheid vindt, en de hoop op herstel nochtans niet geheel verloren is, ontheft het den predikant van zijnen dienst voor den duur van een geheel jaar [2]). Intusschen is het, daartoe termen vindende, den Kerkeraad behulpzaam in het verkrijgen van een hulpprediker. Voor den dienst wordt inmiddels op de wijze als vroeger gezorgd.

Wanneer na den eersten termijn de hoop op herstelling geheel is verdwenen, of de krankzinnigheid na den laatsten termijn voortduurt, gaat het Bestuur tot handelen over, om een eervol ontslag te doen verleenen aan den lijdenden predikant, overeenkomstig de bepalingen op het verleenen [3]) van ongevraagd ontslag in het volgende art. 37*, onverminderd altoos het recht van hooger beroep, naar de bestaande bepalingen.

Ten aanzien der schadeloosstelling, aan de ringpredikanten te verstrekken, wordt door het Classicaal Bestuur naar bevind van zaken gehandeld.

1) *Ongeschiktheid — uithoofde van gekrenkte geestvermogens.* In deze omstandigheid was vroeger voorzien door het Kon. Besl. van 8 Nov. 1824, no. 103, naar hetwelk art. 29 van het vroegere vacaturen-regl. verwees. Zie HOOIJER, *Kerkelijke Wetten*, bl. 69, 70.

2) *Voor den duur van een geheel jaar.* Te recht merkt BRUNA op, dat zoowel uit het (zoo even aangehaalde) Kon. Besluit van 8 Nov. 1824 (waar gesproken wordt van schorsing *nogmaals, voor den tijd van één jaar*) en uit vergelijking van het concept-regl. (waar diezelfde woorden voorkomen) met de memorie van toelichting (waar een *anderhalfjarig bezwaar* voor de ringbroeders vermeld wordt, waarbij de bepalingen op het hulppredikerschap te pas komen) genoegzaam blijkt, dat hier moet gedacht worden aan eene ontheffing op nieuw en nu voor een jaar. Zie 1854, bl. 314, 330. In dezen zin is ook geantwoord op eene des betreffende vraag van het Prov. Kerb. van Noordbrabant, 1868, bl. 177, 178, Bijl. B, 58, 59.

3) *Op het verleenen van ongevraagd ontslag in het volgende art.* 37*. Deze woorden zijn den 1 Febr. 1865 in de plaats gekomen van: „van het reglement op het ongevraagd ontslag." Het reglement op het ongevraagd ontslag, van den 23 Juli 1847, is tegelijkertijd afgeschaft, terwijl zijne hoofdzakelijke bepalingen met eenige wijzigingen hier heen zijn overgebracht en tusschen art. 37 en 38 als nieuw artikel eene plaats gevonden hebben. Zie over het ontwerpen en vaststellen van dat reglement: 1845, bl. 95; 1846, bl. 30, 75—77, 137—140; 1847, bl. 100, 175—189, 204; en over de in plaats stelling daarvoor van art. 37*: 1863, bl. 60, 327, 328, 330, Bijl. B, bl. 22—24; 1864, bl. 105—107, 108, 109, 131, 132.

ART. **37***. Wanneer een predikant door ouderdom, lichaamsgebreken of andere zeer gewichtige redenen 1), (echter niet gelegen in krankzinnigheid noch vallende in de termen van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht, voor zijn dienstwerk ongeschikt geworden 2) en nochtans ongenegen is het emeritaat aan te vragen, kan de Kerkeraad, of kan ook het Classicaal Bestuur zelf bezwaren tegen de verdere ambtsvervulling van den predikant inbrengen bij het Provinciaal Kerkbestuur, tot welks ressort hij behoort.

Bezwaren zonder aanvoering van redenen zijn niet ontvankelijk. Na nauwkeurig onderzoek, waarbij de predikant in de eerste plaats gehoord wordt, en zoowel de belangen van de gemeente als die van den predikant gewogen worden, beslist het Provinciaal Kerkbestuur over het al of niet gegronde der ingebrachte klachten.

Wanneer de bezwaren gegrond geacht worden, beslist het kerkbestuur d a t d e p r e d i k a n t b e h o o r t o n t s l a g e n t e w o r d e n, geeft hem daarvan kennis en tracht hem daarbij nog te bewegen, dat hij zelf het emeritaat verzoeke.

Den predikant, (die volhardt in zijne weigering,) blijft een termijn van vier weken gesteld om tegen het besluit van het Provinciaal Kerkbestuur in hooger beroep te komen, waarvan hij aan dat Bestuur schriftelijk kennis geeft.

Wanneer binnen den gestelden termijn geene kennisgeving van hooger beroep noch aanvraag om emeritaat is ingekomen, of wanneer, in geval van hooger beroep 3), de Synode op dit beroep afwijzend beschikt heeft, verleent het Provinciaal Kerkbestuur eervol ontslag.

Ook voor de klagers bestaat er bij de ontvangst van een afwijzende beschikking van het Provinciaal Kerkbestuur een termijn van vier weken voor het doen van hooger beroep.

De onvermijdelijke kosten van de behandeling der zaak komen ten laste van hen, die bij besluit of eindbesluit in het ongelijk gesteld zijn, tenzij er gewichtige redenen bestaan om hierin op eene andere wijze te voorzien.

1) *Andere zeer gewichtige redenen.* Deze redenen, op eene lijn staande met „ouderdom en lichaamsgebreken", be-

hooren van dien aard te zijn, dat zij grond opleveren om de „volstrekte" ongeschiktheid van een predikant voor zijn dienstwerk te kunnen uitspreken. 1868, bl. 238

2) *Voor zijn dienstwerk ongeschikt geworden.* Deze woorden, overgenomen uit art. 1 van het vroeger vigeerende regl. op het verleenen van ongevraagd ontslag, zijn in de plaats getreden van: „voor het dienstwerk *in hunne gemeente* ongeschikt geworden", voorkomende in het ontwerp van 1846, en behooren, blijkens het rapport der commissie over dat ontwerp (1847, bl. 178; verg. bl. 204), verklaard te worden niet van eene alleen *plaatselijke*, *relatieve* of *tijdelijke*, maar van eene *volstrekte*, *absolute* en *blijvende* ongeschiktheid. 1868, bl. 336, 337. De woorden „*ten eenenmale*" vóór „*ongeschikt*" in het vroegere reglement op het ongevraagd ontslag, zijn hier weggelaten, ten einde te verhoeden, dat de toepassing van het artikel te zeer beperkt zou worden door de exceptie, dat een pred., hoewel door ouderdom, lichaamsgebreken of andere zeer gewichtige redenen volstrekt ongeschikt geacht voor zijn dienstwerk in zijn *geheelen omvang*, nochtans wegens beweerde geschiktheid nog voor *een gedeelte* van zijn dienstwerk, geacht zou kunnen worden daarvoor niet „*ten eenenmale*" ongeschikt te zijn: 1868, bl. 237, 238; verg. de uitspraak der Synodus contracta in het hooger beroep in zake Dr. J. C. ZAALBERG PZN., die door het Prov. Kerkb. van Zuid-Holland naar art. 37* verklaard was te behooren ontslagen te worden; alsmede de uitspraak der Synode in zake de aanvrage van den Kerkeraad van 's Gravenhage om herziening van het vonnis; 1868, bl. 207, 214, 215, 240.

Een voorloopig aangenomene en door de Kerk gunstig beoordeelde toevoeging aan dit art., van dezen inhoud: „De op grond van het hierboven bepaalde emeritus verklaarde, of eervol ontslagen predikant is in de Ned. Herv. kerk niet beroepbaar, en vervult er geen der deelen van de Evangeliebediening, voordat het Prov. Kerkb., waaronder hij ressorteert, na ingesteld onderzoek, getuigt, dat hij wederom geschikt is voor de vervulling van zijn dienstwerk", werd door de Synode teruggenomen, als zijnde in strijd met de oorspronkelijke bedoeling van art. 37*, dat, naar het hierboven aangehaalde, het oog heeft gehad op volstrekte en blijvende ongeschiktheid, 1894, bl. 573, 574, 576, 577; 1895, bl. 177—188, 200, 201.

3) *Ingeval van hooger beroep.* Moet voor de behandeling van een hooger beroep, naar art. 37* van het Regl. op de Vac., de bepaling in al. 5 van art. 15 van het Alg. Regl. worden toegepast, of moet zulk hooger beroep voor de geheele Synode gebracht worden? Toen, in 1875, in de Synodus contracta, aan welke de behandeling van een hooger beroep naar gezegd art. was opgedragen, de bedenking gerezen was, of de zaak wel viel *in de termen van eene rechterlijke beslissing*, heeft de Synode de gestelde vraag in den eerstvermelden zin beantwoord, in aanmerking nemende het beginsel, dat het Alg. Regl. de geheele wetgeving beheerscht, terwijl ook eerst, als naar art. 15 gehandeld wordt, aan den bezwaarde volkomen recht zal kunnen geschieden, daar dan, bij ongunstige beschikking, nog de gelegenheid over blijft van zich te beroepen op de geheele Synode. Bl. 122—125. Hierbij dient echter ook opgemerkt te worden, dat de behandeling dezer zaak niet valt onder de termen van het Regl. voor kerkelijk opzicht en tucht en voor de behandeling van kerkelijke geschillen, zoodat de in dat reglement voorgeschreven vormen en termijnen niet behoeven in acht genomen te worden. Het geldt eene administratieve rechtspraak en de zaak moet geheel naar de bepaling van bovenstaand art. worden behandeld.

In de 3e, 4e en 7e al. zijn 15 Febr. 1891 eenige wijzigingen aangebracht, ten gevolge van de regeling van de rechtspraak in zake van Bestuur.

ART. 38. Ingeval van schorsing van een predikant, geeft het Classicaal Bestuur daarvan mede kennis aan den praetor van den Ring, en, waar hij bestaat, ook aan den consulent, opdat in den dienst der gemeente als in dien eener vacante worde voorzien. De dienst wordt vergoed, en met het overschot van het traktement wordt gehandeld overeenkomstig de bepalingen van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht.

ART. **39.** Voor de diensten, in artt. 33—37 vermeld, geldt het bepaalde ten aanzien van vacaturen in artt. 23 en 24.

Bij een gelijk verzuim, als in art. 32 is omschreven, betaalt de predikant, die nalatig is gebleven, ten behoeve der diaconiekas eene boete van zes gulden.

DERDE AFDEELING.

Vervulling der vacaturen.

A. *Beroeping.*

Vóór de beroeping.

ART. **40.** De Kerkeraad doet[1]), door tusschenkomst van het Classicaal Bestuur[2]), aanvraag bij het daartoe aangewezen Ministeriëel Departement tot het verkrijgen eener machtiging, ten einde aan den te beroepen leeraar het bedrag der laatstelijk aan de standplaats verbonden inkomsten[3]) te kunnen aanbieden, en voert daarbij de gronden aan, waarop zijn verlangen rust, om de vacature op denzelfden voet te doen vervuld worden.

1) *De Kerkeraad doet*, enz. Dit art., alsmede 42, 71 en 75 zijn gewijzigd en als zoodanig in werking gekomen den 1 Mei 1864, ten einde ze in overeenstemming te brengen met het Kon. Besl. van den 15 Dec. 1861, no. 59 (opgenomen onder de Bijlagen bij dit regl.), waarin, met opheffing van het Besluit van den Souv. Vorst, dd. 23 Dec. 1813, no. 17, bepalingen zijn voorgeschreven, die de verzoeken om z.g. handopening tot het doen van een beroep, of om de Koninklijke approbatiën op beroepingen moeten vervangen. Zie 1862, Bijl. B, bl. 173—176, Handd., bl. 125, 126, 410, 411; 1863, bl. 321, 328, 339. Zie het Kon. Besl. in Bijl. III bij dit reglement.

2) *Door tusschenkomst van het Classicaal Bestuur.* Op aanvragen, die buiten het Class. Best. om bij het Departement mochten inkomen, zal door den Minister geen autorisatie worden verleend, alvorens dat Bestuur daarop is gehoord. Naar aanleiding van een schrijven van den Min. van financiën, houdende klachten, dat de bepalingen van dit art. dikwerf zeer gebrekkig worden nageleefd, heeft de Syn. Comm. den 5 April 1887 nogmaals de aandacht der Class. Besturen gevestigd op artt. 40, 41 en 70, volgens welke de hier bedoelde aanvrage door *de Kerkeraden zelven*, bij officiëel schrijven, evenwel op ongezegeld papier, geteekend door den *Praeses* en een *Ouderling*, *loco Scribae* en *geadresseerd* aan Z. Exc. den Min. v. Fin. behooren ingezonden te worden *aan de Class. Besturen*, die ze bij schrijven mede *door Praeses en Scriba geteekend*, aan het betrokken Dept. doen toekomen. (Bijl. 1887, bl. 180, 181.)

3) *Aan de standplaats verbonden inkomsten.* Ook waar geen rijks-traktement is zal deze machtiging moeten gevraagd worden, ten einde den te beroepen predikant in 't genot te stellen van, casu quo, kindergeld en rijkspensioen.

ART. **41**[1]). De aanvraag, in art. 40 vermeld, geschiedt zoodra het genoegzaam zeker is, dat de vacature zal ontstaan.

Het Classicaal Bestuur brengt deze aanvraag niet over, tenzij gebleken is, dat de verschenen Classicale quota (quota voor de kosten van bestuur) zijn bepaald en eene schriftelijke verklaring is overgelegd van de kerkelijke administratie der roepende gemeente, dat zij bereid is, niet slechts art. 27 na te leven, maar ook de kosten vermeld in art. 73[2]) te voldoen, en bij geschil over hun bedrag de beslissing aan het Classicaal Bestuur over te laten.

Waar een jaar van gratie is ingetreden, wordt met de aanvraag gewacht tot op zes maanden vóór dat het zal geëindigd zijn.

1) Al. 1 is gewijzigd en al. 2 nieuw sedert den 15 Febr. 1872; al. 2 weder gewijzigd den 1 Febr. 1873.

2) *De kosten vermeld in art. 73.*

Welke verplichting neemt, naar deze bepaling, de kerkelijke administratie op zich ten aanzien van de kosten in art. 73 vermeld? Zie deze vraag beantwoord in de aant. bij dat art.

Reeds vroeger werd een voorstel gedaan, om zoodanige bepalingen in de Regl. te maken, dat kerkvoogden als zoodanig, des noods, zouden kunnen worden gecensureerd. Het werd echter verworpen. De Class. vergg. van Wijk en van Amersfoort hadden dezelfde bedoeling en wilden tevens een poging in het werk stellen, om de fondsen der Herv. Gemeenten alleen door Herv. lidmaten te doen beheeren. Zij meenden dit doel te kunnen bereiken, door te doen bepalen, dat de aanvrage om het traktementsbewijs niet aan het Min. Dep. wordt overgebracht, tenzij het bewijs worde overgelegd, dat kerkvoogden zijn lidmaten der Herv. Gemeente. De Synode vond echter — de goede bedoeling op prijs stellende en hoe wenschelijk op zich zelf het ook ware, dat een bepaling „kerkvoogden moeten zijn lidmaten van de Ned. Herv. Kerk" zoo spoedig mogelijk kracht van wet erlangde — voor die wijziging geen plaats in de vigeerende Reglementen op het Bestuur en allerminst in art. 41 Regl. op de vacaturen. 1897, bl. 239, 240.

Art. **42.** Indien het bevoegd Ministeriëel Departement bezwaren inbrengt tegen het verleenen der door den Kerkeraad aangevraagde machtiging, tracht het Classicaal Bestuur, naar aanduiding van het Algemeen Reglement (art. 43) of het Provinciaal Kerkbestuur (art. 51), waar zijne tusschenkomst wordt ingeroepen, tot opheffing daarvan te geraken.

Zie de aant. bij art. 40.

Art. **43.** Geen predikanten [1]), die eene vaste standplaats bekleeden, worden uitgenoodigd, om op de nominatie te prediken.

Candidaten tot den Heiligen Dienst, die op beroep prediken, vertoonen aan den Kerkeraad, vóór het waarnemen van hunne predikbeurt, de door hen verkregen akte van toelating, benevens hunne akte van geboorte.

Indien candidaten andermaal [2]) worden uitgenoodigd in dezelfde vacature te prediken, worden hun de reis- en verblijfkosten van wege de gemeente vergoed.

De uitnoodiging tot het prediken op beroep geschiedt door of namens hen, die krachtens de reglementen de beroeping hebben te doen.

Bij de vervulling eener vacature [3]) uit candidaten wordt de keus bepaald tot hen, die op beroep gepredikt hebben.

[1]) *Geen predikanten*, enz. „Art. 43, al. 1 behoort tot het van oudsher eigenaardige en onderscheidene van de Ned. Herv. Kerk, dat diep wortelde in een heerschend en hoog te schatten gevoel van eer, waar het den stand van den Evangeliedienaar geldt." 1867, bl. 103. Het besluit der Synode van 1818, waarbij het prediken van gevestigde predikanten op nominatie afgeschaft werd, is uitdrukkelijk gehandhaafd in 1823, op gemotiveerd advies van den Hoogl. J. HERINGA, voorts in 1867, in 1873, en laatstelijk, bij het behandelen der reorganisatievoorstellen, tegen het advies der op dit punt rapporteerende commissie, in 1874; zie Handd. bl. 202, 205, 211, 312. Vóór „uitgenoodigd" zijn de woorden: „door den Kerkeraad" weggenomen den 1 Maart 1869.

[2]) *Indien candidaten andermaal*, enz. Den 1 Maart 1869 zijn deze en de twee volgende alinea's in werking gekomen in plaats van de vroegere al. 3: „Indien candidaten andermaal in dezelfde vacature op verzoek van den Kerkeraad prediken, is deze gehouden hun de reis- en verblijfkosten te vergoeden", en al. 4: „Tot de candidaten, die op beroep gepredikt hebben, heeft de Kerkeraad zijne keus te bepalen."

[3]) *Bij de vervulling eener vacature*, enz. Deze al. geeft aan de Kerkeraden het recht een predikant te beroepen, al hebben er ook eenige candidaten op beroep gepredikt, als zij vooraf niet bepaald hebben een candidaat te zullen beroepen. Antw. der Syn. Comm. aan het Prov.

Kerkbestuur van Gelderland, goedg. door de Synode, 1872, bl. 274, Bijl. B, bl. 229. Ook geldt deze bepaling elke door een Kerkeraad uitgebrachte beroeping afzonderlijk. Heeft de eerste het gevolg gehad, dat men tot de vervulling der vacature niet geraken kon, dan moet eene tweede worden gedaan en deze is eene *nieuwe*, waarbij de vroeger gemaakte nominatiën zijn vervallen, tenzij de Kerkeraad goedvindt om ze te behouden, d. i. tot het nieuwe beroepingswerk over te brengen en dan ze aan te vullen naar verkiezing. Verkl. van de Syn. Comm., goedg. door de Synode, 1858, bl. 26, Bijl. B, bl. 41. Deze verklaring later gehandhaafd, 1863, bl. 13. Bij het *laatste* gedeelte van deze verklaring („tenzij de Kerkeraad goedvindt") verlieze men niet uit het oog, dat zij gegeven is vóór de invoering van het Syn. Regl. op de benoeming enz.; zoodat het „goedvinden" van den Kerkeraad (of van het kiescollege) beperkt wordt door hetgeen in het Pl. Regl. op de benoeming enz. omtrent het opmaken van een tal bepaald is.

Art. **44.** De toebereidselen[1]) tot de beroeping vangen tijdig aan; uiterlijk drie maanden vóór het einde van een jaar van gratie, waar dit wordt waargenomen, en in elk ander geval uiterlijk twee maanden na het ingaan der vacature, wordt het beroep uitgebracht.

Wanneer een predikant naar elders vertrokken is, wordt het doen van eene nieuwe beroeping, in verband met art. 6, verdaagd tot na zijne bevestiging of na den afloop der maand, in welke hij van zijne betrekking tot de gemeente is ontslagen.

1) *De toebereidselen*, enz. Een voorstel van de Syn. Comm., gedaan naar aanleiding van een adres van het Class. Best. van Leiden, om maatregelen te nemen tegen het toezeggen van beroeping, dat dikwijls geschiedt lang vóór den tijd, wanneer volgens het regl. tot het doen van eene beroeping mag worden overgegaan, is door de Synode afgewezen, voornamelijk „omdat geene maatregelen voldoenden waarborg tegen dat misbruik (?) opleveren, en daardoor in sommige gevallen op de vrijheid van handelen bij de Kerkeraden inbreuk zou kunnen gemaakt worden." 1867, bl. 82, 83, Bijl. B, bl. 131.

Art. **45.** Wanneer de toebereidselen[1]) tot de beroeping niet op den bepaalden tijd tot het doen van eene keuze hebben geleid, geeft de Kerkeraad hiervan, met vermelding[2]) der redenen, kennis aan het Classicaal Bestuur, met verzoek om diligentverklaring. Dit Bestuur, hiertoe termen vindende, verleent diligentverklaring en neemt of bevordert maatregelen om den voortgang van het werk der beroeping te bespoedigen, en geeft van dit alles kennis aan het Provinciaal Kerkbestuur.

1) *Wanneer de toebereidselen*, enz. Ingeval een Kerkeraad vertraagt de beroeping op een wettig benoemde uit te brengen, zal het Class. Best. te handelen hebben naar artt. 45 en 46, en bijgevolg zal dan naar art. 69 de approbatie moeten verleend worden door het Prov. Kerkbestuur, 1858, bl. 26.

2) *Met vermelding*, enz. Deze woorden tot aan *„bespoedigen"* zijn eene wijziging, in werking gekomen den 1 Maart 1869, om de bepalingen van dit art. in overeenstemming te brengen met het in 1867 ingevoerde regl. op de benoeming van oudd. en diakk. en de beroeping van predd. Om dezelfde reden zijn ook art. 46 en volgg. gewijzigd.

Art. **46.** Wanneer geene diligentverklaring wordt verleend, of de Kerkeraad ondanks de maatregelen en aanmaning van het Classicaal Bestuur, in de toebereidselen tot de beroeping blijft vertragen, doet dit Bestuur wat des Kerkeraads is[1]).

1) *Doet dit Bestuur wat des Kerkeraads is.* Hier zijn 1 Maart 1866 weggevallen de woorden: „zoowel bij vrije beroeping, als waar derden tot medewerking bij de beroeping gerechtigd zijn". Evenals art. 49 (zie de aanteekeningen aldaar), onderging art. 46 eene wijziging „ter vermijding van conflicten met ge-

rechtigden tot medewerking in de beroeping, in de gevallen dat het beroepingswerk bij de Kerkeraden vertraging ondervindt". Hierbij werd van het beginsel uitgegaan, dat art. 46 alleen moet bevatten, wat tot de voorbereiding van de beroeping behoort, en het overige, als op de beroeping betrekkelijk, naar art. 49 moest worden overgebracht. Hand. 1865, bl. 143; 1866, Bijl. B, bl. 14.

Art. 47 [1]). Wordt de vertraging veroorzaakt door hen, die het recht van collatie of van eenige andere medewerking bezitten, zoo maakt de Kerkeraad hun eenen termijn [2]) bekend van ten minste dertig, ten hoogste vijftig dagen, na welken hij het werk der beroeping, met hen of zonder hen, doet voortgaan.

Is er een geding voor den burgerlijken rechter over het recht van collatie of van medewerking aanhangig, dan stelt de Kerkeraad, na afloop van het jaar van gratie, een hulpprediker aan, naar het reglement op het hulppredikerschap en op belooning in art. 27 bepaald.

In twijfelachtige gevallen [3]) wordt het recht, dat bij de laatste beroeping is uitgeoefend, geëerbiedigd.

Bij weigering of uitstel van de agreatie stelt het Classicaal Bestuur aan den gerechtigde tot de agreatie eenen termijn van ten minste dertig, ten hoogste vijftig dagen, om haar te verleenen. Is zij binnen den gestelden termijn niet verleend, zoo approbeert het Classicaal Bestuur de beroeping zonder haar.

1) Dit artikel is gewijzigd, om het meer practisch bruikbaar te maken, in al. 1 van af: *„zoo maakt de Kerkeraad"* en in al. 4 van: *„stelt het Class. Bestuur"* tot *„verleenen"*, terwijl al. 2 nieuw is ingevoegd den 1 Maart 1863. In al. 3 zijn den 1 Maart 1869 (om reden bij art. 45 vermeld), vóór *„geëerbiedigd"*, de woorden *„door den kerkeraad"* weggenomen.

2) *Een termijn.* Dit moet in den uitgebreidsten zin worden opgevat, zoodat na het bedanken van een predikant tot eene nieuwe beroeping niet mag worden overgegaan, dan wanneer, na vernieuwde kennisgeving aan den rechthebbende, die terstond na de ontvangst van de afwijzing der uitgebrachte beroeping geschieden kan, opnieuw een termijn van minstens dertig dagen zal zijn verstreken. Antw. van de Syn. Comm. op eene vraag van den ring Grootegast, 1859, Bijl. B, bl. 38, goedg. door de Synode, Handd. bl. 54.

3) *In twijfelachtige gevallen.* Een voorstel van den heer J. P. H. REIJERS om deze al. te doen vervallen, als zijnde, naar zijn oordeel, onuitvoerbaar door veranderde omstandigheden en de gemeente verhinderende om van hare zijde eene burgerlijke procedure aan te vangen, is door de Synode afgewezen, op grond voornamelijk, dat er altoos twijfelachtige gevallen zich zullen kunnen voordoen en nu door genoemde bepaling verhoed wordt, dat de betrokken gemeenten door eene langdurige vacature in hare geestelijke belangen nadeel lijden; 1870, bl. 216. 't Blijft de vraag, of de heer R. in dezen niet juist gezien heeft.

Bij de beroeping.

Art. 48 [1]). De beroeping van predikanten geschiedt overeenkomstig het Synodaal Reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen, en de beroeping van predikanten [2]).

1) Nieuw art., den 1 Maart 1869 in werking gekomen in plaats van het vroegere: „De beroeping van predd. blijft op den tegenwoordigen voet, totdat hierin nader zal zijn voorzien."

2) In 1888 werden een drietal voorstellen bij de Synode ingediend, — met het oog op de in 1891 weder, naar art. 23 Alg. Regl., aan de gemeenten voorteleggen vraag, — allen hierin overeenkomende, dat de beroeping van predikanten voortaan zou worden teruggebracht tot de bevoegdheid van den Kerkeraad, terwijl één dezer voorstellen de kiescolleges overal wenschte opgeheven te zien, met verkiezing van den Kerkeraad door de stemgerechtigden voor tien jaren, terwijl in dien tusschentijd het coöptatiestelsel zou gelden en verder de

beroeping der predikanten wenschte te doen geschieden, òf door den Kerkeraad rechtstreeks, òf uit een twee- of drietal, aangewezen door de stemgerechtigden. De besprekingen over deze voorstellen leidden tot eene (evenwel niet op de gemeente van één of twee predikanten toepasselijk verklaarde) voorgestelde wijziging van artt. 3, al. 2 en 6 Regl. op de benoeming enz., waarbij, met behoud van de kiescolleges, de beroeping van predd. bij de Kerkeraden werd overgebracht. In de Kerk zagen echter zeer velen in dit voorstel een krenking van verkregen rechten en een bron van nieuwe verdeeldheid; terwijl aan den anderen kant aanstoot genomen werd aan de bepaling, dat het slechts toepasselijk zijn zou in gemeenten, waar 3 of meer predd. zijn. De Synode nam het terug. 1888, bl. 282—290, 369—371; 1889, bl. 492—510.

Art. 49. De in artt. 45 en 46 geschreven bepalingen, betreffende de vertraging in de toebereidselen tot de beroeping, zijn mede van toepassing op de beroeping zelve [1]) met dien verstande, dat, bij vrije beroeping [2]) door den Kerkeraad [3]), het Classicaal Bestuur een viertal opmaakt, waaruit het Provinciaal Kerkbestuur beroept, en als derden [4]) tot medewerking bij de beroeping gerechtigd zijn, het zelf de beroeping doet.

Waar echter de gemeente zich zelve het recht van beroeping heeft voorbehouden, roept het Classicaal Bestuur de, volgens artt. 3 en 4 van het Synodaal reglement op de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, tot die benoeming en beroeping gerechtigden op, om, in tegenwoordigheid van twee afgevaardigden des Bestuurs, overeenkomstig de bepalingen in de genoemde artt. vervat, te beroepen. Wordt aan een herhaalde oproeping niet voldaan, dan handelt het Classicaal Bestuur zóó, als in het eerste lid van dit art. bepaald is.

1) *Op de beroeping zelve.* De Synode sprak 15 Juli 1858 als haar gevoelen uit, dat, ingeval een Kerkeraad vertraagt de beroeping op een wettig benoemde uittebrengen, het Class. Bestuur doet wat des Kerkeraads is, en naar art. 69 bij gevolgtrekking de approbatie door het Prov. Kerkb. verleend moet worden. Hand. 1858, bl. 6, 26.

2) *Bij vrije beroeping.* Deze woorden, alsmede aan het slot: „*en als derden*", enz. zijn ampliatiën, in werking gekomen den 1 Maart 1866, om in de plaats te treden van 't geen vroeger in art. 46 gelezen werd: „zoowel bij vrije beroeping, als waar derden mede tot medewerking bij de beroeping gerechtigd zijn".

3) *Door den Kerkeraad.* Deze woorden en in verband daarmede de tweede al. van dit art. zijn in werking gekomen den 15 Jan. 1885. *Vrije beroeping* heeft plaats, waar de gemeente zonder medewerking van derden beroept, 't zij ze dit doe door den Kerkeraad, 't zij door stemgerechtigden of kiescollege. In het eerste geval voorziet, bij vertraging, de eerste, in het tweede de tweede al. van dit artikel.

4) *Als derden*, enz. Waarom in zulk een geval anders gehandeld wordt dan „bij vrije beroeping", even te voren genoemd? Omdat het beginsel, dat bij de beroepingen de rechten van derden moeten worden geëerbiedigd, niet tot zijn recht zou komen, wanneer de beroeping, wegens door den Kerkeraad veroorzaakte vertraging, door het Prov. Kerkb. werd gedaan uit een viertal, door het Class. Best. voorgedragen. Verg. 1864, bl. 13, 201, 213, 251, 252 en 1865, bl. 142.

Art. 50. Om beroepen te worden in de Nederlandsche Hervormde Kerk zijn al hare predikanten en hare candidaten tot den H. Dienst, die, wanneer de beroeping wordt uitgebracht, den leeftijd van 23 jaren bereikt hebben, in het algemeen bevoegd, behoudens echter de bepalingen voor bijzondere gevallen, in de eerstvolgende artt. voorkomende.

Art. 51. (Dit art., luidende: „De candidaten, in het voorgaand art. bedoeld, zijn niet beroepbaar tot vervulling van de standplaats, welke reeds vaceerde, of waar de termijn van drie maanden

vóór het einde van het jaar van gratie reeds verstreken was, toen zij de toelating tot de evangeliebediening verkregen," is den 1 Maart 1870 vervallen.)

Art. **52.** Tot de vervulling van eene vacature komen niet in aanmerking de predikanten, die op den dag der beroeping 1) hunne eerste standplaats nog geen twee volle jaren bekleed hebben.

Tot dispensatie 2) van deze bepaling, niet dan om zeer bijzondere en gewichtige redenen aan de zijde der roepende gemeente of van den beroepen predikant te verleenen, is de Synode of in hare plaats de Synodale Commissie bevoegd, na gehoord te hebben de Classicale en de Provinciale Besturen der ressorten.

1) *Op den dag der beroeping.* Deze woorden zijn den 1 Jan. 1876 gekomen in plaats van: „toen zij ontstond, of toen de drie maanden vóór het einde van het jaar van gratie reeds waren ingetreden," zoodat nu in elke gemeente van één of twee predd., onverschillig hoe lang ook vacant, ieder pred. beroepbaar is, zoodra hij zijne eerste twee dienstjaren heeft vervuld.

2) *Tot dispensatie*, enz. Hoe alsdan te handelen door den Kerkeraad, zie art. 59, al. 2. Overigens is de dispensatie, hier bedoeld, niet noodig voor een pred., die, in Indië in dienst geweest zijnde, daarna op zijne eerste standplaats in Nederland nog geen twee volle jaren werkzaam was. 1875, bl. 99, 100.

Art. **53.** Die eenmaal 1) voor de op hem uitgebrachte beroeping bedankt heeft, of naar art. 61 gerekend wordt bedankt te hebben, is bij elke volgende keuze 2) in dezelfde vacature uitgesloten.

1) *Die eenmaal*, enz. Een voorstel van de Class. Verg. van Dordrecht en van het Prov. Kerkb. van Zuid-Holland tot aanvulling van dit art. met eene bepaling om een pred. niet beroepbaar te verklaren in eene vacature, door zijn vertrek veroorzaakt, is door de Synode afgewezen; 1868, bl. 92, 93, 145, 146. Desgelijks een voorstel van de Class. Vergg. van Utrecht en Franeker, dat een pred., die eenmaal voor eene op hem uitgebrachte beroeping bedankt heeft, na verloop van een jaar (de Class. Verg. van Tiel vroeg in 1888 „na verloop van *twee* jaar", die van Breda stelde in 1893 een termijn van *drie* jaren voor en verlengde dien in 1895 tot *vier* jaren, 1888, bl. 134—136; 1893, bl. 122; 1895, bl. 174—177) weder in dezelfde vacature mag beroepen worden; 1875, bl. 58, 59, 102. Eveneens een verzoek van den Kerkeraad te Harderwijk tot opheffing of wijziging van dit art., opdat, na een aan te wijzen tijdsverloop, dezelfde personen in dezelfde vacature zouden kunnen worden beroepen. 1885, bl. 139—141.

2) De woorden: *„van den kerkeraad"*, die hier volgden, moesten, na het in werking komen van het regl. op de benoeming enz., wegvallen; zij zijn weggenomen den 1 Jan. 1880.

Art. **54.** Om beroepbaar te zijn 1) in gemeenten met drie of meer predikanten 2), wordt gevorderd de vervulling van den diensttijd van drie, en van den leeftijd van zes en twintig jaren op den dag der beroeping 3).

1) *Om beroepbaar te zijn*, enz. Meer beperking, dan dit art. inhoudt, b.v. door eene bepaling als deze: „Een cand. is niet beroepbaar in gemeenten met twee predd., evenmin als in die, welke boven de 1600 zielen tellen" (voorstel van de Class. verg. van Zutphen), is door de Synode niet wenschelijk geacht, zoolang geene zeer schadelijke gevolgen der bestaande vrijheid gezien worden. 1861, bl. 151, 152, 330.

2) *Gemeenten met drie of meer predikanten.* Eene gemeente met twee predd., aan welke de beroeping van een derden wordt toegestaan, moet van het oogenblik af, waarop haar deze vergunning is gegeven, gerekend worden tot de gemeenten met drie predikantsplaatsen te behooren. Verkl. der Synode in antw. op een adres van den Kerkeraad van den Helder, welke gemeente bij Kon. Besl. van 27 April 1859 de vrijheid verkregen had tot het beroepen van een derden predikant, 1859, bl. 38, 39.

3) *Der beroeping.* Deze woorden zijn, naar het beginsel bij de wijziging van

art. 52 al. 1 gevolgd, in de plaats gekomen van: „waarop de gemeente vacant werd, of, bij een jaar van gratie, drie maanden voordat het eindigt." In werking 15 Dec. 1877.

Art. 55. Een candidaat tot den Heiligen Dienst, bij eene wettig erkende instelling van hooger onderwijs tot hoogleeraar benoemd, wordt, na de toestemming van de Synode op zijn verzoek verkregen te hebben, als predikant bevestigd, zonder aan eene bepaalde gemeente verbonden te zijn.

De bevestiging geschiedt met oplegging der handen, onder de leiding van den voorzitter der Synode, in eene openbare zitting, daartoe door haar te houden in een der kerkgebouwen van de Hervormde gemeente te 's Gravenhage.

Dit art. heeft, na het in werking komen van de Wet op het Hooger Onderwijs van 28 April 1876, Staatsbl. no. 102, de noodzakelijke wijziging ondergaan, dat na „hoogleeraar" de woorden „en akademieprediker" zijn weggenomen. Aldus in werking gekomen 15 Jan. 1879.

Een voorstel van het Bestuur van het Ned. Zendelinggenootschap om art. 55 al. 1 zóó uittebreiden, dat het ook toepasselijk wordt op Candidaten tot den H. Dienst bij de Ned. Herv. Kerk, die in den dienst der Zending of van de Prot. Kerk in N. Indië wenschen te treden, werd, na uitvoerige bespreking, waarbij er op gewezen werd dat predikanten en hulppredikers in Indië onder het Indisch Kerkbestuur staan, door de Synode van 1904 in zooverre voorl. aangenomen, dat aan de cons. der Kerk in 1905 de volgende wijziging van al. 1 zal worden onderworpen: „*Een Candidaat tot den H. Dienst, die bij eene wettig erkende instelling van hooger onderwijs tot hoogleeraar is benoemd of als zendeling uitgaat, wordt, na de toestemming* enz." (Hand. 1904, bl. 404—415, 437).

Art. 56. Die buiten 's lands het recht tot den predikdienst bij een erkend Hervormd Kerkgenootschap 1) verkregen, maar nog geene vaste standplaats bekleed hebben, hetzij inboorlingen of vreemdelingen, zijn niet beroepbaar bij eene gemeente der Nederlandsche Hervormde Kerk, zoolang hun niet de akte van toelating tot de Evangeliebediening, overeenkomstig het reglement op het examen 2), door een van de wettige Besturen dezer Kerk is uitgereikt.

1) *Erkend Hervormd Kerkgenootschap*, zie aant. 1 bij art. 57.

2) *Overeenkomstig het Regl. op het examen.* Zie art. 8 van dat Reglement.

Aan de Prov. Kerkb. is dd. 16 Aug. 1895 de volgende circulaire toegezonden: „De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk acht het van haar plicht u mee te deelen, dat tot haar kennis feiten zijn gebracht, waaruit blijkt, dat het *colloquium doctum*, dat met een proponents-examen gelijk moet staan, niet altijd op zoodanige wijze wordt afgenomen, als zulks het belang der Kerk, het Reglement op het examen, en de billijkheid tegenover de predikanten, die in ons land eene universitaire opleiding genoten, vereischen. Met name geldt dit van geëxamineerden, die uit Amerika en België waren overgekomen. Het blijkt, dat niet altijd wordt voldaan aan de bepaling van art. 8*a* van het Regl. op het examen, dat een wetenschappelijke opleiding waarborgen wil; en voorts, dat niet altijd de secundi worden opgeroepen, waar zulks art. 3 van het Regl. op het examen uitdrukkelijk voorschrijft.

„De Algemeene Synode vertrouwt, dat door U, voor zoo ver noodig, op dit haar schrijven goede acht zal worden geslagen, en geen toegeeflijkheid worde betoond, waar rechtvaardigheid boven alles voor moet zitten." 1895, bl. 385. Over de aanleiding tot deze circulaire bl. 381—384.

Art. 57. Om op predikanten, die buiten 's lands als zoodanig bij een erkend Hervormd Kerkgenootschap zijn werkzaam geweest 1), de beroeping uit te brengen, is de Kerkeraad verplicht, ingeval zij niet volgens het reglement op het examen als candidaten tot den Heiligen Dienst hier te lande zijn toegelaten, hen ter goedkeuring aan het Pro-

vinciaal Kerkbestuur van het ressort voor te dragen.

Indien de beroepen predikant geen Nederlander 2) is, vraagt hij, vóór het aanvaarden zijner bediening, de toestemming des Konings.

Bij de overweging van deze voordracht gaat het Provinciaal Kerkbestuur, na vooraf de consideratiën van het Classicaal Bestuur gehoord te hebben, te rade niet alleen met de wenschen van bijzondere gemeenten, maar ook en bovenal met het algemeen belang der Nederlandsche Hervormde Kerk. Bovendien geeft het geene goedkeuring, vóór dat het ten volle verzekerd is, dat de bedoelde predikant werkelijk bij een erkend Hervormd kerkgenootschap de Evangelie-bediening heeft bekleed, alsmede dat hij, ten aanzien van leeftijd en diensttijd beide, in de termen is van artt. 52 en 54.

Eindelijk handelt 3) het Provinciaal Kerkbestuur naar de bepalingen van art. 12 van het Reglement op het examen en voldoet de beroepene, bij gunstigen uitslag van het daar omschreven colloquium, aan de voorschriften van artt. 17 en 27 van hetzelfde reglement.

1) *Een erkend Hervormd Kerkgenootschap.* Op een verzoek om voorlichting, door een Prov. Kerkb. gedaan, over de vraag, of the Presbyterian Church of the U. S. A. is een erkend Hervormd Kerkgenootschap, antwoordde de Alg. Synode (Hand. 1894 bl. 380 en 381) dat, al moge ook vroeger onder „erkend" verstaan zijn „erkend door den Staat," bij de veranderde verhouding tusschen Kerk en Staat dit woord die beteekenis niet meer hebben kan. In deze omstandigheden moet het antwoord zijn, dat een erkend Hervormd Kerkgenootschap in het buitenland, is een Kerkgenootschap in het buitenland als Hervormd erkend door de Hervormde Kerkgenootschappen, hetgeen het geval is met the Presbyterian Church of the U. S. A., die door de Dutch Reformed Church — eene dochter onzer Kerk — en door de Presbyteriaansch-Engelsche Kerk — waarvan enkele gemeenten tot ons Kerkgenootschap behooren — erkend wordt.

2) *Geen Nederlander.* Alinea 2 (in werking sedert 1 Mei 1854) is noodig geoordeeld om de bepaling in art. 2 van de Wet op de Kerkgenootschappen.

3) *Eindelijk handelt*, enz. Door eene wijziging (in werking gekomen den 1 Febr. 1874), is deze al. in overeenstemming gebracht met de bepalingen van het regl. op het examen. Artt. 17 en 27 hier aangehaald, zijn die van het gereviseerde regl. Zie voorts over het houden van een coll. doct. de aanteek. bij art. 12 Regl. op het examen en die bij art. 56 Regl. op de vac.

ART. 57*. Om op een eervol ontslagen predikant bij de Protestantsche Kerken in *Nederlandsch Oost-* en *West-Indië*, die vroeger als predikant of als candidaat tot den H. Dienst tot de Nederlandsche Hervormde Kerk behoord heeft, eene beroeping uit te brengen, is de Kerkeraad der gemeente, waar men hem wenscht te beroepen, verplicht, met overlegging van de akte van zijn eervol ontslag en van een getuigschrift van zedelijk gedrag, afgegeven door den Kerkeraad der Protestantsche gemeente in *Nederlandsch Oost-* of *West-Indië*, waarbij hij laatstelijk gediend heeft, van het Provinciaal Kerkbestuur, waaronder die gemeente ressorteert, de schriftelijke verklaring te vragen, dat een beroep in de Nederlandsche Hervormde Kerk op hem kan worden uitgebracht.

Deze bepaling is, met uitzondering van de akte van eervol ontslag, ook van toepassing op die predikanten bij genoemde Kerken, die met verlof hier te lande vertoeven.

Bij de beoordeeling van de aanvrage om bedoelde verklaring gaat het Provinciaal Kerkbestuur, na het Classicaal Bestuur, waaronder die

gemeente ressorteert, en de Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken in *Nederlandsch Oost-* en *West-Indië* gehoord te hebben, te rade niet alleen met de wenschen van bijzondere gemeenten, maar ook en bovenal met het algemeen belang der Nederlandsche Hervormde Kerk.

Binnen acht dagen na de genomen beslissing wordt aan den Kerkeraad, die de verklaring heeft aangevraagd, door tusschenkomst van het Classicaal Bestuur, alsmede aan den belanghebbenden predikant, daarvan kennisgeving gezonden. [1])

[1]) De inlassching van art. 57* is geschied op voorstel van de Comm. tot de zaken der Prot. Kerken in Ned. Oost- en West-Indië. Door hunne indiensttreding bij de Indische Kerken, zijn de in dit art. genoemden aan alle toezicht der kerkel. Besturen in Nederland onttrokken, daar alle Herv. Gem. in de koloniën opgelost zijn in eene algemeene Prot. Kerk, in Oost-Indië onder het opzicht staande van een eigen Kerkbestuur, in West-Indië onder de Comm. tot de zaken der Prot. Kerken in O.- en W.-Indië; terwijl de eenig overgebleven Herv. Gemeente, die te Paramaribo in Suriname, geheel buiten alle verband met de Synode staat. Misbruiken bij eene beroeping hier te lande van een niet-eervol ontslagen Indisch predikant, zullen door dit art. worden voorkomen. Nadat het art., waarbij voorgesteld werd aan de Synode, of aan de Syn. Comm., de beslissing over het beroepbaar stellen der Indische predikanten op te dragen, in dezen zin gewijzigd was, dat, naar de analogie der kerkel. Reglementen, tot de competentie der Prov. Kerkb. gebracht werd om te verklaren, dat een beroep op hen kan worden uitgebracht, is het 1 Febr. 1892 in werking getreden. 1889, bl. 160—162; 1890, bl. 188—191, 210, Bijl. B, bl. 213; 1891, bl. 188—198, 366; 1892, Bijl. B, bl. 208.

ART. **58.** De Kerkeraad waakt [1]) voor de rechten der gemeente, met eerbiediging altoos van de rechten van derden, bij volstrekte collatie [2]), electie, medestemming, enz. Gerezen geschillen met derden tracht hij in der minne te beslechten, tevens daarvan kennis gevende aan het Classicaal Bestuur, 't welk alsdan handelt overeenkomstig art. 47, en den Kerkeraad met raad en hulpe ter zijde staat.

Tot het inslaan van den weg van rechten behoeft de Kerkeraad de goedkeuring van het Classicaal Bestuur, behoudens beroep, ingeval van weigering, op het Provinciaal Kerkbestuur.

[1]) *De Kerkeraad waakt*, enz. Waar vroeger het Koninklijk collatierecht uitgeoefend werd, is, sedert de opheffing daarvan bij de Wet van 16 Dec. 1861, het recht van beroep natuurlijk vervallen aan de gemeente, 't zij deze het door stemgerechtigden of kies-college uitoefene, 't zij ze daartoe den Kerkeraad bepaald hebbe gemachtigd, naar het regl. op de benoeming van oudd., enz. Verg. de inlichting aan kerkvoogden te Nieuwe Schans omtrent de ongegrondheid van hunne beweerde aanspraak op medewerking tot de predikantsberoeping, 1863, bl. 126, 127. Eveneens, waar eene particuliere collatie door kerkvoogden is aangekocht, hebben dezen niet de bevoegdheid om als collatoren op te treden; maar moet de collatie gerekend worden te zijn vervallen. Verg. Hand. 1890, bl. 509.

[2]) *Bij volstrekte collatie*, enz. De vermelding van benoeming door Floreenplichtigen is sedert 1 Jan. 1875 vervallen. Zie hierover en over het collatie-recht de aanteekeningen bij art. 24 van het Alg. Reglement, en, wat het laatste betreft, Bijl. IV bij *dit* reglement.

ART. **59.** Zoodra [1]) de beroeping is uitgebracht, wordt zij door den Kerkeraad aan den beroepene bekend gemaakt door eenen brief, ingericht naar het formulier A, hetwelk aan dit reglement is toegevoegd.

Ingeval er [2]) naar art. 52 dispensatie voor de gedane beroeping moet worden aangevraagd, geeft de Kerkeraad hiervan voorloopig kennis aan den beroepene, en wordt met het opmaken van den beroepbrief ge-

wacht tot dat de dispensatie verkregen is. Wanneer het verzoek om dispensatie mocht worden afgewezen, wordt zulks onverwijld aan den beroepene bericht.

1) *Zoodra*, enz. Alinea 1 heeft den 1 Maart 1869, tegelijk met andere wijzigingen van dit regl., eene verbetering van redactie ondergaan.

2) *Ingeval er*, enz. Deze alinea is als nieuw in werking gekomen den 1 Maart 1867, ten einde het verband tusschen artt. 52, al. 2, 59, al. 1 en 61 te verduidelijken. Zie de aanleiding daartoe: 1865, Bijl. B, bl. 105—115, 137; Handd. bl. 21—23, 171—174.

ART. **60.** De Kerkeraad doet den beroepsbrief gepaard gaan met eene officiëele opgave 1) van de inkomsten, aan de standplaats verbonden.

Veranderingen in de inkomsten 2) worden door den Kerkeraad niet gemaakt en niet gedoogd, zonder toestemming van het Provinciaal Kerkbestuur, op voordracht van het Classicaal Bestuur.

1) *Eene officiëele opgave.* De Synode heeft den 25 Aug. 1854 het volgende schrijven uitgevaardigd:

„De Alg. Synode der Ned. Herv. Kerk op maatregelen bedacht tot voorkoming van vermindering der gemeentelijke toelagen bij het predikantstraktement zonder voorkennis van het Class. Best., bij gelegenheid van vacaturen, heeft besloten aan de Classicale Besturen en de Kerkeraden aan te schrijven, gelijk zij doet bij deze:

„Dat bij iedere gemeente nauwkeurige lijsten der traktementen en gewone emolumenten zullen worden geformeerd, en bij het Classicaal Bestuur, tot welks ressort zij behoort, worden gedeponeerd; dat van deze lijst in iedere gemeente een authentiek afschrift bij den Kerkeraad zal blijven berusten en de consulent, in geval van beroeping, verplicht zal zijn deze lijst vooraf van den Kerkeraad op te vragen en te vergelijken met de opgave, die hem door het Classicaal Bestuur zal worden gedaan, ten einde alzoo nimmer, buiten kennis van het Class. Best., eenige vermindering van traktement worde ter sprake gebracht, en bij de approbatie van het beroep hierop geattendeerd moge worden." 1854, bl. 243, 244 (Kerk. Cour. No. 47.)

2) *Veranderingen in de inkomsten.* De bepaling dezer al. geldt, blijkens de opschriften der afdeeling en rubriek, waaronder zij voorkomt en het verband tusschen al. 1 en 2, alsmede naar art. 67, 2⁰, *uitsluitend* bestaande vacaturen (1872, bl. 274, 275, Bijl. B, bl. 229, 230). Echter mogen ook buiten vacature geene veranderingen in het predikants-traktement gemaakt worden zonder voorkennis en goedkeuring der betrokken besturen. Zie art. 16, 3⁰ van het regl. voor de kerkeraden en de aant. daarop. Op een verzoek om voorlichting van een Prov. Kerkb. over de toepassing van dit art., heeft de Synode als haar gevoelen te kennen gegeven, dat het aan het Prov. Kerkb. de bevoegdheid geeft de goedkeuring van den veranderden traktementsligger te weigeren, wanneer niet vóór dat die veranderingen hebben plaats gehad, daarvoor de toestemming aangevraagd en verkregen is. Hand. 1900, bl. 287—292. Vgl. aant. 3 bij art. 27 van het Regl. op de Vacaturen.

Na de beroeping.

ART. **61.** Van het ontvangen van den beroepsbrief wordt aan den Kerkeraad, die hem heeft toegezonden, onverwijld door den beroepene bericht gegeven.

Binnen den termijn van drie weken 1) legt hij omtrent de aanneming of afwijzing van de op hem uitgebrachte beroeping eene stellige schriftelijke verklaring over, en als deze na dit tijdsverloop niet gegeven is, wordt hij geoordeeld de roeping te hebben afgewezen.

1) *Binnen den termijn van drie weken.* Een voorstel van de Class. Verg. van Nijmegen om, ter voorziening in het geval, dat het een beroepen predikant door bijzondere omstandigheden onmogelijk is om binnen een thans onverlengbaren termijn met rijpen rade te besluiten, dit art. dus aan te vullen: „De Kerkeraad van de roepende gemeente kan om gewichtige redenen en behou-

dens goedkeuring van het Moderamen van het Class. Bestuur den termijn verlengen", is om het misbruik, dat van eene zoo rekbare bepaling zou kunnen gemaakt worden, door de Synode afgewezen 1883, bl. 87—89.

De terminus a quo van deze drie weken is de ontvangst van den beroepsbrief, waarbij de poststempel op het couvert als bewijsstuk dienen kan, en begint, ingeval er dispensatie naar art. 52 al. 2 gevraagd is, *nadat* zij is verkregen, omdat dan ook eerst de beroepsbrief kan worden opgemaakt. Zie, in verband met art. 59 en 52, Handd. 1865, bl. 171—174 en Bijl. B, 107, 115—118.

ART. **62.** Zoodra het bericht van afwijzing ontvangen, of de tijd van beslissing verstreken is, wordt door den Kerkeraad aan de rechthebbenden, naar art. 58, kennis gegeven en wordt het werk der beroeping [1]) ten spoedigste hervat, opdat deze immer binnen den verloop van zes weken zij uitgebracht.

Bij eene tweede [2]) en iedere volgende beroeping is van toepassing wat in art. 45 ten aanzien van diligentverklaring is voorgeschreven.

[1]) *Het werk der beroeping ten spoedigste hervat.* Het vaststellen van maatregelen in het belang der gemeenten bij herhaalde vergeefsche beroepingen, gewenscht door de Clas. Verg. van Heusden, is door de Synode als onrechtvaardig verworpen. 1862, bl. 253—255. Verkeerde praktijken, waaraan zich hier of daar Kerkeraden mogen schuldig gemaakt hebben, kunnen, na de uitvoering van art. 23 van het Alg. Regl., door de gemeenten zelve geweerd worden.

[2]) *Bij eene tweede*, enz. Deze al is aan de eerste toegevoegd den 1 Jan. 1870

ART. **63.** De beroepene, indien hij verklaard heeft de beroeping aan te nemen, wordt op de drie eerstvolgende Zondagen bij de openbare godsdienstoefeningen aan de gemeente voorgesteld [1]), ten einde desbevoegden, zoo zij wettige bezwaren mochten hebben, in de gelegenheid te stellen, om die tegen hem in te brengen.

[1]) *Aan de gemeente voorgesteld.* Verg. aanteekening 1, bij art. 66.

ART. **64.** Tot het inbrengen van bezwaar tegen den beroepene zijn alleen bevoegd de niet onder censuur staande lidmaten [1]) der roepende gemeente.

De bezwaren houden in bepaalde beschuldiging, de Evangeliebediening of den wandel van den beroepende betreffende, voorzien van duidelijke en deugdelijke bewijzen.

Zij worden, schriftelijk en onderteekend, uiterlijk op den tweeden dag na de derde afkondiging, overgelegd bij den Kerkeraad.

[1]) *Lidmaten.* In verband met de toen nog slechts voorl. aangenomen, doch later vastgestelde wijziging van art. 40 van het Regl. voor kerkel. opz. en tucht, werd, op voorstel van de Class. Verg. van Alkmaar, ook in art. 64 van het Regl. op de Vac. het woord „manslidmaten" vervangen door „lidmaten". Deze wijziging trad in werking 15 Jan. 1903, bij welke gelegenheid dit art. in drie alinea's verdeeld werd.

ART. **65.** De akte van beschuldiging wordt met de daarbij overgelegde stukken door den Kerkeraad onverwijld opgezonden aan het Classicaal Bestuur van het ressort der roepende gemeente. Dit Bestuur zendt al de stukken, als ingediende klachten, ten spoedigste aan het Classicaal Bestuur, waaronder de beroepene behoort, hetwelk de zaak behandelt overeenkomstig het Reglement voor opzicht en tucht. Zoodra de beslissing genomen, en deze, krachtens de wettelijke bepalingen, als eene eindbeslissing te beschouwen is, wordt zij onverwijld ter kennis gebracht van het Classicaal Bestuur, waaronder de roepende gemeente ressorteert, hetwelk deze

kennisgeving ten spoedigste aan den Kerkeraad overbrengt.

ART. **66.** Wanneer binnen den gestelden termijn geene beschuldigingen zijn ingebracht, of de ingebrachte bij einduitspraak niet gegrond of niet gewichtig genoeg geoordeeld zijn, wordt de beroepsbrief met al de daarbij noodige bescheiden door den Kerkeraad aan het Classicaal Bestuur toegezonden, tot het bekomen van de kerkelijke goedkeuring.

De vereischte bescheiden zijn[1]:

a. Waar het eene beroeping geldt, uitgebracht op eenen predikant: 1⁰. afschrift van de aan den beroepene toegezonden opgave der inkomsten, volgens art. 60 van dit Reglement; 2⁰. getuigschrift van zedelijk gedrag[2], zoo de beroepene dienstdoend predikant is, aan hem afgegeven door het Classicaal Bestuur, waaronder hij behoort, en zoo hij niet dienstdoend predikant is, behoudens de bepaling van art. 57*, afgegeven door het Classicaal Bestuur of de Classicale Besturen, tot wiens of wier ressort hij de laatste twee jaren heeft behoord, overeenkomstig formulier G, bij dit Reglement gevoegd; 3⁰. wettig bewijs, zooveel noodig, dat er ten aanzien van leeftijd en diensttijd voldaan is aan de bepalingen van artt. 52 en 54, alsmede, waar zij bestaan, aan de rechten van derden;

b. Waar het de beroeping geldt van een candidaat: 1⁰. afschrift van de opgave der inkomsten, volgens art. 60 van dit reglement; 2⁰. wettig bewijs, dat er ten aanzien van leeftijd voldaan is aan de bepalingen van art. 50, alsmede, waar zij bestaan, aan de rechten van derden; 3⁰. akte van toelating tot den H. Dienst; 4⁰. getuigschrift van goed zedelijk gedrag, afgegeven door het Classicaal Bestuur, onder welks ressort hij woonachtig is, na gehoord te hebben den Kerkeraad zijner woonplaats en de Classicale Besturen, onder wier toezicht hij sedert zijne toelating tot de Evangeliebediening, volgens art. 26 van het Reglement op het examen enz., is geplaatst geweest[3]; en 5⁰. schriftelijke, door hem onderteekende betuiging, dat hij bij zijne plechtige, ter toelating tot de Evangeliebediening, afgelegde verklaring en belofte oprechtelijk volhardt; — de twee laatste stukken alleen tot toezending aan het Provinciaal Kerkbestuur.

Bij den beroepsbrief van een buitenlandsch predikant wordt het bewijs gevoegd, dat voldaan is aan de in art. 57 gestelde voorwaarden, benevens een getuigschrift van den Kerkeraad zijner gemeente, of van het kerkbestuur, waaronder die gemeente behoort.

[1]) Een voorstel van het Class. Best. van Gouda, om onder de vereischte bescheiden ook op te nemen: „eene verklaring, dat de drie afkondigingen, bedoeld bij art. 63 van dit Regl., geschied zijn" werd door de Synode afgewezen, om niet onnoodig veranderingen in reglementen te brengen; al zou het, volgens de commissie voor wetsveranderingen, goed geweest zijn, als de voorgestelde toevoeging van den aanvang af in het Regl. had gestaan. Handd. 1886, bl. 169, 175, 176; Bijl. B, bl. 119. Bij twijfel, of de afkondigingen wel drie malen hebben plaats gehad, zijn de Class. Best. gerechtigd en verplicht, daaromtrent bij den cons. of den Kerkeraad inlichtingen in te winnen en de goedkeuring der beroeping hiervan afhankelijk te stellen. Ter bespoediging van zaken, is het daarom gewenscht, dat de Kerkeraad, ook zonder de uitdrukkelijke bepaling van het Reglement, bij de toezending der bescheiden, ook bericht geve, dat de drie vereischte afkondigingen hebben plaats gehad.

[2]) *Getuigschrift van zedelijk gedrag.* De Synode heeft den 30 Juli 1870 het volgende schrijven gericht aan de Classicale Besturen:

„De Algemeene Synode der Ned. Herv.

Kerk in aanmerking nemende, dat er gevallen voorkomen, dat predikanten beroepen en bevestigd worden, die uit hunne vroegere bediening ontslagen zijn, zonder dat dit op eervolle wijze geschied is;

„Overwegende, dat het in het belang der gemeente is, de approbatie op zoodanige beroepingen niet te geven, dan nadat het *voldoende* gebleken zal zijn, dat de redenen, waarom geen eervol ontslag is verleend, niet van dien aard zijn, dat zij den beroepene onwaardig zouden maken het leeraarambt op nieuw te aanvaarden;

„Vestigt de aandacht der Classicale Besturen op deze aangelegenheid, verlangende, dat zij aan zoodanige predikanten het bij art. 66 van het regl. op de vac. bedoelde getuigschrift niet verstrekken, dan na ernstig onderzocht te hebben, óf zij daarop in waarheid recht hebben, en, zoo de approbatie op de beroeping van zulken predikant van hen gevraagd wordt, met de meeste nauwgezetheid nagaan, of de door hem overgelegde getuigschriften alleszins voldoende zijn, en of de redenen, waarom hij geen eervol ontslag bekomen heeft, hem het opnieuw aanvaarden van het leeraarambt in de Ned. Herv. Kerk niet onwaardig zouden maken." Zie 1870, bl. 85, 193—195, 203, 227, 228.

In dit art. zijn den 1 Februari 1861 eenige alteratiën gebracht, vooral sub *b*, om ontwijfelbaar te doen blijken, welke bescheiden door candidaten tot den H. Dienst behooren te worden overgelegd. Verg. 1855, bl. 20, 22, 25, 92, 93, 148. Verder is dit art. sub *a*, 2⁰ nog gewijzigd 15 Jan. 1895. (1893, bl. 165—171, 273; 1894, bl. 209—213, waarbij men vergelijke 1895, bl. 142—146) en sub 4, 4⁰ den 1 Jan. 1898. — Een voorstel van de Syn. Comm. tot wijziging van formulier G., ten einde te gemoet te komen aan gemoedelijke bezwaren, die bij een Class. Best. bestaan kunnen tegen het afleggen van een zoo pertinent gegeven getuigenis, werd niet aangenomen, nadat er eene bedoeling aan gehecht was, welke het voorstel niet heeft. 1891, bl. 134—136, Bijl. B, bl. 256; en evenzoo werd een dergelijk verzoek van leden van het Cl. Best. van Kampen in 1893 afgewezen. Hand. bl. 115—120.

3) *Getuigschrift — is geplaatst geweest. Deze* woorden zijn in de plaats gekomen van het vroeger: „attestatie van goed zedelijk gedrag van den Kerkeraad zijner woonplaats", als zijnde in overeenstemming met de bepalingen in het Alg. Regl. en in de andere Regl., die het toezicht op de Candidaten tot den H. Dienst aan de Class. Besturen opdragen. Door deze wijziging, die tevens den betrokken Kerkeraad doet hooren, kan aangaande het gedrag van den Candidaat een zoo volledig mogelijk onderzoek worden ingesteld. Zij trad in werking 1 Jan. 1898. Zie 1896, bl. 200, 215; Bijl. B, bl. 284—286; 1897, bl. 152—155, 251; 1898, Bijl. B, bl. 181, 184.

Op een verzoek om inlichting sprak de Syn. Comm. als haar gevoelen uit, dat een predikant bij een der gemeenten van de Ned. Herv. Kerk, die, na bekomen eervol ontslag, de betrekking van predikant bij de Nederduitsche Hervormde Kerk in de Zuid-Afrikaansche Republiek aanvaard heeft, daardoor zich feitelijk heeft afgescheiden van de Nederlandsche Hervormde Kerk en zijn radicaal van predikant dier Kerk heeft verloren; dat hij, later van deze Kerk wederom lidmaat geworden, zijn radicaal van Candidaat tot den Heiligen Dienst heeft behouden, zoodat voor de approbatie eener beroeping naar eene Nederduitsche Hervormde Gemeente door hem zullen moeten overgelegd worden de stukken, vermeld in art. 66 b van het Reglement op de Vacaturen. De Synode vereenigde zich met dit gevoelen. Hand. 1900, bl. 44; Bijl. B, bl. 256—258.

Art. 67. **Nadat de vereischte stukken in orde bevonden zijn, wordt de kerkelijke goedkeuring van de beroeping door het Classicaal Bestuur verleend, mits dan ook gebleken zij:**

1⁰. dat bij de beroeping is gehandeld overeenkomstig de kerkelijke bepalingen, met name die in art. 58 van dit reglement zijn vervat, zullende anders het Classicaal Bestuur, tot opheffing van bezwaren of tot wegneming van twijfel, zich wenden naar gelang der zaak, òf tot het Provinciaal Kerkbestuur, óf, door dit Bestuur, tot de Synode of de Synodale Commissie, of ook recht-

streeks tot het Ministeriëel Departement;

2°. dat in het bedrag der inkomsten van de standplaats geene verandering is gebracht, dan met de wettige machtiging, naar art. 60 sub 2°. vereischt.

Art. **68.** Bij de beroeping van een candidaat zendt het Classicaal Bestuur, na approbatie verleend te hebben, den beroepsbrief, met de in art. 66 vermelde attestatie en betuiging, aan het Provinciaal Kerkbestuur, ten einde den brief, nadat de stukken in orde zullen bevonden zijn, met zijn visum [1]) te voorzien, en alsdan aan het Classicaal Bestuur terug te zenden.

1) *Visum.* Indien een candidaat beroepen is door een Class. Best., doende wat des Kerkeraads is, zoodat de approbatie van het Prov. Kerkbestuur moet gevraagd worden, behoort dan het visum op den beroepsbrief gesteld te worden door de Synode of de Syn. Commissie? Neen; het voor „gezien" teekenen van den beroepsbrief van candidaten is eene handeling, die *alleen aan de Prov. Kerkbesturen* is opgedragen. 1862, bl. 140, Bijl. B, bl. 213, 214. Verg. art. 69, waar alleen de *approbatie* in het daar genoemde geval aan de Synode of de Syn. Commissie wordt opgedragen.

Art. 69. Ingeval het Classicaal Bestuur krachtens art. 1 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden in zake de beroeping heeft moeten doen wat des Kerkeraads is, wordt de beroepsbrief door dat Bestuur ter approbatie aan het Provinciaal Kerkbestuur aangeboden. Waar krachtens art. 49 van dit reglement het Provinciaal Kerkbestuur de beroeping doet, wordt de approbatie door de Synode of Synodale Commissie verleend.

Art. **70.** Alle zaken, die op de **vacaturen en hare vervulling** betrekking hebben, worden door het Classicaal Bestuur met den meesten spoed behandeld, en, indien geene gewichtige bezwaren zich daartegen opdoen, door den praeses en den scriba, namens het Bestuur, afgedaan. Die spoed geldt inzonderheid alle handelingen, die beschuldigingen tegen den beroepene betreffen. Zoo wel het Classicaal Bestuur als ook het Provinciaal Kerkbestuur en de Synodale Commissie, waar hunne bemoeiing vereischt wordt, maken daartoe gebruik van de vrijheid, in artt. 46, 50 en 72 van het Algemeen Reglement, ten aanzien van het houden der vergaderingen toegekend.

Indien na verloop van vier weken de approbatie op de aanvrage van den Kerkeraad door het Classicaal Bestuur nog niet verleend is, verzoekt dit Bestuur, met opgave van redenen, diligentverklaring bij het Provinciaal Kerkbestuur voor een bepaalden termijn. Is na deze termijn aan het verzoek om approbatie nog niet voldaan, dan oordeelt het Provinciaal Kerkbestuur, of er termen zijn, om de zaak nu zelf ter beëindiging ter hand te nemen, en om, bij weigering van het Classicaal Bestuur, in diens plaats de approbatie te verleenen.

Art. **71.** Na de kerkelijke goedkeuring van de beroeping doet het Classicaal Bestuur, of, waar zulks noodig is, het hooger Kerkbestuur, daarvan mededeeling aan het daartoe aangewezen Ministerieël Departement, opdat het de vereischte maatregelen kunne nemen tot uitbetaling van het traktement. Van die mededeeling geeft het Bestuur onmiddellijk kennis èn aan den beroepene èn aan den Kerkeraad, die de beroeping heeft uitgebracht.

Dit art. heeft den 1 Mei 1864 de noodige wijzigingen ondergaan, ten gevolge

van het Kon. Besl. van 15 Dec. 1861 (Zie Bijl. III en de aant. bij art. 40).

Art. **72.** Indien de beroepene in gebreke blijft de beroeping, die hij heeft aangenomen, op te volgen, verklaart de Kerkeraad der roepende gemeente [1] of hij er in berust. Van zoodanige berusting moet, ingeval de beroepene een predikant is die eene standplaats in de Kerk bekleedt, evenzeer blijken aan de zijde van den Kerkeraad der gemeente, uit welke de leeraar beroepen is, voor het geval dat deze reeds voorbereidselen tot het doen van eene nieuwe beroeping gemaakt heeft.

Indien niet, zoo veel noodig van wederzijde, wordt berust, beoordeelt het Classicaal Bestuur, waaronder de beroepene ressorteert, diens verantwoording. Wordt zij onvoldoende bevonden en weigert de beroepene zich naar dat oordeel te gedragen, dan behandelt het Classicaal Bestuur de zaak, en volgt den weg, in het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht voorgeschreven.

Bij het ontstaan van geschil [2] of ander beletsel, dat den beroepene buiten zijne schuld verhindert de aangenomen beroeping op te volgen binnen zes maanden nadat zij is uitgebracht, mag hij zich van zijn gegeven woord ontslagen rekenen, zoodra hij den wensch daartoe te kennen geeft aan den Kerkeraad der roepende gemeente en aan het Classicaal Bestuur, waaronder die gemeente ressorteert.

Is de beroepene dienstdoend predikant, zoo geeft hij aan den Kerkeraad zijner eigene gemeente aanstonds kennis, dat hij van de vroeger aangenomen beroeping heeft afgezien.

Zoolang de kennisgeving [3] in het derde en vierde lid van dit artikel vermeld, niet geschied is, neemt hij eene nieuwe beroeping niet aan.

[1]) *De Kerkeraad der roepende gemeente.* Wijziging van den 1 Maart 1869, in plaats van: „de roepende Kerkeraad."

[2]) *Bij het ontstaan van geschil*, enz. Deze en de volg. al. zijn in werking gekomen den 1 Maart 1868.

[3]) *Zoolang de kennisgeving.* Deze al. is aan het art. toegevoegd den 15 Januari 1887.

Art. **73.** De noodzakelijke kosten [1]), welke, in overeenstemming met de bepalingen van dit Reglement en van dat op de Algemeene Weduwen- en Weezenbeurs der Nederlandsche Hervormde Kerk [2]) veroorzaakt worden door de beroeping, het vertrek en het vervoer van den beroepen leeraar met huisgezin en goederen, komen ten laste der roepende gemeente. De kerkelijke Administratie [3]) vergoedt deze kosten, des verkiezende naar bij haar bestaande, door het Classicaal Bestuur goedgekeurde bepalingen, of, waar deze ontbreken, tegen overlegging van de noodige bewijsstukken.

Indien een predikant de aanbieding van eene Evangeliebediening elders, of eene andere betrekking aanneemt binnen twee jaren na den dag zijner bevestiging op zijne tegenwoordige standplaats, of indien hij zijne bediening binnen dien tijd vrijwillig nederlegt, rust op hem de verplichting om, des gevorderd, de tot vergoeding der kosten hem uitbetaalde gelden terug te geven.

Geene verbintenissen worden erkend, waardoor den beroepene eene langer dan twee jaren voortdurende verplichting tot de teruggave zou zijn opgelegd.

Aan een candidaat is het recht op vergoeding van eenige kosten niet verbleven.

[1]) *De noodzakelijke kosten*, enz. Hiertoe kunnen niet gebracht worden: *a.* wat

een pred. in zijne vorige gemeente te weinig ontvangen heeft, omdat hij eenige dagen voor het eind der maand afscheid nam; *b.* de kosten, die hem zijn afscheid en zijn intrede (nl. voor 't onthaal van bezoekers of genoodigden) hebben veroorzaakt; *c.* die door eene reis tot het bezoek dier gemeente zijn veroorzaakt, zonder dat hij tot dat bezoek door den Kerkeraad of kerkvoogden was uitgenoodigd of zich omtrent iets ter zake met hen verstaan had; *d.* die voortvloeien uit de bepalingen op de Alg. Weduwenbeurs of van het Ring-reglement. Antwoord van de Syn. Comm. op eene vraag van het Prov. Kerkbestuur van Overijsel 1884, Bijl. B, bl. 122, 123; goedg. door de Synode, Handd. bl. 85, 86. Evenwel is wat sub *a* genoemd wordt, door de wijziging, welke het laatste gedeelte van art. 29 den 1 Jan. 1888 ondergaan heeft, reeds vervallen; terwijl de kosten, die uit de bepalingen op de Alg. Weduwenbeurs voortvloeien, door eene wijziging van de eerste alinea van art. 73, den 1 Febr. 1892 juist onder de noodzakelijke kosten gebracht zijn Vroeger had de Synode ook eene reeds voorloopig aangenomene wijziging, nl. om in de plaats van de woorden: „in overeenstemming met de bepalingen van dit reglement", te lezen: „in overeenstemming met de algemeene en bijzondere reglementen (art. 12 van het A. R.)" teruggenomen, oordeelende terecht, dat door zulk eene bepaling de deur wijd opengezet zou worden tot verzwaring van beroepingskosten, vooral met het oog op de in sommige classen bestaande, voor de uit haar vertrekkende of tot haar inkomende predd. zeer onereuze, bepalingen omtrent uitkeeringen aan Classicale Weduwenbeurzen. Zie 1868, bl. 159, 160, Bijl. B, bl. 20, 21; 1869, bl. 71—73, 102.

2) *En van dat — Hervormde Kerk.* In de zitting van 15 Aug. 1891 werd van dit art. de wijziging vastgesteld: „en van dat op de Algemeene Weduwenbeurs, bij verwisseling van standplaats", welke 1 Febr. 1892 in werking is getreden. Toen, na de vaststelling van het nieuwe Reglement op de Algemeene Weduwenbeurs, eenige wijzigingen in andere Regl. moesten gebracht worden, omdat de titel der Beurs veranderd is, werd, bij Syn. Circ. van 27 Nov. 1895, no. 508 C., art. 73 gelezen zooals het nu luidt. Trouwens art. 10 *d* van het Regl. op de Beurs is het eenige, dat hier van toepassing is. 1890, bl. 130—132, 165; 1891, bl. 103—110, 364; 1895, bl. 439; 1896, Bijl. B, bl. 225.

3) *De kerkelijke Administratie*, enz. Deze woorden tot aan het einde der al. zijn eene ampliatie, in werking gekomen den 1 Jan. 1882.

Art. **74.** Kosten van zoogenaamde beroepingscommissiën, of die op andere wijze mogen gemaakt zijn, om tot de keuze van den beroepen predikant te geraken, worden nimmer gebracht ten laste van het diaconiefonds der gemeente.

B. *Bevestiging.*

Art. **75.** De bevestiging van den beroepen predikant heeft plaats uiterlijk drie maanden na de toezending der kennisgeving [1]), in art. 71 vermeld.

Zoo bij den beroepene hiertegen beletsel ontstaat, brengt hij dit ter kennis van den Kerkeraad der roepende gemeente en van het Classicaal Bestuur, waaronder de gemeente ressorteert, ten einde van dit Bestuur, nadat het den Kerkeraad zal hebben gehoord, verlenging van den gestelden termijn te verkrijgen.

1) *Na de toezending der kennisgeving.* Wijziging van 1 Mei 1864. Zie aant. bij art. 40.

Art. **76.** De beroepen predikant levert vóór de bevestiging de akte van ontslag [1]) uit de betrekking tot zijne vorige gemeente en, zoo hij van classis verandert [2]), de akte van ontslag uit zijne betrekking tot de vorige classis bij den Kerkeraad zijner nieuwe gemeente in.

1) *Akte van ontslag.* Daar niemand tot de Evangeliebediening toegelaten wordt zonder lidmaat te zijn, spreekt het van zelf, dat voor een dienstdoend predikant de akte zijner toelating of bij verplaatsing de akte zijner losmaking,

alsmede voor een emeritus de akte van zijn eervol ontslag de lidmaats-attestatie vervangt en voldoende is om als lidmaat ingeschreven en erkend te worden. Eene bijvoeging bij dit art., voorgesteld ten einde twijfel dienaangaande weg te nemen en het ontzeggen van het stemrecht aan predikanten te voorkomen, is onnoodig geacht. 1867, bl. 11, 124—128. Verg. Regl. op de ben. van oudd. en diakk. en de ber. van predd., art. 1 al. 2 en Alg. Regl. art. 3 al. 1.

2) *En zoo hij van classis verandert.* Deze woorden tot aan „*de vorige classis*" zijn eene toevoegiing, in werking gekomen den 1 Jan. 1888. Een voorstel reeds in 1864 door den hoogl. SCHOLTEN gedaan om art. 5 ('t welk eigenlijk had moeten zijn 76) uit te breiden met de bepaling, dat de akte van ontslag door het Class. Best. aan een uit de classis vertrekkenden pred. gegeven, vóór de bevestiging bij den consulent moet worden overgelegd, was destijds afgewezen als onnoodig, vermits de akte van ontslag uit de betrekking tot de gemeente *gelijktijdig* afgegeven werd met die uit de betrekking tot de classis. 1864, bl. 35, 143, 201, 202. Nu echter sedert 1875 het ontslag uit de classis *schriftelijk* wordt verleend (zie art. 5), is eene bepaling als door den hoogl. bedoeld is, in dit art. noodig geacht.

ART. **77.** In gemeenten met één predikant is de bevestiging het werk van den consulent, als den pastor loci vervangende, of van zijn secundus. Des verkiezende en daartoe verzocht, wordt deze plechtige handeling aan een ander predikant 1) door hem afgestaan, doch wordt de tegenwoordigheid van één van hen, of anders tot plaatsbekleeding de toestemming van den praeses van het Classicaal Bestuur gevorderd.

De bevestiging heeft plaats zonder dat van den beroepene de overlegging kan worden gevorderd van het bewijs der voldoening van de door de Classicale Weduwenbeurs gevorderde gelden pro introitu 2).

Den consulent of zijnen secundus komen voor het werk der bevestiging van wege de gemeente reis- en vacatiegelden toe.

1) *Aan een ander predikant*, t. w. van de Ned. Herv. Kerk. Door de bevestiging wordt men als predikant aan eene der gemeenten van de Ned. Herv. Kerk verbonden; duidelijk spreekt dit uit de vereischte tegenwoordigheid van den consulent of van zijn secundus, of anders tot plaats bekleeding de gevorderde toestemming van den praeses van het Class. Bestuur; en het is natuurlijk dat dit verbonden worden niet geschieden kan door iemand, die buiten dat Kerkverband staat. Het art. noemt de bevestiging dan ook *het werk* van den consulent, of van zijn secundus, personen, die in het kader onzer kerkelijke reglementen eene bepaalde plaats innemen en bepaalde verplichtingen hebben te vervullen, die niet overgedragen kunnen worden aan een predikant van een ander kerkgenootschap. Onze reglementen hebben evenmin de macht om aan predikanten van andere kerkgenootschappen plichten op te leggen, als zij aan zoodanige personen voorrechten toe kennen. Ook het uitspreken der bevestigingsrede valt buiten hunne bevoegdheid.

2) Al. 2 is als nieuw in werking gekomen den 1 Maart 1871. Verg. het aanget. bij art. 5 al. 3.

ART. **78.** De bevestiging van candidaten 1) alleen geschiedt met oplegging der handen.

1) *De bevestiging van candd.* Naar het buitenland verroepen candd. worden ingezegend door de Waalsche Commissie, krachtens de bevoegdheid haar, in de zitting van 26 Juli 1869, verleend door de Synode naar aanleiding van het door de Regeering aangekondigde, en later uitgevoerde, voornemen om het daarop betrekkelijke bestaand K. B. van 24 Sept. 1820, n⁰ 65 in te trekken. 1869, bl. 168, 169. Dezelfde bevoegdheid wordt ten aanzien der naar Indië vertrekkende candd. voortdurend uitgeoefend door de Indische Commissie, die eene Staats-commissie is. Zie aant. 3 bij art. 4 van het Alg. Reglement.

ART. **79.** De Kerkeraad, of, in gemeenten met één predikant, de consulent geeft onverwijld van de bevestiging kennis aan het Classi-

caal Bestuur onder overlegging [1]), zoo de bevestigde van classis is veranderd, van de akte van ontslag uit de betrekking tot zijne vorige classis, en doet verslag aan den algemeenen correspondent van het kerkelijk orgaan. [2])

Het Classicaal Bestuur doet aan den bevestigde akte van lidmaatschap der classe toekomen, volgens 't Formulier F, aan dit reglement annex.

Binnen acht dagen na de bevestiging geeft de consulent het archief in eene kerkeraadsvergadering over, nadat het met den in art. 14 vermelden inventaris zal vergeleken zijn.

De scriba van het Classicaal Bestuur doet de vervulling der vacature onmiddellijk ter kennis komen van het daartoe aangewezen Ministerieel Departement.

1) *Onder overlegging.* Deze woorden tot aan „zijne vorige classis" zijn eene invoeging, in verband met die in art. 76 (aldaar aant. 2) in werking gekomen den 1 Jan. 1888.

2) *Algemeene correspondent van het kerkelijk orgaan.* Deze correspondent is de *Secretaris der Algemeene Synode*, en het orgaan is de *Kerkelijke Courant*, als zoodanig door den Minister voor de zaken van den Hervormden Eeredienst, bij missive van 20 Dec. 1853 n° 5, gereg. onder n° 6078, wettiglijk erkend. (1854 Bijl. B, bl. 88, 89).

De tusschenkomst van *classicale* correspondenten werd, reeds kort na de instelling, op voorstel van de Syn. Commissie, in de zitting van 13 Juli 1855 als onnoodig en belemmerend vervallen verklaard; ofschoon in de zitting van 12 Juli 1858 door de Synode hersteld, is zij door de practijk als absoluut overbodig ter zijde gesteld. (Hand. 1855, bl. 59, Bijl. B, bl. 71; 1858, bl. 16, 91).

Meermalen heeft de Synode kerkelijke colleges en personen uitgenoodigd om ten spoedigste aan het officieel orgaan onzer Kerk berichten in te zenden, die van belang kunnen geacht worden voor allen, die de beteekenis van het kerkelijk leven ook voor onze maatschappij erkennen. Zij hebben voor die berichten vrijdom van port, indien zij slechts *op de volgende wijze* geadresseerd worden.

Dienst.

De predikant der Hervormde Gemeente te (handteekening).

Aan den Secretaris van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk,

te

's Gravenhage.

ADDITIONEEL ARTIKEL.

Het vroegere reglement [1]) vervalt met de invoering van het tegenwoordige, benevens al de bepalingen in andere reglementen en al de kerkelijke verordeningen, welke met dit reglement in strijd zijn.

1) *Het vroegere reglement.* Opmerking verdient de beschouwing der Synode van 1861 dat vroegere bepalingen der Synode zijn uitgegaan van het beginsel, dat, wanneer een reglement niet uitdrukkelijk is opgeheven, of niet bepaald met eene latere verordening in strijd is, het geacht moet worden zijne kracht te behouden. (Hand. 1861, bl. 187, 188). Het *vroegere reglement* is het „Reglement op de vacaturen, alsmede op de beroeping en het ontslag van predikanten", goedg. bij Zijner Majesteits besluit van den 23 Nov. 1826, n° 189. Bij C. HOOIJER, *Kerkelijke wetten voor de Hervormden in het Kon. der Ned.*, bl. 66—81. Dit was ter vervanging van een nog vroeger reglement, goedgekeurd bij Kon. Besl. van den 29 Aug. 1816, n° 68. Bij GERH. V. D. TUUK, *Handboek voor Herv. predikanten en kerkeraadsleden*, I, 343 en vv. Het tegenwoordige regl., gearresteerd door de Synode den 11 Aug. 1856 en in werking gekomen den 20 Mei 1857, heeft sedert onderscheidene alteratiën en ampliatiën ondergaan, die bij de betrokkene artt. zijn vermeld. Ook in de formulieren, die bij dit regl. behooren, zijn die wijzigingen aangebracht, welke door de alteratiën van sommige artt., als 5, 48, 49, 66 e. a. vereischt werden.

FORMULIEREN BIJ HET REGLEMENT OP DE VACATUREN.

Formulier A.

Beroepsbrief.

(*A*) De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ...., heden wettig bijeengekomen ter zake van de beroeping van eenen herder en leeraar naar de kerkelijke verordeningen;

gezien den uitslag van de daarvoor gehouden stemming der bevoegde manslidmaten; of

gezien den uitslag der daarvoor gehouden stemming van het kiescollege;

gezien de akte van collatie.... van electie .... van agreatie ....;

ingevolge de stemming van de daartoe gerechtigden;

(*B*) heeft goedgevonden te beroepen, gelijk hij beroept bij deze, tot herder en leeraar dezer Gemeente den WelEerwaarden N. N., predikant te N. N. .... den Eerwaarden N. N., Candidaat tot den Heiligen Dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur .... (of: verklaart, dat tot herder en leeraar dezer Gemeente beroepen is de enz.) en zulks op zoodanig traktement en zoodanige emolumenten, als aan deze standplaats verbonden en in annexe opgave vermeld zijn.

(*C*) De Kerkeraad, deze beroeping ter kennisse van den Wel Eerwaarden N. N. (den Eerwaarden) .... brengende, vertrouwt, dat hij deze beroeping opvolgende, na de *approbatie* van het daartoe bevoegde kerkelijke gezag verkregen te hebben, ten spoedigste tot de Gemeente zal overkomen, om door leer en voorbeeld, bestuur en opzicht, alles te doen wat een herder en leeraar, overeenkomstig Gods Heilig Woord, volgens de verordeningen der Nederlandsche Hervormde Kerk, betaamt; inzonderheid door het verkondigen van het Evangelie en het bedienen van den H. Doop en van het H. Avondmaal op de bij de Gemeente vastgestelde tijden; het vertroosten der kranken, het bezoeken der gemeenteleden aan hunne huizen, en door het onderwijzen van de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis en van de geloofs- en zedeleer van den Christelijken godsdienst in catechisatiën, gedurende het gansche jaar wekelijks te houden;

(*D*) terwijl de Kerkeraad wederkeerig al die achting, liefde en medewerking belooft, welke den rechtgeaarden Evangeliedienaar toekomt.

Gedaan in onze vergadering te .... den ....

(*E*) *De Kerkeraad der (Nederduitsche of Waalsche) Hervormde Gemeente te ....*

Ingeval het Classicaal Bestuur naar art. 1 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden, of naar art. 49 van het Reglement op de Vacaturen, en het Provinciaal Kerkbestuur naar laatstgemeld artikel doen moeten, wat des Kerke-

raads is, hebben de volgende wijzigingen plaats:

in (*A*). „Het Classicaal Bestuur ...., doende in de Gemeente .... wat des Kerkeraads is, naar art. 1 van het Synodaal reglement voor de Kerkeraden" of, „Het Classicaal Bestuur .... doende in de gemeente .... wat des Kerkeraads is naar de artt. 46 en 49 van het Reglement op de vacaturen en alzoo heden wettig bijeengekomen" enz.;

of

„Het Provinciaal Kerkbestuur ...., handelende naar de artt. 46 en 49 van het Reglement op de vacaturen, ten aanzien van den Kerkeraad van...., heden wettig bijeengekomen" enz.;

in (*B*). „heeft goedgevonden te beroepen, gelijk het beroept bij deze" enz.; of

„Gezien het viertal, door het Classicaal Bestuur van .... voorgedragen, heeft goedgevonden te beroepen, gelijk het beroept bij deze" enz.;

in (*C*). „Het Classicaal Bestuur, handelende als boven" enz.;

of

„Het Provinciaal Kerkbestuur, handelende als boven" enz.;

in (D). „Vertrouwende het Classicaal Bestuur, dat de WelEerwaarde .... (Eerwaarde ....) bij de Gemeente, en wanneer men in haar midden weder tot de samenstelling van eenen Kerkeraad zal kunnen geraken, ook bij dezen wederkeerig al die achting" enz.;

of

„Vertrouwende het Provinciaal Kerkbestuur, dat de Wel-Eerwaarde .... (Eerwaarde ....) zoo bij den Kerkeraad als bij de Gemeente wederkeerig al die achting" enz.;

in (*E*). „Het Classicaal Bestuur ...., handelende naar art. 1 van het Synodaal reglement voor de Kerkeraden" of

„Het Classicaal Bestuur, handelende naar art. 49 van het Reglement op de vacaturen";

of

„Het Provinciaal Kerkbestuur...., handelende naar artt. 46 en 49 van het Reglement op Vacaturen."

Indien verder zeer bijzondere omstandigheden eenige wijziging in het formulier van den beroepsbrief vereischen, wordt zij echter niet toegelaten dan door het Classicaal Bestuur, onder goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur.

Formulier B.

Akte van ontslag van Kerkeraad en Gemeente voor een verroepen Predikant.

De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ...., gezien hebbende de stukken betrekkelijk tot de beroeping van den Wel Eerwaarden ....., herder en leeraar van deze Gemeente, tot herder en leeraar van de Gemeente te ...., ontslaat hem op zijn verzoek bij deze, op eene vereerende wijze, van alle betrekkingen op Kerkeraad en Gemeente te dezer plaatse, en wenscht hem van harte toe, dat hij in zijne nieuwe betrekking met de meeste vrucht moge arbeiden aan de zaak van het Christendom, en steeds Gods beste zegeningen tot tijdelijk en eeuwig heil genieten.

den ....

De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ....

Formulier C.

Akte van ontslag uit de Classis voor een verroepen Predikant.

Het Classicaal Bestuur van ....,

gezien hebbende de stukken betrekkelijk de beroeping van den Wel Eerwaarden N. N., predikant te ...., beroepen te ...., onder de classis van ...., ontslaat bij deze, op eene vereerende wijze, voornoemden .... van zijne betrekking tot de classis ...., met de hartelijke bede, dat hij ook in zijne nieuwe Gemeente en classis aan de uitbreiding van het Rijk van Christus bevorderlijk moge zijn.

den ....

Het Classicaal Bestuur van ....

Formulier D.

Akte van ontslag uit den dienst der Gemeente voor een Predikant, die emeritus is verklaard, of die zijn dienst nederlegt.

De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ...., gezien hebbende de stukken, betrekkelijk tot het emeritaat van den Wel Eerwaarden ...., herder en leeraar alhier (of verstaan hebbende het voornemen van den Wel Eerwaarden .... om zijnen dienst als herder en leeraar alhier neder te leggen), ontslaat hem bij deze, op eene vereerende wijze, van zijnen dienst in deze Gemeente, en wenscht hem van harte toe, dat de rust van zijn dienstwerk hem nuttig en genoeglijk zij, en hij steeds Gods beste zegeningen tot tijdelijk en eeuwig heil geniete.

den ....

De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ....

Formulier E.

Akte van ontslag uit de Classis voor een Predikant, die emeritus is verklaard, of die zijn dienst nederlegt.

Het Classicaal Bestuur van .... gezien het verzoek om ontslag uit de Classis van den Wel Eerwaarden ...., herder en leeraar te ...., die emeritus verklaard is (of zijnen dienst nedergelegd heeft), ontslaat genoemden N. N. bij deze, op eene vereerende wijze, van zijne betrekking tot de Classis ...., met den wensch, dat hij, ook in de dagen zijner rust van het heilig dienstwerk, nog al dat nut stichte, waartoe lust en kracht hem in staat stellen, en dat hij in alles Gods hulp en zegen geniete.

den ....

Het Classicaal Bestuur van ....

Formulier F.

Akte van lidmaatschap der Classis.

Het Classicaal Bestuur van ...., ontvangen hebbende de legale kennisgeving van de bevestiging van den Wel Eerwaarden ...., herder en leeraar van de Gemeente ...., verklaart hem bij deze tot lid der Classis ...., en als zoodanig gehouden tot het uitoefenen der plichten en bevoegd tot het genot der rechten, welke aan dit lidmaatschap verbonden zijn.

den ....

Het Classicaal Bestuur van ....

Formulier G.

Getuigschrift van zedelijk gedrag voor een verroepen Predikant.

Het Classicaal Bestuur ...., gezien hebbende het verzoek van den Wel Eerwaarden ...., herder en leeraar der Gemeente .... (voormaligen herder en leeraar), houdende aanvrage om een getuigschrift aan-

gaande zijn zedelijk gedrag, ten einde te dienen ter zake de kerkelijke approbatie van zijn beroep naar ...., onder de classis ...., getuigt bij deze naar waarheid, dat hij zich onergerlijk in leer en wandel en op eene den Evangeliedienaar waardige wijze gedraagt.

Gegeven te .... den ....

Het Classicaal Bestuur

van ....

De akten B, C, D, E, en F worden niet gegeven aan een predikant, tegen wien eene kerkelijke procedure is ingesteld, dan nadat over de tegen hem ingediende klachte finale uitspraak iś gedaan.

In de formulieren D en E kunnen wijzigingen, naar de gesteldheid der zaak, door het Classicaal Bestuur, of met zijne goedkeuring, worden aangebracht.

BIJLAGEN BIJ HET REGLEMENT OP DE VACATUREN.

I.

DE BIJ DE REGEERING BESTAANDE BEPALINGEN OMTRENT HET VERLEENEN VAN EMERITAATS-PENSIOEN.

(*Uit het schrijven van Z. Exc. den Minister van Financiën aan de Synode*, *van den* 25 *Juli* 1862).

„De bemoeiing der Regeering vangt eerst aan, waar het emeritaat verleend is en nu aanspraak wordt gemaakt op emeritaats-pensioen. Voor het besteden der gelden van 's Rijks schatkist tot dat einde is zij alleen verantwoordelijk en heeft die verantwoordelijkheid niet te deelen met eenig kerkelijk bestuur. Zij heeft daarbij vastgestelde regelen te volgen. Die regelen steunen alle op vroegere algemeene verordeningen en Koninklijke besluiten, of zijn anders ontleend uit hetgeen reeds vóór 1815 heeft bestaan en alzoo bij de grondwet is gewaarborgd. Eene nadere regeling der emeritaatspensioenen bij de wet is en wordt beproefd, maar zoolang deze niet tot stand gekomen zal zijn, moet de Regeering zich binden aan de bestaande regelen", enz.

„Die bepalingen zijn aan UHEw. niet onbekend, maar het kan zijne nuttigheid hebben, haar bij deze met weinige woorden te herinneren. Eerst en vóór alles geldt de regel: zonder eervol ontslag geen pensioen, de honor kan sine stipendio maar het stipendium nimmer sine honore zijn. Ten tweede geldt 40jarige dienst, eervol volbracht, voor wettige aanspraak op vol pensioen. Bij minder dan 10jarigen dienst wordt geen aanspraak op pensioen erkend. Overigens, waar de dienstjaren het tiental te boven gaan en het veertigtal niet bereiken, blijft de toekenning van pensioen afhankelijk van het onderzoek, of de eervol ontslagen predikant al of niet wegens verdere ongeschiktheid voor den dienst zijn ontslag heeft aangevraagd. Die ongeschiktheid moet door attesten van bevoegde geneeskundigen worden geconstateerd. Bij gemis daarvan moet de emeritus-verklaarde gerekend worden vrijwillig zonder noodzakelijkheid en alzoo ook zonder aanspraak op pensioen, den dienst der Kerk te hebben vaarwel gezegd.

„Wat aangaat het bedrag van het emeritaats-pensioen, hiervoor geldt de regel, dat vol pensioen gelijk is aan het bedrag van het aan de standplaats vast verbonden rijkstraktement. Bij minder dan 40jarigen dienst wordt voor ieder volbracht dienstjaar een veertigste deel van het volle pensioen toegekend. Deze regel lijdt tweederlei uitzondering: vooreerst deze, dat als minimum van vol pensioen het cijfer van zes honderd gulden is gesteld, ook waar het rijkstraktement tot minder bedrag is verleend; en ten tweede, dat als maximum van vol pensioen het bedrag van twee duizend gulden is aangenomen, ook waar het rijkstraktement dat cijfer te boven gaat. Nog andere afwijkingen, altijd ten

behoeve der standplaatsen en geenszins ten gunste van personen, zijn bij Koninklijke besluiten vastgesteld, meestal op grond van hetgeen uit vroegere eeuw tot op latere tijden is overgegaan en zonder schending van billijkheid of recht niet mocht veranderd worden.

„Uit al het vorenstaande zal het UHEw. duidelijk zijn, dat overleg over het bedrag van het te verleenen emeritaatspensioen geheel overbodig en daarenboven min gepast zou zijn. Bij meer algemeene bekendheid van de hier omschreven regelen kan ieder belanghebbende zelf het bedrag van het door hem te verwachten pensioen vooraf berekenen", enz.

„Er is eindelijk gesproken van tijdsbepaling voor den ingang van het emeritaats-pensioen. Ook hieromtrent acht ik voorafgaand overleg onnoodig. Wanneer eenmaal de emeritaats-pensioenen bij de wet geregeld zullen zijn, zal zelfs de vrijheid voor de Regeering niet meer bestaan, om den ingang van het pensioen anders te bepalen, dan op het tijdstip door de Kerk voor het eervol ontslag bepaald. Ook nu wil de Regeering als regel die tijdsbepaling voor zich aannemen. Gebeurt het ooit, dat de geldmiddelen, voor pensioen bij de Staatsbegrooting voor Hervormden Eeredienst toegestaan, ontijdig wierden of waren uitgeput, de Regeering zal voor dat geval de Kerk in het algemeen kunnen waarschuwen, om den ingang van emeritaat niet te stellen, dan met het begin van een volgend dienstjaar."

(Handd. der Syn. 1863, bl. 324, 325).

Afzonderlijke bepalingen omtrent het verleenen van pensioen aan emeriti.

De aanvragen om pensioen moeten door de belanghebbenden zelven worden gedaan bij adres op zegel, rechstreeks aan de Koningin, onder overlegging van de akte van emeritaat en van geboorte, en bij minder dan 40jarigen dienst, bovendien van eene op gezegeld papier geschreven verklaring van *minstens twee* bevoegde geneeskundigen, dat de ongesteldheid, waaraan de pensioenvragende lijdende is, hem geheel ongeschikt maakt voor de verdere waarneming der betrekking en onherstelbaar is te achten.

Buitenlandsche geboorteakten moeten vóór de inzending van het *Nederlandsche zegel* worden voorzien.

Geen pensioen wordt verleend vroeger dan uiterlijk drie maanden vóór den ingang van het pensioen; terwijl het pensioen ophoudt met den dag van overlijden.

Voor de Hervormde predikanten te *Amsterdam* is het volle rijkspensioen bepaald op *f* 2000 's jaars, bij K. B. van 13 December 1815, No. 32.

Voor de Predikanten bij de in 1816 bestaande gemeenten in *Limburg* zijn bij verschillende Kon. Besluiten, de rijkspensioenen geregeld als volgt:

Na volbrachten 40jarigen dienst: Maastricht *f* 1600, Venloo *f* 900, de overige standplaatsen *f* 700. In geval van volstrekte ongeschiktheid tot verdere dienstwaarneming door ziels- of lichaamslijden: na 10jarigen dienst de *helft* van het volle pensioen; na 20jarigen dienst *twee derden* van het volle pensioen en na 30jarigen dienst *drie vierden* van het volle pensioen; terwijl de vrijheid voorbehouden wordt, ook om zeer bijzondere en gebiedende redenen hiervan af te wijken.

Voor de Hervormde Predikanten te *platten lande* in de Provincie

Groningen is bij K. B. van 26 Februari 1841, No. 16, het Rijkspensioen bepaald: bij 40jarigen of langeren dienst en 65jarigen ouderdom op *f* 600 's jaars, en na 10jarigen dienst *f* 15 per dienstjaar.

Voor de Predikanten bij de Nederduitsch Hervormde Gemeente te *Groningen* is bij resolutie van den Stedelijken Raad van 24 Juli 1712, het pensioen bepaald op *f* 1000 's jaars, en sedert de pensioenen uit 's lands kas worden betaald, wordt nu ook dit bedrag toegekend.

Men ziet, op den, in bovenstaand Ministerieel schrijven, vermelden regel zijn nog tal van uitzonderingen gemaakt.

Tot regeling van de kerkelijke pensioenen heeft de Regeering in 1862, 1864 en 1865, voorstellen van Wet bij de Tweede Kamer der Staten Generaal ingediend, die echter niet tot het vaststellen eener wet te dien aanzien hebben geleid.

(Verg. M. W. L. VAN ALPHEN, *Nieuw Kerkelijk Handboek*, jaarg. 1905, Bijl. G, mededeelingen bevattende betreffende pensioenen voor predikanten en predikantsweduwen.)

II.

GECOMMITTEERDEN TOT DE ONTVANGST VAN VACATUURPENNINGEN.

Min. disp. v. 22 *Nov.* 1827 *no.* 1, *verlangende „spoedige opgaaf van gecommitteerden tot de ontvangst der vacatuurpenningen"*, *enz.*

In aanmerking genomen:

Dat door het niet tijdig genoeg benoemen van een anderen gecommitteerde tot de ontvangst der vacatuurgelden voor een ring, in plaats van een die overleden of vertrokken is, alsmede door het verzuimen van tijdige kennisgeving van zoodanige benoeming, ongelegenheid ontstaat, die tot schade der belanghebbenden, immers tot vertraging in de uitbetaling der vacatuurgelden, aanleiding geeft;

Alsmede dat verscheidene Classicale Besturen verzuimen, opgave te doen van de benoemde praetors en scriba's, waardoor de aanteekeningen, welke deswegens bij dit Departement bestaan, onvolledig worden;

Heeft goedgevonden:

1º. De Classicale Besturen aan te schrijven om daarop acht te geven en te zorgen, dat door de benoeming van een anderen gecommitteerde tot de ontvangst der vacatuurgelden, in plaats van een overledenen of vertrokkenen, die plaats onverwijld vervuld worde, al ware het slechts provisioneel, en dat daarvan de opgave ten spoedigste aan het Departement worde ingezonden;

2º. De Classicale Besturen uit te noodigen, om vóór den eersten Januari aanstaande in te zenden eene opgave van de thans fungeerende praetors en scriba's der ringen, onder hun ressort behoorende, alsmede om in het vervolg regelmatig opgaven te doen van de veranderingen, welke daarin plaats hebben.

Circulaire van den Secretaris-Generaal, v. 23 *Sept.* 1818, *ter informatie van quaestoren en gecommitteerden tot de ontvangst van vacatuurpenningen.*

„Ik heb opgemerkt, dat sommige der Classicale gecommitteerden tot de ontvangst van vacatuurpenningen in het begrip schijnen te staan, dat op de opgave van veranderingen in

de standplaatsen der predikanten, met betrekking hunner plaatsing op de betaalsrollen, *ten allen* tijde zoodanig regard kan worden geslagen, dat deze opgave eene onmiddellijke plaatsing op die betaalsrollen ten gevolge zoude kunnen hebben.

„Uit dien hoofde acht ik het noodig, al de heeren Classicale quaestors en verdere ring-gecommitteerden tot de ontvangst der vacatuurpenningen te informeeren:

„Dat overeenkomstig Z. M. besluit, van den 24sten Maart 1817, no. 41, de betaalsrollen van de traktementen der predikanten vóór den 14den der middenmaand van ieder kwartaal door dit Departement aan de Algemeene Rekenkamer ter liquidatie behooren te worden opgezonden;

„Dat dien ten gevolge bij de comptabiliteit met den aanvang van dit uitgebreide werk niet langer kan worden gewacht, dan uiterlijk tot den 1sten dier middenmaand, en dat dus hieruit voortvloeit, dat alle berichten van veranderingen in de standplaatsen der predikanten, welke na den 1sten dier maand bij het Departement inkomen, niet dan voor het daarop volgende kwartaal in aanmerking kunnen komen.

„Ik noodig dus de heeren Quaestors en Gecommitteerden bij deze uit, om hunne berichten van veranderingen der standplaatsen, overlijden van predikanten enz., zoospoedig mogelijk en zelfs (zoo verre zulks doenlijk is) vóór den eersten van iedere kwartaalsmiddenmaand, dat is vóór 1 Februari, 1 Mei, 1 Augustus en 1 November, aan het Departement in te zenden, ten einde bij iedere ordonnanceering op deze ingekomen berichten, bij het formeeren der betaalsrollen, voor de belanghebbenden het noodig regard zoude kunnen worden geslagen."

III.

TOEKENNING VAN TRAKTEMENT, ENZ. BIJ PREDIKANTSBEROEPING.

Kon. Besl. van 15 *Dec.* 1861 *tot intrekking van het besl. van den Souv. Vorst d.d.* 23 *Dec.* 1813, *no.* 17 *(betreffende de approbatie voor predikantsberoepingen) en tot vaststelling van bepalingen omtrent de toekenning bij vacaturen van het traktement en verdere voordeelen aan de standplaats verbonden.*

Wij Willem III, enz.

Gehoord de voordracht van Onzen Minister voor de zaken van den Herv. Eeredienst enz. van den 18 Nov. 1861, no. 10;

Gezien het besluit van den Souvereinen Vorst d.d. 23 Dec. 1813, no 17;

Den Raad van State gehoord (advies van den 9 dezer, no. 4);

Gehoord het nader rapport van onzen Minister voornoemd, d.d. 14 dezer, no. 18;

Hebben goedgevonden en verstaan, gemeld besluit in te trekken en te bepalen:

Art. **1.** Vóór tot de vervulling der vacature eener predikants-plaats bij een der Protestantsche kerkgenootschappen, waar van 's lands wege traktement of andere voordeelen aan zijn verbonden, over te gaan, doet de bevoegde Kerkeraad aanvrage bij het Departement voor de zaken van den Herv. Eeredienst, enz.[1]), tot het erlangen eener autorisatie, ten einde aan den te beroepen leeraar, met het beroep, tevens het bedrag dier laatstelijk aan de standplaats verbonden inkomsten te kunnen aanbieden.

Art. **2.** In het geval dat het beroep geschiedt op het bestaande traktement, verleent onze Minister voor de zaken van den Herv. Eere-

dienst enz., de bij art. 1 bedoelde autorisatie.

ART. **3.** Ingeval echter vermeerdering of vermindering van het bestaande traktement mocht worden aangevraagd of noodig geacht, wordt Onze beslissing vereischt.

Evenzoo geschiedt de bepaling en toekenning eener bezoldiging van landswege door Ons, wanneer die gevraagd wordt door of ten behoeve van predikanten, die nog geen traktement uit 's lands kas genoten.

In de gevallen boven bedoeld wordt de autorisatie, in art. 1 vermeld, niet verleend, dan nadat door Ons zal zijn beslist.

ART. **4.** Na de kerkelijke goedkeuring van het beroep, doet het betrokken kerkbestuur daarvan mededeeling aan den Minister voornoemd, ten einde door dezen de vereischte maatregelen worden genomen tot uitbetaling van het traktement.

Onze Minister voornoemd is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift tot kennisgeving zal worden gezonden aan den Raad van State en aan de Algemeene Rekenkamer.

1) Wegens de opheffing van dit Departement, moet de aanvrage geschieden bij het Ministerie van Financiën. Verg. het aanget. bij art. 40.

Ministeriëele dispositie van 28 *Juli* 1868, *no.* 20, *omtrent de kennisgeving van predikantsberoeping aan de Regeering.*

De Minister enz.

Gelet op art. 168 (thans 171) der Grondwet, waarbij onder meer de traktementen der godsdienstleeraren aan de gezindheden verzekerd zijn;

Gezien het Kon. Besl. v. 15 Dec. 1861, no. 59, waarbij is bepaald, wat *van de zijde* der Regeering geschieden moet bij de vervulling der vacature van eene predikantsplaats, aan welke rijksbezoldiging verbonden is;

Overwegende,

dat tot hiertoe, buiten de voorschriften van het zooeven gemeld Kon. Besluit, aan iederen beroepen predikant, nadat van de kerkelijke goedkeuring van het op hem uitgebracht beroep gebleken is, het landstraktement aan de door hem te vervullen predikantsplaats verbonden, bij afzonderlijke beschikking wordt toegekend,

en dat die toekenning, in de plaats getreden van de vroegere Koninklijke goedkeuring van beroep, voor het tegenwoordige geen andere beteekenis of waarde heeft, dan die van eene administratieve formaliteit, welke ook als zoodanig overbodig en nutteloos te achten is;

Overwegende,

dat mede tot hiertoe buiten de voorschriften van het meergemelde koninklijk besluit, van ieder uitgebracht en kerkelijk goedgekeurd predikantsberoep kennis gegeven wordt aan den Commissaris des Konings in de betrokken provincie, met verzoek, bericht daarvan aan het plaatselijk bestuur te doen toekomen, en dat die kennisgeving en dat bericht verband houden met een vroegere naar het tegenwoordige staatsrecht niet geldige beschouwing, dat de godsdienstleeraar niet uitsluitend dienaar der Kerk, maar ook landsambtenaar is,

Overwegende,

dat het evenwel voor de Regeering, overeenkomstig art. 4 van het meergenoemd Kon. Besl., in verband met de zorg voor de uitbetaling der traktementen, noodig blijft onverwijld kennis te dragen, eerst van de kerkelijke goedkeuring van ieder uitgebracht predikantsberoep,

en daarna van bevestiging en intrede van den beroepen predikant,

Heeft goedgevonden te bepalen, dat van nu af, voor ieder na dato dezes uit te brengen predikantsberoep, de hiervoren vermelde persoonlijke toekenning van landstraktement en kennisgeving aan de provinciale burgerlijke autoriteit niet meer zullen geschieden;

dat de verplichting der kerkelijke besturen tot onverwijlde kennisgeving van kerkelijke goedkeuring en van bevestiging onverminderd blijft bestaan,

en dat van nu af alleen en uitsluitend aan de Algemeene Rekenkamer, bij driemaandelijkschen staat, kennis zal worden gegeven van de mutatiën, die in het personeel der godsdienstleeraren hebben plaats gehad.

Deze dispositie zal worden gezonden, enz.

(De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk heeft, onder dagteekening van den 24 Aug. 1888, No. 315, de navolgende circulaire gericht aan de Provinciale Kerkbesturen, ter handhaving van art. 41 van het Regl. op de Vacaturen);

Uit de lijst van achterstallige quota (Bijlage A, 1888, bl. 119—121) is ons gebleken, dat daarin voorkomt eene gemeente, die niet lang geleden eene belangrijke subsidie uit het Fonds voor noodlijdende kerken en personen ontvangen en toch de quota niet voldaan heeft, terwijl van eene andere gemeente blijkt, dat zij vacant is en dat mitsdien het verzoek van haren Kerkeraad om zoogenaamde handopening niet had mogen overgebracht worden bij het Ministerieel Departement, zonder dat de quota voldaan waren.

Wij hebben daarom de eer U uit te noodigen, de Classicale Besturen van Uw ressort aan te schrijven, pogingen aan te wenden om de achterstallige quota te innen en hen te verwijzen naar het voorschrift, vervat in art. 41 van het Reglement op de Vacaturen.

IV.

HET RECHT VAN COLLATIE, ENZ.

Besluit van den Souvereinen Vorst van 28 Sept. 1814, no. 4, „ter regeling van het collatie-recht".

Hebben goedgevonden en verstaan:

1. Dat met den 1sten Nov. aanstaande in werking gebracht en voortaan geobserveerd zullen worden de bepalingen omtrent de uitoefening van het recht van collatie of beroeping van predikanten, voorkomende in art. 5 van Ons Besluit van den 26 Maart l.l., no. 20, wegens de voormalige heerlijke rechten; reserveerende wij nochtans wel expresselijk aan Ons, om, hetzij bij speciale dispositiën over dit onderwerp, hetzij bij het daarstellen van algemeene kerkelijke verordeningen, ten dezen nader en anders te disponeeren.

2. Dat dien overeenkomstig hetzelfde recht onbepaald wordt toegekend aan deszelfs voormalige eigenaren, op alle plaatsen, waarde predikanten uit kerkelijke fondsen, zonder subsidie van den lande, worden bezoldigd; terwijl in de gemeenten, waar voorschreven subsidiën plaats hebben, door de gemeenten of kerkeraden een dubbeltal geformeerd en de electie door den voormaligen gerechtigden zal gedaan worden; blijvende eindelijk daar, waar aan de voormalige heeren alleen het recht van de medestemming in de benoeming van predikanten of het recht van agreatie competeerde, hetzelve in den vorm, zoo

als het te voren heeft plaats gehad.

(De nu volgende artt. 3—6 zijn buiten werking gesteld. Art. 3, handelende bijzonder over het verleenen van handopeningen en approbatiën, door het onder III medegedeelde Kon. Besl. van 15 Dec. 1861; art. 4, 5 en 6 over het z.g. recht van collatie van Staatswege in sommige gemeenten der Ned. Herv. Kerk uitgeoefend, door de Wet van 16 Dec. 1861, Staatsbl. no. 124, waarbij genoemd collatierecht is opgeheven. Verg. de 2e aant. bij art. 24 Alg. Regl. Voorts is het Kon. Besl. van 1 Febr. 1815, no 15, waarbij de collatierechten geheel werden hersteld, zooals ze vóór 1795 waren uitgeoefend, door den Hoogen Raad der Nedd. bij arrest van 20 April 1849 ongrondwettig verklaard en bij Kon. Besl. van 24 Jan. 1850 no. 57 ingetrokken.)

Kon. besl. van 11 *Aug.* 1819, *Staatsbl. no.* 43, *omtrent het afstaan en de toepassing van het collatierecht.*

Hebben goedgevonden en verstaan het navolgende te bepalen:

Art. **1.** Geen collatie-recht, hetwelk thans aan zekeren grondeigendom of aan eenige heerlijke bezitting verkocht is, mag daarvan worden afgescheiden, veel min als een afzonderlijk object verkocht.

Art. **2.** Geen eigendomsovergang, hetzij bij overeenkomst of bij gifte ter zake des doods, van de thans reeds van den grond of de bezitting afgescheidene en dus afzonderlijk bestaande collatie-rechten, of van aandeelen in dezelve, zal voortaan kunnen plaats hebben, dan onder Onze uitdrukkelijke goedkeuring.

Art. **3.** Indien Wij mochten goedvinden eene zoodanige eigendomsovergang en overdracht goed te keuren, reserveeren Wij aan ons, zulks te doen onder de voorwaarden, welke de belangen van den godsdienst mochten komen te vorderen.

Art. **4.** Geen unicus collator zal de collatie mogen doen aan iemand, die hem binnen den vierden graad van bloedverwantschap of zwagerschap bestaat, tenzij onder Onze speciale toestemming.

(Zie omtrent het advies, indertijd gegeven op de vraag van den Min., of dit besluit kon worden ingetrokken, de 3e aant. bij art. 24, Alg. Regl.)

Reglement op de uitoefening van het collatierecht in de voormalige Ommelanden.

Art. **1.** Door de Kerk worden alleen de Collatierechten erkend, zooals zij thans wettig bestaan en bij rechtsgeldigen titel zijn verkregen, en zoolang zij niet door wet of overeenkomst zijn opgeheven.

Art. **2.** Eigendomsovergang bij overeenkomst of gifte onder levenden van Collatierechten, die niet meer aan den grond verbonden zijn, zal, bij bestaande vacature, of het zeker vooruitzicht daarvan, bij de vervulling dier vacature niet in aanmerking komen.

Art. **3.** Niemand zal door een Unicus of Primarius Collator tot predikant mogen worden benoemd, die hem binnen den vierden graad van bloedverwantschap of zwagerschap bestaat, onverminderd het bepaalde bij artikel 4 van het Koninklijk Besluit van 11 Augustus 1819 (*Staatsblad* no. 43).

Art. **4.** De Kerkeraad eener vacante gemeente geeft, 14 dagen vóór hij tot de beroeping wenscht over te gaan, den Collator kennis van dien dag, met uitnoodiging om vóór dien dag in de bestaande vacature te voorzien.

Indien er meer dan één Collator is, geschiedt deze oproeping met bepaling van plaats, dag en uur, bij afkondiging in de kerk (of de kerken) der vacante gemeente, minstens 14 dagen voor den dag der samenkomst.

ART. 5. De Collator is verplicht aan den Kerkeraad eene schriftelijke akte van predikantsbenoeming te doen toekomen.

Indien er meer Collatoren zijn, moet deze akte vergezeld zijn van een proces-verbaal der samenkomst, waarin de benoeming geschiedde.

ART. 6. Bij de akte van benoeming moet door elken Collator worden overgelegd:

1⁰. een in authentieken vorm afgegeven extract uit het Register der Heerlijkheden en Gerechtigdheden, berustende ter griffie van de Staten der provincie Groningen, ten bewijze, dat hij als Collator is ingeschreven;

2⁰. het bewijs van goedkeuring van den eigendoms-overgang der Collatie, voorzoover die goedkeuring ingevolge het Koninklijk Besluit van 11 Augustus 1819 noodig mocht zijn;

3⁰. eene door den Kerkeraad zijner woonplaats afgelegde verklaring, dat hij is *lidmaat* der Nederlandsche Hervormde Kerk, meerderjarig en niet onder censuur of curateele staande;

4⁰. door den Collator (of door de Collatoren) zal hierbij worden gevoegd de volgende schriftelijke verklaring:

„Ik ondergeteekende N. N. (of wij ondergeteekenden) Collator (of Collatoren) van de predikantsplaats bij de Hervormde gemeente te ...... verklaar (of verklaren) bij plechtigen eede als in tegenwoordigheid van God, den Alwetende, ter zake der door mij (of ons) gedane benoeming van N. N. tot predikant dier gemeente, noch met dien benoemde, noch met iemand van zijnentwege of te zijnen behoeve, eenige hoe ook genaamde overeenkomst te hebben aangegaan of eenige giften, van welken aard ook, te hebben ontvangen, noch ook alsnog immer te zullen aangaan of ontvangen."

Te den

N. N.

Geen beroep van een krachtens het Collatierecht benoemde zal mogen worden uitgebracht, noch door een Classicaal Bestuur worden goedgekeurd, wanneer de stukken, in de artt. 5 en 6 vermeld, niet in orde worden bevonden.

ART. 7. Alle bepalingen omtrent het Collatierecht, met dit Reglement in strijd, zijn vervallen.

Dit Reglement (door het Prov. Kerkb. van Groningen 1 Mei 1872 vastgesteld en door de Synode 23 Juli goedgekeurd en vervangende het vroegere „op het aannemen en de kerkelijke goedkeuring eener beroeping tot predikant bij de Herv. gemeenten onder het ressort van het Prov. Kerkbestuur van Groningen," goedg. bij Kon. Besl. van 3 April 1834, no. 83, — zie Syn. Handd. 1873, bl. 236—238) heeft in 1885, onder goedkeuring der Synode, eene belangrijke wijziging ondergaan ten gevolge van een tusschen den Collator der Hervormde Gemeente te Usquert en den Kerkeraad aldaar tot in het hoogste ressort gevoerd rechtsgeding. In het Reglement was namelijk, op grond van het Souverein Besluit van 28 September 1814 (Stbl. No. 102), de bepaling opgenomen, dat bij voorkomende vacature, den Collator of den Collatoren een dubbeltal zou worden aange-

boden, ten einde daaruit eene keuze te doen. Door den Hoogen Raad werd bij einduitspraak in genoemde procedure Usquert de onverbindbaarheid dezer bepaling aangenomen. Aan den Collator dus de geheel vrije benoeming gelaten. Zulks in hoofdzaak op dezen grond, dat de Ommelander Collatierechten, als waarvan hier sprake is, als *eigendomsrechten* bij de resolutie van 1795 niet zijn afgeschaft, gevolgelijk steeds van kracht zijn gebleven, en onder het Besluit van den Souvereinen Vorst van 1814 niet kunnen zijn begrepen. Het arrest van den Hoogen Raad is gewezen den 13 Februari 1885 en opgenomen in het Nieuw Kerkelijk Handboek van VAN ALPHEN, jaargang 1886, bl. 71 en volgende der Bijlagen, en mede te vinden in het Weekblad v. h. Recht, No. 5144. Daarbij werd bevestigd het vonnis der Rechtbank te Groningen van 31 Maart 1882, gewezen overeenkomstig de conclusie van den Officier van justitie en voorkomende in W. v. h. R., No. 4792. Het Gerechtshof van Leeuwarden was trouwens eene andere meening toegedaan en achtte met den Procureur-Generaal bij dat Hof het Ommelander Collatierecht tijdens den revolutietijd wèl vervallen en het gemeld Souverein Besluit hier dus wel toepasselijk. Ook de Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad sloot zich hierbij aan. Laatstgenoemde conclusie is te vinden bij V. ALPHEN, boven aangehaald, bl. 62 en v., en het arrest van Leeuwarden bij denzelfde, jaargang 1885, bl. 54 en v. der Bijlagen, voorts in het. W. v. h. R., No. 4958.

De heer Mr. J. P. HOFSTEDE in zijn proefschrift: *Het Ommelander Collatierecht*, verdedigd te Groningen in 1886 (uitgegeven te Leeuwarden bij W. EEKHOFF EN ZOON), trok partij voor de opvatting van het Gerechtshof van Leeuwarden, oordeelde het collatierecht in 1795 wel degelijk vervallen, en de beperkende bepaling nopens de voordracht van een dubbeltal volgens Souverein Besluit dus van toepassing. Hierop volgde tegenspraak van den heer Mr. H. FRIMA, die van den beginne af den Collator in dezen van advies had gediend, en de beslissing van den Hoogen Raad in zijne bescherming nam. Zijne daartoe betrekkelijke opstellen komen voor in de *Provinciale Groninger Courant* van 15, 16 en 17 December 1886, en zijn ook opgenomen in het *Weekblad v. h. Recht.*

De heer Mr. J. P. HOFSTEDE antwoordde in dezelfde courant van 25 Januari 1887, mede vermeld in het Weekbl. v. h. R., waarop laatstelijk MR. FRIMA zijne stelling nader volhield in de Prov. Gron. Crt. van 31 Januari 1887, almede overgenomen in het Weekblad. Het proefschrift van Mr. HOFSTEDE, en de verschillende opstellen van Mr. FRIMA zijn door de schrijvers aan de Synodale bibliotheek ten geschenke aangeboden, en daar dus berustende.

Overigens zijn over het voortdurend bestaan der collatierechten en het niet voortdurend bestaan van het *zóógenaamde* collatierecht der eigenerfden in de voormalige jurisdictie der stad Groningen (het Gooregt en de Oldampten) en in Drenthe door de Syn. Comm. belangrijke adviezen gegeven, aangewezen in de Registers op de Syn. Handd. van 1871, 1872, 1873 en 1874 in vocibus: *Collatierecht* en *Eigenerfden.* Verg. Mr. W. B. S. BOELES, *Het stemrecht der Eigenerfden in Groningen en Drenthe*, Gron. 1869.

REGLEMENT OP HET HULPPREDIKERSCHAP.

Art. **1.** Het hulppredikerschap wordt in de Nederlandsche Hervormde Kerk toegelaten en erkend in gemeenten, waar het in het belang der Evangeliebediening of der Evangeliebedienaren gevorderd wordt.

Art. **2.** Door het hulppredikerschap wordt verstaan de waarneming van het herder- en leeraarsambt door predikanten buiten vaste bediening, of candidaten tot den Heiligen Dienst, hetzij op gevestigde, doch tijdelijk openstaande standplaatsen, hetzij nevens dienstdoende predikanten, in het belang der gemeenten, of in het persoonlijk belang dier predikanten. 1)

1) In dit art. is eene, door den heer VAN PALLANDT voorgestelde, wijziging ten jare 1889 voorloopig aangenomen, hoofdzakelijk de invoeging betreffende (na „Candidaten tot den H. Dienst") van de woorden: „of door bekwame godsdienstonderwijzers met meer dan vijfjarigen diensttijd", verbonden met eene wijziging van de artt. 11, 13 en vooral 18, hetwelk dan zou luiden: „Dit Reglement, oorspronkelijk vastgesteld in 1860, sedert gewijzigd en in 1890 aangevuld met bepalingen betreffende de aanstelling van godsdienstonderwijzers tot hulpprediker, treedt in werking den.... 1891. Laatstgenoemde bepalingen zullen worden herzien, zoodra het aantal studenten in de Godgeleerdheid, die zich voorbereiden voor de Evangeliebediening in de Ned. Herv. Kerk, voldoende is toegenomen om eerlang in de behoeften van vacante gemeenten te kunnen voorzien. Met de invoering van dit Regl., zijn de vroegere bepalingen, het Hulppredikerschap betreffende, vervallen." Dit art. licht de bedoeling voldoende toe. In de Kerk heerschte over het voorgestelde groot verschil van gevoelen en de voorl. aangenomen wijziging werd door de Synode niet vastgesteld, omdat de meerderheid van oordeel was, dat door deze nieuwe regeling de toestand niet anders en beter worden zou. 1889, bl. 467—469, 486—491, 550—552; 1890, bl. 195—207. Een voorstel van den Hoogl. GOOSZEN, in 1894 gedaan, om te bepalen, dat godsdienstonderwijzers, om het hulppredikerschap te kunnen vervullen, minstens zes jaren practisch werkzaam moeten geweest zijn en hiervan de noodige bewijzen van den Kerkeraad, of de Kerkeraden, door wie zij werden aangesteld, moeten overleggen, werd, evenals een ander van den heer Dr. G. J. VAN DER FLIER, om in art. 2 niet alleen op te nemen „of door godsdienstonderwijzers", maar ook „of door zendelingen met meer dan tien jaren dienst verworpen. 1894, bl. 482—488, 493. Zie ook bij art. 1 van het Regl. op het Examen.

Art. **3.** Hulppredikers kunnen in de gevallen, bij het voorgaande artikel bedoeld, worden aangesteld:

1⁰. gedurende het jaar van gratie, of in meer dan gewoon langdurige vacaturen, wanneer de bijzondere behoeften van de gemeente of van den ring zulks vorderen, of ook op nieuw gevestigde standplaatsen, waarvan, om geldelijke of andere redenen, het vaste traktement nog niet geheel verzekerd is;

2⁰. in bezwaarvolle combinatiën of uitgestrekte gemeenten ten platten lande, waar, hetzij wegens tijdelijke, hetzij wegens blijvende omstandigheden, de predikant niet in de noodwendige behoeften der gemeente kan voorzien, en wegens het te geringe zielental, geene vermeerdering van standplaatsen gevraagd kan worden;

3⁰. in gemeenten, waar het getal der predikantsplaatsen niet in verhouding staat tot het zielental, en voor alsnog niet kan worden uitgebreid, of, wanneer in grootere gemeenten de gezamenlijke predikanten tot verlichting of tot aanvulling van hun werk eenen helper verlangen;

4⁰. wanneer een predikant, persoonlijk, wegens tijdelijke ongesteldheid naar het lichaam of naar den geest, zijne bediening òf geheel niet, òf slechts ten deele waarnemen kan;

5⁰. wanneer een predikant, door ouderdom of andere oorzaken voor zijn dienstwerk ongeschikt geworden, zijn emeritaat heeft gevraagd, en de inwilliging van dit verzoek wordt vertraagd;

6⁰. wanneer een predikant in zijnen dienst geschorst is;

7⁰. wanneer een predikant, voor zijn ambtswerk geheel ongeschikt geworden, zoodat zijn ontslag volstrekt noodzakelijk is, echter weigert het emeritaat aan te vragen, en het Provinciaal Kerkbestuur op een door den Kerkeraad of door de ouderlingen hierover ingediend beklag, handelend optreedt.

Art. **4.** Het verzoek om den dienst van een hulpprediker wordt gericht aan het Classicaal Bestuur, dat daarop niet beslist, dan na de *belang*hebbenden gehoord te hebben.

Art. **5.** De hulpprediker verkrijgt van den Kerkeraad zijne aanstelling krachtens eene beroeping, uit te brengen door hen, aan wie de beroeping van predikanten is opgedragen, onder goedkeuring van het Classicaal Bestuur.

De hulpprediker verkrijgt, enz. Dit art. heeft wijziging ondergaan (in werking gekomen 1 Maart 1869), ten einde het beginsel, dat voor de beroeping van predikanten is aangenomen (Regl. op de benoeming van Oudd. en Diakk., enz.) ook in toepassing te brengen op de benoeming van hulppredikers. De oorspronkelijke lezing was: „De hulpprediker erlangt de bevoegdheid tot zijnen dienst, krachtens eene wettige benoeming, uitgebracht door den Kerkeraad, onder goedkeuring van het Class. Bestuur." Tegelijk zijn gewijzigd artt. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.

Eene beroeping uit te brengen door hen, enz. In het *Regl. op het Hulpppredikerschap in de Ned. Herv. Kerk* van 1844 was als beginsel aangenomen, dat de wijze van benoeming in verband staat met de wijze van bezoldiging (artt. 4—10). Dientengevolge was aan de regeering een betrekkelijk groote invloed op de benoeming toegekend, die zelfs in sommige gevallen geheel aan haar werd overgelaten. Voor dit beginsel, met de vrijheid en rechten der Kerk niet bestaanbaar, is dat van zuiver kerkelijke benoeming of, naar de wijziging van 1 Maart 1869, *beroeping* in de plaats getreden. Zie Memorie van toel. bij het door de Syn. Comm. aangeboden concept: 1858; Bijl. B, blz. 31, 32.

Art. **6.** De beroeping, in het voorgaande art. vermeld, wordt aan den gekozene bekend gemaakt door de uitvaardiging van een wettigen brief, ingericht naar het formulier, bij dit reglement gevoegd en, bij de aanvrage om approbatie, over te leggen bij het Classicaal Bestuur.

Beroeping, *gekozene*. Deze woorden in plaats van *benoeming* en *benoemde*. Zie de aant. bij art. 5.

Art. **7.** In de gevallen, in art.

3, sub 3^{0}. laatste gedeelte, 4^{0}. en 5^{0}. vermeld, heeft de predikant (hebben de predikanten), na verkregene toestemming van het Classicaal Bestuur, ingevolge art. 4, het recht om eene voordracht bij den Kerkeraad in te dienen. Zij, aan wie de beroeping van predikanten is opgedragen, veranderen deze voordracht in eene benoeming.

Bij weigering doet de predikant (doen de predikanten) andermaal eene voordracht. Na vernieuwde weigering geschiedt de beroeping door het Classicaal Bestuur, zonder aan eenige voordracht gebonden te zijn, en onder goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur.

Zij, aan wie de beroeping, enz. Met deze woorden begint eene wijziging, overeenkomstig die van art. 5.

ART. **8.** Op gelijke wijze als aan het slot van het vorig artikel bepaald is, wordt gehandeld wanneer het Classicaal Bestuur, naar art. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden, doende wat des Kerkeraads is, den hulpprediker beroepen heeft.

Beroepen. In plaats van *benoemd.* Zie bij art. 5.

ART. **9.** Een hulpprediker, tot wiens bezoldiging eene toelage uit 's lands kas benoodigd is, wordt niet beroepen, vóór dat de gelden door het bevoegd ministeriëel departement op aanvrage, zijn toegezegd.

Toelage. Van rijkswege wordt niet meer dan de helft van het benoodigde traktement bijgedragen. Zie Hand. 1863, bl. 124.

Beroepen, in plaats van *benoemd.* Zie bij art. 5.

Het bevoegd ministeriëel departement, in plaats van: *den Minister voor de zaken der Hervormde eeredienst*, 1 April 1864.

ART. **10.** De hulpprediker wordt aangesteld voor onbepaalden of voor bepaalden tijd.

Vóór de aanvaarding van zijne bediening wordt hij door den predikant (een der predikanten) of den consulent, zonder oplegging der handen, kerkelijk bevestigd.

Aangesteld, voor *benoemd.* Zie bij art. 5.

Voor onbepaalden of bepaalden tijd. Het voormalige Regl. op het Hulppredikerschap maakte onderscheiding tusschen *vaste* en *tijdelijke* hulppredikers (artt. 2, 5, 8, 12, enz. Zie bij HOOIJER, t. a. p., bl. 83 en volg.); eene onderscheiding, die moeielijk was vol te houden en nergens toe diende, maar ook nadeelig was voor het rechte begrip, dat in de Kerk van het hulppredikerschap moet gevormd worden. „Het mag niet gelijk worden gesteld met de vaste Evangeliebediening. Iedere dienst van een hulpprediker is tijdelijk, en het is van belang dat de Kerk haar alzoo beschouwe. Zij vervangt slechts de plaats en den werkkring van den Evangeliedienaar dáár en zoolang daarin niet is voorzien. Zij is altijd slechts eene *hulpe* en dus tijdelijk, zoolang zij duurt, zoolang er behoefte aan is." Mem. van toel., 1858, Bijl. B, bl. 32, 33.

ART. **11.** In de gevallen, art. 3, sub 1^{0}., 4^{0}., 5^{0}., 6^{0}. en 7^{0}. vermeld, wordt de hulpprediker voor niet langer dan voor zes maanden aangesteld.

Om gewichtige redenen kan door het Classicaal Bestuur, op aanvrage der belanghebbenden, verlenging van den diensttijd worden toegestaan. Heeft dit Bestuur bedenking daartegen, dan wordt op de aanvrage door het Provinciaal Kerkbestuur beslist.

Aangesteld i. p. v. *benoemd.* Zie bij art. 5.

ART. **12.** Het voorgeschrevene in art. 70, alinea 1 van het Reglement op de vacaturen, is mede van toepassing op alle zaken, die op de

aanstelling eens hulppredikers betrekking hebben; het doen eener beroeping is hiervan uitgezonderd.

Beroeping, i. p. v. *aanstelling*. Zie bij art. 5.

ART. **13.** De werkzaamheden van den hulpprediker worden bij zijne aanstelling geregeld door den Kerkeraad of, in de gevallen art. 3 sub 1⁰. eerste gedeelte, 6⁰. en 7⁰. vermeld, door den ring, en in de gevallen sub 3⁰ tweede gedeelte, 4⁰. en 5⁰. aangeduid, naar gelang der omstandigheden, door den predikant (de predikanten) of door den consulent, onder goedkeuring des Kerkeraads, steeds in overeenstemming met de bestaande kerkelijke verordeningen.

De aldus geregelde werkzaamheden worden behoorlijk in eene instructie omschreven, die, na door het Classicaal Bestuur te zijn goedgekeurd, tegelijk met den brief van beroeping in art. 6 vermeld, aan den beroepene wordt toegezonden. Ingeval hij de beroeping aanneemt, onderteekent hij de beide stukken en zendt ze aan den Kerkeraad terug, die daarop de noodige approbatie bij het Classicaal Bestuur aanvraagt.

Aanstelling, *beroeping*, *beroepene*, i. p. v. *benoeming*, *benoemde*. Zie bij art. 5.

ART. **14.** De hulpprediker heeft als zoodanig zitting in den Kerkeraad met adviseerende stem. Tot bekleeding van het voorzitterschap is hij echter niet bevoegd.

ART. **15.** Bij de kerkvisitatie wordt ook onderzoek gedaan naar den dienst en den wandel des hulppredikers.

ART. **16.** Ingeval de hulpprediker *in een* vacature op beroeping gaat prediken, zorgt hij voor de waarneming van zijnen predikdienst in de gemeente waar hij werkzaam is.

ART. **17.** Van den staat van het hulppredikerschap in het ressort, wordt door de Provinciale Kerkbesturen, na ontvangen opgaven deswege van de Classicale Besturen, jaarlijks aan de Synode verslag gedaan.

Verslag gedaan. De woorden: „en hiervan afschrift gezonden aan het ministeriëel departement", waarmede het art. eindigde, zijn den 1 Maart 1867 weggenomen.

ART. **18.** Dit reglement treedt in werking op den 1sten November 1860. Met de invoering er van zijn de vroegere reglementaire bepalingen, het hulppredikerschap betreffende, vervallen.

Dit Reglement. Op den hier genoemden datum is dit reglement (door de Synode in hare zitting van 1 Aug. 1859 gearresteerd) in de plaats gekomen van het vroegere, dat den 11 Juli 1844 finaal gearresteerd en door den Koning bij besluit van den 11 October v. d. j., no. 17, gesanctioneerd was. De memorie van toelichting, waarvan de Syn. Comm. het door haar aangeboden concept heeft doen vergezeld gaan, geeft rekenschap van de beginselen, waardoor dit reglement zich van het toen vigeerende moest onderscheiden. 1858, Bijl. B, bl. 31—33. De wijzigingen van den 1 Maart 1869 hebben ook eenige veranderingen in het hierbij behoorende formulier aangebracht.

Formulier.

(A.) De Kerkeraad der Hervormde Gemeente te .... heden wettig bijeengekomen, ter zake de beroeping van een hulpprediker naar de kerkelijke verordeningen, — gezien den uitslag van de daarvoor gehouden stemming van het kiescollege, — gezien den uitslag van de daarvoor

gehouden stemming der stemgerechtigden, — gezien de voordracht.....

(B.) Heeft goedgevonden aan te stellen, gelijk hij aanstelt bij dezen', voor den tijd van ..... (voor onbepaalden tijd) tot hulpprediker dezer Gemeente den weleerw. heer N. N., predikant buiten vaste bediening, (den eerw. heer N. N., candidaat tot den Heiligen Dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van .....) en zulks op eene bezoldiging van..... (*f* . . .).

(C.) De Kerkeraad, deze beroeping ter kennisse van den weleerw. heer N. N. (den eerw. heer N. N.) brengende, vertrouwt, dat hij, deze beroeping opvolgende, na de approbatie van het daartoe bevoegde kerkelijke Bestuur verkregen te hebben, ten spoedigste tot deze Gemeente zal overkomen, om door de getrouwe vervulling van de werkzaamheden, in bijgevoegde instructie omschreven, en door het voorbeeld van een godzaligen wandel, aan hare opbouwing en volmaking mede te arbeiden;

(D.) terwijl de Kerkeraad wederkeerig al die achting, liefde en medewerking belooft, welke den rechtgeaarden Evangeliedienaar toekomt.

Gedaan in onze vergadering te .....
den .....

(E.) De Kerkeraad der (Nederduitsche of Waalsche) Hervormde Gemeente te .....

Ingeval het Classicaal Bestuur, hetzij naar art. 7 van het Reglement op het Hulppredikerschap, hetzij naar art. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden, doen moet wat des Kerkeraads is, hebben de volgende wijzigingen plaats:

op A. Het Classicaal Bestuur van ......, handelende ten aanzien van den Kerkeraad der Hervormde Gemeente te ...... naar art. 7 van het Reglement op het Hulppredikerschap (doende in de Hervormde Gemeente te ...... wat des Kerkeraads is, naar art. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden);

op B. Heeft goedgevonden aan te stellen, gelijk het aanstelt bij deze, enz.;

op C. Het Classicaal Bestuur, handelende (doende) als boven, brengt deze benoeming ter kennis van...... en vertrouwt, dat hij, deze beroeping opvolgende, na de approbatie van het Provinciaal Kerkbestuur verkregen te hebben, ten spoedigste tot de voormelde Gemeente zal overkomen om, enz.;

op D. Vertrouwende het Classicaal Bestuur, dat de wel eerw. heer ...... (eerw. heer ......) zoo bij den Kerkeraad als bij de Gemeente (bij de Gemeente voornoemd, en wanneer men in haar midden weder tot de samenstelling van een Kerkeraad zal kunnen geraken, ook bij dezen) wederkeerig al die achting, liefde en medewerking zal ondervinden, enz.;

op E. Het Classicaal Bestuur ......, handelende naar art. 7 van het Reglement op het Hulppredikerschap (doende naar art. 1 van het Reglement voor de Kerkeraden).

REGLEMENT

VOOR KERKELIJK OPZICHT EN TUCHT EN VOOR DE BEHANDELING VAN KERKELIJKE GESCHILLEN EN VAN BEZWAREN TEGEN BESLUITEN IN BESTUURSZAKEN.

I.

OPZICHT EN TUCHT.

HOOFDSTUK I.

Algemeene bepalingen.

Art. **1.** Kerkelijk *opzicht* wordt gehouden en kerkelijke *tucht* uitgeoefend tot bevordering van Christelijk leven, tot wegneming van alles, wat het godsdienstige en zedelijke welzijn der gemeente belemmert en tot handhaving der kerkelijke reglementen en verordeningen.

Tot bevordering, enz. Kerkelijk *opzicht* en kerkelijke *tucht*, hoewel bepaald en duidelijk in dit reglement onderscheiden, zijn in strekking één, nl. bevordering van alles wat christelijk en zedelijk is. Mitsdien wordt, als doel van opzicht en tucht, de handhaving der kerkelijke reglementen en verordeningen eerst in de laatste plaats genoemd, daar zij toch ook van de kerkelijke tucht geen hoofddoel, maar aan die christelijk zedelijke strekking ondergeschikt is. Het beginsel der kerkelijke tucht is broederlijke liefde. Syn. Handd. 1856, bl. 117, 118, 141 (Verg. art. 4, al. 1). Zie ook het rapport, in de Synode uitgebracht over een voorstel van een lid der Class. Verg. van Harderwijk, om het Regl. voor kerkelijk opzicht en tucht te herzien en om te werken, in dien zin, dat alle bepalingen vallen onder de volgende punten of titels: I. Uitoefening van den Christelijken ban. II. Behandeling van strafzaken. III. Behandeling van kerkelijke geschillen. IV. Algemeene Bepalingen. 1890, bl. 393—400.

Art. **2.** Het houden van *opzicht* en het uitoefenen van *tucht* is opgedragen aan de Kerkeraden, de Classicale Besturen, de Provinciale Kerkbesturen en de Algemeene Synode, volgens de bepalingen van dit reglement.

Art. **3.** Het kerkelijk *opzicht* 1) strekt zich uit tot allen, die volgens art. 2 van het Algemeen Reglement, door belijdenis, doop, geboorte als anderszins tot de Nederlandsche Hervormde Kerk behooren.

Aan de kerkelijke *tucht* zijn onderworpen alle lidmaten, en inzonderheid leeraren, ouderlingen, diakenen en andere leden van kerkelijke Besturen, ter zake van onchristelijken wandel, van openbaren strijd met den geest en de beginselen van de belijdenis der Hervormde Kerk (art. 27 van het Reglement op het Examen)2), van verstoring van orde

en rust en van verzuim of vergrijp in de uitoefening van kerkelijke betrekkingen [3]).

1) *Het kerkelijk opzicht*, enz. Tusschen *opzicht* en *tucht* moet onderscheid gemaakt worden: *a.* wegens den aard der zaak. Het *opzicht* der kerkelijke colleges is doorloopend; tot het oefenen van *tucht* wordt alleen in bepaalde gevallen overgegaan. Daarom wordt het *opzicht* niet, de *tucht* wel gereglementeerd; *b.* wegens den verschillenden omvang van beide. Het kerkelijk *opzicht* strekt zich uit over de geheele Kerk en al hare leden; de kerkelijke tucht daarentegen kan alleen worden toegepast op hen, die door het afleggen van belijdenis des geloofs verklaard hebben tot de Gemeente te willen behooren, op de lidmaten. Syn. Handd., 1856, bl 141 (verg. bl. 118, 119).

2) (*Art.* 27 *van het Regl. op het Examen*). Een voorstel om tusschen „*Examen*" en „*van verstoring van orde en rust*" in te voegen: „in gevallen, waarin de beklaagde verklaart zich niet meer gebonden te achten aan de verklaringen en beloften, naar art. 39 van het Regl. op het Godsdienstonderwijs en art. 27 van het Regl. op het examen gevorderd", in 1889 voorloopig aangenomen, (zie aant. 2 bij art. 11 Alg. Regl.) werd door de Kerk zeer ongunstig ontvangen en door de Synode het volgend jaar teruggenomen, inzonderheid omdat deze wijziging het tegenovergestelde zou uitwerken van hetgeen men er mede bereiken wilde. 1890, bl. 335—353. In datzelfde jaar werd ook het voorstel verworpen tot wegneming van de woorden: „*van openbaren strijd met den geest en de beginselen van de belijdenis der Hervormde Kerk*". 1890, bl. 353—363.

3) In 1891 heeft de Synode, oordeelende, dat, bij het verschil van gevoelen, hetwelk nog altijd bestaat, eene regeling van het Beheer in zijn geheelen omvang niet met het vooruitzicht van eene goede ontvangst bij de Kerk, en dus met de hoop van wèl te zullen slagen, kan worden ondernomen, maar dat het mogelijk is op den weg van eene partiëele wetgeving enkele beginselen in de kerkelijke reglementen op te nemen, tot nu toe er in gemist, die het mogelijk maken, om algemeen veroordeelde ergerlijke misbruiken met ernst tegen te gaan en grondslagen te vormen, waarop eene betere orde van zaken kan worden opgebouwd en dat daarbij de kerkelijke wetgeving wordt ontwikkeld in eene richting, die sinds jaren met meer of minder goed gevolg is ingeslagen, — te dezer zake in verschillende reglementen eenige wijzigingen willen brengen. Het „instellen van een onderzoek naar de verschillende kerkelijke en beneficiale goederen en fondsen, alsmede naar de bestemming en het gebruik er van" (toevoeging Regl. op de Kerkvisitatie) werd *voorl.* aangenomen; evenals om in art. 66, al. 1 van *dit* Regl. het woordje „alsmede" te doen wegvallen en achter „de Ringen" intevoegen: „alsmede lidmaten en leden, voor zoover het zaken van het beheer betreft", en om aan art. 3, al. 2 toetevoegen: „alsmede van ontrouw in het beheer en van het onttrekken van kerkelijke goederen en fondsen aan hunne bestemming." Het volgend jaar werden deze wijzigingen echter teruggenomen, wat de toevoeging tot art. 3 betreft voornl. op deze gronden, dat de kerkelijke wet geen afdalen tot bepaalde overtredingen toelaat en, waar reeds gesproken wordt van „verzuim of vergrijp in de uitoefening van kerkelijke betrekkingen", door daar nog aan toe te voegen „ontrouw in het beheer", erkend zou worden, dat kerkvoogden geen kerkelijke betrekking bekleeden; terwijl, waar iemand „ter zake van onchristelijken wandel" een voorwerp van kerkelijke tucht wordt, diezelfde toevoeging grond zou geven tot de onderstelling, dat iemand een christelijk leven kan leiden en toch zich vergrijpen aan eens andermans goed. — 1891, bl. 296—332, 386; 1892, bl. 327—343.

Art. 4. De in art. 2 genoemde kerkelijke colleges trachten de te hunner kennis gekomen verkeerdheden door raadgeving en terechtwijzing [1]), voor zoo ver zij die daarvoor vatbaar oordeelen, in den geest der broederlijke liefde uit den weg te ruimen.

De tuchtmiddelen [2]) welke zij na kennisneming en onderzoek, overeenkomstig de voorschriften van dit reglement, aanwenden, zijn:

eene berisping;

ontzegging van het gebruik des H. Avondmaals voor bepaalden of onbepaalden tijd;

vervallenverklaring van de bevoegdheid tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en tot het aanvaarden van kerkelijke bedieningen voor bepaalden of onbepaalden tijd;

schorsing in de waarneming van kerkelijke bedieningen en ambten voor bepaalden of onbepaalden tijd, met of zonder geheel of gedeeltelijk verlies van traktement [3];

ontzetting van kerkelijke bedieningen en ambten [4];

ontzetting van het lidmaatschap der Nederlandsche Hervormde Kerk [5].

1) *Door raadgeving en terechtwijzing*, enz. Dit art. heeft met 1 Jan. 1877 eene belangrijke wijziging ondergaan. Het luidde oorspronkelijk:

„De in art. 2 genoemde kerkelijke colleges trachten de te hunner kennis gekomen verkeerdheden door raadgeving, terechtwijzing, waarschuwing en bestraffing, in den geest der broederlijke liefde uit den weg te ruimen.

„De tuchtmiddelen, welke zij na kennisneming en onderzoek, overeenkomstig de voorschriften van dit reglement, aanwenden, zijn:

„ontzegging van het gebruik des H. Avondmaals" en zooals dan verder volgt.

Naar aanleiding van een voorstel, door de heeren THODEN VAN VELZEN en SCHUURBEQUE BOEIJE, gedaan in 1875, om „met het oog op de veelvuldige ongelegenheden, waarin de kerkelijke besturen gebracht worden, als zij geroepen worden om recht te spreken in gevallen van kerkelijke tucht, door art. 21 in verband met art. 4 van het Regl. voor K. O. en T.", in art. 4, al. 2, onder de tuchtmiddelen op te nemen in de eerste plaats *waarschuwing* en *bestraffing*, en om voorts door wijziging van al. 1 het daarin voorgeschrevene omtrent het „uit den weg ruimen van verkeerdheden in den geest der broederlijke liefde" niet meer verplichtend te stellen, maar naar gelang van omstandigheden aan het oordeel dier colleges over te laten, heeft de Synode, in overweging nemende, dat er voor hem, die meent ten onrechte eene waarschuwing of bestraffing te hebben ontvangen, geene gelegenheid bestond om in hooger beroep te komen, alsmede dat er onderscheidene gevallen bij de kerkelijke rechtspleging voorkomen, die eene *dadelijke* toepassing van een of ander tuchtmiddel vorderen, verandering van het artikel, echter met eenige wijziging van het voorstel, noodig geoordeeld. Op de definitieve vaststelling is bij eindstemming de goedkeuring van de leden der Provinciale Kerkbesturen gevolgd en het veranderde art. in werking gebracht 1 Jan. 1877. Zie 1875, bl. 42–44, 138—142, 145, 146; 1876, bl. 91–95, 266, 267; 1877, bl. 52, Bijl. B, bl. 116. In verband hiermede staat de aanvulling van art. 45. — Door de Synode werd 24 Aug. 1894 de volgende circulaire aan de Prov. Kerkb. uitgevaardigd: „De Algemeene Synode der Nederl. Herv. Kerk komt tot U met een broederlijk schrijven. Naar aanleiding van mededeelingen uit verschillende Provinciale ressorten is het haar wenschelijk voorgekomen, U te verzoeken de aandacht der Class. Besturen in Uwe Provincie te vestigen op een hoogst belangrijk deel hunner roeping: het toezicht namelijk, dat hun opgedragen is o. a. over predikanten en candidaten tot den Heiligen Dienst volgens art. 43, 1⁰ Alg. Regl., artt. 4, 47 en 48 Regl. voor kerk. opzicht en tucht, in verband met de artt. 5 en 7 van datzelfde Reglement. Zij denkt aan een mild, maar ernstig, toepassen van hetgeen geschreven staat in art. 4, 1⁰ van dat Regl. hetgeen voorschrijft, dat die Besturen „trachten de te hunner kennis gekomen verkeerdheden door *raadgeving* en *terechtwijzing*, voor zooverre zij die daarvoor vatbaar oordeelen, in den geest der broederlijke liefde uit den weg te ruimen." Zij bedoelt een nauwen band tusschen die Besturen en de predikanten, vooral in hun ressort, waardoor zij niet wachten totdat officiëele beschuldigingen worden ingediend, maar dat zij waarschuwend en vermanend zich in betrekking stellen tot de zoodanigen, van wie eenige verkeerdheid hun ter oore komt. Daardoor zal wellicht meer dan een, die anders tot grootere verkeerdheden zou vervallen. terugkeeren van aanvankelijke dwaling zijns wegs. Mochten tuchtmiddelen onverhoopt noodzakelijk zijn, zij zullen daarvoor niet terugdeinzen, maar de Synode stelt zich voor, dat deze in de

meeste gevallen zullen worden voorkomen. Zoo zal het zekerlijk geschieden, dat zij met volle bewustheid de predikanten, volgens Formulier C van het Regl. op de Vac., „op eene vereerende wijze ontslaan van hunne betrekking tot de Classis", of zulk een getuigschrift weigeren, wanneer het vroegere leven hen daartoe verplicht, in overeenstemming met de voorschriften van het Regl. voor kerkelijk opzicht en tucht. De wijze, waarop U de Class. Besturen in kennis wilt stellen met den inhoud van dit schrijven, laten wij met vertrouwen aan Uwe wijsheid over, terwijl de Synode zich overtuigd houdt, dat zulk een ernstig toezicht op den wandel der Evangeliedienaren bevorderlijk moet zijn aan de komst van het Koninkrijk Gods." 1894, bl. 379, 380.

2) *De tuchtmiddelen.* De kerkelijke besturen zijn vrij in de keuze der tuchtmiddelen. De Synode heeft bij het definitief vaststellen van dit reglement zich vereenigd met de volgende beschouwing van hare rapporteerende commissie:

„Geheel in overeenstemming met het boven aangeduide beginsel", (zie op art. 1) „is de groote vrijheid, die aan de verschillende kerkelijke colleges gelaten wordt. Nergens komt in het concept eene opsomming voor van de overtredingen, welke tot de uitoefening van de kerkelijke tucht aanleiding geven, noch ook eene bepaalde aanwijzing van de tuchtmiddelen, die op elke overtreding moeten worden toegepast. Iets dergelijks mag evenmin in een *strafwetboek* ontbreken, als het in een reglement van *kerkelijk opzicht en tucht* op zijne plaats zou zijn. Sommige besturen en kerkeraden evenwel hebben zich met het stelsel hierin door het concept gevolgd, niet kunnen vereenigen, en maken opmerkzaam op het gevaar, aan het gemis van vaste bepalingen verbonden. Vele kerkelijke colleges, zoo meenen zij, zullen daardoor in groote verlegenheid geraken, niet het minst de kerkeraden te platten lande, aan welke men in den regel geene ervarenheid in het behandelen van zaken van kerkelijke tucht mag toeschrijven; onzekerheid, ongelijkmatigheid, verwarring, wellicht ook misbruik van macht zullen daarvan het gevolg zijn. Het ware veiliger geweest, uitdrukkelijk te bepalen, welke tuchtmiddelen op de met name genoemde afdwalingen toepasselijk waren, en alzoo de verantwoordelijkheid, vooral der lagere kerkelijke colleges, eenigermate te verlichten.

„Uwe Commissie gevoelt al het gewicht van die bedenkingen. En toch kan zij U Hoog Eerw. alleen aanraden, dat zij zich in dit opzicht geheel en al houden aan het door het concept gevolgde stelsel. Elke afwijking daarvan zou tevens afwijking zijn van het beginsel, waarvan kerkelijk opzicht en tucht uitgaan. Dat beginsel vordert gebiedend, dat niet slechts op de overtreding, als geïsoleerd feit, maar ook, ja vooral op den zedelijken toestand, waarvan het de openbaring is, op het waarachtig belang zoo van den schuldige als van de gemeente, acht worde gegeven. Dit alles wordt hoogst bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk, wanneer het kerkelijk college in de toepassing der tuchtmiddelen door de letter van een reglement gebonden is, hoe groote ruimte het overigens ook laten moge. Daarenboven, begon men eenmaal de overtredingen op te sommen, dan mocht er ook geene enkele ontbreken, want haar gemis zou de bevoegdheid der besturen, tot groote schade der gemeenten, beperken. En wie zou durven beweren, dat volledigheid in dit punt bereikbaar is? Het moge dan waar zijn, dat de bevoegdheid van elk kerkelijk college, binnen de grenzen van zijn eigen gebied gelaten, hare bezwaren heeft, het beperken van die vrijheid achten wij oneindig meer bedenkelijk. Het is billijk, dat de wijze van kennisneming en onderzoek, althans in hare hoofdtrekken, door den wetgever bepaald worde, doch elk oordeele, nadat hij voldoende ingelicht is, naar de uitspraak van zijn geweten. Mag hij dat niet doen, dan verliest de kerkelijke tucht haar *vaderlijk*, haar *opvoedend* karakter, en het kerkelijk college in plaats van te handelen uit het vrije beginsel der broederlijke liefde, wordt de dienaar eener geschrevene wet." (Zie 1856, bl. 124).

Ook is het in dit regl. gevolgde stelsel niet in strijd met art. 51, 3° van het Alg. Regl., waar melding gemaakt wordt van „misdrijven, voor welke de kerkorde afzetting eischt", 't welk in zich zou sluiten, dat het regl. voor kerkelijk o. en t. uitdrukkelijk behoort te bepalen, welke misdrijven dat zijn. Door *kerkorde* worden hier toch in 't algemeen de regelen bedoeld, die in de kerk plegen

gevolgd te worden en die nader aangewezen zijn in artt. 43, 3⁰ en 44, 3⁰ van het Algemeen Reglement (t. a. p., bl. 125).

3) *Met of zonder — traktement.* Deze woorden zijn eene aanvulling, in werking gekomen 15 Febr. 1872. Daardoor is de bevoegdheid, die bij de vroegere wetgeving aan den kerkelijken rechter gegeven was, om aan de schorsing van een pred. verlies van traktement te verbinden, weder hersteld. Immers was bij de opheffing dier bevoegdheid uit het oog verloren, dat de verschoonende behandeling van den schuldige in deze vaak een drukkenden last op de ringpredd. legt, te meer omdat de schuldige er dan lichter toe komt om zijne zaak alle mogelijke instantiën te doen doorloopen, ook dan zelfs, wanneer er geenerlei uitzicht op vrijspraak bestaat. In verband met deze ampliatie is te gelijkertijd ook art. 37 veranderd. Zie 1870, bl. 138—140, 179, 180; 1871, bl. 322—325.

4) *Ontzetting van kerkelijke bedieningen en ambten.* In de Verg. der Synode van 1883 is de vraag gerezen, of het niet wenschelijk zou zijn tusschen de schorsing en de ontzetting een lichter tuchtmiddel op te nemen, daar er gevallen kunnen zijn, dat een predikant óf geschorst zijnde, den zedelijken invloed mist om met nut in dezelfde gemeente zijn werk te hervatten, óf ontzet uit den dienst, toch reeds na korteren tijd dan vijf jaren met vrucht in eene andere gemeente zou kunnen werkzaam zijn. Twee, daartoe gedane voorstellen, het éene om achter de bovenstaande woorden te laten volgen: „voor bepaalden of onbepaalden tijd", het andere om tusschen „schorsing" en „ontzetting" op te nemen, in eene nieuwe al.: „niet eervol ontslag", hadden echter, naar het oordeel der Synode, te groote bezwaren, om aangenomen te worden. Zie 1883, bl. 112, 113, 212—214.

5) *Ontzetting van het lidmaatschap,* enz. In het concept-reglement was hieraan nog toegevoegd als laatste tuchtmiddel: *afsnijding van alle betrekking tot de Nederlandsche Hervormde Kerk,* met de bedoeling, dat dit ook op hen, die geen lidmaten zijn, zou kunnen worden toegepast. Dezen zijn echter niet aan de kerkelijke tucht onderworpen. Daarenboven is dit tuchtmiddel onuitvoerlijk en met de strekking der kerkelijke tucht onvereenigbaar. Reeds de ontzetting van het lidmaatschap moet niet dan in de uiterste noodzakelijkheid worden toegepast; er kunnen zich evenwel gevallen voordoen, waarin het welzijn der gemeente haar gebiedend schijnt te vorderen. Dan echter behoudt het college, dat haar uitspraak, naar art. 38 de bevoegdheid haar ook weder op te heffen. „De Kerk laat een harer lidmaten los, maar zij spreekt tevens hare gezindheid uit, om hem, indien hij berouw toont, en verklaart met hare beginselen in te stemmen, weder op te nemen in haren schoot. Ja, zoo zij hare roeping als Christelijke Kerk verstaat, zal zij niet lijdelijk afwachten, totdat de van het lidmaatschap ontzette van die gezindheid doe blijken, maar zelve al de middelen, die zij in hare macht heeft, aanwenden om dat berouw en die instemming met hare Christelijke beginselen te doen ontstaan en aan te kweeken. Doch indien dit de bedoeling der Kerk is, ja wezen moet, dan zal het wel geen nader betoog vereischen, dat er van *afsnijding van alle betrekking tot haar* nooit sprake zijn kan, indien zij althans in den geest van haar Stichter, die gekomen is om te zoeken en zalig te maken wat verloren was, handelen zal." (Hand. 1856, bl. 121, 122). Uit dit alles blijkt ten duidelijkste, dat, hoewel in art. 3 Alg. Regl., het laatste lid, de bevoegdheid der Kerk uitgesproken is om onwaardigen van alle betrekking tot de Kerk vervallen te verklaren, m. a. w. *af te snijden*, de wetgever dit in het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht, vijf jaren later, met opzet en op goede gronden niet heeft opgenomen. De Synode heeft zich dan ook in 1887, met 15 tegen 2 stemmen, verklaard vóór de conclusie van een zeer uitvoerig en belangrijk rapport, strekkende om te besluiten „voor als nog geene nadere regeling van de laatste woorden van art. 3 van het Alg. Reglement te ontwerpen." 1887, bl. 186—195, 304, 305. De besluiten omtrent z.g. doleerenden genomen waren geene kerkrechtelijke uitspraken en waren, na hunne ontzetting van het lidmaatschap, geen tweede vonnissen, zooals men het wel eens heeft doen voorkomen, maar bestuursbesluiten, waarbij werd geconstateerd, dat de bedoelde personen nu ook zelven ten duidelijkste hadden getoond, zich van de Kerk te hebben afgescheiden en mitsdien

niet meer tot haar te behooren. Verg. de aant. bij art. 3 Alg. Regl.

ART. **5.** De genoemde kerkelijke colleges houden *opzicht* op zoodanige wijze, als hun het meest geschikt zal voorkomen en zonder daarin door de bepalingen van dit reglement gebonden te zijn [1]).

Zij zijn bevoegd naar de in hun ressort bestaande verkeerdheden, welke tot de aanwending van een der in art. 4 genoemde tuchtmiddelen aanleiding zouden kunnen geven, onderzoek in te stellen en daarover uitspraak te doen [2]), overeenkomstig de bepalingen van dit reglement onverschillig of zij van zoodanige verkeerdheden door eene volgens de artt. 40 tot 43 ingediende aanklacht [3]), of op eenige andere wijze kennis bekomen hebben.

1) *Zonder — gebonden te zijn.* Verg. omtrent het onderscheid van *opzicht* en *tucht* het aanget. bij art. 3.

2) *Uitspraak te doen.* Vroeger stond hier „beslissingen te nemen." Om eenheid te brengen in het spraakgebruik, hetwelk in dit Reglement voor de daaruit voortvloeiende handelingen der kerkelijke Besturen gevolgd wordt, heeft de Synode van 1890 tal van artikelen gewijzigd. Als beginsel geldt, dat *besluiten* ziet op de behandeling van *Bestuurszaken*; *uitspraken* gebruikt wordt bij *Tuchtzaken;* en *beslissingen* bij de behandeling van *Geschillen.* — Deze wijzigingen zijn in werking getreden 15 Febr. 1891 en zullen niet overal worden aangewezen. Hand. 1889, bl. 474—479; 1890, bl. 379, 406, 407, 490—496; 1891, Bijl. B, bl. 180—187. Zie voorts het rapport over een voorstel der Class. Verg. van Amsterdam, ter juiste omschrijving in de Reglementen van het onderscheid tusschen tuchtzaken, kerkelijke geschillen en bestuurszaken, Hand. 1890, bl. 407, 408.

3) *Ingediende aanklacht.* Kerkelijke besturen zijn wel verplicht om naar hun kenbaar gewordene illegale handelingen van Kerkeraden of diaconieën onderzoek te doen; maar geen Kerkeraad is, in zake armenverzorging, in zijne aanklacht van een anderen Kerkeraad of eene diaconie ontvankelijk, vermits hij noch zijne diaconie, volgens art. 6 van het regl. op de diaconieën, door de afwijzing van een elders woonachtigen arme kan gerekend worden bezwaard te zijn, maar dat bezwaar drukt op het burgerlijk armbestuur van diens woonplaats. Oordeel der Synode, 1863, bl. 92.

ART. **6.** Ieder lidmaat der kerk is verplicht de besluiten, uitspraken en beslissingen van de bevoegde kerkelijke Besturen te eerbiedigen, behoudens hooger beroep en aanvrage van herziening en vernietiging, met inachtneming van hetgeen daaromtrent in dit reglement is voorgeschreven.

ART. **7.** Ieder kerkelijk college gaat in de kennisneming en het onderzoek van zaken, tot zijne bevoegdheid behoorende, te werk, zoo als de aard der zaak, de belangen der kerk in het algemeen en de bijzondere omstandigheden der betrokken personen het vorderen.

Tot het afnemen van den eed van getuigen wordt niet dan in de uiterste noodzakelijkheid overgegaan.

ART. **8.** Ieder kerkelijk college bepaalt, naarmate de omstandigheden en de billijkheid het vorderen, of bezwaarden en andere personen voor de volle vergadering of voor eene daartoe benoemde commissie zullen gehoord [1]) worden, met aanwijzing van tijd en plaats. De tijd voor het uitbrengen van rapporten, voor het in handen blijven van afschriften en voor het nemen van inzage van oorspronkelijke stukken wordt door den voorzitter van het college geregeld.

1) Het bepaalde in dit art. omtrent het hooren voor de volle vergadering of voor eene commissie sluit volstrekt niet in, dat de bezwaarden (en andere personen, dus ook getuigen) altijd persoonlijk

moeten gehoord worden. Aan het College, dat uitspraak moet doen, is, naar art. 7, 'twelk een onderzoek wil „zooals de aard der zaak, de belangen der Kerk in het algemeen en de bijzondere omstandigheden der betrokken personen vorderen", de bepaling der wijze, hoe het onderzoek zal geschieden, overgelaten en dit mitsdien volkomen bevoegd alleen een schriftelijk onderzoek in te stellen. Besluit het College tot een persoonlijk hooren, *dan* bepaalt het, de omstandigheden en de billijkheid in acht nemende, dat dit aldus zal geschieden. Verg. de overweging der Syn. Contr. in het vonnis van eene Amsterdamsche tuchtzaak, geveld 1886 (Syn. Hand., bl. 567), bevestigd door de uitspraak in revisie. Er kunnen zelfs gevallen zijn, waarin het hooren, schriftelijk zoowel als mondeling, volstrekt onmogelijk of geheel overbodig is. Art. 7 geeft het kerkelijk college in dezen bevoegdheid om naar omstandigheden te handelen.

ART. **9.** Die voor een kerkelijk college geroepen wordt, is verplicht in persoon, en zonder bijstand van een ander als raadsman of zaakgelastigde, te verschijnen. Alle ingediende stukken moeten door de belanghebbenden zelven onderteekend zijn, en alleen, bijaldien iemand zijnen naam niet kan schrijven, wordt, bij vermelding hiervan in het aangeboden stuk, de onderteekening namens hem toegelaten.

ART. **10.** Inzage van oorspronkelijke stukken wordt, onder inachtneming van het bepaalde in art. 8, niet geweigerd aan hem, tegen wien een onderzoek is ingesteld. Ook staat het hem vrij, zich te zijnen koste, volgens het tarief in art. 23, afschriften te doen geven door tusschenkomst van den bewaarder dier stukken.

ART. **11.** Het bezorgen van schrifturen en het ontbieden van personen geschiedt door de gewone kerkelijke *bedienden*, of, des noodig, door een ander persoon, daartoe voor ieder bijzonder geval door het college, met de behandeling der zaak belast, aan te wijzen.

De verslagen van deze bedienden worden voor waar gehouden, zoolang het tegendeel niet gebleken is; doch zij zijn verantwoordelijk voor alle schade, door nalatigheid en onnauwkeurigheid in het volbrengen der hun gegeven bevelen veroorzaakt, onverminderd de toepassing van tuchtmiddelen, indien daartoe termen zijn.

ART. **12.** Bij niet inachtneming door de belanghebbenden der krachtens art. 8 gestelde termijnen, worden, des ongeacht, het onderzoek en de afdoening der zaak voortgezet.

ART. **13.** Aanteekeningen door de scriba's of secretarissen van de kerkelijke colleges in de notulen of de agenda gedaan ten aanzien van den tijd van ontvangst en verzending van stukken, worden voor waar gehouden, zoolang van geene onnauwkeurigheid is gebleken.

ART. **14.** Alle gedurende het onderzoek schriftelijk ingediende berichten en andere stukken, alsmede alle in geschrift gebrachte verklaringen worden door hem, die ze indient of daarbij eene verklaring aflegt, onderteekend, zooveel noodig na kennisneming van den inhoud.

Verklaringen van iemand, die zijn naam niet schrijven kan, worden, met vermelding van deze omstandigheid, onderteekend door het lid of de leden van het college, voor wie zij zijn afgelegd.

ART. **15.** Wie in eenige zaak[1]) als lid van een kerkelijk college gehandeld of tot de uitspraak medegewerkt heeft, mag in geen hooger

college 2) van dezelfde zaak kennis nemen.

1) *Wie in eenige zaak*, enz. Op eene vraag van het Class. Best. van Utrecht, of dit art., behalve voor zaken van kerkelijk opzicht en tucht, ook voor zaken van meer algemeenen aard moet toegepast worden, — daar het meermalen was voorgekomen, dat bedenking gemaakt werd tegen de behandeling van aanvragen van den Utrechtschen Kerkeraad, van welken verscheidene leden zitting hadden in het Classicaal Bestuur — heeft het Prov. Kerkb. van Utrecht geantwoord, dat het art. alleen behoort gevolgd te worden bij de behandeling van zaken, vallende in de termen van het reglement, en dus uitsluitend van toepassing is op het kennis nemen van ingebrachte bezwaren en beschuldigingen, mitsgaders uit kracht van art. 61, al. 1, van kerkelijke geschillen. (Medegedeeld in de Syn. Handd. 1866, Bijl. B, bl. 60, 61). In gelijken zin sprak de Synode zich uit in 1888, naar aanleiding van een verzoek van eene Class. Verg., om de bepaling van dit art. ook toepasselijk te maken op de behandeling van Bestuurszaken. Zij oordeelde dit onnoodig; omdat de reden waarom zij in tuchtzaken geldt, — de bevordering van eene onpartijdige rechtspleging, — hier niet aanwezig is. Ook is het niet wenschelijk, dat, bijv. leden van den Kerkeraad, die tevens leden zijn van het Class. Bestuur, of leden van het Prov. Kerkbestuur, die tevens leden zijn van de Alg. Synode of Syn. Commissie, van de gelegenheid zouden verstoken zijn om in zaken van louter bestuur het hooger College te dienen van inlichting en raad. 1888, bl. 237, 238. — Overigens is dit art. niet in strijd met art. 15 van het Alg. Regl., maar eene voor eene onpartijdige rechtspleging onmisbare bepaling, welke het Alg. Regl. geheel heeft vrijgelaten. Verg. de beslissing, waardoor de bepaling van art. 15, Regl. voor O. en T., in toepassing is gebracht bij de herziening van de uitspraak der Synodus Contracta in zake Dr. J. C. ZAALBERG PZ., ten aanzien der leden van het Prov. Kerkb. van Zuidholland; 1868, bl. 217, 218.

2) *In geen hooger college.* Het art. is, naar deze uitdrukkelijke bepaling, niet toepasselijk op leden van een prov. Kerkb, die tevens leden zijn der Alg. Synodale Commissie en nu geroepen worden om uitspraak te doen in eene zaak, welke naar hun Kerkbestuur verwezen is en van welke zij dus in die Commissie reeds kennis genomen hebben. In dezen zin heeft de Synode geoordeeld, in strijd met het gevoelen der Synodale Commissie; 1869, bl. 252; verg. Bijl. B, bl. 140—142. Maar wel is dit omgekeerd toepasselijk op leden der Synodale Commissie, wanneer door deze Commissie recht moet gesproken en gehandeld worden naar art. 70 Alg. Regl. in eene zaak, waarvan zij als leden van een Kerkeraad, een Classicaal of een Prov. Bestuur reeds kennis genomen hebben. 1873, bl. 243, Bijl. B, bl. 243, 244.

Art. 15*. Wanneer het Classicaal Bestuur of het Provinciaal Kerkbestuur in eenige zaak heeft gedaan wat des Kerkeraads is, verliest het zijne bevoegdheid aan de verdere behandeling van deze zaak deel te nemen, welke bevoegdheid overgaat op het in rang volgend hooger Bestuur.

Is dit hooger Bestuur de Synode, dan geldt het bepaalde in art. 15 al. 5 van het Algemeen Reglement.

Dit artikel is in werking getreden 15 Febr. 1891. In de zitting van 16 Aug. 1890 werd de vraag gesteld, of dit art. ook toepasselijk is op de behandeling van kerkelijke geschillen. Met 10 tegen 8 stemmen werd echter beslist, dat de woorden „in eenige zaak" alleen betrekking hebben op zaken van *tucht* en niet op *kerkelijke geschillen*. Vgl. art. 61 en het daar aangeteekende.

Art. 16. Leden van een kerkelijk college oordeelen niet over zaken, in welke zij zelven of hunne vrouwen, of personen, die hun of hunne vrouwen in de drie eerste graden van bloedverwantschap of zwagerschap bestaan, betrokken zijn.

Betrokken zijn. Dat een lid van een prov. Kerkb., wiens zoon in eene zaak in eersten aanleg mede geoordeeld heeft, in dezelfde zaak aan de beslissing in appèl deelneme, is door dit art. niet

verboden. Antw. der Syn. Comm. op eene vraag van het Prov. Kerkb. van Utrecht, goedg. door de Synode. 1858, bl. 26, Bijl. B, bl. 41, 42.

Art. **17.** In de gevallen, bij de twee [1]) laatstvoorgaande artikelen vermeld, moeten zoodanige leden, gedurende de behandeling, de beraadslaging en de vaststelling der uitspraak, de vergadering verlaten.

1) *twee.* Hiermeê wordt bedoeld art. 15 en 16.

Art. **18.** Indien, ten gevolge van het bepaalde bij artt. 15 en 16, het getal stemmende leden tot beneden twee derden verminderd wordt, zal het ontbrekende getal worden aangevuld, in den kerkeraad door oproeping van de laatst afgetreden ouderlingen, te beginnen met den oudsten in jaren, en bij de overige kerkelijke Besturen door oproeping eerst van de secundi en des noodig verder van de tertii.

Art. **19.** Iedere uitspraak van een kerkelijk Bestuur in zaken van tucht wordt, met achtgeving op art. 9 van het Algemeen Reglement, vastgesteld bij meerderheid van stemmen.

Al de leden zonder uitzondering zijn verplicht aan de stemming deel te nemen.

Indien de stemmen staken, is de uitspraak ten gunste van den bezwaarde.

Art. **20.** In zaken, dit reglement betreffende, is de vergadering bevoegd, aan de leden geheimhouding op te leggen ten aanzien van de uitgebrachte adviezen en stemmen.

Art. **21.** Bij eene uitspraak van kerkelijke Besturen moeten de feiten, welke het onderwerp der beoordeeling hebben uitgemaakt, nauwkeurig worden omschreven, alsmede de daaruit, naar het oordeel van het college, voortvloeiende verkeerdheid of overtreding bij name uitgedrukt worden, met vermelding tevens van de gronden, op welke de beslissing rust. Eindelijk moet daarbij, indien het bezwaar gegrond geoordeeld is, een der bij art. 4 opgenoemde tuchtmiddelen toegepast worden.

Iedere uitspraak moet door al de leden, die daaraan deel genomen hebben, worden onderteekend en zóó, als minute, bewaard blijven.

Art. **22.** Bij eene uitspraak in hooger beroep of herziening, houdende toepassing van een der tuchtmiddelen, in art. 4 genoemd, worden de kosten, in eersten aanleg en in hooger beroep of herziening gemaakt, gebracht ten laste van den bezwaarde, behoudens de bepaling van art. 33, 3e lid.

Wanneer de bezwaarde berust in de uitspraak in eersten aanleg genomen, en in alle gevallen, bij het 1ste lid van dit artikel niet bedoeld, worden de kosten gedragen door de Kerk.

De kosten gedragen door de Kerk. Een voorstel van de Synodale Commissie om dit art. zóó te wijzigen, dat ter eerster instantie de kosten door klager of veroordeelde geleden werden, is door de Synode onaannemelijk geacht, als in strijd met het beginsel van dit reglement. Zie 1869, bl. 137, 182, Bijl. A, bl. 78, 79, 80.

Art. **23.** Geene kosten kunnen in rekening gebracht en geleden worden, dan:

1⁰. de kosten van buitengewone vergaderingen van kerkelijke colleges boven den Kerkeraad, en van de Algemeene Synodale Commissie, wanneer deze door belanghebbenden gevraagd of door die colleges noodzakelijk gekeurd worden; de reis-

kosten worden berekend, voor zoover van een publiek vervoermiddel kan worden - gebruik gemaakt, voor elk lid naar de hoogste klasse van het tarief dier vervoermiddelen, en, voor zoover daarvan geen gebruik gemaakt kan worden, worden de gemaakte reiskosten in rekening gebracht; de verblijfkosten voor elk lid berekend tegen drie gulden en vijftig cent voor elken dag en twee gulden en vijftig cent voor elken nacht. Leden, die hunne woonplaats reeds den dag vóór de opening der Vergadering moeten verlaten, of op den dag der sluiting niet meer kunnen bereiken, ontvangen in beide gevallen ook voor dien dag vergoeding van verblijfkosten;

2⁰. de kosten van commissiën der in 1⁰. genoemde colleges, wanneer zij zich buiten den tijd der gewone zittingen van het college om eenige zaak van hunne woonplaats hebben moeten verwijderen, reis- en verblijfkosten beide berekend zoo als in evengemelde rubriek sub 1⁰. is vastgesteld.

Om voor een tweeden dag verblijfgeld te kunnen vorderen, moeten zij niet minder dan zes uren den eersten dag werkzaam zijn geweest, tenzij het voldoende worde aangewezen, dat men de behandeling der zaak op den eersten dag niet heeft kunnen voortzetten;

3⁰. de reiskosten van getuigen, die zich een afstand van één uur en daarboven van hunne woonplaats hebben moeten verwijderen, berekend tegen vijf en zeventig cent per uur afstands heen en terug te zamen. De verblijfkosten moeten worden berekend naar billijkheid;

4⁰. de kosten van het kopieeren van processtukken voor kerkelijke colleges en van die door de belanghebbenden zijn gevraagd, berekend tegen tien cent voor elke bladzijde in folio, bevattende niet minder dan dertig regels, ieder van ten minste twaalf lettergrepen;

5⁰. alle briefporten voor kerkelijke colleges, hunne commissiën of leden, ter zake dienende;

6⁰. de bezoldiging van boden of bedienden voor hunne diensten bij buitengewone bijeenkomsten van kerkelijke colleges of commissiën, ten bedrage van één gulden per dag en vijftig cent voor een halven dag;

7⁰. billijke vergoeding van reiskosten aan hen, die naar art. 11, eerste lid, schrifturen bezorgen of personen ontbieden.

Indien, ten gevolge van onvermijdelijke overvaart van wateren, of bij gemis van min kostbare reisgelegenheden, de reiskosten noodwendig grooter zijn, wordt het aan de beoordeeling van het college, met het onderzoek der zaak belast, overgelaten, die meerdere kosten in rekening te brengen, of aan de belanghebbenden toe te leggen.

In het Waalsche ressort worden de reis- en verblijfkosten berekend naar een tarief, ontworpen door de Waalsche Commissie en goedgekeurd door de Algemeene Synode.

1⁰. *De kosten van buitengewone*, enz. Tot betere regeling der kosten van kerkelijke procedures, is, op voorstel der Synodale Commissie, deze bepaling als nieuw opgenomen en, met eene daaruit voortvloeiende wijziging van het onder 2⁰. vervatte, in werking gekomen d. 1 Maart 1871. Zie 1860, bl. 136, 137, 182. Bijl. A, bl. 76—79, 81; 1870, bl. 102, 103, 157. Eene nieuwe wijziging trad in werking d. 15 Jan. 1894. Zie 1892, bl. 92—98, 142—144; 1893, bl. 270—273; 1894, Bijl. B, bl. 237.

In 1884 werd door de Synodale Comm. bezwaar gemaakt, tot de uitbetaling der kosten van eene buitengewone vergadering, door een Class. Best. in eene zaak van tucht gehouden, machtiging te verleenen, omdat, volgens haar oordeel,

tot het behandelen dier zaak geene buitengewone vergadering was noodig geweest. De Synode oordeelde echter, dat op dien grond de uitbetaling niet kon geweigerd worden, daar de vraag of eene buitengewone verg. noodig was, naar de bepaling van dit art. sub. 1⁰. geheel aan het oordeel van het Class. Best. was overgelaten. (1885, bl. 107—109, 113—115, Bijl. A bl. 67, 70). Anders is het, als eene buitengewone kerkvisitatie zal gehouden worden. Zie art. 17 van het Regl. op de kerkvisitatie.

3⁰. *De reiskosten van getuigen.* Klagers, als getuigen opgeroepen, hebben mede aanspraak op vergoeding van kosten. 1865, bl. 15, Bijl. A, bl. 95.

7⁰. *Billijke — ontbieden.* Ampliatie, in werking gekomen 1 April 1864.

In het Waalsche ressort, enz. Ampliatie van 31 Maart 1875, noodzakelijk wegens het verspreid liggen der gemeenten in verschillende provinciën.

Art. 24. Voor zoover de kosten, bij 't vorig artikel vermeld, door de Kerk moeten gedragen worden, zal daarvan een gespecificeerde staat [1]) door den scriba of secretaris van het college, met de zaak belast, opgemaakt, worden ingezonden bij de Algemeene Synodale Commissie, welke den staat beoordeelt, met of zonder wijziging vaststelt en den quaestor-generaal tot de uitbetaling machtigt.

1) *Een gespecificeerde staat.* Het model van dien staat is te vinden Hand. 1894, Bijl. B, bl. 293.

Reeds in 1883 (Bijl. A, bl. 49) heeft de Syn. Comm. aanleiding gevonden om te wijzen op de noodzakelijkheid, om, bij het indienen der declaratie, eene korte aanwijzing te voegen van de zaak, waarvoor kosten in rekening worden gebracht, en van het verloop, hetwelk die zaak gehad heeft; opdat zij beoordeelen kunne, of de kosten eene zaak van tucht betreffen en alzoo machtiging tot uitbetaling kan worden verleend.

Art. 25. Kosten, volgens art. 22 ten laste van een bezwaarde gebracht, worden door den scriba of secretaris van het college, dat de uitspraak deed, tegen kwitantie ontvangen en verantwoord aan wie zulks behoort.

Art. 26. De wijze, waarop voorschot van gelden, waar dit tot onderzoek eener zaak mocht noodig zijn, gedaan of bekomen wordt, blijft in ieder bijzonder geval aan de regeling van het betrokken college overgelaten.

Art. 27. Een kerkelijk Bestuur, ontwarende, dat een college onder zijn ressort op bestaande verkeerdheden geen acht geeft, of een te zijner kennis gebracht bezwaar, zonder het behoorlijk onderzocht te hebben, ter zijde legt, vraagt daaromtrent inlichtingen aan het lagere college.

Indien de gegeven inlichtingen onvoldoende bevonden worden, spoort het hoogere college het lagere tot handelen aan, en neemt, na herhaalde weigering of bij voortdurende vertraging van het laatstgenoemde, eindelijk zelf het onderzoek van de zaak ter hand en doet, wat het lagere college had behooren te doen.

Art. 28. Van elke uitspraak in zaken van tucht wordt, binnen acht dagen na hare dagteekening, een behoorlijk voor echt verklaard afschrift gezonden aan den bezwaarde.

Van de uitspraak des Kerkeraads [1]), in welke ontzetting van het lidmaatschap wordt toegepast, en van elke uitspraak in eersten aanleg door de Classicale en Provinciale Besturen genomen, wordt, indien daarvan geen hooger beroep is aangevraagd, binnen 14 dagen na verloop van den termijn, voor het hooger beroep bepaald, een afschrift toegezonden aan het in opklimmenden rang volgende college [2]).

Elke uitspraak der Classicale Be-

sturen en Provinciale Kerkbesturen in hooger beroep [3]) wordt, binnen 14 dagen na hare dagteekening, gebracht ter kennis van de Algemeene Synodale Commissie.

1) *Van de uitspraak*, enz. Deze en de volgende al., alsmede artt. 29 en 30, zijn de toepassing van het beginsel „dat met de *vrijheid*, aan de lagere kerkelijke colleges toegekend", (zie aant. bij art. 4, al. 2) „*toezicht* door de hoogere uit te oefenen, behoort gepaard te gaan." 1856, bl. 151, verg. bl. 125—127.

2) *Het in opklimmenden rang volgend college.* D. i. waar het uitspraken geldt van Provinciale Kerkbesturen, niet de Synodale Commissie, maar de Synode, 1862, bl. 109.

3) *Elke uitspraak*, enz. Naar aanleiding van gedurig ingekomen kennisgevingen van beslissingen van geschilzaken in hooger beroep, door Provinciale Kerkbesturen genomen, heeft de Synodale Commissie bij circulaire van den 18 Nov. 1863, in de Kerkelijke Courant, no. 48, aan de verschillende kerkelijke besturen herinnerd, „dat alleen uitspraken in hooger beroep over zaken van kerkelijke tucht, krachtens dit artikel ter kennis van de Synodale Commissie behooren gebracht te worden." 1863, Bijl. B, bl. 89.

In hooger beroep. De vraag, of einduitspraken in zake van tucht, gedaan door Classicale Besturen of Provinciale Kerkbesturen, aan welke de zaak, na vernietiging van eene in hooger beroep gedane uitspraak, was verzonden, ook vallen in de termen van deze bepaling, moet in toestemmenden zin beantwoord worden, op grond dat zulke einduitspraken werkelijk *uitspraken zijn in hooger beroep*, en de derde al. zoo algemeen mogelijk luidt; terwijl er voor het onderzoek dier uitspraken in den zin van art. 29 nog eene reden te meer bestaat, omdat daaruit zal moeten blijken, of bij haar aan het voorschrift van art. 59 nopens de inachtneming der uitspraak in cassatie voldaan is. 1873, bl. 247, Bijl. B, bl. 224.

ART. **29.** Wanneer kerkelijke Besturen in de volgens art. 28 te hunner kennis gebrachte uitspraak schennis of verkeerde toepassing van het reglement opmerken, zijn zij bevoegd, aan het lagere college hunne opmerkingen en wenken daaromtrent mede te deelen [1]).

Aan de Algemeene Synodale Commissie wordt met betrekking tot de haar toegezonden uitspraken in hooger beroep dezelfde bevoegdheid toegekend.

Het lagere college slaat op die wenken en opmerkingen acht in de behandeling van zaken, dit reglement betreffende.

1) *Opmerkingen mede te deelen.* Op een verzoek om voorlichting van een Prov. Kerkb. over de vraag, of het bevoegd is een tuchtzaak, waarin uitspraak gedaan is door een Class. Bestuur (maar naar het gevoelen van het Kerkbestuur verkeerdelijk gedaan) aan dat Class. Best. terug te zenden, met uitnoodiging om andermaal in dezelfde zaak uitspraak te doen, antwoordde de Syn. Comm., dat dit niet aangaat en voorts, dat alleen kan gehandeld worden naar art. 29. Bijl. 1893, bl. 270.

ART. **30.** Indien de aanmerkingen, door de Algemeene Synodale Commissie op de haar toegezonden uitspraken gemaakt, door haar van algemeen belang geacht worden, doet zij daarvan mededeeling in het kerkelijk orgaan, zonder eenige aanduiding van de betrokken personen en colleges.

ART. **31.** Eene uitspraak in zake van tucht wordt openbaar gemaakt, indien het Bestuur, door hetwelk zij gedaan is, bij die uitspraak zulks heeft voorgeschreven, doch niet vóórdat zij de geldigheid eener einduitspraak heeft verkregen.

ART. **32.** Geene uitspraak van een kerkelijk college treedt in werking, vóór dat de termijnen, om in hooger beroep te komen en herziening of vernietiging aan te vragen, verstreken zijn, behoudens de bepalingen van art. 32* en 1) van art. 48.

1) *Van art. 32* en.* Toevoeging, in werking getreden 15 Jan. 1902. Zie de aant. bij art. 32*.

ART. **32*.** Bij een geruchtmakend bezwaar van ergerlijken aard is de Kerkeraad bevoegd eene ontzegging van het gebruik des Heiligen Avondmaals, voor den tijd van ten hoogste drie maanden, provisioneel uit te spreken, zonder dat hiervan hooger beroep wordt toegelaten 1).

1) Dit art. heeft zijn ontstaan te danken aan bezwaren, in groote steden meer dan eens gevoeld. De Class. Verg. van Amsterdam diende in 1887 een voorstel in, om op den regel van art. 32 de uitzondering te maken, dat ook de Kerkeraden bevoegd zullen zijn eene *provisioneele schorsing van lidmaten* (met het oog op de Avondmaalsviering) uittespreken. Het werd door de Synode verworpen. De Class. Verg. van Arnhem kwam er in 1897 op terug, en de Kerkeraad van Arnhem diende 4 Juli 1900 een voorstel in tot wijziging van art. 45 (zie aldaar), dat tot de voorl. aanneming van een art. 32* leidde, van dezen inhoud: „De Kerkeraad is bevoegd eene ontzegging van het gebruik des Heiligen Avondmaals provisioneel toe te passen.” Overeenkomstig de consideratiën der Kerk werd het in de Synode van 1901 in den tegenwoordigen vorm gebracht en trad het in werking 15 Jan. 1902 (Hand. 1900, bl. 381—384; 1901, bl. 164—169, 187—192).

ART. **33.** Hij, tegen wien de toepassing van een der in art. 4 genoemde tuchtmiddelen is uitgesproken, kan van die uitspraak in hooger beroep komen 1) binnen 14 dagen na de dagteekening der hem toegezonden kennisgeving van de uitspraak 2). Hij is verplicht, daarvan binnen denzelfden termijn schriftelijk kennis te geven aan den voorzitter van het college, dat de uitspraak gedaan heeft, en, onder overlegging van het door hem ontvangen afschrift der uitspraak 3), aan den *voorzitter* van het college, op hetwelk hij zich beroept. In geval van beroep op de Algemeene Synode wordt de bedoelde kennisgeving gericht aan haren secretaris.

Daarenboven is hij verplicht, binnen denzelfden termijn, ter beoordeeling van het Bestuur, waarop hij zich beroept, in handen van diens scriba of secretaris voldoende zekerheid te stellen voor de kosten, in eersten aanleg gemaakt en in hooger beroep te maken.

In geval van blijkbaar onvermogen wordt hij van deze laatste verplichting en van de betaling der volgens art. 22 te zijnen laste gebrachte kosten, door het Bestuur, op hetwelk hij zich beroepen heeft, vrijgesteld.

1) *Kan in hooger beroep komen.* Dat den klager recht van appèl zou worden toegekend, is strijdig met het beginsel, waarvan het regl. uitgaat. „Het kent in zaken van tucht geene twee partijen, een beschuldiger en een beschuldigde. De klager is en behoort niet meer te zijn dan *aanbrenger.* Hij geeft aan het kerkelijk college kennis van verkeerdheden, die hem bekend zijn, doch waarvan het college zelf, om welke reden dan ook, geen kennis draagt. Wanneer hij dat gedaan heeft, dan is ook zijne taak ten einde en die van het kerkelijk bestuur begint (1856, bl. 127).” Met handhaving van dit beginsel heeft dan ook de Synode een door haar medelid Dr. C. E. VAN KOETSVELD in 1869 gedaan voorstel om aan art. 15 Alg. Regl. zulk een volledige toepassing te geven, dat aan den klager, wanneer hij zich door eene uitspraak bezwaard achtte, zoowel als aan den beklaagde het recht van hooger beroep gegeven werd, na ernstige overwegingen en ingewonnen advies van de Synodale Commissie over de vraag, of ook met behoud van het beginsel *in sommige gevallen* den klager het recht van appèl kan worden toegekend, in 1870 onaannemelijk verklaard. 1869, bl. 38, 39, 133—137, 180—182; 1870, bl. 82, 83, Bijl. B, bl. 128—131. Eveneens heeft de Synode in 1873 op een voorstel van haren Vice-president BRUNA om den volgens

hem bestaanden strijd tusschen art. 15 Alg. Regl., waarbij iedere beslissing van een kerkelijk college vatbaar voor hooger beroep wordt verklaard, en art. 33 Regl. voor O. en T., waarbij geen hooger beroep wordt toegelaten, ingeval de beschuldigde is vrijgesproken (zoo ook tusschen art. 15 voorn. en art. 10 van het Regl. voor de Kerkeraden), weg te nemen, geoordeeld, dat als vaststaande moet aangenomen worden, dat de klager slechts aanbrenger is, overigens in de zaak niet betrokken, en er derhalve uit den aard der zaak op het gebied van kerkelijke wetgeving, dat ook geen publiek ministerie kent, geen ander is, die in zake van tucht in hooger beroep kan komen, dan de bezwaarde; zoodat door de bepalingen in genoemde artt. Regl. O. en T. en voor de Kerker., *de bepaling van art. 15 Alg. Regl. volkomen tot haar recht komt*, en wegens het bestaan op dit punt van eene algemeen als geldig erkende jurisprudentie, ook het laatstgenoemde art. geene verduidelijking noodig heeft. 1873, bl. 9, 10, 176—181, 185, 186. Verg. het aanget. bij art. 15 Alg. Regl. en art. 10 Regl. v. d. Kerkeraden.

Toch heeft de Synode dit standpunt niet volkomen gehandhaafd, toen zij in 1881 (zie Handd. bl. 162—167, 169—171, 317, 318), naar aanleiding van een voorstel, wederom door den heer BRUNA ingediend, voorloopig aannam en aan de consideratiën der Kerk onderwierp een art. 33* van het Regl. voor O. en T., waarbij „hetzelfde recht om in hooger beroep te komen, dat in het vorige art. is toegekend aan hem, tegen wien de toepassing van een tuchtmiddel is uitgesproken," zou gegeven worden aan den klager „die door eene vrijspraak in eersten aanleg *zich in zijn recht verkort acht of zich verhinderd ziet het werk te volbrengen, dat hem in de kerkelijke reglementen is opgedragen.*

Dit ontwerp, 't welk, met eenige daarbij behoorende bepalingen en wijzigingen van andere artt., zijne aanbeveling vooral vond in de omstandigheid, dat soms predikanten moeilijkheid ondervinden bij het aannemen hunner leerlingen, wanneer zij in 't ongelijk gesteld worden door eene uitspraak des Classicalen Bestuurs in zake van hunne klacht over contrarieerende ouderlingen, is echter ten volgenden jare teruggenomen, daar de Synode oordeelde, dat het niet raadzaam was, ter wille van zulke sporadisch voorkomende gevallen, — waarin toch meestal wel op andere wijze zou kunnen voorzien worden — van een overigens zoo heilzaam beginsel in onze kerkelijke rechtspleging af te wijken. 1882, bl. 349—357.

2) *Binnen 14 dagen*, enz. De Syn. Comm. heeft in het Kerkelijk Orgaan van 21 Mei 1862 de onderscheidene kerkelijke Besturen gewezen op de noodzakelijkheid om steeds van de dagteekening der kennisgeving, waarbij hunne uitspraken in voorkomende gevallen aan den bezwaarde moeten worden toegezonden, met nauwkeurigheid te doen blijken. Zie: Bijl. B, bl. 253, 254 der Handd. van 1862.

3) *Onder overlegging — uitspraak.* Aanvulling, in werking getreden 1 Jan. 1877.

ART. **34.** De voorzitter van het college, tegen welks uitspraak hooger beroep is aangeteekend, zorgt, dat binnen acht dagen, nadat hij daarvan kennis bekomen heeft, al de schrifturen tot de zaak betrekkelijk, met uitzondering van de minute der uitspraak, worden ingezonden aan het kerkelijk Bestuur, dat in hooger beroep moet oordeelen, met bijvoeging van een inventaris der stukken, in dubbel opgemaakt, van welke één, door den scriba of secretaris van het hooger college geteekend voor ontvangst, wordt teruggezonden.

Indien het aangeteekende hooger beroep door den bezwaarde niet binnen den bepaalden termijn is voortgezet, of daarvan door hem later is afgezien, wordt hiervan door den scriba of secretaris van het kerkelijk Bestuur, bij 't welk het beroep moest worden behandeld, onverwijld kennis gegeven aan het kerkelijk College, wiens uitspraak het geldt, opdat aan deze gevolg gegeven worde.

ART. **35.** Indien eene uitspraak in hooger beroep wordt te niet ge-

daan of gewijzigd, wordt de zaak beslist zoo als het college, in hooger beroep rechtsprekende, meent dat bij de eerste uitspraak had behooren gedaan te zijn.

Van eene uitspraak in hooger beroep wordt in geen geval een nieuw appèl toegelaten, doch kan alleen herziening of vernietiging worden aangevraagd op de wijze, in de tweede en derde afdeeling van het tweede hoofdstuk omschreven.

Art. **36.** Indien iemand, met eene kerkelijke betrekking bekleed, gedurende de behandeling van een bezwaar te zijnen laste zijne betrekking nederlegt, wordt de zaak des ongeacht voortgezet en ten einde gebracht.

Art. **37.** Het traktement van een predikant, die voorloopig of ten gevolge eener uitspraak voor bepaalden of onbepaalden tijd geschorst is, of die, ontzet zijnde, van de daartoe betrekkelijke uitspraak in hooger beroep komt, of herziening of vernietiging vraagt, wordt ontvangen door den quaestor of door den gemachtigde van den ring, waartoe hij behoort.

Is er bij die schorsing geen verlies van traktement uitgesproken, dan wordt dit, na aftrek van noodzakelijke reiskosten der in zijne plaats dienstdoende predikanten, ter beoordeeling van het Classicaal Bestuur, aan den geschorste uitbetaald.

Bij verlies van een gedeelte des traktements wordt dit gedeelte, en bij verlies van het geheele traktement het geheel, doch in beide gevallen na aftrek der reiskosten, in het voorgaande lid van dit artikel vermeld, door den quaestor of den gemachtigde van den ring bewaard *om, naar dat* de einduitspraak luidt, ôf aan den ring ôf aan den vrijgesprokene te worden uitbetaald.

Wordt de schorsing bij de einduitspraak door vrijspraak gevolgd, dan worden de voor reiskosten afgetrokken gelden aan den vroeger geschorsten predikant door de Kerk vergoed.

Over de verandering, die dit art. ondergaan heeft d. 15 Febr. 1872, zie aant. 3 bij art. 4. Over eene voorlichting door de Syn. Comm. aan een Prov. Kerkb. gegeven omtrent de toepassing van dit art., waar daarover strijd bestond met de kerkvoogdij eener Gemeente, zie 1892, Bijl. B, bl. 284—288.

Art. **38.** Die wegens onchristelijken wandel[1]) van zijne bediening of van zijn ambt ontzet is, kan in zoodanige betrekking niet weder worden aangesteld, dan na bekomen rehabilitatie, welke evenwel niet wordt verleend dan na verloop van vijf jaren sedert de dagteekening der laatste uitspraak in de zaak, en op eene met redenen omkleede aanvrage, welke door tusschenkomst van de Algemeene Synodale Commissie, met de door haar ingewonnen inlichtingen, aan de Algemeene Synode wordt voorgelegd, ten einde deze daarover beslisse.

Ontzegging[2]) van het gebruik des H. Avondmaals, vervallenverklaring van de bevoegdheid tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en het aanvaarden van kerkelijke bedieningen en ambten, voor onbepaalden tijd uitgesproken, alsmede ontzetting van ambt of bedieningen om eene andere reden dan die in het eerste lid van dit artikel genoemd is, kunnen ten allen tijde bij met redenen omkleede uitspraak van het college, dat hierin besliste, worden opgeheven[3]). Ontzetting van het lidmaatschap wordt, behoudens goedkeuring van[4]) het college, dat haar

uitsprak, opgeheven door den Kerkeraad 5) der gemeente, onder welker ressort de van het lidmaatschap ontzette woonachtig is, na plechtige vernieuwing van de verklaringen en beloften, bij de belijdenis des geloofs afgelegd, in eene daartoe belegde vergadering van dien Kerkeraad.

1) *Wegens onchristelijken wandel.* Deze, en in al. 2 de woorden: *alsmede ontzetting van ambt of bedieningen om eene andere reden, dan die in het eerste lid van dit art. genoemd is*, zijn aanvullingen in werking gekomen 1 Febr. 1865. Een verzoek der afgezette leden van zekeren Kerkeraad, om weder in hun vorig ambt te worden hersteld, waaraan niet kon worden voldaan, omdat art. 38 die rehabilitatie niet vroeger dan 5 jaren na de dagteekening der laatste uitspraak veroorloofde, gaf in 1863 den heer BRUNA aanleiding tot het voorstel om het art. aldus aan te vullen. Ontzetting wegens *kerkelijk vergrijp* kan niet gelijk gesteld worden met ontzetting wegens de overige verkeerdheden, in art. 3 van het regl. genoemd. Zie 1863, bl. 150, 151, 181, 248; 1864, bl. 107, 109, 110, 132.

2) *Ontzegging — worden opgeheven.* Schorsing in het waarnemen eener kerkelijke bediening wordt hier niet genoemd als eene zaak, waarop bij een met redenen omkleed besluit kan teruggekomen worden. Is zij naar de bedoeling des wetgevers daarvan uitgesloten? Het Prov. Kerkbestuur van Z. Holland heeft, bij uitspraak gepubliceerd in de Kerkelijke Courant 1881 no. 4, de schorsing van Ouderlingen te Dordrecht opheffende, gemeend naar analogie van dit art. te mogen handelen.

3) *Kunnen — worden opgeheven.* Aan welk college wordt deze bevoegdheid toegekend, bijaldien bij de toepassing van het tuchtmiddel eene uitspraak is gedaan door een lager Bestuur, en die uitspraak is bevestigd door hooger Bestuur? Op deze vraag antwoordde de Synode, dat het hooger college, hetwelk het tuchtmiddel uitsprak, met wijziging der uitspraak in eersten aanleg, het college is, dat het tuchtmiddel moet opheffen. 1889, bl. 616—618.

4) *Behoudens goedkeuring van.* Vroeger stond hier „*na raadpleging met.*" Reeds in 1887 werd in de Synode voorgesteld, in plaats van deze laatste woorden te lezen „*met toestemming van*", omdat anders het lagere college de macht heeft eene uitspraak van het hoogere te niet te doen. De meerderheid der vergadering achtte echter om verschillende redenen wetsverandering op dit punt niet wenschelijk. In 1902 werd door een der leden voorgesteld te lezen „*met goedkeuring van.*" Hoewel ook thans daartegen bedenkingen in het midden werden gebracht, werd het voorstel aangenomen en trad de wijziging „*behoudens goedkeuring van*" 15 Jan. in werking. 1887, bl. 154, 155, 254—257; 1902, bl. 529—533; 1903, bl. 92—98.

5) *Ontzetting van het lidmaatschap — opgeheven door den Kerkeraad.* Wanneer op een persoon, die van zijn lidmaatschap ontzet is, nog andere tuchtmiddelen zijn toegepast, kan deze ontzetting wel alleen worden opgeheven door den Kerkeraad, maar de andere tuchtmiddelen slechts bij eene met redenen omkleede uitspraak van het college, dat hierin besliste. Rehabilitatie van ouderlingen en diakenen (d. i. ontheffing van het vonnis, waarbij zij uit hunne kerkelijke bedieningen ontzet zijn) kan nooit beteekenen, dat zij weder in hunne functiën optreden, evenmin als de rehabilitatie van een predikant beteekenen kan, dat hij in de gemeente, waarin hij ontzet is, zijne bediening mag opvatten, aangezien hij bij zijne rehabilitatie alleen het radicaal van predikant heeft herkregen. De opheffing van tuchtmiddelen, uitgesproken tegen ouderlingen en diakenen, herstelt hen in hunnen vroegeren rang van ouderlingen en diakenen in dien zin, dat zij, wat eerstgenoemden betreft, naar art. 5 Alg. Regl., weder de bevoegdheid ontvangen om tot leden der Class. Besturen en der Algem. Syn. Comm. te worden benoemd en om naar art. 18 Regl. Opz. en Tucht opgeroepen te worden. Doch deze opheffing beteekent niet, dat, ingeval hunne plaatsen in den Kerkeraad onbezet zijn gebleven, zij dan eo ipso weder in hun ambt kunnen optreden zonder vernieuwde verkiezing; zullen zoodanige kerkeraadsleden, na opheffing der tegen hen gewezen uitspraak, weder als ouderlingen en diakenen kunnen optreden, dan behooren zij vooraf op wettige wijze daartoe benoemd en daarna bevestigd te zijn. Zij behoeven

echter niet één jaar te wachten om benoemd te kunnen worden. Voorlichting van de Syn. Comm. aan een Prov. Kerkb. over de toepassing dezer al. 1890, Bijl. B, bl. 271—273.

HOOFDSTUK II.

Bijzondere bepalingen, de uitoefening van tucht betreffende.

EERSTE AFDEELING.

In eersten aanleg.

A. Bij den Kerkeraad.

ART. **39.** Aan de tucht des Kerkeraads zijn onderworpen alle lidmaten zijner gemeente, godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen mede daaronder begrepen.

De Kerkeraad is onbevoegd eene uitspraak te doen ten aanzien van bezwaren tegen dienstdoende, emeriti of eervol ontslagen predikanten, hulppredikers, candidaten tot den H. Dienst, ouderlingen, diakenen, leden van kerkelijke Besturen en stemgerechtigden[1]) als zoodanig, en ten aanzien van godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen, wanneer deze bezwaren naar zijn oordeel aanleiding zouden kunnen geven tot schorsing in de waarneming, of tot ontzetting van hunne bediening[2]).

1) *En stemgerechtigden.* Aanvulling van 1 Maart 1869, tengevolge van het in werking komen van het Regl. op de benoeming van oudd. enz. Zoo ook art. 42.

2) *En ten aanzien — hunne bediening.* Deze woorden zijn naar art. 39 (met eenige wijziging) overgebracht uit het vroegere art. 46 (men zie de aant. bij dat art.) en in werking getreden 15 Jan. 1901. Hand. 1899, bl. 84—88, 297; 1900, bl. 183—191, 199, 200.

ART. **40.** Ieder niet onder censuur staand lidmaat[1]) der Kerk is *bevoegd*, bij den Kerkeraad zijner (harer) gemeente, bij onderteekend geschrift[2]), bezwaren in te brengen tegen den handel of wandel van een lidmaat derzelfde gemeente, ook van een der personen in het 2de lid van art. 39 genoemd.

De Kerkeraad slaat op die bezwaren acht en handelt te dien aanzien gelijk in de volgende artikelen wordt voorgeschreven.

1) *Lidmaat.* Een voorstel van de Class. Verg. van Arnhem, in 1897 ingediend, om in plaats van „manslidmaat", zooals het art. destijds luidde, te lezen „lidmaat" en alzoo ook aan *vrouwelijke* lidmaten de bevoegdheid toetekennen om bezwaren tegen den handel of wandel van een lidmaat der gemeente in te brengen, werd in dat jaar door de Synode niet behandeld, omdat eene wijziging van art. 3* Alg. Regl. (welke echter later afgewezen werd) was voorgesteld, strekkende om ook aan vrouwen het stemrecht te verleenen, waaruit, bij aanneming, eene verandering van art. 40 van zelf zou voortvloeien. De Class. Verg. van Sneek kwam in 1900 met hetzelfde voorstel bij de Synode, hetwelk nu *voorloopig* werd aangenomen, om aan de consideratiën der Kerk te worden onderworpen. Deze leidden tot vaststelling der wijziging, welke 15 Jan. 1902 in werking trad. Hand. 1897, bl. 242, 244; 1900, bl. 209—211, 263; 1901, bl. 169—173, 289, 290.

2) *Bij onderteekend geschrift.* „Deze bepaling noopt den klager tot eene duidelijke en bepaalde omschrijving van zijn bezwaar en voorkomt, dat hij zich later op misverstand beroepe, waardoor een kerkelijk Bestuur in noodelooze moeielijkheid zou kunnen gebracht worden." Mem. v. Toel. 1855, bl. 22.

ART. **41.** Indien de bezwaren betrekking hebben op handelingen van leden des Classicalen Bestuurs en hunne secundi als zoodanig, worden zij terstond langs den kerkelijken weg opgezonden aan het Provinciaal Kerkbestuur. Leden en secundi van het Provinciaal Kerkbestuur, van de Algemeene Synode en van de Algemeene Synodale Commissie als zooda-

nig betreffende, worden zij evenzoo opgezonden aan de Algemeene Synode.

ART. **42.** De bezwaren, uitgebracht tegen predikanten, hulppredikers, candidaten, ouderlingen, diakenen en stemgerechtigden als zoodanig, worden door den Kerkeraad voorloopig onderzocht, uiterlijk binnen vier weken na bekomen kennis. Oordeelt hij, bij meerderheid van stemmen, die bezwaren gewichtig genoeg en niet van grond ontbloot, dan zendt hij ze met alle daartoe betrekkelijke ingekomen stukken en zijne eigene consideratiën aan het Classicaal Bestuur, onder hetwelk de gemeente behoort.

Indien de bezwaren den predikant of een der predikanten van de gemeente betreffen, wordt voor de verzending aan het Classicaal Bestuur de meerderheid van twee derden der stemmen gevorderd, onverminderd de bevoegdheid van dit Bestuur om te handelen, gelijk in art. 27 wordt voorgeschreven.

Binnen 14 dagen na het genomen besluit bericht de Kerkeraad aan hem (haar)[1]), die het bezwaarschrift heeft ingediend, of het ter zijde is gelegd, of in nadere behandeling zal genomen worden.

1) (*Haar*). Dit woord werd hier en in art. 43 al. 2 ingevoegd, tengevolge der wijziging van art. 40, i. w. g. 15 Jan. 1902.

ART. **43.** Indien de uitspraak omtrent het ingebrachte bezwaar, volgens art. 39, behoort tot de bevoegdheid van den Kerkeraad, onderzoekt hij eerst voorloopig, of het uit zijnen aard en uithoofde van de gronden, waarop het rust, termen oplevert om naar het reglement behandeld te worden.

Ingeval van ontkennende beantwoording dezer vraag, wordt daarvan evenzeer, binnen 14 dagen na het genomen besluit, kennis gegeven aan hem (haar)[1]), die het bezwaarschrift heeft ingediend.

1) (*Haar*). Toevoeging i. w. g. 15 Jan. 1902.

ART. **44.** Indien de uitspraak over het bezwaar, volgens art. 39, tot de bevoegdheid van den Kerkeraad behoort, en deze, volgens art. 43, termen tot voortzetting der zaak gevonden heeft, onderzoekt en handelt hij verder overeenkomstig de voorschriften, in het eerste hoofdstuk gegeven.

Wanneer bij het onderzoek eener zaak van nog andere verkeerdheden ten laste van denzelfden bezwaarde mocht blijken, gaat de Kerkeraad hieromtrent mede te werk zoo als in het eerste hoofdstuk bepaald is.

ART. **45.** De tuchtmiddelen, welke door den Kerkeraad worden toegepast, zijn: eene berisping[1]); ontzegging van het gebruik des H. Avondmaals voor bepaalden of onbepaalden tijd; vervallenverklaring van de bevoegdheid tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en het aanvaarden van kerkelijke bedieningen voor bepaalden of onbepaalden tijd, ontzetting van het lidmaatschap[2]).

1) *Eene berisping*. Zie de eerste aant. bij art. 4.

2) Naar aanleiding van een voorstel van de Class. Vergadering van Amsterdam (zie aant bij art. 32*), wenschte de daarover rapporteerende commissie aan art. 45 als nieuwe al. toe te voegen: „De Kerkeraad is bevoegd het in de tweede plaats genoemde tuchtmiddel onmiddellijk provisioneel toe te passen"; daar het niet ontkend kan worden, dat ontzegging van het gebruik des Avondmaals onmiddellijk kracht van toepassing moet hebben, aangezien zulk een censuur gewoonlijk zeer kort vóór de te houden Avondmaalsviering wordt uitgesproken.

Ook werd aangevoerd, dat het voorstel alleen zou bestendigen de praktijk in de groote steden, waar men niet bij tuchtuitspraak, doch bij de censura morum, ontzegging van het Avondmaal toepast. Anderen waren echter van meening, dat door aanneming van het voorstel der rapporteerende commissie, het recht van beklaagden en hun recht van hooger beroep zou worden verkort en het voorstel inbreuk zou maken op den geest van het Regl. voor kerk. Opzicht en Tucht. Het werd met groote meerderheid verworpen, evenals, het volgend jaar, een soortgelijk voorstel weder door de Class. verg. van Amsterdam ingediend, benevens door die van Zierikzee, waarin op wijziging van de artt. 4, 45, 47 en 33 werd aangedrongen. De verwerping geschiedde op grond, dat de voorstellers in gebreke gebleven zijn om een voorbeeld te noemen, dat iemand, aan wien het Avondmaal ontzegd werd, toch aan de viering des Avondmaals heeft deel genomen; en het aan den zedelijken invloed en het beleid van den Kerkeraad overgelaten moet worden, om in zulke gevallen de rechte middelen aan te wenden, ten einde boosaardig opzet te verhoeden. De Class. verg. van Arnhem kwam in 1897 op die afwijzing terug en stelde voor aan het slot van art. 32 te lezen: „behoudens de bepalingen van artt. 45 en 48"; en aan art. 45 eene tweede alinea toetevoegen van dezen inhoud: „Zij, wien door den Kerkeraad voor bepaalden of onbepaalden tijd het gebruik van het Avondmaal is ontzegd, onderwerpen zich aan deze uitspraak, zoodra die tot hunne kennis is gebracht, onverlet hun recht om in hooger beroep te komen, en herziening of vernietiging dezer uitspraak te vragen." De rapporteerende commissie noemde de wetsverandering onnoodig, overbodig, onvoldoende en bedenkelijk en zij werd met 17 tegen 2 stemmen verworpen. Een schrijven van den Kerkeraad van Arnhem, waarin op een bepaald feit werd gewezen, leidde evenwel tot invoeging van een art. 32*. (Zie aldaar.) 1887, bl. 155, 156, 257, 258; 1888, bl. 319—322; 203—205; 1897, bl. 240—248.

Art. **46.** De bezwaren tegen godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen, van den aard als in het 2de lid van art. 39 bedoeld, worden door den Kerkeraad opgezonden aan het Classicaal Bestuur, onder hetwelk de gemeente behoort.

Dit art. is in werking getreden 15 Jan. 1901. Oorspronkelijk luidde het: „De Kerkeraad is bevoegd, de door hem aangestelde godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen, ter zake van bezwaren te hunnen laste, uit den dienst zijner gemeente te ontslaan, behoudens hooger beroep op het Classicaal Bestuur. Zijn zoodanige bezwaren van dien aard, dat zij, naar het oordeel des Kerkeraads, tot schorsing in de uitoefening van hunne betrekking of tot geheele ontzetting aanleiding kunnen geven, worden zij opgezonden aan het Classicaal Bestuur, dat daarover zelf oordeelt en uitspraak doet." Door Dr. T. CANNEGIETER werd in de Syn. Verg. van 1899 voorgesteld de eerste zinsnede te doen wegvallen en de tweede te wijzigen, als niet passende in dit Reglement. „Met deze wijziging wordt geenszins beoogd aan den Kerkeraad de bevoegdheid om godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen uit den dienst zijner gemeente te ontslaan *te ontnemen*, maar enkel om van haar *niet meer te dezer plaatse te spreken*. Immers, het daarin (nl. in de eerste zinsnede van het oude art. 46) genoemd *ontslag* . . . is eene *bestuurszaak*, van geheel anderen *aard* dan eene zaak van tucht, daar zij geen letsel teweegbrengt in den zin van het tuchtrecht, en van geheel andere *gevolgen*, daar zij in geen enkel opzicht *eenige bevoegdheid wegneemt*, *of beperkt*, *of schorst*, maar slechts een einde maakt aan eene *tusschen twee partijen gesloten verbintenis*. Hiertegen is aan de zijde van den ontslagene recht van verweer, en wel langs den weg van art. 6 van het Reglement op het godsdienstonderwijs." Wel meende men in enkele Prov. Kerkb. en in meerdere Class. Vergg. dat door deze wijziging de rechten van den Kerkeraad werden ingekort, maar de rapporteerende commissie in 1900 achtte, dat „zoowel art. 14, 9⁰ van het Syn. Regl. voor de Kerkeraden als art. 6 van het Regl. op het godsdienstonderwijs voor den Kerkeraad „het recht, om godsdienstonderwijzers in eene gemeente aan te stellen en te ontslaan" handhaven"; en de Vergadering vereenigde zich

hiermede. Met de vaststelling van deze wijziging heeft ook het tweede lid van art. 39 eene toevoeging ondergaan. Hand. 1899, bl. 84—88, 297; 1900, bl. 183—191, 199, 200.

B. Bij het Classicaal Bestuur.

ART. **47.** Het Classicaal Bestuur oordeelt over bezwaren, volgens art. 46 te zijner kennis gebracht, en over alle bezwaren tegen de personen, in art. 39, 2de lid genoemd, ook voor zoover aan hen het beheer der kerkelijke goederen en fondsen, of de administratie der pastoriegoederen, volgens de reglementen of bijzondere bepalingen mede is opgedragen [1]), behoudens de bepaling van art. 41.

Het volgt in zijn onderzoek [2]) en in zijne uitspraak de voorschriften, in het eerste hoofdstuk gegeven.

Indien bij het voorloopig onderzoek of gedurende de behandeling der zaak blijkt, dat de bezwaren tegen personen, in art. 39, 2de lid genoemd, aanleiding zouden kunnen geven tot ontzetting uit eene kerkelijke bediening, verzendt het Classicaal Bestuur al de bescheiden tot de zaak betrekkelijk, met de noodige inlichtingen, aan het Provinciaal Kerkbestuur en geeft, binnen 14 dagen na dagteekening van het hiertoe genomen besluit, daarvan kennis aan den bezwaarde [3]).

[1]) *Ook voor zoover . . is opgedragen.* Wijziging, in werking getreden 15 Jan. 1890. Zie aant. 28 bij art. 14 van het Regl. voor de Kerkeraden. Bij de beraadslaging werd opgemerkt, dat zulke reglementen en bijzondere bepalingen bedoeld worden, die het beheer der kerkelijke goederen en fondsen of van andere fondsen regelen. 1889, bl. 488.

De woorden *„of de administratie der pastoriegoederen"* zijn eene toevoeging ten gevolge van de aanneming van het Regl. op de pastoriegoederen en i. w. g. 15 Jan. 1905.

[2]) *Het volgt in zijn onderzoek*, enz. Cl. Best. zijn bevoegd, naar deze bepaling verg. met artt. 5 en 7, om, wanneer zij dit wegens de omstandigheden raadzaam achten, met voorbijgang van den Kerkeraad, zelven op ingediende bezwaren een onderzoek in te stellen. 1864, bl. 56—58, 68, 69, Bijl. A, bl. 101, 102.

[3]) *Indien — aan den bezwaarde.* Het Class. Best. van Haarlem stelde aan de Synode voor dit art. zóó te wijzigen, dat een besluit, als in deze 3e al. bedoeld wordt, door het moderamen, behoudens latere goedkeuring van het Class. Best., of anders bij wijze van schriftelijke stemming per circulaire, kon genomen worden, indien althans de tegenwoordige redactie eene zoodanige handelwijze niet reeds toeliet. Zoowel door het woord „besluit" en de bekende bepaling in artt. 9 en 10 Alg. Regl., als door artt. 18 en 19 Regl. Opz. en Tucht achtte de Syn. een zoodanige handelwijze bij de tegenwoordige redactie van het art. verboden. En tot eene wijziging wenschte zij niet over te gaan, omdat het haar bedenkelijk scheen, om in eene zaak, die tot het gebied der rechtspraak behoort, aan het moderamen de vrijheid te laten tot het nemen van een besluit, waarvan het geheele Bestuur de verantwoordelijkheid dragen moet en dat later door de meerderheid der leden wellicht wordt afgekeurd, als op eene verkeerde zienswijze gegrond en ten onrechte genomen. Ditzelfde bezwaar geldt wel niet in die mate een besluit, na schriftelijke gedachtenwisseling genomen, maar toch verdient ook ten deze de mondelinge behandeling verre de voorkeur, daar hierbij de regel van „hoor en wederhoor" tot zijn volle recht komt en de vrijheid om zijne gedachten te openbaren aanmerkelijk grooter is. 1888, bl. 318, 319.

ART. **48.** Indien een geruchtmakend bezwaar van ergerlijken aard, dat ter kennis van het Classicaal Bestuur gekomen is, gegrond wordt bevonden, kan het Bestuur reeds bij zijn voorloopig onderzoek eene provisioneele schorsing van den bezwaarde uitspreken, zonder dat hiervan hooger beroep wordt toegelaten.

Indien bij de uitspraak van een Classicaal Bestuur of van een Provinciaal Kerkbestuur schorsing voor

bepaalden of onbepaalden tijd, of ontzetting uit kerkelijke bediening wordt toegepast, en de bezwaarde van deze uitspraak in hooger beroep komt, of van de in hooger beroep bevestigde uitspraak herziening of vernietiging vraagt, blijft de provisioneele schorsing gedurende den loop der zaak van kracht.

Van zulk eene provisioneele schorsing wordt, wanneer zij een predikant geldt, dadelijk kennis gegeven aan den Kerkeraad en des noodig aan den consulent zijner gemeente en aan het Provinciaal Kerkbestuur; betreft de uitspraak een candidaat tot den H. Dienst, dan geschiedt het bericht hiervan aan de Algemeene Synodale Commissie, en voor de overige hier bedoelde personen alleen aan den Kerkeraad hunner gemeente.

Art. **49.** De tuchtmiddelen, welke door het Classicaal Bestuur worden aangewend, zijn die, welke in art. 45 worden opgenoemd; daarenboven: schorsing in de waarneming van kerkelijke bedieningen en ambten voor bepaalden of onbepaalden tijd, en wat de godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen betreft, ontzetting uit hunne betrekking.

C. Bij het Provinciaal Kerkbestuur.

Art. **50.** Bezwaren volgens art. 47 door het Classicaal Bestuur van dien aard geoordeeld, dat zij aanleiding tot ontzetting uit den kerkelijken dienst zouden kunnen geven, alsmede alle bezwaren tegen leden van Classicale Besturen en hunne secundi als zoodanig, worden door het Provinciaal Kerkbestuur, waaronder die personen behooren, onmiddellijk behandeld en daarover uitspraak gedaan, op dezelfde wijze als in het *eerste hoofdstuk* is voorgeschreven.

Art. **51.** De tuchtmiddelen, welke door het Provinciaal Kerkbestuur worden toegepast, zijn die, welke in de artt. 45 en 49 worden opgenoemd, en daarenboven: ontzetting van kerkelijke bedieningen en ambten.

D. Bij de Algemeene Synode.

Art. **52.** Bezwaren ten laste van iemand, die, volgens de bepalingen van de artt. 56 en 67 van het Algemeen Reglement, tot de Algemeene Synode of de Algemeene Synodale Commissie behoort, of van zijn secundus, als zoodanig, alsmede ten laste van een lid van een Provinciaal Kerkbestuur of zijn secundus, als zoodanig, worden onmiddellijk gebracht voor de Algemeene Synode en, met inachtneming van art. 15 van het Algemeen Reglement, behandeld en daarover uitspraak gedaan overeenkomstig de bepalingen van het eerste hoofdstuk.

Art. **53.** De tuchtmiddelen, in de artt. 45, 49 en 51 genoemd, kunnen ook worden toegepast door de Algemeene Synode.

TWEEDE AFDEELING.

In hooger beroep en herziening.

Art. **54.** Tot het onderzoek van tuchtzaken en tot het doen van eene uitspraak daarin, wordt zoo spoedig mogelijk en althans in de eerstvolgende zitting van het college overgegaan op dezelfde wijze als in het eerste hoofdstuk is voorgeschreven.

Vóór 15 Febr. 1891 stond hier: *Tot het onderzoek en de beslissing van zaken, in hooger beroep voor een kerkelijk Bestuur gebracht*, wordt, enz.

Art. **55.** Indien van eene uitspraak der Algemeene Synode, in

eersten aanleg of in hooger beroep [1]), door den bezwaarde herziening wordt gevraagd, wordt de zaak, overeenkomstig art. 15 van het Algemeen Reglement, voor de geheele Synode gebracht, die einduitspraak doet.

De aanvrage tot herziening geschiedt overeenkomstig het bepaalde in de artt. 33 en 34.

1) Over een voorstel van het Prov. Kerkb. van N. Holland, om de woorden „of in hooger beroep" te doen vervallen, zie aant. 6 bij art. 15 Alg. Regl.

DERDE AFDEELING.

Bij verzoek tot vernietiging van eene kerkelijke uitspraak.

ART. **56.** Van de uitspraak door een Classicaal Bestuur of een Provinciaal Kerkbestuur, in hooger beroep gedaan, kan, volgens de art. 15 en 70 van het Algemeen Reglement, vernietiging wegens schennis of verkeerde toepassing der reglementen [1]) worden aangevraagd bij de Algemeene Synodale Commissie [2]).

Verzoeken tot vernietiging moeten door den bezwaarde [3]), met overlegging van het door hem ontvangen afschrift der uitspraak, worden ingediend bij den secretaris der Algemeene Synodale Commissie, binnen 14 dagen na de dagteekening der hem toegezonden kennisgeving van de uitspraak in hooger beroep ten zijnen laste. Binnen vier weken na die dagteekening kan de bezwaarde, des verkiezende, de gronden, waarop zijn verzoek rust, bij eene door hem onderteekende memorie, aan den secretaris van de Algemeene Synodale Commissie inzenden, ten einde daarop door haar worde acht geslagen.

Na verloop der gezegde 14 dagen is de aanvrage niet meer ontvankelijk.

Indien de bezwaarde de hier boven vermelde vier weken laat voorbijgaan zonder memorie in te zenden, wordt door de Algemeene Synodale Commissie op de bij haar ontvangen stukken uitspraak gedaan.

Ingeval de bezwaarde later van de aanvrage tot vernietiging afziet, wordt gehandeld zoo als in art. 34, 2de lid is voorgeschreven.

1) *Schennis of verkeerde toepassing van reglementen.* In de bij dit artikel bedoelde rechtspraak wordt de feitelijke uitspraak, dat is die over het al of niet bewezene der feiten, niet onderzocht en mitsdien dat bewijs niet opnieuw aan een onderzoek onderworpen. Het onderzoek van de Syn. Comm. mag zich alleen bepalen bij de vraag: 1⁰. of in de behandeling der zaak eenig wetsartikel is geschonden, 2⁰. of op de door den rechter aangenomen en als bewezen geachte feiten, dat is alzoo op de feitelijke uitspraak, de wet door hem verkeerd is toegepast. — Dit wordt, naar wij meenen, niet steeds onderscheiden. Men doet een beroep op de Syn. Comm., wijst op dit artikel, en brengt gronden aan, die de feitelijke uitspraak raken, en daarvan wenscht men een nieuw onderzoek. Dit is onjuist: dat onderzoek zou niet alleen in strijd zijn met art. 15 Alg. Regl., maar ook met den geest en de bedoeling onzer reglementen, die slechts één hooger beroep, dat is slechts één nieuw onderzoek der zaak, behalve dat des eersten rechters, kennen. Hand. 1884. Bijl. B, bl. 142.

Wordt dit in het oog gehouden, dan is het antwoord op verschillende vragen, die voor en na over de beteekenis van dit art. gedaan zijn, gemakkelijk te geven. Is onder schennis of verkeerde toepassing van regl. ook begrepen verzuim van vormen en overschrijding van rechtsmacht? Ja, wanneer die vormen in de reglementen bepaald en die rechtsmacht daar inderdaad omschreven is. Heeft het rechtsmiddel ook betrekking op de toepassing der tuchtmiddelen? Neen; want dan zou de aanvraag tot vernietiging ontaarden in een tweede hooger beroep, dat uitdrukkelijk door art. 15 Alg. Regl. en art. 35, al. 2, van dit regl. buitengesloten is. Het kerkelijk college blijft vrij in de toepassing der tuchtmiddelen (verg. aant. 2 bij art. 4). Zijn aanvragen

tot vernietiging van uitspraken omtrent afwijking in de leer ontvankelijk? Bij zulke aanvragen zal de Syn. Comm. eenvoudig te oordeelen hebben, of de zaak langs den wettigen weg is behandeld en of het betrokken Kerkbestuur in overeenstemming met de bestaande bepalingen omtrent de leer gehandeld heeft. Hoe te handelen, wanneer bijzondere reglementen met elkander of met het Alg. Regl. strijden? Mocht zulk een strijd aanwezig zijn, dan zal de Alg. Syn. Comm. hebben te oordeelen, welk reglement door het betrokken bestuur behoorde te zijn toegepast, zoodat dit een van die gevallen is, welke in het Alg. Regl. (art. 15) door de woorden „verkeerde toepassing der reglementen" worden aangewezen. 1856, bl. 128, 129, 155.

2) *Algemeene Synodale Commissie.* Zie aant. 3 bij art. 15 Alg. Regl.

3) *Door den bezwaarde.* Kerkelijke Besturen, wier uitspraak door eene uitspraak in hooger beroep vernietigd is, kunnen niet als bezwaard aangemerkt worden en mitsdien geen cassatie aanvragen. De Syn. Comm. heeft het noodig geoordeeld, de kerkelijke Besturen hieraan uitdrukkelijk te herinneren bij circulaire in de Kerk. Cour. van 23 Mei 1863, no. 21. Handd. 1863, Bijl. B, bl. 154.

Art. 57. De Algemeene Synodale Commissie slaat bij haar oordeel over de gevraagde vernietiging niet alleen acht op de gronden, welke door den bezwaarde zijn aangevoerd, maar ook op andere, welke zij vermeent dat bestaan.

Maar ook op andere, enz. „De verplichting, aan de Alg. Syn. Comm. opgelegd bij art. 70 2º. Alg. Regl., om toe te zien, dat de regll. worden nageleefd, brengt mede, dat in geval van aanvrage tot vernietiging in zake van opzicht en tucht aan de Syn. Comm. de vrijheid gelaten worde te beoordeelen, of dit bij de beklaagde uitspraak behoorlijk heeft plaats gehad, ook dan wanneer een bezwaarde, wellicht minder met al de regll. bekend, mocht verzuimd hebben een of anderen grond tot cassatie aan te voeren." Mem. van toel. Syn. Handd. 1855, bl. 22.

Art. 58. Bij vernietiging eener *uitspraak* wordt door den secretaris der Algemeene Synodale Commissie een behoorlijk voor echt verklaard afschrift van de daartoe strekkende uitspraak, binnen 14 dagen na hare dagteekening, toegezonden: 1º. aan het Provinciaal of Classicaal Bestuur, naar hetwelk de zaak, volgens art. 15 van het Algemeen Reglement, is verwezen; 2º. aan het Provinciaal of Classicaal Bestuur, welks uitspraak vernietigd wordt; 3º. aan den bezwaarde.

Ingeval van verwerping der aanvrage tot vernietiging, wordt daarvan op gelijke wijze kennis gegeven aan den bezwaarde en aan het Bestuur, dat de uitspraak deed.

Van hare uitspraken, betreffende aanvragen tot vernietiging, doet de Algemeene Synodale Commissie jaarlijks verslag aan de Synode.

Aan het Provinciaal of Classicaal Bestuur, welks uitspraak vernietigd wordt. 't Is niet voorgeschreven, dat aan dit Bestuur ook een afschrift gezonden worde van de einduitspraak, door het Bestuur, naar 't welk de zaak was verwezen. Eene daartoe strekkende bepaling, voorgesteld door den heer Deelemann, toe te voegen aan art. 59, is door de Synode niet noodig geoordeeld, vermits, naar het oordeel der hierover rapporteerende commissie, zulk een afschrift in den regel wel zal gezonden worden door het Bestuur, dat de einduitspraak doet. 1870, bl. 8, 9, 79, 80.

Art. 59. Het Provinciaal Kerkbestuur of Classicaal Bestuur, naar hetwelk de zaak, volgens art. 15 van het Algemeen Reglement, wordt verzonden, stelt een nieuw onderzoek in en doet uitspraak, zich gedragende naar de verklaring van de Algemeene Synodale Commissie ten aanzien der schennis of verkeerde toepassing van reglementen, welke tot de vernietiging heeft geleid.

Zich gedragende naar de verklaring, enz. Deze bepaling is noodzakelijk geoordeeld, omdat bij vernietiging van een

in hooger beroep gedane uitspraak, naar art. 15 van het Alg. Regl. (zie aant. aldaar) in elk geval, niet alleen van vernietiging wegens schennis der bij de regll. voorgeschreven vormen, maar ook wegens elke andere verkeerde toepassing van regll., de zaak aan een ander college moet verzonden worden. Zie de Mem. van toel. bij het concept-regl. door de Syn. Comm. 1855, Bijl. B, bl. 23, 24. Het Bestuur, naar hetwelk de zaak wordt verwezen, mag in zijne einduitspraak *omtrent de opvatting en toepassing der kerkelijke verordeningen* — daarover alleen wordt bij de aanvragen om vernietiging gehandeld — geen ander oordeel uitspreken, dan de Syn. Comm. Zie 1856, bl. 129. Een voorstel van den heer VAN BORSSUM WAALKES om de woorden „*zich gedragende*" enz. weg te laten, waarbij gewezen werd op het z. i. onvoegzame, dat de kerkelijke Besturen in hunne rechtspraak gehouden zijn aan de uitspraak der Syn. Comm., wat niet bestaanbaar geacht moest worden met de zelfstandigheid der Besturen, noch met de in rechten te behandelen belangen, is door de Synode niet aannemelijk geacht, omdat de bepaling in verband staat met art. 15 Alg. Regl., de regelmatigheid der rechtspraak bevordert, en, alleen de *schennis* en *verkeerde toepassing* der regll. geldende, de kerkelijke Besturen onverlet laat in het onderzoek en de beoordeeling der *zaken*. 1862, bl. 289.

II.

BEHANDELING VAN KERKELIJKE GESCHILLEN.

HOOFDSTUK I.

Algemeene bepalingen.

ART. 60. De colleges, in art. 2 genoemd, en behalve deze de Algemeene Synodale Commissie, zijn belast met de kennisneming, het onderzoek en de beslechting van kerkelijke geschillen.

Zij verleenen hunne medewerking tot bijlegging en schikking in der minne, en nemen, wanneer zij daarin niet slagen, eene beslissing.

Zij verleenen hunne medewerking. Naar het beginsel van broederlijke liefde, dat bij dit regl., ook in zaken van kerkelijke geschillen, ten grondslag ligt. Verg. aantt. bij artt. 1 en 4.

De Syn. Comm. verklaart in zake eene cassatie van 24 Mei 1875 (zie K. C. 5 Juni 1875 no. 23): „Overwegende, dat de in genoemd art. 60 al. 2 voorkomende uitdrukking „medewerking" kennelijk aanduidt, dat de Besturen, geroepen om ontstane geschillen te beslechten, niet steeds verplicht zijn uit eigen beweging pogingen tot minnelijke schikking aan te wenden, zelfs dan, wanneer daarop geen het *minste* uitzicht bestaat, maar slechts om daartoe hunne medewerking te verleenen, wanneer hiertoe door partijen of éene van haar aanleiding gegeven wordt, of de Besturen zelve hiertoe een middel vinden", enz.

ART. 61. De artt. 5—10, alsmede 12—15, 16 tot het 1ste en 2de lid van art. 19 en de artt. 20, 21 (de toepassing van tuchtmiddelen uitgezonderd), 23, 24, 25, 26 en 31 zijn mede van toepassing bij de behandeling van kerkelijke geschillen [1]).

De termijnen voor hooger beroep, aanvrage tot herziening en tot vernietiging, in zaken van tucht bepaald, moeten ook door de partijen in kerkelijke geschillen in acht genomen worden.

[1]) *De artt. . . . . . 12—15, 16 tot het 1ste en 2de lid van art.* 19. Wijziging, in werking getreden 15 Febr. 1891. Vroeger luidde het: 12 tot het 1ste enz. Hiermede wordt duidelijk te verstaan gegeven, dat art. 15* niet van toepassing is op de behandeling van *geschillen.* Vgl. de aant. bij art. 15*. Hand. 1890, bl. 404, 405.

ART. 62. Memoriën, door eene partij in zaken van geschillen overgelegd, kunnen des noodig door de kerkelijke Colleges worden gesteld in handen der tegenpartij, om daarop binnen een bepaalden tijd te antwoorden.

ART. 63. Indien bij de beoordeeling van geschillen de stemmen

staken, wordt na herhaalde beraadslaging eene nieuwe stemming beproefd; indien ook daarbij de stemmen staken, wordt bij de Kerkeraden de oudste in jaren der laatst afgetreden ouderlingen, bij de overige kerkelijke Besturen de secundus van het oudste lid in diensttijd buiten het moderamen ter beslissing opgeroepen.

ART. **64.** Alle kerkelijke geschillen worden, zoowel door de verwerende als door de eischende partij, gevoerd voor eigen rekening. 1)

Van de eischende partij wordt, des noodig, borgstelling voor de kosten gevorderd.

Bij de beslissing wordt de partij, die in het ongelijk gesteld is, in al de kosten veroordeeld, tenzij om redenen, in de beslissing te vermelden, ieder der partijen voor een bepaald aandeel in de kosten mocht verwezen worden.

Kosten door een kerkelijk Bestuur gemaakt, en bij beslissing ten laste van één der geschilvoerende partijen of van beiden gebracht, worden ontvangen en verantwoord, gelijk in art. 25 bepaald is.

1) *Voor eigen rekening.* Kosten voor de behandeling van een kerkelijk geschil kunnen nimmer gebracht worden ten laste van de Algemeene kas. 1898, Bijl. A, bl. 138, 139, Hand. bl. 38.

ART. **65.** De Algemeene Synode en, onder hare machtiging de Algemeene Synodale Commissie, zijn bevoegd in het belang der kerk voor den burgerlijken rechter gedingen te voeren. De daartoe noodige kosten, alsmede die, tot welker betaling zij, bij rechterlijke uitspraak, worden veroordeeld, worden gedragen door de Kerk.

ART. **66.** Tot het voeren van gedingen voor den burgerlijken rechter kunnen de Kerkeraden, Classicale en Provinciale Besturen, alsmede de ringen, machtiging vragen van de Algemeene Synode of, deze niet vergaderd zijnde, van de Algemeene Synodale Commissie.

Deze machtiging wordt niet verleend, tenzij in die gedingen tevens het algemeen belang der Kerk is betrokken.

Alleen wanneer die machtiging verleend is, worden de kosten gedragen door de Kerk.

Tot het voeren van gedingen, enz. Dit art. luidde oorspronkelijk: „De Kerkeraden, Classicale en Prov. besturen zijn gehouden machtiging te vragen van het in rang volgend hooger bestuur tot het voeren van gedingen voor den burgerlijken rechter. — De kosten door de kerkelijke besturen, na behoorlijk verkregen machtiging, gemaakt of bij de uitspraak ten hunnen laste gebracht, worden gedragen door de Kerk. — Indien de gezegde machtiging niet verkregen is, worden de gedingen door de kerkelijke besturen voor eigen rekening gevoerd." Daar het nu inderdaad te ver ging, kosten van rechtsgedingen, gevoerd niet in het belang der Ned. Herv. Kerk in het algemeen, maar van deze of gene gemeente, ten laste van de algemeene kas te brengen, en daarenboven de beoordeeling van de noodzakelijkheid om voor den burgerlijken rechter al of niet een geding te voeren, uitsluitend over te laten aan de Classicale besturen, terwijl de beschikking over die kas naar art. 65 van het Alg. Regl. uitsluitend aan de Synode behoort (destijds nog behoudens de bevoegdheid van het Min. Dept.), is het art. in 1862 gewijzigd en aldus in werking gekomen d. 1 Maart 1863. behoudens de aanvulling van 1 Maart 1870 van de woorden „*alsmede de ringen*", achter „Provinciale Besturen." Verg. 1861. Bijl. A, bl. 68. Wat de *ringen* betreft, verg. art. 27 en 28 van het Regl. op de Vac.

Op een verzoek van een Kerkeraad om de machtiging tot het procedeeren *over de diaconalia*, werd door de Syn. besloten te berichten, dat eerst wanneer blijkt, dat de Kerkeraad in eene wettige vergadering het besluit tot het voeren

van een geding genomen en daarop de goedkeuring van het Class. Best. aangevraagd en verkregen heeft, naar art. 23 van het Regl. voor de Diaconieën, een nader verzoek van den Kerkeraad in overweging kan genomen worden. (Hand. 1887, bl. 401).

HOOFDSTUK II.

Behandeling van kerkelijke geschillen door de kerkelijke Besturen.

Art. 67. Kerkelijke geschillen tusschen de leden derzelfde gemeente, met geene kerkelijke betrekking bekleed, alsmede tusschen deze en catechiseermeesters, krankbezoekers en kerkelijke bedienden, en tusschen de genoemde personen onderling, worden gebracht voor den Kerkeraad der gemeente, waartoe zij behooren.

Art. 68. Kerkelijke geschillen [1]) in of tusschen Kerkeraden; tusschen deze en de ringen, of tusschen de ringen onderling; tusschen predikanten, emeriti, candidaten tot den heiligen dienst, alsmede de kerkelijke geschillen de diaconie-administratie en de administratie der pastoriegoederen [2]) betreffende; voorts geschillen over de benoemingen van kerkeraadsleden, cathechiseermeesters, krankbezoekers en kerkelijke bedienden; geschillen tusschen vacante gemeenten en consulenten; alle geschillen betrekkelijk vacaturen en beroepingswerk, alsmede geschillen over het verkiezingswerk in de gemeenten [3]), en eindelijk geschillen over grensscheidingen tusschen de onderscheidene gemeenten en de veranderingen hieromtrent, worden (de laatstvermelde met inachtneming van art. 43, 7⁰. van het Algemeen Reglement) gebracht voor het Classicaal Bestuur, waaronder zij te zamen behooren.

[1]) *Kerkelijke geschillen.* In dit art. wordt evenmin als elders in onze wetgeving eene bepaling gevonden, waarin met zoovele woorden gesproken wordt van aanklachten, door leden eener gemeente tegen handelingen van den Kerkeraad ingebracht. Eene uitbreiding van art. 67, ten einde deze leemte aan te vullen, voorgesteld door het Cl. Best. van Franeker, is door de Synode niet noodig geoordeeld, daar het recht van aanklacht of bezwaar uit den aard der zaak aan ieder, die zich bezwaard acht, wettig toekomt; en wat klachten betreft, rakende beroepingen en benoemingen, hierin wordt voorzien door de bepaling, dat „alle geschillen" (dus ook tusschen gemeenteleden en den Kerkeraad), betreffende vacaturen en beroepingswerk, gebracht worden voor het Class. Best., waaronder zij behooren. 1868, bl. 85—87, 126, 127. Bijl. B, bl. 59—62. Ook op een vernieuwd aanzoek heeft de Synode ten volgende jare geoordeeld, het genomen besluit te moeten handhaven. 1869, bl. 176—178, 199.

[2]) *En de administratie der pastoriegoederen.* Toevoeging ten gevolge van de aanneming van het Regl. op de pastoriegoederen, i. w. g. 15 Jan. 1905.

[3]) *Alsmede geschillen over het verkiezingswerk in de gemeenten.* Op voorstel van de Syn. Comm. (1872, bl. 167, Bijl. B, bl. 316) werd art. 68 met deze woorden aangevuld, opdat daarbij worde uit gemaakt, dat de Class. Besturen in eerster instantie beslissen in geschillen over het verkiezingswerk in de gemeenten (i. w. g. 1 Febr. 1874). — Onder verkiezingswerk is alles begrepen wat met het werk der verkiezing in verband staat, dus ook het opmaken der kiezerslijst. Ten onrechte wordt echter soms gemeend, dat elk bezwaar tegen het opmaken eener lijst van stemgerechtigden een geschil over het verkiezingswerk is. Wanneer een Kerkeraad een lijst van stemgerechtigden opgemaakt en ter inzage gelegd heeft, en door eenige stemgerechtigden, binnen den bepaalden tijd, bezwaren tegen die lijst worden ingebracht, omdat, naar zij meenen, de een of ander er ten onrechte op geplaatst is, bestaat er nog geen geschil. De Kerkeraad overweegt die bezwaren en beoordeelt ze. Keurt hij ze geldig, dan wordt de lijst dienovereenkomstig veranderd; blijft hij echter bij zijn gevoelen

en worden de stemgerechtigden van hun ongelijk niet overtuigd, dan eerst ontstaat een geschil over het verkiezingswerk, dat zij voor het Class. Bestuur brengen kunnen. Dit Bestuur neemt eene beslissing in eersten aanleg, van welke hooger beroep is bij het Prov. Kerkbestuur; en van deze, in hooger beroep genomen, beslissing kan, zoo noodig, vernietiging worden aangevraagd bij de Syn. Commissie.

ART. **69.** Kerkelijke geschillen tusschen de belanghebbenden bij 't vorig artikel opgenoemd, doch niet onder hetzelfde Classicaal ressort behoorende; voorts geschillen in en tusschen Classicale Besturen worden gebracht voor het Provinciaal Kerkbestuur, waaronder zij te zamen behooren.

ART. **70.** Geschillen in en tusschen de Provinciale Kerkbesturen en tusschen Classicale Besturen, Kerkelijke Colleges en personen, onder verschillende Provinciale Kerkelijke ressorten behoorende, worden gebracht voor de Algemeene Synode, of, wanneer deze niet vergaderd is en de zaak spoed vordert, voor de Algemeene Synodale Commissie.

Geschillen in de Algemeene Synodale Commissie en tusschen deze en de Provinciale Kerkbesturen worden behandeld uitsluitend door de Algemeene Synode.

ART. **71.** Aanvragen tot vernietiging van beslissingen in kerkelijke geschillen in hooger beroep worden op dezelfde wijze gedaan en behandeld als in de artt. 56, 58 en 59 voor zaken van tucht is voorgeschreven.

Bij de beoordeeling dezer aanvragen slaat de Algemeene Synodale Commissie uitsluitend acht op die gronden, welke door de partij, die de vernietiging vraagt, aangevoerd en bewezen worden door stukken, die gediend hebben bij het College, *van welks* uitspraak de vernietiging gevraagd wordt, of wel door die uitspraak zelve.

III.

BEHANDELING VAN BEZWAREN TEGEN BESLUITEN IN BESTUURSZAKEN.

EENIG HOOFDSTUK.

ART. **72.** Kerkelijke Besturen, ringen, lidmaten en leden der gemeente, die zich bezwaard gevoelen door eenig besluit in bestuurszaken van het kerkelijk Bestuur, waaronder zij onmiddellijk geplaatst zijn [1]), hebben het recht, zich bij het in opklimmenden rang volgend Bestuur te beklagen.

Het Moderamen van dit Bestuur oordeelt of het in het belang der zaak noodig is, dat het aangevallen besluit voorloopig van kracht blijft, dan wel tijdelijk buiten werking moet worden gesteld, en geeft daarvan, binnen acht dagen, kennis aan het betrokken Bestuur en aan den klager.

1) *Waaronder zij onmiddellijk geplaatst zijn.* Er is, volgens art. 4, al. 1 van het Regl. op de benoeming enz., geen ander Bestuur, over welks besluit de Kerkeraad in zake de vaststelling van een Plaatselijk Reglement zich kan bezwaard gevoelen of beklagen, dan het Prov. Kerkbestuur. En daar dit beklag bij het in opklimmenden rang volgend Bestuur moet worden ingediend, moet het komen bij de Synode. Aldus oordeelde de Synode, toen zij den Kerkeraad van Scharnegoutum ontvankelijk verklaarde in zijn beklag over een besluit van het Prov. Kerkb. van Friesland, om zijne goedkeuring aan het Pl. Regl. voor die gemeente te onthouden. Hand. 1899, bl. 103, 104, 108 (10), 111.

ART. **73.** De lidmaten [1]) en leden der gemeente, die meenen bezwaard te zijn door een besluit in bestuurszaken, waarvan zij afschrift bekomen hebben [2]) zenden hun beklag, met

overlegging van het afschrift, binnen veertien dagen, de kerkelijke Besturen en Ringen daarentegen binnen ééne maand na den dag van ontvangst in.

1) *De lidmaten* enz. Omdat in dit art. oorspronkelijk, wel aan *lidmaten* en *leden* der gemeente een termijn gesteld was, binnen welken zij zich over een besluit in bestuurszaken beklagen kunnen, maar dit niet ten aanzien van *kerkelijke Besturen en Ringen* geschied was, werd door den heer A. LOEFF eene wijziging voorgesteld, waarbij de termijn van tien dagen voor lidmaten en leden verlengd werd tot *veertien* en die voor kerkelijke Besturen en Ringen op *eene maand* werd gesteld. De wijziging trad in werking 15 Jan. 1905. (Hand. 1903, bl. 187—189, 193; 1904, bl. 217—222, 240).

2) *Waarvan zij afschrift bekomen hebben*. Vgl. hierbij art. 14 al. 1 Alg. Regl. Hebben lidmaten of leden der gemeente geen afschrift van een besluit in bestuurszaken bekomen, dan kunnen zij het ook niet overleggen. Meenen zij evenwel door zulk een besluit bezwaard te zijn, dan mag hun beklag, om die reden, niet ter zijde gelegd of zij zelven onontvankelijk verklaard worden; maar dient het hooger Bestuur, bij hetwelk men zich beklaagt, om de gegrondheid van het beklag te kunnen beoordeelen, een afschrift op te vragen. Anders zou een Bestuur, door geen afschrift te zenden, iemand kunnen beletten zich bij het in opklimmenden rang volgend Bestuur te beklagen.

ART. **74.** Het hooger Bestuur, bij hetwelk men zich beklaagt, neemt na behoorlijk onderzoek, een besluit in hooger beroep 1), zoo noodig met vernietiging van het besluit des lageren Bestuurs.

1) *Besluit in hooger beroep*. Deze woorden zijn 15 Jan. 1900 gekomen in plaats van „eindbesluit", tengevolge van de toevoeging der 3e en 4e al. aan art. 14 van het Alg. Regl.

ART. **75.** De kosten van het hooren van bezwaarden of getuigen worden berekend naar art. 23, 3⁰ van dit Reglement.

ART. **76.** De kosten, vallende op de behandeling van het beklag, worden in besluiten van hooger beroep en in eindbesluiten 1) gebracht ten laste van de Kerk, indien het ingediend bezwaar gegrond bevonden wordt; ten laste van den klager, indien het aangevallen besluit bevestigd wordt.

Van lidmaten en leden der gemeente wordt door den Scriba of den Secretaris vóór de behandeling der zaak gevorderd zekerheidsstelling voor de kosten of overlegging van een wettig bewijs van onvermogen.

1) *Besluiten van hooger beroep en in eindbesluiten*. Deze woorden zijn 15 Jan. 1900 gekomen in plaats van „het eindbesluit", ten gevolge van de toevoeging der 3e en 4e al. aan art. 14 van het Alg. Regl.

ART. **77.** Binnen acht dagen, na het nemen van een eindbesluit, wordt daarvan een behoorlijk gewaarmerkt afschrift gezonden aan den klager, aan het lager Bestuur en aan het in opklimmenden rang volgend Bestuur.

ART. **78.** De Artt. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 1⁰, 2⁰, 20, 21 eerste lid, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 31, 32, 34, 35, 54, 55, 56, 57, 58, 59 van dit Reglement zijn van toepassing op besluiten in hooger beroep, en in vorderingen tot vernietiging en herziening in bestuurszaken 1).

(Dit Reglement, zooals het in 1890 gewijzigd is, treedt in werking den 15den Februari 1891).

Over de artt. 72—78 zie de aant. bij art. 14 Alg. Regl.

1) Dit art. onderging eene toevoeging en eene wijziging (in werking getreden 15 Jan. 1900), ten gevolge van de toevoeging der 3e en 4e al. aan art. 14 van het Alg. Regl. De toevoeging betreft de artt. 22, 32, 34, 35, 54—59, de wijziging de woorden: „van toepassing op besluiten

in hooger beroep, en in — bestuurszaken", in plaats van: „van toepassing op eindbesluiten". Zie op art. 14 Alg. Regl. — Bij de toevoeging, welke 15 Jan. 1900 in werking trad, werd uit het art. echter weder *weggenomen* art. 63, hetwelk sedert 31 Jan. 1899, op voorstel van de Syn. Comm., ingevoegd was (1899, Bijl. B. bl. 173), „ten einde uit ons Kerkelijk Wetboek *deze* leemte weg te nemen, „dat wèl in zaken van *tucht* en *geschil* (nl. in artt. 19 en 63) de weg wordt aangewezen, die moet worden gevolgd, wanneer de stemmen staken, maar een dergelijke aanwijzing ontbreekt, wanneer in *bestuurszaken* het zelfde geval zich voordoet." Bij vergissing viel bij de uitvaardiging ook uit art. 55, dat bij de vaststelling der eindredactie wèl opgenomen was. (Men vergelijke 1899, bl. 449 met 1900, Bijl. B. bl. 206). Hand. 1897, bl. 400—402, 616, Bijl. B, bl. 260—263; 1898, bl. 355; 1899, Bijl. B, bl. 173.

Het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht is door de Synode gearresteerd 9 Aug. 1856 en in werking gekomen 1 Juli 1857. Het verving het reglement van 28 Sept. 1825 (bij HOOIJER, *Kerkelijke Wetten* enz., bl. 124—143), dat weder in de plaats gekomen is van het reglement van 1816 (HOOIJER, t. a. p. bl. 122, 123).

REGLEMENT OP DE KERKVISITATIE.

VAN DE KERKVISITATIE IN HET ALGEMEEN.

ART. **1.** De Kerkvisitatie bestaat in een onderzoek naar den stoffelijken en geestelijken toestand van de gemeenten en naar hetgeen door haar, hare predikanten, ouderlingen en diakenen gedaan wordt tot bevordering van christelijk geloof en van den bloei der Kerk.

Zij heeft ten doel het wegnemen van verkeerdheden in het eene of het andere te bewerken en wordt tevens dienstbaar gemaakt aan het verzamelen van gegevens omtrent het kerkelijk leven van de gemeenten en het samenstellen van een algemeen overzicht van den uit- en den inwendigen toestand der Nederlandsche Hervormde Kerk.

ART. **2.** De Kerkvisitatie strekt zich uit tot:

a. de boeken, bescheiden en archieven, waarvan het aanleggen, het bijhouden en bewaren aan den Kerkeraad is opgedragen;

b. de gebouwen en lokalen voor de openbare godsdienstoefening en het godsdienstonderwijs bestemd;

c. de instellingen, die onder het bestuur of beheer van den Kerkeraad staan;

d. de naleving van de kerkelijke Reglementen, voor zoover deze aan den Kerkeraad bepaalde verplichtingen opleggen of strekken tot regeling van de openbare godsdienstoefening;

e. de belijdenis [1]), de ambtsvervulling en den levenswandel van de Kerkeraadsleden;

f. hetgeen door den Kerkeraad, buiten zijn zorg voor den predikdienst en het godsdienstonderwijs, verricht wordt tot bevordering van het kerkelijk, zedelijk en godsdienstig leven der gemeente;

g. hetgeen, buiten de medewerking van den Kerkeraad, door andere leden en lidmaten in de gemeenten geschiedt, voor de bevordering van het godsdienstig en zedelijk leven der gemeenten, voor de in- en uitwendige zending en voor de instandhouding en bevordering van christelijke instellingen.

1) *De belijdenis.* Het concept van 1897 had deze woorden niet. Het bleek evenwel, dat in enkele Provinciale Kerkbesturen en vooral in onderscheidene Classicale Vergaderingen bedenking gemaakt werd tegen *het weglaten* van het onderzoek naar *de belijdenis der Kerkeraadsleden*, waarom het in 1898 door de Synode weder in het Reglement werd opgenomen. Vele bezwaren werden echter ingebracht tegen de vierde vraag in tabel D voor de kerkvisitatoren, bij de persoonlijke kerkvisitatie, luidende: „Hoedanig is het oordeel van de leden van den Kerkeraad over de ambtsvervulling en den wandel hunner medeleden?” zoodat de Synode in 1898 besloot ook deze vraag weêr in den vroegeren vorm terug te brengen: „Verlangt iemand, enz.”

In 1899 werd een voorstel van de Class. Vergg. van Alkmaar en ’s Hertogenbosch, om de vraag naar de belijdenis der Kerkeraadsleden weder uit

de artt. 2, *e* en 7, D, 3⁰. weg te nemen, als zullende aanleiding geven tot aanklachten en als op onwettige wijze in het Reglement gebracht, door de Synode afgewezen, omdat de bewering van onwettigheid ongegrond moet geacht worden, terwijl eene dergelijke bepaling in het vroegere Regl. op de kerkvisitatie ook was opgenomen, zonder een bron van aanklachten te worden.

Was van vele zijden het verlangen geuit om bij de kerkvisitatie óók een onderzoek in te stellen naar *de bediening van den Heiligen Doop* en naar de belangstelling der gemeente in deze instelling, hiertoe kon de rapporteerende commissie niet adviseeren; „ten eerste, omdat zulk een onderzoek een nieuw element zou brengen in de kerkvisitatie, daar het immers ook in het vigeerend Reglement niet wordt aangetroffen, wat wel het geval is met de belijdenis; en ten tweede, omdat reeds bij het onderzoek naar de ambtsvervulling de gelegenheid desverkiezend geopend is om bezwaren in te brengen tegen de ambtsvervulling van een predikant, van wien men meent dat hij, *schijnende* te doopen, in werkelijkheid *niet* doopt." Toch werd in art. 7, B een 2⁰. opgenomen: „de doopsbedieningen en de belangstelling der gemeente in die instelling", nadat bij de beraadslaging was opgemerkt, dat de bedoeling van het amendement alleen is eene statistische opgave te erlangen. Hand. 1898, bl. 327, 328, 333, 335, 340, 341, 343, 344; 1899, bl. 305—308.

Art. **3.** De Kerkvisitatie wordt gehouden door de Classicale Besturen in hunne ressorten volgens de nadere bepalingen van dit Reglement. Zij geschiedt persoonlijk en schriftelijk.

De persoonlijke Kerkvisitatie heeft plaats om de drie jaren en wel in alle gemeenten van alle Classen in hetzelfde jaar.

In gecombineerde gemeenten wordt zij gehouden, waar het Classicaal Bestuur, plaatselijke omstandigheden en gebruiken in acht genomen, dit het meest gewenscht acht.

De schriftelijke Kerkvisitatie wordt *gehouden*, eveneens in alle gemeenten van alle Classen, in elk der beide andere jaren.

In de Waalsche gemeenten en in gemeenten, waar het Classicaal Bestuur doet wat des Kerkeraads is, geschiedt de Kerkvisitatie elk jaar alleen schriftelijk.

VAN DE PERSOONLIJKE KERKVISITATIE.

Art. **4.** De persoonlijke Kerkvisitatie wordt gehouden vóór den 15den Mei.

De Classicale Besturen verdeelen daartoe tijdig hunne ressorten in zoovele gedeelten, als hun met het oog op het getal hunner leden, den omvang der Classis en de ligging der gemeenten het meest geschikt voorkomt en benoemen voor elk gedeelte uit hun midden twee leden en secundi als kerkvisitatoren.

Daarbij zien zij toe, dat niemand als visitator optreedt in zijn eigen gemeente.

Art. **5.** Kerkvisitatoren bepalen, in overleg met het Classicaal Bestuur, den tijd, wanneer zij het hun toegewezen gedeelte zullen bezoeken.

Zij overleggen, met elkander, wie van hen, hetzij in alle, hetzij in enkele gemeenten, voorzitter, wie scriba zal zijn.

Art. **6.** Kerkvisitatoren geven aan elken Kerkeraad, minstens 14 dagen te voren, kennis van den dag en zooveel mogelijk van het uur van hun voorgenomen bezoek, met uitnoodiging aan den praeses om alsdan een Kerkeraadsvergadering te beleggen, en de gemeente ten minste acht dagen te voren bij eene godsdienstoefening kennis te geven van de Kerkvisitatie [1]).

Voor vacante gemeenten wordt de kennisgeving gericht aan den consulent, die verplicht is in de vergadering tegenwoordig te zijn.

Al de leden van den Kerkeraad zijn verplicht de vergadering, voor de Kerkvisitatie bestemd, bij te wonen en, in geval van verhindering, daarvan met opgave van redenen tijdig en schriftelijk aan den praeses kennis te geven.

1) Deze kennisgeving aan de gemeente, in het vroegere Reglement ook voorkomende, maar in het concept van 1897 weggelaten, is, als gevolg van de consideratiën der Kerk over het ingediende ontwerp, wêer opgenomen. Hand. 1898, bl. 341, 344.

Evenwel *verzuimde* de Syn. van 1898, om nu ook in art. 7 eene bepaling op te nemen in den geest van art. 11 en de laatste alinea van art. 12 van het vorig Reglement op de kerkvisitatie. Art. 11 luidde: „De voorzitter legt den last van visitatoren open, vraagt of op den voorafgaanden Zondag de dag en het uur der door hen bepaalde komst aan de gemeente is ter kennisse gebracht, en doet onderzoek of al de leden des kerkeraads tegenwoordig zijn." En art. 12 laatste alinea: „Ten slotte onderzoeken visitatoren of er leden der gemeente zijn opgekomen, die een of ander hebben voor te dragen; trachten in den geest van art. 4, eerste lid, van het Regl. voor kerkel. opzicht en tucht enz., zoo mogelijk, bezwaren uit den weg te ruimen, en zorgen overigens, dat gehandeld worde naar art. 47 van hetzelfde Reglement, met inachtneming, zooveel noodig, van art. 42, 20." Terecht werd op het verzuim, om ook in *de Tabellen* een vraag betreffende dit punt op te nemen, gewezen door het Class. Bestuur van Breda en de over zijne opmerking rapporteerende commissie. (Hand. 1900 bl. 176, in de zitting van 3 Augustus). Een voorstel tot verandering werd niet gedaan; het ligt in den aard der zaak, dat kerkvisitatoren zich zullen vergewissen, of aan het in art. 6 voorgeschrevene gevolg is gegeven.

Art. 7. Kerkvisitatoren, ter vergadering verschenen, stellen een onderzoek in:

A. naar de uitwendige belangen van de gemeenten en wel naar:

10. het zielental der kerkelijke gemeente;

20. het archief van den Kerkeraad, de plaats waar het bewaard wordt, en den index daarvan;

30. de verzameling van de kerkelijke Reglementen en van de ingekomen stukken en den index van beide;

40. de in dubbel gehouden doop-, trouw- en lidmatenboeken;

50. de boeken der Diaconie-administratie; hare effecten, bewijzen van inschrijving op het Grootboek, eigendomsbewijzen en schuldbekentenissen onder verband van hypotheek, het cijfer der inkomsten en uitgaven aangewezen door de laatst afgesloten Diaconierekening; de legaten, erfstellingen en schenkingen van *f* 100.— en daarboven, welke in het vorige jaar aan de Diaconie vermaakt zijn, en het gebruik dat gemaakt is van de bevoegdheid, verleend bij art. 22 en art. 30 van het Reglement voor de Diaconieën;

60. de liggers van het predikantstraktement, van de kosterijgoederen en inkomsten 1) en van de diaconiegoederen en fondsen, alsmede den inventaris van de pastoriegoederen 2);

70. het notulenboek van de kerkeraadsvergaderingen;

80. de boeken van de kerkelijke administratie en de liggers van de kerkelijke goederen en fondsen, wanneer het beheer daarvan geheel of ten deele bij den Kerkeraad berust;

90. het oordeel van den Kerkeraad aangaande den toestand van de kerkgebouwen en van de lokalen voor het godsdienstonderwijs bestemd;

100. de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen en van die, waarover aan Kerkeraad of Diaconie het beheer is toevertrouwd;

110. den toestand der Diaconie-

huizen en van alle andere inrichtingen, die onder het beheer van den Kerkeraad of van de Diaconie staan.

B. naar de inwendige belangen der gemeenten en wel naar:

1⁰. de godsdienstoefeningen en de opkomst van de gemeente, ook bepaald op de tweede feestdagen, den Nieuwjaarsdag, Goeden Vrijdag, Hemelvaartsdag, den gedenkdag der Kerkhervorming;

2⁰. de doopsbedieningen en de belangstelling der gemeente in die instelling [3]);

3⁰. de avondmaalsvieringen en de deelneming der lidmaten;

4⁰. de kerkelijke huwelijksinzegening;

5⁰. het huis- en krankenbezoek;

6⁰. de waarneming van den dienst gedurende vacature door den Ring volgens de daarop bestaande bepalingen;

7⁰. de overgangen in het laatstverloopen burgerlijk jaar van de Hervormde Kerk tot andere Kerkgenootschappen en van deze tot de Hervormde Kerk [4]);

8⁰. de christelijke werkzaamheden in de gemeente, die niet rechtstreeks uitgaan van den Kerkeraad.

C. naar het godsdienstonderwijs en wel naar:

1⁰. den tijd, gedurende welken het jaarlijks gegeven wordt;

2⁰. het aantal godsdienstonderwijzers die daarmede, nevens de predikanten, door den Kerkeraad belast zijn;

3⁰. het aantal leerlingen;

4⁰. het aantal van hen, die in het jongst verloopen burgerlijk jaar tot lidmaat aangenomen zijn.

D. naar den Kerkeraad en het kiescollege en wel naar:

1⁰. de wijze waarop de benoeming *van ouderlingen* en diakenen en de beroeping van predikanten bij de gemeente geschiedt;

2⁰. de behoorlijke samenstelling van den Kerkeraad en de regelmatige aftreding en benoeming van zijne leden, zoomede, wanneer er een kiescollege bestaat, de regelmatige aftreding en verkiezing der gemachtigden;

3⁰. het oordeel van de leden van den Kerkeraad over de belijdenis [5]), de ambtsvervulling en den levenswandel hunner medeleden.

1) *Kosterijgoederen en inkomsten.* In een belangrijk arrest van het gerechtshof te Leeuwarden van den 29 Juni 1885 (Weekblad van het recht 27 Aug. 1885) over den oorsprong, den aard van een eigendom en de bestemming der kosterij of schoolgoederen in Friesland is aangenomen, dat kerkvoogden of kerspellieden geene bevoegdheid hadden om op eigen gezag de bestemming dezer goederen definitief te veranderen of de beneficien promiscue te gebruiken, en dat de kerkvoogden in daden, die het gewoon beheer te boven gingen, gelijk stonden met de voogden van minderjarigen en gelijk deze tot vervreemding of bezwaring het *placet* van de hoven van Friesland behoefden. Zie verder Mr. VAN OPPEN, Pasicrisie (Kerkelijk recht), bl. 27 en 28, nos. 25 en 26.

2) *Alsmede — pastoriegoederen.* Toevoeging ten gevolge van de aanneming van het Regl. op de pastoriegoederen, i. w. g. 15 Jan. 1905.

3) *De doopsbedieningen.* Zie het slot van de aant. bij art. 2.

4) *De overgangen.* De Syn. Comm. heeft bij circulaire van 16 Oct. 1841 de Kerkeraden en Classicale Besturen aangeschreven, om nauwlettend kennis te nemen van de overgangen, vooral tot de Roomsche Kerk en omgekeerd; terwijl de Synode van 1842 bij circulaire van 22 Juli dezelfde zaak, en in het bijzonder de oprichting van *Commissiën van toezicht op de overgangen* en hetgeen daartoe betrekking heeft, aanbevelende, daarbij opzettelijk nog eens de aandacht gevestigd heeft op het gevaar van *gemengde huwelijken*, op de noodzakelijkheid van het naleven der verordeningen op de godsdienstoefeningen en het gods-

dienstonderwijs der krijgslieden en op de verplichting der diaconieën om te zorgen, dat *gealimenteerden* geen prooi worden van proselietenmakerij. — Uit het rapport over de Verslagen der schriftelijke kerkvisitatie en uit het daarover verhandelde in de zitting van 11 Aug. 1899, bleek, dat het de bedoeling der Synode is, dat *de namen* der Kerkgenootschappen *naar* en *uit welke* overgangen hebben plaats gehad, uitdrukkelijk vermeld zullen worden. Hand. 1899, bl. 247, 248.

5) *De belijdenis..* Zie de aant. bij art. 2.

ART. **8.** Kerkvisitatoren plaatsen hun visum op zulke boeken en bescheiden als daarvoor vatbaar zijn, wanneer zij die in orde bevonden hebben.

Wanneer zij een of ander, in het voorgaand artikel vermeld onder A. 2⁰ tot 8⁰, 10⁰ en 11⁰, niet in orde bevinden en dit voor spoedige herstelling vatbaar achten, stellen zij den Kerkeraad, namens het Classicaal Bestuur, een termijn van ten hoogste drie maanden om daarin verbetering te brengen.

Zij bepalen tevens, of zij persoonlijk een hervisitatie zullen houden, dan wel of de stukken ter overtuiging aan het Classicaal Bestuur zullen opgezonden worden.

Is een of ander binnen den gestelden termijn niet behoorlijk hersteld, dan neemt het Classicaal Bestuur maatregelen, die dit het meest doeltreffend acht.

Wordt daartoe eene vernieuwde persoonlijke visitatie noodig geacht, dan geschiedt deze op kosten van de gemeente 1).

1) *Op kosten van de gemeente.* Zóó luidde ook het concept van 1897, waartegen in enkele Prov. Kerkb. en Class. Vergg. bezwaar gemaakt werd, zoodat de Comm. van rapport in 1898 voorstelde te lezen: „dan komen de kosten daarvan ten laste der Algemeene Kas, voorzooverre die niet kunnen worden gebracht ten laste van de betrokken gemeente", welke lezing echter door de Synode verworpen werd. Hand. 1898, bl. 328, 330, 334, 336, 342, 344.

ART. **9.** Ten aanzien van zulke gebreken, die niet voor spoedig herstel vatbaar zijn, en van andere bevindingen, die het gemeentebelang raken, dienen kerkvisitatoren den Kerkeraad van voorlichting en raad en wenden zij hun invloed aan om tot den gewenschten toestand te geraken.

Wordt daarvoor geldelijke opoffering van de gemeente vereischt, dan stelt het Classicaal Bestuur, op voordracht van kerkvisitatoren, zich daartoe in betrekking met het beheerscollege van de gemeenie.

ART. **10.** Kerkvisitatoren doen van hunne bevindingen aanteekening op tabellen, die zij aanstonds opzenden aan den Scriba van het Classicaal Bestuur.

De Scriba of een of meer daartoe door het Bestuur aan te wijzen leden verzamelen deze bevindingen op Classicale Tabellen, welke vóór of uiterlijk op 1 Juni aan den Secretaris van het Provinciaal Kerkbestuur toegezonden worden.

Deze of een of meer door het Kerkbestuur aan te wijzen leden verzamelen de gegevens der Classicale Besturen op Provinciale Tabellen, welke vóór of uiterlijk op 1 Juli aan de Algemeene Synode toegezonden worden.

De Synode maakt uit de verslagen der Provinciale Kerkbesturen een Algemeen Verslag op aangaande den toestand van de Kerk.

Elk Bestuur ontvangt zijne tabellen, nadat daarvan gebruik gemaakt is, ter bewaring in zijn archief terug. Na twee jaren mogen zij vernietigd worden.

De tabellen, in dit artikel ge-

noemd, worden ingericht volgens bij dit Reglement gevoegde modellen [1]).

1) *Tabellen.* Wijzigingen in de Tabellen, hetzij deze redactie-wijzigingen betreffen, of moeten dienen tot nauwkeuriger en doelmatiger omschrijving van het in het Reglement bepaalde, alsmede alzoodanige vragen, als uit eenige nieuwe bepaling in het Reglement voortvloeien, behoeven niet meer aan het oordeel der Kerk onderworpen te worden. Zij kunnen bij *besluit der Synode* worden ingevoerd. Hand. 1889, bl. 352—355.

ART. **11.** Omtrent den uitslag van het verrichte tot de herstelling van ontdekte leemten en gebreken, zoo binnen den in art. 8 gestelden termijn van drie maanden, als ook nog daarna, geven de Classicale Besturen spoedig kennis aan het Provinciaal Kerkbestuur.

De Secretaris van het Kerkbestuur zendt daarvan verslag in bij de najaarsvergadering van de Algemeene Synodale Commissie.

Deze verzamelt de desbetreffende berichten in een Algemeen Verslag, dat zij overbrengt bij de Algemeene Synode.

De Synode, tot ervaring gekomen, dat met herstelling van ontdekte gebreken ergerlijk verzuim gepleegd wordt, of dat zich andere toestanden hebben voorgedaan, die dringend voorziening eischen, vestigt daarop de aandacht van de daarbij betrokken Kerkeraden, onder opwekking om de zaak ter hand te nemen en aanwijzing, hoe daarin te handelen.

VAN DE SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

ART. **12.** In elk van de beide jaren, volgende op de persoonlijke Kerkvisitatie, wordt de visitatie schriftelijk gehouden door middel van Tabellen [1]), welke door de Kerkeraden ingevuld worden.

Deze Tabellen worden vóór den 15den Januari door de Classicale Besturen toegezonden aan de Kerkeraden van hun ressort.

1) *Tabellen.* Zie de aant. bij art. 10.

ART. **13.** Op de Tabellen worden opgaven gevraagd omtrent het zielental van de kerkelijke gemeente en verder:

A. Omtrent het godsdienstonderwijs en wel aangaande:

1⁰. den tijd, gedurende welken het jaarlijks gegeven wordt;

2⁰. het aantal godsdienstonderwijzers, die daarmede nevens de predikanten door den Kerkeraad belast zijn;

3⁰. het aantal leerlingen;

4⁰. hetgeen in het bijzonder op dit gebied verricht wordt in de scholen, de gestichten, de verbeterhuizen en de gevangenissen, de koloniën, op de schepen en voor de militairen;

5⁰. het aantal van hen, die in het jongst verloopen burgerlijk jaar tot lidmaat aangenomen zijn;

6⁰. de overgangen in het laatst verloopen burgerlijk jaar van de Hervormde Kerk tot andere Kerkgenootschappen en van deze naar de Hervormde Kerk [1]).

B. De diaconie-administratie en wel:

1⁰. het cijfer van de inkomsten en uitgaven, aangewezen door de laatst afgesloten Diaconie-rekening;

2⁰. de legaten, erfstellingen en schenkingen van *f* 100.— en daarboven, welke aan de Diaconie vermaakt of geschonken zijn in het vorige jaar;

3⁰. het gebruik, dat gemaakt is van de bevoegdheid verleend bij art. 22 en art. 30 van het Reglement voor de Diaconieën.

C. De inwendige belangen van de gemeente en wel:

1°. de inachtneming en viering van den Zondag;

2°. de openbare zedelijkheid;

3°. hetgeen door de Diaconie gedaan wordt, buiten de gewone bedeeling, voor armenzorg, weezenverpleging en schoolonderwijs;

4°. hetgeen door den Kerkeraad, buiten de gewone prediking en het godsdienstonderwijs, gedaan wordt tot opwekking en bevordering van het kerkelijk, zedelijk en godsdienstig leven;

5°. hetgeen de Kerkeraad heeft mede te deelen aangaande den toestand, het onderhoud en de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen, en van alle andere, waarvan het beheer berust bij den Kerkeraad of de Diaconie;

6°. hetgeen de Kerkeraad heeft mede te deelen, aangaande de werking in de practijk van bepalingen der kerkelijke Reglementen, waarvan hij rechtstreeks ervaring heeft;

7°. de christelijke werkzaamheden in de gemeente, die niet rechtstreeks van den Kerkeraad uitgaan.

1) *De overgangen.* Zie aant. 3 bij art. 7, B, 7°.

Art. **14.** De Tabellen worden ingevuld en in gemeenten met één predikant door alle leden der vergadering, in de overige door den praeses, den scriba, twee ouderlingen en twee diakenen onderteekend.

Zij worden vóór den 15den April teruggezonden aan den Scriba van het Classicaal Bestuur.

De Scriba of een of meer daartoe door het Classicaal Bestuur aan te wijzen leden verzamelen de opgaven van de Kerkeraden op de Classicale Tabellen, welke in de Mei-vergadering van het Bestuur na goedkeuring vastgesteld en terstond aan den Secretaris van het Provinciaal Kerkbestuur toegezonden worden.

De Secretaris of een of meer daartoe door het Kerkbestuur aan te wijzen leden verzamelen de gegevens der Classicale Tabellen op Provinciale Tabellen, die vóór 1 Juli aan de Algemeene Synode opgezonden worden.

De Synode handelt daarmede volgens het bepaalde in art. 10 al. 4.

De Kerkeraden van de Waalsche gemeenten zenden de Tabellen op aan de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken, die daarmede handelt, zooals de Provinciale Kerkbesturen doen met de Classicale Tabellen.

Elk Bestuur ontvangt zijne Tabellen, nadat daarvan gebruik gemaakt is, terug ter bewaring in zijn archief. Na twee jaren mogen zij vernietigd worden.

De Tabellen, in dit artikel genoemd, worden ingericht volgens bij dit Reglement gevoegde modellen.

Art. **15.** De Synode, in de Verslagen der Provinciale Kerkbesturen aanleiding vindende tot opmerkingen van bijzonderen en belangrijken aard, deelt deze mede aan het daarbij betrokken Provinciaal Kerkbestuur.

VAN DE KOSTEN.

Art. **16.** De kosten van de gewone Kerkvisitatie en van die, welke noodig geworden zijn bij toepassing van art. 8 al. 2 van dit Reglement, worden gedragen door de Algemeene Kas.

Voor zooverre de persoonlijke Kerkvisitatie betreft, worden de reiskosten der visitatoren berekend naar het tarief hoogste klasse der openbare middelen van vervoer, waarvan zij zooveel immer mogelijk hebben gebruik te maken, en naar den werkelijk kostenden prijs der bijzondere vervoermiddelen, die zij voor hun doel behoeven.

Voor hunne verblijfkosten ontvangen zij, elk, eene vergoeding van *f* 3.50 per dag en *f* 2.50 per nacht.

De Classicale Besturen doen opgave van deze kosten aan de Synodale Commissie op declaratiën, waar van zij het model vaststelt.[1] De tijd en de wijze van betaling worden mede door haar bepaald.

[1]) *Model-declaratie* van kosten voor de persoonlijke kerkvisitatie, zie Hand. 1900, Bijl. B. bl. 271.

ART. **17.** Voor een buitengewone Kerkvisitatie wordt geene schadeloosstelling verleend, tenzij door een schriftelijke verklaring van het Provinciaal Kerkbestuur van het ressort en, waar het de Waalsche Commissie geldt, van de Algemeene Synode of Synodale Commissie hare noodzakelijkheid zal zijn erkend.

OVERGANGSBEPALINGEN.

ART. **18.** Dit Reglement treedt in werking den 31 Januari 1899 ter vervanging van het Reglement op de Kerkvisitatie van 1 Juli 1859.

In bovenvermeld jaar heeft in alle gemeenten van alle Classen de Kerkvisitatie schriftelijk plaats.

In het daarop volgende geschiedt zij in alle gemeenten van alle Classen persoonlijk.

Van dat jaar af wordt de bepaling van dit Reglement in acht genomen, volgens welke de Kerkvisitatie in twee achtereenvolgende jaren schriftelijk en om de drie jaren persoonlijk gehouden wordt.

TABELLEN VOOR DE PERSOONLIJKE KERKVISITATIE.

Tabel **A** *voor de Kerkvisitatoren.*

Gemeente . . . .

1. Zielental.

2. Toestand van het archief, de bewaarplaats er van en den index daarop.[1])

3. Is de verzameling van de Reglementen en de ingekomen stukken en de index daarop in orde?[1])

4. Zijn de dubbele doop-, trouw- en lidmatenboeken in orde?

5*a*. Is de boekhouding der Diaconie in orde?

5*b*. Zijn de effecten, bewijzen van inschrijving, eigendomsbewijzen en schuldbekentenissen onder verband van hypotheek voorhanden?

5*c*. De laatst afgesloten rekening der diaconie wijst aan een som voor inkomsten . . . en uitgaven . . .

5*d*. Legaten, erfstellingen, schenkingen van *f* 100 en daarboven in het afgeloopen jaar aan de diaconie vermaakt of geschonken.

5*e*. Is er gebruik gemaakt, en zoo ja welk, van de bevoegdheid verleend in het Reglement voor de Diaconieën bij art. 22 en 30?

6. Toestand van de Diaconiehuizen en alle andere stichtingen onder het beheer van den Kerkeraad en de Diaconie.

7. Zijn de liggers voorhanden en in orde: van het predikantstraktement? van de kosterij-goederen en inkomsten? van de diaconiegoederen en fondsen? alsmede de inventaris der pastoriegoederen?[2])

8. Is het notulenboek van de kerkeraadsvergaderingen in orde?

9. Indien het beheer der kerkelijke goederen bij den Kerkeraad

---

[1]) Ten aanzien van vraag 2 en 3 van tabel A werd in de zitting der Synode van 7 Aug. 1900 de opmerking gemaakt, dat eene verdeeling in *oud* en *nieuw archief*, met het jaar 1816 als scheiding, duidelijker zijn zou dan de vermelding van *archief* en *verzameling van de Reglementen en de ingekomen stukken*. Hand. 1900, bl. 295, 260.

[2]) *Alsmede-pastoriegoederen?* Toevoeging i. w. g. 15 Jan. 1905.

berust, zijn de boeken der administratie en de liggers der kerkelijke goederen en fondsen in orde?

10. Hoedanig is het oordeel van den Kerkeraad over den toestand, het onderhoud en de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen en van die waarover aan Kerkeraad of Diaconie het beheer is toevertrouwd?

11. Hebben Kerkvisitatoren toepassing gemaakt van de bepaling der 2e alinea van art. 8 van het Reglement op de Kerkvisitatie? Zoo ja en om welke reden?

Tabel A voor de Classicale Besturen ter opzending aan de Provinciale Kerkbesturen.

1. Hoe groot is het zielental in de Classis?

2. Waar was het archief, de bewaarplaats daarvan, de index daarop niet in orde en wat ontbrak daaraan?

3. Waar en in welk opzicht was de verzameling van de Reglementen, van de ingekomen stukken en de index daarop niet in orde?

4. Waar en in welk opzicht waren de dubbele doop-, trouw- en lidmatenboeken niet in orde?

5*a*. Waar en in welk opzicht was de boekhouding der Diaconie niet in orde?

5*b*. Waar en in welk opzicht waren de effecten, bewijzen van inschrijving, eigendomsbewijzen en schuldbekentenissen onder verband van hypotheek der Diaconie niet of niet voltallig aanwezig?

5*c*. Hoe groot is in de gemeenten der Classis het totaalcijfer van de laatst afgesloten Diaconie-rekeningen wat betreft:
de inkomsten?
de uitgaven?

5*d*. Hoe groot is het totaal-bedrag der legaten, erfstellingen of schenkingen van *f* 100 en daarboven, in het laatst afgeloopen jaar aan de Diaconieën vermaakt of geschonken?

5*e*. In hoeveel gemeenten en tot welk totaal-bedrag is gebruik gemaakt van de bevoegdheid verleend in het Reglement voor de Diaconieën:
bij art. 22?
bij art. 30?

6. Waar waren niet voorhanden of niet in orde de liggers:
a. van het predikantstraktement en de inventaris van de pastoriegoederen? 1)
b. van de kosterij-goederen en inkomsten?
c. van de diaconiegoederen en fondsen?

7. Waar en in welk opzicht waren de notulenboeken der Kerkeraadsvergaderingen niet in orde?

8. Waar en in welk opzicht waren in gemeenten, waar het beheer der kerkelijke goederen bij den Kerkeraad berust, de boeken der administratie en de liggers der kerkelijke goederen en fondsen niet in orde?

9. Waar en in welk opzicht was het oordeel van den Kerkeraad over den toestand, het onderhoud en de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen en van die waarover aan Kerkeraad of Diaconie het beheer is toevertrouwd, ongunstig?

10. Waar en in welk opzicht is de bepaling der 2e alinea van art. 8 van het Reglement op de Kerkvisitatie toegepast?

11. Waar en in welk opzicht liet de toestand der Diaconiehuizen en van alle andere stichtingen onder het beheer van den Kerkeraad of van de Diaconie te wenschen over?

---

1) *En de inventaris van de pastoriegoederen?* Toevoeging i. w. g. 15 Jan. 1905.

Tabel A voor de Provinciale Kerkbesturen ter opzending aan de Algemeene Synode.

1. Hoe groot is het zielental in de Provincie?

2. In hoevele gemeenten was het archief, de bewaarplaats daarvan en de index niet in orde, en wat ontbrak daaraan?

3. In hoevele gemeenten en in welk opzicht waren de verzameling van de Reglementen, van de ingekomen stukken en de index daarop niet in orde?

4. In hoevele gemeenten en in welk opzicht waren de dubbele doop-, trouw- en lidmaten-boeken niet in orde?

5*a*. In hoevele gemeenten en in welk opzicht was de boekhouding der Diaconie niet in orde?

5*b*. In hoevele gemeenten en in welk opzicht waren de effecten, bewijzen van inschrijving, eigendomsbewijzen en schuldbekentenissen onder verband van hypotheek der Diaconie niet of niet voltallig aanwezig?

5*c*. Hoe groot is in de gemeenten der Provincie het totaalbedrag der laatst afgesloten Diaconie-rekeningen wat betreft:

a. de inkomsten?

b. de uitgaven?

5*d*. Hoe groot is het totaal-bedrag der legaten, erfstellingen en schenkingen van *f* 100 en daarboven, in de Provincie in het laatst verloopen jaar aan de Diaconieën vermaakt of geschonken?

5*e*. In hoevele gemeenten en tot welk totaal-bedrag is gebruik gemaakt van de bevoegdheid verleend in het Reglement voor de Diaconieën:

bij art. 22?

bij art. 30?

6. *In* hoevele gemeenten waren niet voorhanden of niet in orde de liggers:

a. van het predikantstraktement en de inventaris van de pastoriegoederen? 1)

b. van de kosterij-goederen en inkomsten?

c. van de diaconie-goederen en fondsen?

7. In hoevele gemeenten en in hoeverre waren de notulenboeken van de Kerkeraadsvergaderingen niet in orde?

8. In hoevele gemeenten, waar het beheer der kerkelijke goederen bij den Kerkeraad berust, en in welk opzicht waren de boeken der administratie en de liggers der kerkelijke goederen en fondsen niet in orde?

9. In hoevele gemeenten en in welk opzicht was het oordeel van den Kerkeraad over den toestand, het onderhoud en de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen en van die waarover aan Kerkeraad of Diaconie het beheer is toevertrouwd, ongunstig?

10. In hoevele gemeenten en in welk opzicht, is de bepaling der 2e alinea van art. 8 van het Reglement op de Kerkvisitatie toegepast?

11. Waar en in welk opzicht liet de toestand der Diaconiehuizen en van alle andere stichtingen onder het beheer van den Kerkeraad of van de Diaconie te wenschen over?

Tabel **A** *voor de Algemeene Synode.*

1. Hoe groot is het zielental van de gezamenlijke gemeenten?

2. In hoevele gemeenten was het archief, de bewaarplaats daarvan en de index daarop niet in orde, en wat ontbrak daaraan in hoofdzaak?

---

1) *En de inventaris van de pastoriegoederen?* Toevoeging i. w. g. 15 Jan. 1905.

3. In hoevele gemeenten en in welk opzicht hoofdzakelijk waren de verzameling van de Reglementen, van de ingekomen stukken en de index daarop niet in orde?

4. In hoevele gemeenten en in welk opzicht hoofdzakelijk waren de dubbele doop-, trouw- en lidmatenboeken niet in orde?

5*a*. In hoevele gemeenten en in welk opzicht hoofdzakelijk was de boekhouding der Diaconie niet in orde?

5*b*. In hoevele gemeenten en in welk opzicht hoofdzakelijk waren de effecten, bewijzen van inschrijving, eigendomsbewijzen, en schuldbekentenissen onder verband van hypotheek niet of niet voltallig aanwezig?

5*c*. Hoe groot is het totaal bedrag van alle laatstafgesloten Diaconierekeningen wat betreft:

a. de inkomsten?

b. de uitgaven?

5*d*. Hoe groot is het totaal-bedrag der legaten, erfstellingen, of schenkingen van *f* 100 en daarboven, in het afgeloopen jaar aan de Diaconieën vermaakt of geschonken?

5*e*. In hoevele gemeenten en tot welk totaal bedrag is gebruik gemaakt van de bevoegdheid verleend in het Reglement voor de Diaconieën.

Bij art. 22?

Bij art. 30?

6. In hoevele gemeenten waren niet voorhanden of niet in orde de liggers:

a. Van het predikantstraktement en de inventaris van de pastoriegoederen? 1)

b. Van de kosterij-goederen en inkomsten?

c. Van de diaconie-goederen en fondsen?

1) *En de inventaris van de pastoriegoederen?* Toevoeging i. w. g. 15 Jan. 1905.

7. In hoevele gemeenten en in hoeverre hoofdzakelijk waren de notulenboeken van de kerkeraadsvergaderingen niet in orde?

8. In hoevele gemeenten, waar het beheer der kerkelijke goederen bij den Kerkeraad berust, en in welk opzicht hoofdzakelijk waren de boeken der administratie en de liggers der kerkelijke goederen en fondsen niet in orde?

9. In hoevele gemeenten en in welk opzicht hoofdzakelijk was het oordeel over den toestand, het onderhoud en de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen en van die, waarover aan Kerkeraad of Diaconie het beheer is toevertrouwd, ongunstig?

10. In hoevele gemeenten en in welk opzicht hoofdzakelijk is de bepaling der 2de alinea van art. 8 van het Reglement op de Kerkvisitatie toegepast?

11. Welke is in het algemeen de bevinding geweest aangaande den toestand der Diaconiehuizen en van alle andere stichtingen onder het beheer van den Kerkeraad of van de Diaconie?

Tabel **B** *voor de Kerkvisitatoren.*

Gemeente . . . .

1. Welke godsdienstoefeningen (morgen-, middag-, avond-, weekbeurten) worden in de gemeente gehouden?

2. Heeft de Kerkeraad iets op te merken over het kerkbezoek, ook op de tweede feestdagen, den Nieuwjaarsdag, Goeden Vrijdag, Hemelvaartsdag, den gedenkdag der Hervorming?

3. Hoevelen zijn er in het jongstverloopen jaar gedoopt?

4. Hoeveel malen wordt het Avondmaal bediend?

5. Heeft de Kerkeraad iets op te merken aangaande de deelneming daaraan?

6. Worden de huwelijken doorgaans kerkelijk ingezegend?

7. Wordt het huis- en krankenbezoek goed behartigd?

8. Wordt tijdens vacature behoorlijk in den dienst voorzien? Indien niet, in welk opzicht?

9. Hoevele overgangen[1]) hadden in het laatst verloopen jaar plaats van de Nederlandsche Hervormde Kerk naar andere Kerkgenootschappen? Van andere Kerkgenootschappen naar de Nederlandsche Hervormde Kerk?

10. Wat is op te merken aangaande de christelijke werkzaamheden in de gemeente, die niet rechtstreeks uitgaan van den Kerkeraad?

[1]) *Overgangen.* Verg. aant. 3 bij art. 7, B, 7°.

Tabel B voor de Classicale Besturen ter opzending aan de Provinciale Kerkbesturen.

1. In hoevele gemeenten der Classis wordt des Zondags slechts eenmaal godsdienstoefening gehouden?
In hoevele tweemalen?
In hoevele meer dan tweemalen?
In hoevele worden weekbeurten gehouden?

2. In welke gemeenten heeft de Kerkeraad opmerkingen gemaakt omtrent het kerkbezoek, ook op de kerkelijke feest- en gedenkdagen en waarin bestonden die opmerkingen?

3. Hoevelen zijn er in de gezamenlijke gemeenten gedoopt?

4. In hoevele gemeenten wordt het Avondmaal bediend:
eenmaal 's jaars?
tweemalen 's jaars?
driemalen 's jaars?
vier- of meermalen 's jaars?

5. In welke gemeenten heeft de Kerkeraad opmerkingen gemaakt omtrent de deelneming daaraan, en welke waren die opmerkingen?

6. Worden de huwelijken doorgaans kerkelijk ingezegend?

7. Wordt het huis- en krankenbezoek doorgaans trouw behartigd?

8. Waar en in welk opzicht wordt tijdens vacature de dienst niet behoorlijk waargenomen?

9. Hoevele overgangen hadden in het laatst verloopen jaar in de Classis plaats:
a. Van de Nederlandsche Hervormde Kerk naar andere Kerkgenootschappen?
b. Van andere Kerkgenootschappen naar de Nederlandsche Hervormde Kerk?

10. Wat is op te merken aangaande de christelijke werkzaamheden in de gemeenten, die niet rechtstreeks uitgaan van den Kerkeraad?

Tabel B voor de Provinciale Kerkbesturen ter opzending aan de Algemeene Synode.

Als de vorige Tabel, met verandering van *Classis* in *Provincie.*

Tabel B voor de Algemeene Synode.

1. In hoevele gemeenten wordt des Zondags slechts eenmaal godsdienstoefening gehouden?
In hoevele tweemalen?
In hoevele meer dan tweemalen?
In hoevele worden weekbeurten gehouden?

2. In welke gemeenten heeft de Kerkeraad opmerkingen gemaakt omtrent het kerkbezoek, ook op de kerkelijke feest- en gedenkdagen, en welke waren die opmerkingen?

3. Hoevelen zijn er in de gezamenlijke provinciën gedoopt?

4. In hoevele gemeenten wordt het Avondmaal bediend:
eenmaal 's jaars?
tweemalen 's jaars?
driemalen 's jaars?
vier- of meermalen 's jaars?

5. In welke gemeenten heeft de Kerkeraad opmerkingen gemaakt omtrent de deelneming daaraan, en welke waren die opmerkingen?

6. Welken indruk geven de berichten omtrent het al dan niet plaats hebben van de kerkelijke inzegening der huwelijken?

7. Welken indruk geven de berichten omtrent de behartiging van het huis- en krankenbezoek?

8. Welken indruk geven de berichten omtrent het niet behoorlijk waarnemen van den dienst tijdens vacaturen?

9. Hoevele overgangen hadden in het laatst verloopen jaar in het geheel plaats:

a. Van de Nederlandsche Hervormde Kerk naar andere Kerkgenootschappen?

b. Van andere Kerkgenootschappen naar de Nederlandsche Hervormde Kerk?

10. Wat is op te merken aangaande de christelijke werkzaamheden in de gemeenten, die niet rechtstreeks uitgaan van den Kerkeraad?

Tabel **C** *voor de Kerkvisitatoren.*
Gemeente . . . . .

1. Wordt het Godsdienstonderwijs verstrekt gedurende het geheele jaar of slechts gedurende eenige en zoo ja, hoevele kwartalen [1])?

[1]) Om een zuiverder statistiek voor dit belangrijk onderdeel der kerkvisitatie te verkrijgen, ware het wenschelijk vraag 1 in tabel C in twee onderdeelen te splitsen, door er aan toe te voegen: *a.* voor de schooljeugd? *b.* voor de leerlingen, die de school niet meer bezoeken? (Hand. 1900, blz. 260).

2. Hoeveel godsdienstonderwijzers zijn daarmede nevens de predikanten door den Kerkeraad belast?

3. Aantal leerlingen.

4. Aantal lidmaten, in het jongst verloopen jaar aangenomen.

Tabel C voor de Classicale Besturen ter opzending aan de Provinciale Kerkbesturen.

1. In hoevele gemeenten van de Classis wordt het Godsdienstonderwijs gegeven gedurende het geheele jaar?

In hoevele gedurende slechts drie kwartalen?

In hoevele gedurende slechts twee kwartalen?

2. Hoevele godsdienstonderwijzers, daarmede nevens de predikanten door de Kerkeraden belast, zijn in de Classis werkzaam?

3. Hoe groot is het aantal leerlingen in de Classis?

4. Hoe groot is het aantal van hen, die in het jongst verloopen jaar in de Classis tot lidmaat zijn aangenomen?

Tabel C voor de Provinciale Kerkbesturen ter opzending aan de Algemeene Synode.

Als de vorige Tabel, met verandering van *Classis* in *Provincie.*

Tabel C voor de Algemeene Synode.

Als Tabel C *voor de Classicale Besturen*, met verandering van *Classis* in *Kerk.*

Tabel **D** *voor de Kerkvisitatoren.*
Gemeente . . . . .

1. Op welke wijze heeft de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten plaats?

2. Is de Kerkeraad behoorlijk samengesteld en heeft de aftreding en benoeming zijner leden geregeld plaats?

3. Heeft de aftreding en benoeming der gemachtigden in het kiescollege geregeld en behoorlijk plaats?

4. Verlangt iemand iets op te merken over de belijdenis, de ambtsvervulling en den wandel zijner medeleden? 1)

Tabel D voor de Classicale Besturen ter opzending aan de Provinciale Kerkbesturen.

1. In hoevele gemeenten van de Classis heeft de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten plaats:

a. rechtstreeks of door een kiescollege?

b. door den Kerkeraad?

2. In hoevele gemeenten en waar is de Kerkeraad niet behoorlijk samengesteld of heeft de aftreding en benoeming zijner leden niet geregeld plaats?

3. In hoevele gemeenten en waar heeft de aftreding en de benoeming van de gemachtigden in het kiescollege niet geregeld of behoorlijk plaats?

4. Waar en in welk opzicht was het oordeel van leden van den Kerkeraad over de belijdenis, de ambtsvervulling en den wandel hunner medeleden ongunstig?

Tabel D voor de Provinciale Kerkbesturen ter opzending aan de Algemeene Synode.

Als de vorige Tabel, met verandering van *Classis* in *Provincie.*

1) In verband met de kennisgeving aan de Gemeente van het houden der kerkvisitatie (art. 6), als gevolg van de consideratiën der Kerk in het Reglement opgenomen, had in tabel D ook een vraag moeten zijn ingevoegd in den geest van art. 12 al. 6 van het vroeger geldend *Reglement. Vgl.* de aant. onder art. 6.

Tabel D voor de Algemeene Synode.

1. In hoevele gemeenten van de Kerk heeft de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten plaats:

a. rechtstreeks of door een kiescollege?

b. door den Kerkeraad?

2. In hoevele gemeenten en in welke is de Kerkeraad niet behoorlijk samengesteld of heeft de aftreding en benoeming zijner leden niet geregeld plaats?

3. In hoevele gemeenten en in welke heeft de aftreding en de benoeming van de gemachtigden in het kiescollege niet geregeld of behoorlijk plaats?

4. Waar en in welk opzicht hoofdzakelijk was het oordeel van leden van den Kerkeraad over de belijdenis, de ambtsvervulling en den wandel hunner medeleden ongunstig?

TABELLEN VOOR DE SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Gemeente . . .
Classis . . . Zielental . . .

Tabel **A** *voor de Kerkeraden ter opzending aan de Classicale Besturen.*

1. Wordt het Godsdienstonderwijs gegeven het geheele jaar door?

of gedurende slechts drie, of gedurende slechts twee kwartalen?

2. Aantal godsdienstonderwijzers nevens de predikanten met het geven van Godsdienstonderwijs door den Kerkeraad belast.

3. Aantal leerlingen.

4. Wat wordt in het bijzonder op dit gebied verricht in de scholen, de gestichten, de verbeterhuizen en de gevangenissen, de koloniën, op de schepen en voor militairen?

5. Aantal van hen, die in het jongst verloopen jaar tot lidmaat zijn aangenomen.

6. Hoeveel overgangen[1]) hadden in het jongst verloopen jaar plaats:

a. van de Nederlandsche Hervormde Kerk naar andere Kerkgenootschappen?

b. van andere Kerkgenootschappen naar de Nederlandsche Hervormde Kerk?

7. Wat is op te merken aangaande de christelijke werkzaamheden in de gemeente, die niet rechtstreeks van den Kerkeraad uitgaan?

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Classis . . .
Zielental . . .

Tabel A voor de Classicale Besturen ter opzending aan de Provinciale Kerkbesturen.

1. Aantal gemeenten waar het Godsdienstonderwijs gegeven wordt:

a. gedurende het geheele jaar.

b. gedurende slechts drie kwartalen.

c. gedurende slechts twee kwartalen.

2. Aantal godsdienstonderwijzers in de Classis nevens de predikanten met het Godsdienstonderwijs door de Kerkeraden belast.

3. Aantal leerlingen in de Classis.

4. Waar en hoe wordt in het bijzonder op dit gebied gearbeid in de scholen, de gestichten, de verbeterhuizen en gevangenissen, de koloniën, op de schepen en voor militairen?

5. Aantal van hen, die in het jongst verloopen jaar in de Classis tot lidmaat zijn aangenomen.

1) *Overgangen naar en van andere kerkgenootschappen.* Zie aant. 3 bij art. 7, B, 7⁰.

6. Hoeveel overgangen hadden in het jongst verloopen jaar plaats:

a. van de Nederlandsche Hervormde Kerk naar andere Kerkgenootschappen?

b. van andere Kerkgenootschappen naar de Nederl. Herv. Kerk?

7. Wat is op te merken aangaande de christelijke werkzaamheden in de gemeente, die niet rechtstreeks van den Kerkeraad uitgaan?

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Provincie . . .
Zielental . . .

Tabel A voor de Provinciale Kerkbesturen ter opzending aan de Algemeene Synode.

Als Tabel A *voor de Classicale Besturen*, met verandering van *Classis* in *Provincie.*

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Zielental . . .

Tabel A voor de Algemeene Synode.

1. Aantal gemeenten waar het Godsdienstonderwijs gegeven wordt:

a. gedurende het geheele jaar.

b. gedurende slechts drie kwartalen.

c. gedurende slechts twee kwartalen.

2. Aantal godsdienstonderwijzers in de gezamenlijke gemeenten nevens de predikanten door de Kerkeraden belast met het Godsdienstonderwijs.

3. Totaal der leerlingen.

4. Hoedanig is in het algemeen de behartiging van het Godsdienstonderwijs in de scholen, de gestichten, de verbeterhuizen en gevangenissen, de koloniën, op de schepen en voor de militairen?

5. Totaal van hen, die in het jongst verloopen jaar tot lidmaat zijn aangenomen.

6. Totaal der overgangen in het jongst verloopen jaar:

a. van de Nederlandsche Hervormde Kerk naar andere Kerkgenootschappen?

b. van andere Kerkgenootschappen naar de Nederlandsche Hervormde Kerk.

7. Wat is op te merken aangaande de christelijke werkzaamheden in de gemeente, die niet rechtstreeks van den Kerkeraad uitgaan?

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Gemeente . . .
Classis . . .

Tabel **B** *voor de Kerkeraden ter opzending aan de Classicale Besturen.*

1. Welk cijfer wijst de laatst afgesloten Diaconie-rekening aan:
voor inkomsten?
voor uitgaven?

2. Welke legaten, erfstellingen en schenkingen van *f* 100 en daarboven zijn in het afgeloopen jaar aan de Diaconie vermaakt of geschonken?

3. Is, en zoo ja in hoeverre, gebruik gemaakt van de bevoegdheid verleend in het Reglement voor de Diaconieën:
bij art. 22?
bij art. 30?

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Classis . . .

Tabel B voor de Classicale Besturen ter opzending aan de Provinciale Kerkbesturen.

1. Totaal-cijfers van de laatst afgesloten Diaconie-rekeningen in de Classis wat aangaat:
de inkomsten.
de uitgaven.

2. Totaal-bedrag der legaten, erfstellingen en schenkingen van *f* 100 en daarboven in de Classis in het afgeloopen jaar aan de Diaconieën vermaakt of geschonken.

3. Totaal-opgave van het aantal gemeenten in de Classis, die gebruik gemaakt hebben, en van het bedrag tot hetwelk zij dit gedaan hebben, van de bevoegdheid verleend in het Reglement voor de Diaconieën:
bij art. 22.
bij art. 30.

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Classis . . .

Tabel B voor de Provinciale Kerkbesturen ter opzending aan de Algemeene Synode.

Als de vorige Tabel, met verandering van *Classis* in *Provincie.*

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . .

Tabel B voor de Algemeene Synode.

1. De totaal-cijfers van alle afgesloten Diaconie-rekeningen wijzen aan een bedrag
voor ontvangsten van . . . .
voor uitgaven van . . . . . .

2. De totale som van alle legaten, erfstellingen en schenkingen van *f* 100 en daarboven in het afgeloopen jaar aan de Diaconieën vermaakt of geschonken bedraagt: . . .

3. Totaal-opgave van het aantal gemeenten in de Kerk, die gebruik gemaakt hebben, en van het bedrag tot hetwelk zij dit gedaan hebben, van de bevoegdheid verleend in het Reglement voor de Diaconieën:
bij art. 22.
bij art. 30.

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Gemeente . . .
(Classis . . .)

Tabel **C** *voor de Kerkeraden.*

1. Worden *a.* de Zondagsrust en *b.* de Zondagsviering behoorlijk in acht genomen?

2. Hoe is het gesteld met de openbare zedelijkheid?

3. Wat verricht de Kerkeraad of de Diaconie, buiten de gewone bedeeling, voor armenzorg, weezenverpleging en schoolonderwijs?

4. Wat verricht de Kerkeraad, buiten de gewone prediking en het Godsdienstonderwijs, tot opwekking en bevordering van het kerkelijk, zedelijk en godsdienstig leven?

5. Wat heeft de Kerkeraad op te merken aangaande den toestand, het onderhoud en de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen en van die, waarover aan Kerkeraad of Diaconie het beheer is toevertrouwd?

6. Wat heeft de Kerkeraad op te merken aangaande de werking in de practijk van de kerkelijke Reglementen, waarvan hij rechtstreeks ervaring heeft?

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Classis . . .

Tabel C voor de Classicale Besturen ter opzending aan de Provinciale Kerkbesturen.

1. A. Wat wordt hoofdzakelijk gemeld omtrent *a.* de Zondagsrust en *b.* de Zondagsviering?

B. Welke bijzonder sterk sprekende feiten kwamen dienaangaande te Uwer kennis?

2. A. Wat wordt hoofdzakelijk gemeld omtrent de openbare zedelijkheid?

B. Waar en in welk opzicht is het daarmede bijzonder slecht gesteld?

3. Welke Diaconieën laten zich, buiten de gewone bedeeling, in met armenzorg, weezenverpleging en schoolonderwijs en wat doen ze in dit opzicht?

4. Welke pogingen worden door de Kerkeraden in het algemeen aangewend, buiten de gewone prediking en het godsdienstonderwijs, tot opwekking en bevordering van het kerkelijk, zedelijk en godsdienstig leven?

5. Welke opmerkingen hebben de Kerkeraden in het algemeen gemaakt aangaande den toestand, het onderhoud en de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen en van die, waarover aan Kerkeraad of Diaconie het beheer is toevertrouwd?

6. Welke opmerkingen hebben de Kerkeraden gemaakt aangaande de werking in de practijk van de kerkelijke Reglementen, waarvan zij rechtstreeks ervaring hebben?

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . . Provincie . . .

Tabel C voor de Provinciale Kerkbesturen ter opzending aan de Algemeene Synode.

1. A. Overzicht van de berichten omtrent *a.* de Zondagsrust en *b.* de Zondagsviering.

B. Overzicht van de bijzonder sterk sprekende feiten dienaangaande vermeld.

2. A. Overzicht van de berichten omtrent de openbare zedelijkheid.

B. Overzicht van de plaatsen, waar en ten aanzien waarvan het hiermede bijzonder slecht gesteld is.

3. Overzicht van de werkzaamheden der Diaconieën, buiten de gewone bedeeling, in het belang

van armenzorg, weezenverpleging en schoolonderwijs.

4. Overzicht van pogingen door de Kerkeraden in het algemeen aangewend, buiten de gewone prediking en het godsdienstonderwijs, tot opwekking en bevordering van het kerkelijk, zedelijk en godsdienstig leven.

5. Overzicht van de opmerkingen door de Kerkeraden in het algemeen gemaakt aangaande den toestand, het onderhoud en de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen en van die, waarover aan Kerkeraad of Diaconie het beheer is toevertrouwd.

6. Overzicht van de opmerkingen der Kerkeraden aangaande de werking in de practijk van de kerkelijke Reglementen, waarvan zij rechtstreeks ervaring hebben.

SCHRIFTELIJKE KERKVISITATIE.

Anno . . .

Tabel C voor de Algemeene Synode.

1. A. Algemeen overzicht van de berichten omtrent *a*. de Zondagsrust en *b*. de Zondagsviering.

B. Overzicht van de bijzonder sterk sprekende feiten dienaangaande vermeld.

2. Overzicht in 't algemeen van de berichten omtrent de openbare zedelijkheid, met name ook van de bijzonder ongunstige toestanden dienaangaande vermeld.

3. Algemeen overzicht van de werkzaamheden der Diaconieën, buiten de gewone bedeeling, voor armenverzorging, weezenverpleging en schoolonderwijs.

4. Algemeen overzicht van de pogingen door de Kerkeraden in hoofdzaak aangewend, buiten de gewone prediking en het godsdienstonderwijs, tot opwekking en bevordering van het kerkelijk, zedelijk en godsdienstig leven.

5. Algemeen overzicht van de opmerkingen in hoofdzaak door de Kerkeraden gemaakt aangaande den toestand, het onderhoud en de verzekering tegen brandschade van de kerkelijke gebouwen en van die, waarover aan Kerkeraad of Diaconie het beheer is toevertrouwd.

6. Algemeen overzicht van de opmerkingen der Kerkeraden aangaande de werking in de practijk van de kerkelijke Reglementen, waarvan zij rechtstreeks ervaring hebben.

Aldus vastgesteld door de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk op den 20sten Augustus 1898 en, na kennisgeving aan Hare Majesteit de Koningin, volgens art. 1 der Wet van 10 Sept. 1853 (St. nº. 102), uitgevaardigd door de Alg. Syn. Comm. om in werking te treden den 31sten Januari 1899.

Dit Reglement verving dat van 1 Juli 1859. Vroegere verordeningen op de Kerkvisitatie zijn te vinden bij HOOIJER, kerkelijke Wetten voor de Hervormden, bladz. 87—95.

REGLEMENT

OP DE PASTORIEGOEDEREN IN DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

(Vastgesteld 24 Augustus 1904).

ART. **1.** Onder pastoriegoederen verstaat dit Reglement alle goederen, zoo roerende als onroerende, en rechten, die het eigendom zijn van de pastorie eener Nederduitsche Hervormde gemeente en waarvan de opbrengst bestemd is om als ambtsinkomen genoten te worden door den predikant of de predikanten dier gemeente.

ART. **2.** Het beheer der pastoriegoederen wordt gevoerd door den predikant, die er het vruchtgebruik van geniet en voor zoolang hij dit geniet, tenzij het krachtens voldoenden rechtstitel is opgedragen aan derden.

ART. **3.** Het toezicht op het beheer der pastoriegoederen door den predikant-vruchtgebruiker wordt uitgeoefend door de kerkvoogden der gemeente, overeenkomstig het Plaatselijk Reglement op het Beheer der kerkelijke goederen en fondsen, of door hen aan wie dit anders door de gemeente op wettige wijze mocht zijn opgedragen.

ART. **4.** De predikant is niet bevoegd het beheer over de pastoriegoederen, waarvan hij vruchtgebruiker is, over te dragen aan derden, tenzij met toestemming van het Provinciaal Kerkbestuur op voordracht van het Classicaal Bestuur, waaronder hij ressorteert, en onverminderd zijne eigene verantwoordelijkheid.

De overdracht is van rechtswege vervallen, zoodra de predikant, die haar deed, ophoudt vruchtgebruiker der pastoriegoederen te zijn.

ART. **5.** De predikant, die belast is met het beheer der pastoriegoederen, is verplicht daarvan een volledigen staat of inventaris aan te leggen en bij te houden, waarop vermeld staat alles, wat volgens art. 1 van dit Reglement gerekend moet worden tot de pastoriegoederen te behooren, benevens alle daarop rustende, uit het vruchtgebruik te lijden lasten.

Deze staat wordt, zooveel mogelijk van de vereischte bewijsstukken vergezeld, toegezonden aan het Classicaal Bestuur waaronder de predikant ressorteert, opdat dit Bestuur dien staat met zijn advies aan het Pro-

vinciaal Kerkbestuur opzende ter goedkeuring.

Evenzoo wordt met wijzigingen in den staat der pastoriegoederen gehandeld.

ART. 6. Van den in het vorige artikel genoemden staat of inventaris en van de daarin aangebrachte wijzigingen wordt, zoodra daarop de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur verkregen is, door den beheerder der pastorie-goederen een gewaarmerkt afschrift gezonden aan den Kerkeraad zijner gemeente voor het houden en bijhouden van den traktementsligger, voorts aan het Classicaal Bestuur en aan het Provinciaal Kerkbestuur.

ART. 7. Goederen, zoo roerende als onroerende, tot de pastorie-goederen behoorende, zullen door den beheerder of de beheerders niet mogen worden verkocht, verruild, verpand of bezwaard, noch op eenige andere wijze vervreemd en aan hunne bestemming onttrokken, zonder machtiging van het Provinciaal Kerkbestuur.

Het Provinciaal Kerkbestuur verleent die machtiging niet, dan na het advies ingewonnen te hebben van het betrokken Classicaal Bestuur en na zich verzekerd te hebben, dat de beheerder of de beheerders handelen in overeenstemming met hen, die het toezicht uitoefenen op hun beheer.

Hetgeen uit den verkoop, het verruilen, bezwaren of verpanden van pastoriegoederen voortvloeit, is evenzeer als pastoriegoed aan te merken.

ART 8. De predikant, die ophoudt vruchtgebruiker der pastoriegoederen te zijn, of zijne rechtverkrijgenden dragen het beheer der pastoriegoederen, met alles wat daartoe gerekend moet worden te behooren, binnen vier weken over aan de kerkvoogden der gemeente, overeenkomstig den in art. 5 genoemden goedgekeurden staat of inventaris.

Bij accoordbevinding van die overdracht wordt hun door kerkvoogden binnen veertien dagen volledige décharge verleend.

ART. 9. Tijdens vacature en in de gevallen, voorzien bij de artt. 33, 35, 37, en 38 van het Reglement op de Vacaturen, wordt het beheer over de pastoriegoederen, tenzij het krachtens voldoenden rechtstitel aan derden mocht toekomen, gevoerd door de kerkvoogden der gemeente, onder toezicht van notabelen of van hen, die in de gemeente de plaats van notabelen innemen, in alles naar de bepalingen van dit Reglement.

ART. 10. De beheerders der pastoriegoederen tijdens vacature en in de gevallen voorzien bij de artt. 33, 35, 37 en 38 van het Reglement op de Vacaturen, dragen de opbrengst der pastoriegoederen, na aftrek der daarop rustende lasten, af aan hen, die daarop recht hebben, met inachtneming van het bepaalde in de artt. 3, 4 en 27 van het Reglement op de Vacaturen. Bij daarover gerezen geschillen wordt gehandeld naar art. 28 van hetzelfde Reglement.

ART. 11. Is de vacature vervuld of houden de gevallen, voorzien bij de artt. 33, 35, 37 en 38 van het Reglement op de Vacaturen, op te bestaan, dan dragen de beheerders der pastoriegoederen, op de wijze in art. 8 voorgeschreven, en binnen den tijd, in al. 1 van dat artikel bepaald, hun beheer over aan den vruchtgebruiker, die tot het beheer der pastoriegoederen gerechtigd is.

Bezwaren, tegen die overdracht gerezen, worden onderworpen aan het oordeel van het Classicaal Bestuur, dat ze op minnelijke wijze uit den weg tracht te ruimen.

Indien zulks niet gelukt, neemt het Classicaal Bestuur omtrent die bezwaren eene beslissing, waaraan partijen zich hebben te onderwerpen, behoudens haar recht om binnen veertien dagen, nadat de beslissing des Classicalen Bestuurs te harer kennis is gebracht, daarvan in hooger beroep te komen bij het Provinciaal Kerkbestuur, en binnen veertien dagen na de dagteekening der haar toegezonden kennisgeving van de beslissing in hooger beroep vernietiging aan te vragen bij de Algemeene Synodale Commissie, overeenkomstig art. 56 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht enz.

De kosten der behandeling komen ten laste der partij, die in het ongelijk gesteld is.

In de zitting van 22 Aug. 1901 werd in behandeling genomen een concept-Reglement op het beheer der pastoriegoederen en fondsen, ingediend door den heer L. OVERMAN, dat uitvoering bedoelde te geven aan art. 65 van het Alg. Reglement (Hand. 1901 bl. 555—570). Het werd, na verschillende wijzigingen, voorloopig aangenomen en aan de consideratiën der Kerk onderworpen, maar niet gunstig ontvangen. Het Prov. Kerkbestuur van Friesland diende als consideratie een door zijnen secretaris, Dr. J. A. BRUINS, ontworpen concept in, dat niet bedoelde het *beheer* dier goederen te regelen, maar te zorgen, dat zij aan hunne *bestemming* beantwoorden en het recht der Kerk, om voor dat laatste zorg te dragen, niet afleidde uit art. 65 Alg. Regl., maar uit de geschiedenis der pastoriegoederen.

In de zitting van 15 Aug. 1902 werd aan de Syn. Comm. opgedragen een concept-Reglement op de pastoralia in te dienen en daarbij van bovengenoemd ontwerp gebruik te maken (Hand. 1902, bl. 634). Met geringe wijziging werd het door haar overgenomen en, na de gunstige consideratiën der Kerk, aangenomen in de zitting van 24 Aug. 1904. Het trad in werking 15 Jan. 1905. (Hand. 1903, bl. 124—129, 347—351. Bijl. B. bl. 335—342; 1904, bl. 415—431, 438—441).

REGLEMENT

OP HET HOOGER ONDERWIJS IN DE GODGELEERDHEID TOT VORMING VAN EVANGELIEDIENAREN VOOR DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

(Vastgesteld 24 Augustus 1877.)

Art. **1.** In de steden Leiden, Utrecht en Groningen wordt, tot aanvulling van het aan de daar gevestigde Universiteiten gegeven onderwijs in de Godgeleerdheid, van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid gegeven tot vorming van hare aanstaande Evangeliedienaren. Dit onderwijs wordt ook te Amsterdam gegeven, indien het geschieden kan zonder geldelijk bezwaar voor de Kerk.

De Synode heeft zeer gaarne medegewerkt om de gemeente Amsterdam ter wille te zijn bij haar billijk verlangen (uitgeproken in eene missive van Burgemeester en Wethouders, dd. 10 Febr. 1882, no. 338) om hare Universiteit te doen beantwoorden aan de eischen, die daaraan moeten gesteld worden; doch heeft dit tevens gedaan zonder financieele opofferingen harerzijds, integendeel, alle geldelijke lasten leggende op de schouders der gemeente, die om de medewerking der Synode was komen vragen. Dientengevolge is, bij Raadsbesluit van 28 Juni 1882, een contract gesloten, waardoor voortaan ook kerkelijke hoogleeraren aan de Gemeente-*Universiteit* konden worden aangesteld. Handd. 1882, 9, 12, 158—163; Bijl. B, bl. 84—89; (zie ook Hand. 1877, bl. 161—163, 242, 243, 379, 392, 415—419.) Deze toestand heeft geduurd tot 31 Dec. 1893; daar de Raad, blijkens mededeeling van Burgem. en Wethouders, dd. 4 Nov. 1893, het Raadsbesluit van 28 Juni 1882 heeft ingetrokken. (Hand. der Buitengewone Synode van 12 en 13 Dec. 1893).

Art. **2.** Van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk wordt Hooger Onderwijs gegeven in:

a. de geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk en harer leerstellingen;
b. de bijbelsche Godgeleerdheid;
c. de leerstellige Godgeleerdheid;
d. de practische Godgeleerdheid met de daarbij vereischte oefeningen;
e. het Nederlandsch-Hervormd kerkrecht;
f. de geschiedenis der Christelijke zending;

en, voor zoover zulks noodig is, in: 1)

g. de oordeelkunde en uitlegkunde des Bijbels;

h. de bijbelsche geschiedenis;
i. de Christelijke zedekunde;
en voorts in alle andere vakken, waaromtrent te eeniger tijd blijken zal, dat aanvulling van het universitair onderwijs noodzakelijk is.

1) *Voor zoover zulks noodig is.* Een voorstel van het Prov. Kerkb. van Gelderland, om in dit art., onder f., de woorden „en, voor zoover zulks noodig is, in:" te schrappen en alzoo *verplichtend* te maken het onderwijs in de vakken sub g., h. en i. genoemd, en het geven van deze lessen aan de kerkelijke hoogleeraren op te dragen, werd aanbevolen door de overweging, dat, blijkens de ervaring, eene degelijke kennis van de genoemde vakken bij de examinandi menigmaal te wenschen overlaat. Het belang van het onderwijs, van wege de Ned. Herv. Kerk, in elk dezer vakken werd bepleit en daarom geadviseerd tot voorl. aanneming van het voorstel; maar, zoowel met het oog op art. 9, al. 2, dat een gebiedend voorschrijven verhindert, als op de mogelijkheid voor de kerkelijke hoogleeraren om zich, bij het afnemen van het examen in de bijb. Godgeleerdheid, te vergewissen met name van de kennis, die de examinandi hebben van de bijbelsche geschiedenis, werd het voorstel verworpen. Hand. 1899, bl. 160—166.

Art. 3. In elke stad, waar het in art. 2 genoemd onderwijs gegeven wordt, is dit opgedragen aan twee hoogleeraren.

Art. 4. Tot hoogleeraar kunnen benoemd worden;
a. zij, die herder en leeraar zijn of geweest zijn in de Nederlandsche Hervormde Kerk;
b. candidaten tot den H. Dienst in dezelfde kerk, mits zij Doctor in de Godgeleerdheid zijn en niet geroepen worden tot het geven van onderwijs in practische vakken.

Het ambt van kerkelijk hoogleeraar is onvereenigbaar met het ambt van hoogleeraar of buitengewoon hoogleeraar aan een universiteit 1).

1) Op een vraag van Burg. en Weth. van Amsterdam, 5 Mei 1893 gedaan, of er overwegend bezwaar zou bestaan om deze al. te wijzigen, werd geantwoord, dat tegen wijziging o. a. dit gewichtig bezwaar bestaat, dat door opheffing dezer bepaling inbreuk wordt gemaakt op het beginsel, dat het kerkelijk Hooger Onderwijs moet strekken om Evangeliedienaren voor de Nederl. Herv. Kerk te vormen. 1893, bl. 280—285, 295, Bijl. B, bl. 319—323.

Art. 5. De benoeming van hoogleeraren geschiedt door de Algemeene Synode uit eene alphabetisch gerangschikte, met redenen omkleede voordracht van drie personen voor elke vacature.

Deze voordracht wordt opgemaakt door eene *Commissie van voordracht voor de benoeming van hoogleeraren in de Godgeleerdheid van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk.*

De leden dezer Commissie worden gekozen door de Provinciale Kerkbesturen en de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken, die uit hunne leden of de secundi van dezen elk één lid en eenen secundus voor den tijd van drie jaren benoemen.

Zij zijn herkiesbaar, wanneer zij tijdens hunne aftreding leden of secundi van een Provinciaal Kerkbestuur of van de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken zijn.

Hij, die tot eene voordracht heeft medegewerkt, wordt, indien hij lid der Synode is, bij de benoeming uit die voordracht door zijnen secundus vervangen.

Jaarlijks treedt, volgens een te maken rooster, zoo na mogelijk een derde van de leden der commissie af. De eerste aftreding wordt door het lot aangewezen. 1)

1) *De eerste aftreding.* De eerste samenstelling dezer Commissie wordt vermeld op bl. 13 van de Hand. der B. V. ten jare 1878, en de rooster van aftreding bl. 106.

ART. **6.** Wanneer een leerstoel van Hooger Onderwijs vacant wordt, beslist de Synode, en, als deze niet vergaderd is, de Algemeene Synodale Commissie of in het belang van het onderwijs eene buitengewone vergadering van de Synode ter vervulling van de vacature moet worden samengeroepen, en zoo ja, wanneer deze vergadering zal plaats hebben.

ART. **7.** Uiterlijk vier weken vóór de vergadering der Synode, waarin de benoeming van een hoogleeraar zal geschieden, komt de Commissie van voordracht te 's Gravenhage bijeen[1]), door den secretaris der Synode uiterlijk acht dagen te voren daartoe opgeroepen.

Inmiddels noodigt de secretaris der Synode ieder der van wege de kerk aangestelde hoogleeraren uit, vóór de bijeenkomst der Commissie van voordracht advies in te zenden over de personen, die hij voor deze betrekking aanbevelenswaardig acht.

Voor elke vergadering, bestemd tot het opmaken van eene voordracht, benoemt de Commissie uit haar midden eenen voorzitter en eenen secretaris.

Ten opzichte van deze vergadering geldt het bepaalde in artt. 8 en 9 van het Algemeen Reglement voor de Ned. Herv. Kerk.

Ten aanzien van de adviezen der hoogleeraren, de gehouden beraadslagingen en de toelichting, waarmede de voordracht aan de Synode wordt toegezonden (art. 5, 1e lid) is aan de leden der Commissie geheimhouding opgelegd.

1) De eerste vergadering der Commissie van voordracht werd gehouden 18 Dec. 1877, en de B. V. der Synode tot benoeming der eerste kerkelijke hoogleeraren werd geopend 16 Jan. 1878.

ART. **8.** De benoemde hoogleeraar *verklaart* binnen ééne maand na het ontvangen van de kennisgeving van zijne benoeming, of hij haar aanneemt.

Is die verklaring bij het verstrijken van genoemden termijn niet geschied, zoo wordt hij geacht de benoeming te hebben afgewezen.

ART. **9.** De hoogleeraar ontvangt bij zijne benoeming opgaaf, in welke van de in art. 2 onder *a—f* vermelde vakken hij onderwijs zal hebben te geven.

Ten opzichte van het geven van onderwijs in vakken, die niet onder *a—f* vermeld zijn, treedt de Synode met hem of hij met de Synode in overleg.

Den hoogleeraren, in dezelfde universiteitsstad werkzaam, is, onder goedkeuring van de Synode, onderlinge verwisseling van de hun aangewezen vakken van onderwijs geoorloofd.

ART. **10.** Binnen drie maanden nadat de hoogleeraar verklaard heeft, de op hem uitgebrachte benoeming aan te nemen, aanvaardt hij zijn ambt door in de stad, waarin hij werkzaam zijn zal, in het openbaar eene rede te houden, bij welke gelegenheid de Synode door haar Moderamen wordt vertegenwoordigd.

Aan het houden van die rede gaat onmiddellijk vooraf eene door hem in handen van den president der Synode af te leggen belofte, dat hij *zijn ambt met ijver en trouw overeenkomstig de bepalingen van dit reglement zal waarnemen, en de belangen der Nederlandsche Hervormde Kerk naar vermogen zal blijven behartigen.*

Het Moderamen neemt, indien de benoemde hoogleeraar dienstdoend predikant is, deze belofte niet af dan nadat door hem de akte van ontslag is overgelegd.

Art. 10*. De kerkelijke hoogleeraar bekleedt geen andere openbare betrekking noch eenig ambt, waaraan eene bezoldiging verbonden is, zonder toestemming der Synode [1]).

[1]) De bijvoeging der laatste alinea van art. 10 en het art. 10* zijn in werking getreden den 15 Januari 1887.

Art. 11. Den hoogleeraren is aanbevolen, toezicht te houden op het gedrag van de aanstaande Evangeliedienaren en hen in den loop hunner studiën met goeden raad bij te staan.

Het getuigschrift van goed zedelijk gedrag, voor de toelating tot het examen ter verkrijging van bevoegdheid tot de Evangeliebediening vereischt, wordt door hen afgegeven.

Art. 12. De namen der studenten in de Godgeleerdheid, die zich tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk voorbereiden [1]), worden jaarlijks door den in diensttijd oudsten hoogleeraar in elke universiteitsstad in een album ingeschreven [2]).

De inschrijving geschiedt kosteloos, op vertoon van het bewijs, dat de in art. 16 bedoelde bijdrage betaald is.

[1]) *Die zich tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk voorbereiden.* Mogen Theol. Studenten, die zich niet tot de Evangeliebediening in de Nederl. Herv. Kerk voorbereiden, in dit album worden ingeschreven? De Synode hechtte 26 Juli 1889 hare goedkeuring aan de inlichting, door de Syn. Comm., bij schrijven van 23 Nov. 1888, aan den hoogl. Dr. T. CANNEGIETER gegeven over de inschrijving van te Utrecht in de Godgeleerdheid studeerende Kapenaars, *waarbij zij gerekend werd in strijd te zijn met dit art.* Hand. 1899, bl. 58, Bijl. B, bl. 235. In gelijken zin sprak zij zich 16 Aug. 1895 over de beteekenis van dit art. uit, nadat de Syn. Comm. (in afwijking van hetgeen in 1889 geschied was), de hoogleeraren van wege de Nederl. Herv. Kerk te Utrecht gemachtigd had iemand, die voornemens was de Nederl. Herv. Kerk in Zuid-Afrika te dienen, in het album in te schrijven, „op grond, dat de eisch, dat jongelieden bij de inschrijving de verklaring of de belofte zouden moeten afleggen, dat zij zich verbinden zich voor te bereiden voor de Evangeliebediening in de Nederlandsche Herv. Kerk, uit geene wettelijke bepalingen voortvloeit." 1895, bl. 380, Bijl. B, bl. 303—305. Om evenwel de inschrijving in het album mogelijk te maken van studenten, die zich *niet* voorbereiden tot de Evang. bediening in de *Nederl.* Herv. Kerk, maar (speciaal) in de Zuid-Afrikaansche Kerk, nam zij voorloopig aan eene wijziging van art. 12, in dezen vorm: „De namen der studenten in de Godgeleerdheid, die zich voorbereiden *voor het examen ter toelating* tot de Evangeliebediening in de Nederl. Herv. Kerk" enz. Ofschoon de consideratiën der Kerk over het algemeen gunstig luidden, werd deze wijziging echter ten volgenden jare *niet* vastgesteld. De rapporteerende commissie oordeelde, dat „de hier bedoelde inschrijving, namens de Kerk gedaan door de vertegenwoordigers van hare instelling „tot vorming van Evangeliedienaren voor de Nederlandsche Hervormde Kerk" in het album dezer instelling, den ingeschrevene qualificeert als een *student* of *kweekeling* van gemelde instelling, derhalve als *een die wordt gevormd tot Evangeliedienaar*, of *zich voorbereidt tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk.* Mitsdien is de eisch gesteld: dat op het oogenblik, waarop de inschrijving wordt verlangd, bij den student, die haar begeert, het *oprecht voornemen*, de *stellige wil*, bestaat om *tot Evangeliedienaar in de Nederlandsche Hervormde Kerk* te worden gevormd. Wanneer daaromtrent twijfel bestaat, dan behoort de hoogleeraar, met de inschrijving belast, zich aangaande dien wil zekerheid te verschaffen. En indien het nu uit de desbetreffende verklaring van den student *blijkt*, dat *die wil* of *dat voornemen* op *het gegeven oogenblik niet bestaat*, dan mag tot bedoelde inschrijving niet worden overgegaan.

„De Kerk", oordeelde de commissie verder, „heeft in deze aangelegenheid

te rekenen met de belangen van den Staat en met de Staatswet op het Hooger Onderwijs, die in art. 106 een geldelijk voordeel verschaft aan „de studenten of kweekelingen der instellingen bedoeld in de artt. 103 en 104, gevestigd in gemeenten waar eene Rijks-Universiteit is." 1896, bl. 157—170. — Het blijft echter den hoogleeraren, als vroeger, volkomen vrijstaan zulken, die, zonder zich tot de Evangeliebediening in de Ned. Herv. Kerk voor te bereiden, *slechts uit belangstelling hen verlangen te hooren*, tot hunne lessen toe te laten, zonder dat zij in het album behoeven ingeschreven te worden, of verplicht zijn de bijdrage volgens art. 16 te betalen. Eene uitbreiding van laatstgenoemd art. door den hoogl. ACQUOY voorgesteld, is daarom door de Synode onnoodig geoordeeld. 1879, bl. 9, 10, 277, 278. Zie ook de aant. bij art. 16.

In de Kerkelijke Courant van 5 Aug. 1899, no. 31, heeft de Synode ter kennis van belanghebbenden gebracht, dat zij, die zich voorbereiden voor de Evangeliebediening in de Ned. Herv. Kerk, niet enkel behooren te worden ingeschreven in het Album eener Inrichting voor Hooger Onderwijs van wege de Ned. Herv. Kerk, maar ook hun vast verblijf moeten houden òf in de stad, òf in de onmiddellijke omgeving van de stad, waar die inrichting is gevestigd. Hand. 1899, bl. 68—74, 79.

2) *Ingeschreven.* Een voorstel, om hen, die voor de eerste maal zullen worden ingeschreven, vooraf een examen in de Bijbelsche Geschiedenis te doen afleggen, is, om verschillende redenen, afgewezen. 1893, bl. 111—113. Reeds vroeger is geklaagd, dat, blijkens de proponentsexamina, de kennis der examinandi aangaande de bijb. gesch. zeer veel te wenschen overlaat. 1888, bl. 68.

ART. **13.** Aan de hoogleeraren is het praesidium opgedragen bij de voorstellen, waartoe het Reglement op het Examen de studenten in de Godgeleerdheid verplicht.

ART. **14.** Met het einde van het studiejaar, waaraan een hoogleeraar *den ouderdom* van zeventig jaren bereikt, wordt hem door de Synode eervol ontslag verleend.

Het wordt hem vroeger verleend, wanneer hij door langdurige lichaams- of geesteskrankheid naar het oordeel der Synode voor zijn werk ongeschikt is geworden.

ART. **15.** Den hoogleeraren worden jaarwedde, pensioen, alsmede pensioen voor hunne weduwen en weezen 1) verzekerd tot hetzelfde bedrag, als den hoogleeraren aan de Rijksuniversiteiten zijn toegekend of zullen toegekend worden.

1) De bijvoeging: „alsmede pensioen voor hunne weduwen en weezen" is in werking getreden 15 Febr. 1893. Hand. 1891, bl. 80, 136, 137, Bijl. A, bl. 165—169; 1892, bl. 89, 175; 1893, Bijl. B, bl. 193, 195—198.

ART. **16.** Voor het bijwonen van de lessen der van wege de Kerk aangestelde hoogleeraren wordt, gedurende hoogstens vier jaren, jaarlijks eene som van *f* 25 betaald.

Uit het Fonds, door deze bijdragen gevormd, worden betaald:

a. de kosten voor het Hooger Onderwijs;

b. de kosten voor de vergaderingen der Commissie van voordracht;

c. de kosten voor de buitengewone vergaderingen der Synode tot benoeming van kerkelijke hoogleeraren en die van hunne installatie;

d. de kosten van de vergaderingen der gezamenlijke kerkelijke hoogleeraren, door de Synode of door de Algemeene Synodale Commissie bijeengeroepen;

e. de reis- en verblijfkosten van hoogleeraren, geroepen om in eene andere Universiteitsstad

het kerkelijk voorbereidend examen mede af te nemen.

Alle reiskosten, uit dit Fonds te betalen, worden, voor zooveel van een publiek vervoermiddel kan worden gebruik gemaakt, berekend naar de hoogste klasse van het tarief dier vervoermiddelen.

De verblijfkosten of presentiegelden worden berekend tegen zeven gulden daags.

In dit art, dat oorspronkelijk uit twee alinea's bestond, waarvan slechts ééne hare plaats in de tegenwoordige redactie heeft behouden, zijn achtereenvolgens verschillende wijzigingen aangebracht. De bestemming van het Fonds, zooals zij onder de letters *a—e* is opgegeven, werd vastgesteld in de zitting van 15 Aug. 1891. Hand. 1890, bl. 121—123, 164, 165, Bijl. A, bl. 159, 160; 1891, bl. 82—85, 365, 366. Een voorstel, om uit dit Fonds eene jaarlijksche ondersteuning te verleenen aan het Studiefonds der Ned. Herv. Kerk, ten bedrage van minstens vierhonderd gulden, werd afgewezen. 1892, bl. 257—261. — In de zitting van 17 Aug. 1897 werd door de leden ZEEMAN en Dr. REITSMA de volgende motie ingediend, waarover de stemmen staakten, maar die in de volgende zitting met 10 tegen 9 stemmen werd aangenomen: „De Synode is van oordeel, dat art. 16 van het Reglement op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid enz. niet verhindert om theologische studenten, die ingeschreven zijn bij den Rector Magnificus en zich niet voorbereiden tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk, toe te laten tot het volgen der lessen van de kerkelijke hoogleeraren zonder ingeschreven te zijn in het Album dier hoogleeraren." Hand. 1897, bl. 267, 333. Een dergelijke motie was ook 11 Aug. 1896 zonder hoofdelijke stemming aangenomen. 1896, bl. 170. Zie ook de aant. bij art. 12.

ART. **17.** De aanvang van het studiejaar en de duur der vacantiën zijn bepaald in overeenstemming met art. 46 der Wet tot regeling van het Hooger Onderwijs.

ART. **18.** Vóór den 15 Juli van elk jaar onderwerpen de hoogleeraren aan het oordeel der Synode de lijst der lessen, in het volgende studiejaar door hen te geven.

De Synode stelt de door haar goedgekeurde lijst vast.

ART. **19.** De hoogleeraren, in iedere universiteitsstad gevestigd, zenden jaarlijks aan de Synode een verslag van den staat van het onderwijs gedurende het laatst geëindigde studiejaar.

ART. **20.** Een hoogleeraar, die zich aan plichtverzuim of wangedrag schuldig maakt, wordt deswege gehoord door de Synode, bij uitloting op de helft harer leden verminderd, en, indien daartoe termen blijken te bestaan, door haar uit zijn ambt ontslagen. Hij kan van die uitspraak herziening vragen bij de geheele Synode, die einduitspraak doet.

Artt. 16, 17, 18, 19 en 55 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht zijn hierbij van toepassing.

Over de beteekenis van dit art. is gehandeld in de zitting van 14 Aug. 1890. (Hand. 1890, bl. 364—367); waarbij echter rekening is te houden met de overwegingen in de uitspraak van de Algemeene Synode, medegedeeld Hand. 1889, bl. 563.

ART. **21.** Bij het in werking treden van dit Reglement worden alle in andere reglementen hiermede strijdige bepalingen buiten werking gesteld.

OVERGANGSBEPALINGEN.

ART. **22.** Vóór het opmaken van de voordracht voor de eerste

benoeming van hoogleeraren wordt het advies ingewonnen van die leden der Godgeleerde Faculteiten, die benoemd zijn krachtens het Organiek Besluit van 2 Augustus 1815, no. 14.

Art. **23.** Wanneer de benoeming van hoogleeraren voor de eerste maal geschiedt, zal de in art. 5 van dit Reglement genoemde Commissie aan de Synode eene alphabetisch gerangschikte, met redenen omkleede, voordracht aanbieden van een twaalftal (of zestiental), in overeenstemming met art. 1, waaruit de Synode zes (of acht) hoogleeraren kiest.

REGLEMENT

OP HET EXAMEN TER TOELATING TOT DE EVANGELIEBEDIENING IN DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Art. **1.** Ter toelating tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk wordt gevorderd een examen bij een der Provinciale Kerkbesturen of bij de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken.

Nadat bij herhaling, in verschillenden vorm, aan de Synode de vraag was voorgelegd, of ook, door de opname van bekwame en wel onderwezen godsdienstonderwijzers in de rijen der predikanten, eenigszins zou kunnen worden voorzien in het groote gebrek aan Evangeliedienaren in onze Kerk, bood het Prov. Kerkb. van Overijsel haar een ontwerp van een *Reglement* aan, *houdende bepalingen ter tijdelijke toelating van Godsdienstonderwijzers tot de Evangeliebediening*, waarover in de Verg. van 21 Aug. 1889 rapport werd uitgebracht. Volgens de slotbepaling zou dit Reglement gedurende twee jaren van kracht zijn, terwijl de Synode de bevoegdheid zou erlangen in hare gewone zitting, voorafgaande aan het tijdstip, waarop het regl. vervalt, op voorstel van drie harer leden. den termijn van werking telkens op nieuw voor twee jaren te verlengen. Het bedoelde bekwame godsdienstonderwijzers met meer dan tienjarigen diensttijd, na een op nieuw met gunstigen uitslag voor een Prov. Kerkbestuur afgelegd examen, onder de Candidaten tot den H. Dienst in de Ned. Herv. Kerk op te nemen. Hoewel het, met het oog op menige eenvoudige en afgelegen gemeente, warme aanbeveling vond, werd het door anderen niet in het belang der Evangeliebediening geacht. Na indiening van onderscheidene amendementen, werd een voorstel, om geen godsdienstonderwijzers in den predikantenstand op te nemen, aangenomen en het voorstel van het Prov. Kerkb. van O. verworpen. Een door den Secr. der Synode ontworpen „Toevoeging aan het Regl. op het Godsdienstonderwijs van een VIe Hoofdstuk, inhoudende tijdelijke bepalingen voor de gedeeltelijke waarneming van het herder- en leeraarwerk in gemeenten met één predikant gedurende langdurige vacaturen" werd door hem ingetrokken, na inkoming van een *voorstel* van den heer VAN PALLANDT *tot wijziging van het Regl. op het Hulppredikerschap.* (Zie nader de aant. bij art. 2 van het Regl. op het Hulppred.) 1889, bl. 107, 410—433, 464—469, 489. Ook werd in 1899 verworpen een voorstel van de Class. Verg. van Goes, om aan zendelingen, die lidmaten zijn van de Ned. Herv. Kerk en een zeker aantal jaren als zendelingen hebben gearbeid, het radicaal voor predikant in de Ned. Herv. Kerk te verleenen. Hand. 1899, bl. 289, 292. — Naar aanleiding van een schrijven van het *Comité van beheer der Synode van de Belgische Christelijke Zendingskerk*, inhoudende het verzoek „eene zoodanige betrekking tusschen de beide kerken daar te stellen, dat de gemeenten der Belgische Christelijke Zendingskerk de predikanten en proponenten der Nederlandsche Hervormde Kerk kunnen beroepen en deze een beroep naar België kunnen aannemen, zonder dat zij geacht worden gebroken te hebben met de Nederlandsche Hervormde Kerk", (waarbij een kort overzicht der geschiedenis van het Belgisch Evangelisch Genootschap of de Belgische Christelijke Zendingskerk werd gegeven, — zie bladz. 442—445), besloot de Synode, op voorstel

van haren president, te antwoorden: „dat in de Reglementen der Nederlandsche Hervormde Kerk geene bepaling voorkomt, dat de Candidaten tot den Heiligen Dienst door als predikant eene gemeente te dienen, die niet tot deze Kerk behoort, hun radicaal als Candidaat tot den Heiligen Dienst bij deze Kerk zouden verliezen." Hand. 1899, bl. 440—447. Hiervan werd aan genoemd *Comité* kennis gegeven bij schrijven van 24 Aug. 1899 no. 274. Vgl. evenwel ook aant. 1 bij art. 10.

ART. 2. Die zich aangeven voor de Evangeliebediening bij de Nederduitsche, Presbyteriaansch-Engelsche of Schotsche gemeenten, worden geëxamineerd door een Provinciaal Kerkbestuur; die zich aangeven voor de Evangeliebediening in de Waalsche gemeenten, door de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken.

Art. 3. Bij de Provinciale Kerkbesturen, welker ressort uit niet meer dan drie classen bestaat, worden de secundi der predikanten en, des noodig, de tertii tot het afnemen van examens opgeroepen, onder toekenning van vergoeding voor reis- en verblijfkosten of van presentiegelden.

Leden, die den examinandus tot den vierden graad van bloed- of aanverwantschap bestaan, worden door hunne secundi of, des noodig, door hunne tertii vervangen.

ART. 4. De Provinciale Kerkbesturen nemen, naar de volgorde, in art. 34 van het Algemeen Reglement aangewezen, achtereenvolgens aan niet meer dan *vier* candidaten het examen af.

Op eene vraag van een Prov. Kerkb. of, waar art. 4 bepaalt, dat de Prov. Kerkb. achtereenvolgens aan niet meer dan *vier* Candidaten het examen afnemen, dit getal al of niet in mindering komt met den examinandus, of de *examinandi*, die zich op den bepaalden tijd niet onderwerpt, of onderwerpen, aan het examen, en terzelfder tijd weder tot het examen zijn toegelaten (art. 18, al. 3), omdat het examineeren van meer dan vier Candidaten, in een kort tijdsverloop, binnen hetwelk nog andere en dikwijls gewichtige Bestuurshandelingen aan de orde zijn, niet bevorderlijk is ook aan het bewaren van de zoo onmisbare frischheid van geest bij de examinatoren, — antwoordde de Syn. Comm. dat volgens art. 6 de aangifte tot het examen geschiedt bij den secretaris der Synode, die naar art. 13 een bewijs afgeeft, dat de in art. 4 vermelde volgorde in acht genomen is; dat op deze volgorde niet kan teruggekomen worden, wanneer een examinandus zich op den bepaalden tijd aan het examen niet onderwerpt; maar dat het Kerkbestuur, overeenkomstig het bepaalde in art. 18, al. 3, een besluit neemt omtrent den tijd, waarop hij weder tot het examen kan worden toegelaten en bevoegd is dien tijd alzoo te bepalen, dat achtereenvolgens aan niet meer dan vier Candidaten het examen afgenomen wordt. 1900, Bijl. B, bl. 248. Een ander geval is het, wanneer iemand, na afgewezen te zijn wegens gemis van de vereischte bekwaamheden, een hernieuwd examen ondergaat. Zie art. 25, al. 2.

ART. 5. Het examen kan bijgewoond worden door studenten, die den graad van Candidaat in de Godgeleerdheid hebben verkregen, en zich daartoe, met overlegging van hun diploma, bij het Kerkbestuur aanmelden.

ART. 6. De aangift tot het examen geschiedt met overlegging van de naar art. 7 vereischte stukken bij den secretaris der Synode, in Februari voor de eerste, in Juni voor de tweede, in Augustus voor de derde der gewone vergaderingen van de Provinciale Kerkbesturen.

Door hen, die bij de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken wenschen geëxamineerd te worden, geschiedt de aangift bij den secretaris der Commissie.

In Juni voor de tweede. Een voorstel om deze woorden te laten wegvallen, voorloopig aangenomen, werd later teruggenomen. 1889, bl. 442—448.

Een voorstel der Syn. Comm. om aan al. 1 toe te voegen de woorden: „de aangifte voor een colloquium doctum geschiedt, onder overlegging van de vereischte stukken, mede bij den Secretaris der Synode", werd verworpen; en met algemeene stemmen besliste de vergadering, dat personen, die zich aangeven tot het houden van colloquium doctum, niet mede tellen bij de examinandi, die aan ieder Kerkbestuur naar volgorde worden toegewezen, Hand. 1890, bl. 237. Zie verder over deze zaak Hand. 1889, bl. 433, 438; 1890, bl. 228—234.

ART. 7. De voor de toelating tot het examen vereischte stukken zijn:

a. bewijs, dat de examinandus den graad van Candidaat in de Godgeleerdheid aan eene der in art. 1 van het Reglement op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid tot vorming van Evangeliedienaren voor de Nederlandsche Hervormde Kerk bedoelde Universiteiten heeft verkregen [1]).

b. bewijs, dat hij het kerkelijk voorbereidend examen met goed gevolg heeft afgelegd.

Dit examen wordt met open deuren gedurende ten minste één uur afgenomen door de twee kerkelijke Hoogleeraren bij de Universiteit, waar hij gestudeerd heeft.

Bij ziekte van een der Hoogleeraren of bij vacature wordt een der Hoogleeraren van de andere Universiteiten, volgens door de Synode opgemaakten rooster, tot het mede afnemen van dit examen afgevaardigd [2]).

Het examen loopt over:

de bijbelsche Godgeleerdheid;

de leerstellige Godgeleerdheid;

de geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk en harer leerstellingen;

de geschiedenis der Christelijke zending.

Wanneer het oordeel der examinatoren over de toelating eenparig ongunstig is, wordt hij afgewezen. Hij wordt niet dan na minstens drie maanden op nieuw geëxamineerd [3]).

c. bewijs, dat hij met vrucht de lessen van kerkelijke Hoogleeraren heeft bijgewoond gedurende *twee* jaar over de practische Godgeleerdheid met de daarbij behoorende oefeningen; gedurende *één* jaar die over het Nederlandsch-Hervormd kerkrecht, en, voor zoover zij gegeven zijn, de lessen over de oordeelkunde en uitlegkunde des bijbels, de bijbelsche geschiedenis en de Christelijke zedekunde [4]).

d. bewijs, dat hij aan eene Nederlandsche Universiteit heeft gevolgd [5]):

gedurende *drie* jaren, de lessen in de uitlegging van het Oude en Nieuwe Testament; of gedurende *twee* jaren aan eene Nederlandsche Universiteit en gedurende een *derde* jaar aan eene buitenlandsche wettig erkende inrichting van Hooger Onderwijs [6]);

gedurende *één* jaar, de lessen in de encyclopaedie der Godgeleerdheid, in de geschiedenis van den Israëlitischen godsdienst, in de geschiedenis van de leerstellingen van den Christelijken godsdienst, in de zedekunde, in de logica en in de Nederlandsche taal [7]).

Zij, die bij de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken wenschen geëxamineerd te worden, behoeven het bewijs niet over te leggen, dat zij de lessen in de Nederlandsche taal hebben bijgewoond.

Zij die vóór 15 Januari 1887 als studenten aan eene Nederlandsche universiteit zijn ingeschreven, zullen kunnen volstaan met bewijzen, verkregen volgens de bepalingen, welke

van kracht waren tot het in werking treden van deze veranderingen [3]).

Zijn de lessen, onder *c.* en *d.* vermeld, gegeven in eenen halfjarigen cursus, dan wordt deze den examinandus voor een geheel jaar toegerekend.

Van de bepalingen onder *c.* en *d.* wordt, op vertoon van eene verklaring van den daarbij betrokken Hoogleeraar, door het Kerkbestuur, dat voor het afnemen van het examen is aangewezen, den examinandus dispensatie verleend, ten opzichte van lessen, die gedurende zijn verblijf aan de Universiteit niet gegeven zijn.

Die den graad van Theologiae Doctor aan eene der sub *a* bedoelde Universiteiten verworven hebben, zijn van de bepalingen onder *a.* en *d.* vrijgesteld.

e. bewijs, dat de examinandus onder voorzitting van eenen Hoogleeraar een voorstel gedaan heeft (art. 13 van het Reglement op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid), hetwelk hem echter niet wordt vergund, voordat hij het onder *b.* bedoeld examen heeft afgelegd.

f. getuigschrift van goed zedelijk gedrag, afgegeven overeenkomstig art. 11, al. 2 van het Reglement op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid.

g. eene kerkelijke attestatie, mede inhoudende, dat de examinandus meer dan twee jaren lidmaat is van de Hervormde Kerk.

[1]) Volgens het Koninklijk besluit van 27 April 1877 omtrent de examina en promotiën aan de universiteiten, wordt voor de toelating tot het *candidaats-examen in de Godgeleerdheid* vereischt het bewijs van een met gunstig gevolg afgelegd examen in de Hebreeuwsche taal en Israëlitische oudheden, en is het candidaats-examen in twee gedeelten *gesplitst*, afzonderlijk binnen een jaar aan dezelfde universiteit af te leggen in: 1°. *a.* de geschiedenis der godsdiensten in het algemeen, *b.* de geschiedenis der leer aangaande God; *c.* de uitlegging van het Oude Testament (historische schriften); *d.* de Israëlitische letterkunde in hare hoofdtrekken; 2°. *a.* de wijsbegeerte van den godsdienst; *b.* de geschiedenis van het Christendom; *c.* de uitlegging van het Nieuwe Testament (historische schriften); *d.* de oud-Christelijke letterkunde in hare hoofdtrekken. — Het *doctoraal examen* omvat: *a.* de uitlegging van vooraf opgegeven hoofdstukken uit het Oude en Nieuwe Testament; *b.* de geschiedenis van den Israëlitischen godsdienst; *c.* de geschiedenis der leerstellingen van den Christelijken godsdienst; *d.* de zedekunde. — Bij Kon. Besl. van 24 Sept. 1896 (Stbld. n°. 157) is onder de getuigschriften, die recht geven tot het afleggen van examina aan een der Nederlandsche Universiteiten, ook opgenomen het getuigschrift van met goed gevolg afgelegd eindexamen der Afd. A van het Staatsgymnasium te Pretoria. De woorden: *aan eene der in art. 1 van — heeft verkregen* zijn 15 Jan. 1901 in de plaats gekomen van het vroegere: *aan eene Nederlandsche universiteit heeft bekomen.* Tevens werden in de slotalinea van *d* achter *Theologiae Doctor* de woorden ingevoegd: *aan eene der sub a bedoelde Universiteiten.*

[2]) *Bij ziekte—afgevaardigd.* Bijvoeging in werking gekomen 1 Januari 1888.

De hier bedoelde rooster werd vastgesteld in de zitting van 7 Aug. 1889 (Hand. bl 159); maar diende gewijzigd te worden na de opheffing der leerstoelen voor de kerkelijke hoogleeraren te Amsterdam.

[3]) *Wanneer—geëxamineerd.* Aldus gewijzigd 1 Jan. 1880 en 15 Febr. 1891. Hand. 1889, bl. 614—616. — Reeds een jaar nadat het kerkelijk voorbereidend examen was ingesteld, werd (nl. in 1881) in de Synode een voorstel in behandeling genomen van de hoogl. Dr. T. CANNEGIETER en Dr. C. P. HOFSTEDE DE GROOT, strekkende om dit examen te doen afnemen door de beide hoogleeraren bij de universiteit werkzaam waar de examinandus is ingeschreven en een derde bij beurt, volgens rooster, van de andere universiteiten af te vaardigen. De examinatoren zouden bij meerderheid van stemmen beslissen over de toelating en

de afgewezene niet dan na verloop van een half jaar op nieuw tot het examen worden toegelaten. Dit voorstel vond in de Kerk echter zeer geringen bijval, wegens den tegenzin van velen tegen de vermeerdering van examina en tegen dit examen, door de kerkelijke hoogleeraren aftenemen, in het bijzonder, waarom men het niet nog verscherpt wenschte te zien, maar veeleer vroeg, of het niet geraden was het te doen vervangen door testimonia, afgegeven op grond van tentamina. Het werd niet vastgesteld. Hetzelfde voorstel werd in 1890 door den heer G. J. LAKERVELD ingediend, maar, na kennisneming van de ongunstige consideratiën, in 1891 niet tot wet verheven. Hand. 1881, bl. 141—145; 1882, bl. 118—124, 330—332; 1891, bl. 91—95. — In de zitting van 15 Aug. 1900 werd *voorloopig* eene wijziging gebracht in deze laatste alinea, omdat de thans geldige bepaling het mogelijk maakt dat een candidaat door de kerkelijke hoogleeraren toegelaten wordt na het afleggen van een examen, dat onvoldoende was in de helft der vakken, waarover het examen liep. De wijziging, die hiermede in 1901 aan de consideratiën der kerk werd onderworpen, luidde: „*Wanneer het oordeel der examinatoren over de toelating niet eenparig gunstig is, wordt hij afgewezen. Hij wordt niet dan na minstens drie maanden op nieuw geëxamineerd.*" Zij is echter niet vastgesteld. Hand. 1901, bl. 359.

4) *Bewijs, dat hij met vrucht* enz. Eene toevoeging: „Deze bewijzen worden, zoo zij niet aangevraagd worden binnen drie maanden na sluiting der lessen, waarop zij betrekking hebben, slechts na voorafgaand onderzoek afgegeven", door een der hoogl. gewenscht, werd afgewezen. De uitreiking der getuigschriften moet worden overgelaten aan de prudentie der hoogleeraren; ook zou een dergelijke bepaling geen waarborg geven, dat de lessen met vrucht zijn gevolgd. 1893, bl. 82.

5) Volgens art. 42, 1⁰ van de Wet op het Hooger Onderwijs wordt aan elke universiteit onderwijs gegeven door de faculteit der Godgeleerdheid, in *a.* de encyclopaedie der Godgeleerdheid, *b.* de geschiedenis der leer aangaande God, *c.* de geschiedenis der godsdiensten in het algemeen, *d.* de geschiedenis van den Israëlitischen godsdienst, *e.* de geschiedenis van het Christendom, *f.* de Israëlitische en oud-Christelijke letterkunde, *g.* de uitlegging van het Oude en Nieuwe Testament, *h.* de geschiedenis der leerstellingen van den Christelijken godsdienst, *i.* de wijsbegeerte van den godsdienst, *k.* de zedekunde.

6) *Gedurende drie jaren.* Een voorloopig aangenomen voorstel om te lezen: „Gedurende *twee* jaren (na het met gunstig gevolg afgelegd examen in de Hebreeuwsche taal en Israëlitische oudheidkunde) de lessen in de uitlegging van het Oude en Nieuwe Testament (het overige van het art. vervalt)" heeft gedeeld in het lot, dat in 1895 de andere wijzigingen van de artt. 7 en 21 Regl. Examen getroffen heeft. 1894, bl. 477, 478, 492; 1895, bl. 202—216. Zie ook aant. 8.

7) *In de Nederlandsche taal.* Weggevallen is na „in de logica": „of een der vakken vermeld in art. 42, 5⁰ *i*, *l* en *m* van de Wet tot regeling van het Hooger onderwijs: de geschiedenis der wijsbegeerte, de meta-physica, de zielkunde" en daarvoor in de plaats gekomen „en in de Nederlandsche taal". In werking gekomen 15 Januari 1887. Over het college in de Ned. taal aan de Universiteit te Groningen, zie 1893, bl. 277—280, Bijl. B, bl. 308, 309.

8) Deze en de voorgaande alinea, in werking gekomen 15 Januari 1887.

In de zitting van 21 Juli 1887 werd door den Hoogl. GOOSZEN het volgende voorstel ingediend: „De Synode neme in overweging, of niet in het belang eener grondige vorming van den Evangeliedienaar de eischen voor de onderscheidene door hem af te leggen examina nu gesteld, aan eene herziening zouden behooren te worden onderworpen en welke de beste weg zij om daartoe te geraken, indien deze vraag bevestigend mocht worden beantwoord." Naar aanleiding daarvan werden de kerkelijke hoogleeraren uitgenoodigd, onderling de noodige beraadslagingen te houden en daarna in overleg te treden met de Universiteitshoogleeraren, ten einde daardoor de Synode, zoo noodig, in de gelegenheid te stellen, bij de Hooge Regeering zoodanige voorstellen te doen, als zij in het belang van de wetenschappelijke vorming van aanstaande Evangeliedienaren wenschelijk zal achten. Een te dezer zake door de kerkel. hoogl. ingediend voor-

stel werd echter in 1888 buiten behandeling gelaten, zoowel om gebeurtenissen, die op politiek gebied hadden plaats gehad, als omdat uit het verslag was gebleken, dat bij het proponents-examen weinig vereenvoudiging in de examenvakken is te wachten en, waar het bovendien bezwaar in heeft de examenvakken bij het voorbereidend kerkelijk examen tot op de helft te besnoeien, er ook weinig kans bestaan zal, dat de eischen bij het Candidaatsexamen zullen verminderd worden. In 1891 werd de zaak op nieuw ter hand genomen, maar zonder gevolg; terwijl de Synode in 1892 besloot het rapport over de adressen betreffende het examen in handen te stellen van de Syn. Comm., met opdracht om de kerkelijke hoogleeraren, zoo noodig, te raadplegen. Ook wendde de Synode zich tot de Regeering met het verzoek om het Koninkl. Besluit van 27 April 1877 aldus te wijzigen, dat 1° de geschiedenis der godsdiensten in het algemeen, de geschiedenis der leer aangaande God en de wijsbegeerte van den godsdienst van het candidaatsexamen naar het doctoraal examen in de Godgeleerdheid worden overgebracht, en 2° dat de splitsing van het candidaats-examen in de Godgeleerdheid dientengevolge vervalle. Na rijpe overweging verklaarde de Syn. Comm. zich voor den wensch om het examen, door de Kerkbesturen af te nemen, beperkt te zien tot het onderzoek in die vakken, waarin vanwege de Kerk geen onderwijs gegeven wordt, nl. Uitlegkunde des Bijbels, Bijbelsche Geschiedenis (zonder de Bijbelsche Godgeleerdheid), Christelijke zedekunde en Practische Godgeleerdheid. De Synode benoemde eene Commissie van 5 leden, ten fine van advies over eene herziening der wetgeving omtrent het examen ter toelating tot de Evangeliebediening en de opleiding van predikanten. Het resultaat was de indiening van eene *Memorie* door drie en van een *Nota* door twee leden der Commissie (1894, bl. 382—417), waarover in de verg. van 16 en 17 Aug. werd gehandeld. Besloten werd om de zaak van het Academ. Statuut te laten rusten en niet over te gaan tot de oprichting van een Prediger-Seminar; te verklaren, dat een verplicht Hulppredikerschap niet raadzaam is; niet over te gaan tot aanstelling van kerkelijke privaat-docenten: *en het kerkelijk* voorbereidend-, zoowel als het proponents-examen, doch beide gewijzigd, te behouden. Voorts werd voorl. aangenomen het „kerkelijk voorbereidend examen" te noemen „kerkelijk candidaatsexamen"; voor toelating bij dit examen te vorderen, dat het oordeel van de examinatoren eenparig gunstig zij; de gesch. van de Christel. zending en de gesch. der Nederl. Herv. Kerk en harer leerstellingen als *examen-vakken* te doen vervallen, en in plaats daarvan testimonia af te geven; en eenige wijzigingen te brengen in art. 21. Dit ontwerp werd in de Kerk, met name door de Prov. Kerkb., ver van gunstig ontvangen en in 1895 teruggenomen. 1887, bl. 9, 232—234, 261—263; 1888, bl. 14, 236, 376, 377; 1891, bl. 29, 137, 251—265; 1892, bl. 11, 108, 405, 406, 439—441; 1893, bl. 193—196, 240, Bijl. B, bl. 240—247; 1894, bl. 382—439, 448—450; 1895, bl. 202—216.

In de zitting van 17 Aug. 1904 besloot de Synode, met het oog op eene door de Regeering toegezegde algemeene herziening van de wet op het Hooger Onderwijs, de adviezen zoowel der kerkelijke hoogleeraren als der hoogl. van de Theol. Faculteit aan de drie Rijksuniversiteiten te vragen, over de maatregelen, welke genomen zouden kunnen worden in het belang van de voor een goede opleiding van de predikanten in de Ned. Herv. Kerk gewenschte inrichting van de Theol. Fac. en van het kerkelijk Hooger Onderwijs. (Hand. bl. 287).

De Class. Verg. van Alkmaar zond in 1896 bij de Synode een Concept-Reglement op het Examen in, waarvan de hoofdzaak was de instelling van een Examen-Commissie, uit elf leden bestaande, en wel uit 7 predikanten en 4 ouderlingen. Die leden zouden gekozen worden door de Prov. Kerkb. uit hun eigen ressort en voor den tijd van één jaar volgens een te maken rooster. Bovendien zouden twee kerkelijke hoogleeraren dat examen bijwonen. Het kwam der Synode voor, dat het een vruchtelooze arbeid zou zijn, nu weder eene herziening van het vigeerend Reglement te beproeven. 1896, bl. 220—230.

Art. 8. **Die buitenslands hunne studiën hebben volbracht, leggen, ook wanneer zij aldaar het recht tot de Evangeliebediening bij een**

Hervormd kerkgenootschap bekomen hebben, zonder nochtans als predikanten werkzaam geweest te zijn, vóór hunne toelating tot het examen over:

a. bewijs, dat zij het eindexamen van een gymnasium of een daarmee gelijkwaardig letterkundig examen met goed gevolg hebben afgelegd [1];

b. bewijs, dat zij aan eene wettig erkende inrichting van Hooger Onderwijs den graad van Candidaat in de Godgeleerdheid of een daarmede gelijkstaanden verworven hebben, of, indien dergelijke graad aan die inrichting niet wordt verleend, bewijs, dat zij de vereischten bezitten om aldaar tot het eindexamen te worden toegelaten [2].

De bewijzen, sub *a* en *b* genoemd, worden door den Secretaris der Synode overgebracht bij de Algemeene Synodale Commissie, met de vraag:

1°. wat het bewijs sub *a* betreft, of dit voldoenden waarborg geeft, dat de litterarische vorming van den examinandus overeenkomt met die, welke vereischt wordt om toegelaten te worden tot de lessen aan eene Nederlandsche Universiteit;

Wat dat sub *b* betreft, of de inrichting van Hooger Onderwijs, aan welke de examinandus zijne studiën heeft volbracht, inderdaad eene inrichting van Hooger Onderwijs is waar de wetenschappelijke eischen, aan welke voldaan moet worden om zich voor het kerkelijk eindexamen te kunnen aangeven, overeenkomen met die aan de Nederlandsche Universiteiten;

2°. of de toelating van den examinandus kan geacht worden in het algemeen belang der Nederlandsche Hervormde Kerk te zijn.

Ontvangt de Secretaris der Synode een toestemmend antwoord, dan handelt hij met de overgelegde stukken overeenkomstig het voorschrift van art. 13; is het antwoord ontkennend, dan zendt hij genoemde stukken aan den examinandus terug;

c. bewijzen omtrent door hen gevolgde lessen in de Godgeleerdheid, gelijkstaanden met die, welke in het voorgaande artikel geëischt worden onder *c* en *d*, en voorts, dat zij geëxamineerd zijn in de vakken, die tot het candidaats-examen in Nederland en tot het kerkelijk voorbereidend examen behooren.

Kunnen zij de onder *c* van *dit* artikel vereischte bewijzen niet volledig leveren, dan leggen zij, behalve in de vakken, waarin zij volgens dit reglement moeten geëxamineerd worden, ook in de vakken, waarvan de attesten ontbreken, met uitzondering van de geschiedenis der Christelijke zending en het Nederlandsch Hervormd kerkrecht, examen af. Doctoren in de Godgeleerdheid leveren alleen de bewijzen, dat zij lessen gevolgd hebben gelijkstaande met die, welke in art. 7 onder *b* en *c* zijn aangewezen;

d. voldoende getuigschriften aangaande hun zedelijk gedrag, afgegeven door de Godgeleerde faculteit of de leeraren der inrichtingen van Hooger Onderwijs, aan welke zij hebben gestudeerd, alsmede door het Kerkelijk Bestuur, waaronder zij buitenslands hebben geressorteerd;

e. eene attestatie, gelijk in het vorig artikel onder *g* is bedoeld [3].

[1] *Bewijs, dat zij het eindexamen van een gymnasium — hebben afgelegd.* Daar het meermalen begon voor te komen, dat „Nederlandsche jongelieden, geheel of gedeeltelijk de vaderlandsche inrichtingen van voorbereidend Hooger Onderwijs voorbijgaande, hunne studiën in het buitenland volbrengen, wat alleen kan worden toegelaten, als blijkt, dat het peil van hunne wetenschappelijke ont-

wikkeling overeenkomt met dat van hen, die in Nederland hunne opleiding ontvangen, terwijl ditzelfde mag worden gevorderd van allen, ook vreemdelingen, die buitenslands hebben gestudeerd", werd door de Class. Verg. van Amsterdam in 1901 een voorstel tot wijziging van dit art. ingediend, dat door het Prov. Kerkb. van N. Holland werd overgenomen. Na bespreking in de Synode van 1902 en 1903, werd een eenigszins gewijzigd voorstel door die van 1904 aangenomen, bestaande in de toevoeging van eene nieuwe al. *a* (terwijl de vroegere al. *a* thans *b* is geworden) en eene daarmede verband houdende uitbreiding van hetgeen onder 1⁰ voorkomt.

Uit een gevoel van billijkheid echter ten opzichte van degenen, die hunne studiën reeds aan eene buitenlandsche Inrichting van Hooger Onderwijs hebben aangevangen, besloot de Synode deze verandering, nadat zij was aangenomen, in werking te doen treden op 15 Januari 1906. Van de leden der Prov. Kerkb. verklaarden zich 64 vóór de wijziging. Hand. 1902, bl. 313—315; 1903, bl. 179—185, 277—279, Bijl. B., bl. 324—335; 1904, bl. 100—105, 115.

2) Daar deze bepaling door onderscheidene Kerkbesturen op verschillende wijze werd verklaard, terwijl éénheid van handelwijze hier noodzakelijk moet genoemd worden, werden, op voorstel van den heer G. W. VAN EERDE, de alinea's: „Het bewijs sub *a* genoemd wordt (15 Jan. 1906 in art. 8 veranderd in: „de bewijzen, sub *a* en *b* genoemd, worden") — aan den examinandus terug" aan dit art., zoo mede aan art. 10, a, toegevoegd. In werking getreden 31 Jan. 1899. Zie Hand. 1897, bl. 408—410, 617, 618; 1898, bl. 137—141; vgl. ook Hand. 1895, bl. 381—385.

3) Een voorstel om aan art. 8 *e* toe te voegen: „de Synode, of in hare plaats de Synodale Commissie, is bevoegd van deze bepaling, om een bijzondere en gewichtige reden en in het algemeen belang der Nederl. Herv. Kerk, dispensatie te verleenen, op door haar te stellen voorwaarden", in 1893 voorloopig aangenomen, vond in de Kerk geen gunstig onthaal, omdat het den weg opent voor buitenlanders, om in onze Kerk optetreden, terwijl zij nog slecht bekend zijn met de Nederl. taal en kwalijk vertrouwd met Nederlandsche toestanden, en noch het een noch het ander kan geacht worden met het belang der Nederl. Herv. Kerk te strooken; terwijl bovendien opgemerkt werd, dat de bevoegdheid om in casu dispensatie te verleenen niet aan de Synode of aan de Syn. Comm., maar — naar analogie van art. 57 en 57* Regl. Vac. en in verband met art. 14 Regl. Examen — aan het Prov. Kerkb., dat aan de beurt is, moet worden toegekend. 1893, bl. 78—81, 95; 1894, bl. 205—209.

ART. 9. Candidaten tot den Heiligen Dienst bij andere Protestantsche Kerkgenootschappen in Nederland, die verlangen tot het examen te worden toegelaten, leggen over:

a. bewijs, dat zij den graad van Candidaat in de Godgeleerdheid aan eene der in art. 7 onder *a* bedoelde Nederlandsche Universiteiten hebben verkregen;

b. bewijs, dat zij aan eene dezer Nederlandsche Universiteiten of aan eene inrichting van Hooger Onderwijs, aan welke door het Kerkgenootschap, bij hetwelk zij als Candidaten tot den Heiligen Dienst zijn toegelaten, de opleiding zijner Evangeliedienaren is opgedragen, de lessen in art. 7 onder *d* vermeld met vrucht hebben gevolgd;

c. bewijs, dat zij het kerkelijk voorbereidend examen, in art. 7 onder *b* vermeld, met goed gevolg hebben afgelegd;

d. bewijs, dat zij gedurende één jaar met vrucht de lessen van kerkelijke Hoogleeraren hebben bijgewoond over de Practische Godgeleerdheid met de daarbij behoorende oefeningen, die over het Nederlandsch Hervormd Kerkrecht en, voor zoover zij gegeven zijn, de lessen over de oordeelkunde en uitlegkunde des Bijbels, de Bijbelsche Geschiedenis en de Christelijke Zedekunde;

e. bewijs, dat de examinandus onder voorzitting van eenen Hoog-

leeraar een voorstel heeft gedaan als in art. 7 onder *e* is bepaald;

f. een getuigschrift van goed zedelijk gedrag, afgegeven overeenkomstig art. 11 al. 2 van het Reglement op het Hooger Onderwijs enz.;

g. eene kerkelijke attestatie, mede inhoudende, dat de examinandus ten minste één jaar lidmaat is van de Hervormde Kerk.

Art. 9 schreef aanvankelijk sub *b*—*e* voor het overleggen van *b.* bewijs, dat bedoelde Candidaten de lessen in de vakken, in art. 7 onder *b*, *c* en *d* vermeld, met vrucht hebben bijgewoond (met de bijvoeging: Ook hieromtrent geldt het in het vorig artikel onder *b*, al. 2 bepaalde); *c.* bewijs, dat zij gedurende meer dan *twee* jaren lidmaten geweest zijn bij een Protestantsch kerkgenootschap; *d.* bewijs, dat zij tot lidmaten der Nederlandsche Hervormde Kerk zijn aangenomen; *e.* verklaring van het Classicaal Bestuur, tot welks ressort hunne woonplaats behoort, dat het tegen hunne toelating tot het examen geen bezwaar heeft.

Zooals art. 9 thans luidt, is het in werking getreden 15 Jan. 1901, ten einde te waarborgen, dat de Candidaten, in dit art. bedoeld, ook het onderwijs van kerkelijke hoogleeraren hebben genoten, en wel in die vakken, die een bepaald Hervormd karakter dragen. De commissie, welke in de Syn. Verg. van 1899 over de voorgestelde wijziging rapporteerde, was van gevoelen, dat van het afleggen van het kerkelijk voorbereidend examen en het doen van een voorstel zij niet mogen worden vrijgesteld, die bij de Nederlandsche Hervormde Kerk als predikant wenschen op te treden, en evenmin van het volgen der lessen, waaromtrent ook door examinandi, uit de Ned. Herv. Kerk afkomstig, een getuigschrift wordt geëischt. Maar zij meende, dat volstaan kan worden met den eisch, dat zij gedurende één jaar de lessen van kerkelijke hoogleeraren hebben gevolgd en dat dan ook de tijd, gedurende welken zij lidmaat van de Ned. Herv. Kerk geweest moeten zijn, op één jaar gesteld kan worden. Hand. 1898, bl. 510—512; 1899, bl. 264—270, 425—427, Bijl. B, bl. 210—213; 1900, bl. 267—280, 305, 447—449.

Art. **10.** Die bij een ander Protestantsch kerkgenootschap als Evangeliedienaars werkzaam zijn geweest en dezelfde betrekking in de Nederlandsche Hervormde Kerk wenschen te bekleeden, onderwerpen zich aan een colloquium doctum [1]), na vooraf de vereischte stukken te hebben overgelegd.

Die vereischte stukken zijn:

a. bewijs, dat zij aan eene Nederlandsche universiteit of aan eene wettig erkende inrichting van Hooger Onderwijs in het buitenland den graad van Candidaat in de Godgeleerdheid of een daarmede gelijkstaanden graad hebben verworven [2]).

Het bewijs sub *a* genoemd wordt door den Secretaris der Synode overgebracht bij de Algemeene Synodale Commissie, met de vraag:

1⁰. of de inrichting van Hooger Onderwijs, aan welke de examinandus zijne studiën heeft volbracht, inderdaad eene inrichting van Hooger Onderwijs is waar de wetenschappelijke eischen, aan welke voldaan moet worden om zich voor het kerkelijk eindexamen te kunnen aangeven, overeenkomen met die aan de Nederlandsche Universiteiten;

2⁰. of zijne toelating kan geacht worden te zijn in het algemeen belang der Nederlandsche Hervormde Kerk.

Ontvangt de Secretaris der Synode een toestemmend antwoord, dan handelt hij met de overgelegde stukken overeenkomstig het voorschrift van art. 13; is het antwoord ontkennend, dan zendt hij genoemde stukken aan den examinandus terug;

b. bewijs, dat zij tot lidmaten der Nederlandsche Hervormde Kerk zijn aangenomen;

c. getuigschrift van goed zedelijk

gedrag, ten genoegen van het Provinciaal Kerkbestuur, afgegeven door een bevoegd college of door bevoegde personen.

1) *Colloquium doctum.* Zie het aanget. bij art. 12 en de aanschrijving aan de Prov. Kerkb., opgenomen bij art. 56 Regl. op de Vacaturen. — In de zitting van 2 Aug. 1887 werd de vraag ter sprake gebracht, of een predikant, die tot de Herv. Kerk behoord heeft, doch tot de Luthersche Kerk is overgegaan en weder predikant in de Herv. Kerk wenscht te worden, al dan niet coll. doctum moet doen? Terwijl enkele leden van oordeel waren, dat het radicaal alleen verloren gaat ten gevolge van een kerkrechtelijk vonnis, spraken anderen als hun gevoelen uit, dat zulk een predikant, door zijnen overgang tot een ander Kerkgenootschap, zich heeft afgescheiden van de Nederl. Herv. Kerk. Met 17 tegen 2 stemmen werd besloten, dat op een zoodanig predikant art. 10 van het Regl. van toepassing is. 1887, bl. 62, 63. Vgl. het slot der aant. bij art. 1.

2) De volgende alinea's: „Het bewijs sub *a* genoemd — aan den examinandus terug" in werking getreden 31 Jan. 1899. Zie aant. 2 bij art. 8.

ART. **11.** Die vroeger in de Roomsch-Katholieke Kerk den geestelijken stand bekleedden en tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk wenschen toegelaten te worden, leggen het in art. 21 omschreven examen af bij het aangewezen Kerkbestuur, dat vooraf hunne aanvraag onderzoekt en over de toelating tot het examen beslist. Bij die aanvraag leggen zij over:

a. de bewijzen, in art. 7 onder *a*, *c*, *d* en *g* vermeld;

b. eene verklaring van het Classicaal Bestuur, waaronder hunne woonplaats ressorteert, dat het tegen hunne toelating tot het examen geen bezwaar heeft.

ART. **12.** Predikanten, die buitenslands als zoodanig bij een Hervormd kerkgenootschap werkzaam zijn of geweest zijn en niet tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk zijn toegelaten, onderwerpen zich in het geval, waarin bij art. 57 van het Reglement op de Vacaturen is voorzien, en nadat aan het voorschrift in het 3e lid van dat artikel is voldaan, aan een colloquium doctum over de vakken, in art. 21 onder *a* tot *e* van dit reglement genoemd, met hen te houden door het Provinciaal Kerkbestuur, tot welks ressort de gemeente behoort, die de beroeping wenscht uit te brengen.

Een colloquium doctum heeft plaats met gesloten deuren 1).

Overigens gelden daarvoor dezelfde bepalingen, die in de volgende artikelen omtrent het examen zijn vastgesteld, voor zoover daarop in die artikelen niet uitdrukkelijk uitzondering wordt gemaakt.

1) *Colloquium doctum.* Ernstig te nemen. Handd. 1869 en K. C. 9 Aug. 1869, n⁰. 32. Verg. over coll. doct. 1862; 1863; 1869, bl. 149, 150, 194, 195. De Synode verlangt van de colloquia docta tabellarische verslagen te ontvangen. 1875, bl. 85. In de zitting van 16 Aug. 1895 werd aangenomen aan de Prov. Kerkb. over het afnemen van een colloquium doctum een circulaire te richten, die bij art. 56 Regl. op de Vac. is opgenomen. Vgl. ook de aant. bij art. 6.

Ter voorziening in de behoefte aan predikanten werd voorgesteld en voorloopig aangenomen een art. 12* hier in te lasschen: „Mannen van buitengewone bekwaamheid en van groote verdienste ten opzichte van de Nederl. Herv. Kerk alsmede zendelingen en zendeling-leeraars kunnen door de Synode tot de Evangeliebediening worden toegelaten met den titel van Candidaten tot den H. Dienst, na vooraf de vereischte stukken te hebben overgelegd." (Volgt dan de opgave dezer stukken.) Het werd in de Kerk echter ongunstig ontvangen, o.a. ook omdat aan den eisch der universitaire opleiding zou worden te kort gedaan; en nadat

door een drietal leden der Synode nog beproefd was om althans de toelating van zendelingen en zendeling-leeraars, wier gezondheidstoestand een langer verblijf in de Oost-Indische gewesten onraadzaam maakte, (waarover de adviezen gunstiger waren) te doen aannemen, werd het geheele voorstel teruggenomen, na aanneming van een, in het oog der voorstellers, onaannemelijk amendement. 1888, bl. 106—111, 114—116, 121, 122, 479—484; 1889, bl. 265—283, 359—362.

Art. 13. De secretaris der Synode zendt de bij hem ingekomen getuigschriften en verdere stukken zonder verwijl en naar de orde, waarin zij ingekomen zijn, aan den secretaris van het Kerkbestuur, waarbij het examen moet plaats hebben, en geeft bij elke aangift een bewijs af, waaruit blijkt, dat de in art. 4 vermelde volgorde in acht genomen is.

Zie de aant. bij art. 4.

Art. 14. De secretaris van het Kerkbestuur, waarbij het examen moet plaats hebben, geeft, wanneer de getuigschriften en verdere stukken door hem en den president in orde zijn bevonden, aan den examinandus bericht, op welken dag, op welk uur en waar ter plaatse het examen zal worden afgenomen.

De getuigschriften en verdere stukken moeten in de vergadering van het Kerkbestuur ter tafel zijn.

Art. 15. Ten minste zes weken vóór het examen zendt het Kerkbestuur aan den examinandus opgaaf van de hoofdstukken des bijbels, die in art. 21 onder *a* worden vermeld.

Bij het kiezen van die hoofdstukken wordt eene behoorlijke afwisseling in acht genomen.

Art. 16. Uiterlijk één maand vóór den dag van het examen zendt de examinandus eene door hem opgestelde duidelijk geschreven leerrede in bij den secretaris van het Kerkbestuur, die haar onder de examinatoren ter kennisneming doet rondgaan.

Deze bepaling is niet van toepassing op hen, die een colloquium doctum afleggen.

Art. 17. Bij gunstigen uitslag van het examen of van het colloquium doctum betaalt de geëxamineerde de som van *vijf en twintig* gulden ten behoeve van de Algemeene Weduwen- en Weezenbeurs der Nederlandsche Hervormde Kerk.

Art. 18. Het examen wordt afgenomen in de gewone vergaderingen der Kerkbesturen, zonder dat daarvoor de leden geldelijk voordeel genieten.

Eene buitengewone vergadering van het Kerkbestuur kan tot dat einde gehouden worden op verlangen van den examinandus, kenbaar gemaakt met opgaaf van redenen, die door het Kerkbestuur worden beoordeeld. De reis- en verblijfkosten, of de presentiegelden voor deze buitengewone vergadering worden vooraf door den examinandus gestort.

Indien een examinandus zich op den bepaalden tijd aan het examen niet onderwerpt, neemt het Kerkbestuur, na beoordeeling van de redenen van zijn terugblijven, een besluit omtrent den tijd, waarop hij weder tot het examen kan worden toegelaten, en geeft hem daarvan kennis met opgaaf van andere hoofdstukken des Bijbels.

Zie de aant. bij art. 4.

Art. 19. Niet meer dan een

tweetal wordt gelijktijdig geëxamineerd.

Aan het onderzoek van *twee* examinandi worden ten minste *vier*, aan dat van *een* ten minste *drie* uren besteed. Bij het houden van een colloquium doctum is het Kerkbestuur aan deze tijdsbepaling niet gebonden.

Er hebben geen tentamina plaats. Ook wordt den examinandus vooraf geen opgaaf van den gang en de wijze des onderzoeks gedaan.

Art. **20.** Het examen wordt afgenomen in de Nederlandsche en bij de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken in de Fransche taal.

Wanneer iemand, die de Evangeliebediening in eene Presbyteriaansch-Engelsche of Schotsche gemeente wenscht te bekleeden, of als predikant in de Hoogduitsche taal bij eene Nederlandsch-Hervormde gemeente wenscht te worden aangesteld, de Nederlandsche taal niet machtig is, heeft het onderzoek mondeling of schriftelijk in eene andere taal plaats.

Art. **21.** Het examen wordt afgenomen in:

a. de uitlegging des Bijbels. Voor die van het Oude Testament worden den examinandus één hoofdstuk uit de historische en twee uit de overige schriften op den in art. 15 bepaalden tijd opgegeven. Bij deze uitlegging worden blijken gevorderd van bekendheid met de Alexandrijnsche vertaling en met de geschiedenis der boeken, waarvan de opgegeven hoofdstukken een gedeelte uitmaken. Voor de uitlegging van het Nieuwe Testament wordt geeischt, dat de examinandus bedreven zij in het vertalen en verklaren van de historische boeken, en dat hij de twee hem (naar art. 15) opgegeven hoofdstukken uit de overige boeken grondig versta; voorts dat hij bekend zij met de geschiedenis der boeken van het Nieuwe Testament.

Ook moet blijken, dat hij geoefend is in de oordeelkunde en uitlegkunde des Bijbels, en wat buitenlanders betreft, die tot de Evangeliebediening bij eene Nederduitsche Hervormde gemeente wenschen te worden toegelaten, dat zij voldoende vaardigheid hebben in het gebruik van de Nederlandsche taal [1]).

Voor dit gedeelte van het examen is ten minste *een*, of, zoo *twee* examinandi gelijktijdig ondervraagd worden, ten minste *anderhalf* uur bestemd. Indien de examinandus naar het oordeel van de meerderheid der vergadering bij dit gedeelte van het examen geene voldoende blijken [2]) van kennis gegeven heeft, wordt hij, zonder voortzetting van het examen, afgewezen;

b. de bijbelsche geschiedenis en de bijbelsche Godgeleerdheid, inzonderheid het leven en de prediking van Jezus;

c. de leerstellige Godgeleerdheid en de geschiedenis van de leerstellingen der Christelijke Kerk;

d. de geschiedenis der Christelijke, bijzonder der Nederlandsche Hervormde Kerk en harer leerstellingen;

e. de Christelijke zedekunde;

f. de practische Godgeleerdheid met de beginselen van het Nederlandsch-Hervormd kerkrecht.

De duur van het onderzoek in elk der vakken, onder *b* tot *f* aangeduid, wordt vooraf door de vergadering bepaald.

1) *En wat buitenlanders betreft — van de Nederlandsche taal.* **Toevoeging,** vastgesteld in de zittingen **van 31 Juli** en 6 Aug. **1900 en in werking getreden**

15 Jan. 1901. Hand. 1899, bl. 94—97, 298; 1900, bl. 83—89, 200.

[2]) *Geene voldoende blijken.* Indien de kennis van den candidaat in een der vakken van het eerste gedeelte van het examen door de meerderheid der examinatoren onvoldoende geoordeeld wordt, mag hij niet worden toegelaten. 1884, bl. 59.

Een voorstel van de Class. Verg. van Wijk, om aan *f.* toetevoegen: „Uit de antwoorden van den examinandus moet blijken, dat hij instemt met de belijdenis der Nederlandsche Hervormde Kerk, uitgedrukt in de formulieren van eenigheid", is, als missende elke toelichting en motiveering, afgewezen. 1895, bl. 64—66.

Vergelijk bij dit art. aant. 8 bij art. 7 en de Handd. van 1894, bl. 382—439, 448—450; 1895, bl. 202—216.

Art. **22.** Alle leden der vergadering, ook de secretaris, in geval hij slechts eene adviseerende stem heeft, en de ouderlingen, tenzij ze wenschen daarvan verschoond te blijven, nemen deel aan het onderzoek.

Alle leden wonen het examen van het begin tot het einde bij, en brengen over toelating of afwijzing hunne stem bepaald uit.

Ingeval hij slechts eene adviseerende stem heeft. De bedoeling is: *„ook al heeft hij slechts eene adviseerende stem."* Zie 1879, bl. 114, 115.

Art. **23.** Voor de toelating tot de Evangeliebediening wordt gevorderd, dat zich ten minste twee derden der stemhebbende leden daarvoor verklaren.

Twee derden. Het hier gestelde vereischte werd ook in de vroegere regll. op het examen, als een waarborg voor het verkrijgen van wel toegeruste Evangeliedienaren, aangetroffen en is o.a. in 1867 gehandhaafd. Zie Syn. Handd. bl. 98, 119. In de Comm., die in 1885 verslag uitbracht over de examina, rees de vraag, of een cand., wiens kennis in een der vakken van het tweede gedeelte onvoldoende bevonden was, mocht toegelaten worden. Terwijl sommigen die vraag ontkennend beantwoordden, meenden anderen, dat de letter van het reglement dit niet verbiedt. De Synode heeft op dit punt geen oordeel uitgesproken. Handd. bl. 326. Vgl. ook Hand. 1903, bl. 68—70.

Art. **24.** Bij de kennisgeving van een besluit tot afwijzing wordt den geëxamineerde voorloopig mede gedeeld, in welke vakken hij te zwak bevonden is, binnen veertien dagen na het examen wordt hem daarvan eene nadere schriftelijke opgaaf toegezonden.

Voordat hij, krachtens hernieuwd examen, tot de Evangeliebediening is toegelaten, onthoudt hij zich van de openbare Evangelieprediking in de Nederlandsche Hervormde Kerk.

Art. **25.** Na afwijzing wegens gemis van de vereischte bekwaamheden wordt het examen niet hervat dan na een tijdsverloop, door het Provinciaal Kerkbestuur te bepalen, van hoogstens een jaar[1]).

Het hernieuwd examen wordt afgenomen[2]) door hetzelfde Kerkbestuur, in mindering van het getal examinandi, die aan dit Bestuur, volgens art. 4, worden toegewezen.

Voor een examinandus, die bij een vorig examen in de vakken van het eerste gedeelte, in art. 21 onder *a* genoemd, voldoende blijken van kennis heeft gegeven, gaat het hernieuwd examen alleen over de in dat artikel onder *b* tot *f* vermelde[3]).

Een afgewezen examinandus wordt op zijn verzoek, aan den secretaris der Synode gedaan, voor het nieuwe examen verwezen naar een ander Provinciaal Kerkbestuur, dat volgens art. 4 aan de orde is.

Na de derde afwijzing wordt geen hernieuwd examen toegestaan.

1) *Wordt het examen* — een jaar.

17*

Wijziging, in werking gekomen 15 Febr. 1891. Hand. 1889, bl. 435; 1890, bl. 214—224, 315.

2) *Het hernieuwd examen wordt afgenomen.* Het weglaten der woorden „gaat over al de vakken, in art. 21 genoemd, en", geplaatst tusschen „examen" en „wordt", is in werking getreden 15 Jan. 1904.

Door het Prov. Kerkb. van N. Holland werd (nadat reeds vroeger door het Prov. Kerkb. van N. Brabant met Limburg eene wijziging van art. 25 voorgesteld was, die verworpen werd, 1897, bl. 463—465; 1898, bl. 348—353, 355) 7 Juni 1901 eene concept-wijziging van het Regl. op het examen ingediend, met name ten aanzien van de artt. 7, 18, 21 en 25, welke in de zitting van 12 Aug. 1901 werd besproken, door de meerderheid in de Commissie van rapporteurs aanbevolen, maar door de vergadering verworpen werd. Een der rapporteurs nam, door twee leden der Synode ondersteund, de voorgestelde wijziging van art. 25 over, welke luidde: „Het hernieuwd examen gaat over dat vak, of die vakken, waarin de geëxamineerde niet voldaan heeft, en wordt afgenomen door" enz. De vergadering vereenigde zich met het daarin uitgesproken beginsel, na evenwel het imperatieve *facultatief* gemaakt te hebben, zoodat de volgende wijziging onderworpen werd aan de consideratiën der Kerk in 1902: „Wanneer het Kerkbestuur besluit, dat het examen moet hervat worden, bepaalt het tevens. of de examinandus wederom geëxamineerd zal worden in al de vakken in art. 21 genoemd, dan wel alleen in dat vak of in die vakken, waarin gemis aan de vereischte bekwaamheid gebleken is". Deze consideratiën en de daarop gevolgde bespreking gaven aanleiding om de wijziging te verwerpen en een nieuw voorstel de Kerk te doen ingaan, waarbij de woorden „gaat over .... genoemd en" zouden wegvallen en eene nieuwe 3e al. zou worden ingevoegd van dezen inhoud: „Voor een examinandus, die bij een vorig examen in de vakken van het eerste gedeelte, in art. 21 onder *a* genoemd, voldoende blijken van kennis heeft gegeven, gaat het hernieuwd examen alleen over de in dat artikel onder *b* tot *f* vermelde". Hoewel in de Kerk door de meerderheid ongunstig ontvangen, werd *de voorgestelde* wijziging aangenomen en aan de eindstemming van de leden der Prov. Kerkbesturen onderworpen, van welke zich 34 vóór haar verklaarden en 33 tegen. Zij trad in werking 15 Jan. 1904. Hand. 1901, bl. 337- 352, 476—480; 1902, bl. 302—311, 315—317; 1903, bl. 164—176.

3) *Voor een examinandus — vermelde.* Deze alinea trad in werking 15 Jan. 1904 (zie aant. 2), waarbij in al. 4 (vroeger al. 3) na: „Een afgewezen examinandus wordt" het woord „echter" is weggenomen.

Art. 26. De Provinciale Kerkbesturen zenden aan de Synode aangaande elk examen een nauwkeurig verslag, bevattende het oordeel over den graad in bekwaamheid van den geëxamineerde in elk vak, aan te duiden met de woorden: „zeer goed", „goed", „middelmatig" of „onvoldoende", alsmede 1) eene opgaaf van de gedeelten des Bijbels, bij de uitlegging van het Oude en Nieuwe Testament behandeld, en van den tijd, aan het onderzoek in elk vak besteed.

Aan het Classicaal Bestuur, onder welks ressort een geëxamineerde zijne woonplaats heeft, wordt door het Provinciaal Kerkbestuur bericht gegeven van zijne toelating tot de Evangeliebediening. Bij verandering van woonplaats geeft de geëxamineerde daarvan kennis aan het Classicaal Bestuur, en daarenboven aan het Bestuur der Classis, waartoe zijne nieuwe woonplaats behoort.

1) *Het oordeel — alsmede.* Wijziging, in werking gekomen 15 Jan. 1895. Vroeger luidde de aanhef van art. 26: „*De Provinciale Kerkbesturen zenden aan de Synode aangaande elk examen een nauwkeurig verslag, mede bevattende eene opgaaf*" enz. De Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken maakte bezwaar in de toekenning van graden, zoowel bij het examen als bij het colloq. doctum. Om allen twijfel weg te nemen ten opzichte van hetgeen onder „nauwkeurig verslag" bedoeld is, werd de wij-

ziging van dit art. voorgesteld en aangenomen. Hand. 1890, bl. 253—259, Bijl. B, bl. 291—293; 1891, bl. 374—383; 1893, bl. 72, 73, 298; 1894, bl. 453—456, 476. Vgl. ook art. 12 al. 3.

ART. **27.** De geëxamineerde, die, naar de uitspraak der vergadering, aan de vereischten bij het examen heeft voldaan, verklaart, „dat hij ter verkrijging van eenige standplaats geene overeenkomst heeft aangegaan of giften gegeven, of immer zal aangaan of geven, en dat het hem niet bekend is, dat zij door iemand van zijnentwege of te zijnen behoeve aangegaan of gegeven zijn, of aangegaan of gegeven zullen worden; en dat hij ook nimmer eene standplaats zal zoeken of aannemen, welke hij kan vermoeden, dat door eenige bedingen, beloften, of welke middelen ook van vorafgegane overeenkomst, aan hem wordt opgedragen."

Daarenboven leggen de geëxamineerden de navolgende verklaring en belofte af en bekrachtigen die met hunne onderteekening:

„Wij ondergeschrevenen, door het Provinciaal Kerkbestuur van ...... (of door de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken) tot de openbare Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk toegelaten, beloven in het diep besef van onze roeping en in vertrouwen op God, dat wij daarin met ijver en trouw zullen werkzaam zijn om, overeenkomstig de beginselen en het karakter van de Hervormde Kerk hier te lande, het Evangelie van Jezus Christus te verkondigen en de belangen van het Godsrijk en in overeenstemming hiermede die van de Nederlandsche Hervormde Kerk, met opvolging van hare verordeningen, naar vermogen te behartigen [1]).

[1]) Art. 27 is, aldus gewijzigd, in werking getreden 1 Januari 1888.

ART. **28.** De geëxamineerde wordt hierop met toespraak van den president tot de Evangeliebediening toegelaten [1]), en ontvangt het navolgende, door president en secretaris onderteekende, getuigschrift:

„Vermits voor ons verschenen is N. N., verlangende tot de Evangeliebediening te worden toegelaten, en wij bevonden hebben, dat de vereischte getuigschriften, ook dat aangaande zijn zedelijk gedrag, in goede orde waren, zoo hebben wij geene zwarigheid gevonden tot het voorgeschreven examen over te gaan. En hebben wij hem nauwkeurig onderzocht in al hetgeen tot de onderwerpen van het examen behoort, met dien uitslag, dat wij voornoemden N. N., nadat hij de gevorderde verklaringen en beloften afgelegd en die, zoo veel noodig, door zijne handteekening bekrachtigd had, tot de Evangeliebediening hebben toegelaten.

„Het Provinciaal Kerkbestuur van ....
(of: de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken)."

In den aanhef van het getuigschrift wordt, achter den naam van den geëxamineerde, zijn wetenschappelijke titel (*Candidaat of Doctor in de Godgeleerdheid* aan de Universiteit te ....) of, zoo hij zulk een titel niet bezit, zijne vroegere kwaliteit vermeld.

[1]) *Met toespraak van den president.* Op voorstel van den heer ROMIJN, en ter bevordering van het godsdienstig en kerkelijk leven, bracht de Synode, den 15 Aug. 1899, de volgende uitnoodiging aan de (presidenten der) Prov. Kerkbesturen:

„De Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk, Overwegende, dat het in de laatste jaren door onderscheidene Candidaten tot den Heiligen Dienst voor de aanneming van eene beroeping tot voorwaarde gesteld werd, dat zij des Zondags slechts éénmaal zouden hebben te preeken, ook

in gemeenten, waar plaatselijke omstandigheden zulks niet verhinderen, of waar de gewoonte bestond, dat op den Zondag tweemalen godsdienstoefening werd gehouden;

dat het houden van ééne godsdienstoefening op den Zondag in gemeenten, waar genoemde omstandigheden zulks niet verhinderen, niet in het belang is van het godsdienstig en kerkelijk leven in het algemeen;

dat in deze gemeenten niet voldaan wordt, bijzonder, aan de godsdienstige behoeften van die gemeenteleden, die alleen bij beurte de godsdienstoefeningen kunnen bijwonen;

dat het houden van eene tweede godsdienstoefening, in welke òf de Heidelbergsche Catechismus behandeld wordt, òf eene Bijbellezing wordt gehouden, aan eene voortgezette Theologische studie van den predikant niet dan bevorderlijk kan zijn;

noodigt u uit, de Candidaten, bij toelating tot den Heiligen Dienst, op het hart te drukken, dat zij, zooveel zij kunnen en de omstandigheden zulks toelaten, overeenkomstig hunne roeping, door het houden van meer dan ééne godsdienstoefening op Zondag of in de week, godsdienstig leven zoeken te wekken." Hand. 1899, bl. 34, 157—160, 167, 168, 304.

In de memorie van toelichting, bij het voorstel gevoegd, werd er op gewezen, dat vooral vrouwelijke gemeenteleden dikwijls eerst ná den voormiddagdienst ter kerke kunnen gaan; en voor den jeugdigen predikant in deze dagen wel niet onmogelijk zal zijn, wat oudere predikanten steeds geregeld deden, met winst voor hunne studie.

Art. **29.** Die aldus toegelaten zijn, verkrijgen den titel van Candidaten tot den Heiligen Dienst en zijn bevoegd om te staan naar de Evangeliebediening [1]).

Zoo lang zij echter niet als predikanten bevestigd zijn, missen zij de bevoegdheid, om Doop en Avondmaal te bedienen.

1) Over een voorstel om Godsdienstonderwijzers, onder zekere voorwaarden, *onder de Candidaten* tot den H. Dienst optenemen, zie de aant. bij art. 1 van dit Regl.

Art. **30.** De officiëele bekendmaking der toelating geschiedt door het Kerkbestuur, met deze woorden:

„Door het Provinciaal Kerkbestuur van .... (of: door de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken) is N. N. na afgelegd examen als Candidaat tot den Heiligen Dienst toegelaten."

Van de toelating van predikantszonen geschiedt daarenboven kennisgeving aan den Minister van Financiën.

OVERGANGSBEPALINGEN.

1. Die vóór 1 October 1877 den graad van Candidaat in de Godgeleerdheid aan eene voormalige Hoogeschool hebben verkregen, worden geëxamineerd naar het tot hiertoe vigeerend Reglement op het Examen.

2. Die *na* 1 October 1877 den graad van Candidaat in de Godgeleerdheid aan eene Nederlandsche Universiteit hebben verkregen, zullen, voor zoover zij de in art. 7 onder *b*, *c* en *d* genoemde bewijzen niet kunnen overleggen, tot 1 Mei 1880 kunnen volstaan met de overlegging van bewijzen, dat zij de lessen der hoogleeraren aan de Nederlandsche Universiteiten hebben gevolgd in vakken, met de in dat artikel genoemde zooveel mogelijk gelijkstaande.

Ten gevolge van het in werking treden van het Regl. op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid (zie bl. 226—231), was eene herziening van het Regl. op het Examen noodzakelijk geworden. De Synode heeft,

op voordracht der Syn. Comm., in 1877 deze herziening ter hand genomen en een voorloopig aangenomen reglement, met inachtneming van de consideratiën der Prov. Kerkb. en Class. Vergg., in 1878 in zooveel noodig gewijzigd, evenwel nog niet terstond vastgesteld, daar zij zich verplicht achtte, ook nog eerst de consideratiën der genoemde colleges in te winnen op een nieuw daarin gebracht beginsel, nl. van *een voorbereidend door de kerkelijke Hoogleeraren af te nemen examen*, neergelegd in art 7, *b*. Nadat ook hierop de consideratiën waren ingekomen, heeft de Synode in 1879 het regl. finaal gearresteerd en is dit in werking gekomen den 1 Jan. 1880.

VERORDENINGEN

OP HET PREDIKEN VAN CANDIDATEN IN DE GODGELEERDHEID.

ART. **1.** Het is aan studenten vergund voor eene gemeente te prediken [1]) onder voorwaarde dat zij

a. lidmaat zijn der Hervormde Kerk;

b. Candidaat in de Godgeleerdheid;

c. een voorstel onder voorzitting van een der door de Kerk aangestelde hoogleeraren [2]) gedaan hebben, en

d. van een goed zedelijk gedrag zijn.

De predikant, voor wien zij zullen optreden, verzekert zich vooraf, dat zij deze vereischten bezitten, wat het eerste betreft, door een getuigenis van den Kerkeraad hunner woonplaats, en omtrent het overige door een getuigenis van een der kerkelijke hoogleeraren, onder wiens voorzitting zij een voorstel hebben gedaan.

Het getuigschrift aangaande het zedelijk gedrag zal niet langer dan één jaar na de dagteekening geldig zijn.

De vergunning aan een candidaat in de Godgeleerdheid om te prediken in eene gemeente vervalt, wanneer hij niet binnen drie jaren na dagteekening van zijn candidaatsexamen als Candidaat tot den Heiligen Dienst is toegelaten [3]).

[1]) *Vergund voor eene gemeente te prediken.* Vele leden der Synode van 1866 waren van gevoelen, dat het prediken voor de gemeente, als toch een voornaam deel uitmakende van de Evangeliebediening, volgens de bepalingen van het reglement op het examen voor de toelating tot die bediening, niet mag worden toegestaan alvorens dat examen met een gunstig gevolg is afgelegd en dat ook het verbod van te prediken, in geval van afwijzing, na dat examen, den afgewezene slechts te dieper vernedert en tot allerlei verkeerde gevolgtrekkingen kan leiden; terwijl de Verordeningen omtrent het prediken van candidaten, met hoeveel zorg ook gesteld, de misbruiken niet kunnen verhoeden, welke aan de vergunning tot dat prediken noodwendig verbonden zijn. Andere leden verklaarden evenwel, dat zij het zeer zouden betreuren, indien die Verordeningen werden ingetrokken, niet slechts omdat het hier geldt een overoud gebruik, even zoowel in andere Protestantsche gemeenten als in onze Hervormde Kerk aangetroffen, maar bovenal omdat de candidaten daardoor eene gewenschte gelegenheid bezitten om zich in het prediken te oefenen en met liefde voor de Evangeliebediening bezield te worden. De Synodale Commissie, aan welke dientengevolge werd opgedragen, in overweging te nemen „of het ook geraden zou zijn meergenoemde Verordeningen in te trekken", heeft in een belangrijk advies hare zienswijze omtrent de ongegrondheid der bezwaren, die tegen dat prediken aangevoerd waren, en de redenen, die voor het behoud der bestaande bepalingen pleiten, uiteengezet, met welk advies de Synode van 1867 zich vereenigd heeft. 1866, bl. 188; 1867, bl. 18, Bijl. B, bl. 23—30.

[2]) *Een der door de Kerk aangestelde hoogleeraren.* Ten gevolge van het in werking komen van het Reglement op het Hooger Onderwijs in de Godgeleerdheid, zijn in dit art. eenige wijzigingen aangebracht, nl. sub *c* de invoeging van „door de Kerk aangestelde" vóór „hoogleeraren" en in al. 2 de bepaling omtrent de in de tweede plaats genoemde getuigenis, vroeger af te geven door de godgeleerde faculteit, nu door den hier aangeduiden kerkelijken hoogleeraar. Deze wijzigingen zijn in werking gekomen den 15 Jan. 1879.

[3]) *De vergunning*, enz. Met deze al., in werking gekomen 1 Maart 1869, moet vergeleken worden de bepaling van art. 24, al. 2 Regl. op het Examen, dat een candidaat, die bij het examen ter toelating tot de Evangeliebediening is afgewezen, zich heeft te onthouden van de openbare Evangelieprediking, tot den tijd toe, dat hij, krachtens hernieuwd examen, tot de Evangeliebediening is toegelaten. — Op een verzoek van een Candidaat om dispensatie van deze bepaling, omdat hij, door een hardnekkig zenuwlijden en langdurig verblijf in het buitenland, gedurende twee jaren, aan den eisch, in deze al. gesteld, niet heeft kunnen voldoen, heeft de Synode, overwegende dat deze *Verordeningen* dezelfde kracht hebben als een Syn. Regl. en van deze bepaling geen dispensatie is toegelaten, afwijzend beschikt. 1890, bl. 152.

ART. **2.** Zij mogen niet voor eene gemeente optreden, dan in tegenwoordigheid, of althans met toestemming van den predikant dier gemeente, of van één der predikanten.

ART. **3.** In ééne en dezelfde gemeente mogen niet meer dan zes predikbeurten, gedurende den tijd van één jaar, door Candidaten in de Godgeleerdheid vervuld worden, tenzij met goedkeuring van den Kerkeraad.

ART. **4.** Geene openbare godsdienstoefening zal door Candidaten in de Godgeleerdheid mogen geleid worden in eene vacante gemeente, overeenkomstig art. 25 van het Reglement op de Vacaturen.

ART. **5.** Een Candidaat in de Godgeleerdheid is evenmin bevoegd tot de inzegening van het huwelijk en de bevestiging van kerkeraadsleden, als tot de bediening van den Doop en het Avondmaal.

ART. **6.** De predikanten in het bijzonder en de Kerkeraden in het algemeen, zijn verplicht deze bepalingen in acht te nemen, en deswege verantwoordelijk voor het Classicaal Bestuur, waaronder zij ressorteeren.

ART. **7.** Het toezicht over de inachtneming dezer verordeningen is aan de Kerkeraden en hoogere kerkelijke Besturen bijzonder aanbevolen.

Deze Verordeningen, gearresteerd door de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, bij besluit van den 28 Juli 1858, zijn uitgevaardigd door de Algemeene Synodale Commissie, in hare zitting van den 5 November deszelfden jaars, en zulks ter vervanging van de *Synodale Verordeningen omtrent het prediken van Studenten*, van den 8 Juli 1834 (bij HOOIJER, t. a. p., bl. 352, 353).

REGLEMENT

OP HET STUDIEFONDS DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Art. **1.** Er bestaat in de Nederlandsche Hervormde Kerk een Studiefonds tot ondersteuning van hen, die wenschen zich voor te bereiden tot de Evangeliebediening in die Kerk.

Art. **2.** Dit Fonds wordt gevormd en gesteund:

a. door schenkingen en makingen, die, wanneer zij meer dan *f* 100 bedragen, en door de gevers of erflaters niet voor uitdeeling bestemd zijn, worden belegd in inschrijvingen in een van de Grootboeken der Nationale Werkelijke Schuld ten name van het „Studiefonds tot ondersteuning van hen, die wenschen zich voor te bereiden tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk";

b. door de opbrengst van collecten;

c. door vrijwillige jaarlijksche bijdragen van kerkelijke administratiën of van bijzondere personen.

Art. **3.** De Kerkeraden zenden de opbrengst der collecten en andere bijdragen aan de Classicale quaestoren, die deze vóór 31 December van elk jaar met eene gespecificeerde opgave doen toekomen aan den Quaestor-Generaal.

Art. **4.** De Synode of de Synodale Commissie (wanneer aan haar *het beheer is* opgedragen) kan jaarlijks ter ondersteuning beschikken over de gelden, die niet moeten worden belegd, over de renten van het kapitaal van dit Fonds en over de inkomsten sub *b* en *c* genoemd.

Art. **5.** Uit dit Fonds kan eene toelage worden verstrekt: [1])

1⁰. Aan ouders of voogden ten behoeve hunner zonen of pupillen:

a. die een jaar na de aanvrage op een gymnasium hopen toegelaten te worden;

b. die reeds hunne studiën aan een gymnasium hebben aangevangen of volbracht;

c. die als studenten in de Godgeleerdheid ter voorbereiding voor de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk zijn ingeschreven in het album van de kerkelijke hoogleeraren bij eene der Nederlandsche Universiteiten, doch den leeftijd van drie-en-twintig jaren nog niet hebben bereikt;

2⁰. aan meerderjarige studenten als onder 1⁰, *c.* bedoeld en ingeschreven.

1) Naar aanleiding van een schrijven van de Faculteit der Godgeleerdheid aan de Rijks-Universiteit te Leiden, waarbij de aandacht werd gevestigd op het verschijnsel, dat sommige studenten uit verschillende fondsen en beurzen meer ontvangen dan zij voor hunne studiën noodig hebben, terwijl andere, wier behoeften groot zijn, weinig of niets krijgen,

werd in de zitting van 1 Aug. 1894 besloten van de toekenning van beurzen uit het studiefonds mededeeling te doen aan de kerkelijke hoogleeraren te Leiden, te Utrecht en te Groningen. 1894, bl. 177, 178.

ART. **6.** Ouders of voogden van in art. 5, 1⁰. *a*, *b* en *c* bedoelde zonen of pupillen en meerderjarige studenten in art. 5, 2⁰. bedoeld, die uit dit Studiefonds ondersteund wenschen te worden, wenden zich bij schriftelijke aanvrage, onder overlegging der vereischte stukken, tot het Classicaal Bestuur, waaronder zij ressorteeren.

Deze aanvragen, jaarlijks op nieuw vóór 15 September bij het Classicaal Bestuur ingediend, worden door dit Bestuur vóór 1 November opgezonden aan het Provinciaal Kerkbestuur met eene gemotiveerde voordracht omtrent toekenning of afwijzing, benevens eene door den Praeses en den Scriba onderteekende lijst van de overgelegde bescheiden en de verklaring, dat in alles voldaan is aan de voorschriften van dit Reglement. 1)

Dit Kerkbestuur zendt de aanvragen met de voordracht van het Classicaal Bestuur en zijn eigen advies vóór het einde des jaars op aan de Algemeene Synodale Commissie, die daarover beslist (wanneer aan haar het beheer is opgedragen), of vóór 15 Juli eene voordracht doet aan de Algemeene Synode (wanneer deze het beheer niet heeft overgedragen), welke dan daarover beslist.

1) *Benevens eene — van dit Reglement.* Toevoeging i. w. g. 15 Jan. 1905.

ART. **7.** Bij elke aanvrage moet worden overgelegd:

A. Voor leerlingen, die voornemens zijn een gymnasium te bezoeken:

1⁰. Bewijs dat zij behooren tot de Nederlandsche Hervormde Kerk en met vrucht godsdienstonderwijs genieten of lidmaten zijn.

2⁰. Een getuigenis van goed gedrag, af te geven door den Kerkeraad der gemeente van hunne woonplaats.

Wordt op deze aanvrage eene toelage toegezegd, dan wordt deze niet uitbetaald voordat de leerlingen gedurende een half jaar het Gymnasium hebben bezocht en een gunstig getuigenis van den Rector omtrent hun aanleg en vlijt hebben overgelegd.

B. Voor leerlingen aan een Gymnasium of die eindexamen hebben afgelegd:

1⁰. De bewijzen sub *A*, 1⁰ en 2⁰ vermeld;

2⁰. Gunstig getuigenis van den Rector omtrent vlijt, vorderingen en gedrag.

C. Voor minderjarige en door meerderjarige studenten in de Godgeleerdheid:

1⁰. Bewijs dat zij lidmaten zijn van de Nederlandsche Hervormde Kerk;

2⁰. Getuigenis, af te geven door de hoogleeraren in de Godgeleerdheid van wege de Nederlandsche Hervormde Kerk, dat zij geschiktheid hebben voor de Evangeliebediening en door bekwaamheid, vlijt en goed gedrag zich onderscheiden.

ART. **8.** Toelagen uit dit Studiefonds kunnen worden verleend van hoogstens *f* 400—, voor hoogstens zes jaren aan leerlingen van gymnasiën en voor hoogstens vier jaren aan Studenten in de Godgeleerdheid.

ART. **9.** Ouders of voogden van leerlingen of minderjarige studenten, aan wie eene toelage uit dit Fonds

is toegezegd, verbinden zich tot terugbetaling, indien de Synode dit verlangt, van de genoten gelden, ingeval hunne zonen of pupillen niet in de Godgeleerdheid tot voorbereiding voor de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk gaan studeeren of blijven studeeren.

Meerderjarige studenten verbinden zich tot gelijke terugbetaling, wanneer zij willekeurig hunne studiën staken, of in eene andere Faculteit overgaan, of binnen vijf jaren na hunne bevestiging als predikant bij een ander Kerkgenootschap gaan dienen of eenen anderen werkkring hebben gekozen.

ART. **10.** De administratie van dit Fonds is opgedragen aan den Quaestor-Generaal, die

1°. gemachtigd is tot inschrijving in een der Grootboeken van de daartoe bestemde gelden, tot ontvangst der renten der inschrijvingen, alsmede van alle schenkingen en makingen en van alle andere gelden, voor dit Fonds bestemd;

2°. zorgt voor de tijdelijke belegging van de niet dadelijk benoodigde gelden;

3°. aan de Synodale Commissie bij hare voorjaarsvergadering opgeeft, welke gelden beschikbaar zijn;

4°. de toegekende ondersteuningen uitbetaalt in de maand Februari [1]), ten behoeve van minderjarige leerlingen en studenten aan hunne ouders of voogden en, wat meerderjarige betreft, aan dezen zelven;

5°. jaarlijks aan de Synodale Commissie, (wanneer aan haar het beheer is opgedragen), of aan de Synode (wanneer deze het beheer niet heeft overgedragen) [2]), rekening en verantwoording doet van zijne administratie;

6°. voor de administratie jaarlijks *4 pct. geniet* van het uit te keeren bedrag, met dien verstande, dat die vergoeding niet meer dan *f* 100 jaarlijks zal bedragen.

1) *In de maand Februari.* Op voorstel van de Syn. Comm. werd, tot betere regeling van de administratie van het Fonds, eene wijziging gebracht in de uitbetaling, die vroeger geschiedde in twee termijnen, Mei en October. Zij trad 1 Jan. 1898 in werking. Zie Hand. 1896, bl. 66, 67, 756, Bijl. A, bl. 204; 1897, bl. 143, 249.

De toelagen uit dit Fonds, door de Synode van eenig jaar toegekend, worden derhalve in Februari van het volgend jaar uitbetaald.

2) *Synodale Commissie — overgedragen.* Ten gevolge der wijziging van art. 65 Alg. Regl., werden in de artt. 4, 6, 3e al., 10, 5° wijzigingen aangebracht, die 15 Jan. 1895 in werking traden. In de zitting van 25 Aug. 1893 had de Synode ook besloten aan de consideratiën en adviezen der Prov. Kerkb. en Class. Verg. te onderwerpen een wijziging van art. 11: „De Algemeene Synode, *of de Syn. Comm.*, *wanneer aan haar het beheer is opgedragen*", enz. Bij het rapport over die consideratiën werd, echter zonder eenige toelichting, de wijziging van art. 11 niet gememoreerd en dus ook niet aan de stemming van de leden der Prov. Kerkb. onderworpen, zoodat zij ook niet is uitgevaardigd. 1893, bl. 549; 1894, bl. 366, 552; 1895, Bijl. B, bl. 199, 200.

ART. **11.** De Algemeene Synode doet jaarlijks aan de Kerkeraden en Kerkelijke administratiën mededeeling van den staat van dit Fonds en van de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar, met uitnoodiging om collecten te houden en bijdragen te schenken ten behoeve van dit Fonds.

In de zitting van 29 Juli en 12 Aug. 1887 werden voorstellen ingediend, om, door toevoeging van een nieuw art. 16* aan het Regl. op het Hooger Onderwijs, een gedeelte der rente van dit Fonds te bestemmen tot *Studiefonds voor de*

opleiding van aanstaande Evangeliedienaren. Het oordeel der Kerk was, zoowel over de voorl. aangenomen toevoeging, als over een, het volgend jaar, aan hare consideratiën onderworpen *Reglement op het Studiefonds der Nederlandsche Hervormde Kerk*, waarbij in art. 2 („Dit Fonds wordt gevormd en gesteund door" enz.) sub litt. *d* werd opgenomen, „door een deel der renten van het Fonds op de kosten van het Hooger Onderwijs", behoudens ingebrachte bedenkingen, zeer gunstig. Bij de vaststelling van het Regl. is evenwel litt. *d* vervallen. Een poging, in 1892 gedaan, om voor het Studiefonds een jaarl. ondersteuning van minstens vierhonderd gulden uit het Fonds voor het Hooger Onderwijs te verkrijgen, werd afgewezen. Het Regl. werd in de zitting van 21 Aug. 1889 vastgesteld en trad in werking 15 Jan. 1890.

Hand. 1887, bl. 41, 226, 369, 412; 1888, bl. 188—194, 306—313, 472—476; 1889, bl. 183—198, 248, 249, 362—366, 401—409; 1890, Bijl. B, bl. 177—180; 1892, bl. 257—261.

REGLEMENT

VOOR DE DIACONIEËN DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

ART. **1.** In elke gemeente der Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat eene diaconie of kerkelijke instelling ter verzorging der armen.

ART. **2.** Diaconieën zijn instellingen van weldadigheid van zuiver kerkelijken aard [1]), onder kerkelijk bestuur en toezicht, en bestemd [2]) om den armen der gemeente met hulp en ondersteuning te gemoet te komen.

1) *Van zuiver kerkelijken aard*, enz. Onder de werking van de Staatswet van den 28 Nov. 1818 op het armwezen was de zelfstandigheid der diaconieën grootendeels verloren gegaan, zoodat zij op vele plaatsen slechts de uitvoerderessen van den wil der gemeentebesturen waren geworden, tot schade voor de ontwikkeling der ware christelijke liefdadigheid. Door verschillende koninklijke besluiten en door provinciale en gemeentelijke verordeningen was de genoemde wet op de diaconieën toegepast, zoodat deze haar karakter als kerkelijke instellingen van weldadigheid grootendeels, dikwijls geheel, hadden verloren. Waar de diakenen rekenplichtig gemaakt waren aan het burgerlijk bestuur, subsidiën van deze ontvangende, onder voorwaarde van alle armen te bedeelen, wier domicilie van onderstand viel binnen het territoir der kerkelijke gemeente, of welke hun door het burgerlijk bestuur ter bedeeling werden opgedragen, daar moest wel de armenverzorging ophouden een uitvloeisel te zijn van de kerkelijke liefdadigheid. *Bovendien had* art. 31 van het Regl. voor de Kerkeraden (goedgek. bij Kon. besluit van den 16 Nov. 1825, no. 177), luidende: „De bepalingen in dit regl. voorkomende, omtrent der diakenen beheer en verantwoording, worden verstaan, behoudens de reeds bestaande algemeene of plaatselijke verordeningen en die, welke in het vervolg van gouvernementswege zullen worden daargesteld", in strijd met de gezonde beginselen van kerkelijke armen-verzorging, de diaconieën geheel aan gouvernements-bepalingen onderworpen. De behoefte aan eene kerkelijke regeling der diaconiezaak en het vaststellen van kerkelijke beginselen der armen-verzorging werd allengs levendiger gevoeld; en na vele vruchtelooze pogingen van het jaar 1834 af in 't werk gesteld (verg. C. HOOIJER, *Kerkelijke wetten voor de Hervormden in het Kon. der Ned.*, Zaltb. 1846, bl. 116), werd in 1844 een Algemeen Reglement op de diaconie-administratiën bij de Ned. Herv. Kerk door de Synode aangenomen, dat, voor zoover destijds mogelijk was, van zuiver kerkelijke beginselen uitgaande (Verg. de hoogst belangrijke en nu nog lezenswaardige Memorie van Toelichting in de Handd. der Syn. 1844, bl. 151—174), reeds toen eene betere orde van zaken had kunnen doen ontstaan, indien het de destijds noodzakelijke koninklijke sanctie had mogen verwerven. Het thans vigeerende Regl. voor de Diaconieën, vervaardigd in den geest van dat van 1844, maar met nog meer consequente toepassing van het beginsel der kerkelijke zelfstandigheid, is, als uitvloeisel van het Alg. Regl. voor de Ned. Herv. Kerk van 1852, gearresteerd 8 Aug. 1856 en in werking gekomen in 1857. Verg., wat de beginselen betreft, die bij dit regl.

ten grondslag gelegd zijn, de Handd. der Syn. van 1856, bl. 194, 195; en Bijl. I bij dit Reglement. — Op welke wijze de armenzorg, uitgaande van de Ned. Herv. Kerk, zoo degelijk en afdoende mogelijk zou kunnen gemaakt worden, in overeenstemming met de schoone roeping der kerk in deze, werd in verschillende vergaderingen der Synode besproken. Men zie b.v. de circ. der Syn. van 19 Aug. 1891 aan de Kerkeraden (1891, bl. 358—362, goedgekeurd en vastgesteld in de zitting van 18 Augustus) en een voorstel van den heer Mr. J. M. RENS tot benoeming van eene Commissie tot onderzoek van de taak der Kerk *a.* op het sociaal gebied; *b.* op dat der armenzorg. (1893, bl. 61, 221, 222.) In 1894 (Hand. bl. 478—482) werd aan de Syn. Comm. opgedragen een schrijven te richten aan de Ringen, met uitnoodiging om een grondig onderzoek in te stellen naar den arbeid der diaconieën van hun ressort. Dit schrijven is opgenomen in Bijl. B van 1895, bl. 228—230. De antwoorden waren onvolledig en voor een groot gedeelte ook onbevredigend; maar toch was de poging der Syn. niet ten eenenmale vruchteloos, zooals blijkt uit het door de Syn. Comm. uitgebracht Rapport (1896, Bijl. B, bl. 228—237), naar aanleiding van hetwelk besloten werd een circulaire aan de Kerkeraden te richten, waarin de volgende punten voorkomen: overleg met philanthropische vereenigingen en andere corporaties; het geregeld bezoeken van de armen; het doel van het armenbezoek; verstrekken van woningen; het plaatsen van weezen in geschikte gezinnen en het oprichten van weeshuizen door Diaconieën voor eigen en naburige gemeenten; werkverschaffing; aankoop van land om kosteloos of goedkoop aftestaan ten gebruike; aankoop van land bij wijze van geldbelegging, wanneer de Diaconie geld ter beschikking heeft, behoudens de bepaling van art. 21 Regl. voor de Diac.; aanbeveling aan diakenen om min vermogenden te helpen zich onderling te verzekeren, opdat zij in dagen van ziekte, in hun ouderdom of bij overlijden van echtgenooten niet hulpbehoevend worden of achterblijven; de bevordering van spaarzaamheid; van goede ziekenverpleging; het zooveel mogelijk zorgen, dat aan bedeelden, minvermogenden en weezen behoorlijke zitplaatsen in de kerken worden verschaft. (1896, bl. 26, 68, 69, 573—577.

— De heer Dr. J. M. J. HOOG wijdde in 1898 in het weekblad „de Hervorming", onder den titel: Kerk en Maatschappij, eene reeks vervolg-artikelen aan de Armenzorg der Nederlandsche Hervormde Kerk.

[2]) *Bestemd om — tegemoet te komen.* Met het oog op een nieuw art. 421 Burgerlijk Wetboek, aldus luidende: „In alle gevallen, waarin de Kantonregter of Regtbank een voogd te benoemen heeft, kan de voogdij worden opgedragen aan eene in het Koningrijk gevestigde rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging of eene aldaar gevestigde stichting of instelling van weldadigheid, wier statuten, stichtingsbrieven of reglementen duurzame verzorging van minderjarigen voorschrijven", bracht de Class. Verg. van Amsterdam, daarin gesteund door die van Middelburg, bij de Synode van 1904 een voorstel ter tafel om eene zoodanige wijziging in art. 2 te brengen, dat duidelijk blijke, dat de taak der diaconieën niet enkel is het helpen en ondersteunen van de armen, maar ook *het verzorgen en opvoeden van weezen en van hulpbehoevende of verwaarloosde kinderen.* De Synode vereenigde zich hiermede, zoodat aan de consideratiën der Kerk in 1905 het voorstel onderworpen wordt om art. 2 aldus te lezen: „*Diaconieën zijn instellingen van weldadigheid van zuiver kerkelijken aard, onder kerkelijk bestuur en toezicht.*

„*Hare taak is het helpen en ondersteunen van de armen der gemeente en het verzorgen en opvoeden van weezen en van hulpbehoevende of verwaarloosde kinderen*".

Wordt deze wijziging aangenomen, dan zullen ook art. 20 al. 3 Alg. Regl., de artt. 16, 2° en 26 Syn. Regl. voor de Kerkeraden en de artt. 3 en 12 Regl. voor de Diac. eene kleine toevoeging ontvangen. Hand. 1904, bl. 146—149, 210 en 211. De voorgenomen wijziging stemt geheel overeen met de beginselen, waarvan het Regl. voor de Diac. uitgaat; men zie aant. 1 bij art. 7.

ART. 3. De kerkelijke verzorging van armen [1]) wordt uitgeoefend door diakenen, onder medewerking en goedkeuring van den Kerkeraad [2]).

en onder toezicht van het Classicaal Bestuur.

1) *De kerkelijke verzorging van armen.* Komt de onder aant. 2 vermelde wijziging van art. 2 tot stand, dan zal de aanhef van art. 3 moeten luiden: „*De kerkelijke verzorging van armen, het verzorgen en opvoeden van weezen en van hulpbehoevende of verwaarloosde kinderen wordt* enz."

2) *Medewerking en goedkeuring van den Kerkeraad.* Op eene desbetreffende vraag van het Classicaal Bestuur van Hoorn is geantwoord: „dat hier ongetwijfeld de *algemeene* kerkeraad is bedoeld; dat *de medewerking*, uit kracht van art. 20 Alg. Regl., tot de algemeene kerkeraden behoort, zooals zij in gemeenten met één of twee predikanten bestaan, en *de goedkeuring* bepaaldelijk is toegekend aan de kerkeraden van gemeenten met drie of meer predikanten, welke goedkeuring in art. 27 van het regl. voor de diaconieën in de duidelijkste bewoordingen wordt vermeld als de zaak te zijn van den algemeenen kerkeraad; dat wijders de ontwikkelde voorstelling der werkzaamheden van den algemeenen kerkeraad in het regl. voor de kerkeraden, art. 16 sub 2°, klaarblijkelijk aanduidt, dat de kerkelijke wetgever heeft gewild, dat alle diaconale handelingen, zoovele zij in de gemeenten met drie of meer predikanten van de bevoegdheid des kerkeraads zijn, tot den werkkrring van den algemeenen kerkeraad zouden worden gebracht; zijnde aan den bijzonderen kerkeraad bij art. 14 sub 11°, op grond van meergenoemd art. 20 Alg. Regl., alleen het toezicht op het diaconiebeheer opgedragen 1858, bl. 26, Bijl. B, bl. 42.

Art. **4.** De zorg der diakenen voor de stoffelijke belangen der armen wordt, zooveel maar immer mogelijk, dienstbaar gemaakt aan de bevordering van hunnen geestelijken welstand.

Art. **5.** Ten aanzien van het getal der diakenen, hunne vereischten, hunne benoeming, hunne verhouding tot den Kerkeraad en het Classicaal Bestuur, en wat den duur *hunner bediening* betreft, wordt gehandeld overeenkomstig de bepalingen van het Algemeen Reglement en de bijzondere reglementen.

Een voorstel om eene nieuwe alinea aan dit art. toe te voegen, ten einde ook den arbeid der diaconessen in het kerkelijk Reglement op te nemen, werd teruggenomen. Zie aant. 5 bij art. 20 Alg. Regl.

Art. **6.** Elke diaconie zorgt voor de armen, die in het kerkelijk ressort van hare gemeente wonen 1). Aan armen, die elders wonen 2), of die zich tijdelijk in eene gemeente ophouden, wordt niet dan in den uitersten nood door diakenen ondersteuning verleend.

1) *Die in het kerkelijk ressort van hare gemeente wonen.* Deze bepaling heeft in den eersten tijd na de invoering van het regl. velerlei moeielijkheden veroorzaakt, nl. zoolang nog in de burgerlijke wet op het armwezen de geboorteplaats was aangenomen als wettig domicilie van onderstand, en er dus in dit opzicht strijd was met het beginsel der kerk. Voor de instelling der diaconieën voegt geene andere bepaling, dan die in dit art. is vervat. Verg. 1861, Bijl. B. bl. 104, 128, 129. Door de wijzigingen, die de wet op het armbestuur d. 1 Juni 1870 heeft ondergaan, waarbij het domicilie van onderstand vervallen en bepaald is, dat het burgerlijk armbestuur in de gemeente, *waar zich de arme bevindt*, op de aanvrage om onderstand moet beslissen, zonder recht op restitutie, is aan deze moeielijkheden een einde gekomen. Zie Bijl. II bij dit Regl. Overigens behelzen de artt. 6—11, alsmede 14 en 15 van dit reglement de rechtstreeksche toepassing van het hoofdbeginsel, waarvan bij het ontwerpen van dit regl. is uitgegaan, *de onafhankelijkheid en zelfstandigheid der diaconieën.*

2) *Aan armen, die elders wonen.* Zie een Besluit van de Alg. Syn. Commissie, d. 17 Nov. 1882, in zake de beweerde verplichting van den Kerkeraad van Oudega c. a., tot betaling van achterstallige huishuur voor een hulpbehoevende. die te Bolsward woonde. 1883, Bijl. B, bl. 114—116.

Art. 7. Diakenen zorgen allereerst en bij voorkeur voor de arme lidmaten der gemeente en hunne kinderen [1]), doch zullen hunne zorg ook uitstrekken tot armen, die geen lidmaten zijn, indien en in zoover hunne middelen daartoe strekken.

1) *En hunne kinderen.* Wanneer Hervormde diaconieën zich zoozeer uitsluitend verplicht achten om slechts de lidmaten der gemeente te ondersteunen, dat zij zich aan de verzorging van weezen en verlaten kinderen van lidmaten onttrekken, dan handelen zij in strijd met de letter en den geest der kerkelijke verordeningen. Naar art. 7 en 12 van dit regl. mogen diakenen, waar zij christelijke liefdadigheid oefenen, allerminst die weezen en verlatene kinderen aan hun eigen lot overlaten. 1859, Bijl. B, bl. 43, 44. Evenmin is het de bedoeling van dit art, dat de diaconieën hare armenverzorging tot den kring van hare lidmaten en hunne kinderen zullen beperken; het wil ook bevorderen, dat zij, die geene lidmaten zijn, die, hetzij ze door den doop in hare gemeenschap zijn ingelijfd, hetzij ze door geboorte uit Hervormde ouders, of door den overgang hunner ouders tot de Hervormde kerk, gerekend mogen worden tot haar in betrekking te staan, de vruchten der Christelijke liefdadigheid plukken, indien hare middelen daartoe ook maar eenigermate strekken en de verzorging der arme lidmaten hierdoor niet behoeft te worden ingekrompen. Het beoogt aan de kerkelijke armenverzorging van lieverlede den ruimsten omvang te geven; opdat geen arme in de gemeente onverzorgd blijve en het liefdewerk, van harentwege door de diaconieën geoefend, ook hen allen kunne omvatten, welker ondersteuning thans, meestal nog door gemis der gevorderde middelen, aan de burgerlijke armbesturen moet worden overgelaten. — Zie de Aanschrijving der Alg. Syn. Comm., ter ontvouwing van de beginselen van het Diaconie-reglement, opgenomen onder de Bijlagen. Vgl. ook aant. 5 bij art. 2, al. 2 van het Alg. Regl.

Art. 8. Geen arme heeft recht op bedeeling; de kerkelijke verzorging van armen is vrije en ongedwongene liefdadigheid [1]).

1) Het beginsel van zelfstandigheid der kerkelijke armenbedeeling is ten volle erkend in eene Koninklijke beslissing, medegedeeld in Bijl. III bij dit reglement. Verg. ook de aant. bij art. 16.

Art. 9. Diakenen richten hunne bedeeling in naar de stoffelijke behoeften en den zedelijken toestand der armen, in verband met de middelen [1]), waarover zij kunnen beschikken. In geen geval zijn zij gehouden meer personen te ondersteunen, of meer ondersteuning te verstrekken, dan hunne middelen gedoogen.

1) *In verband met de middelen*, enz. Wanneer diaconiebesturen de bepalingen van het reglement, inzonderheid die in artt. 6—9 vervat zijn, zóó uitleggen, alsof de vrijheid, die hun tegenover den staat en de hulpbehoeftige gemeenteleden ten aanzien van de armen-verzorging is toegestaan, grond tot eigendunkelijke handelingen zou kunnen geven, zoodat zij lichtvaardig afwijzen, die hunne zorgen vereischen, *dan miskennen zij het beginsel der ware christelijke liefdadigheid, die werkelijk volgens het gestelde in deze artt. alle armen der gemeente wil omvatten.* 1861, Bijl. B, bl. 106. Verg. het slot van art. 13. Ook eene bepaling, zooals in der tijd in het huishoudelijk regl. der diaconie te Amsterdam voorkwam, „dat zij alleen in de termen van de bedeeling vallen, die 40 jaren en daarboven oud zijn, gedurende de laatste vijf jaren in de gemeente gewoond hebben en daar gedurende dien tijd als lidmaten bekend zijn", is door de Synodale Commissie en de Synode geoordeeld niet overeen te komen met het diaconiereglement, dat in art. 9 geene zoodanige uitzonderingen toelaat en van het beginsel, in art. 6 neergelegd, geene andere beperking gedoogt, dan die, welke in art. 10 duidelijk is omschreven." Na langdurige bemoeiingen te dezer zake en correspondentiën tusschen de kerkelijke besturen en den Amsterdamschen Kerkeraad, is eindelijk dit college er in geslaagd, de armenverzorging in zijne gemeente in over-

eenstemming te brengen met het regl. op de diaconieën; eene uitkomst te hooger te waardeeren, omdat aan de armen-verzorging te Amsterdam, wegens de grootte der gemeente, eigenaardige moeilijkheden zijn verbonden, die elders niet of althans niet in die mate ondervonden worden. Men vindt het een en ander in de Handd. der Syn. 1863, Bijl. B, bl. 40—43; 1864, bl. 304, 305, Bijl. B, bl. 65—67; 1865, bl. 148—150, Bijl. B, bl. 71, 72; 1866, bl. 34, 35; 1867, bl. 20, 21, Bijl. B, bl. 61; 1868, Bijl. B, bl. 47; 1869, Bijl. B, bl. 86; 1870, Bijl. B, bl. 214.

ART. **10.** Bij armen, die van elders komen inwonen, geven diakenen bijzonder acht op de redenen, die hen tot verandering van woonplaats hebben genoopt, en bepalen hiernaar het bedrag hunner bedeeling.

ART. **11.** Allereerst zien diakenen toe, dat zij door hunne ondersteuning geen luiheid of onmatigheid, noch eenige zedeloosheid bevorderen. Zij trachten het gebruik van sterken drank bij hunne bedeelden tegen te gaan, en verleenen hun, die zich aan misbruik daarvan schuldig maken, in geen geval eenige *geldelijke* ondersteuning.

ART. **12.** Diakenen zorgen, zooveel zij kunnen, voor de verstandelijke, zedelijke en godsdienstige belangen van de bedeelden en hunne kinderen[1]; zij dienen hen met raad, hulp en vertroosting; zij zoeken hun arbeid te verschaffen en bevorderen werkzaamheid onder hen; zij zorgen voor het bijwonen der openbare godsdienstoefeningen bij de bedeelden, voor het gebruik maken van de catechisatie, vooral ook voor het schoolgaan der kinderen.

[1]) *Van de bedeelden en hunne kinderen.* Komt de onder aant. 2 vermelde wijziging van art. 2 van dit Reglement tot stand, dan zal na: „van de bedeelden en hunne kinderen" moeten volgen: *„weezen en hulpbehoevende of verwaarloosde kinderen, in het bijzonder die, welke onder hunne voogdij zijn geplaatst; zij dienen enz.*" (Hand. 1904, bl. 211).

ART. **13.** Om in den nood der armen te voorzien, zamelen diakenen de liefdegaven der gemeente in, beheeren de inkomsten der diaconie, en zorgen voor hare bezittingen en eigendommen, ook, zooveel de gebouwde eigendommen aangaat, door verzekering tegen brandschade. Zij doen wat in hun vermogen is, om hunne middelen uit te breiden, vooral door beroep op de liefdadigheid der gemeente, en zoeken alzoo aan de kerkelijke verzorging der armen den ruimsten omvang te geven.

ART. **14.** Kerkelijke gemeenten nemen geen subsidie[1]) aan van het burgerlijk bestuur, en sluiten met dat bestuur geene zoodanige overeenkomsten, als waardoor diakenen op eenigerlei wijze zouden beperkt worden in de vrijheid en onafhankelijkheid hunner handelingen en in de naleving der kerkelijke wet.

[1]) *Geen subsidie*, enz. „Het subsidiestelsel is verderfelijk en moet daarom in ééns, of waar de omstandigheden dit in het belang der armen niet toelaten, zoodra mogelijk worden afgeschaft." Beginselen, welke bij dit regl. ten grondslag zijn gelegd: 1856, bl. 194, 195.

ART. **15.** Diaconieën, die, tijdens de invoering van dit reglement, gesubsidieerd zijn, of met burgerlijke besturen overeenkomsten hebben aangegaan of vereenigd zijn, keeren op éénmaal of van lieverlede tot den normalen toestand[1]) eener diaconie terug.

Tot het *voorloopig* voortduren[2]) van den abnormalen staat eener diaconie kan door de Algemeene Synodale Commissie[3]), op aanvrage en om gewichtige redenen, vergunning worden verleend.

1) *Normale toestand.* De toestand der diaconieën is normaal of abnormaal, naarmate zij al of niet door subsidie of overeenkomsten met burgerlijke besturen in hare vrijheid en zelfstandigheid belemmerd worden. Verg. art. 14. Men behoort onderscheid te maken tusschen *abnormalen* toestand en *illegale handelingen*, hoedanige ook kunnen plaats hebben, waar overigens de toestand normaal is, b.v. wanneer eene diaconie handelt in strijd met art. 6, of de behoeftige weezen van lidmaten pleegt af te wijzen, of, hoewel overvloedige middelen bezittende, hare armenverzorging willekeurig beperkt. 1861, bl. 121.

2) *Tot het voorloopig voortduren*, enz. Deze bepaling moest, bij de invoering van het regl., slechts als een middel van overgang gelden (1861, Bijl. B, bl. 119). Maar nimmer zou, op grond van deze bepaling, aan diaconieën, die met hare administratie in normalen toestand gebracht zijn, vergunning kunnen gegeven worden, om, al ware 't ook maar voor korten tijd, weer abnormaal te worden; te minder, daar art. 12 van het Alg. Regl. nog inhoudt, dat dispensatiën alleen gegeven worden van de bepalingen, welke daarvoor uitdrukkelijk bij de reglementen zijn aangewezen. 1862, bl. 204, Bijl. B, bl. 235.

3) *De Alg. Syn. Commissie.* De woorden, die hieraan vooraf gingen: *de Synode of*, zijn weggenomen d. 1 Maart 1868 met de overbrenging der diaconalia naar de Syn. Commissie. Zie Alg. Regl., art. 70, 6°, met de aant.

Art. **16.** Diakenen zijn gehouden, aan het burgerlijk bestuur de inlichtingen 1) te geven, die bij de algemeene armenwet van 28 Juni 1853 (Staatsblad, no. 100) gevorderd worden.

1) *Inlichtingen.* Zie artt. 7, 10 en 21 van de *Wet tot regeling van het armbestuur*, in Bijl. II bij dit reglement. Het geven van deze inlichtingen doet niets te kort aan de zelfstandigheid der diaconieën. Bij art. 7 sprak de Minister van B. Z.: „De mededeeling der reglementen wordt bij art. 7 niet voorgeschreven. Daarbij wordt alleen de mededeeling bevolen der bepalingen, welke de armenverzorging betreffen, en dit is noodig wegens den invloed, welken zij uitoefenen op de regeling van het burgerlijk armbestuur en op de ondersteuning, door dat bestuur te verleenen." Redev. van 16 Mei 1854, Bijl. bl. 860. En bij art. 21 legde de Minister o.a. de verklaring af, dat „de vraag, in dit geval aan de kerkelijke instelling te richten, alleen kan zijn, of de arme van haar al dan niet ondersteuning kan erlangen, zonder dat men zich, in geval van ontkenning, heeft in te laten met de redenen, die daartoe hebben geleid. Het antwoord van het kerkelijk bestuur behoeft alleen te zijn „*ja* of *neen*." Redev., 18 Mei 1854, Bijl. bl. 892." Verg. ook de bij art. 8 aangehaalde Koninklijke beslissing, Bijlage III.

Art. **17.** Diakenen bewaren alle charters, titels, papieren van geldswaarde en bewijzen van eigendom der diaconie; zij zijn aansprakelijk, ieder zooveel hem aangaat, voor elk nadeel en verlies, daaraan geleden, uit achteloosheid, verzuim of kwade trouw voortspruitende.

Art. **18.** Van alle bezittingen der diaconie wordt door diakenen een behoorlijk register of ligger aangelegd, geregeld bijgehouden en door den Kerkeraad gewaarmerkt. De ligger zelf berust bij den administreerenden diaken; afschrift daarvan, eveneens gewaarmerkt, wordt neergelegd in het archief van den Kerkeraad 1) en een gelijkluidend gewaarmerkt afschrift aan het Classicaal Bestuur toegezonden.

1) De hier volgende woorden zijn den 15 Jan. 1886 gekomen in de plaats van de in 1862 aan het art. toegevoegde al.: „Het Classicaal Bestuur is bevoegd een afschrift van den ligger te vragen." Verg. Regl. v. d. Kerker., art. 16, 3° en de aant.

Art. **19.** Het al of niet opmaken en vaststellen van eene jaarlijksche begrooting omtrent de ontvangsten en uitgaven voor het volgende dienstjaar, wordt aan huishoudelijke bepalingen overgelaten.

ART. **20.** Diakenen mogen geene levering aan de diaconie doen, onderhands geen goed van haar huren of koopen, noch aan haar verkoopen, geen bezoldigd werk voor haar verrichten, en geene aanbesteding van haar aannemen.

Van deze bepaling kan, om dringende redenen, dispensatie worden verleend door den Kerkeraad, met kennisgeving 1) aan het Classicaal Bestuur.

1) *Kennisgeving.* Een voorstel om „kennisgeving aan" te veranderen in „goedkeuring van", werd onnoodig gekeurd, omdat aan de Class. Best., volgens art. 43, 6⁰ Alg. Regl., opgedragen is het toezicht op de administratie der diaconie en het Class. Bestuur derhalve, de kennisgeving ontvangen hebbende, oordeelen kan, of zoodanige dispensatie gewenscht is. 1890, bl. 127.

ART. **21.** Diakenen beleggen de gelden, die zij voor hun beheer niet noodig hebben, met toestemming des Kerkeraads 1). Zij leenen geene gelden van de diaconie, noch gaan beleeningen met haar aan zonder toestemming des Kerkeraads en goedkeuring van het Classicaal Bestuur. Evenzoo wordt ook de goedkeuring van dit Bestuur vereischt, indien de geldbelegging plaats heeft op eene andere wijze, dan door inschrijving op een der Grootboeken 2) van de Nationale Schuld; alsmede tot het verkoopen, verruilen, bezwaren of verpanden van goederen der diaconie.

1) *Met toestemming des Kerkeraads.* Verg. Regl. voor de Kerkeraden, art. 16, 2⁰ en de aant.

2) *Inschrijving op een der Grootboeken.* 't Ligt in den aard der zaak, dat ook voor de afschrijving van kapitalen der diaconie op het Grootboek de medewerking van den ganschen Kerkeraad en goedkeuring van het Class. Best. worden vereischt. Verg. 1870, bl. 231, Bijl. B, bl. 228. Daar het is voorgekomen, dat *een Kerkeraad* aan het Class. Best toestemming verzocht, om de ten name der diaconie zijner gemeente op het Grootboek ingeschreven kapitalen te mogen doen afschrijven en in hypotheken te beleggen, blijkbaar met de bedoeling om de vrije hand over die kapitalen te behouden bij verbreking van het verband der Synodale organisatie, heeft de Syn. Comm. bij circulaire v. 13 Jan. 1887, de Cl. Besturen uitgenoodigd, daarop bij voorkomende gelegenheid te willen letten en hun in overweging gegeven dergelijke aanvragen niet toe te staan.

ART. **22.** De Kerkeraad is bevoegd, diakenen te vergunnen, het batig saldo der rekening tegen behoorlijke renten 1) aan de plaatselijke kerkekas ter leen te geven.

1) *Tegen behoorlijke renten.* Uit de diaconie-fondsen mag geen *renteloos* voorschot verstrekt worden, b.v. ten behoeve van kerkbouw of andere gemeentebelangen. Zie 1873, bl. 26, Bijl. A, bl. 27, 28.

ART. **23.** Tot het voeren van rechtsgedingen de diaconie betreffende, hetzij eischende, hetzij verwerende, behoeft de Kerkeraad de toestemming van het Classicaal Bestuur.

De rechtsvordering der eischende partij wordt ingesteld door de Hervormde Gemeente 1), ten name van diakenen of van het College van diakenen 2).

1) *Door de Herv. Gemeente.* D. w. z. door den Kerkeraad, die de gemeente vertegenwoordigt. Verg. Alg. Regl., art. 19, al. 4 en Regl. voor de Kerkeraden. art. 1. Ook de eerste al. van ditzelfde art. 23 spreekt van *den Kerkeraad*, als behoevende de toestemming van het Class Best. tot het voeren van rechtsgedingen, *de diaconie betreffende.* De diaconie kan wel, als persona moralis beschouwd, zelfstandig ageeren, doch nimmer als *vertegenwoordigende* de gemeente, want zij is maar een onderdeel van het vertegenwoordigend college. De actie wordt door den Kerkeraad, als vertegenwoordigende de Herv. gemeente, ingesteld *ten name*, d. i. voor de diaconie, evenals b.v. een voogd een eisch instelt *ten name*

van zijn pupil. In eene rechtsvordering van de diaconie te Haaksbergen tegen de R. C. gemeente aldaar, ingesteld *ten name* van de *Hervormde gemeente* te Haaksbergen, *vertegenwoordigd* door *het college van diakenen*, is dan ook terecht door de rechtbank van Almelo aan de laatsten de eisch ontzegd, op grond van non-qualificatie. Zie 1862, Bijl. B, bl. 208—212.

2) *Van het college van diakenen*, nl. waar zulk een college bestaat, art. 19, al. 3 Alg. Regl.; art. 2, al. 3 Syn. Regl. voor de Kerkeraden.

ART. **24.** Legaten 1), erfstellingen en schenkingen van honderd gulden en daarboven, aan de diaconie vermaakt of geschonken, worden rentegevend belegd, tenzij de erflater of schenker daarvoor eene andere bestemming heeft aangewezen.

Van de aanvaarding van elk van deze moet kennis worden gegeven aan het Classicaal Bestuur, hetwelk alleen in dringende gevallen vrijstelling verleent van het opvolgen van het in de eerste alinea van dit artikel gegeven voorschrift.

1) *Legaten.* Over de te vragen machtiging tot het aanvaarden van donatiën voor godsdienstige gestichten en armeninrichtingen verg. Burg. Wetb. artt. 947 en 1717, waarop betrekkelijk zijn: het Kon. Besl. van 29 Oct. 1870, sub 1⁰ (opgenomen als Bijlage III bij het Algemeen Reglement), de besluiten van 27 Oct. 1825, no. 103 en 30 Sept. 1828, no. 115, de missive van den Min. van B. Z. van 20 Jan. 1841 (bij BRUNA t. a. p. Afd. 2 § 10), alsmede het Kon. Besl. van 3 Nov. 1872 (Staatsblad no. 112), waarbij is „ingetrokken en buiten werking gesteld het Kon. Besl. van 21 Oct. 1818, litt. F 3 en de nadere Kon. beslissing van 22 April 1839, no. 79, beide betreffende het verleenen van machtiging door Gedeputeerde Staten der provincie tot het aanvaarden van donatiën of legaten, de waarde van 300 franken niet te boven gaande, aan publieke gestichten gemaakt."

Adressen om machtiging tot aanvaarding van legaten of erfstellingen, aan de armen besproken, moeten *in gemeenten met minder dan drie predikanten* worden ingediend *door de Kerkeraden;* doch kunnen in gemeenten met drie of meer predikanten rechtstreeks door het college van diakenen ingediend worden; blijvende deze colleges toch altoos verplicht om den Kerkeraad te kennen in alles, wat ingrijpt in de financieele belangen hunner administratie. 1869, bl. 247, 248; Syn. Circ. aan de Kerker., in de Kerk. Cour. 1869, no. 33. Verg. Alg. Regl. artt. 19, 20; Regl. voor de Kerker., art. 2; en de aant. bij art. 3 van *dit* reglement.

Dit art. heeft, op voorstel van Mr. G. NAUTA, eenige verandering ondergaan, welke 31 Jan. 1899 in werking is getreden en ten doel heeft te beletten, dat legaten, erfstellingen en schenkingen (behalve wanneer dit door den erflater of schenker bepaald is) gebruikt worden tot aflossing van schuld of dekking van het te kort; terwijl het, door de aan te vragen vrijstelling, den diaconieën niet onmogelijk gemaakt wordt legaten of schenkingen, geheel of ten deele, te gebruiken tot delging van gevestigde, rentegevende schuld. Hand. 1897, bl. 336—339, 616; 1898, bl. 114—122, 345.

ART. **25.** Geene betaling mag door den boekhouder of administreerenden diaken 1) voor de diaconie worden gedaan, tenzij onder doorloopende of bijzondere machtiging van diakenen. Bij verschil beslist de Kerkeraad.

1) (Art. 25 en 26). *Boekhouder of administreerende diaken.* Het aanstellen van een afzonderlijken administrateur voor de diaconiegoederen, uit landerijen enz. bestaande, waar plaatselijke behoeften zulks vorderen, is door de wet niet uitgesloten. 1858, bl. 26, Bijl. B, bl. 42. De laatste zinsnede luidde vroeger: „Bij verschil doet de Kerkeraad uitspraak." De wijziging is, als zoo vele andere in verschillende Reglementen, een gevolg van de regeling der rechtspraak in zaken van Bestuur, en in werking getreden 15 Febr. 1891.

ART. **26.** De boekhouder of administreerende diaken is te allen tijde verplicht aan diakenen, aan den Kerkeraad en aan het Classicaal

Bestuur, wanneer dit om gewichtige redenen aanvrage daartoe doet, opening te geven van den staat der kas, de boeken te vertoonen en van de aanwezigheid der kasgelden te doen blijken.

ART. **27.** Diakenen doen jaarlijks, vóór den eersten April, rekening en verantwoording van hunne administratie over het afgeloopen jaar ten overstaan van den Kerkeraad en leggen daarbij over al de rentegevende effecten en bewijzen van eigendom der diaconie, om met den ligger (art. 18) vergeleken te worden. Bij de beraadslagingen over de goedkeuring der rekening hebben diakenen geen concludeerende stem.

Deze rekening, door den Kerkeraad goedgekeurd, wordt voor de gemeente ter inzage gelegd, en op dag en uur, vooraf bekend gemaakt, in orde bevonden zijnde, ten overstaan van de gemeente gesloten.

Bezwaren omtrent de gehouden administratie worden bij den Kerkeraad ingebracht en behandeld, behoudens beroep op het Classicaal Bestuur. In de vergadering des Kerkeraads hebben diakenen, bij de behandeling dezer bezwaren, geen concludeerende stem.

Het Classicaal Bestuur is bevoegd, om gewichtige redenen, afschrift der rekening te vragen [1]).

[1]) In de zitting van 7 Aug. 1895 werd gunstig gerapporteerd over een voorstel om deze al. aldus te wijzigen: „Afschrift der rekening wordt, uiterlijk twee maanden na hare vaststelling, gezonden aan het Class. Bestuur. De ontheffing van de verplichting tot die opzending kan door het Class. Bestuur om bijzondere redenen worden verleend.” Bij de toepassing van art. 30 komen meermalen verkeerdheden aan het licht, die jaren lang aan de waakzaamheid der Class. Best. ontsnapt waren; het onderzoek der rekeningen zou onder verschillende leden *kunnen worden* verdeeld; en de laatste zinsnede opent de mogelijkheid om gemeenten, voor wie de uitvoering te bezwarend zou zijn en die geacht kunnen worden in eigen boezem voldoende contrôle te hebben, van de verplichting vrij te stellen.

De commissie van eindredactie stelde echter voor de laatste zinsnede weg te nemen en in dien vorm werd het voorstel aan de consideratiën der Kerk onderworpen, die, wat de Prov. Kerkb. betreft, meerendeels gunstig luidden, maar op de Class. Verg. grootendeels ongunstig waren. Ten slotte werd de wijziging niet vastgesteld. 1895, bl. 139—142, 443, 444; 1896, bl. 148—157.

ART. **28.** Diakenen zijn verplicht zich aan de bepalingen, in dit reglement vervat, te houden; de Kerkeraad zorgt voor hare handhaving en uitvoering; het Classicaal Bestuur houdt daarop een waakzaam oog en zorgvuldig toezicht, bij verschil in den Kerkeraad beslist het Classicaal Bestuur, behoudens hooger beroep.

ART. **29.** Ter voorziening in plaatselijke behoeften kunnen door den Algemeenen Kerkeraad bijzondere reglementen [1]) gemaakt worden, overeenkomstig art. 25 van het Algemeen Reglement.

[1]) *Bijzondere reglementen.* Alleen de bevoegdheid, geen verplichting, tot het maken van bijzondere regll. is uitgesproken. Verplichting zou in strijd zijn met art. 25 Alg. Regl. en daar, waar plaatselijke behoeften het *niet vorderen*, een door niets gerechtvaardigden last opleggen. 1864, bl. 127, 266, 267.

ART. **30.** Diaconieën [1]), wier inkomsten de uitgaven ver te boven gaan, kunnen aan de kerkekas harer gemeenten, en ook aan diaconieën die behoeftig zijn [2]), uit de batige saldo's ondersteuning verleenen.

Deze ondersteuning geschiedt niet, dan wanneer gebleken is, dat daarvoor dringende noodzakelijkheid bestaat, en dat de voorschriften van dit Reglement, met name art. 7,

getrouw worden nageleefd, op voordracht van het Classicaal Bestuur, en na goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur.

Deze goedkeuring verleent het Provinciaal Kerkbestuur telkens slechts voor één jaar, en niet dan na inzage van den staat der inkomsten en uitgaven der diaconieën voor de laatst verloopen vijf jaren, en evenzoo van die der kerkelijke Administratiën, of der diaconieën, aan wie ondersteuning zal worden verleend [2]).

[1]) Art. 30 is als nieuw art. aan het Regl. toegevoegd en in werking gekomen den 15 Jan. 1883.

[2]) *En ook aan diaconieën die behoeftig zijn.* Door den heer VAN DISSEL werd in 1891 voorgesteld eene uitbreiding te geven aan art. 6 van het Regl. voor de diaconieën, waardoor rijke diaconieën van haar batig saldo ondersteuning zouden kunnen geven aan diaconieën, wier middelen niet toelaten voldoende in den nood harer armen te voorzien, of ook aan andere inrichtingen van philanthropischen aard. Na beraadslaging werd voorl. aangenomen in art. 30 achter de woorden „kerkekas harer gemeenten" te voegen: „of waar daaraan geen behoefte is, aan diaconieën van andere gemeenten". De consideratiën der Kerk waren over het algemeen gunstig, maar de ingebrachte bezwaren van dien aard, dat de wijziging niet werd vastgesteld; evenmin als de daarmee samenhangende wijziging van art. 20, al. 3 Alg. Regl. 1891, bl. 150—155, 391, 392; 1892, bl. (117—124) 125—130.

In de Synode van 1901 vond een dergelijk voorstel van de Class. Verg. van Alkmaar echter beter onthaal; het werd aangenomen en nadat de consideratiën der Kerk ingewonnen waren, trad de toevoeging (in al. 1 van art. 30) van de woorden „en ook aan diaconieën die behoeftig zijn" en (in al. 3) van de woorden „of der diaconieën, aan wie ondersteuning zal worden verleend" 15 Jan. 1903 in werking. (Hand. 1901, bl. 86—89, 97, 148; 1902, bl. 368—375).

Dit reglement, gearresteerd door de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk in hare zitting van den 8 Aug. 1856, is, na uitvaardiging door de Algemeene Synodale Commissie, in werking gekomen den 20 Mei 1857.

BIJLAGEN BIJ HET REGLEMENT VOOR DE DIACONIEËN.

I.

AANSCHRIJVING DER ALGEMEENE SYNODALE COMMISSIE AAN DE KERKERADEN, VAN DEN 15 NOVEMBER 1858, TER ONTVOUWING VAN DE BEGINSELEN VAN HET DIACONIE-REGLEMENT.

(Volgens opdracht der Synode van den 20 Juli 1858. Bijl. B, 1859, bl. 26—29).

Sedert de verhouding van de Kerk tot den Staat eene gansch andere dan vroeger geworden is, en zulks, gelijk op andere belangen, vooral op dat der armenverzorging, eenen overwegenden invloed moest uitoefenen, werd het meer en meer behoefte, om de kerkelijke armenverzorging te regelen. Na de invoering der Wet op het Burgerlijk Armbestuur werd zoodanige regeling voor het belang der Kerk in het algemeen en voor dat van de armen in het bijzonder noodzakelijk gevorderd. Hieraan is het tegenwoordige Synodaal reglement voor de diaconieën

vooral zijn ontstaan verschuldigd. Daarin wordt als hoofdbeginsel vooruitgezet, dat de armenverzorging der diaconie het werk is van vrije Christelijke liefdadigheid, die, nevens het stoffelijke, een godsdienstig zedelijk doel beoogt en mitsdien verklaard, dat de diaconieën zijn instellingen van weldadigheid, van zuiver kerkelijken aard, onder kerkelijk bestuur en toezicht, en bestemd om de armen der gemeente met hulp en ondersteuning te gemoet te komen. Het wil daartoe de onafhankelijkheid en zelfstandigheid der gemeenten ten aanzien van de diaconieën tegenover den Staat erkend en gehandhaafd hebben, maar ook evenzeer de vrijheid der diakenen in verhouding tot de Kerk, wat het dagelijksch beheer der diaconiegoederen betreft, altoos met bedachtzame wering van willekeur. Alle zijne bepalingen hebben voorts de strekking, om in iedere gemeente de oefening der haar aanbevolene weldadigheid onbelemmerd te doen plaats grijpen, opdat zij niet voor het oogenblik alleen in den nood van hare armen zal voorzien, maar werkelijk tot bevordering van hunnen welstand, beide in stoffelijk en in geestelijk opzicht, moge dienen. Het is hierom, dat het de zorg der diaconieën *tot de armen* bepaalt, die *in het kerkelijk ressort van hare gemeente wonen.* En ofschoon het dan ook al verklaart, dat de arme lidmaten en hunne kinderen allereerst en bij voorkeur de voorwerpen van deze zorg zijn, immers omdat dezen tot hare gemeenten in de nauwste en teederste betrekking staan en zij de huisgenooten des geloofs zijn, wier welzijn der gemeente ter liefde van haren Heer het meest ter harte moet gaan, het bedoelt geenszins, *dat de diaconieën* hare armenverzorging tot den kring van hare lidmaten en hunne kinderen zullen beperken; het wil ook bevorderen, dat zij, die geene lidmaten zijn, die, hetzij ze door den doop in hare gemeenschap zijn ingelijfd, hetzij ze door geboorte uit Hervormde ouders en door den overgang hunner ouders tot de Hervormde kerk gerekend mogen worden tot haar in betrekking te staan, de vruchten der Christelijke liefdadigheid plukken, indien hare middelen daartoe ook maar eenigermate strekken en de verzorging der arme lidmaten hierdoor niet behoeft te worden ingekrompen. Ja, het beoogt aan de kerkelijke armenverzorging van lieverlede den ruimsten omvang te geven, door den diakenen aan te bevelen, dat zij doen wat in hun vermogen is, om, vooral door beroep op de liefdadigheid der gemeente, hunne middelen meer en meer uit te breiden. Zoo ademt dit reglement den geest van den Heer der gemeente, die *alom* zijne weldadige krachten, voornamelijk tot *geestelijke* doeleinden deed werken. En laat het ook niet toe, dat de diaconieën langer door het ontvangen van subsidiën of door verbintenissen met het burgerlijk bestuur verhinderd worden, om aan hare oorspronkelijke roeping en bestemming te beantwoorden; het wil evenwel de goede verstandhouding tusschen de burgerlijke en kerkelijke armbesturen bewaard hebben; het vergunt daartoe zelfs *gemeenschappelijk overleg* met het burgerlijk bestuur, waar de richtige armenbedeeling dit vereischt, en dit niet ingrijpt *in de vrijheid en onafhankelijkheid der diaconieën.*

Het kan wel niet anders, Broeders! wanneer de beginselen en bepalingen van dit reglement door de diaconieën algemeen getrouw worden gevolgd en nageleefd, dan moet

de vrucht der ware Christelijke liefdadigheid in de verschillende gemeenten onzer Hervormde Kerk, onder 's Heeren onmisbaren zegen, te weldadiger werken; en, naar gelang hierdoor de toestand van hare armen, ook waar het de behartiging van hunne dierbaarste belangen geldt, van lieverlede wordt verbeterd, zoo zullen diakenen in hunne gemeenten ook overal getrouwer en ijveriger medewerking vinden, omdat allen, die den Heer waarlijk liefhebben, hierdoor tot overvloediger weldadigheid zullen worden aangespoord, opdat geen arme in de gemeente onverzorgd blijve en het liefdewerk, van harentwege door de diaconieën geoefend, ook hen allen kunne omvatten, welker ondersteuning thans, meestal nog door gemis der gevorderde middelen, aan de burgerlijke armbesturen moet worden overgelaten.

Het strekt ons daarom tot groote vreugde, geliefde Broeders! dat het bedoelde reglement in de meeste gemeenten van onze Hervormde kerk met belangstelling ontvangen is en ook dáár goedkeuring ondervindt, waar zijne inachtneming, vooralsnog door plaatselijke omstandigheden of bezwaren, aan vroegere betrekkingen verbonden, bemoeielijkt wordt. Wij ontleenen hieraan te grooter vertrouwen, dat de tijd niet meer verre is, waarin het eenen algemeenen bijval zal vinden, en de diaconieën zich allerwege zullen beijveren, om zich naar zijne bepalingen te gedragen en de beginselen, waarop deze rusten, onverdeeld vast te houden. En wanneer wij hiervoor, naar den last ons door de Algemeene Synode gegeven, de eendrachtige medewerking der kerkeraden inroepen, het is niet alleen, opdat alom de kerkelijke armenverzorging naar denzelfden regel plaats vinde, maar opdat haar wezenlijk doel te beter bereikt worde, en, wanneer hiertoe alsdan de Christelijke liefdadigheid te overvloediger geoefend zal worden, zulks den armen niet slechts tot blijdschap verstrekke, maar der gemeenten ook tot zegen, in zooverre als de oefening der liefde tot haren innerlijken wasdom moet dienen en haar het welgevallen van den Heer verzekert.

Maar hebben wij alzoo ruime stoffe van blijdschap en moeten wij vele kerkeraden en diaconieën prijzen wegens de getrouwheid en liefde, waarmede zij hunne roeping in dezen vervullen, — Broeders! wij mogen u niet onkundig laten van de redenen, waarom wij dezen lof niet aan allen mogen toebrengen, ja, ons zelfs over de handelwijze van sommige diaconieën zeer zouden moeten bedroeven, zoo wij haar niet voornamelijk aan misverstand omtrent de beteekenis en bedoeling van het Synodaal reglement toe wilden schrijven.

Zoo worden er diaconieën gevonden, die, nu eens in de kerkelijke bepalingen, dan weder in de voorschriften der burgerlijke armenwet, eene aanleiding zoeken, om zich aan de ondersteuning van die armen te onttrekken, welke wegens het wettig ingevoerde reglement onbetwistbaar de voorwerpen van hare zorgen zijn; die, ofschoon haar de middelen niet ontbreken, weigeren om in de behoeften van de arme lidmaten der gemeente te voorzien, wanneer zij elders geboren zijn, of de vrijheid, haar door het reglement gelaten, dermate misbruiken, dat zij hare armenverzorging willekeurig inkrimpen en de behoeftigen aan de zorg van het burgerlijk armbestuur overlaten, uit overweging doorgaans, dat

de oefening der liefdadigheid zich geene banden mag doen aanleggen, maar daarbij vergetende, dat de liefde, naar gelang zij ruimer en onbekrompener werd beoefend, immer de hechte band der volmaaktheid bevonden is. Zoo bepalen vele diaconieën hare zorgen alleenlijk tot de stoffelijke behoeften der armen, als of zij zich over hunne godsdienstige en zedelijke belangen niets te bekommeren hadden, alsof de bevordering van den geestelijken welstand der bedeelden geen wezenlijk deel van hare roeping zou uitmaken. Zoo zijn er, die de arme lidmaten wel niet zonder ondersteuning laten, maar zoodra deze gestorven zijn, hunne achtergelatene kinderen aan de barmhartigheid der burgerlijke armbesturen overgeven, ofschoon deze kinderen, naar den letter en den geest van art. 7, in niet mindere mate dan de arme lidmaten der gemeente aan de zorg der diakenen zijn aanbevolen; ofschoon de nauwe betrekking, waarin hunne vaders en moeders tot de gemeente gestaan hebben, haar veeleer moest dringen, om zich het lot dier weezen en verlatenen met vermeerderde nauwgezetheid aan te trekken, en het doel, dat art. 12 ten aanzien van de kinderen der bedeelden beoogt, bij een groot aantal van hen dreigt verijdeld te worden, wanneer zij aan de burgerlijke armbesturen worden overgedragen, die als zoodanigen geene weldadigheid uit het beginsel van godsdienst oefenen. Het spreekt toch van zelve, dat, wanneer arme lidmaten verzorgd worden, hierin hunne kinderen ook begrepen zijn, en in art. 7 derhalve geene kinderen zouden genoemd zijn, wanneer daaronder niet de minderjarigen moeten verstaan worden, *door den dood* van lidmaten als hulpelooze weezen achtergebleven, terwijl zelfs de meerderjarigen, al mogen zij geene belijdenis des geloofs hebben afgelegd, wegens hunne Hervormde afkomst niet van de zorg der diakenen zijn uitgesloten, en slechts de beperktheid van de middelen, over welke diakenen te beschikken hebben, hun, in het dringend belang der anderen, grond kan geven, om hunne zorg vooreerst niet verder uit te strekken.

Broeders! wanneer gij genoemde of soortgelijke wijze van handelen toetst aan de beginselen of hoofdbepalingen van het Synodaal reglement, die wij u hierboven herinnerd hebben, dan zult gij het zelven erkennen, dat vele diaconieën daarmede van de kerkelijke verordeningen afwijken, en den aard en het doel der kerkelijke armenverzorging dikwijls ten eenenmale miskennen. En, wanneer hieruit dan gedurig botsingen en oneenigheden tusschen de burgerlijke en kerkelijke armbesturen ontstaan, en daarover door de Hooge Regeering aanhoudend klachten bij de Synode of bij hare Commissie worden ingediend, dan wraakt gij het gewisselijk niet, dat wij tot u allen de ernstige opwekking richten, om u toch getrouw en nauwgezet aan de voorgestelde regelen te houden, niet slechts omdat uwen diaconieën, voor de vervulling van hare dikwijls moeielijke taak, veel aan eene goede verstandhouding met de burgerlijke besturen gelegen is, maar ook, omdat het hier de eer onzer Kerk, en, wat u wel het voornaamste zal zijn, de getrouwe beoefening van het gebod der liefde door de gemeente geldt, waarin de Heer zeker niet het minste de armen der gemeente heeft begrepen door het voorbeeld, dat Hij zelf gegeven

heeft, door die beteekenisvolle woorden inzonderheid, welke Hij in eene aandoenlijke ure gesproken heeft: „*de armen hebt gij altijd bij u.*"

Ja, wij ook erkennen en eerbiedigen van ganscher harte de vrijheid en zelfstandigheid uwer diaconieën in haar dagelijksch beheer, gelijk wij deze steeds met kracht tegenover de Hooge Regeering gehandhaafd hebben, maar gij beseft, dat wij daarom aan diakenen niet mogen veroorloven, dat zij in strijd met de voorschriften, den geest en de strekking der kerkelijke wetgeving handelen; en dat wij van ons kerkelijk standpunt altijd de oefening der Christelijke liefdadigheid in den onbekrompensten zin en in den ruimsten omvang moeten voorstaan en bevorderen. Neen, broeders! gij weigert niet hiertoe met ons saam te werken, ook wanneer de middelen, over welke gij voor uwe diaconieën te beschikken hebt, geene uitbreiding van hare bedeelingen gedoogen; want dan wilt gij toch met te getrouwer bedachtzaamheid toezien, dat uwe armenverzorging in den bedoelden geest plaats vinde, en intusschen de vermeerdering uwer middelen tot het voorwerp van uwe ernstige overwegingen maken. Hoe getrouwer diakenen op de voorgeschrevene wijze werkzaam zijn, met des te grootere vrijmoedigheid zult gij u daardoor op de liefdadigheid uwer gemeenten kunnen beroepen, en, waar gij haar geheel tracht te doordringen van het bewustzijn van hetgene zij den armen der gemeente, ter liefde van den Heer verschuldigd zijn, daar zullen uwe opwekkingen tot haar, om hare gaven te vermenigvuldigen, niet zonder vrucht blijven.

Broeders, zien wij te zamen getrouwelijk toe, dat wij ons bereid houden tot verantwoording in al wat tot onze roeping behoort, en, wat voornamelijk de zorg voor de armen der gemeente aangaat, laat het ons streven zijn, deze *zóó* ijverig en nauwgezet te behartigen, dat zij van lieverlede *allen* in de gemeente omvatte, over welke de liefde zich gedrongen moet gevoelen zich in stoffelijk en geestelijk opzicht te ontfermen.

II.

UIT DE WET TOT REGELING VAN HET ARMBESTUUR, VAN 28 JUNI 1854 (STAATSBLAD, N⁰. 100), GEWIJZIGD BIJ DE WET VAN 1 JUNI 1870 (STAATSBLAD N⁰. 85) EN VAN 15 APRIL 1886 (STAATSBLAD, N⁰. 64).

(De Memorie van toelichting behelst omtrent de diaconieën of kerkelijke armbesturen het volgende:

„*De wetgever nu heeft zich eenvoudig de vraag voor te stellen, welke regeling in overeenstemming* met den aard van het onderwerp, *het meest strookt met den geest der Grondwet.*

„*Van dit standpunt uitgaande, en lettende op het verschil tusschen de vroegere en de tegenwoordige regeling der betrekking van de Kerk tot den Staat, kan het, naar het oordeel der Regeering, niet twijfelachtig zijn of daaruit moet een verschil van wetgeving met opzicht tot het kerkelijk armbestuur voortvloeien.*

„*De geest der Grondwet toch brengt mede, dat de Kerk zich zoo vrij bewege, als met de rechten en verplichtingen van het staatsgezag bestaanbaar is.*

„*Tot de onderwerpen, welke behooren tot het gebied der Kerk, moeten zonder twijfel worden gebracht het verzamelen en uitdeelen der giften, die uit het beginsel van* godsdienstige

liefdadigheid worden bijeengebracht, en het regelen der wijze, waarop door instellingen, tot de Kerk behoorende, en aan haar bestuur verbonden en ondergeschikt, die giften aan de armen, waarvoor zij bestemd zijn, worden uitgereikt.")

UIT HET EERSTE HOOFDSTUK.

VAN HET ARMBESTUUR.

EERSTE AFDEELING.

Van instellingen van weldadigheid, hare oprichting en reglementen.

1. Instellingen van weldadigheid, in den zin dezer wet, zijn die, welke armenverzorging, in of buiten gestichten, voortdurend ten doel hebben.

Op instellingen, uitsluitend bestemd tot het voorkomen van armoede, is deze wet niet van toepassing.

2. De wet onderscheidt:

a. Staats-, provinciale- of gemeente-instellingen, door de burgerlijke overheid geregeld en van harentwege bestuurd;

b. Instellingen eener kerkelijke gemeente, bestemd voor de armen eener bepaalde godsdienstige gezindte, en van wege die kerkelijke gemeente geregeld en bestuurd;

c. Instellingen door bijzondere personen of door bijzondere, niet kerkelijke, vereenigingen geregeld en bestuurd;

d. Instellingen van gemengden aard, in welker regeling of bestuur door de burgerlijke overheid en van wege eene kerkelijke gemeente of door bijzondere personen of bijzondere, niet kerkelijke, vereenigingen gezamenlijk wordt voorzien.

3. Van alle in de gemeente aanwezige instellingen van weldadigheid wordt, naar de onderscheidingen bij art. 2 vermeld, door de zorg van het gemeentebestuur, eene lijst opgemaakt en bijgehouden.

4. De reglementen der gemeente-instellingen, vermeld onder litt. *a* van art. 2, worden, binnen eenen door Ons voor te schrijven termijn, door den gemeenteraad, met inachtneming van de bepalingen dezer wet, herzien, of, zoo er nog geene bestaan, vastgesteld.

De oprichting van nieuwe instellingen van dien aard, geschiedt krachtens een besluit van dien raad, houdende tevens vaststelling van het reglement.

5. De reglementen der instellingen, vermeld onder litt. *d* van art. 2, worden, binnen eenen door Ons voor te schrijven termijn, door den gemeenteraad en het betrokken kerk- of bijzonder bestuur gezamenlijk, met inachtneming van de bepalingen dezer wet, herzien, of zoo er nog geene bestaan, vastgesteld.

Daarvan moet blijken door een besluit van den gemeenteraad.

De oprichting van nieuwe instellingen van dien aard en het vaststellen van hare reglementen geschieden op gelijke wijze.

6. De besluiten der gemeenteraden en de reglementen bij de artt. 4 en 5 vermeld, worden, binnen acht dagen nadat zij zijn vastgesteld, in afschrift, door den burgemeester en den secretaris te waarmerken, medegedeeld aan Gedeputeerde Staten. Deze geven aan den raad bericht van de ontvangst binnen acht dagen nadat het afschrift hun is geworden.

Gedeputeerde Staten zien toe, dat die reglementen de noodige voorschriften inhouden tot verzekering van een regelmatig beheer, en dat zij niets bevatten, strijdig met de wetten of het algemeen belang.

7. De bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur der instellingen onder litt. *b.* en *c.* van art. 2 vermeld, worden door hare bestuurders aan het bestuur der gemeente, waar zij zijn gevestigd, medegedeeld.

Die mededeeling geschiedt, voor de reeds bestaande instellingen, binnen zes maanden na het in werking treden dezer wet, en voor die in het vervolg op te richten, binnen eene maand nadat zij tot stand komen.

Wijzigingen der medegedeelde bepalingen worden, binnen eene maand na hare vaststelling, op gelijke wijze aan het gemeentebestuur bekend gemaakt.

Indien de instelling niet uitsluitend armenverzorging ten doel heeft, wordt de mededeeling beperkt tot hetgeen die zorg betreft.

De instellingen, voor welke de gevorderde mededeeling niet binnen de gestelde termijnen geschiedt, missen van het oogenblik van het verstrijken dier termijnen af tot dat zij plaats heeft, de bevoegdheid bij art. 1691 van het Burgerlijk Wetboek aan zedelijke lichamen toegekend, tot het aangaan van burgerlijke handelingen.

8. Alle niet door het Staats- of provinciaal gezag opgerichte godsen werkhuizen, die behooren tot de instellingen vermeld onder litt. *a* en *d* van art. 2, zijn, onverminderd het toezicht, dat daarop, in verband met hunnen oorsprong, stichtingsbrief of andere verordeningen, door anderen moet worden uitgeoefend, onderworpen aan het toezicht van het gemeentebestuur.

Van Onzentwege kan, zoo dikwerf Wij dit noodig oordeelen, door een plaatselijk onderzoek in die en in provinciale gods- en werkhuizen worden nagegaan, of zij aan hunne bestemming blijven beantwoorden.

9. Zoo het doel eener instelling van weldadigheid is vervallen, wordt het gebruik harer bezittingen en inkomsten tot eene andere, aan de laatst bekende zoo nabij mogelijk komende, bestemming geregeld, ten aanzien van:

a. gemeente-instellingen (art. 2*a*), door den gemeenteraad, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten;

b. instellingen eener kerkelijke gemeente (art. 2*b*), door de bevoegde kerkelijke besturen;

c. instellingen van bijzondere personen of vereenigingen (art. 2*c*), door de oprichters of hunne erfgenamen, en bij ontstentenis of onbekendheid van deze, door de bestuurders der instelling; in het laatste geval onder Onze goedkeuring; en

d. instellingen van gemengden aard (art. 2*d*), door den gemeenteraad en het bevoegd kerkelijk of bijzonder bestuur in gemeenschappelijk overleg, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

Blijft die regeling binnen eenen voor elk bijzonder geval, des noodig door Ons voor te schrijven termijn achterwege, dan geschiedt zij door Ons bij een met redenen omkleed, openbaar gemaakt besluit. Deze bepaling geldt voor de instellingen, onder litt. *c* vermeld, slechts zoo de oprichters zelven of hunne erfgenamen niet meer in leven of niet bekend zijn.

TWEEDE AFDEELING.

Van opgaven, door de besturen van alle instellingen van weldadigheid te doen, en van collecten.

10. De besturen van alle instellingen van weldadigheid doen jaarlijks, binnen den daarvoor door den Minister van Binnenlandsche Zaken

aangewezen termijn, en in den door dezen voor te schrijven vorm, ten behoeve van het verslag bij art. 195[1]) der Grondwet bedoeld, aan het gemeentebestuur opgave van het getal der door hen ondersteunden of verpleegden; van het beloop hunner uitgaven voor beheer en voor onderstand van allerlei aard, en van dat hunner inkomsten door collecten, inschrijvingen of andere vrijwillige bijdragen en subsidiën.

De besturen der burgerlijke en gemengde instellingen doen daarenboven alle verdere opgaven, door de Regeering noodig geacht.

11. De bestuurders, die niet voldoen aan het voorschrift van art. 10, worden elk met geldboete van vijftig cents tot vijfenzeventig gulden gestraft.

12. De besturen der kerkelijke, gemengde en bijzondere instellingen van weldadigheid moeten, des gevraagd, aan de burgerlijke besturen opgeven, of een arme, die zich bij een burgerlijk bestuur heeft aangemeld, van hen al dan niet onderstand kan erlangen.

De bestuurders, die deze opgaven niet doen binnen veertien dagen na de aanvraag, worden elk met geldboete van vijftig cents tot vijfentwintig gulden gestraft.

13. Openbare inzameling van gelden ten behoeve van instellingen van weldadigheid, bij wege van collecte, inschrijvingen of op eenige andere wijze, heeft niet plaats, dan nadat daarvan, minstens driemaal vierentwintig uren te voren, schriftelijk kennis zij gegeven aan het gemeentebestuur.

Geene zoodanige inzameling mag plaats hebben ten behoeve van instellingen, die vallen in de toepassing van het laatste lid van art. 7.

Het gemeentebestuur kan de inzameling stuiten.

Zoo het bestuur der betrokkene instelling zich met die stuiting bezwaard acht, kan het Onze beslissing inroepen.

Van de toepassing van dit art. zijn uitgezonderd collecten in kerkgebouwen bij de uitoefening van den openbaren eeredienst, en die, voor instellingen eener kerkelijke gemeente, enkel aan de huizen van de ledematen dier gemeente.

UIT HET TWEEDE HOOFDSTUK.

VAN DE ONDERSTEUNING DER ARMEN.

20. De ondersteuning der armen wordt, behoudens de verdere bepalingen dezer afdeeling, overgelaten aan de kerkelijke en bijzondere instellingen van weldadigheid.

21. Geen burgerlijk bestuur mag onderstand verleenen aan armen dan na zich, voor zooveel mogelijk, te hebben verzekerd, dat zij dien niet van kerkelijke of bijzondere instellingen van weldadigheid kunnen erlangen, en dan slechts bij volstrekte onvermijdelijkheid.

22. Het burgerlijk of algemeen, het gemengd armbestuur, of, bij gebreke daarvan, het bestuur der gemeente, *waar de arme zich bevindt*, beslist zonder beroep, op de aanvraag om onderstand dergenen, die verkeeren in het geval bij het vorig artikel bedoeld.

26. De kosten, voortvloeiende uit het overbrengen van arme krankzinnigen naar, en hunne verpleging in gestichten voor krankzinnigen, voor zooverre die niet uit de fondsen dier gestichten zelve moeten worden

[1]) *Nu art.* 193.

bestreden, of daarin niet door de kerkelijke en bijzondere weldadigheid wordt voorzien, worden voldaan uit de fondsen der burgerlijke gemeenten, waar de verpleegden woonplaats hebben en, indien die woonplaats binnen het Rijk niet te vinden is, uit 's Rijks kas.

De wijze, waarop van het verstrekken der in het eerste lid bedoelde kosten wordt kennis gegeven, wordt door Ons geregeld.

De kosten van verpleging in gevangenissen van arme kinderen van gevangenen, die niet van de ouders kunnen worden gescheiden, worden voldaan uit de fondsen, waaruit de verpleging der ouders in de gevangenis wordt bekostigd.

UIT HET DERDE HOOFDSTUK.

VAN HET VERHAAL OP DE ONDERSTEUNDEN, HUNNE BLOED- OF AANVERWANTEN OF NALATENSCHAPPEN.

49. De inkomsten van bezittingen van weezen, vondelingen, verlaten kinderen en andere armen, in burgerlijke, kerkelijke of bijzondere godshuizen verpleegd, kunnen, gedurende den tijd der verpleging, worden genoten door het bestuur, dat haar bekostigt, doch niet verder dan tot het beloop der gemaakte kosten.

50. Op de nalatenschappen van hen, die, gedurende hunne verpleging in de godshuizen overlijden, kunnen de kosten dier verpleging en der begrafenis worden verhaald, voor zooverre die niet reeds door de toepassing van art. 49 zijn vergoed.

51. De artt. 49 en 50 zijn niet van toepassing ten aanzien van meerderjarigen, die op andere voorwaarden in een godshuis ter verpleging zijn opgenomen.

52. Alle verdere onderstand aan armen, waaronder belooning van arbeid niet wordt verstaan, kan door het burgerlijk, kerkelijk of bijzonder bestuur, voor welks rekening de verstrekking plaats had, renteloos worden verhaald:

a. indien de ondersteunde tot de teruggaaf daarvan in staat geraakt, op hem zelven;

b. op zijne bloed- of aanverwanten, die krachtens de artt. 376 en volg. van het Burgerlijk Wetboek, tot zijne alimentatie zijn verplicht.

53. De vorderingen, bij de artt. 49, 50 en 51 vermeld, zijn bevoorrechte schulden, en nemen rang onmiddellijk na die, in art. 1195 van het Burgerlijk Wetboek omschreven, voor zooverre zij daarin niet reeds zijn begrepen.

54. De octrooien, vroeger verleend omtrent het verhaal van kosten van verpleging, of ondersteuning, of het erfrecht van burgerlijke, kerkelijke, of bijzondere instellingen van weldadigheid op de nalatenschap der verpleegden of ondersteunden, zijn vervallen.

58. De rechtsvorderingen tot verhaal van onderstand, krachtens de artt. 49, 50, 51 en 52, verjaren door verloop van vijf jaren na den 31sten December van het jaar, waarin de onderstand is verstrekt.

UIT HET ZEVENDE HOOFDSTUK.

ALGEMEENE OVERGANGS- EN SLOTBEPALINGEN.

73. Onder godshuizen worden, voor de toepassing dezer wet, verstaan alle inrichtingen, in welke armen met een weldadig doel worden

gehuisvest met of zonder verdere verzorging.

77. Alle stukken, uit deze wet voortvloeiende, zijn vrij van zegel- en griffierechten en worden, voor zooveel zij aan registratie onderhevig zijn, gratis geregistreerd.

III.

KONINKLIJKE BESLISSING OMTRENT DE ZELFSTANDIGHEID DER DIACONIEËN.

Op grond van de bij art. 69 van de Wet tot regeling van het armbestuur van 28 Juni 1854 (Stbl. n⁰. 100) aan den Koning opgedragene macht om geschillen over de inrichting en bestemming van instellingen litt. A te beslissen, is door Z. M. bij besluit van 30 Juli 1857 (medegedeeld in Gemeentest. n⁰. 521) over de bestemming van burgerlijke armbesturen eene belangrijke beslissing genomen. De feiten die er aanleiding toe gaven waren de volgende:

Een Kerkelijk armbestuur in eene gemeente beklaagde zich, dat het daar gevestigd Burgerlijk Armbestuur de armen der gezindte, waartoe dat Kerkelijk armbestuur behoorde, voortdurend afwees en zich geheel aan de bedeeling van die armen onttrok. Het burgerlijk armbestuur beriep zich daarbij steeds op de artt. 21, 22 der Wet, volgens welke het alleen in geval van onvermijdelijkheid mocht optreden en in ieder geval in het hoogste ressort over het al of niet verstrekken van bedeeling te beslissen had, daarbij voorts bewerende dat de onvermijdelijkheid om bedeeling te verleenen niet bestond, daar het bedoelde Kerkelijk armbestuur voldoende fondsen had om te kunnen bedeelen.

Dit geschil werd aan den Koning onderworpen, die, nadat het bij bovengenoemd art. 69 bedoelde verhoor had plaats gevonden, uitspraak deed, verklarende:

„dat het bedoelde burg. armbestuur bestemd is tot het verleenen van onvermijdelijken onderstand aan alle armen, die in de gemeente domicilie van onderstand hadden, ook van die, welke behoorden tot eene godsdienstige gezindte, voor welke een Kerkelijk armbestuur daar ter plaatse bestond, voor zoo verre het uit de verklaring van dat Kerkelijk armbestuur bleek, dat zij van zijnentwege geen onderstand konden erlangen;

„dat in dat geval de ondersteuning dier armen door het burg. armbestuur uitsluitend afhankelijk behoort gemaakt te worden van den toestand, in welken de armen, ten gevolge dier verklaring van het Kerkelijk armbestuur, verkeerden, en niet van een, door den Wetgever uitgesloten, onderzoek naar de gegrondheid dier verklaring: daar deze moest worden overgelaten aan de zedelijke en kerkelijke verantwoordelijkheid van de kerkelijke armbesturen, ook dan wanneer door deze van de hun door de wet gelaten vrijheid een gebruik mocht worden gemaakt, dat in zich zelf, als in strijd met den geest der wet, afkeuring zou verdienen;

„dat die afkeuring, wanneer daartoe termen bestonden, het burg. armbestuur niet bevoegd maakte om, met *afwijking zijner bestemming*, de bedoelde armen, voor zoo verre zij volstrekt onvermijdelijk onderstand behoefden, van zijne armenverzorging uit te sluiten;

„dat door het tot stand brengen van die uitsluiting, na het in werking treden der armenwet, het bedoelde burg. armbestuur feitelijk

zijne bestemming had veranderd; hoedanige verandering, volgens art. 9 der Wet, alleen kon plaats hebben, wanneer het doel van dat armbestuur zou zijn vervallen en dan nog slechts onder goedkeuring van Gedep. Staten;

„en dat, vermits het voren omschreven doel van het bedoelde burg. armbestuur niet was vervallen, de feitelijk door dat bestuur gemaakte verandering in zijne bestemming, zóó in haar wezen als in den vorm, was in strijd met de wet en aldus geen gevolg mocht hebben.”

(Zie: Mr. H. J. SMIDT, *de Wet tot regeling van het armbestuur*, *met aanteekeningen*, 2de uitg., Winschoten 1866, bl. 450, 451).

REGLEMENT

OP HET FONDS VOOR NOODLIJDENDE KERKEN EN PERSONEN.

ART. **1.** In de Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat een Fonds voor noodlijdende kerken en personen.

ART. **2.** De kapitalen, tot dit fonds behoorende, worden belegd in inschrijvingen op een der Grootboeken der Nationale schuld of op hypotheken.

De inschrijvingen op een der Grootboeken geschieden onder het algemeene hoofd:

Kerkelijke liefdefondsen onder het opper toezicht en beheer van het Algemeen Christelijk Synode der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden.

Voor iedere belegging op hypotheek wordt de toestemming der Synode of der Synodale Commissie gevorderd.

ART. **3.** Het kapitaal van het fonds wordt vermeerderd door schenkingen, legaten en erfstellingen, indien daaraan geene bepaalde bestemming tot uitdeeling gegeven is.

ART. **4.** Jaarlijks houden de Kerkeraden [1]) ten minste ééne collecte in hunne gemeente ten behoeve van noodlijdende kerken en personen.

[1]) *Jaarlijks houden de Kerkeraden.* Deze woorden zijn 31 Jan. 1899 in de plaats gekomen van het vroegere: „*Jaarlijks worden* de Kerkeraden uitgenoodigd tot het houden van", op voorstel van den heer LEENMANS, die het onbillijk vond, dat gemeenten, die geen subsidie vragen, vrij zijn te collecteeren of niet, die noodlijdend zijn daarentegen tot de collecte worden verplicht (volgens het, sedert veranderde, art. 14, al. 2); en in verband daarmede heeft eene wijziging plaats gehad van art. 14. Door sommige leden was, op grond van art. 20 Alg. Regl. en art. 16, 2° Syn. Regl. voor de Kerkeraden, bezwaar gemaakt om de Kerkeraden tot het houden dezer collecte te verplichten. Ook bij de behandeling van het te maken Reglement op dit Fonds werd het *voor* en *tegen* van deze gebiedende bepaling besproken. De heer BRUNA en andere leden, die het den Kerkeraden wilden hebben voorgeschreven, beriepen er zich op, dat het aan den beginne als een plicht der Kerkeraden is beschouwd en vele zich van hunne verplichting onttrekken; de tegenstanders van de oplegging der verplichting wilden geen meerder verzet tegen de Syn. aanschrijvingen uitlokken. De verplichting werd destijds in het Regl. opgenomen; maar, na de ingewonnen consideratiën, bij de vaststelling er weder uit verwijderd. 1877, bl. 75, 81, 110, Bijl. A. bl. 56—62; 1878, bl. 313, 314, 322, 362, 363, 369; 1897, bl. 592—595 (bl. 261—263); 1898, bl. 107—112. — De Class. Verg. van Amsterdam bracht in 1896 bij de Synode het voorstel in om „afzonderlijke collecten te doen houden voor noodlijdende personen en voor noodlijdende kerken, en die collecten alzoo ook naar hare verschillende bestemming te gebruiken". Dit voorstel werd, als weinig gemotiveerd, afgewezen. 1896, bl. 41—43.

Art. 5. De inkomsten van het fonds bestaan uit:

a. de renten der kapitalen ingeschreven op de Grootboeken der Nationale schuld;

b. de renten der hypotheken;

c. de renten van tijdelijk belegde gelden;

d. giften en toevallige baten;

e. de opbrengst der collecten.

Art. 6. Tot uitdeeling zijn, na aftrek der administratie kosten, bestemd:

a. het batig slot van het verloopen jaar;

b. alle renten, hoe ook genaamd;

c. de opbrengst der collecten, alle giften van kerkvoogdijen, van bijzondere personen en overige baten.

Ter voorziening in zeer dringende behoeften kan in buitengewone omstandigheden een gedeelte van het kapitaal worden gebruikt. Voor een daartoe te nemen besluit wordt de toestemming van drie-vierden van de leden der Synode gevorderd.

Art. 7. Uit het fonds worden verstrekt:

1°. groote toelagen tot het bouwen of herstellen van kerkgebouwen en pastorieën;

2°. kleine toelagen aan gemeenten 1) om in de gewone behoeften der kerkelijke administratie te voorzien, en dus niet gebezigd te worden tot verhooging van de jaarwedden van de predikanten of godsdienstonderwijzers;

3°. kleine toelagen tot ondersteuning van betrekkingen van predikanten 2)

1) *Kleine toelagen aan gemeenten.* In 1890 werd besloten de gemeenten, die eene kleine toelage genieten, bij de quotisatie aan te slaan in de eerste klasse. 1890, bl. 88. Als regel is aangenomen om bij deze kleine toelagen niet hooger te gaan dan tot een bedrag van *f* 90. — Op voorstel van den heer Segers, lid der Synode, werd 4 Aug. 1886 een circulaire uitgevaardigd aan alle gemeenten, die kleine toelagen uit de verschillende daarvoor bestemde fondsen ontvangen, waarin zij worden aangespoord middelen te beramen en te beproeven om in eigen behoeften te voorzien, om alzoo, zij het dan ook geleidelijk, de hulp der Synodale Fondsen langzamerhand te kunnen ontberen. Het getuigt in den regel — zoo merkt de circ. op — van een weinig opgewekt kerkelijk leven, wanneer eene gemeente de kosten van haren eeredienst zelve niet uit vrijwillige liefdegaven weet te dekken, terwijl de ervaring toont, dat daar waar de gemeenteleden door eigen offervaardigheid en krachtsinspanning mildelijk tot de kosten van den eeredienst bijdragen, onder Gods zegen warme belangstelling in het kerkelijk leven het godsdienstig zedelijk leven ten goede komt. 1886, bl. 70—73.

2) *Betrekkingen van Predikanten.* De vraag, of niet het beginsel moet uitgemaakt worden, dat aan geen predikantsdochters, die weduwen zijn, eene toelage meer zal worden uitgekeerd, werd in 1882 in ontkennenden zin beantwoord, en zulks vooral omdat van „betrekkingen van predikanten" gesproken wordt en predikantsdochters, die gehuwd geweest zijn, daartoe blijven behooren. De meerderheid der vergadering meent, dat elk aanzoek van dien aard op zich zelf moet worden beoordeeld. Hetzelfde gevoelen werd uitgesproken in de verg. van 26 Juli 1887. Hand. 1882, bl. 35, 36; 1887, bl. 31.

Art. 8. Bij de berekening van het bedrag, dat voor de groote toelagen mag worden bestemd, wordt eerst voor de kleine toelagen gelijke som afgezonderd als daarvoor ten voorgaanden jare besteed is.

Art. 9. Alle verzoekschriften om ondersteuning voor kerk- of pastoriebouw worden aan de Synodale Commissie toegezonden door tusschenkomst van de Classicale Besturen en Provinciale Kerkbesturen van het ressort, opdat deze deswege

hunne overwegingen mededeelen en, bij meer aanvragen uit dezelfde classis of provincie, tevens die gemeenten aanwijzen, welke naar hun oordeel in de eerste plaats voor hulp in aanmerking komen.

De Synode heeft, bij circ. van 31 Juli 1891, ter kennis gebracht van alle belanghebbende personen, Kerkeraden en kerkelijke Administratiën, die ondersteuning wenschen te ontvangen uit eenig Fonds, onder beheer der Alg. Synode, dat zij verplicht zijn de in elk Regl. voorgeschreven termijnen van aanvraag stiptelijk in acht te nemen, en bij de aanvraag te voegen de in ieder Regl. voorgeschreven bescheiden, daar bij verzuim hiervan geen subsidie meer verleend zal kunnen worden. 1891, bl. 142.

Art. **10.** Bij de verzoekschriften om eene groote toelage tot het bouwen of herstellen van kerkgebouwen en pastorieën worden als bewijsstukken overgelegd:

a. een specifieke staat van alle bezittingen en schulden en van de ontvangsten en uitgaven over de laatste drie jaren, behoorlijk geteekend door kerkvoogden en notabelen;

b. bestek, teekening en specifieke begrooting van het werk, dat men wenscht te doen verrichten [1]). Het bestek moet de bepalingen bevatten, dat de aannemer verplicht is zijne ondergeschikten en werklieden voldoende, ten genoege van het betrokken Provinciaal Kerkbestuur, tegen geldelijke schade ten gevolge van ongelukken of sterfgevallen door het werk veroorzaakt, te verzekeren, en dat bij het werk geen sterke drank zal worden geschonken;

c. eene verklaring van het Provinciaal College van toezicht op het beheer der kerkelijke goederen van de Hervormde gemeenten, waaronder de vragende gemeente behoort, *dat zij* werkelijk hulpbehoevend is en dat het de gevraagde som althans niet overdreven keurt [2]);

d. een schriftelijk bewijs van het bedrag der gelden, welke de gemeente zelve bijdraagt;

e. een bewijs dat men — waar op de Provinciale begrootingen daarvoor fondsen zijn aangewezen, of bijzondere provinciale fondsen tot ondersteuning van hulpbehoevende gemeenten bestaan — zich tot de Provinciale Staten of tot de bestuurders van die fondsen gewend heeft, met opgaaf van de som, welke gevraagd en beloofd of verkregen is;

f. bijaldien ondersteuning voor den bouw van eene nieuwe kerk of voor aan te brengen zeer belangrijke veranderingen wordt gevraagd, eene teekening van het te sloopen of nieuw in te richten gebouw, welke als eigendom der Synode tot haar archief blijft behooren.

1) *Bestek, teekening en specifieke begrooting.* In eene circ. van 2 Aug. 1895 no 36, noodigde de Synode de Prov. Kerkbesturen uit, de ingekomen aanvragen om eene groote toelage niet aan de Syn. Comm. op te zenden, vóór dat in de bijgaande begrooting van kosten van het uit te voeren werk ook is opgenomen *het bedrag der kosten van den architect, van de aanbesteding en het toezicht, alsmede van het verzekeren der werklieden tegen geldelijke schade ten gevolge van ongelukken of sterfgevallen door het werk veroorzaakt.* 1895, bl. 43, 78. Sedert het in werking treden der Rijks-Ongevallenwet, behoeft dit laatste (het verzekeren der werklieden) niet meer afzonderlijk voorgeschreven te worden. Maar het ligt in den geest dezer Synodale bepaling, dat de aannemer, behalve tot de door de wet verplichte verzekering, mede zal gehouden zijn tot het verzekeren, voor zijne rekening, van den door besteders te stellen dagelijkschen opzichter, in welk geval de Rijks-Ongevallenwet niet voorziet.

Ook zal men goed doen, met bij het opmaken van het bestek er op te letten, dat de termijnen van uitbetaling in over-

eenstemming worden gebracht met de tweede alinea van art. 20.

Het onder *b* vermelde is eene aanvulling i. w. g. 15 Jan. 1895. Eene andere aanvulling, door een zestal Class. Vergg. begeerd, nl. om in het bestek de bepaling op te nemen van een minimumloon en maximum-arbeidsduur, vond bij de Synode veel ingang, maar het voorstel werd afgewezen op grond van bezwaren tegen de uitvoering. Hand. 1900, bl. 302—305.

De Synode heeft in hare zitting van 21 Juli 1896 besloten, met intrekking van haar besluit dd. 26 Juli 1892, als voorwaarde voor het verleenen van subsidie voor het bouwen van kerken en pastorieën vast te stellen, dat *duidelijk in het bestek moet worden omschreven:*

1°. Dat *alle* muren ter volle dikte van een trasraam moeten worden voorzien, hoog *minstens* 50 cM., waarvan 30 cM. *beneden* en 20 cM. *boven* den beganen grond moet komen.

2°. Dat de *buitenmuren ter volle hoogte* van kerken en pastorieën moeten zijn ter zwaarte van *minstens anderhalven steen*, en wel *steens* met *halve steensmuren*, waartusschen eene spouw van minstens 10 cM.

3°. Dat de steenen voor de buitenmuren met de afmetingen van het *Rijksformaat* moeten overeenkomen.

4°. Dat de kerken en pastorieën afgedekt moeten worden met *goed* geconstrueerde *beschoten* kappen. (Hand. 1896, bijl. A, bl. 103, 104.)

2) Bij art. 10, *c* vergelijke men art. 11.

Art. **11.** De gemeenten, welke niet onder toezicht van het Algemeen College op het beheer staan, leggen in plaats van het in art. 10 onder *c* bepaalde over:

a. een door het Plaatselijk College van beheer gewaarmerkt en door den Kerkeraad voor met het oorspronkelijk overeenstemmend verklaard afschrift der rekening en verantwoording van het kerkelijk beheer over de laatste drie jaren;

b. eene verklaring van genoemd college, dat het zich verbindt in de eerstvolgende vijf jaren een afschrift van de rekening en verantwoording in te zenden bij de Synode door tusschenkomst van het Classicaal Bestuur, waaronder de gemeente behoort.

Art. **12.** De verzoekschriften worden met de vereischte stukken vóór 1 September ingediend bij de Classicale Besturen, die ze vóór 1 November met de noodige inlichtingen, benevens eene door den Praeses en den Scriba onderteekende lijst van de overgelegde bescheiden, met de verklaring dat in alles voldaan is aan de voorschriften van dit Reglement 1), opzenden aan de Provinciale Kerkbesturen. Van deze ontvangt de Synodale Commissie ze voor het einde des jaars.

In buitengewone omstandigheden, ter beoordeeling van de Synodale Commissie, worden ook later ingekomen verzoekschriften in overweging genomen.

1) *Benevens eene — dit Reglement.* Aanvulling i. w. g. 15 Jan. 1905.

Art. **13.** Zoo dikwijls de Synodale Commissie het noodig acht, onderwerpt zij het bestek en de begrooting van het werk, waarvoor subsidie wordt aangevraagd, aan de beoordeeling van een bouwkundige, door haar daarvoor ten laste van het fonds aan te wijzen, en maakt van diens voorlichting gebruik bij hare in hare voorjaarsvergadering op te maken voordrachten aan de Synode.

Bij de aanvrage om eene groote toelage voor geheele vernieuwing van kerk of pastorie laat de Synodale Commissie door een bouwkundige onderzoeken of deze gebouwen niet voor herstelling vatbaar zijn.

Bij de aanvrage — vatbaar zijn. Toevoeging, 15 Januari 1887.

ART. **14.** Geene ondersteuning wordt toegekend als de gemeente niet naar vermogen heeft bijgedragen.

Uit het Fonds verkrijgt geene gemeente subsidie, welke het door haar verschuldigde quotum voor het Bestuur niet heeft voldaan.

De bepaling omtrent het quotum is van 15 Febr. 1893, ofschoon 31 Jan. 1899 in de redactie eenigszins gewijzigd, toen, ten gevolge van de wijziging van art. 4, uit de tweede alinea werden weggenomen de woorden: „en gedurende de laatste vijf jaren niet telkens eene collecte voor het fonds heeft gehouden, tenzij gebleken is, dat het verzuim onwillekeurig is geweest."

ART. **15.** Geene hulp verkrijgt eene gemeente, die elders tot hetzelfde einde eene inzameling heeft gehouden, tenzij in geheel buitengewone omstandigheden daartoe bijzonder gemachtigd, door het Provinciaal Kerkbestuur voor zoover de inzameling in hare provincie betreft, door de Synode of de Synodale Commissie als de inzameling zich uitstrekt tot gemeenten in andere provinciën [1]).

[1]) Aan particulieren staat het natuurlijk vrij, zonder machtiging van de kerkelijke Besturen, te trachten gelden bijeen te brengen. Vgl. de inlichting door de Syn. Comm. gegeven. Hand. 1896, bl. 33, Bijl. A, bl. 98.

ART. **16.** Na het toekennen van ondersteuning wordt geene verandering van bouwplan vergund dan door de Synodale Commissie, die vooraf de betrokken Besturen en, voor zoo veel noodig, den in art. 13 vermelden bouwkundige hoort.

Worden wegens verandering van bouwplan de kosten lager geraamd dan het cijfer der oorspronkelijke begrooting, dan komt het verschil *ten bate* van het fonds; zijn de kosten hooger, dan wordt slechts bij uitzondering eene evenredige vermeerdering van ondersteuning toegestaan door de Synode.

ART. **17.** Bij het toekennen van ondersteuning voor kerk- of pastoriebouw wordt aan de beheerders van de kerkelijke goederen der betrokken gemeente, of aan de in deze verantwoordelijke commissie de verplichting opgelegd om, terstond na de openbare aanbesteding, hierop de goedkeuring van het Provinciaal Kerkbestuur te vragen.

De goedkeuring wordt met den in dezen vereischten spoed door het Provinciaal Kerkbestuur verleend, nadat het daarover het Classicaal Bestuur heeft gehoord.

Zoodra de goedkeuring verleend is, wordt aan de Synodale Commissie bericht gegeven van de som, waarvoor het werk is aangenomen [1]). Blijkt daaruit, dat de aannemingssom, vermeerderd met de kosten van besteding, van plannen, bestekken, teekeningen en toezicht, voor zoo verre deze niet bij de voorwaarden der besteding in de aannemingssom begrepen zijn, beneden het cijfer der begrooting blijven, dan komt het verschil ten bate van het fonds [2]).

[1]) *Zoodra de goedkeuring verleend is.* Daar de goedkeuring door het Prov. Kerkbestuur verleend wordt, is de bedoeling dat ook dit Bestuur genoemd bericht geeft.

[2]) *Blijkt daaruit dat de aannemingssom — bate van het fonds.* Wijziging in werking getreden 15 Januari 1887. Men vgl. hierbij aant. 1 bij art. 10.

ART. **18.** Tot onderhandsche aanbesteding onder degelijken borgtocht wordt de toestemming der Synodale Commissie op voordracht der betrokken Besturen vereischt. Die toestemming wordt niet verleend, als

de geraamde kosten het cijfer van *f* 400 te boven gaan.

Art. **19.** In buitengewone gevallen geeft de Synodale Commissie vóór het toekennen van ondersteuning mede toestemming om al vast tot de aanbesteding en de uitvoering van het werk over te gaan; doch met de uitdrukkelijke verklaring, dat de Synode vrij blijft in hare beschikking op de aanvraag, en met oplegging van de verplichting tot onverwijlde kennisgeving van den uitslag der aanbesteding.

Art. **20.** De toegekende bijdragen voor het bouwen of herstellen van kerkgebouwen of pastorieën worden niet uitbetaald, vóórdat door tusschenkomst van het Classicaal Bestuur bij de Synodale Commissie een voldoend bewijs zal zijn ingediend, dat het werk overeenkomstig het bestek is afgeleverd en de kerkelijke gebouwen behoorlijk tegen brandschade verzekerd zijn.

Wanneer echter *f* 2000 of meer voor subsidie uit het fonds is toegestaan, wordt de begunstigde gemeente, als zij *bij den eersten termijn minstens een vierde van de aannemingssom betaald heeft*, tot betaling van den *tweeden* termijn door uitkeering van de helft en tot betaling van den *laatsten* termijn door uitkeering van de wederhelft der subsidie in staat gesteld, behoudens op gelijke wijze over te leggen voldoend bewijs der behoorlijke aflevering van het werk *bij elk* dier termijnen.

De betaling hetzij in eens, hetzij in termijnen, geschiedt evenmin, wanneer niet voldoende blijkt, dat aan het in art. 10*b* bepaalde omtrent de verzekering tegen ongelukken, en het niet schenken van sterken drank is voldaan [1]).

Daar de Syn. Comm. bij eene aanvrage om geheele of gedeeltelijke uitbetaling der toegekende subsidie, aan den bouwkundige, in art. 13 bedoeld, de opdracht verleent om een onderzoek in te stellen, of het werk geheel overeenkomstig het bestek is afgeleverd (of *tot zoo verre* is uitgevoerd), moet, om te voorkomen dat dit onderzoek te vroeg worde ingesteld, hetgeen noodelooze kosten zou veroorzaken, die op de kerkvoogdij der betrokken gemeente zouden moeten worden verhaald, eene verklaring door den dagelijkschen opzichter worden afgegeven als in al. 1 onder „voldoend bewijs" bedoeld wordt, die daarbij tevens inhoudt, dat op en bij het werk geen sterke drank is gebruikt. Voorts worde, bij de aanvrage om uitbetaling, overgelegd de polis der brandassurantie van het gebouw, waarvoor de subsidie verleend is en (naar eene bepaling der Synode van 21 Juli 1899, Hand. bl. 32) een afschrift of afdruk van het bestek, waarnaar het werk is uitgevoerd; terwijl, bij de aanvrage om uitbetaling van de helft der subsidie, nog gevoegd moet worden de kwitantie, uit welke blijkt dat bij den eersten termijn minstens een vierde van de aannemingssom betaald is, of eene verklaring dienaangaande van den aannemer. Bij het opmaken van het bestek lette men er ook op, dat de termijnen van uitbetaling met de 2e al. van dit art. in overeenstemming gebracht worden, daar de Syn. Comm. geen machtiging tot uitbetaling van de helft der subsidie verleenen kan, wanneer niet minstens die helft verwerkt is.

1) *De betaling — is voldaan.* Toevoeging, in werking gekomen 15 Jan. 1895.

Art. **21.** De ondersteuning, die niet binnen vijf jaren na de toekenning is opgevraagd, vervalt ten bate van het fonds.

Art. **22.** Bij een eerste verzoek om eene *kleine toelage ter voorziening in de kosten van den eeredienst* wordt gevoegd [1]):

a. eene opgaaf van het getal leden, lidmaten en armen;

b. een nauwkeurige staat van alle bezittingen en schulden;

c. eene gespecifieerde opgaaf van de ontvangsten en uitgaven bij de kerk en diaconie gedurende de laatste vijf jaren, van elk jaar afzonderlijk, en bericht omtrent den toestand van kerk en pastorie.

Voorts wordt bij elk verzoek gevoegd eene voordracht van de betrokken Besturen tot toewijzing of afwijzing en bij die tot toewijzing opgaaf van de redenen, waarom de gemeente zelve in de behoeften van den eeredienst niet kan voorzien.

[1]) Een en ander wordt door de Besturen overgebracht op tabellen hun door den Secretaris der Synode te verstrekken. — Aangezien bij de aanvragen blijkt, dat men hier en daar belangrijke sommen uitgeeft voor vergaderkosten, wenschte de heer VAN POPTA den aanhef van litt. *c.* veranderd te zien in: „afschriften van de rekeningen van" enz. Door de rapporteerende Commissie werd opgemerkt, dat eene gespecificeerde opgave van de inkomsten en uitgaven toch ook opgave zal moeten bevatten van de verteringskosten bij vergaderingen, en dat, waar deze ontbreken mocht, de stukken ter nadere aanvulling kunnen teruggezonden worden, indien niet met afwijzende beschikking eenvoudig ter zijde gelegd. Onder eene gespecificeerde opgave moet niet verstaan worden eene opgave der *eind*cijfers van de ontvangsten en uitgaven, maar van de *hoofd*cijfers. Na deze opmerking besloot de Syn. het art. niet te wijzigen. 1897, bl. 263—265. Hoewel dit art. slechts spreekt van opgaven bij een *eerste* verzoek, brengt het belang der aanvragende gemeente van zelf mede, om ook bij de jaarlijksche herhaling van het verzoek al die inlichtingen te geven, welke de Syn. Comm. in de gelegenheid kunnen stellen om te beoordeelen, of de eenmaal verleende toelage noodig blijft; en zal daartoe derhalve eene *gespecificeerde* opgave, als onder *c* gevraagd wordt, althans van het *laatste* jaar niet mogen ontbreken.

ART. **23.** Bij elk verzoekschrift om eene toelage voor *noodlijdende personen* wordt door de betrokken *Besturen bij* de voordracht gevoegd[1]):

1⁰. eene opgaaf:

a. van de hulpbehoevende betrekkingen van predikanten;

b. van de namen en voornamen, de laatste standplaats en den dag van het overlijden der predikanten, die haar hebben nagelaten;

c. van de namen en voornamen van hen, die toelagen verzoeken, van hunne betrekking tot den overleden predikant, van hunnen ouderdom en woonplaats;

d. van het getal en den ouderdom der nog onverzorgde kinderen van weduwen;

e. van hunne inkomsten, den aard der inkomsten, pensioenen, kinder-, school- en academiegelden; van de kassen en fondsen, waaruit toelagen worden genoten; van het bedrag van iedere soort dier inkomsten in het voorgaande jaar en van het geheel van alle inkomsten;

f. verder van de bijzondere omstandigheden van personen of huisgezinnen;

g. van de onderlinge verhouding der aanvragenden ten opzichte van behoefte aan ondersteuning.

2⁰. eene voordracht tot toewijzing of afwijzing.

[1]) Dit geschiedt op tabellen, door den Secretaris der Synode aan de Besturen te verstrekken.

Betrekkingen van predd. De vraag, of aan predikantsdochters, die weduwen zijn, eene toelage kan worden uitgekeerd, is door de Synode in bevestigenden zin beantwoord, op grond van de bepaling van het regl., die van predikantsbetrekkingen spreekt, waartoe predikantsdochters, die gehuwd zijn geweest, blijven behooren. Elk verzoek van dien aard, ook van betrekkingen, die in een ver verwijderden graad nabestaanden zijn van een predikant, moet op zich zelf beoordeeld worden. 1882, bl. 35, 36; 1887, bl. 31.

ART. **24.** De verzoekschriften worden met de vereischte stukken

vóór 1 September ingediend bij het Classicaal Bestuur van het ressort, hetwelk ze vóór 15 October met de noodige inlichtingen opzendt aan het Provinciaal Kerkbestuur.

De Provinciale Kerkbesturen verzenden de ontvangen aanvragen vóór het einde des jaars aan de Synodale Commissie, die alsdan in hare voorjaarsvergadering eene, met redenen omkleede, voordracht vaststelt en deze met al de daarbij gevoegde bescheiden aan de Synode opzendt, welke daarover definitief beslist [1]). In buitengewone omstandigheden, ter beoordeeling der Synode, kunnen ook later ingezonden verzoekschriften in overweging worden genomen.

Dit artikel is gewijzigd en aldus in werking getreden den 1 Augustus 1889.

[1]) *Aan de Synode opzendt, welke daarover definitief beslist.* Bij de wijziging, in de zitting van 22 Aug. 1894 gebracht in art. 65, al. 1 van het Alg. Regl., (in werking gekomen 15 Jan. 1895), waarbij de Synode bevoegd is verklaard, om het beheer over de algemeene kerkelijke fondsen op te dragen aan de Alg. Syn. Commissie, zijn het *Fonds der Algemeene kas* en het *Fonds voor noodlijdende kerken en personen* uitdrukkelijk daarvan uitgesloten.

Art. 25. Het beheer van het fonds is opgedragen aan den quaestor-generaal, die:

1⁰. gemachtigd is tot ontvangst der renten van de inschrijving op de Grootboeken, alsmede van de legaten, giften en alle overige inkomsten en gelden voor het fonds bestemd, terwijl afschrijvingen door hem alleen op uitdrukkelijke machtiging der Synode geschieden [1]);

2⁰. de beschikbare gelden tijdelijk belegt;

3⁰. aan de Synodale Commissie in hare voorjaarsvergadering opgaaf doet van de middelen, die voor het loopende jaar vermoedelijk beschikbaar zijn;

4⁰. de toegekende groote en kleine toelagen uitbetaalt [2]); de toegewezen ondersteuning voor het bouwen en herstellen van kerkgebouwen en pastorieën echter niet dan na ontvangen bericht van de Synode of de Synodale Commissie, dat aan de in art. 20 omschreven verplichtingen voldaan is;

5⁰. door tusschenkomst der Synodale Commissie jaarlijks rekening en verantwoording doet van zijn gehouden beheer, en daarbij opgaaf inzendt van den staat van het fonds; en

6⁰. voor beheerskosten jaarlijks *f* 400 geniet.

[1]) *Uitdrukkelijke machtiging der Synode.* Zie aangaande deze machtiging het bepaalde in art. 6, al. 2.

[2]) De uitbetaling der kleine toelagen, zoowel ter voorziening in de kosten van den eeredienst als voor noodlijdende personen, geschiedt door tusschenkomst van de Classicale quaestoren, in de maand Augustus van hetzelfde jaar, waarin de bijdrage toegestaan werd.

Art. 26. De Synodale Commissie is bevoegd op aanbeveling der kerkelijke Besturen van het ressort in onvoorzienen nood te helpen met eene toelage van hoogstens 50 gulden.

Art. 27. De Classicale quaestoren en de secretaris van de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken zenden vóór het einde van ieder jaar aan den quaestor-generaal, met eene gespecificeerde opgaaf, de door de Kerkeraden in dat jaar verzamelde gelden en de overige bij hen ingekomen giften voor het fonds.

Art. 28. De Algemeene Synodale Commissie doet jaarlijks, bij het toezenden van den collecte-brief aan de Kerkeraden, mededeeling van den staat van het fonds en van de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar, met aanbeveling der

belangen van noodlijdende kerken en personen.

SLOTBEPALING.

Bij de invoering van dit Reglement worden alle vroegere besluiten en voorschriften betrekkelijk op de aan te vragen of te verleenen ondersteuning uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen buiten werking gesteld.

Dit Reglement is, ter vervanging van verscheidene bestaande verordeningen (zie HOOIJER, Kerkelijke Wetten, bl. 373—379; BRUNA, De Besluiten voor de Ned. Herv. Kerk, 4e druk, bl. 230—241) vastgesteld door de Synode den 22 Aug. 1878, en, na uitvaardiging door de Syn. Comm., in werking getreden den 15 Januari 1879.

REGLEMENT

OP HET FONDS DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK TER VOORZIENING IN DE GEESTELIJKE BEHOEFTEN VAN HARE GEMEENTEN, WAAR EIGEN MIDDELEN ONTBREKEN.

ART. **1.** In de Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat een *Fonds ter voorziening in de geestelijke behoeften van hare Gemeenten, waar eigen middelen ontbreken*, waarvan het beheer berust bij de Algemeene Synode.

Fonds ter voorziening, enz. In 1863 heeft de Synode tot de oprichting van dit fonds besloten; en nadat aan eene uitnoodiging tot het houden eener collecte door vele Kerkeraden gevolg gegeven en alzoo de grondslag voor het fonds gelegd was, kon het reeds in het volgend jaar als gevestigd beschouwd worden. De door de Synode en Syn. Comm., voor het beheer en den tijd en de wijze van de inzending der aanvragen om ondersteuning uit dit fonds, bij de oprichting bereids vastgestelde regelen en bepalingen zijn in 1868 in dit Reglement opgenomen, en hebben alzoo naar art. 61 van het Alg. Regl. een wettig karakter verkregen. Zie de Handd. der Syn. in 1863, 1864, 1867 en 1868 op de in de Registers aangewezen bladzijden.

ART. **2.** Dit fonds bestaat uit een kapitaal van inschrijving op een van de Grootboeken der Nederlandsche Schuld, hetwelk vergroot wordt door hetgeen daaraan bij uiterste wilsbeschikking wordt vermaakt en door de batige saldo's, alsmede, indien de behoeften het toelaten, door een vierde deel zoo der jaarlijksche bijdragen als der giften.

Hetwelk vergroot wordt, enz. Een voorstel van het lid der Synode, den heer VON REEKEN, in 1875 gedaan, om de baten der inzamelingen en gemaakte renten in haar geheel voor de noodig geoordeelde ondersteuning jaarlijks beschikbaar te stellen, is niet aannemelijk geacht met het oog op de vaste bijdragen voor de pred. traktementen van nieuwe gemeenten, waarvan de geregelde uitkeering door een voldoend bedrag der renten van een vast kapitaal verzekerd behoort te blijven, terwijl ook de renten overigens mede moeten gebezigd worden voor de voorziening in de tijdelijke behoeften. Zie Handd. van dat jaar, bl. 31, 32.

Het stelsel van kapitalisatie, zooals het in dit artikel is aangenomen, kan alleen voldoenden waarborg verschaffen, dat de aan eene nieuwe gemeente toegezegde bijdrage, waarop het alterum tantum van de Regeering gevraagd en verkregen wordt, aan haar verzekerd blijve. Verg. 1868, bl. 37, 39, en de aant. bij art. 5 van het Regl. op de Erkenning van Nieuwe Gemeenten.

Indien—toelaten. Wijziging in werking getreden 15 Januari 1883.

ART **3.** Aan de Kerkeraden blijft het overgelaten, ten behoeve van dit fonds jaarlijks gelden in te zamelen

op zoodanige wijze en tijden, als door hen meest geschikt zal geoordeeld worden.

Op zoodanige wijze, enz. De Synode heeft den Kerkeraden, behalve het houden van collecten in de kerk of langs de huizen der gemeenteleden, bijzonder aanbevolen het vragen van vaste jaarlijksche bijdragen tot wederopzeggens toe, — ook waar dit geschieden kan van de kerkelijke administratiën. 1863, bl. 376. Ten einde meer algemeene belangstelling in het fonds te wekken, heeft de Synode in 1876 de medewerking der Class. Besturen ingeroepen. Handd. v. d. j., bl. 35.

ART. **4.** Uit dit fonds worden gelden verstrekt:

A. tot voorziening in den predikdienst:

1⁰. bij verwijderde gedeelten van gemeenten, door het bezoldigen van eenen hulpprediker of godsdienstonderwijzer, en het verleenen van hulp voor zoodanig predikantstraktement [1]), als noodig geoordeeld wordt om ze tot afzonderlijke gemeenten te verheffen [2]);

2⁰. bij groote gemeenten, waar het getal predikanten te gering is, door het verstrekken van hulp ter gedeeltelijke vervulling der predikbeurten;

3⁰. bij gemeenten, die door ziekte van eenen predikant of door langdurige vacature tijdelijk schade lijden, door het geheel of gedeeltelijk bezoldigen van eenen hulpprediker;

B. tot voorziening in het godsdienstonderwijs en andere werkzaamheden ten nutte der gemeenten, als:

1⁰. het houden van godsdienstoefeningen voor armen, voor krijgslieden en zeevarenden, of ook in hospitalen en liefdadige gestichten;

2⁰. het geven van godsdienstonderwijs aan de gewone catechisanten *en aan* de schooljeugd;

3⁰. het houden van openbare bijbellezingen en voordrachten over de kerkgeschiedenis;

4⁰. het bezoeken van kranken en hulpbehoevenden, en andere dergelijke werkzaamheden;

C. tot tegemoetkoming aan jongelieden van goeden aanleg en gunstige verwachting in de kosten hunner opleiding tot de betrekking van godsdienstonderwijzer [3]).

[1]) *Hulp voor zoodanig predikantstraktement.* Zie de aanmerkingen bij art. 7.

[2]) *Tot afzonderlijke gemeenten te verheffen.* Eene in 1871 voorloopig aangenomene toevoeging t. d. p. van de woorden: „of ze in stand te houden", is in 1872 naar daarover uitgebracht rapport teruggenomen. De Synode was met hare daarover rapporteerende Comm. van oordeel, dat het wel op den weg van het fonds voor de schraalste predd. traktementen, maar niet op dien van het fonds ter voorziening in de geestelijke behoeften ligt, om gemeenten door verhooging van het predd. traktement in stand te houden, en dat, zoo de voorgestelde bepaling in het Regl. werd opgenomen, de aanvragen niet weinig vermeerderen en de Synode in niet geringe moeielijkheden brengen zouden. Zie 1871, bl. 46; 1872, bl. 216, 217, 266. Zie overigens omtrent de wijze, waarop verwijderde gedeelten van gemeenten tot afzonderlijke gemeenten verheven worden, het *Regl. op de erkenning van Nieuwe Gemeenten.*

[3]) *Tegemoetkoming aan jongelieden*, enz. Deze bepaling zou gelegenheid geven tot de oprichting van lang gewenschte katecheten-scholen, indien de daarvoor noodige gelden uit de inkomsten van het fonds konden worden bestreden. Verg. het voorstel dienaangaande door de Syn. Comm. gedaan en het rapport te dezer zake uitgebracht met de daarover gevoerde beraadslagingen: 1875, bl. 59—61, 105, 106, Bijl. B, bl. 193: 1876, bl. 11, Bijl. B, bl. 152—154.

ART. **5.** Er worden geene jaarlijksche bijdragen tot predikantstraktementen, zooals in art. 4 onder

A 1⁰. bedoeld zijn, toegekend, dan die door de renten van het vaste kapitaal ten volle kunnen bestreden worden.

ART. **6.** De aanvragen om ondersteuning uit het fonds worden door den Kerkeraad of, waar het nieuw op te richten gemeenten betreft, ook door belanghebbende personen of door hunne gecommitteerden ingezonden bij de Algemeene Synodale Commissie door tusschenkomst van de Classicale Besturen en Provinciale Kerkbesturen, opdat deze daarbij hunne adviezen voegen.

ART. **7.** Bij elke aanvraag [1]) wordt gevoegd eene nauwkeurige opgave [2]) der bestaande behoefte en van het bedrag der verlangde hulp. Geldt de aanvraag eene bestaande gemeente, dan wordt haar uit het Fonds geene subsidie verleend, tenzij door haar zijn overgelegd:

a. de volledige staat der inkomsten en uitgaven van hare kerkelijke administratie en van de goederen en inkomsten der pastorie [3]), waar die in mindere of meerdere mate aanwezig zijn;

b. het bewijs, dat de door haar verschuldigde classicale quota zijn voldaan. Voor nieuw op te richten gemeenten moet worden opgegeven al wat tot het doel, waarvoor de aanvraag geschiedt, reeds verzameld of toegezegd is, of, de toestand der gemeente in aanmerking genomen, redelijkerwijze verwacht mag worden;

c. het bewijs, dat in de twaalf maanden vóór de aanvraag in de gemeente eene inzameling voor het Fonds is gehouden, en dat de gemeente zich verbindt die inzameling jaarlijks te herhalen.

1) *Bij elke aanvraag.* Alle aanvragen, ook voor gemeenten, die eene z.g. *vaste* toelage genieten (volgens art. 4 A 1⁰), moeten *jaarlijks* geschieden. Eigenlijk gezegde *vaste* toelagen kent het Reglement niet. Men kan er alleen door verstaan de zoodanige, die verleend worden, zoolang en in die mate als de behoefte blijft bestaan. Waar de Regeering een rijkstraktement verleend heeft onder voorwaarde, dat het volle predikantsinkomen eene bepaalde som bedrage, daar kan men voortdurend op deze uitkeering uit 's lands kas rekenen, zoolang slechts het cijfer der bijdragen, 'tzij van de Synode, 'tzij van de gemeente of gezamenlijk hoog genoeg is om aan die voorwaarde te voldoen. Der regeering is het onverschillig, uit welke fondsen het traktement wordt bijeengebracht, indien slechts het door haar, bij de toekenning van subsidie, vastgestelde tantum niet verminderd. Daarom heeft de Synode volle vrijheid, om, wanneer de gemeentebijdrage klimt, de Synodale of geheel te doen ophouden of te verminderen. Uit een oogpunt van billijkheid gaat zij echter hiertoe c.q. alleen over bij ontstane vacature. 1884, bl. 33—37.

2) *Nauwkeurige opgave*, enz. De gesubsidieerde gemeenten behooren pogingen aan te wenden tot het aanleggen van een fonds, waarvan de rente strekken kan om geheel of ten deele de toelage van dit fonds te kunnen ontberen. 1882, bl. 17, 18; Bijl. A, bl. 38.

3) *Inkomsten der pastorie.* Door het verleenen van persoonlijke toelagen hebben dikwijls groote veranderingen in de inkomsten van den pred. plaats. Daar het gewenscht is, dat die toestand in de betrokken gemeenten goed gekend worde, heeft de Synode aan de Synodale Commissie opgedragen, bij de voordrachten eene opgave over te leggen van de inkomsten, aan den predikant toegekend. 1882, bl. 19, 20.

De punten *b.* en *c.* zijn resp. 15 Febr. 1893 en 15 Jan. 1894 in werking getreden.

ART. **8.** De aanvragen moeten jaarlijks vóór 1 September ingediend worden bij het Classicaal Bestuur. Dat Bestuur doet ze vóór den eersten Woensdag in October met de vereischte stukken, benevens eene door den Praeses en den Scriba onderteekende lijst van de overgelegde bescheiden, met de verklaring, dat

in alles voldaan is aan de voorschriften van dit Reglement [1]), aan het Provinciaal Kerkbestuur toekomen, dat ze, vóór den eersten Januari daaraanvolgende, verzendt naar de Algemeene Synodale Commissie.

Later ingekomen aanvragen, met uitzondering van die ter voorziening in eene onverwacht ontstane tijdelijke behoefte, worden door de Synodale Commissie niet in hare voorjaarsvergadering behandeld, maar eerst bij die van het volgend jaar aan de orde gesteld.

[1]) *Met de vereischte stukken — dit Reglement.* Toevoeging i. w. g. 15 Jan. 1905.

Art. **9.** Bij gelijktijdige toezending van aanvragen om ondersteuning doen de Classicale Besturen en Provinciale Kerkbesturen in hunne adviezen bijzonder uitkomen, welke aanvragen wegens den aard en den drang der behoeften het meest in aanmerking moeten komen.

Art. **10.** De Algemeene Synodale Commissie benoemt in hare najaarsvergadering uit haar midden voor de verschillende provinciale ressorten correspondenten tot voorloopig onderzoek der in hunne handen te stellen aanvragen.

Art. **11.** Jaarlijks bepaalt de Algemeene Synode, op voordracht van de Algemeene Synodale Commissie, of de Algemeene Synodale Commissie (wanneer aan haar het beheer is opgedragen) [1]) welke betalingen uit het fonds geschieden zullen [2]), als ook over welke som door die Commissie tot aan de volgende Synode beschikt kan worden voor de in art. 4 onder A 3^{0}. vermelde behoeften.

[1]) Wijziging sedert 15 Jan. 1895.

[2]) In 1887 besloot de Synode als algemeenen regel aan te nemen, dat de toelage, voor zooverre zij bijdrage is tot het predikantstraktement, in tijd van vacature niet wordt uitbetaald. Zij blijft echter gewaarborgd voor den te beroepen predikant. 1887, bl. 18, 19. Ook kan zij voor een godsdienstonderwijzer verleend worden, ingeval het door den Ring af te staan bedrag te gering mocht blijken, om in het verkrijgen van een geschikten godsdienstonderwijzer te slagen. 1888, bl. 355, 356; 1896, bl. 50, Bijl. A, bl. 124.

De uitkeeringen van de uit dit Fonds verstrekte toelagen hebben den laatsten van elk kwartaal plaats, door tusschenkomst der Class. Quaestoren; en daar het boekjaar van Jan. tot Dec. loopt, gelden de toelagen voor het jaar volgende op dat, waarin zij toegekend werden.

Art. **12.** De Classicale quaestoren en de secretaris van de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken zenden jaarlijks, uiterlijk voor 31 December, aan den quaestor-generaal, met eene gespecificeerde opgave, de door de Kerkeraden in dat jaar verzamelde gelden en de overige bij hen ingekomen giften voor het fonds.

Art. **13.** De administratie van het fonds is opgedragen aan den quaestor-generaal der Algemeene Synode, die 1^{0}. gemachtigd is tot ontvangst der renten van de inschrijving op een der Grootboeken, alsmede der legaten, giften en alle overige inkomsten en gelden, voor het fonds bestemd; 2^{0}. voor de tijdelijke belegging der beschikbare gelden zorgt; 3^{0}. aan de Algemeene Synodale Commissie, bij hare voorjaarsvergadering, opgaaf doet van de beschikbare gelden; 4^{0}. door tusschenkomst der Classicale quaestoren en van den secretaris van de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken uitbetaling doet van de toegekende uitkeeringen; 5^{0}. aan de

Synodale Commissie (wanneer aan haar het beheer wordt opgedragen) of, door hare tusschenkomst, aan de Synode (wanneer deze het beheer *niet* heeft overgedragen) [1]) rekening en verantwoording doet van zijne gehouden administratie, benevens opgaaf van den staat van het fonds;
6°. voor administratiekosten *f* 400 's jaars geniet.

1) Aldus gewijzigd 15 Jan. 1895.

ART. **14.** De Algemeene Synodale Commissie doet jaarlijks aan de Kerkeraden mededeeling van den staat van het fonds en van de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar met aanbeveling der belangen van het fonds.

Dit Reglement is door de Synode vastgesteld in hare zitting van den 9 Juli 1868, en, na vereischte kennisgeving aan de Regeering en uitvaardiging door de Synodale Commissie, in werking gekomen den 1 Maart 1869.

REGLEMENT

OP HET FONDS TOT VERBETERING DER SCHRAALSTE PREDIKANTSTRAKTEMENTEN IN DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

ART. **1.** In de Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat een Fonds tot verbetering der schraalste predikantstraktementen.

ART. **2.** De bronnen van inkomst voor dit fonds zijn:

a. vrijwillige bijdragen;
b. buitengewone giften;
c. legaten en erfstellingen;
d. de renten van kapitalen ingeschreven in een van de Grootboeken der Nationale Schuld;
e. de renten van tijdelijk belegde gelden.

ART. **3.** De kapitalen, niet ter uitdeeling bestemd, zijn ingeschreven in een der Grootboeken ten name van *het Fonds tot verbetering van de schraalste predikantstraktementen onder het oppertoezicht en beheer van het Algemeen Christelijk Synode der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden.*

Tot hunne vergrooting worden gebruikt, na aftrek der kosten van beheer:

a. het bedrag der legaten en der erfstellingen, niet uitdrukkelijk ter uitdeeling geschonken;
b. de helft van de vrijwillige bijdragen, of van deze bijdragen zoo veel meer als daarvan ten voorgaande jare ongebruikt is gelaten;
c. het bedrag der buitengewone giften.

Uit alinea *b* zijn weggenomen de woorden: „*en van het bedrag der renten*"; in werking getreden 15 December 1880.

ART. **4.** Van de inkomsten worden ter uitdeeling bestemd het volle bedrag der renten, in het voorafgaande jaar ontvangen en op zijn hoogst de helft van de vrijwillige bijdragen.

Het volle—. Wijziging in werking getreden 15 December 1880.

ART. **5.** Uit dit fonds wordt bij voorkeur uitgekeerd ten behoeve van predikantsplaatsen, waaraan, bij gemis van vrije woning, een traktement verbonden is, hetwelk, alle gewone en buitengewone toelagen daaronder begrepen, de som van *f* 1000 niet te boven gaat.

Niet te boven gaat. Ingevolge een voorstel van de Syn. Commissie had de Synode in 1885 in beginsel aangenomen om het traktement van alle gemeenten,

dat aan zuiver inkomen minder dan ƒ900 bedraagt, op dat cijfer te brengen. Handd. bl. 35, 36; Bijl. A, bl. 53. In 1890 werd echter het voorstel aangenomen, door eenige leden der Synode ingediend, om voortaan van ieder traktement van uit het Fonds trekkende gemeenten, als belasting, bij haar voordrachten niet meer aftetrekken, dan eene som van ƒ50, daar waar geen vrijdom is der eerste twee grondslagen van het personeel, en zooveel mogelijk het traktement dier gemeenten te brengen tot een bedrag van niet minder dan ƒ950 zuiver. 1890, bl. 126, 127.

Art. **6.** De Synode of de Synodale Commissie (wanneer aan haar het beheer is opgedragen) is bevoegd eene toelage toe te kennen en het bedrag daarvan te bepalen.

De Synode — is opgedragen. Wijziging, in werking gekomen 15 Jan. 1895. Den 1 Jan. 1896 is ook vervallen de vroegere 2e al.: „Die toekenning geschiedt tot wederopzegging", omdat telken jare opnieuw eene aanvrage gedaan moet worden (zie art. 7), indien voortduring der subsidie gewenscht wordt. Bij de consideratiën werd opgemerkt, dat „de Synode zeker den noodzakelijken steun niet zal terugtrekken, indien eene gemeente, ondanks den besten wil, buiten staat blijft een behoorlijk traktement aan haren predikant te geven. En komt zij door de eene of andere oorzaak in staat om zelf het traktement te verbeteren, dan zal zij, juist in de *onzekerheid* van de blijvende toekenning der subsidie, daartoe een ernstigen prikkel hebben." (Hand. 1895, bl. 192).

Art. **7.** Aanvragen om ondersteuning uit dit Fonds, hetzij die strekken om voor de eerste maal eene toelage te ontvangen, of tot bestendiging of verandering van eene reeds verleende toelage, worden door den Kerkeraad gericht aan de Algemeene Synodale Commissie en vóór 1 September ingezonden bij het Classicaal Bestuur, waaronder de vragende gemeente ressorteert.

De Kerkeraad legt daarbij over:

a. eene nauwkeurige opgave van de inkomsten, aan de predikantsplaats verbonden, en van de personeele toelage, ingeval de predikant die geniet;

b. een specifieken staat van alle bezittingen en schulden der kerkelijke administratie, door den President en den Secretaris van het administreerend college onderteekend;

c. bij eene eerste aanvraag, een behoorlijk gewaarmerkt afschrift van de rekeningen der kerkelijke administratie over de drie voorafgaande jaren en, waar het bestendiging of verandering van reeds verleende toelage geldt, een behoorlijk gewaarmerkt afschrift der rekening van het laatst verloopen jaar;

d. een behoorlijk gewaarmerkt afschrift van de rekening der Diaconie over het laatst verloopen jaar;

e. een bewijs dat de vragende gemeente het door haar verschuldigde quotum voldaan heeft;

f. een bewijs dat in de twaalf maanden, aan de aanvraag voorafgaande, in de gemeente eene inzameling voor het Fonds is gehouden, met opgave van het bedrag dier inzameling, tenzij het blijken mocht dat het verzuimen daarvan onwillekeurig is geweest;

g. een bericht aangaande de pogingen, die aangewend zijn tot verbetering van het traktement, en den uitslag daarvan.

Art. **8.** Wordt door de Classicale Besturen bevonden dat al de vereischte bescheiden bij de aanvragen voorhanden zijn, dan zenden zij die vóór 1 November met hun advies, overgebracht op een door de Synode vast te stellen modelstaat, aan het Provinciaal Kerkbestuur waaronder zij ressorteeren. Zij voegen daarbij eene door den Praeses en den Scriba onderteekende lijst

van de overgelegde bescheiden, met de verklaring dat in alles voldaan is aan de voorschriften van het vorig artikel.

Art. **9.** De Provinciale Kerkbesturen onderzoeken de aanvragen met de overgelegde bescheiden en zenden die, wanneer hun blijkt dat aan de voorschriften van de beide vorige artikelen voldaan is, met hun advies vóór het einde des jaars aan de Synodale Commissie, die een en ander met haar advies overbrengt bij de Synode, wanneer deze haar het beheer niet heeft opgedragen.

Art. **10.** Van het ontstaan of de vervulling der vacature in eene gemeente, waaraan eene toelage uit het Fonds is toegekend, geeft de Quaestor der Classis terstond kennis aan den quaestor-generaal.

Naar aanleiding van eene opmerking van het Prov. Kerkb. van N. Brabant met Limburg, stelde de Syn. Comm. eene wijziging voor van de artt. 7—10, waarbij zoowel verandering gebracht werd in de over te leggen bescheiden, als in den tijd, waarop de aanvragen moeten worden ingediend en opgezonden, welke, met eenige verandering, werd aangenomen en in werking trad 1 Jan. 1896. Het nieuwe art. 10 draagt aan den Quaestor der Classis op, wat vroeger, maar dikwijls te vergeefs, van den Kerkeraad, of den consulent, gevraagd was, 1894, bl. 197—199, 446—448, Bijl. A. bl. 156—158; 1895, bl. 189—199, 440, 441.

Art. **11.** Het beheer van het fonds is opgedragen aan den quaestor-generaal, die:

1⁰. gemachtigd is tot ontvangst der renten van de inschrijvingen op de Grootboeken, van de hem telken jare vóór 31 December door de Classicale quaestoren en den secretaris van de Commissie tot de zaken der Waalsche kerken overgemaakte gelden, alsmede van de legaten, giften en alle overige inkomsten en gelden voor het fonds bestemd;

2⁰. de beschikbare gelden tijdelijk belegt;

3⁰. aan de Synodale Commissie in hare voorjaarsvergadering eene opgaaf inzendt van de voor uitkeering beschikbare gelden;

4⁰. uitbetaling doet [1]) van de door de Synode of door de Synodale Commissie (wanneer aan haar het beheer is opgedragen) toegekende toelagen door tusschenkomst van de Classicale quaestoren en van den secretaris der Commissie tot de zaken der Waalsche kerken;

5⁰. aan de Synodale Commissie (wanneer aan haar het beheer is opgedragen) of door hare tusschenkomst aan de Synode) wanneer deze het beheer niet heeft overgedragen) jaarlijks rekening en verantwoording doet van zijn gehouden beheer met afzonderlijke opgaaf van den staat van het fonds;

6⁰. voor beheerskosten jaarlijks *f* 100 geniet.

De wijzigingen in 4⁰ en 5⁰ betrekkelijk het overdragen van het beheer door de Synode aan de Synodale Commissie, zijn in werking gekomen 15 Jan. 1895.

1) *Uitbetaling doet.* De uitbetaling dezer toelage geschiedt, door tusschenkomst van den quaestor der classis, in de laatste maand van het jaar, en loopt over het jaar, volgende op dat, waarin de toelage door de Synode werd toegekend. In tijd van vacature wordt zij niet uitbetaald; bij het vertrek van een predikant echter tot het eind der week, waarin de afscheidsprediking heeft plaats gehad; terwijl zij, wanneer de vacature vervuld wordt gedurende den loop van het jaar, waarvoor de toelage toegestaan is, uitbetaald wordt van den dag der intrede.

Art. **12.** De Algemeene Synodale Commissie verzendt jaarlijks

aan de Kerkeraden een verslag van den staat van het fonds met aanbeveling van zijne belangen.

Dit Reglement is, na door de Synode in hare vergadering van 1878 te zijn vastgesteld, door de Syn. Commissie uitgevaardigd, om in werking te treden den 15 Jan. 1879. Over den oorsprong en de aanvankelijke werking van het fonds vergelijke men BRUNA, t. a. p., Afd. II, § 35, D. (4e druk.)

REGLEMENT

OP HET FONDS TOT STICHTING VAN NIEUWE PREDIKANTSPLAATSEN.

Art. **1.** In de Nederlandsche Hervormde Kerk bestaat een Fonds tot stichting van nieuwe predikantsplaatsen in gemeenten, waar meer dan 4000 zielen aan de zorg van één predikant zijn toevertrouwd.

Art. **2.** De inkomsten van dit Fonds zijn:

a. de opbrengst van collecten en giften;

b. schenkingen, legaten en erfstellingen;

c. de renten van inschrijvingen in de Grootboeken der Nationale Werkelijke Schuld en van kapitalen, gevormd door de batige saldo's der jaarlijksche rekening en door de renten van tijdelijk belegde gelden.

Art. **3.** Van de inkomsten worden voor uitkeering bestemd:

a. de helft van de in art. 2 sub *a* vermelde opbrengst;

b. de renten van de in art. 2 sub *b* en *c* genoemde kapitalen;

c. de jaarlijksche opbrengst van vaste goederen.

Art. **4.** Aan de kerkelijke administratiën van de in art. 1 bedoelde gemeenten wordt ten behoeve van de nieuwe predikantsplaats een zeker bedrag uitgekeerd ter aanvulling van datgene, wat de gemeente heeft te zamen gebracht voor het aan de *nieuwe* predikantsplaats toegekende traktement, mits voldaan zij aan de in dit Reglement gestelde voorwaarden, en de kerkelijke administratie zich onder overlegging van de noodige bescheiden bij de Synodale Commissie aanmeldt.

Art. **5.** Het bedrag der uitkeeringen wordt geregeld naar de inkomsten van het Fonds en mag niet hooger zijn dan de helft van het geheele traktement, dat aan de nieuwe predikantsplaats is toegekend.

Art. **6.** De bijdrage uit het Fonds vervalt wanneer de gemeente in gebreke blijft te zorgen voor het van harentwege te betalen aandeel in het traktement.

Zij wordt voor niet langer uitgekeerd dan voor vijftien jaren, gedurende welken termijn de gemeente moet gezorgd hebben, dat het geheele aan den predikant der nieuwe predikantsplaats toegekende traktement voor zijn geheelen diensttijd in die gemeente verzekerd zij, met dien verstande dat de uitkeering uit het Fonds telken jare met een vijftiende deel verminderd worde.

Art. **7.** Voor het verkrijgen van de in de artikelen 4—6 bedoelde uitkeering wordt vereischt het overleggen van de navolgende bescheiden:

a. opgave van het zielental der gemeente;

b. opgave van het traktement, aan de nieuwe predikantsplaats verbonden;

c. bewijs dat de noodige gelden voor het traktement verzekerd zijn overeenkomstig de bepalingen in art. 5 en 6.

ART. **8.** De uitkeering uit het Fonds geschiedt kwartaalsgewijze.

Wanneer eene predikantsplaats, met de hulp van dit Fonds gesticht, komt te vaceeren, wordt de bijdrage niet uitgekeerd zoolang de vacature duurt.

ART. **9.** De aanvrage om uitkeering wordt, met redenen omkleed, vóór 1 September ingediend bij het Classicaal Bestuur.

Dit Bestuur zendt de aanvrage vóór 1 November met zijn advies aan het Provinciaal Kerkbestuur. Dit zendt de aanvrage met de noodige inlichtingen aan de Algemeene Synodale Commissie vóór hare najaarsvergadering.

ART. **10.** Voor de vestiging van eene nieuwe predikantsplaats naar art. 1 worden de bepalingen in acht genomen, vervat in art. 43, 8⁰ van het Algemeen Reglement en in art. 4 van het Synodaal Reglement voor de Kerkeraden.

ART. **11.** Het beheer van dit Fonds is opgedragen aan den Quaestor-Generaal, die

1⁰. gemachtigd is tot de ontvangst van de rente der inschrijvingen op de Grootboeken, van de hem telken jare door de Classicale Quaestoren en den Secretaris van de Commissie voor de zaken der Waalsche Kerken overgemaakte gelden, alsmede van de legaten, giften en alle overige gelden voor het Fonds bestemd;

2⁰. de beschikbare gelden tijdelijk belegt;

3⁰. aan de Algemeene Synodale Commissie in hare voorjaarsvergadering een opgaaf inzendt van de voor uitkeering beschikbare gelden;

4⁰. uitbetaling doet van de door de Algemeene Synode of door de Algemeene Synodale Commissie, wanneer aan deze het beheer is opgedragen, toegekende toelagen door de tusschenkomst van de Classisale Quaestoren;

5⁰. aan de Algemeene Synode of aan de Algemeene Synodale Commissie, wanneer aan deze het beheer is opgedragen, jaarlijks rekening en verantwoording doet van zijn gehouden beheer, met afzonderlijke opgaaf van den staat van het Fonds;

6⁰. voor de administratie jaarlijks 4 pct. geniet van het uit te keeren bedrag, met dien verstande dat die vergoeding niet meer dan *f* 100 jaarlijks zal bedragen.

ART. **12.** De Algemeene Synodale Commissie zendt jaarlijks aan de Kerkeraden een verslag van den staat van het Fonds, met vermelding van de daaruit verleende toelagen en met eene aanbeveling aan de Kerkeraden en Kerkvoogdijen, om de belangen van het Fonds zooveel mogelijk te bevorderen.

Dit Reglement, tot stand gekomen op initiatief van het Prov. Kerkb. van Gelderland en van Dr. A. W. BRONSVELD, is door de Synode vastgesteld in hare zitting van 19 Aug. 1898 en door de Alg. Syn. Commissie uitgevaardigd, om in werking te treden den 31 Jan. 1899. (Hand. 1896, bl. 236— 241.)

Dit Fonds, dat zoo nuttig werken kon, bezit echter tot hiertoe geen kapitaal.

REGLEMENT

OP DE GENERALE KAS TEN BEHOEVE VAN DE NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Art. **1.** Er bestaat eene Generale Kas ten behoeve van de Nederlandsche Hervormde Kerk.

Dr. A. BOON, predikant te Uitwierda, vestigde (in: „Waarom nog dralen?") de aandacht der Kerk op de noodzakelijkheid van de stichting eener *Algemeene kas der Nederlandsche Hervormde Kerk*, opdat men langs dezen weg zou komen tot geleidelijke invoering van eene contributie der meest welgestelde lidmaten en leden der Kerk, welke contributie eerst eene vrijwillige zou kunnen zijn, bij wijze van overgangsmaatregel, om later, bij gebleken instemming van de leden der Kerk, eene verplichte te worden en alzoo voor het *collecte*stelsel het *contributie*stelsel in de plaats kome. Hoewel in de Synode alle hulde bewezen werd aan de door den heer BOON uitgesproken gedachte, werd het plan, dat hij daarbij overgelegd had, onuitvoerbaar genoemd. De commissie van rapporteurs, de zaak zelve ondersteunende, wenschte uit te gaan van de volgende beginselen: 1^{0}. Alle leden der Kerk moeten bereikt worden; 2^{0}. de offervaardigheid moet opgewekt worden; 3^{0}. de contributie moet vrijwillig betaald worden (ofschoon de commissie op dit punt niet eenstemmig dacht); 4^{0}. Predikanten moeten in heel deze aangelegenheid zoo weinig mogelijk worden gemoeid, maar de Kerkeraden zijn de aangewezen lichamen, om het plan ten uitvoer te leggen. Hun zou kunnen worden opgedragen om de gemeente bekend te maken met het hooge belang der zaak en worden voorgesteld inschrijvingsbiljetten te verspreiden en de ingevulde in ontvangst te nemen en in overweging gegeven, om zich bij dit werk hulp te verschaffen en daarvoor vergoeding te geven. Op het derde grondddenkbeeld diende de heer Dr. A. W. BRONSVELD een amendement in, „dat voortaan van degenen, die belijdenis doen van hun geloof, een contributie zal worden geëischt, welker bedrag door hen zelven wordt bepaald. Bedeelden zijn natuurlijk vrij gesteld." Dit amendement werd evenwel, naar het advies van 3 leden, met 17 tegen 2 stemmen verworpen, en in de zitting van 20 Aug. 1898 verviel een voorstel van genoemd lid, om terug te komen op het besluit om de contributie niet verplicht te stellen en te beginnen met eene verplichte contributie (*kerkstuiver*) te heffen van hen, die voortaan door geloofsbelijdenis lidmaat worden der Ned. Herv. Kerk, door de aanneming (met 10 tegen 8 stemmen) van een voorgesteld 7^{0}. bij het Regl. voor de Kerkeraden, waarin het beginsel van eene *vrijwillige* contributie van al de lidmaten en meerderjarige leden der gemeente was neergelegd. Het *Reglement op het algemeen Fonds der Nederlandsche Hervormde Kerk* werd nu aan de consideratiën der Prov. Kerkb. en Class. Vergg. onderworpen. Zij waren over het algemeen zeer gunstig, al ontveinsde men zich ook de moeielijkheden niet, die aan de uitvoering van het Reglement verbonden zouden zijn. Drie Prov. Kerkb. en 24 Class. Vergg. adviseerden (naar de verbeterde telling van 1900, Hand. bl. 430) daarenboven de bijdragen *verplichtend* te maken, terwijl 2 Class. Vergg. hare meening dienaangaande onduidelijk uitdrukten. Door de commissie van rapporteurs werd nu in de Synode van 1899 geadviseerd het Reglement wel aan te nemen, maar

verkort en gewijzigd, waarbij reeds de titel moet uitdrukken, dat het niet het doel is *een Fonds* te stichten, dat kapitaliseert, maar *een Kas*, die uitdeelt en in art. 2 het beginsel op te nemen van *verplichte* bijdragen van minstens 25 cents van hen, die tot het lidmaatschap der Kerk toetreden en van *vrijwillige* bijdragen van *leden* der Kerk, terwijl behoeftigen worden vrijgesteld. Na verwerping van amendementen strekkende om verplichte jaarlijksche bijdragen te vorderen van hen, die naar art. 2 van het Alg. Regl. tot de Ned. Herv. Kerk behooren en den leeftijd van 18 jaren hebben bereikt, of ook verplichte bijdragen van hen, die voortaan tot het lidmaatschap der Kerk toetreden, waarvan het bedrag door hen zelf wordt bepaald, of verplichte bijdragen van minstens 25 cents, werd het gewijzigd en geamendeerd Reglement, in de zitting van 17 Aug. 1899, aangenomen met 17 tegen 2 stemmen; terwijl, bij de eindstemming, van de leden der Prov. Kerkb. zich 39 vóór en 26 tegen verklaarden. Bij de Synode van 1900 werden tal van bezwaarschriften ingediend tegen het ingevoerde Reglement, maar de Synode sprak als hare meening uit, dat de bezwaren, ingebracht tegen de wettigheid der invoering, ongegrond zijn. Hand. 1898, bl. 165—189, 326, 396, 397, 432—436, Bijl. B, bl. 221; 1899, bl. 317—338, 342—350, 421—424, Bijl. B, bl. 262—264; 1900, bl. 418—422, 431—436. Over eene wijziging van art. 2*a*, in de Synode van 1900 aangenomen, zie de aant. bij dat art.

Een *nieuw* Reglement, waarin het beginsel van *vrijwillige* bijdragen opgenomen werd, in de Synode van 1901 voorl. aangenomen, werd door de Kerk gunstig ontvangen, al verklaarden zich onderscheidene stemmen tegen het *verplichten* van *den Kerkeraad* om de jaarlijksche bijdragen te innen. Op voorstel van de rapporteerende Commissie werd het echter, wegens vele daarin, ook naar aanleiding der consideratiën, aangebrachte wijzigingen, nog eens aan de Kerk voorgesteld, die thans gewichtige bezwaren kenbaar maakte. Het werd teruggenomen door de Synode van 1903. (Hand. 1901, bl. 406—416, 418—428, 443, 444, 504—508; 1902, bl. 380—413; 1903, bl. 280—307), die ten aanzien van een ander Concept-Reglement het besluit nam de herziening van het Regl. op de Generale Kas voorloopig te laten rusten; met welk gevoelen ook de Synode van 1904 tot tweemalen toe zich eenstemmig betoonde (Hand. 1903 bl. 319; 1904, bl. 170 en 205).

ART. **2.** De inkomsten van deze Kas bestaan uit:

a. verplichte jaarlijksche bijdragen van ten minste 25 cents van hen, die op belijdenis des geloofs tot lidmaten worden aangenomen[1]);

voorts uit vrijwillige jaarlijksche bijdragen van lidmaten en leden der Kerk.

Onvermogenden (ter beoordeeling van den Kerkeraad) worden vrijgesteld.

De Kerkeraad van elke gemeente int de bijdragen of laat ze innen naar plaatselijke regeling.

Het bedrag, verminderd met de kosten der inning, wordt vóór 1 Mei lang den gewonen kerkelijken weg (door tusschenkomst van de Classicale Quaestoren) opgezonden aan den Quaestor-Generaal;

b. legaten, erfenissen en schenkingen.

1) *Op belijdenis des geloofs tot lidmaten worden aangenomen.* In de zitting van 21 Aug. 1900 werd voorl. aangenomen deze woorden te lezen in plaats van, zooals het oorspronkelijk luidde: „tot het lidmaatschap der Kerk toetreden", omdat van vele zijden bezwaar werd gemaakt tegen deze uitdrukking, daar men, door zijne geboorte in den schoot der Kerk, reeds lid der Kerk is en daarvan door den doop het zegel heeft ontvangen. De voorgestelde wijziging sluit zich aan art. 2 van het Alg. Regl. aan, en werd door de Kerk niet ongunstig ontvangen. Zij werd vastgesteld en trad in werking 15 Jan. 1902. (Hand. 1900, bl. 441, 444; 1901, bl. 378—388). — Verworpen waren de voorstellen tot wegneming van de eerste zinsnede van art. 2, *a* met het woord „voorts" uit de tweede zinsnede en de tweede alinea: „Onvermogenden — worden vrijgesteld." (Hand. 1900, bl. 436); van het woord

„verplichte" (bl. 422, 437, 438, 441); om te lezen: „*a*. Verplichte jaarlijksche bijdragen van ten minste 25 cents van allen, die volgens art. 3 van het Alg. Regl. tot de Ned. Herv. Kerk behooren en den ouderdom van 23 jaren hebben bereikt. Onvermogenden enz." (bl. 423, 425, 427); om te doen vervallen de woorden: „van ten minste 25 cents" (bl. 443, 444).

ART. **3.** De inkomsten, vermeld in art. 2*b*, voor zoover zij uitdrukkelijk tot belegging bestemd zijn, worden ingeschreven in een der Grootboeken van de Nationale Schuld ten name van de Generale Kas ten behoeve van de Nederlandsche Hervormde Kerk.

De renten van de ingeschreven kapitalen worden evenwel onder de jaarlijksche inkomsten gerekend en evenals deze ter uitdeeling gebruikt.

ART. **4.** Uit deze Kas kunnen, op aanvrage bij de Synodale Commissie, worden verstrekt toelagen[1]):

a. tot het stichten in nieuwe of zich uitbreidende gemeenten van kerken, pastorieën en andere kerkelijke gebouwen, alsmede tot het onderhouden van reeds bestaande;

b. tot het predikantstraktement of tot het pensioen van emeriti-predikanten[2]).

c. voor nagelaten betrekkingen van predikanten, namelijk weduwen en ongehuwde kinderen;

d. voor andere kerkelijke doeleinden, ter beoordeeling van de Synode.

Een en ander op voordracht van de Synodale Commissie, gehoord de Kerkelijke Besturen.

1) *Toelagen.* De uitbetaling dezer toelagen heeft plaats, — behalve waar het eene subsidie geldt voor kerkelijke gebouwen, die gesticht of hersteld worden, waaromtrent op dezelfde wijze gehandeld wordt als bij eene subsidie uit het Fonds voor noodl. kerken en personen, — in de maand September van het jaar, waarin zij zijn toegekend.

2) *Of tot het pensioen van emeriti-predikanten.* Een voorstel om deze woorden en al wat sub *c* genoemd wordt te doen wegvallen, ten einde daardoor veler tegenstand tegen het Regl. weg te nemen, werd verworpen, omdat het deerniswaardig lot van vele emeriti en van nagelaten betrekkingen van predikanten de bepaling rechtvaardigt. Hand. 1900, bl. 422, 423, 442, 443.

ART. **5.** De kas wordt beheerd door de Synode.

ART. **6.** De administratie der Kas is opgedragen aan den Quaestor-Generaal, die daarvoor een honorarium ontvangt van 2 pCt. van het uit te keeren bedrag, met dien verstande, dat deze vergoeding jaarlijks niet meer dan *f* 200.— zal bedragen.

ART. **7.** Van den Staat der Kas zal jaarlijks mededeeling worden gedaan aan de Kerkeraden en in het officieel Orgaan der Nederlandsche Hervormde Kerk, met aanbeveling van de belangen der Kas.

Dit Reglement is 15 Jan. 1900 in werking getreden.

REGLEMENT

VOOR HET DOOR GEMEENTEN DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK ONDER TOEZICHT DER ALGEMEENE SYNODE GESTICHTE HULPPENSIOENFONDS VOOR PREDIKANTEN, DIE HUN EERVOL EMERITAAT MET RIJKSPENSIOEN HEBBEN VERKREGEN.

Art. **1.** Het doel van het hulppensioenfonds is, aan predikanten, die hun eervol emeritaat met rijkspensioen hebben verkregen, eene jaarlijksche toelage te verzekeren.

Het doel, enz. „Dat het pensioen van predikanten, die, na een veertigjarigen dienst volbracht te hebben, hun emeritaat verkrijgen, onvoldoende is om in hunne behoeften te voorzien, is sinds lang algemeen erkend geworden. Uit 's Rijks schatkist wordt hun het bedrag van het traktement, dat zij van wege het land genoten, in den regel toegekend en, wanneer dit beneden de *f* 600 bedraagt, op laatstgemelde som bepaald; maar, hoe gunstig ook deze bepaling moge schijnen, gaan daarbij alle inkomsten, welke zij van de zijde hunner gemeenten genieten, en voor velen het genot van eene vrije woning, verloren. Dit verlies treft hen op een leeftijd, die zijne eigenaardige behoeften met zich voert, en nadat zij al hunne krachten gedurende veertig en meer jaren aan het heil hunner gemeenten hebben gewijd in eene betrekking, welker bezoldiging bij verreweg de meesten zeer karig mag genoemd worden en zeer zeker niet toelaat daarvan iets over te leggen voor den ouderdom." Aanhef van de circulaire der Synodale Commissie van 27 Nov. 1873 aan de Kerkeraden, om tot de stichting van het fonds op te wekken.

Art. **2.** De inkomsten van het fonds bestaan uit:
a. jaarlijksche bijdragen van gemeenten;
b. giften en erfstellingen;
c. rente van kapitaal.

Art. **3.** Alle gemeenten, tot de Nederlandsche Hervormde Kerk behoorende, kunnen aan dit fonds deelnemen en, met inachtneming van het in art. 7 bepaalde, aan den predikant of de predikanten, bij haar in dienst zijnde, die een eervol emeritaat met rijkspensioen verkrijgen, eene jaarlijksche toelage verzekeren.

Alle gemeenten—kunnen, enz. Het fonds moet aangemerkt worden als *gesticht door gemeenten der Ned. Herv. Kerk* (zie het opschrift), door haar vrijwillig bijeengebracht ten behoeve van hare leeraars. Op eene vraag van den Quaestor-Generaal, hoe te handelen, wanneer in eene gemeente een predikant, vallende in de termen van pensioen, vertrokken is en aldaar een predikant beroepen wordt, óók in die termen vallende, antwoordde de Synode, dat aan laatstgenoemde bij zijn vertrek ook pensioen uit het Fonds moet toegekend worden. 1882, bl. 25. Zoo deed zich in

1893 het geval voor, dat voor een gemeente, welke contribueert voor slechts ééne predikantsplaats, door twee predikanten, gelijktijdig uitkeering genoten werd. 1893, Bijl. A, bl. 173, 174. Zie de bespreking der vraag, omtrent de deelgerechtigdheid van een predikant, die het emeritaat ontvangen zal na 38-jarige Evangeliebediening, Hand. 1885, bl. 49.

ART. 4. De bijdrage, door de gemeenten, die aan het fonds deelnemen, jaarlijks te voldoen, bedraagt voor elke predikantsplaats *f* 10. Het staat echter aan de gemeenten vrij deze bijdrage te verhoogen, en evenzeer om in eens af eene som te storten, welker rente, berekend tegen 4 ten honderd, met het bedrag der jaarlijksche bijdrage gelijk staat.

Voor elke predikantsplaats. De vraag, of eene gemeente met meer dan één pred. kan deelnemen in dit fonds voor éénе predikantsplaats, is door de Synode met het oog op art. 3 en 4 in ontkennende zin beantwoord. 1884, bl. 41, 142, 143. Onzes inziens te recht, indien de vraag onderstelt, dat dan alle predikanten dier gemeente zouden kunnen deelen in het genot der uitkeering; maar te onrecht, indien de gemeente verlangde alleen voor een bepaald aangewezen pred.plaats, b.v. de oudste, deel te nemen. Vergelijk Buiteng. Vergadering der Synode 1884, bl. 29, 30. — 1885, Bijl. A, bl. 80.

ART. 5. Het fonds treedt, met inachtneming van hetgeen in de volgende artikelen bepaald wordt, in het leven in het loopende jaar van 1875, zoodat de eerste bijdrage over dit jaar door de deelnemende gemeenten behoort voldaan te worden vóór 1 Februari 1876.

ART. 6. Gemeenten, die vóór 1 Juli 1876 geen deel zullen genomen hebben, zullen, indien zij later verlangen daaraan deel te nemen, voor elk jaar, waarover de bijdrage door andere gemeenten betaald is, eene som van twaalf gulden voldoen.

Indien voor die gemeente de betaling van de geheele som der achterstallige bijdragen te bezwaarlijk is, kan deze in termijnen, van minstens vijf gulden ieder, worden voldaan. Het geheele bedrag zal evenwel binnen tien jaren, na voldoening van den eersten termijn moeten gestort zijn en zoolang dit niet geschied is, zal er geene uitkeering kunnen plaats hebben.

De bepaling in het eerste lid van het artikel geldt niet voor nieuw gestichte gemeenten, noch ook in gevallen van combinatiën of van vermeerdering van predikantsplaatsen, indien de gemeente binnen een jaar na de voorgevallen verandering verklaart aan het fonds deel te nemen [1]).

De latere deelneming, in het *eerste lid* van dit art. genoemd, komt niet ten goede aan predikanten, die op het tijdstip der deelneming hun 38ste dienstjaar hadden vervuld, of die in het geval der uitbreiding van het Fonds, in den tweeden volzin van art. 7 vermeld, op het tijdstip der deelneming aan ziekte lijden, tenzij zij een getuigschrift van een geneeskundige inleveren, dat deze ziekte niet noodzakelijk tot emeritaat leiden moet [2]).

[1]) De tweede al. is nieuw bijgevoegd en de aanhef van de derde eenigszins gewijzigd en aldus 7 Sept. 1889 in werking getreden, om het deelgenootschap aan het Fonds gemakkelijker te maken. 1888, bl. 49, 50, Bijl. B, bl. 152; 1889, bl. 102, Bijl. A, bl. 152.

[2]) Deze vierde alinea in werking getreden in 1885, om misbruiken tegen te gaan. 1884, bl. 41—46; 1885, bl. 51 (waar, bij vergissing, 36ste dienstjaar staat), Bijl. B, bl. 113—115.

ART. 7. De eerste toelage uit het fonds wordt uitbetaald aan predikanten, die in den loop van het

jaar 1878 na veertigjarigen dienst hun eervol emeritaat zullen hebben verkregen en wier gemeenten aan dit fonds hebben deelgenomen. Zoodra voor acht honderd predikantsplaatsen aan het fonds zal zijn deelgenomen, worden de toelagen verstrekt ook aan predikanten dier gemeenten, die in het genoemde jaar of later om ziekte gepensionneerd worden.

Na veertigjarigen dienst. „Eerst dan, wanneer de helft der vaderlandsche gemeenten zal hebben deelgenomen, zal men met gerustheid de toelage ook aan om ziekte gepensionneerden kunnen uitbreiden." Memorie van toelichting: 1875, Bijl. B, bl. 154, 155. Veertig jaren als predikant in dienst der Kerk, en daarbij mogen niet in aanmerking genomen worden de jaren niet in *werkelijken* dienst doorgebracht. Hand. 1885, bl. 49.— Het is niet raadzaam gebleken om na de woorden: „zal zijn deelgenomen" als toevoeging aan dit art. vast te stellen: „of zooveel eerder als de inkomsten van het fonds het zullen toelaten", ofschoon zij in de Synode van 1885 voorloopig werd aangenomen. Handd. 1886, bl. 179—183.

Art. **8.** Gedurende de eerste vijf jaren, waarin het fonds bestaat, bedraagt de jaarlijksche toelage aan, na veertigjarigen diensttijd, gepensionneerden niet meer dan *f* 100.

Mocht de staat van het fonds na verloop van dat tijdperk eene verhooging veroorlooven, dan wordt deze door de Synodale Commissie (wanneer aan haar het beheer is opgedragen), of op hare voordracht door de Synode (wanneer deze het beheer niet heeft overgedragen), vastgesteld. 1)

Mocht het echter blijken, dat de inkomsten niet toelaten, aan elken rechtverkrijgende eene uitkeering van *f* 100 te doen, dan wordt het tantum over het afgeloopen jaar door de Synodale Commissie in hare voorjaarszitting bepaald. In zoodanig geval zal echter het volle bedrag der gemeentebijdragen en de rente van het kapitaal ter bestrijding der uitkeeringen worden aangewend.

De toelage voor predikanten, die om ziekte gepensionneerd zijn, wordt, evenals dit bij het rijkspensioen plaats vindt, berekend voor elk dienstjaar op $^1/_{40}$ van het bedrag der toelage, die aan de na veertigjarigen dienst gepensionneerden wordt uitgekeerd.

„Bij een zeer groot getal personen, die na of voor een bepaalden tijd recht verkrijgen op het genot van toelagen uit eenig fonds, zijn de bestaande sterftetafels te raadplegen, en is 't mogelijk met waarschijnlijkheid dat getal te bepalen. Over een klein getal is dit zeer moeielijk, maar hier wordt het onmogelijk door het verschil van leeftijd, waarop de predikantsbetrekking wordt aanvaard, en niet het minst, omdat bij de oprichting van het fonds zij, die daardoor in de toekomst kunnen gebaat worden, van zeer verschillenden ouderdom zijn.

„Bij het ontwerpen van dit reglement hebben gemeenten voor 415 predikantsplaatsen deelgenomen. Het getal der na veertigjarigen dienst door den Staat gepensionneerde predikanten bedraagt gemiddeld 120. Indien men deze berekening toepast op $^1/_4$ van het geheele getal predikanten, zou men kunnen aannemen, dat het maximum der op 415 predikantsplaatsen na veertigjarigen dienst gepensionneerden 30 zou bedragen en het fonds met zekerheid in staat zou kunnen geacht worden om de toelage voor elk hunner op minstens honderd gulden te bepalen. Deze berekening zou echter kunnen falen, daar het tot de mogelijkheid behoort, dat juist onder het getal der op dit fonds rechthebbenden een grooter getal, dan $^1/_4$ van het geheel, zou gevonden worden. Daar echter het maximum van gepensionneerden eerst allengs verkregen en de batige sloten der eerste jaren bij het kapitaal zullen gevoegd worden, is het te verwachten, dat gedurende de eerste tien jaren de toelage *f* 100 zal kunnen bedragen. Het reglement behoort echter ook in het onverhoopte geval, dat er eene vermindering zou moeten plaats hebben, te voorzien."

Mem. van toel., 1875, Bijl. B, bl. 155, 156, waarbij moet opgemerkt worden, dat het concept-art. luidde: „Gedurende de eerste tien jaren", enz.

1) *Door de Synodale Commissie* enz., wijziging van den 15 Jan. 1895 in verband met de wijziging van art. 65 Alg. Regl.

Art. **9.** Wat er na aftrek van de uitbetaalde toelagen en administratiekosten jaarlijks overblijft, wordt, evenals het bedrag der gemeentebijdragen over 1875, 1876 en 1877, alsmede der giften en erfstellingen gekapitaliseerd en op naam van het fonds op een der Grootboeken N. W. S. ingeschreven.

Art. **10.** Het toezicht over het fonds berust bij de Algemeene Synodale Commissie, die dit op gelijke wijze voert, als over de Synodale fondsen. Zij doet jaarlijks verslag en opgave van den staat van het fonds aan de Synode en deelt den hoofdinhoud van dit verslag mede in het officieel orgaan der Kerk.

Het beheer over het fonds, de ontvangst, uitbetaling en belegging der gelden is opgedragen aan den quaestor-generaal der Synode, die hiervoor gedurende de eerste vijf jaren een honorarium van *f* 150 's jaars geniet. Later zal het bedrag van het honorarium op voordracht der Synodale Commissie door de Synode kunnen veranderd worden.

Bij de Algemeene Synodale Commissie. In het *opschrift* wordt het fonds omschreven als onder *het toezicht der Synode* te staan. „Hierdoor wordt het onderscheiden van de zoogenaamde *Synodale* fondsen, die ten bate der geheele Kerk zijn. Het „*door gemeenten gestichte*" toont uitdrukkelijk, dat het door deze wordt bijeengebracht ten behoeve van hare leeraars." Mem. v. toel., t. a. p., bl. 154.

Art. **11.** Elke gemeente bezorgt hare bijdrage over het afgeloopen jaar vóór 1 Februari vrachtvrij aan den quaestor van hare classis, die het door hem ontvangene vóór 1 April met den quaestor-generaal verrekent.

De quaestoren der classen genieten voor kleine uitgaven $2^1/_2$ pct. van de door hen over te maken gelden.

Art. **12.** De uitbetaling der toelagen over het afgeloopen jaar geschiedt aan de rechthebbenden in den loop der maand Juni van het volgende jaar. 1)

Indien een emeritus in de eerste helft van het jaar overlijdt, hebben zijne weduwe of, zoo hij geene weduwe nalaat, zijne kinderen of, zoo hij ook geene kinderen nalaat, zijne tijdens het overlijden wettiglijk bij hem inwonende verwanten 2), recht op de helft, en, indien dit in de tweede helft van het jaar plaats vindt, op het geheel der toelage.

1) Op mandaat van den Quaestor-Generaal, door middel van den Classicalen quaestor, die eene attestatie de vita afgeeft. Zie ook art. 14.

2) *Weduwe—verwanten.* Bijvoeging 1885. Zie Hand. 1884, bl. 41—46; 1885, bl. 51, 52. Bijl. B, bl. 113—115.

Art. **13.** Mocht eene gemeente ontrouw worden aan hare verbintenis en ophouden de jaarlijksche bijdrage te voldoen, dan verliest zij daardoor alle rechten en aanspraak op het fonds. Wil zij later weder onder de deelnemende gemeenten worden opgenomen, dan betaalt zij, boven en behalve het achterstallige, berekend naar het bepaalde in art. 6 al. 1, de som van *f* 50 voor iedere predikantsplaats.

Mocht die ontrouw plaats vinden in het tijdperk, dat een of meer predikanten van zoodanige gemeenten toelagen uit het fonds genieten,

dan wordt aan dezen de toelage niet ontnomen, maar wordt telken jare het bedrag van de jaarlijksche gemeentebijdrage afgetrokken.

Het ingehouden gedeelte der toelage wordt den predikant echter geheel vergoed, indien de gemeente alle achterstallen heeft aangezuiverd.

ART. **14.** Predikanten, die op toelagen uit het fonds recht verkrijgen, berichten zoo spoedig mogelijk aan den quaestor der classis, waar zij zich metterwoon vestigen, wanneer hun emeritaat ingaat.

ART. **15.** Gemeenten, die aan dit fonds wenschen deel te nemen, geven daarvan bericht aan den quaestor der classis, onder welke zij ressorteeren, die hiervan mededeeling doet aan den quaestor-generaal der Synode.

ART. **16.** In dit Reglement kunnen alleen door de Algemeene Synode veranderingen gemaakt worden, na daarop, behalve over het in artt. 8 en 10 bepaalde, de Kerkeraden der deelnemende gemeenten gehoord te hebben.

„Deze bepaling schijnt wenschelijk om aan de gemeenten de zekerheid te geven, dat er met het door haar bijeengebrachte niet willekeurig zal worden gehandeld." Mem. v. toel., t. a. p., bl. 156.

Dit Reglement is, als zijnde niet voor de gansche kerk, maar alleen voor de vrijwillig toetredende gemeenten verbindend, na eenige in het concept van de Synodale Commissie aangebrachte wijzigingen, den 28 Juli 1875 aanstonds door de Alg. Synode gearresteerd, om in werking te treden naar de bepaling in art. 5.

REGLEMENT

OP DE ALGEMEENE WEDUWEN- EN WEEZENBEURS DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Van het wezen en het doel der Beurs.

ART. **1.** De Algemeene Weduwen- en Weezenbeurs der Nederlandsche Hervormde Kerk, staande onder beheer van de Synode, heeft ten doel de ondersteuning van weduwen en minderjarige ouderlooze kinderen van predikanten, volgens de bepalingen van dit Reglement.

Van de verplichting tot het lidmaatschap.

ART. **2.** Tot het lidmaatschap zijn verplicht de in de Nederlandsche Hervormde Kerk dienstdoende predikanten.

In het Regl. van 1857 waren, behalve de hier genoemden, tot deelneming aan de Beurs *verplicht*: de predikanten uit de Ned. Herv. Kerk, die tot den dienst bij de Indische Kerken, of bij eene Herv. Kerk in het buitenland, overgingen, benevens die emeriti, welke minstens *f* 600 pensioen genoten. In het tegenw. Regl. zijn alleen de in de Ned. Herv. Kerk *dienstdoende* predikanten tot het lidmaatschap *verplicht* verklaard; terwijl diegenen hunner, die tot den dienst der Indische Kerken, of bij eene Herv. Kerk in het buitenland overgaan (deze *laatste* toevoeging was niet opgenomen in het in 1894 aangeboden concept, dat ook hen van de bevoegdheid uitsloot), alle emeriti, zij die vrijwillig afstand doen van hunne ambtsbediening en zij die ongevraagd uit hun ambt ontslagen, of daarvan ontzet worden, *bevoegd* verklaard worden lid der Beurs te blijven. Wie echter predikant bij een ander Kerkgenootschap wordt, of om andere redenen ophoudt tot de Ned. Herv. Kerk te behooren (behalve in de gevallen, die art. 4, al. 2 opnoemt), verliest zijn recht op verdere deelneming aan de Beurs. 1894, bl. 125—130, 153, 154; 1895, bl. 221—230, 249.

Van de bevoegdheid tot het lidmaatschap.

ART. **3.** Predikanten van de Nederlandsche Hervormde Kerk, die:

a. emeritus worden wegens vervulde veertigjarige ambtsbediening of wegens redenen van ongesteldheid;

b. om andere redenen emeritaat verkrijgen of vrijwillig afstand doen van hunne ambtsbediening;

c. ongevraagd uit hun ambt ontslagen of daarvan ontzet worden;

d. tot den dienst bij de Indische Kerken overgaan, zijn bevoegd lid der Beurs te blijven [1]).

Wie van deze bevoegdheid gebruik wenscht te maken [2]) moet daarvan binnen drie maanden, nadat hij in de termen daarvoor gevallen is,

kennis geven aan den Quaestor-Generaal. Hij kan op zijn besluit niet terugkomen dan wanneer hij, na uit de ambtsbediening te zijn gegaan, trouwt of hertrouwt. (Zie art. 17) 3).

1) *Zijn bevoegd lid der Beurs te blijven.* Nu aan de in dit art. genoemde predikanten *de bevoegdheid* verleend is (die sommige hunner vroeger niet hadden), al of niet lid der Beurs te blijven, heeft de quaestie zich voorgedaan, dat emeriti-predikanten, die, omdat hunne echtgenooten overleden waren of om andere redenen, niet begeerden lid te blijven, bij het ontvangen van hun pensioen eene korting leden van *f* 5 of *f* 10, naar gelang hun pensioen beneden *f* 600 was, of *f* 600 en daarboven. Daar de Min. van Financiën te kennen gegeven heeft, dat met de wijzigingen der contributiën volgens het nieuwe Reglement geen rekening kan worden gehouden, heeft de Synode zich vereenigd met de beschouwingen van den Quaestor-Generaal, wien het billijk voorkwam, aan personen, die in dergelijke omstandigheden verkeeren, de hun ten onrechte gekorte gelden terug te betalen, ook in het vervolg. Hand. 1897, bl. 109, 110.

2) *Wie van deze bevoegdheid gebruik wenscht te maken.* Wie zijne bediening nêerlegt en geen gebruik van deze bevoegdheid maakt, wordt geacht alle betrekking tot de Beurs te hebben afgebroken. Treedt men naderhand weêr in dienst, dan is men tegenover de Beurs een nieuw lid en wordt geplaatst in de categorie van predikanten, die na 1 Jan. 1888 in dienst getreden zijn. De billijkheid brengt mede, dat een predikant, van vóór 1888, die daarna eenigen tijd zijn dienstwerk nedergelegd, maar dat later weder aanvaard heeft, zonder in den tusschentijd van zijne bevoegdheid om lid der Beurs te blijven gebruik te maken, niet gelijk mag gesteld worden met een predikant, die onder gelijke omstandigheden van die bevoegdheid wel gebruik gemaakt heeft, daar deze gelijkstelling zou zijn aan den eenen kant eene bevoorrechting van den eerste, die gedurende dien tijd geen contributie betaald heeft, boven den laatste, die gedurende dien tijd wel contributie betaald heeft, en aan den anderen kant eene benadeeling van de Beurs, die gedurende dien tijd de contributie van den eerste heeft moeten derven. Zie de beslissing van de Alg. Syn. Comm. d.d. 24 Mei 1898. Hand. 1898, Bijl. A, bl. 129—131. Zulk een predikant heeft ook een vernieuwd bewijs van deelgerechtigdheid (art. 26) noodig. 1899, Bijl. A, bl. 114 sub III.

3) *Hij kan op zijn besluit niet terugkomen.* Dit werd billijk geacht tegenover de dienstdoende predikanten, die weduwnaar zonder kinderen, of minderjarige kinderen, worden en toch leden moeten blijven. 1894, bl. 130, 131.

Van het verlies van het lidmaatschap.

ART. 4. Leden der Beurs, die predikant bij een ander Kerkgenootschap worden of om andere reden ophouden tot de Nederlandsche Hervormde Kerk te behooren, verliezen hun lidmaatschap.

Deze bepaling is echter niet van toepassing op predikanten, die uit de Nederlandsche Hervormde Kerk tot den dienst bij de Indische Kerken of bij eene Hervormde Kerk in het buitenland overgaan 1), en evenmin op gewezen predikanten, die hunne woonplaats in het buitenland vestigen zonder daar als predikant op te treden.

1) *Of bij eene Hervormde Kerk in het buitenland overgaan.* Deze woorden waren niet opgenomen in het voorl. aangenomen en aan de consideratiën der Kerk onderworpen Reglement en zijn ook in strijd met het beginsel, hetwelk aan het thans vigeerend Regl. op de Beurs ten grondslag ligt. De Waalsche Commissie wilde echter eene uitzondering gemaakt zien voor de Waalsche predikanten, uit het buitenland hierheen gekomen en wederom naar hun vaderland terugkeerende, die zij, door het huishoudelijk Reglement op de Waalsche Réunie, met de Nederl. Herv. Kerk in betrekking laat blijven en aan wie zij ook — iets wat onze Kerk in hare Reglementen niet kent — het bijwonen, met adviseerende stem, van de verga-

dering der Réunie toestaat. Hoewel zich gewichtige bedenkingen daartegen lieten hooren, werd een amendement aangenomen, dat bij eindredactie den tegenwoordigen vorm verkreeg. 1895, bl. 228, 249, 261, 262, 431. Zie ook over het beginsel, in dit art. neêrgelegd, de Hand. der Synode van 1887, bl. 24—26, Bijl. A, bl. 87; 1888, bl. 276—282; 1889, bl. 149—154.

Van de contributie van de tot deelneming verplichte leden, van vacante plaatsen en van Ringen.

ART. **5.** Zij, die tot het lidmaatschap der Beurs verplicht zijn, contribueeren jaarlijks:

a. *f* 15, wanneer zij vóór of op, en *f* 20, wanneer zij na 1 Januari 1888 in dienst zijn getreden [1];

b. wanneer zij als eervol ontslagen Indisch predikant in dienst zijn getreden *f* 25 indien zij wel, en *f* 20 indien zij geen pensioen genieten.

c. wanneer zij, na uit den dienst gegaan te zijn om redenen vermeld in art. 3 *a*, *b*, *c*, of in art. 4 alinea 1, weder bij de Nederlandsche Hervormde Kerk in dienst zijn getreden *f* 20.

[1] *Na 1 Januari 1888 in dienst zijn getreden.* De Alg. Synode heeft, bij circulaire van 26 Aug. 1898 (Hand. 1898, bl. 59, 394, 395), aan de Quaestoren verzocht bij de verantwoording aan den Quaestor-Generaal de contribueerende predikanten in art. 5 *a*, tweede gedeelte, en de vacante gemeenten in art. 6, eerste gedeelte, bedoeld, *met name* te vermelden.

[2] Het is billijk, dat gewezen Indische predikanten, die hier in dienst treden, eene hoogere contributie betalen. Verreweg de meesten hunner genieten pensioen; voor hen, die niet gepensionneerd zijn, wordt de contributie gelijk gesteld met die van de ná 1 Jan. 1888 aangekomenen. 1894, bl. 135.

ART. **6.** Van vacante plaatsen [1] waarvan vacatuurgelden worden genoten, wordt jaarlijks eene contributie betaald ten bedrage van *f* 20 [2]. Echter wordt de contributie, gedurende een jaar van gratie door eene weduwe of door minderjarigen te betalen, gelijk gesteld met die van den predikant door wiens overlijden de vacature ontstaan is.

Door Ringen wordt 10 percent [3] van het bruto bedrag der vacatuurgelden aan de Beurs betaald, behalve van die, welke aan hulppredikers of aan godsdienstonderwijzers worden uitgekeerd.

[1] *Van vacante plaatsen.* Op eene vraag om inlichting over de beteekenis van dit art., heeft de Syn. Comm. geantwoord, dat, volgens het systeem van het Regl., het niet de *plaatsen*, maar de *personen* zijn, die contribueeren. De *vacante* plaatsen moesten dientengevolge eigenlijk niet mededoen, maar hiervoor bestaat de historische reden, dat de Regeering, die de *f* 15 van het 1e kwartaal landstraktement afhoudt, dit ook steeds deed van de *vacante gemeenten*. De contributie wordt door de predikanten in het éérste kwartaal, in ééns en voor het geheele jaar, betaald. Dit is de regel: en de uitzondering is, dat *plaatsen* wel betalen, maar slechts wanneer zij (natuurlijk in het 1e kwartaal) vacant zijn en ook dan in eens en voor het geheele jaar. 1896, bl. 59, 60, Bijl. A, bl. 165: 1897, bl. 106, Bijl. A, bl. 128—132. 134, 135; 1898, Bijl. A, bl. 118—125. Hand. bl. 38. In eene Min. Circ. van 5 Aug. 1822, n⁰. 1, leest men: „Het eerste kwartaal der traktementen wordt aangemerkt als belast met de inhouding der tien guldens voor de Alg. Wed. beurs. en deze tien guldens, eens zijnde ingehouden, komt geene verdeeling of schikking daaromtrent tusschen de Predikanten, hunne opvolgers en de Ringen meer te pas." Zie HOOIJER, Kerk. Wetten, bl. 162.

In een geschil, aangebracht door een predikant over het door hem te betalen bedrag der contributie, werd door de Alg. Syn. Comm., overwegende dat de voor vacante plaatsen voorgeschreven en door de Ringen te betalen contributie niet is de contributie, welke de eerlang aankomende predikant te betalen heeft,

maar eene, welke die plaatsen uit eigen hoofde hebben op te brengen en die dus door de Ringen moet geleden worden; dat hieruit voortvloeit, dat een Ring geen gedeelte van de contributie mag terugvorderen van een aankomenden predikant; dat, indien al de invordering van het twee derde gedeelte der contributie, zooals die ten opzichte van een den 2en Mei bevestigden predikant heeft plaats gehad, mocht steunen op een besluit van den Ring, het recht daartoe, als strijdig met den aard der zaak en het Reglement op de Beurs, ongeoorloofd en onbestaanbaar is te achten en mitsdien zulk een besluit krachteloos is en geen rechtsgevolgen kan en mag hebben, beslist, dat dit te veel gevorderde bedrag hem moet worden gerestitueerd. 1898, Bijl. A. bl. 125—128.

2) *Eene contributie van f 20.* Zie aant. 1 bij art. 5.

3) *Door Ringen wordt 10 percent — betaald.* De verhooging van 5 op 10 percent trad in werking 15 Jan. 1905.

Van de contributie van de tot deelneming bevoegde leden.

ART. 7. Van hen, die gebruik maken van de bij art. 3 vermelde bevoegdheid, contribueeren jaarlijks:

de aldaar genoemden sub *a* f 12.50, indien hun pensioen f 600 of meer, en f 7.50, indien het minder dan f 600 bedraagt;

sub *b* f 25 1);

sub *c* het bedrag, dat zij als dienstdoend predikant contribueerden;

sub *d* f 30, en in geval zij eervol ontslagen worden f 20 wanneer zij Rijkspensioen, en f 15 wanneer zij geen rijkspensioen genieten. 2)

1) Onder art. 3, *b* behooren ook de Hoogleeraren. Op sommige van hen is echter, gedurende eenige jaren, nog toepasselijk art. 29, al. 2, daar zij (volg. het Regl. van 1857) f 15 betaalden, na 5 jaren dienst f 20 en eerst na 10 jaren dienst f 25. Bij verwisseling van standplaats wordt echter geen extra bijdrage van hen gevraagd. 1894, bl. 137, 138.

2) Naar gegeven aanleiding nam de Alg. Syn. Comm. 17 Mei 1899 eene beslissing, dat een O. I. predikant, die gebruik gemaakt had van de bevoegdheid in art. 3, *d* hem verleend, met verlof in Nederland gekomen, en die gedurende dien verloftijd een beroep naar eene gemeente in het vaderland had aangenomen, verplicht is zoowel de bijdrage van f 30 te betalen, als die van f 15, welke gevorderd wordt van hen, die vóór 1888 het predikambt hebben aanvaard. 1899, Bijl. A. bl. 120—122.

Van het betalen der contributiën.

ART. 8. De contributiën worden voldaan over een geheel jaar; op terugbetaling van gedeelten van contributie kan geen aanspraak gemaakt worden.

Voor zoover de contributie niet of slechts gedeeltelijk door den Staat van het rijks-traktement of pensioen wordt ingehouden, om overgemaakt te worden aan den Quaestor-Generaal, wordt zij jaarlijks vóór den 15den April door de leden bij den Quaestor hunner Classis betaald of aangezuiverd. Deze en andere betalingen hebben, voor zoover zij door Waalsche predikanten verschuldigd zijn, plaats door tusschenkomst van den Secretaris der Waalsche Commissie.

De contributie van leden die buitenslands wonen wordt door hen, eveneens vóór den 15den April, rechtstreeks overgemaakt aan of aangezuiverd bij den Quaestor-Generaal.

De betaling of de aanzuivering van de contributie voor vacante plaatsen geschiedt, voor zoover zij niet of slechts gedeeltelijk door den Staat van het rijkstraktement wordt ingehouden, om overgemaakt te worden aan den Quaestor-Generaal, door de Ringquaestoren, die haar van de vacatuurgelden inhouden en vóór den 15den April overmaken aan den Quaestor hunner Classis. Wordt van een jaar van gratie gebruik gemaakt,

dan wordt, zoo noodig, het verschuldigde van de betrekkingen ingevorderd en overgemaakt eveneens vóór den 15den April.

Het volgens art. 6 alinea 2 door Ringen verschuldigde wordt door de Ringquaestoren elk kwartaal overgemaakt aan den Quaester hunner Classis.

ART. **9.** Geschiedt de betaling of de aanzuivering der contributie niet binnen den bepaalden tijd, dan vervalt men in eene boete van *f* 2.50. De Quaestor der Classis of de Quaestor-Generaal, als het hem aangaat, geeft daarvan bericht aan den nalatige met verzoek om alsnog binnen ééne maand zijn schuld te voldoen. Blijft deze ook dan nog in verzuim, dan wordt hiervan kennis gegeven aan de Synode of de Synodale Commissie, wanneer aan haar het beheer der Beurs is opgedragen, door wie alsdan de noodige maatregelen tot afdoening der aangebrachte zaak genomen worden.

Van de bijdragen en betaling daarvan.

ART. **10.** Aan de Beurs wordt bijgedragen:

a. door hen, die na afgelegd examen of na gehouden colloquium doctum toegelaten worden tot de Evangeliebediening *f* 25, te voldoen aan den Secretaris van het Provinciaal Kerkbestuur;

b. door predikanten bij hun in dienst treden *f* 10, binnen eene maand na hunne bevestiging te voldoen aan den Quaestor der Classis [1]);

c. door predikanten, die, tot den dienst bij de Indische Kerken of bij eene Hervormde Kerk in het buitenland overgaande, lid der Beurs blijven *f* 20, binnen ééne maand na hunne bevestiging te voldoen aan den Quaestor-Generaal;

d. door predikanten bij de Nederlandsche Hervormde Kerk bij elke verwisseling van standplaats *f* 20, te voldoen binnen ééne maand na hunne bevestiging aan den Quaestor der Classis [2]);

e. bij trouwen of hertrouwen, zoowel door Nederlandsche Hervormde als door Indische of in eene Hervormde Kerk in het buitenland dienstdoende predikanten, die lid der beurs gebleven zijn *f* 20, welk bedrag ook verschuldigd is door hen die gehuwd zijnde in dienst treden. Deze bijdrage wordt voldaan door predikanten in Nederland aan den Quaestor der Classis binnen ééne maand, en door predikanten in Oost- en West-Indië of elders in het buitenland aan den Quaestor-Generaal binnen zes maanden na de huwelijksvoltrekking of de bevestiging.

1) *Door predikanten bij hun in dienst treden.* De Synode vereenigde zich met de beschouwing van den Quaestor-Generaal, dat een tijdelijk verlaten van den dienst, om welke reden dan ook, bij vernieuwde indiensttreding eene toepassing van deze al. ten gevolge heeft. 1897, bl. 109, 110.

2) *Door predikanten bij de Nederlandsche Hervormde Kerk.* Het aangeboden ontwerp van 1894 had hier nog bij (in art. 8, *e*) „en door predikanten in de Indische Kerken *f* 30, binnen drie maanden aan den Quaestor-Generaal te voldoen". Deze woorden werden echter losgelaten, uit aanmerking van het groot verschil tusschen de gedwongen verplaatsing van Indische predikanten en de vrijwillige verwisseling van standplaats hier te lande. 1894, bl. 114, 132; 1895, bl. 238, 263.

ART. **11.** Predikanten van een binnen- of buitenlandsch Kerkgenootschap, die bij de Nederlandsche Hervormde Kerk in dienst treden, betalen — behalve het bij art. 10*b* bepaalde, indien zij vroeger geen

predikant bij de Nederlandsche Hervormde Kerk waren — binnen drie maanden na hunne bevestiging aan den Quaestor der Classis *f* 15 voor elk dienstjaar in hun voormalig Kerkgenootschap volbracht, welke bijdrage echter over niet meer dan tien jaren zal berekend worden. Deze bepaling is niet van toepassing op predikanten uit de Indische Kerken of uit eene Hervormde Kerk in het buitenland overkomende, die lid van de Beurs gebleven zijn.

Predikanten, die geen gebruik gemaakt hebben van de hun bij art. 3 toegekende bevoegdheid om lid van de Beurs te blijven, of die het recht daarop naar art. 4 verloren hebben, betalen, zoo zij wederom dienstdoend predikant bij de Nederlandsche Hervormde Kerk worden, binnen drie maanden daarna, bij den Quaestor der Classis voor elk jaar, dat zij niet aan de Beurs gecontribueerd hebben, de contributie, die zij zouden hebben moeten betalen wanneer zij lid der Beurs gebleven waren.

Van de kennisgeving van het huwelijk en van het overlijden eener echtgenoote.

Art. **12.** Is een predikant, wanneer hij in dienst treedt gehuwd, dan geeft hij hiervan binnen drie maanden kennis aan den Quaestor der Classis, met opgave van naam, voornamen en geboortedatum zijner vrouw. Eveneens doet een predikant, die in dienst zijnde in het huwelijk treedt. Indische en bij eene Hervormde Kerk in het buitenland dienstdoende predikanten zenden die kennisgeving aan den Quaestor-Generaal.

Wie den termijn van drie maanden .zonder kennisgeving laat voorbijgaan vervalt in eene boete van *f* 5; is deze kennisgeving na zes maanden niet geschied, dan wordt de boete verhoogd tot *f* 10, en blijkt bij het overlijden dat de kennisgeving niet is gedaan, dan wordt door de nagelaten betrekkingen *f* 20 betaald.

Art. **13.** De leden der Beurs zijn verplicht van het overlijden hunner echtgenoote binnen drie maanden kennis te geven, zoo zij binnenslands wonen aan den Quaestor der Classis en, zoo zij buitenslands wonen, aan den Quaestor-Generaal met opgave van het aantal, de namen en den leeftijd hunner minderjarige kinderen.

Van het kapitaal der Beurs.

Art. **14.** Het kapitaal der Beurs bestaat uit Inschrijvingen op het Grootboek der Nationale Schuld ten name van: „*het Algemeene Weduwenfonds der Predikanten onder het ressort der Hervormde Synode in de Nederlanden.*"

Dit kapitaal wordt vermeerderd door alle giften met bepaalde bestemming tot kapitalisatie geschonken en door makingen.

De Quaestor-Generaal is bevoegd, om als kasgeld te reserveeren en slechts tijdelijk op rente uit te zetten eene som van *f* 25000.[1])

[1]) Werd vroeger bepaald, dat een gedeelte der contributiën bij het kapitaal gevoegd zou worden, op voorstel der Syn. Comm. trad 15 Jan. 1904 eene wijziging van dit art. en van art. 15 in werking, waardoor in het vervolg alleen legaten en giften, met bepaalde bestemming tot kapitalisatie, zullen dienen tot vermeerdering van het kapitaal der Beurs en alle overige inkomsten voor uitkeering bestemd worden. Hand. 1902, bl. 178—184, 681—685; 1903, bl. 404—414.

Van de uitkeering en de deelgerechtigden.

ART. **15.** De inkomsten der Beurs, die niet tot kapitalisatie bestemd zijn, worden, na aftrek der administratiekosten, voor uitkeering aangewezen.

De Synode of de Synodale Commissie, wanneer aan haar het beheer der Beurs is opgedragen, stelt jaarlijks, na ingewonnen advies van den Quaestor-Generaal en te rade gaande zoowel met de inkomsten van het vorige, als met de vermoedelijke inkomsten en behoeften van het loopende jaar, naar haar beste weten, het bedrag der uitkeering vast, met inachtneming van de volgende bepalingen:

1°. Er wordt, door middel van de onder 2° voorgeschreven stortingen, eene reserve gevormd, wier bedrag *f* 10.000 niet te boven mag komen;

2°. Wanneer de voor uitkeering beschikbare gelden een uitkeering van meer dan *f* 170 per trekkende partij mogelijk maken, maar het bedrag der reserve *f* 10.000 niet bereikt, wordt het bedrag der uitkeering op *f* 170 vastgesteld en het saldo der beschikbare gelden, na aftrek der administratiekosten, in de reserve gestort:

3°. Wanneer de voor uitkeering beschikbare gelden een uitkeering van *f* 170 per trekkende partij niet gedogen, wordt het ontbrekende zoo mogelijk uit de reserve aangevuld;

4°. Telkens wanneer het bedrag der reserve *f* 10.000 bereikt, worden alle voor uitkeering beschikbare gelden, na aftrek der administratiekosten, voor uitkeering gebezigd [1]).

1) *Met inachtneming van de volgende bepalingen.* Deze wijziging (de bepalingen 1°—4° bevattende) trad in werking 15 Jan. 1904, met eene wijziging van art. 14.

ART. **16.** Om uitkeering uit de Beurs te kunnen genieten, moeten de weduwen of weezen lid zijn van eene der Protestantsche Kerken [1]).

1) *Om uitkeering te kunnen genieten.* Deze bepaling was ook opgenomen in het Regl. van 1857 (art. 2). Het in 1894 der Synode aangeboden ontwerp had echter (in art. 13): „Om uitkeering uit de Beurs te kunnen genieten, moeten de weduwen of weezen lid zijn der Ned. Herv. Kerk, ten ware zij buitenslands gevestigd zijn." Werd aan den eenen kant met nadruk er op gewezen, dat het een Fonds is voor de predikanten, weduwen en weezen *der Nederlandsche Hervormde Kerk* en dat men geenszins bedoelde de bepaling op de *tegenwoordige* leden toetepassen, maar alleen aan *toekomstige* echtgenooten dacht en aan de *toekomstige* overgangen van echtgenooten en kinderen tot andere kerkgenootschappen, zoo waren toch anderen van meening, dat het Regl. in deze volkomen vrijheid geven moest. De Kerk verzette zich vrij algemeen tegen het voorgestelde, zoodat de oude bepaling van 1857 bleef gehandhaafd. 1894, bl. 116, 131, 132, 157, 158, 164, 166—171; 1895, bl. 230, 231, 241, 263, 264—266.

ART. **17.** Op uitkeering hebben aanspraak weduwen door leden der Beurs achtergelaten, zoolang zij niet hertrouwen [1]), alsmede minderjarige ouderlooze kinderen van overleden leden.

Weduwen, wier echfgenoot, toen hij met haar huwde, reeds opgehouden had dienstdoend predikant te zijn en het later ook niet weder geworden is, en kinderen uit dat huwelijk geboren, hebben geen aanspraak op uitkeering.

1) *Zoolang zij niet hertrouwen.* Met deze woorden wordt duidelijk te kennen gegeven, dat het feit van hertrouwen de aanspraak op uitkeering voor goed doet verloren gaan en dus eene predikantsweduwe, eens hertrouwd zijnde met iemand, die geen predikant is, als

zij op nieuw weduwe wordt, niet in hare vroegere rechten terugtreedt. 1894, bl. 145, 146.

Art. 18. Minderjarige predikantskinderen, door eene deelgerechtigde weduwe, of door een als weduwnaar overleden lid der Beurs nagelaten, treden gezamenlijk op voor het aandeel, dat de weduwe genoten heeft of zou genoten hebben.

Laat een lid der Beurs, behalve eene deelgerechtigde weduwe, deelgerechtigde kinderen na uit één of meer vorige huwelijken, dan verkrijgen de weduwe en de gezamenlijke minderjarige kinderen uit elk vorig huwelijk een gelijk aandeel in het uit te keeren bedrag.

Blijven na den dood eener weduwe deelgerechtigde kinderen uit meer dan één huwelijk achter, dan wordt het uit te keeren bedrag gelijkelijk onder hen verdeeld.

Hetzelfde geldt, wanneer een lid der Beurs als weduwnaar overlijdt met achterlating van deelgerechtigde kinderen uit meer dan één huwelijk.

Art. 19. Om hunne aanspraak op uitkeering te kunnen doen gelden, zenden belanghebbenden bij den Quaestor der Classis, waaronder zij ressorteeren in: 1^{0}. het Bewijs van Deelgerechtigdheid (zie art. 26); 2^{0}. het bewijs van overlijden van den persoon, wiens dood hun recht op uitkeering geeft.

Weduwen of minderjarige kinderen, nagelaten door in Indië of elders in het buitenland woonachtige leden der Beurs, zenden die stukken rechtstreeks in bij den Quaestor-Generaal.

Art. 20. Het genot der uitkeering gaat in, wanneer deelgerechtigden nagelaten zijn:

a. door dienstdoende predikanten in Nederland, na afloop van het jaar van gratie;

b. door dienstdoende predikanten in Indië of elders in het buitenland, door emeriti-predikanten met pensioen en door gepensionneerde Indische of buitenlandsche predikanten, wanneer het genot van het traktement der eersten of van het pensioen der laatsten ophoudt;

c. door emeriti-predikanten zonder pensioen, door hen die vrijwillig afstand gedaan hebben van hunne bediening, daaruit ontslagen of ontzet zijn, door uit den dienst in de Indiën of elders in het buitenland eervol, maar zonder genot van pensioen ontslagen predikanten, alsmede door hertrouwde predikantsweduwen met den dag volgende op dien van het overlijden.

Het genot der uitkeering voor minderjarige predikantskinderen, die nagelaten worden door eene deelgerechtigde weduwe gaat in aanstonds na haar overlijden.

Art. 21. Het genot der uitkeering houdt op met den laatsten dag van het kwartaal waarin eene deelgerechtigde weduwe hertrouwt, of zonder minderjarige predikantskinderen na te laten sterft, of waarin van de minderjarige ouderlooze kinderen het jongste meerderjarig wordt of het laatst overgeblevene komt te overlijden.

Art. 22. De uitkeering geschiedt door den Quaestor-Generaal jaarlijks in November of December, na ontvangst van eene attestatie de vita, niet vóór 1 October afgegeven door den Quaestor der Classis, of, ingeval de deelgerechtigden niet in Nederland wonen, door de burgerlijke overheid of het Consulaat in het ressort hunner woonplaats.

Deze attestatie moet tevens ver-

melden, wanneer het eene weduwe betreft, dat zij ongehuwd is, en, wanneer het kinderen betreft, dat zij minderjarig zijn.

Geschiedt de opvrage der uitkeering eerst na verloop van vijf jaren, dan doet de Quaestor-Generaal geen betaling zonder daartoe gemachtigd te zijn door de Synode of door de Synodale Commissie, wanneer aan haar het beheer der Beurs is opgedragen.

Van de administratie.

ART. **23.** De administratie der Beurs wordt gevoerd door den Quaestor-Generaal.

Hij is gemachtigd tot het ontvangen van de renten en van alle andere inkomsten der Beurs; zorgt voor de tijdelijke belegging der beschikbare gelden; zendt jaarlijks zijne rekening en verantwoording in bij de voorjaarsvergadering der Synodale Commissie, legt daarbij een lijst over van de uitgevallen en de bijgekomen deelgerechtigden en maakt voor de leden der Beurs een kort verslag op van de goedgekeurde rekening en van den staat der Beurs.

De Quaestor-Generaal geniet voor zijne werkzaamheden ten behoeve der Beurs een traktement van *f* 800 's jaars.

ART. **24.** De Synodale Commissie onderwerpt de rekening en verantwoording van den Quaestor-Generaal met haar advies aan de goedkeuring der Synode. Heeft de Synode echter het beheer der Beurs aan de Synodale Commissie opgedragen, dan wordt de rekening en verantwoording aan de goedkeuring van deze Commissie onderworpen.

ART. **25.** De Secretarissen der Provinciale Kerkbesturen en de Quaestoren der Classen verrekenen alle bedragen, vóór het eind van elk kwartaal, met den Quaestor-Generaal.

De Quaestoren geven hem bericht van alles wat met betrekking tot de Beurs, hare leden en deelgerechtigden te hunner kennis komt en ter zake dienende is.

Van het Bewijs van Inschrijving en Deelgerechtigdheid.

ART. **26.** Na ontvangst van de kennisgeving van het huwelijk of van het gehuwd in dienst treden van een predikant doet de Quaestor-Generaal hem een Bewijs van Inschrijving en Deelgerechtigdheid toekomen. Op dit Bewijs worden de artt. 15 al. 2, 16—19 en 22 van dit Reglement afgedrukt.

Duplicaten van dit Bewijs zijn ten allen tijde verkrijgbaar tegen betaling van *f* 3 ten behoeve der Beurs.

Van geschillen.

ART. **27.** Geschillen over de uitlegging en de toepassing van de bepalingen van dit Reglement worden ter kennis gebracht van de Algemeene Synodale Commissie, die daarin beslissing neemt in hare eerstvolgende vergadering. Van deze beslissing kunnen belanghebbenden in Nederland binnen vier weken, en belanghebbenden in Indië of elders in het buitenland binnen zes maanden na de dagteekening van het afschrift der beslissing in hooger beroep gaan bij de Algemeene Synode, die daarin eindbeslissing neemt in hare eerstvolgende vergadering.

Van de inwerkingtreding.

ART. **28.** Dit Reglement vervangt het „Reglement op de Algemeene

Weduwenbeurs" van 20 Mei 1857 en treedt in werking met den 1sten Januari 1896 [1]).

1) Ter vervanging van het „Reglement voor eene Algemeene Weduwenbeurs" (goedgekeurd bij K. B. van 10 Nov. 1819, n⁰. 56 en te vinden bij HOOIJER, t. a. p. bl. 160—164), werd door de Alg. Syn. der Ned. Herv. Kerk in 1856 een Regl. gearresteerd, dat 20 Mei 1857 in werking trad. Nadat de Hoogl. Dr. P. VAN GEER, wien verzocht was een onderzoek in te stellen naar den financieelen grondslag der Beurs, een *Rapport en Advies omtrent de Algemeene Weduwenbeurs van Predikanten van de Herv. Kerk* had uitgebracht, diende de Syn. Comm. een concept van een gewijzigd Regl. in, dat voorl. aangenomen werd, maar in de Kerk menige bedenking tegen zich zag oprijzen (ook in het „ongevraagd Advies" van den heer K. G. F. W. HAM), ten gevolge waarvan eene speciale Commissie benoemd werd, ten fine van advies over de herziening van het Reglement, bestaande uit de heeren J. W. VAN HOOGSTRATEN, Prof. R. VAN BONEVAL FAURE en K. G. F. W. HAM, die een nieuw ontwerp aan de Synode aanbood, dat zoowel hare instemming als die der Prov. Kerkb. en Class. Vergaderingen kon verwerven en, in de zitting van 22 Aug. 1895 vastgesteld, den 1sten Jan. 1896 in werking is getreden. 1890, bl. 94, Bijl. A, bl. 124—130; 1891, bl. 67, Bijl. A, bl. 116—118; 1892, bl. 177—214, 397—403, Bijl. A, bl. 137—151; 1893, bl. 197—218, 241; 1894, bl. 107—174, 346—361; 1895, bl. 218—251, 261—266, 430—440; 1896, Bijl. B, bl. 212—226.

In de zitting van 16 Aug. 1904 werd andermaal eene Commissie benoemd, om in 1905 aan de Synode verslag uittebrengen over den toestand der Beurs en in het Reglement aantebrengen, noodig geachte, wijzigingen. (Hand. 1904, bl. 230—240 en 269).

Overgangsbepaling.

ART. **29.** Wie op den 31sten December 1895 lid van de Algemeene Weduwenbeurs is maar het volgens dit Reglement niet zou mogen zijn, blijft lid op de hem bij genoemd Reglement van 1857 gestelde voorwaarden.

Zij, die op genoemd tijdstip lid der Beurs zijn, maar wier contributie volgens de bepalingen van dit Reglement zou moeten verhoogd worden, blijven lid op de hun bij het Reglement van 1857 gestelde voorwaarden.

De bepalingen van dit Reglement, volgens welke de aanspraak op uitkeering voor nagelaten of na te laten betrekkingen zou verloren gaan, zijn niet van toepassing op diegenen, die op den 31sten December 1895 daarop aanspraak zouden kunnen doen gelden volgens het Reglement van 1857.

SYNODAAL REGLEMENT

VOOR DE CLASSICALE EN PROVINCIALE WEDUWENBEURZEN.

ART. **1.** Onder dit Reglement vallen de door of voor predikanten opgerichte beurzen van kerkelijken aard, met name die, waartoe *alle* dienstdoende predikanten binnen eenig (voormalig of tegenwoordig) Classicaal of Provinciaal ressort, onder de voorwaarden in hare statuten bepaald, *recht* van toetreding hebben, en welker fondsen bestemd zijn ter ondersteuning van de weduwen en minderjarige weezen van hen, die tot hun overlijden deelhebbers zijn gebleven.

ART. **2.** De rechten en verplichtingen der leden van deze beurzen, alsmede het beheer der fondsen worden door hare *eigene* statuten geregeld.

ART. **3.** Deze statuten wijzen aan:
1°. de voorwaarden van het lidmaatschap;
2°. de rechten en verplichtingen van de leden;
3°. de regeling van het beheer der fondsen;
4°. de gevallen, waarin de beurs ontbonden wordt;
5°. de bestemming van het fonds in geval van ontbinding. Van deze statuten wordt aan ieder predikant binnen een bepaalden tijd na zijne intrede in het ressort een exemplaar ter hand gesteld.

ART. **4.** Geene statuten of veranderingen daarin treden in werking alvorens te zijn goedgekeurd, — die voor eene Classicale beurs, na ingewonnen advies van het Classicaal Bestuur, door het Provinciaal Kerkbestuur, — die voor eene Provinciale beurs, na ingewonnen advies van het Provinciaal Kerkbestuur, door de Algemeene Synodale Commissie; in beide gevallen, behoudens de bevoegdheid der oprichters of bestuurders, van zich bij de Algemeene Synode te beklagen.

ART. **5.** Onverminderd de bepaling in art. 40, 6° van het Algemeen Reglement, wordt jaarlijks door de bestuurders der beurzen afschrift van hunne rekening gezonden, van de Classicale beurzen aan het Provinciaal Kerkbestuur, van de Provinciale beurzen aan de Synodale Commissie.

Overgangsbepaling.

De statuten der thans bestaande beurzen, in art. 1 omschreven, worden, voor zoover noodig, met dit Reglement in overeenstemming gebracht en binnen een jaar na het in werking treden hiervan aan de bij art. 4 bepaalde goedkeuring onderworpen.

Naar aanleiding van een geschil tusschen een Class. Bestuur en eene Class.

Verg., rakende de verplichting van nieuwe leden der classis tot betaling van een zekeren introitus aan de Class. Wed.-beurs, had de Synode van 1867, nadat de Syn. Contracta van het vorige jaar haar oordeel in het geschil had uitgesproken, aan de Syn. Comm. opgedragen om *een onderzoek in te stellen naar de bestaande rechten der Class. en Prov. Weduwenbeurzen.* Het uitgebrachte rapport (1869, Bijl. B, bl. 21—32, van de hand van den heer C. HOOIJER), waarin aan de behandeling van het genoemde onderwerp een onderzoek naar den oorsprong dier Beurzen voorafging, beschouwde alle Prov. en Class. Weduwenbeurzen, met uitzondering van de Prov. Friesche Beurs, als verbintenissen tusschen particuliere personen. (Versta: tusschen predikanten, die tezamen eene vereeniging van predikanten in de classis uitmaken; 1878, Bijl. B, bl. 141). De Class. Vergg. van Amersfoort en Arnhem, ziende dat sommige dier Beurzen aan hare oorspronkelijke bestemming werden onttrokken, wendden zich in 1876 tot de Synode, om eene betere regeling te verkrijgen van de verhouding der Bestuurders van genoemde Fondsen tot de Class. en Prov. Besturen. De Syn. Comm. gaf daarop in 1877 een advies, waarbij de grondlijnen werden aangegeven voor een Reglement, dat de *instandhouding der Beurzen* beoogde, terwijl voorts de vrijheid der belanghebbenden werd gehandhaafd. De Synode erkende hare *bevoegdheid* en hare *verplichting* om dergelijke bepalingen te maken, voornamelijk met het oog op het eigenaardig kerkelijk karakter dier instellingen en de daaromtrent in het Alg. Regl. voorkomende bepalingen, waardoor zij tot een voorwerp van de zorg en de bemoeiingen der kerkelijke Besturen gemaakt zijn; maar beperkte de wettelijke regeling tot de *Prov.* en *Class.* Weduwenbeurzen (en zonderde de *Ring*-Weduwenbeurzen uit), die als instellingen van *gemengden*, d. i. deels *privaten*, deels *kerkelijken* aard zijn aan te merken, en strekte haar dus niet uit tot andere weduwenbeurzen, hoewel door predikanten te hunnen behoeve en ten behoeve hunner weduwen opgericht, daar (en voor zoo ver) deze van geheel *privaten* aard zijn. De Syn. Comm. diende in 1871 een concept *Algemeen Reglement voor de Class. en Prov. Weduwenbeurzen* bij de Synode in, waaraan eene belangrijke uiteenzetting der *gronden* en *beginselen*, welke tot dat ontwerp geleid hadden, voorafging, het rapport van HOOIJER toelichtende en op een enkel punt verbeterende (1878, Bijl. B, bl. 137—146). De Class. Weduwenbeurzen werden daarbij beschouwd als fondsen op kerkelijk territoir, zijnde opgericht door predikanten, dus niet als particuliere personen, maar in kwaliteit, binnen een kerkrechtelijken kring, met uitsluiting van alle andere personen, zelfs van predikanten in andere classen, tenzij zij in de classis hebben gestaan en toen zijn toegetreden.

Het voorloopig aangenomen Reglement werd door de Kerk niet zeer gunstig ontvangen, wat door de rapporteerende Commissie vooral werd toegeschreven aan de redactie van art. 1, hetwelk niet deed uitkomen het verschil tusschen weduwen-beurzen, die, ofschoon door predikanten opgericht, toch een *particulier* karakter hebben en andere, die mede door predikanten gesticht een *kerkelijk* karakter dragen. Na de bespreking van de bevoegdheid der Synode in deze zaak, door twee Prov. Kerkbb. en een zestal Class. Vergg. beslist ontkend, werd het, na belangrijke wijzigingen, 13 Aug. 1879 vastgesteld en aan de stemming van de leden der Prov. Kerkb. onderworpen, die het met 53 tegen 15 stemmen goedkeurden. Het trad 1 Jan. 1880 in werking.

Zie, behalve het reeds aangehaalde, Hand. 1872, bl. 19, 20; 1876, bl. 394—396, 404, 405; 1877, Bijl. B, bl. 140—142, Hand. bl. 158, 312—317, 331—335; 1878, bl. 44—46, 47; 1879, bl. 144—153, 219—221, 279-286.

Over de beteekenis van art. 1 vergelijke men Hand. 1881, bl. 49, 50 en 51, 151—157, Bijl. B, bl. 105, 106; 1887, bl. 12, 13, Bijl. B, bl. 130, 131.

Een *Overzicht van de Provinciale, Classicale en Ring-Weduwenbeurzen*, gelijk de toestand was op 1 December 1896, werd door eene daartoe benoemde commissie, bestaande uit de heeren D. VAN POPTA, H. A. LEENMANS en A. A. VAN MEURS, bij de Synode van 1897 ingediend en door eene circulaire aan de Ringen en aan nieuw bevestigde predikanten gevolgd. Hand. 1897, bl. 22—40, 253—255.

REGLEMENT

OP DE KOSTEN VOOR HET BESTUUR DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Art. **1.** De kosten voor het bestuur der Nederlandsche Hervormde Kerk worden bestreden uit een fonds, dat den naam draagt van Algemeene kas der Nederlandsche Hervormde Kerk, ten behoeve van haar bestuur.

Art. **2.** De beschikking over deze kas behoort bij de Synode, naar de regelen bij dit reglement vastgesteld.

Art. **3.** De administratie dezer kas wordt onder behoorlijken borgtocht gevoerd door den Quaestor-generaal der Algemeene Synode, volgens zijne instructie.

Art. **4.** Het toezicht op de administratie van den Quaestor-generaal wordt namens de Synode uitgeoefend door de Algemeene Synodale Commissie, die daarvoor jaarlijks eene Commissie van twee leden en twee plaatsvervangers uit haar midden benoemt.

Deze Commissie is ten allen tijde bevoegd inzage te nemen van de boeken en verdere bescheiden der administratie, de kas op te nemen en alles te verrichten, wat zij voor het toezicht noodig acht.

Dezelfde Commissie neemt de jaarrekening op, uiterlijk in de maand April, en brengt verslag uit in de voorjaarsvergadering der Synodale Commissie.

De Synodale Commissie sluit de rekening voorloopig af, en brengt deze met het bij haar ingekomen rapport van hare gecommitteerden bij de eerstvolgende Synode ter tafel tot definitieve afsluiting.

Indien de Synodale Commissie bezwaar maakt tegen de voorloopige afsluiting, geeft zij de zaak aan de Synode over ter eindbeslissing.

Van de afgesloten rekening wordt, wat de eindcijfers van elk hoofdstuk betreft, een afdruk met de noodige toelichtingen door de zorg der Synode ter kennis gebracht van de Kerkeraden en de kerkelijke Administratiën der gemeenten van de Nederlandsche Hervormde Kerk.

Art. **5.** De inkomsten der Algemeene kas zijn:

1°. toelage van het Rijk;

2°. bijdragen van de gemeenten der Nederlandsche Hervormde Kerk;

3°. renten van inschrijvingen, certificaten en beleeningen;

4°. giften en legaten;

5⁰. opbrengst der Synodale handelingen;
6⁰. buitengewone baten.

ART. **6.** De bijdragen der gemeenten worden verkregen door eenen omslag, waarbij iedere gemeente wordt aangeslagen voor een bedrag, door haar telken jare aan den quaestor der classis, waaronder zij ressorteert, en, zooveel de Waalsche gemeenten betreft, aan den Secretaris der Commissie voor de zaken der Waalsche kerken, en door de bedoelde quaestoren en den genoemden secretaris aan den Quaestor der Algemeene Synode over te maken.

Gecombineerde gemeenten worden als ééne gemeente beschouwd.

ART. **7.** Voor dezen omslag worden de gemeenten in 9 klassen gerangschikt.

Iedere gemeente draagt de som bij, welke zij naar hare klasse te betalen heeft, vermenigvuldigd met het cijfer van het getal van hare predikantsplaatsen.

De jaarlijksche omslag bedraagt in de verschillende klassen, behoudens de vermenigvuldiging hierboven bedoeld: in de eerste klasse *f* 5; in de tweede *f* 10; in de derde *f* 15; in de vierde *f* 20; in de vijfde *f* 25; in de zesde *f* 30; in de zevende *f* 35; in de achtste *f* 40; in de negende *f* 50.

In 9 klassen. Wijziging, 15 Febr. 1893 in werking gekomen.

ART. **8.** De Algemeene Synodale Commissie stelt de bijdragen voor alle gemeenten voorloopig vast, na geraadpleegd te hebben de Provinciale Kerkbesturen en de Classicale Besturen, welke eerst ook den Kerkeraad der bij eene voorgestelde wijziging betrokken gemeente hooren [1]). Hierna brengt zij den daarvan opgemaakten staat met de ingekomen adviezen bij de Algemeene Synode ter tafel, onder mededeeling, indien zij van de bedoelde adviezen is afgeweken, van de redenen, die haar daartoe hebben geleid.

De Synode beslist en stelt de omslagen definitief vast.

Zij zendt een afschrift van de lijst der omslagen aan den Quaestor-generaal.

1) *Den Kerkeraad — hooren.* Het hooren van den Kerkeraad is, met het raadplegen der Class. Besturen *door de Alg. Syn. Commissie*, eene wijziging, welke 15 Febr. 1893 in werking is gekomen. Zie 1891, bl. 86, 87, 367, 368, Bijl. B, bl. 208; 1892, bl. 102, 103, 175.

ART. **9.** Bij de bepaling tot welke klasse eene gemeente behoort, wordt gelet op de talrijkheid en de welvaart van hare leden, alsmede op de inkomsten van hare kerkegoederen.

Bij gecombineerde gemeenten wordt het aandeel, door elk van haar in den gemeenschappelijken aanslag te dragen, met het oog op dit artikel geregeld, tenzij bij vroeger gesloten onderlinge overeenkomsten daarin nader mocht zijn voorzien.

Bij gecombineerde gemeenten, enz. Deze al. (vastgesteld 2 Aug. 1878) is aan het art. toegevoegd, ten einde te gemoet te komen aan moeielijkheden, die zich soms opdeden waar aanmerkelijk verschil is tusschen de gegoedheid der gecombineerde gemeenten.

ART. **10.** Het quotum van iedere gemeente wordt jaarlijks door den Kerkeraad vóór 1 April overgemaakt.

De Kerkeraad vraagt het tijdig van het College der kerkelijke administratie van de gemeente.

ART. **11.** Elke vijf jaren, te beginnen met het vijfde jaar na het in werking treden van dit reglement, wordt, behoudens de quotiseering

tusschentijds, voortvloeiende uit de stichting van nieuwe gemeenten, de opheffing van combinatiën en de verandering in het getal der predikantsplaatsen van reeds bestaande gemeenten, de tabel van den omslag door de Synodale Commissie herzien en op dezelfde wijze, als bij art. 8 is bepaald, vastgesteld.

Met het vijfde jaar. D. i. voor het eerst in het jaar 1880. Een voorstel van den heer Dr. VAN HEEL, om te bepalen, dat in buitengewone gevallen het vastgestelde quotum telkens voor een jaar evenredig kan worden verhoogd, werd afgewezen. 1887, bl. 117, 118, 254.

ART. **12.** De uitgaven ten laste der kas zijn:

1⁰. de reis- en verblijfkosten of presentiegelden van de leden der Synode en der Synodale Commissie en van de uit haar midden gecommitteerde leden;

2⁰. het honorarium en de bureaukosten van den secretaris der Synode;

3⁰. het honorarium van den Quaestor-generaal wegens de administratie der kas;

4⁰. de vergaderingskosten der Synode en der Synodale Commissie;

5⁰. de reis- en presentiegelden van de leden der Provinciale Kerkbesturen, de Commissie voor de zaken der Waalsche kerken daaronder begrepen, alsmede van hunne secundi;

6⁰. de honoraria en bureaukosten van de secretarissen dier Besturen;

7⁰. de reis- en presentiegelden van de leden der Classicale Besturen;

8⁰. de honoraria en bureaukosten van de scriba's der Classicale Besturen, alsmede van den Classicalen quaestor;

9⁰. de kosten der kerkvisitatie;

10⁰. de toelagen voor de Classicale vergaderingen;

11⁰. de toelagen aan de ringen;

12⁰. drukloonen;

13⁰. vergoeding van kerkelijke en burgerlijke proceskosten;

14⁰. de algemeene administratiekosten voor de algemeene kas;

15⁰. buitengewone uitgaven.

7⁰. Bij de bespreking der vraag, of het slot van al. 4 van art. 13 van dit Regl. aan een Prov. Kerkbestuur de bevoegdheid verleent, om voor een lid, tevens secretaris, de aanspraak op reis- en presentiegelden, hem verleend bij art. 12, te doen vervallen, had de Syn. in 1881 bijkomstig haar gevoelen geuit omtrent de aanspraak der scriba's van de Class. Besturen op die gelden en haar ontkend. Het Class. Best. van Franeker meende op grond van art. 12, 7⁰ dat ook de scriba's der Class. Best. dat recht konden doen gelden, daar zij ook leden dier Besturen zijn. De Synode, om inlichting gevraagd, sprak met 16 tegen 3 stemmen een ander gevoelen uit, op grond, dat de Class. Verg. niet eerst de leden van het Class. Best. benoemt en daarna uit deze benoemden of daarnevens nog een scriba, maar dezen functionaris benoemt, om in het Class. Best. als scriba het werk te doen, waartoe hem de Kerk heeft bestemd; terwijl de Secretaris van het Prov. Kerkb., die tevens lid is van dat college, benoemd is niet als Secr., maar bloot als *lid* des Kerkbestuurs. Hand. 1881, bl. 64; 1882, bl. 233—237. — Het valt niet te ontkennen, dat bij deze beschouwing der zaak de quaestor in eene moeielijke positie verkeert, daar hij door dezelfde vergadering eerst als lid benoemd is en daarna als quaestor.

8⁰. *Bureaukosten.* Op het verzoek van de Scribae der Class. Besturen in de prov. Friesland, d.d. 12 Dec. 1898, om bij de Regeering pogingen aan te wenden ter verkrijging van vrijdom van port voor de Classicale Besturen in de Ned. Herv. Kerk en hunne Scribae en Praesides onderling en met de Kerkeraden in hun ressort, door het Prov. Kerkb. van Friesland ondersteund, heeft de Alg. Syn. Comm. geantwoord, dat reeds in 1883 bij de Alg. Syn. een dergelijk verzoek ingekomen is van de Class. Best. van IJzendijke en Haarlem; maar dat de Minister van Waterstaat enz. aan de Synode eene *afwijzende* beschikking heeft doen toekomen, waarin de Minister me-

dedeelde, „dat ingevolge het bepaalde bij art. 31 der Wet van 22 Juli 1870 (*Staatsblad* nº 133) vrijstelling van briefport alleen wordt toegestaan voor onderwerpen van briefwisseling den openbaren dienst en den dienst van 's Konings Huis betreffende, zoodat al zijn er ook termen gevonden om de op grond van vroeger bestaande wettelijke bepalingen verleende vrijstelling van port aan sommige kerkelijke besturen voorloopig te handhaven, eene uitbreiding dier vrijstelling in geen geval kan worden toegestaan." Evenwel besloot de Synode, in de zitting van 28 Juli 1899, aan de Alg. Syn. Comm. op te dragen te overwegen, of er termen zijn een voorstel te doen aan de Algemeene Synode tot verhooging der bureaukosten van de Scriba's der Class. Besturen. Naar het oordeel dier commissie was het bedrag der opgegeven porto's echter niet zóó hoog te achten, om verhooging van het honorarium voor te stellen. De Synode vereenigde zich met dit advies. Hand. 1899, bl. 60, Bijl. B, bl. 276—279; Hand. 1900, bl. 52, Bijl. B, bl. 238—240.

Alsmede — quaestor. Bijvoeging in werking getreden 15 Januari 1885. Zie 1883, bl. 168—171; 1884, bl. 75—80. Aan de Syn. Comm. werd in de zitting van 16 Aug. 1883 opgedragen de vereischte voordrachten voor het honorarium der Class. Quaestoren te doen, hetgeen ook op dat der scriba's invloed uitoefende. De regeling van beider honoraria is opgenomen in de Hand. van 1886, Bijl. B, bl. 115—117. Zie hierover 1883, bl. 171; 1884, bl. 82, 83, Bijl. B, bl. 111, 112; 1885, bl. 93, 124, Bijl. B, bl. 108—113.

ART. **13.** Het honorarium en het bedrag der bureaukosten ten behoeve van den secretaris der Synode en het bedrag van het hem te verleenen pensioen, als ook het honorarium van den Quaestor-generaal, worden door de Synode vastgesteld.

De reiskosten voor de leden der Synode en der Synodale Commissie worden, voor zoover van een publiek vervoermiddel kan worden gebruik gemaakt, berekend naar de hoogste klasse van het tarief dier vervoermiddelen, en voor zoover daarvan geen gebruik kan worden gemaakt, worden de gemaakte reiskosten in rekening gebracht, de verblijfkosten *f* 7 voor elken dag, uitgezonderd voor de leden te 's Gravenhage woonachtig, die daarentegen *f* 3.50 presentiegeld genieten voor elken dag. De president ontvangt *f* 2 voor elken dag boven zijn verblijf- of presentiegeld als lid. De leden, die hunne woonplaatsen reeds een dag vóór de opening der Vergadering moeten verlaten, of op den dag der sluiting niet meer kunnen bereiken, ontvangen in beide gevallen ook voor dien dag vergoeding van verblijfkosten.

Het bedrag der honoraria van de secretarissen en scriba's der Provinciale en Classicale Besturen, alsmede dat van den Classicalen quaestor, worden door de Synode vastgesteld op voordracht van de Synodale Commissie, na de betrokken Besturen te hebben gehoord.

Het bedrag van de overige kosten der vermelde Besturen, met inbegrip der bureaukosten, alsmede van de toelagen aan de Classicale vergaderingen en aan de ringen, wordt insgelijks op voordracht van de Synodale Commissie, die de Provinciale Kerkbesturen hoort, door de Synode geregeld, doch de onderlinge verdeeling er van aan de respectieve Besturen overgelaten [1]).

Voor de secundi en tertii, die bij de Provinciale Kerkbesturen krachtens het Reglement op het examen van Candidaten ter toelating tot de Evangeliebediening opgeroepen worden, worden de reiskosten berekend en vergoed, voor zoover van een publiek vervoermiddel kan worden gebruik gemaakt, naar de hoogste klasse van het tarief dier vervoermiddelen, en voor zoover daarvan geen gebruik gemaakt kan worden, worden de gemaakte kosten vergoed. Zij ontvangen voor elken

dag *f* 7 verblijfkosten, of als zij ter plaatse der vergadering wonen, *f* 3.50 presentiegeld.

De bepaling omtrent reis- en verblijfgelden is 15 Jan. 1894 in werking gekomen.

1) *Doch de onderlinge verdeeling — overgelaten.* Verleenen deze woorden aan de Prov. Kerkb. de bevoegdheid om voor een lid, tevens secr., de aanspraak op reis- en presentiegelden, hem verleend bij art. 12, te doen vervallen? De Synode van 1881 ontkende dit. Hand., bl. 64. Zie ook art. 12, 7⁰ aant.

ART. **14.** Voor de kosten der persoonlijke kerkvisitatie wordt eene som voor iedere classis door de Synode vastgesteld op voordracht van de Synodale Commissie, die de Provinciale Kerkbesturen en door deze de Classicale Besturen hoort.

Aan gecommitteerden voor eene buitengewone kerkvisitatie wordt als vacatiegeld toegekend, voor ieder de som van *f* 4 voor elken dag ten laste der Algemeene Kas, voor zooverre de kosten niet kunnen gebracht worden ten laste van de betrokken gemeente, en evenzoo voor reiskosten vergoeding naar de hoogste klasse van het tarief dier vervoermiddelen, voor zoover van dergelijk vervoermiddel kan worden gebruik gemaakt, en zoo dit niet kan, vergoeding van de gemaakte reiskosten.

Aan gecommitteerden, enz. Om in eene meermalen gevoelde leemte te voorzien, is in 1878 het art. met deze al. aangevuld; terwijl de woorden: „vergoeding—gemaakte reiskosten" eene wijziging zijn van 15 Jan. 1894.

ART. **15.** De Synodale Commissie geeft de noodige voorschriften betreffende het model der declaratiën 1), de wijze en den tijd van betaling en alles wat de comptabiliteit betreft.

1) *Model der declaratiën.* Hand. 1894, Bijl. B, bl. 293.

ART. **16.** Wanneer één of meer leden van een Classicaal Bestuur voor zaken, niet vallende in de termen van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht enz., of van dat op de Kerkvisitatie, zich buiten hunne woonplaats begeven, komen de kosten hiervan ten laste van de personen, colleges of gemeenten, ten wier behoeve zulks geschiedt. Het bedrag der kosten wordt vastgesteld 1) als volgt: de *reiskosten*, voor zoover van een publiek vervoermiddel kan worden gebruik gemaakt, voor elk lid berekend naar de hoogste klasse van het tarief dier vervoermiddelen, en voor zoover daarvan geen gebruik kan gemaakt worden, worden de gemaakte reiskosten vergoed; de *verblijfkosten* voor elk lid op *f* 3 daags. Deze kosten worden voldaan *binnen één maand* na de inzending der declaratie.

In het Waalsche ressort 2) worden de reis- en verblijfkosten berekend naar een tarief, ontworpen door de Waalsche Commissie en goedgekeurd door de Algemeene Synode.

1) *Het bedrag der kosten.* De vaststelling van het bedrag is van 15 Jan. 1894.

2) *In het Waalsche ressort*, enz. Deze al. is, nadat de overige bepalingen reeds vroeger waren vastgesteld, in 1874 aangenomen, wegens den exceptioneelen toestand, waarin het Waalsche ressort verkeert door het ver uiteen liggen van hare gemeenten. Verg. aant. bij art. 20 van het Regl. op de Vac. en bij art. 23 Regl. voor Opz. en Tucht.

ART. **17.** De kosten van het bestuur over iedere bijzondere gemeente blijven ten haren laste, en worden op de gewone wijze gevonden.

ART. **18.** Dit Reglement treedt in werking den 1 Januari 1876. Met dien dag vervalt het Reglement

op de Classicale kosten met alle daartoe betrekkelijke besluiten, als ook alle regeling van honoraria en toelagen, voor zoover zij met dit reglement in strijd worden bevonden.

Ter vervanging van het „Reglement op de Classicale kosten", goedgekeurd bij Kon. Besluit van 30 Juli 1816, no. 1 (bij HOOYER, t. a. p., bl. 145 en volgg.), hetwelk, wegens de vele van Regeeringswege daaraan toegekende, met het oorspronkelijke niet overeenstemmende verordeningen, reeds jaren lang herziening behoefde en, door de veranderde betrekking tusschen de Kerk en den Staat, onbruikbaar was geworden, is het tegenwoordig Regl. door de Synode den 16 Juli 1872, en wat betreft de tweede al. van art. 16 den 11 Juli 1874 vastgesteld en eerst na voorbereidende regeling, zoo van de bijdragen der gemeenten als van de verschillende bestuurskosten, alsmede na kennisgeving aan de Regeering, volgens art. 1 der Wet op de Kerkgenootschappen, uitgevaardigd door de Synodale Commissie den 20 Nov. 1875 en in werking getreden den 1 Januari 1876. Zie over de uitvaardiging van dit Reglement de Hand. van 1876, bl. 49, 50, 83—85, 134, 135 en vooral Bijl. A, bl. 91—101, 102—111.

BIJLAGEN BIJ HET REGLEMENT OP DE KOSTEN VOOR HET BESTUUR DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

I.

ALGEMEEN REGLEMENT OP HET BEHEER DER KERKELIJKE GOEDEREN EN FONDSEN VAN DE HERVORMDE GEMEENTEN IN NEDERLAND, EN HET TOEZICHT DAAROP.

ART. **1.** Het beheer der kerkelijke goederen en fondsen der Hervormde gemeenten in Nederland en de zorg voor de kosten van haren eeredienst zijn in iedere gemeente opgedragen aan Kerkvoogden, onder medewerking van Notabelen en onder toezicht van Provinciale Colleges en van een Algemeen College.

De Waalsche gemeenten vormen een bijzonder ressort, met een eigen College van toezicht, dat ten aanzien van zijnen werkkring en zijne bevoegdheid met de Provinciale Colleges gelijk staat.

EERSTE HOOFDSTUK.

VAN HET BEHEER.

EERSTE AFDEELING.

Organisatie der gemeenten ten aanzien van het beheer.

ART. **2.** Stemgerechtigde leden eener gemeente zijn alle manslidmaten, die bij het vaststellen der lijst, vermeld in art. 5, onder haar ressort wonen, den ouderdom van 23 jaren bereikt hebben en ten minste één jaar geleden hetzij bij den Kerkeraad geloofsbelijdenis afgelegd hebben, hetzij op ingediende attestatie of bewijs van lidmaatschap als lidmaten der gemeente erkend zijn.

Van de stemgerechtigdheid zijn uitgesloten zij, die in het laatste jaar door eenig armbestuur zijn bedeeld

geworden, die onder censuur of curateele staan, alsmede die nalatig zijn in het voldoen van het aan de gemeente verschuldigde, hetwelk op den dag van de sluiting der stemlijst opvorderbaar is.

Voorts zal in iedere gemeente de uitoefening van het stemrecht ter verkiezing van Notabelen bij plaatselijk Reglement van eenen census of van andere beperkende voorwaarden afhankelijk kunnen worden gesteld.

In gemeenten, waar het aantal der stemgerechtigde manslidmaten in verhouding tot het zielental zeer gering is, kunnen bij plaatselijk Reglement met hen tot de uitoefening van het stemrecht geroepen worden de mansleden, die den ouderdom van 23 jaren bereikt hebben en, hetzij door betaling in den hoofdelijken omslag, hetzij door huur van zitplaatsen of op andere wijze, jaarlijks tot stijving van de inkomsten der gemeente bijdragen.

Art. **3.** Notabelen worden door stemgerechtigde leden der gemeente, Kerkvoogden door Notabelen, hoogstens voor den tijd van zes jaren, benoemd.

De Kerkvoogden en Notabelen blijven bij hunne periodieke aftreding zitting houden totdat zij door hunne opvolgers zijn vervangen.

Art. **4.** Tot Kerkvoogden en Notabelen zijn alleen benoembaar stemgerechtigde leden der gemeente, voor welke de benoeming plaats heeft.

In gemeenten, waar slechts één Kerkvoogd is, kan van deze bepaling, onder goedkeuring van het Provinciaal College, worden afgeweken.

De betrekkingen van Kerkvoogd en Notabel zijn onvereenigbaar.

Bij plaatselijk Reglement kan de benoembaarheid van stemgerechtigden tot Kerkvoogd van eenen census of andere beperkende voorwaarden afhankelijk worden gesteld.

Art. **5.** De leiding der verkiezing van Notabelen is opgedragen aan Kerkvoogden.

Zij zorgen, dat de lijst van stemgerechtigden jaarlijks voorloopig worde opgemaakt of herzien en dat daarvan afkondiging geschiede, een en ander vóór den 1sten October.

De gemeenteleden worden gedurende acht dagen na de afkondiging in de gelegenheid gesteld, van deze lijst kennis te nemen en hunne bezwaren schriftelijk bij Kerkvoogden in te brengen.

De lijst wordt vóór den 1sten November vastgesteld en na afkondiging gedurende acht dagen ter visie gelegd.

Van de beschikkingen op de ingediende bezwaarschriften genomen. wordt binnen vijf dagen na de vaststelling der lijst een afschrift toegezonden aan de betrokken personen.

Deze kunnen binnen acht dagen na de dagteekening van de kennisgeving der genomen beschikking bezwaren inbrengen bij het Provinciaal College, 'twelk daarover beslist.

Art. **6.** Kerkvoogden zijn gezamenlijk voor het hun opgedragen beheer verantwoordelijk.

Behoudens deze verantwoordelijkheid kunnen zij, hetzij uit hun midden, hetzij uit andere meerderjarige manslidmaten van hunne of van eene naburige gemeente, tot wederopzegging, eenen rentmeester of ontvanger benoemen.

Aan dezen kan eene belooning worden toegekend bij een door het Provinciaal College van toezicht goedgekeurd besluit van Kerkvoogden en Notabelen.

De rentmeester of ontvanger, die geen Kerkvoogd is, zal ten genoege van Kerkvoogden zekerheid stellen.

ART. **7.** De Kerkvoogden of Notabelen, die zich aan ontrouw of verregaand plichtverzuim of aan wangedrag schuldig maken, kunnen uit hunne betrekking worden ontzet.

Zoodanige ontzetting heeft niet plaats dan op voordracht van het Provinciaal College, door het Algemeen College, nadat de betrokken Kerkvoogden of Notabelen door dit laatste zijn gehoord, althans tot verdediging in de gelegenheid zijn gesteld.

Hij, die van de bediening van Kerkvoogd of Notabel is ontzet, kan in den loop der eerstvolgende vijf jaren noch tot Kerkvoogd, noch tot Notabel worden benoemd.

Het Provinciaal College is bevoegd, om, hangende het onderzoek, de beklaagde Kerkvoogden of Notabelen in de uitoefening van hunne bediening te schorsen en gedurende dien tijd in het beheer te voorzien.

ART. **8.** Het aantal van Kerkvoogden en Notabelen, de graad van bloedverwantschap of zwagerschap, waarin zij elkander niet mogen bestaan, de aanwijzing der met hunne bediening onvereenigbare betrekkingen, de duur van hunnen diensttijd, de tijd en rooster van aftreding, de tijd, wijze en leiding der verkiezingen, mitsgaders de gang en onderlinge verdeeling der werkzaamheden, worden in iedere gemeente bij plaatselijk Reglement geregeld.

TWEEDE AFDEELING.

Van den werkkring van Kerkvoogden en Notabelen.

ART. **9.** Kerkvoogden voeren het beheer over de kerkelijke goederen en fondsen van de gemeente, en voorzien uit de inkomsten in de kosten van den eeredienst en in het onderhoud van kerken, pastorijen en andere eigendommen.

Zij zorgen, dat de inkomsten der kerkelijke goederen niet aan hare bestemming worden onttrokken.

Voor zoover eenige der gemelde goederen en fondsen, krachtens voldoenden rechtstitel, onder het beheer van een ander staan, zien Kerkvoogden toe, dat de belangen der gemeente niet worden verkort.

Meer bepaald is hun het toezicht en, bij klaarblijkelijk misbruik, de tusschenkomst aanbevolen, ten aanzien van het beheer der pastorij-en kosterijgoederen, waar dit, hetzij door hen, die tot de inkomsten zijn gerechtigd, hetzij door anderen, wordt gevoerd.

Indien de beheerders ontbreken, voorzien de Kerkvoogden in het beheer der pastorij- en kosterijgoederen.

ART. **10.** Kerkvoogden bewaren alle stukken, die tot de kerkelijke goederen en fondsen van hunne gemeente betrekking hebben.

Bij de invoering van dit Reglement maken zij onder medewerking van Notabelen inventarissen van de goederen, fondsen, baten, schulden en lasten.

Van de onroerende goederen, waaronder worden begrepen alle zakelijke rechten in zulke goederen, worden daarbij aangeduid de kadastrale indeeling en grootte, de jaarlijksche vaste of gemiddelde opbrengst, de plaatselijke benaming en ligging, met eene nauwkeurige opgave van de voordeelen en lasten, daaraan verbonden.

Deze inventarissen worden, voor

zooveel de pastorij- en kosterijgoederen betreft, na overleg met de tijdelijke gebruikers of beheerders, vastgesteld.

Een afschrift van deze inventarissen, door Kerkvoogden gewaarmerkt, wordt aan het Provinciaal College gezonden en een ander, voor zooveel de pastorijgoederen betreft, aan den Kerkeraad.

Zoo dikwerf daartoe aanleiding bestaat, worden gemelde inventarissen bijgewerkt, waarvan aan genoemde Colleges kennis wordt gegeven.

Art. **11.** In iedere gemeente wordt jaarlijks eene begrooting opgemaakt van al hare inkomsten en uitgaven, loopende van den 1sten Januari tot den 31sten December.

Het ontwerp dier begrooting, ingericht naar een door het Provinciaal College te bezorgen model, wordt vóór den 1sten November, voorafgaande aan het jaar waartoe zij betrekking heeft, door Kerkvoogden in eene gecombineerde vergadering van Kerkvoogden en Notabelen, ter tafel gebracht, en door deze vergadering, na onderzoek, zoo noodig gewijzigd, vóór den 15den derzelfde maand vastgesteld.

Is na de vaststelling eene verandering in de begrooting noodig, dan wordt daartoe door Kerkvoogden en Notabelen besloten.

Van deze begrooting en de besluiten tot verandering wordt aan het Provinciaal College afschrift gezonden.

Art. **12.** Indien de gewone inkomsten niet voldoende zijn om de uitgaven te dekken, kan het ontbrekende gevonden worden door eenen hoofdelijken omslag.

In den hoofdelijken omslag worden begrepen alle personen, die een eigen middel van bestaan hebben, binnen de kerkelijke gemeente hun hoofdverblijf houden en volgens het *Algemeen Reglement van de Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden* tot die Kerk behooren.

De grondslagen, naar welke de hoofdelijke omslag geheven wordt, en de wijze van invordering worden bij plaatselijk Reglement geregeld.

Art. **13.** Het kohier van den hoofdelijken omslag wordt door Kerkvoogden opgemaakt en door Kerkvoogden en Notabelen vastgesteld.

Van die vaststelling wordt aankondiging gedaan, onder mededeeling, dat het kohier gedurende veertien dagen voor de gemeente ter inzage is gelegd.

Omtrent bezwaren, tegen den aanslag binnen dien termijn ingebracht, wordt beslist door Kerkvoogden en Notabelen.

Zij stellen daarna het kohier definitief vast.

Van de beslissing van Kerkvoogden en Notabelen kan binnen drie weken, na de dagteekening der kennisgeving aan den belanghebbende, in hooger beroep worden gekomen bij het Provinciaal College, dat in het hoogste ressort beslist.

Art. **14.** Kerkvoogden doen vóór den 1sten Juni in eene gecombineerde vergadering aan Notabelen rekening en verantwoording van hun beheer over het afgeloopen jaar.

Deze rekening, ingericht naar de orde der begrooting, wordt binnen vier weken opgenomen en vastgesteld. Kerkvoogden onthouden zich hierbij van medestemming.

Art. **15.** Nadat de rekening door Notabelen is vastgesteld, ligt zij gedurende acht dagen ter inzage van

de gemeenteleden, op tijd en plaats bij openbare afkondiging aangewezen.

Binnen veertien dagen zenden Kerkvoogden een afschrift der rekening aan het Provinciaal College.

ART. **16.** Elk stemgerechtigd lid der gemeente is bevoegd de bezwaren, welke hij tegen de rekening en verantwoording van Kerkvoogden mocht hebben, aan het Provinciaal College mede te deelen.

ART. **17.** De regeling van het gebruik der kerkgebouwen voor de godsdienstoefeningen blijft aan den Kerkeraad.

Tot veranderingen, welke invloed hebben op de inkomsten of uitgaven der gemeente, is overleg met Kerkvoogden noodig.

ART. **18.** Organisten, kosters en andere kerkelijke bedienden, met uitzondering van voorlezers, voorzangers, godsdienst-onderwijzers en krankbezoekers, worden door Kerkvoogden benoemd, van instructiën voorzien, geschorst en ontslagen, den Kerkeraad gehoord.

De jaarwedden of andere belooningen aan kerkelijke beambten, die niet ter benoeming staan van Kerkvoogden, uit de kas der gemeente te betalen, worden, na overleg met den Kerkeraad, door Kerkvoogden en Notabelen in eene gecombineerde vergadering vastgesteld.

ART. **19.** Kerkvoogden vertegenwoordigen de gemeente bij alle handelingen, de kerkelijke goederen en fondsen of de kosten van den eeredienst betreffende.

Zoodra die handelingen echter de perken van het gewoon beheer te buiten gaan, doen zij deswege een voorstel aan de gecombineerde vergadering van Kerkvoogden en Notabelen, en gedragen zich naar de besluiten in die vergadering gevallen.

Tot conservatoire maatregelen zijn Kerkvoogden inmiddels bevoegd.

Tot de besluiten, waarbij de medewerking van Notabelen wordt gevorderd, behooren die tot het onderhands verhuren van onroerende goederen en tot onderhandsche aanbesteding van werken of leveringen, wanneer de aannemingsprijs meer dan drie honderd gulden beloopt.

Art. **20.** Aan de goedkeuring van het Provinciaal College zijn onderworpen de besluiten der gecombineerde vergadering van Kerkvoogden en Notabelen, betreffende de goederen en fondsen, genoemd in art. 9, al. 1, 3 en 4, en wel waar het geldt:

a. het opnemen van gelden;

b. het vervreemden, bezwaren of verpanden van onroerende goederen of van inschrijvingen op het Grootboek en andere schuldbrieven;

c. het aanvaarden van schenkingen, erfenissen of legaten, waar aan lasten verbonden zijn;

d. het voeren van rechtsgedingen, behalve tot invordering van kerkelijke belastingen, van huur van zitplaatsen of van andere in het openbaar verhuurde eigendommen, van interessen en van andere dergelijke inkomsten;

e. het aangaan eener dading of van een compromis, of het berusten in eene rechtsvordering.

ART. **21.** De gelden der gemeente mogen, zonder machtiging van het Provinciaal College, niet anders worden belegd dan door aankoop van onroerende goederen, van inschrijvingen op een der Grootboeken van de Nederlandsche Nationale Schuld, of bij uitleening onder eerste

22*

hypothecair verband op landerijen, welker waarde het bedrag der leening ten minste met een derde overtreft.

ART. **22.** Kerkvoogden mogen middellijk noch onmiddellijk deelnemen aan onderhandsche huur of pacht van goederen of inkomsten onder hun beheer, aan leveringen of aannemingen ten behoeve der gemeente of aan het koopen van schuldvorderingen ten haren laste, waaronder echter niet zijn begrepen aandeelen in geldleeningen.

Ontheffing van deze bepaling kan in het belang der gemeente door Notabelen worden verleend onder goedkeuring van het Provinciaal College.

ART. **23.** De Kerkvoogden, die zich veroorloven tot een der handelingen in de artikelen 19 en 20 vermeld, zonder de vereischte goedkeuring te hebben verkregen, over te gaan, of de gelden der gemeente anders dan op den voet, bij artikel 21 aangewezen, te beleggen, blijven daarvoor persoonlijk aansprakelijk.

ART. **24.** Geschillen omtrent de toepassing van dit Reglement of van de Plaatselijke Reglementen worden door het Provinciaal College beslist.

ART. **25.** De werkzaamheden, bij dit hoofdstuk aan de Provinciale Colleges opgedragen, worden, wanneer zij betreffen het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van eene Waalsche gemeente, door het College van toezicht voor de Waalsche gemeenten, met het oog op hare eigenaardige behoeften en omstandigheden, verricht.

TWEEDE HOOFDSTUK.

VAN HET TOEZICHT.

EERSTE AFDEELING.

Van de Provinciale Colleges.

ART. **26.** In iedere provincie is een Provinciaal College van toezicht op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de Hervormde Gemeenten.

De Kerkelijke Administratiën der Waalsche gemeenten in alle provinciën staan onder het toezicht van een bijzonder College.

Elk dezer Colleges bestaat uit zeven leden.

ART. **27.** Een lid van elk Provinciaal Kerkbestuur, uit zijn midden daartoe afgevaardigd, is rechtens lid van het Provinciaal College. evenzoo een lid der Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken van haar College.

De overige leden moeten zijn stemgerechtigde leden eener gemeente onder het ressort van het College.

Het lidmaatschap is onvereenigbaar met de betrekkingen van Kerkvoogd en Notabel.

ART. **28.** Behoudens het bepaalde in al. 1 van art. 27 worden de leden der Provinciale Colleges rechtstreeks gekozen door afgevaardigden uit de gecombineerde vergaderingen van Kerkvoogden en Notabelen in het ressort.

De afgevaardigde eener gemeente van niet meer dan 1000 zielen heeft bij de verkiezing ééne stem; die eener gemeente van 1001 tot 10000 zielen twee stemmen en voor iedere 10000 daarboven ééne stem meer.

ART. **29.** Wanneer in een Pro-

vinciaal College een of meer plaatsen te vervullen zijn, geeft dat College daarvan kennis aan de Kerkvoogden en Notabelen in de provincie, en roept te gelijk de door dezen te benoemen afgevaardigden op om zich in de hoofdplaats op bepaalden tijd en in een aangewezen lokaal te vereenigen, om aldaar onder de leiding van genoemd College hunne stem uit te brengen.

Voor het College van Toezicht der Waalsche gemeenten worden de afgevaardigden opgeroepen in eene plaats, door het College aan te wijzen.

Art. **30.** De leden der Provinciale Colleges worden benoemd voor den tijd van zes jaren.

Om de drie jaren treedt de helft dier leden met den 1sten Januari af.

De verkiezingen ter vervulling dier vacaturen hebben plaats vóór den 1sten October bevorens.

Tusschentijds ingevallen vacaturen kunnen te gelijk met de periodieke worden vervuld, ten ware het getal der leden tot minder dan vijf mocht zijn gedaald.

Art. **31.** Elk College verkiest uit zijn midden eenen Voorzitter, alsmede uit of buiten zijne leden eenen Secretaris.

Aan den Secretaris kan een honorarium worden toegelegd.

Art. **32.** Elk Provinciaal College heeft zijnen zetel in de hoofdplaats der provincie. Het vergadert ten minste eens in de drie maanden, en voorts zoo dikwijls de Voorzitter het noodig oordeelt, of drie leden zulks, met opgaaf van redenen, schriftelijk verlangen.

Het College van toezicht voor de Waalsche gemeenten vergadert ter plaatse door zijnen Voorzitter te bepalen, ten minste eenmaal 's jaars.

Art. **33.** De wijze, waarop spoedeischende zaken tusschentijds zullen worden afgedaan, wordt door elk College bij zijn Reglement van orde geregeld.

Art. **34.** Door de zorg van elk College worden de inventarissen, in art. 10 vermeld, verzameld, in orde gehouden en zooveel mogelijk bijgewerkt.

Art. **34*.** Wanneer hetzij Kerkvoogden, hetzij Notabelen in gebreke blijven uitvoering te geven aan de voorschriften van het Algemeen of van het Plaatselijk Reglement, of wanneer een der beide of beide Colleges ontbreken, wordt in die uitvoering door het Provinciaal College voorzien.

Art. **35.** Zoo dikwijls een Provinciaal College het voor een behoorlijk toezicht noodig acht, kan het van Kerkvoogden en Notabelen mondelinge of schriftelijke inlichting en overlegging van bescheiden vragen.

TWEEDE AFDEELING.

Van het Algemeen College.

Art. **36.** Het Algemeen College van toezicht op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de Hervormde gemeente bestaat uit dertien leden.

Door elk Provinciaal College en door het College van toezicht voor de Waalsche gemeenten wordt één lid uit hun midden benoemd.

Deze benoeming geschiedt voor den tijd van drie jaren.

Een derde der aldus benoemde leden treedt jaarlijks met den 1sten Januari volgens daartoe op te maken rooster af.

De vervulling der plaatsen, door zulk aftreden open te vallen, heeft bij voorraad plaats in de laatstvoorafgaande vergadering van het betrokken College; die van andere vacaturen in de eerste vergadering na haar ontstaan.

Verder wordt door de Algemeene Synode één lid uit haar midden aangewezen.

Aan elk lid wordt een secundus toegevoegd, die de vereischten heeft om als lid op te treden.

ART. **37.** Het Algemeen College kiest jaarlijks uit zijn midden eenen Voorzitter en eenen Onder-Voorzitter, alsmede uit of buiten zijne leden eenen Secretaris en des noodig eenen Thesaurier.

Aan den Secretaris en aan den Thesaurier kan een honorarium worden toegelegd, door het College vast te stellen.

ART. **38.** Het Algemeen College vergadert eens in het jaar te 's-Gravenhage.

De tijd dier vergadering wordt door den Voorzitter bepaald.

Indien de Voorzitter het noodig oordeelt of vijf leden hem daartoe, met opgaaf van redenen, een schriftelijk voorstel doen, wordt er eene buitengewone vergadering belegd.

ART. **39.** De wijze, waarop in de afdoening van spoedeischende zaken, buiten den tijd der vergaderingen, zal worden voorzien, wordt bij reglement van orde bepaald.

ART. **40.** Het Algemeen College waakt voor de belangen der Hervormde gemeenten ten aanzien van hare kerkelijke goederen en fondsen en van andere middelen om in de kosten van den eeredienst te voorzien.

Het is ambtshalve bevoegd, de bepaling van een goedgekeurd Plaatselijk Reglement, welke in strijd is met het Algemeen Reglement, na het Provinciaal College van toezicht gehoord te hebben, te schorsen of te vernietigen.

Het regelt daarbij de gevolgen van deze schorsing of vernietiging.

Het neemt, behoudens de uitzondering in art. 13, al. 3, in hooger beroep kennis van alle besluiten en beslissingen van de Provinciale Colleges en van het College van toezicht voor de Waalsche gemeenten, waar belanghebbenden dit vorderen.

Zoodanig beroep moet binnen drie weken na de dagteekening der kennisgeving van het besluit of de beslissing worden ingesteld.

Bij de behandeling eener zaak in hooger beroep kan het lid, dat voor het betrokken College zitting heeft, inlichtingen geven, maar niet aan de stemming deelnemen.

Geldt het de ontzetting van een of meer Kerkvoogden of Notabelen, zoo onthoudt het lid, benoemd door het College, van hetwelk de voordracht is uitgegaan, zich eveneens van alle medewerking tot de te nemen beslissing.

ART. **41.** Indien eene gemeente mocht te niet gaan of zoodanig teruggaan, dat hare goederen en fondsen als buiten wettig beheer kunnen worden beschouwd of indien het om andere gewichtige redenen noodzakelijk is, in de regeling van het beheer te voorzien, geeft het betrokken Provinciaal of Waalsch College daarvan kennis aan het Algemeen College, dat alsdan in dat beheer voorziet en beschikkingen maakt, die strekken kunnen om gemelde goederen en fondsen bij voortduring, althans zoo na mogelijk,

aan hunne bestemming te doen beantwoorden.

ART. **42.** Wanneer het Algemeen College oordeelt, dat dit Reglement wijziging of aanvulling noodig heeft, zal het daartoe een besluit ontwerpen en dit ontwerp, met de noodige toelichting, aan de Provinciale Colleges en aan het College van toezicht voor de Waalsche gemeenten doen geworden, met uitnoodiging om Kerkvoogden en Notabelen bij de gemeenten in hun ressort daarop te hooren, en om voorts, onder mededeeling van den zakelijken inhoud der aldus ingewonnen berichten, het Algemeen College binnen eenen door dit laatste te bepalen termijn, van ten minste drie maanden met hunne eigene beschouwingen bekend te maken.

Wanneer deze termijn verstreken is, zal het Algemeen College, na kennis te hebben genomen van de ontvangen adviezen, het oorspronkelijk ontwerp, tenzij het mocht worden ingetrokken, zooveel noodig wijzigen of aanvullen, om vervolgens dat ontwerp in beraadslaging en ter beslissing te brengen in eene vergadering, bestaande uit de gewone leden van het College, versterkt door een lid der Synode, door haar aan te wijzen, en door een Stemgerechtigde uit iedere provincie, en uit de Waalsche gemeenten, te kiezen door Afgevaardigden van de vergaderingen van Kerkvoogden en Notabelen, op de wijze bij art. 28 van dit Reglement bepaald.

Wanneer ten minste drie Provinciale Colleges van toezicht of ten minste een tiende der toegetreden gemeenten wijziging verlangen, is het Algemeen College verplicht die in beraadslaging te brengen, overeenkomstig het in dit artikel bepaalde.

ART. **43.** De Voorzitter, Onder-Voorzitter en de Secretaris van het Algemeen College vervullen dezelfde betrekkingen in het aldus versterkt College.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

ART. **44.** De leden van de in dit Reglement of bij plaatselijke Reglementen genoemde Colleges genieten geen honorarium, dan voor zoover bij dit Reglement is toegelaten.

De vergoeding van reis-, verblijf- en bureaukosten wordt door het Algemeen College, voor zooveel de Provinciale Colleges betreft, op hunne voordracht, geregeld.

Wanneer de uit anderen hoofde te verkrijgen gelden niet voldoende mochten zijn, worden de kosten gevonden uit bijdragen van de Kerkvoogdijen der Provincie voor het College van hare provincie, uit bijdragen van de Waalsche gemeenten voor het College van toezicht dier gemeenten en uit bijdragen van alle gemeenten voor het Algemeen College.

De bijdragen worden voor iedere gemeente bepaald door het Algemeen College, zooveel mogelijk in evenredigheid van de inkomsten der gemeenten, de Provinciale Colleges en het College voor de Waalsche gemeenten gehoord.

ART. **45.** Verlies van het radicaal tot eene der naar dit Reglement opgedragen kerkelijke betrekkingen heeft aftreding ten gevolge.

ART. **46.** Bij de benoeming ter vervulling eener tusschentijds ingevallen vacature, treedt de nieuw benoemde, ten aanzien van den tijd van aftreding, in de plaats van zijnen voorganger.

De aftredende blijft zitting houden tot dat hij vervangen is.

ART. **47.** Aan elk College, krachtens dit Reglement samengesteld, wordt overgelaten, den gang zijner werkzaamheden bij een Reglement van orde te bepalen.

ART. **48.** In de vergaderingen van het Algemeen College wordt geen besluit genomen, zoo niet ten minste twee derden, in de vergaderingen der overige in dit Reglement genoemde Colleges, zoo niet meer dan de helft van het bepaalde getal leden en in de gecombineerde vergaderingen van Kerkvoogden en Notabelen, zoo niet onder het vereischte getal de meerderheid van het bepaalde getal Notabelen tegenwoordig is.

Wanneer het in de voorgaande alinea vereischte getal ontbreekt, wordt na afloop van ten minste vier en twintig uren eene nieuwe vergadering belegd.

In deze laatste vergadering worden de besluiten door de dan tegenwoordige leden genomen.

ART. **49.** Bij het nemen van een besluit wordt de volstrekte meerderheid der stemmende leden vereischt.

Bij staking van stemmen is een aanhangig voorstel afgewezen of eene aanklacht ten voordeele van den bezwaarde beslist.

ART. **50.** Benoemingen geschieden bij gesloten en ongeteekende biljetten.

Levert een eerste stemming geen volstrekte meerderheid op, zoo heeft er eene nieuwe vrije stemming plaats.

Is ook bij deze geene volstrekte meerderheid verkregen, zoo wordt er herstemd tusschen de twee personen, die de meeste stemmen hebben bekomen.

Verkregen onderscheidene personen het grootste aantal stemmen, zoo geschiedt de herstemming tusschen deze allen.

Heeft het grootste getal stemmen zich op één persoon vereenigd, terwijl het daarop volgend getal door twee of meer is verkregen, zoo wordt bij eene tusschenstemming uitgemaakt, wie van de laatsten in de herstemming zal deelen.

Indien bij eene herstemming de stemmen staken beslist het lot.

Bij het Plaatselijk Reglement, regelende de verkiezing van Notabelen, kan van deze bepalingen worden afgeweken.

Art. **51.** De Plaatselijke Reglementen, waarvan in dit Reglement sprake is, worden, na op voordracht van Kerkvoogden of Notabelen, in eene gecombineerde vergadering, vastgesteld te zijn, ten minste veertien dagen voor de stemgerechtigden ter inzage gelegd en vervolgens aan de goedkeuring van het Provinciaal College onderworpen.

Elk stemgerechtigd lid der gemeente is bevoegd binnen evengenoemden termijn de bezwaren, welke hij tegen het vastgestelde Reglement hebben mocht, aan het Provinciaal College mede te deelen.

ART. **52.** De uitvoering van een besluit, waarvan belanghebbenden in hooger beroep zijn gekomen, wordt geschorst, tot dat op dit beroep zal zijn beslist.

ART. **53.** De afkondigingen en bekendmakingen, waarvan in dit Reglement sprake is, geschieden des Zondags in of aan de kerkgebouwen.

OVERGANGSBEPALINGEN.

ART. **54.** Dit Reglement treedt in werking op den 1sten October 1870.

ART. **55.** De Hervormde Floreenplichtigen in Friesland blijven in iedere gemeente, waar zij bestaan, voorloopig den werkkring vervullen, elders aan Notabelen toegekend, en zulks voortaan in overeenstemming met de voorschriften van dit Reglement.

De door hen benoemde en verder te benoemen Kerkvoogden gedragen zich eveneens naar dit Reglement en naar Plaatselijke Reglementen, daarmede zooveel mogelijk in overeenstemming gebracht.

Deze Plaatselijke Reglementen behoeven de goedkeuring van het Provinciaal College.

ART. **56.** De kerkvoogden en Notabelen, benoemd naar de voorschriften van het besluit ter voorloopige organisatie van de Nederlandsche Hervormde Kerk aangaande het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van hare gemeenten en het toezicht daarop, vastgesteld den 12den October 1868, blijven bij het in werking treden van dit Reglement in functie, voor zoover zij de overige bepalingen van dat besluit hebben nageleefd.

Evenzoo de Provinciale Colleges en het Algemeen College van toezicht, krachtens hetzelfde besluit samengesteld.

ART. **57.** Binnen zes maanden na het tijdstip bij art. 54 bepaald, zorgen de dan fungeerende Kerkvoogden, dat de noodige Plaatselijke Reglementen tot stand gebracht zijn, en binnen denzelfden tijd maken zij zoowel als Notabelen, ieder voor zich, in eene gecombineerde vergadering eenen rooster van aftreding op, in dier voege, dat bij hen eene eerste aftreding plaats heeft den 1sten Januari 1872, en dat het ledental hunner Colleges alsdan tevens in overeenstemming wordt gebracht met de bepalingen van het Plaatselijk Reglement.

ART. **58.** Op denzelfden voet als in het voorgaande artikel ten aanzien van Kerkvoogden en Notabelen is bepaald, wordt de aftreding der leden van de Provinciale Colleges en van het Algemeen College van toezicht, binnen zes maanden na het in werking treden van dit Reglement geregeld, en heeft de eerste aftreding bij die Colleges mede op den 1sten Januari 1872 plaats.

ART. **59.** Bij voorgenomen aansluiting van Gemeenten is het Provinciaal College van toezicht bevoegd, om naar zijne voorschriften — en zoo noodig — onder zijne leiding de wijze van aansluiting, de verkiezing van Notabelen of van Kerkvoogden en de vaststelling van een Plaatselijk Reglement te regelen.

ART. **60.** Het College van toezicht voor de Waalsche gemeenten wordt, onmiddellijk nadat de meerderheid dier gemeenten zich tot aansluiting bereid heeft verklaard, naar de voorschriften van dit Reglement benoemd en treedt alsdan, na kennisgeving aan het Algemeen College, in functie.

Vastgesteld door het dubbel Algemeen College van toezicht op het beheer der goederen van de Hervormde gemeenten in zijne vergadering van 17 Juni 1870, en krachtens besluit dier vergadering door

het enkele Algemeen College, na kennisgeving aan de Regeering, volgens de wet van 10 September 1853 (*Staatsblad* n⁰. 102), uitgevaardigd den 21 Juli 1870.

Gewijzigd of aangevuld wat betreft de artikelen 2, 3, 5, 6, 7, 12, 13, 20, 28, 34*, 35, 40, 41, 42, 44, 46, 48, 49 en 59 door het dubbel Algemeen College van Toezicht op het beheer der goederen en fondsen van de Hervormde Gemeenten in Nederland in zijne vergadering van den 27 Maart 1895 en door het enkel Algemeen College, na kennisgeving aan de Regeering, volgens de wet van 10 September 1853 (*Stb.* n⁰. 102) uit te vaardigen den 1 Juli 1895.

II.

ADRES DER SYNODE AAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL, VERZOEKENDE MEDEWERKING OM TE KUNNEN KOMEN TOT EENE WETTELIJKE REGELING VAN HET BEHEER DER KERKELIJKE GOEDEREN VAN DE GEMEENTEN EN HET TOEZICHT DAAROP.

Mijne Heeren!

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk gevoelt zich gedrongen de aandacht van Uwe Vergadering te vestigen op den onhoudbaren toestand, waarin die Kerk verkeert met betrekking tot het beheer der kerkelijke goederen van hare gemeenten.

De Synode onthoudt zich van een geschiedkundig overzicht te leveren van het beheer dier goederen vóór en na 1816. Het is eene algemeen bekende zaak, dat tot 1866 het oppertoezicht op dat beheer bij de Hooge Regeering berust heeft, naar de door haar ingevoerde organisatie, die bij onderscheidene arresten van den Hoogen Raad rechtsgeldig verklaard was. Aan dat oppertoezicht werd door het Koninklijk besluit van 9 Februari 1866 (Staatsbl. no. 10) plotseling een einde gemaakt. Bij dit besluit, waarvan adressante de hoog te waardeeren strekking niet miskennen wil, van namelijk aan de Hervormde Kerk gelijke vrijheid te verzekeren als door andere gezindheden werd genoten, werd echter, naar hare bescheiden meening, niet voldoende rekening gehouden met de eigenaardige toestanden dier Kerk ten aanzien van het beheer der kerkelijke goederen. Wel werd bij genoemd Koninklijk besluit eene ruimte van drie jaren voor eene nieuwe regeling gelaten, en intusschen deze tijd nog met een half jaar verlengd, maar geenszins gezorgd, dat voor zulk eene organisatie aan de Kerk een onbetwistbare rechtsgrond verschaft werd. Zelfs werd aan het bij meergemeld besluit ingesteld Algemeen College van toezicht, waaraan de door de Regeering uitgeoefende bevoegdheden volgens art. 5 werden overgedragen, herhaaldelijk te verstaan gegeven, dat daarvan het regelend gezag was uitgesloten.

Dank hebben de loffelijke pogingen, door het Algemeen College van toezicht aangewend om de dreigende verwarring te verhoeden. Door zijnen verdienstelijken arbeid werd er althans eene organisatie in het leven geroepen, tot welke een groot deel van de gemeenten toetrad. Doch, daargelaten dat deze op het beginsel van vrijwilligheid steunende toetreding alles behalve algemeen was, bleef aan die organisatie de wettelijke grondslag en dien ten gevolge eene genoegzaam verbindende kracht

voor de toegetreden gemeenten ontbreken.

Aan de moeielijkheden, waarmede het Algemeen College door dezen onzekeren toestand reeds te kampen heeft, paart zich buitendien de onwil van onderscheiden beheerders van kerkelijke goederen om het verbindend gezag van kerkelijke bepalingen betrekkelijk het beheer of het toezicht daarop te erkennen; doch niet het minste blijkt het onhoudbare van den toestand uit de vele geschillen, die voor den burgerlijken rechter gebracht worden en van eene schromelijke hier en daar bestaande wanorde getuigen, zelfs van een volslagen gemis der vereischte waarborgen, dat de kerkelijke goederen niet aan hunne bestemming onttrokken worden.

Deze stand van zaken deed de Synode in 1874 besluiten zelve een reglement op het beheer der kerkelijke goederen en het toezicht daarop te ontwerpen. De tegenstand echter, dien dit ontwerp van vele zijden ontmoette, moest haar doen besluiten daaraan geen verder gevolg te geven.

Ook de in 1874 aan art. 3 van het Algemeen Reglement van de Hervormde Kerk toegevoegde 2 en 3 alinea's, waarbij de stembevoegdheid der gemeenteleden geregeld werd, bleek tot hiertoe door sommige hoogere en lagere rechtbanken zoo weinig als een vaste grondslag erkend te worden, dat niet alleen de wettigheid van vele kerkvoogdijen daarom betwist wordt, maar dat men met het oog op art. 1696 Burgerlijk Wetboek het algemeen stemrecht in de kerkelijke gemeenten ook tot vrouwen, ja tot kinderen zou willen uitgebreid zien!

De Synode, overtuigd van de dringende noodzakelijkheid om aan die verwarring een einde te maken en de zaak tot eene bevredigende oplossing te brengen, besloot eindelijk in 1876, nadat zoo vele pogingen tot herstel schipbreuk geleden hadden, niet zonder overleg met het Algemeen College van toezicht, zich bij adres tot Z. E. den Minister van Justitie te wenden, aan wien zij, met uiteenzetting van de moeielijkheden, waarin de Kerk zich ten gevolge van het Koninklijk besluit van 9 Februari 1866 gebracht zag, verzocht dat nu nog geschieden mocht, wat in 1866, naar de bescheiden meening der Synode had *moeten* geschieden, maar achterwege was gebleven, namelijk eene aanwijzing bij de wet van den rechtsgrond, waarop de regeling van het beheer der kerkelijke goederen en fondsen in de gemeenten kan gebouwd worden, eene aanwijzing, waar het wetgevend gezag, tot 1866 door den Staat uitgeoefend, maar sedert losgelaten, thans te vinden is.

Toen de toenmalige Minister van Justitie tegen het indienen van zulk eene gelegenheidswet bezwaar maakte, maar zich bereid verklaarde om, indien daar punten mochten zijn, waartoe de Regeering tot verbetering van den toestand zou kunnen medewerken, deze in ernstige overweging te nemen, werd nog door de Algemeene Synodale Commissie namens de Synode bij dien Minister eene poging gedaan, om althans eene wettelijke regeling van de bestemming der kerkelijke goederen van de gemeenten te verkrijgen, en werd ook door het Algemeen College van toezicht deze poging ondersteund. In hare hoop, dat deze stap een gunstig gevolg zou hebben, vreest de Synode echter eene nieuwe teleurstelling te zullen ondergaan, daar haar Moderamen,

dezer dagen bij Z. E. den tegenwoordigen Minister van Justitie toegelaten, van dezen, behoudens gewaardeerde verklaring van welwillende belangstelling, moest vernemen, dat hij vooralsnog bezwaar maakte aan den wensch der Synode te voldoen.

Het is om deze redenen, dat de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, niets onbeproefd willende laten, wat zou kunnen leiden tot eene wettelijke regeling van de gewichtige aangelegenheid, waarbij niet alleen het algemeen belang der Hervormde Kerk in het bijzonder, maar ook het belang van den Staat betrokken is, de vrijheid neemt zich tot Uwe vergadering te wenden met het eerbiedig, maar ernstig verzoek, dat zij, naar hare wijsheid en bevoegdheid, maatregelen berame, waardoor een einde kunne gemaakt worden aan den onhoudbaren toestand, waarin de Hervormde Kerk met betrekking tot het beheer der kerkegoederen gebracht is door meergenoemd Koninklijk besluit van 9 Februari 1866 (Staatsbl. n°. 10).

's GRAVENHAGE, 24 Augustus 1878.

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk:

G. MOLENKAMP, *President.*
S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*

AANHANGSEL,

EENIGE FINANCIEELE BELANGEN VAN KERKELIJKE COLLEGES EN PERSONEN BETREFFENDE. VRIJSTELLING VAN DE MILITAIRE EN SCHUTTERSDIENSTEN.

I.

VRIJDOM VAN PORT.

A. KONINKLIJK BESLUIT VAN 19 DEC. 1892, STBL. N^{0}. 284.

ART. **1.** Vrijstelling van port voor stukken den openbaren dienst betreffende wordt door Ons verleend op de voordracht van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, zooveel noodig na door hem gehouden overleg met de hoofden der bij de zaak betrokken Departementen van Algemeen Bestuur.

ART. **2.** Een pakket met portvrije stukken mag het gewicht van $2^1/_2$ kilogram en de afmetingen van 45 centimeter in lengte, breedte en hoogte of, indien het een rol is, van 75 centimeter in lengte en 10 in doorsnede niet te boven gaan.

Indien het pakket echter stukken bevat, die niet voor splitsing vatbaar zijn, hetgeen alsdan moet blijken uit eene door den afzender onderteekende verklaring op het adres, kan het tot een gewicht van 5 kilogram worden toegelaten.

Open kaarten, zonder omslag verzonden, mogen niet kleiner zijn dan 9 centimeter in de breedte en 12 in de lengte en niet grooter dan 13 centimeter in de breedte en 18 in de lengte. De eene zijde is uitsluitend voor het adres bestemd. Het papier voor die kaarten behoort ten minste even stevig te zijn als dat der briefkaarten.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid kan bij uitzondering, in het belang van den Dienst, afwijkingen van de bovengenoemde afmetingen toestaan.

ART. **3.** De afzender van portvrije stukken is verplicht die te waarmerken, door op het adres zijne gewone handteekening te stellen, voorafgegaan door de aanduiding der ambtsbetrekking, waarin door hem aanspraak wordt gemaakt op vrijstelling van port. Bovendien is bovenaan ter linkerzijde van het adres, het woord „dienst" te vermelden.

De waarmerking van stukken afkomstig van Colleges of Commissies geschiedt door den voorzitter, den secretaris of griffier.

De voormelde Minister is gemachtigd:

1^{0}. uitzonderingen toetelaten op

den hierboven vermelden algemeenen regel, dat de waarmerking eigenhandig moet geschieden;

2⁰. vergunning te verleenen die waarmerking te vervangen door den afdruk van een stempel of door eene gedrukte aanwijzing.

Zij die de sub 2 vermelde vergunning hebben verkregen, wijzen den ambtenaar aan, die met de bewaring van den stempel of van de omslagen met de vorenbedoelde gedrukte aanwijzing belast en voor het richtige gebruik daarvan persoonlijk aansprakelijk is, en doen desgevraagd opgave van den naam van dien ambtenaar aan den directeur van het postkantoor ter plaatse.

Art. **4.** De stukken, welke niet beantwoorden aan de bepalingen van de artikelen 2 en 3, betreffende het gewicht, de afmetingen en de waarmerking, worden den afzender met de noodige inlichting teruggegeven, of, zoo die teruggave niet mogelijk is, met port belast.

Die, welke niet behoorlijk zijn ingepakt, zoodat ze tegen beschadiging niet voldoende verzekerd zijn, worden mede ter betere voorziening aan den afzender teruggegeven.

Art. **5.** Portvrije stukken, welke door hun omvang of aantal verstopping der postbus zouden kunnen veroorzaken, mogen daarin niet geworpen worden maar moeten aan het kantoor worden afgegeven.

De afzender, die in strijd hiermede handelt, wordt voor de eerste maal gewaarschuwd. Bij herhaling worden de stukken met port belast.

Art. **6.** Indien daartoe wegens het bijzonder gewicht van eenig dienststuk aanleiding bestaat, wordt het, op verlangen van den afzender, bij de verzending op het begeleidend advies ingeschreven en alleen tegen bewijs van ontvang aan den geadresseerde uitgereikt.

De hierbedoelde stukken moeten aan het kantoor worden aangeboden en het opschrift „Te adviseeren" dragen.

Art. **7.** Bestelling van portvrije stukken vindt alleen plaats voor zooveel dit, in verband met hun getal en hunnen omvang, zonder nadeel voor den dienst der bestelling in het algemeen, kan plaats hebben.

Kan, volgens dien regel, de bestelling niet geschieden, dan wordt van de aankomst der stukken aan den geadresseerde schriftelijk kennis gegeven. Zij behooren dan door of namens hem aan het kantoor te worden afgehaald.

De bestelling of afgifte van portvrije stukken is des Zondags en op algemeen erkende Christelijke feestdagen, beperkt tot die, welke blijkens eene door den afzender gewaarmerkte aanwijzing op het adres, spoed vereischen.

Art. **8.** De geweigerde of om andere redenen onbesteld gebleven stukken worden, onmiddellijk nadat de onbestelbaarheid gebleken is, aan den afzender teruggezonden.

Deze is verplicht het port te betalen, waarmede die stukken ingevolge het bepaalde bij artikel 4 mochten belast zijn. De voornoemde Minister kan echter, indien daarvoor naar zijn oordeel termen zijn, vrijstelling of teruggaaf van dat port verleenen.

Art. **9.** Het is de taak der postambtenaren om er tegen te waken, dat van de vrijstellingen van port door ambtenaren en autoriteiten, aan wie zij zijn verleend, geen ongeoorloofd gebruik worde gemaakt.

Wordt zoodanig ongeoorloofd gebruik vermoed, dan wordt de geadresseerde door den Directeur of eerstaanwezenden ambtenaar uitgenoodigd, het stuk in tegenwoordigheid van den Directeur of eerstaanwezenden ambtenaar te openen of door een gemachtigde te doen openen. Blijkt alsdan, dat de inhoud geheel of gedeeltelijk onderwerpen betreft of voorwerpen bevat vreemd aan den dienst waarvoor de vrijstelling is toegekend, dan wordt van de zaak procesverbaal opgemaakt en hiermede gehandeld als bij art. 28 der wet van 15 April 1891 (Stbl. n°. 87) is voorgeschreven; in het tegenovergestelde geval wordt het stuk kosteloos uitgereikt.

Geeft de geadresseerde geen gevolg aan de uitnoodiging om ten postkantore te verschijnen en aldaar het stuk te openen, dan wordt hiervan mede proces-verbaal opgemaakt en daarin de gronden voor het vermoeden omschreven.

De Directeur van het postkantoor gaat daartoe echter niet over dan nadat driemaal 24 uren na de schriftelijke mededeeling aan den geadresseerde verloopen zijn.

ART. **10.** Dit besluit treedt in werking op den vijfden dag na dien der dagteekening van het *Staatsblad* en de *Staatscourant*, waarin het is geplaatst. Op dat tijdstip vervalt het Koninklijk besluit van 7 November 1876 (Stbl. no. 192).

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk gelijktijdig in het *Staatsblad* en in de *Staatscourant* zal worden geplaatst en in afschrift aan den Raad van State medegedeeld zal worden.

B. LIJST VAN COLLEGES EN GEQUALIFICEERDE PERSONEN DER NED. HERV. KERK, AAN WELKE VRIJDOM VAN PORT IS TOEGESTAAN.

De Synode der Hervormde Kerk en de Alg. Syn. Commissie correspondeeren vrij met alle Colleges en Ambtenaren der Hervormde Kerk, alsmede met de Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken in Nederlandsch Oost- en West-Indië.

De Secretaris en de Quaestor der Synode, benevens de President en de Secretaris der Syn. Commissie, met alle Colleges en Ambtenaren der Herv. Kerk, en de leden der Syn. Comm. onderling.

De Provinciale Kerkbesturen met alle Colleges en Ambtenaren der Hervormde Kerk, binnen den omtrek der provincie, alsmede met de Commissie tot de Zaken der Prot. Kerken in Ned. Oost- en West-Indië.

De Secretarissen dier Besturen met alle Colleges en Ambtenaren der Herv. Kerk, binnen den omtrek der provincie, en de leden dier Besturen in dezelfde provincie onderling.

De Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken met alle Colleges en Ambtenaren dier Kerken en met de Commissie tot de zaken der Prot. Kerken in Ned. Oost- en West-Indië.

De Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken in Ned. Oost- en West-Indië en de President en de Secretaris dier Commissie met de Synode der Hervormde Kerk, de Alg. Syn. Commissie, de Prov. Kerkbesturen, het Algemeen College van Toezicht, de Provinciale Colleges van Toezicht, de Plaatselijke Colleges van Toezicht, de Consulenten dier Commissie (ook deze met de Commissie voornoemd), de Synode, de Synodale Commissie, alsmede President, Secretaris en Penningmeester van de

Synode en de Syn. Comm. der Evangelisch Luthersche Kerk, de Algemeene Kerkelijke Vergadering van de Hersteld Evangelisch Luthersche Kerk, het Bestuur der Algemeene Doopsgezinde Societeit, de Theologische Faculteit aan de verschillende Hooge Scholen, Seminariën, alsmede de Hoogleeraren dier Faculteit, de Commissie voor de zaken der Remonstrantsche Broederschap, de Commissie tot de zaken der Waalsche Kerken, de Besturen van Nederl. Zending- en Bijbelgenootschappen.

Het Algemeen College van Toezicht op het beheer der goederen in de Hervormde Gemeenten met den Secretaris en de leden van dat College, de Provinciale Colleges van Toezicht, de Plaatselijke Colleges van Kerkvoogdij en de Commissie tot de zaken der Prot. Kerken in Ned. O. en W. Indië.

De Secretaris en de leden van dat College met het Algemeen College, de Prov. Colleges van Toezicht en de Plaatselijke Colleges van Kerkvoogdij.

De Provinciale Colleges van Toezicht met alle Colleges en Ambtenaren der Herv. Kerk, binnen den omtrek der provincie (evenals de Secretarissen dier Colleges), alsmede met het Algemeen College van Toezicht, den Secretaris en de leden van dat College en met de Commissie tot de zaken der Prot. Kerken in Ned. O. en W. Indië. Ook de leden der Prov. Colleges (in dezelfde provincie) onderling.

De Plaatselijke Colleges van Kerkvoogdij met het Algemeen College van Toezicht, den Secretaris en de leden van dat College en de Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken in Ned. O. en W. Indië.

(*Getrokken uit de alphabetische lijst van vrijdommen van binnenlandsch briefport.*)

II.

REGELING DER PREDIKANTS-TRAKTEMENTEN IN INDIË.

Koninklijk Besluit van 26 *Nov.* 1863. *No.* 60; *in de Artt.* 7 *en* 11 *aangevuld en gewijzigd door het K.B. van* 25 *Febr.* 1870.

Art. **1.** Bij de Protestantsche gemeente in Nederlandsch Indië worden aangesteld vijfendertig predikanten en drie hulppredikers.

Van de vijfendertig predikanten genieten: negen eene bezoldiging van *f* 500 's maands; zesentwintig eene bezoldiging van *f* 400 's maands.

Aan elk der drie hulppredikers wordt eene bezoldiging toegekend van *f* 250 's maands.

(Bij K. B. van 1 Aug. 1886 is het aantal Predd. bepaald op 39 (door het K. B. van 16 Febr. 1899 N⁰. 27 (Ind. Stsbl. N⁰. 148) gebracht op 41) en de betrekking van Veldprediker ingetrokken, terwijl voor den dienst bij het leger tijdelijk twee predd. worden aangewezen, die, het leger te velde volgende, alle voordeelen genieten, verbonden aan den rang van Majoor van den generalen staf. Bij verschillende K. B. is het getal der *hulppredikers*, in 1867 op tien gesteld, ter voorziening in de godsdienstige behoeften van inlandsche christen-gemeenten in Ned. Indië, te kiezen uit de *zendelingen*, die tot de uitoefening van het leeraarsambt door de Comm. tot de zaken der Prot. Kerken in Ned. O. en W. Indië of door het Bestuur der Prot. Kerk in Ned. Indië gerechtigd zijn verklaard, — op een maandelijksch inkomen van *f* 150, hetwelk, door vermeerdering met *f* 40 elke vijf jaren, tot *f* 270 klimmen kan, — vergroot en ten laatste geheel onbepaald gelaten. In de laatste jaren

was het getal 25. Bij K. B. van 31 Oct. 1872 werden de voor Indische ambtenaren geldende bepalingen omtrent de reis- en verblijfkosten, binnen- en buitenlandsche verloven, het weduwen- en weezenfonds en pensioenen ook op de *Hulppredikers* van toepassing verklaard. Volgens art. 1 van het „Reglement op het hulppredikerschap en het Inlandsche leeraarsambt bij de Inlandsche Christengemeenten in Ned. Indië", van 10 Sept. 1870, is hun opgedragen „het herders- en leeraarsambt op hunne standplaats, het bezoeken van de tot hun ressort behoorende gemeenten en de opleiding van Inlandsche jongelieden tot het leeraarsambt." Bij latere wijziging werd de opleiding der leerlingen uit één gewest opgedragen aan één der Hulppredikers van dit gewest en is er nu een kweekschool te Ambon en te Tomohon. — De heer S. COOLSMA handelde uitvoerig over „De beteekenis van de Hulppredikers voor de Zending in Ned. Oost-Indië" op de 12de Ned. Zendingsconferentie, in 1898; zie Ned. Zendingstijdschrift, 10e jaarg., bl. 224 en vlg.

ART. **2.** De regeling der standplaatsen en de aanwijzing der daaronder behoorende gemeenten wordt opgedragen aan Onzen Gouverneur-Generaal, die het Bestuur der Protestantsche Kerken in Nederlandsch Indië daarop hoort.

ART. **3.** Onze Gouverneur-Generaal bepaalt, naar gelang van de meerdere of mindere belangrijkheid der standplaatsen, welke der in art. 1 vermelde jaarwedden elk predikant geniet.

ART. **4.** Onder de predikanten te Batavia zal er steeds één zijn, gekozen uit het Evangelisch-Luthersch kerkgenootschap.

ART. **5.** De door Ons, voor den dienst in Nederlandsch Indië te benoemen predikanten en hulppredikers genieten:

a. eene voorloopige bezoldiging, ingaande met den dag der inscheping naar Nederlandsch Indië en voortdurende tot op den dag, waarop zij hunnen dienst aldaar aanvaarden. Voor de predikanten bedraagt deze bezoldiging *f* 150, voor de hulppredikers *f* 100 's maands;

b. vóór hun vertrek naar Indië, een voorschot van *vier*, of des verkiezende van *zes* maanden op de sub *a* vermelde bezoldiging, en

c. eene gratificatie tot bestrijding der kosten van uitrusting, ten bedrage van:

voor de predikanten:

f 1800 voor gehuwden, mitsgaders voor weduwnaren, met één of meer kinderen ten hunnen laste;

f 1200 voor ongehuwden;

voor de hulppredikers:

f 1200 voor gehuwden, mitsgaders voor weduwnaren, met één of meer kinderen ten hunnen laste;

f 800 voor ongehuwden;

d. bij aankomst in Indië, een gratificatie tot tegemoetkoming in de kosten van vestiging ten bedrage van *f* 1500 voor gehuwden, mitsgaders voor weduwnaren met één of meer kinderen ten hunnen laste, en van *f* 1000 voor ongehuwden;

e. vrijen overvoer naar Batavia op den gebruikelijken voet, als passagier der eerste klasse, met genot van gewone scheepsvoeding, ook voor hunne vrouwen en kinderen.

Zij, die tijdens hunne benoeming reeds in Nederlandsch Indië zijn, ontvangen alleen de sub *d* vermelde gratificatie.

ART. **6.** Zoo zij hunnen dienst op de hun aangewezen standplaats hebben aanvaard, treden de predikanten

in het genot van vrije woning of van eene schadeloosstelling deswege, boven hunne vaste bezoldiging, bedragende:

te Batavia *f* 160 's maands;

te Samarang en Soerabaija, *f* 130 's maands;

elders, 80 's maands.

Bij gemis van vrije woning wordt aan de hulppredikers eene gelijke schadeloosstelling toegekend tot een bedrag van *f* 60.

ART. **7.** Na verloop van het eerste vijftal dienstjaren, gerekend van den dag waarop zij hun dienstwerk in Indië hebben aanvaard, wordt aan de predikanten, genietende eene bezoldiging van *f* 500 's maands, verleend eene traktementsverhooging van *f* 150 's maands, en aan de overige predikanten eene verhooging van *f* 100 's maands.

Na verloop van het tweede en derde vijftal dienstjaren, ontvangen de predikanten andermaal eene gelijke traktementsverhooging.

Onder de dienstjaren, voor de erlanging van periodieke traktementsverhoogingen gevorderd, wordt niet gerekend:

a. de tijd met verlof buiten Nederlandsch Indië doorgebracht;

b. de tijd, met verlof voor langer dan zes maanden, binnen Nederlandsch Indië doorgebracht;

c. de tijd, gedurende welken de ambtsbediening, uithoofde van schorsing, als kerkelijk bestraffingsmiddel, niet is uitgeoefend, of die op wachtgeld of non-activiteit is doorgebracht, vóórdat na terugkeer van verlof eene standplaats is aangewezen.

Aldus aangevuld bij K. B. van 25 *Febr.* 1870.

ART. **8.** Na eenen in Indië vervulden dienst van tenminste tien jaren, te rekenen van den dag van aankomst daar te lande, hebben de predikanten en hulppredikers aanspraak op pensioen uit 's lands kas, mitsgaders op vrijen terugvoer ook voor hunne vrouwen en kinderen naar Nederland, op den voet bedoeld sub *e* art. 5.

Aan predikanten en hulppredikers, die uit hoofde van ziels- of lichaamsgebreken voor verderen dienst in Nederlandsch Indië ongeschikt zijn (mits de oorzaak der ongeschiktheid worde bewezen door een onder aanbod van eede afgegeven verklaring van eene geneeskundige commissie, of waar deze niet aanwezig is, van een bevoegden geneesheer) kan ook pensioen worden verleend, mits zij den lande in Nederlandsch Indië minstens vijf jaren hebben gediend, en zulks voor het overige, overeenkomstig de algemeene grondslagen voor het pensionneeren in dit besluit nedergelegd.

ART. **9.** Het pensioen bedraagt:

f 140 voor elk jaar Indischen dienst, voor hen, die gedurende de twee laatste jaren, ten gevolge eener vaste benoeming, in het genot zijn geweest eener vaste bezoldiging (de periodieke traktementsverhooging niet medegerekend) van *f* 500 's maands;

f 120 voor elk jaar Indischen dienst, voor de predikanten niet in de eerste categorie vallende;

f 100 voor elk jaar Indischen dienst, voor de hulppredikers;

behoudens een maximum voor de drie categoriën, respectievelijk ten bedrage van *f* 2800, *f* 2400 en *f* 2000 's jaars, bij *twintig* of *meer* jaren dienst.

Dit pensioen blijft doorgaan, ook al neemt men naderhand eene predikantsbetrekking in Nederland waar.

[Bij Kon. Besl. van 27 Dec. 1902 (no. 39) is bepaald:

Artikel 1. Bij herbenoeming tot pre-

dikant bij de Protestantsche Gemeente in Nederlandsch-Indië van een reeds als zoodanig gepensionneerden predikant, wordt zijn pensioen niet uitbetaald over den tijd, gedurende welken hij het voorloopig traktement geniet, verbonden aan de uitzending van predikanten uit Nederland.

Artikel 2. Voor de toekenning van traktementsverhoogingen aan predikanten, als bedoeld in artikel 1, worden de dienstjaren na de herbenoeming beschouwd als eene voortzetting van de vroegere dienstjaren].

ART. **10.** Voor de berekening van het pensioen voor predikanten en hulppredikers:

a. wordt van elk verlof tot herstel van gezondheid buiten Nederlandsch Indië doorgebracht, de helft, doch in geen geval meer dan één jaar als Indische diensttijd aangerekend;

b. wordt elk verlof, binnen Nederlandsch Indië doorgebracht, medegerekend, mits in geen geval langer dan zes maanden;

c. worden, ten aanzien van hen, die meer dan *tien* volle jaren Indischen dienst tellen, de overschietende gedeelten van één jaar, mits ten minste *zes* volle maanden bedragende, aangerekend voor een geheel jaar, wanneer de gezondheidstoestand van den belanghebbende hem verhindert het volle jaar uit te dienen.

ART. **11.** Onder de dienstjaren *voor de berekening van het pensioen* wordt niet begrepen:

a. de tijd met verlof, om andere reden dan wegens ziekte, buiten Nederlandsch Indië doorgebracht;

b. de tijd, gedurende welken de ambtsbediening uit hoofde van schorsing, als kerkelijk bestraffingsmiddel, niet is uitgeoefend;

c. vroegere Nederlandsche dienst, onverschillig in welke betrekking.

Het cursiefgedeelte is eene wijziging volgens het K. B. van 25 Febr. 1870.

ART. **12.** Het pensioen gaat in met de maand, volgende op die, waarin de bediening wordt nedergelegd.

Bij terugkeer naar Nederland kan daarop een voorschot van vier maanden worden uitbetaald.

ART. **13.** De bepalingen omtrent het Indisch civiel weduwen- en weezenfonds, die nopens het verleenen van verloven aan burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch Indië, die betreffende reis- en verblijfkosten in Nederlandsch Indië, alsmede die ten aanzien van het cumuleeren van pensioenen en traktementen, vastgesteld bij Ons besluit van 21 April 1863, n⁰. 96 (*Nederlandsch Staatsblad* n⁰. 25) zijn van toepassing op de in dit besluit bedoelde predikanten en hulppredikers.

ART. **14.** De koninklijke besluiten van 3 Augustus 1849, n⁰. 64, van 10 Februari 1855, n⁰. 72, van 7 November 1855, n⁰. 75, van 8 Juni 1860, n⁰. 74 en van 14 Maart 1861, n⁰. 63, zijn ingetrokken, met dien verstande evenwel, dat de thans in Nederlandsch Indië gevestigde predikanten, wat het geldelijke aangaat, onverkort blijven in de aanspraken welke zij, volgens die besluiten, kunnen doen gelden.

De op de dagteekening van het Koninkl. Besluit van 25 *Febr.* 1870 *in Nederlandsch Indië gevestigde en voor den dienst aldaar benoemde predikanten, blijven onverkort in de aanspraken, welke zij krachtens vroegere besluiten, voor zooveel die van dat besluit afwijken, kunnen doen gelden.*

Het weduwen-pensioen bedraagt 16 pct. van het gemiddelde traktement der laatste twee jaren. Naar

dit pensioen wordt weder, volgens een vast tarief, het kindergeld voor geheele of halve weezen berekend. Aan het weduwen- en weezenfonds wordt, ook door predikanten, eene contributie betaald, die thans 6 pct. van het traktement bedraagt.

Bij hertrouwen moet de weduwe daarvan schriftelijk kennis geven aan den Minister van Koloniën, met overlegging van de akte van het tweede huwelijk en, indien zij kinderen heeft, van de akte, waarbij zij, vóór haar tweede huwelijk, in de voogdij is bevestigd; terwijl zij, andermaal weduwe geworden, de aanspraak op haar pensioen herkrijgt, indien zij niet, door haar tweede huwelijk, recht op landspensioen, en wel tot een even hoog bedrag, kan doen gelden.

III.

BEGINSELEN, WELKE DOOR DE REGEERING GEVOLGD WORDEN BIJ HET VERLEENEN VAN ALTERUM TANTUM.

MINISTERIEËLE AANSCHRIJVING AAN DE PROVINCIALE COLLEGES VAN TOEZICHT, van 25 AUG. 1827, n°. 15.

Nadat nu weder door Zijne Majesteit een aanzienlijk getal Hervormde gemeenten, op daartoe door mij gedane voordracht, zijn begunstigd met het *alterum tantum*, en de commissorialen en verzoeken, daartoe betrekkelijk, bij mijn Departement zijn aangezuiverd; heb ik geoordeeld, het nuttig te wezen, de verscheidene Provinciale Colleges van Toezicht op de kerkelijke administratiën te onderhouden omtrent de verzoeken om het alterum tantum, en den voet, op welken aan dezelve dient gehoor gegeven te worden; daar bij de behandeling derzelve mij gebleken is, dat niet alle de colleges op dezelfde wijze de zaak beschouwen, en dus overal niet van dezelfde beginselen wordt uitgegaan bij de beoordeeling der belangen der gemeenten, welke die verzoeken aangaan. Hetgene nochtans noodzakelijk is, zal de eene niet meer of minder dan de andere begunstigd worden; en opdat niemand zich kunne beklagen over ongelijke behandeling en verschillend wedervaren.

Om deze redenen heb ik de eer, Uwed. gestr. bij deze te verzoeken, om bij de beoordeeling van het onderwerp van het alterum tantum, door eene gemeente verzocht wordende, de volgende punten, als hoofdgronden, in acht te nemen; — als buiten welke het verzoek om het alterum tantum niet kan worden geaccordeerd, als:

1. Dat het Reglement op de kerkelijke administratiën der Hervormden volledig bij de gemeente is ingevoerd.

2. Dat de toelage, waarvan het alterum tantum wordt gevraagd, *geen oude* maar eene *geheel nieuwe toelage* zij, kunnende geene, in vorige jaren, door de gemeenten aan de predikanten toegekend, in aanmerking komen: vermits door het verleenen van het alterum tantum op eene vroeger toegekende toelage, en dus niet op eene nieuwe poging der gemeente tot verbetering van het leeraars-bestaan, in effecte van de zijde van het Rijk alleen die verbetering wordt aangebracht; — zoodat zulks dan geen verleenen van het alterum tantum, maar, zonder dat de gemeente nieuwe bijdragen doet, eene eenvoudige verhooging van het leeraars-traktement uitmaakt.

3. Dat de door de gemeente alzoo aan den predikant toegekende

nieuwe toelage niet als *tijdelijk* of *personeel* zij aan te merken, maar dat dezelve toelage vast en altijddurend aan de predikantsplaats (zonder dat een bijzonder persoon daarbij in aanmerking kan komen) moet zijn verbonden.

4. Dat geheel voldoende zekerheid behoort te zijn daargesteld, dat de uitbetaling van alle toelage, — zoo oude als nieuwe — door de gemeente, zonder hinder, zal kunnen plaats hebben. Weshalve voor de zekerheid der uitbetaling van de nieuwe toelage zoodanig fonds zal dienen te zamen gebracht of daargesteld te zijn, welks interessen, uitsluitend voor de toelage bestemd, zooveel opbrengen, dat, na aftrek van administratie-loon of andere kosten, uit het zuivere overschot de gemeente-toelage aan den predikant kan worden voldaan.

Welke fondsen zullen kunnen bestaan in het bezit van landerijen of lands-effecten, als werkelijke schuld ingeschreven in het Grootboek der Nationale Schuld; onder verband, dat de revenuen en intressen zullen moeten dienen tot betaling der bepaalde toelage, als predikantstraktement bij de gemeente.

Bij gebrek van deze middelen zal moeten worden verzekerd, dat de toelage jaarlijks op de kerkelijke begrooting zal worden gebracht, en uit de genoemde inkomsten zal kunnen worden voldaan; zoodanig, dat er geene vreeze is, dat de gemeente, hetzij zonder of met eenen hoofdelijken omslag, zulks ten allen tijde niet zoude kunnen volhouden.

5. Dat de fondsen der gemeente zoodanig staan, dat men niet behoeft te vreezen, dat de uitbetaling der toelage zwarigheid in het vervolg zou ontmoeten. Het is dus duidelijk, dat, wanneer eene gemeente door drukkende schulden bezwaard is, of hare kerkelijke gebouwen in slechten staat zijn, het ongerijmd moet geacht worden, dat zoodanige gemeente eene nieuwe toelage aan haren leeraar zoude verleenen, om daarop het alterum tantum te verzoeken.

6. Dat de billijkheid, in vergelijking van de inkomsten der predikanten bij andere gemeenten met die gemeente, voor welke het alterum tantum gevraagd wordt, vordert of toelaat, het gevraagde alterum tantum of een gedeelte daarvan te verleenen; opdat de inkomsten bij de eene gemeente in evenredigheid tot die bij andere staan; en zoo geene wezenlijke redenen tot klachten over ongelijkheid van bestaan en belooning, ook ten aanzien van het leeraars-werk, dat hier of daar meer of minder te verrichten valt, gegeven zij.

Aangenaam zal het mij zijn, indiend uwed. gestr. de voormelde hoofdpunten in acht gelieven te nemen en zich daarnaar regelen bij het uitbrengen uwer rapporten.

Ik verzoek uwed. gestr. derhalve, om, wegens elk van dezelve *in het bijzonder*, die opening te geven, welke mij in staat stelt, bij het doen van rapport of voordracht wegens eene gemeente aan Zijne Majesteit, aan Hoogstderzelver verlangen nauwkeurig te voldoen.

Ten slotte moet ik uwed. gestr. hierbij opmerken, dat Zijne Majesteit de verhooging van predikants-traktement, bij wijze van alterum tantum, toestaande, niet gewoon is, verder te gaan dan ten montante van *één honderd* guldens, ook wanneer de nieuwe toelage der gemeente meer bedraagt.

IV.

SUBSIDIËN VOOR DEN BOUW OF HERSTEL VAN KERKEN EN PASTORIEËN.

Kerkelijke gemeenten, die meenen in de termen te verkeeren, om, hetzij tot verhooging van de predikantsinkomsten, hetzij voor den bouw of de herstelling van kerken en pastorieën, subsidie uit de staatskas te kunnen aanvragen, behooren bij hare op zegel geschreven aanvragen over te leggen de laatstelijk afgesloten kerkelijke rekening der gemeente en hare begrooting over het jaar, waarin de aanvrage wordt gedaan; benevens, voor zooveel kerk- of pastoriebouw betreft, het bestek waarnaar het werk wordt uitgevoerd, de begrooting van kosten en de teekening. — Geen Rijkssubsidie voor kerk- en pastoriebouw wordt verleend, wanneer de bouwkundige stukken niet vooraf zijn onderzocht door den betrokken Rijksbouwmeester en daarna goedgekeurd.

(*Voor het tegenwoordige bestaat er geen gelegenheid tot toekenning van subsidiën als hier bedoeld. Aan de als zelfstandig erkende Ned. Herv. Gemeente te Genderen is echter uit 's Rijks kas een jaarwedde voor haren predikant toegekend van f* 775, *tegenover eene vaste bijdrage van de gemeente van minstens f* 400 *'s jaars. Het rijkstraktement tot dusver aan de Ned. Herv. Combinatie Doeveren-Genderen verbonden, is verzekerd aan de Ned. Herv. Gem. te Doeveren, te rekenen van den* 1en *April* 1900).

Voorts moet wel in aanmerking genomen worden, dat de aanvragen om subsidie worden gesteld in handen van den Referendaris van het dep. Kunsten en Wetenschappen. Deze stelt een onderzoek in en is het gebouw belangrijk als monument, dan adviseert hij Rijks-subsidie te verleenen. Aan het toestaan van Rijkssubsidie wordt dan de voorwaarde verbonden, dat de restauratiewerken zullen moeten geschieden onder leiding en toezicht van den Referendaris, die daartoe de hulp inroept van de architecten Dr. CUYPERS en HEZEMANS. De commissie, aldus gevormd, is wel niet officieel benoemd, doch treedt niettemin als zoodanig op en bestaat *uitsluitend* uit Roomsch-Katholieken. Het is geschied, dat deze commissie Protestantsche kerkvoogden heeft gedreigd met intrekking van de Rijks-subsidie, indien deze zich verzetten tegen het aanbrengen of in stand houden van Roomsch-Katholieke onderdeelen in de thans Protestantsche Kerken. (Zie: Verslag van het Kerkelijk Congres voor Hervormden, gehouden op 1 Nov. 1895, Utrecht BREIJER 1896, bl. 69.)

V.

DE BEPALINGEN OMTRENT KINDER-, SCHOOL- EN ACADEMIEGELDEN.

NAAR DE VERSCHILLENDE KON. BESLUITEN, VOOR ZOO VER ZIJ BETREKKING HEBBEN OP DE HERVORMDEN.

Kinder-, school- en academiegelden worden, ten behoeve der kinderen, genoten door de predikanten of hunne weduwen en, bij overlijden van beide ouders, door de voogden (K. B. 1 Aug. 1816, n°. 65).

Predikants-zonen, die in eenige militaire of burgerlijke betrekking bij eene vreemde Mogendheid dienen, zijn daardoor vervallen van het genot van kinder-, school- of academiegelden (K. B. 2 Juni 1828, n°. 28.

Het genot dezer gelden, eenmaal

tengevolge van het komen tot gevestigden stand hebbende opgehouden, kan niet weder aanvangen (K. B. 2 Juni 1828, n⁰. 28) en gaat ook verloren wanneer een predikant, buiten redenen welke aanspraak geven op rijks-emeritaatspensioen, afstand doet van zijn bediening. Ook strekt het zich niet uit tot de predikanten in Nederl. Oost- en West-Indië, of die naar het Buitenland vertrekken. Nemen zij echter later hier te lande weder een beroep aan, dan kunnen zij er op nieuw aanspraak op maken.

Het gewone *kindergeld* is bepaald op *f* 25 's jaars voor elk der kinderen, die den ouderdom van twee en twintig jaren nog niet volkomen hebben vervuld en nog tot geen gevestigden stand gekomen of gehuwd, maar ten laste der ouders gebleven zijn (K. B. 1 Aug. 1816, n⁰. 65).

De kinderen worden gerekend tot gevestigden stand gekomen te zijn: wanneer zij een inkomen hebben verkregen van drie honderd gulden of daarboven; in 's Rijks land- of zeedienst, of in eenige burgerlijke betrekking zijn aangesteld onder genot eener bezoldiging of belooning, hoe ook genaamd, ten beloope van evengemelde som; wanneer zij eenig bedrijf of eenigen handel op eigen naam uitoefenen; eindelijk wanneer zij in den huwelijken staat getreden zijn. Verder houdt het genot van kindergeld ook op, wanneer de ouders of voogden jaarlijks *f* 300 of meer inkomen hebben uit het goed hunner kinderen. (Min. Resol. van 1 Dec. 1864, n⁰. 11). — De belanghebbende predikanten zijn verplicht om op het in te leveren bewijs van het leven hunner kinderen, de uitdrukkelijke (onderteekende) verklaring te stellen, dat die kinderen in den vermelden zin tot geen gevestigden stand zijn gekomen. — In gevallen, waarin zich twijfelingen mochten opdoen, wordt naar deze beginselen door den Minister beslist (K. B. 2 Juni 1828, n⁰. 28.

Boven het gemelde kindergeld wordt voor elken zoon van een predikant, (van tien tot twintigjarigen leeftijd, K. B. 13 Maart 1882, n⁰. 91), wanneer hij een *Gymnasium* bezoekt, of bijzonder onderwijs in de Latijnsche taal geniet, op bewijs van een Rector van een Gymnasium, een jaarlijksch *schoolgeld* van *f* 25 voldaan (K. B. 1 Aug. 1816, n⁰. 65). Voor hen, die bijzonder onderwijs genieten, behooren voor dit bewijs de eischen gesteld te worden overeenkomstig met hetgeen van den discipel op het gymnasium, na even langdurig onderwijs, pleegt gevorderd te worden. (Min. disp. van 14 Sept. 1863).

Voor elken zoon van een predikant, die aan eene Nederlandsche Universiteit studeert, kan boven het kindergeld een academiegeld genoten worden, op attest van den Rector der Universiteit. Voor hen, die de academische lessen slechts bijwonen tot verkrijging van den rang van arts, heeft geen uitbetaling van academiegeld plaats. (K. B. van 21 Aug. 1881, n⁰. 19.)

Het academiegeld is *f* 50 's jaars. Indien de predikantszoon in de Godgeleerdheid studeert, wordt deze som tot *f* 200 verhoogd onder den naam van *theologisch academie-geld* (K. B. 1 Aug. 1816, n⁰. 65, K. B. 15 Nov. 1820, n⁰. 29).

Het academiegeld kan gedurende den tijd van *zes* jaren genoten worden. Aan den Minister is overgelaten, aan studenten, zonen van predikanten, boven den tijd van zes jaren, nog één jaar het genot van

het academiegeld toe te staan. De betaling dier gelden kan nog aanvangen, ook al heeft de persoon, ten wiens behoeve zij worden aangevraagd, den 22jarigen leeftijd reeds overschreden, doch alleen voor zoover hij den leeftijd van 23 jaren nog niet heeft bereikt; en hij eene verklaring overlegt van vader, moeder, of voogd, dat hij vóór den aanvang der studiën den z.g. *gevestigden stand* niet heeft bereikt. (K. B. van 2 April 1888, n⁰. 17.)

Het theologisch academiegeld kan niet meer genoten worden, zoodra de student candidaat tot den H. Dienst is geworden; weshalve in het Regl. op het examen ter toelating tot de Evangeliebediening de bepaling is opgenomen van art. 30, al. 3.

Het genot der kinder-, school-, gewone en theologische academiegelden gaat in met den eersten dag van het kwartaal, volgende op dat, in den loop waarvan de aanspraak op die gelden, overeenkomstig de daaromtrent bestaande verorderingen, is verkregen. Daarentegen worden die gelden nog uitbetaald over het volle kwartaal, in den loop waarvan die aanspraak, volgens de bedoelde verordeningen, heeft opgehouden (K. B. 14 Dec. 1874, n⁰. 76). Ingeval, in verband met den inhoud der overgelegde attesten ter reclame van school- of academiegelden voor predikantszonen, twijfel mocht bestaan omtrent het tijdstip van ingang of ophouden der aanspraak op die gelden, zal daaromtrent door den Minister van Financiën naar billijkheid worden beslist. (K. B. 21 Juni 1876, n⁰. 19).

De uitbetaling der kinder-, school- en academie-gelden geschiedt éénmaal 's jaars, na den afloop van ieder jaar, die der theologische academiegelden bij den afloop van ieder kwartaal. Deze betalingen worden gelijk gesteld met die der zoogenaamde *vaste posten*, zoodat daarop toepasselijk zijn de bepalingen, voorkomende in artt. 252, 265, 271 en 355 van het Algemeen Reglement wegens het beheer der geldmiddelen (K. B. 3 Maart 1825, n⁰. 155).

Belanghebbenden vragen tijdig van den Scriba des Class. Bestuurs, waaronder zij ressorteeren, of van den Secretaris der Waalsche Commissie de voor het verkrijgen van kinder-, school- of academie-gelden bestemde gedrukte attestatiën in duplo (waarvoor zij aan den Scriba, wegens zegelgeld, te betalen hebben *f* 0.37⁵ voor een stel kindergelds- of schoolgelds-papieren en *f* 0.75 voor een stel papieren academie-, of theologisch-academiegeld), en zenden die, overeenkomstig de op dezelve gegevene aanwijzing, ingevuld en onderteekend *na de intrede* van het laatste kwartaal, waarover het kinder-, school- en gewoon academiegeld loopt en, zooveel het theologisch academiegeld aangaat, van het des betreffende kwartaal, ten spoedigste terug.

De attestaties voor het kindergeld moeten vergezeld gaan van eene gezegelde geboorteakte van ieder kind, voor hetwelk het kindergeld *voor 't eerst* aangevraagd wordt (Min. disp. 5 Febr. 1828, n⁰. 2).

VI.

VRIJSTELLING VAN DE MILITAIRE EN SCHUTTERSDIENSTEN.

Wet van 19 *Aug.* 1861, *Staatsbl.* n⁰. 72, *betrekkelijk de Nationale Militie, laatstelijk aangevuld en gewijzigd bij de wetten van* 20 *Juni* 1902, *Stsbl.* 119 *en* 5 *December* 1903, *Stsbl.* 293.

ART. **13.** Voor de militie wordt ingeschreven:

1°. ieder minderjarig mannelijk Nederlander, die binnen het Rijk, in het Duitsche Rijk of in het Koningrijk België verblijf houdt,

2°. ieder minderjarig mannelijk Nederlander, wiens vader, moeder of voogd binnen het Rijk, in het Duitsche Rijk of in het Koningrijk België woonplaats heeft,

3°. ieder meerderjarig mannelijk Nederlander, die binnen het Rijk, in het Duitsche Rijk, of in het Koningrijk België woonplaats heeft,

4°. ieder mannelijk ingezetene niet-Nederlander, zoo hij op den 1sten Januarij van het jaar het 19de levensjaar was ingetreden en niet verkeert in een der bij art. 15 omschreven gevallen.

ART. **16.** Hij, die volgens art. 13 behoort te worden ingeschreven, is verpligt zich daartoe bij burgemeester en wethouders der gemeente, waar volgens art. 14 de inschrijving moet geschieden, aan te geven tusschen den 1sten en den 31sten Januarij van het jaar, volgende op dat, waarin hij het 18de levensjaar volbragt.

Bij ongesteldheid of afwezigheid van hem, die zich ter inschrijving moet aangeven, alsmede in een der gevallen, hierna in de vierde zinsnede omschreven, rust de verpligting tot het doen der aangifte:

indien het een minderjarige betreft, op zijn vader, moeder of voogd;

indien het een meerderjarige betreft, die onder curatele gesteld is, op zijn curator. De verpligting van vader, moeder of voogd geldt evenwel slechts zoo hij of zij binnen het Rijk, in het Duitsche Rijk of in het Koningrijk België woonplaats heeft.

Behoudens de uitzonderingen bij de volgende zinsnede gemaakt, rust de zorg voor het doen der aangifte uitsluitend op den in te schrijven minderjarige:

indien zijn vader, moeder of voogd niet binnen het Rijk, in het Duitsche Rijk of in het Koningrijk België woonplaats heeft;

indien zijn vader of moeder of beiden de ouderlijke magt missen;

indien hij door zijn vader, moeder of voogd verlaten is, of

indien hij ouderloos is of in wettelijken zin geen vader of moeder heeft en het niet bekend is dat hij een voogd heeft.

Hij, die door de bestuurders, in art. 22 vermeld, enz.

Voor hem of haar, die tot het doen der aangifte verpligt is, kan de aangifte geschieden door een ander, daartoe schriftelijk gemagtigd. De volmagt blijft onder burgemeester en wethouders berusten.

De wijze, waarop van de gedane aangifte moet blijken, wordt door Ons bepaald.

ART. **52.** Elke der in art. 45 onder een ander nummer dan 1° of 2° vermelde reden van vrijstelling, alsmede de reden van vrijstelling, in art. 46 genoemd, moet bestaan hebben op den 1sten October van het jaar, volgende op dat, waarin hij, voor wien de vrijstelling wordt gevraagd, het 18de levensjaar volbragt.

Vrijstelling, aangevraagd wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken of wegens gemis aan lengte, wordt niet verleend, wanneer de loteling, die haar vraagt, niet voor den militieraad is verschenen, behoudens het geval, bedoeld in art. 75.

ART. **96.** Behoudens de uitzon-

deringen bij de wet gemaakt, geschiedt de aflevering van de tot de dienst aangewezen en in de ligting van het jaar begrepen lotelingen jaarlijks:

1^{0}. in Maart van hen, die ter volledige oefening moeten worden ingelijfd;

2^{0}. tusschen den 15^{den} Mei en den 15^{den} Junij van hen, die ter korte oefening moeten worden ingelijfd.

Voor de toepassing van art. 107 worden enz.

ART. **113.** Aan den geestelijke, den bedienaar van de godsdienst, den zendelingleeraar en den broederdiakoon van eene godsdienstige vereeniging, alsmede aan den student in de godgeleerdheid en den zendeling-kweekeling, die aan eene inrigting van onderwijs tot geestelijke, tot bedienaar van de godsdienst of tot zendelingleeraar wordt opgeleid, aan den proefbroeder, die tot broeder-diakoon van eene godsdienstige vereeniging wordt opgeleid, en aan den Roomsch-Katholieken ordebroeder, die tot eene binnen het Rijk gevestigde kloosterinrigting behoort, wordt door Ons, op zijne aanvrage, telkens voor één jaar, of, is het onvervuld gedeelte van den diensttijd minder dan een jaar, voor dat gedeelte ontheffing van de werkelijke dienst verleend.

Bij algemeenen maatregel van bestuur worden de in de vorige zinsnede bedoelde inrigtingen van onderwijs aangewezen, en wordt tevens bepaald, wie voor de toepassing der bepaling van die zinsnede voor geestelijke, bedienaar van de godsdienst, zendelingleeraar, broederdiakoon, student in de godgeleerdheid, zendeling-kweekeling, proefbroeder of Roomsch-Katholieke ordebroeder wordt gehouden.

Besluit van den 2^{den} December 1901. *Stbl.* n^{0}. 230, ***houdende voorschriften betreffende de uitvoering van de*** *Militiewet* 1901.

ART. **83.** Met opzicht tot de toepassing van de eerste zinsnede van art. 113 der wet worden beschouwd:

I. Als geestelijken of bedienaren van den godsdienst:

1^{0}. bij het Nederlandsch-Hervormd kerkgenootschap:

a. zij, die den rang van candidaat in de godgeleerdheid hebben bekomen;

b. zij, die tot proponent zijn bevorderd;

c. zij, die predikant of leeraar zijn bij eene kerkelijke gemeente.

II. Als zendelingleeraren:

zij, die overeenkomstig de statuten of reglementen van eene binnen het Rijk gevestigde, als rechtspersoon erkende godsdienstige vereeniging, bij die vereeniging de hoedanigheid van zendelingleeraar hebben verkregen en deze bediening voortdurend en met uitsluiting van iedere andere niet godsdienstige betrekking uitoefenen.

V. Als studenten in de godgeleerdheid:

1^{0}. voor het Nederlandsch-Hervormd kerkgenootschap:

zij, die onderricht in de godgeleerdheid ontvangen aan eene wettiglijk bestaande inrichting van hooger onderwijs, met het stellig gebleken voornemen om tot bedienaar van den godsdienst te worden opgeleid;

4^{0}. zij, die leerling zijn der 5de of der 6de klasse van een wettiglijk bestaand gymnasium en aan die inrichting onderwijs ontvangen in de Hebreeuwsche taal met het stellig gebleken voornemen om zich voor

te bereiden tot de studie der godgeleerdheid.

VI. Als zendelingkweekelingen: zij, die als zendelingkweekeling in eene daartoe door eene binnen het Rijk gevestigde, als rechtspersoon erkende godsdienstige vereeniging bestemde inrichting van onderwijs toegelaten zijn en aan die inrichting voortdurend onderricht ontvangen met het stellig gebleken voornemen om tot zendelingleeraar te worden opgeleid.

ART. **84.** Tot het afgeven van de bewijsstukken, vereischt om aanspraak te kunnen maken op ontheffing van den werkelijken dienst, overeenkomstig de eerste zinsnede van art. 113 der wet, zijn uitsluitend bevoegd:

I. Voor geestelijken of bedienaren van den godsdienst, *candidaten in de godgeleerdheid uitgezonderd:*

1°. bij het Nederlandsch-Hervormd kerkgenootschap:

het klassikaal bestuur, in welks ressort zij gevestigd zijn;

II. Voor zendelingleeraren:

het bestuur van de als rechtspersoon erkende godsdienstige vereeniging, waarbij zij hunne bediening uitoefenen;

V. Voor candidaten en studenten in de godgeleerdheid:

1°. bij het Nederlandsch-Hervormd kerkgenootschap:

de rector-magnificus van de universiteit, waar zij zich tot het leeraarsambt voorbereiden;

VI. Voor zendelingkweekelingen:

het bestuur van de als rechtspersoon erkende godsdienstige vereeniging, in wier inrichting van onderwijs zij tot zendelingleeraar worden opgeleid.

ART. **85.** De bewijsstukken, in artikel 84 van dit besluit vermeld, zijn ingericht overeenkomstig de bij dit besluit gevoegde modellen n°. 18, litt. A—X.

De daarop gestelde handteekeningen worden gewaarmerkt door den burgemeester der gemeente, waar de afgifte is geschied.

ART. **86.** De aan ons te richten aanvrage om ontheffing van den werkelijken dienst, vermeld in de eerste zinsnede van art. 113 der wet, wordt door den dienstplichtige, die ontheffing wenscht te bekomen, eigenhandig onderteekend en met het vereischte bewijsstuk ingeleverd bij den burgemeester der gemeente, binnen welke hij voor de militie is ingeschreven, en wel:

1°. in de laatste tien dagen van Januari door hem, bedoeld in de eerste zinsnede van art. 96 onder 1°. der wet, en in de laatste tien dagen van Maart, door hem, bedoeld in die zinsnede onder 2°.;

2°. door hem, die op een ander tijdstip ter inlijving bij de militie moet worden afgeleverd, binnen tien dagen na de dagteekening van den oproepingsbrief;

3°. door hem, die op nieuw van den werkelijken dienst wenscht ontheven te worden, in de laatste tien dagen der maand, op ééne na voorafgaande aan de maand waarin de duur van de verleende of laatstelijk verleende ontheffing eindigt;

4°. door den ingelijfde bij de militie, die voor het eerst voor ontheffing in aanmerking wenscht te komen, zoodra hij meent op ontheffing aanspraak te kunnen maken.

Het overgelegd bewijsstuk mag niet vroeger afgegeven zijn dan tien dagen vóór de inlevering er van bij den burgemeester.

ART. **89.** De dienstplichtigen, bedoeld onder 1°. van art. 86 van dit besluit, worden, zoolang op hunne aanvrage om ontheffing niet

is beschikt, niet ter aflevering aan de militaire autoriteit opgeroepen, noch naar de plaats van aflevering overgebracht.

De ter aflevering opgeroepen dienstplichtingen, bedoeld onder 2°. van art. 86 van dit besluit, behoeven, zoolang op hunne aanvrage om ontheffing niet is beschikt, niet op den tijd, in den hun bezorgden oproepingsbrief aangeduid, ter aflevering op te komen, noch naar de plaats van aflevering te worden overgebracht.

Is aan de in de beide vorige zinsneden bedoelde personen ontheffing van den werkelijken dienst verleend, dan geschiedt hunne inlijving eenvoudig op overgifte van uittreksels uit den staat, vermeld in art. 61 van dit besluit. Wordt hunne aanvrage om ontheffing niet ingewilligd, dan worden zij op de bij de wet voorgeschreven wijze ter aflevering opgeroepen of op nieuw opgeroepen, en vervolgens afgeleverd en ingelijfd.

MODEL n°. 18, litt. A.
Art. 113 der Militiewet 1901.

Nationale Militie.

Het Klassikaal Bestuur te . . . .
verklaart, dat . . . . . .
(geslachts- en voornamen
voluit geschreven)

(*eerste geval*)

tot proponent is bevorderd.

(*tweede geval*)

predikant is bij de Nederlandsch-Hervormde gemeente te . . . . .
. . . . . ., den . . . . . .
Het Klassikaal bestuur voornoemd,
N. N.
Praeses.
N. N.
Scriba.

Gezien voor legalisatie der handteekeningen van . . . . . .
. . . . . ., den . . . . . .
De burgemeester,
N. N.

MODEL n°. 18, litt. B.
Art. 113 der Militiewet 1901.

Nationale Militie.

De rector-magnificus van de
Rijks-
Gemeente-universiteit te . . . .
Vrije
verklaart, dat . . . .
(geslachts- en voornamen
voluit geschreven)

(*eerste geval*)

als student aan die universiteit is ingeschreven en, blijkens aangehechte verklaring van de/den hoogleeraren/leeraar . . . . ., werkelijk de theologische lessen aan genoemde inrichting van onderwijs volgt, en alzoo inderdaad onderricht in de godgeleerdheid ontvangt met het stellig gebleken voornemen om tot bedienaar van den godsdienst te worden opgeleid.

(*tweede geval*)

den rang van candidaat in de godgeleerdheid heeft bekomen.
. . . . . ., den . . . . . .
De rector voornoemd,
N. N.

Gezien voor legalisatie der handteekening van den hoogleeraar . . . .,
Rijks-
rector-magnificus aan de Gemeente-
Vrije
universiteit te . . . . . .
. . . . . ., den . . . . . .
De burgemeester,
N. N.

MODEL n⁰. 18, litt. S.
Art. 113 der Militiewet 1901.

Nationale Militie.

De rector van het gymnasium te ...... verklaart, dat .....
(geslachts- en voornamen voluit geschreven)
leerling is der $\frac{5de}{6de}$ klasse van dat gymnasium en aan deze inrichting onderwijs ontvangt in de Hebreeuwsche taal met het stellig gebleken voornemen om zich voor te bereiden tot de studie der godgeleerdheid.

......, den ......
De rector voornoemd,
N. N.

Gezien voor legalisatie der handteekening van ......
......, den ......
De burgemeester,
N. N.

MODEL n⁰. 18, litt. T.
Art. 113 der Militiewet. 1901.

Nationale Militie.

Het bestuur van de bij Koninklijk besluit van ...., n⁰. ....., als rechtspersoon erkende godsdienstige vereeniging ......
(naam der vereeniging en gemeente, waar deze gevestigd is) verklaart, dat ......
(geslachts- en voornamen voluit geschreven)
overeenkomstig de statuten of reglementen van genoemde vereeniging, bij die vereeniging de hoedanigheid van zendelingleeraar heeft verkregen en deze bediening voortdurend en met uitsluiting van iedere andere niet godsdienstige betrekking uitoefent.

......, den ......
Het bestuur voornoemd,
N. N.
Voorzitter,
N. N.
Secretaris,

Gezien voor legalisatie der handteekeningen van ......
......, den ......
De burgemeester,
N. N.

MODEL n⁰. 18, litt. U.
Art. 113 der Militiewet 1903.

Nationale Militie.

Het bestuur van de bij Koninklijk besluit van ...., n⁰. ....., als rechtspersoon erkende godsdienstige vereeniging ......
(naam der vereeniging en gemeente, waar deze gevestigd is) verklaart, dat ......
(geslachts- en voornamen voluit geschreven)
als zendeling-kweekeling aan de daartoe door genoemde vereeniging bestemde inrichting van onderwijs ...
(naam der inrichting en gemeente, waar deze gevestigd is)
voortdurend onderricht ontvangt met het stellig gebleken voornemen om tot zendelingleeraar bij voormelde vereeniging te worden opgeleid.

......, den ......
Het bestuur voornoemd,
N. N.
Voorzitter,
N. N.
Secretaris.

Gezien voor legalisatie der handteekeningen van ......
......, den ......
De burgemeester,
N. N.

(Wet op de Schutterijen, van 11 April 1827, art. 3: „Van deelneming in de dienst der Schutterijen worden vrijgesteld; *Onvoorwaardelijk*, enz. *Voorwaardelijk. c.*, enz., *d.* de geestelijken van alle gezindheden, zoolang zij niet van stand veranderen, *e.*. enz., *f.* de studenten in de Godgeleerdheid.")

VII.

WEDUWEN-PENSIOENEN.

De predikants-weduwen, aan welke van *rijkswege* pensioen wordt verleend, behooren bij hare aanvrage, die door de belanghebbenden zelve moet worden gedaan, bij adres op zegel, rechtstreeks aan H. M. de Koningin, over te leggen hare geboorte-akte, hare huwelijks-akte en de dood-akte van haren echtgenoot. Al deze akten moeten gezegeld zijn en *buitenlandsche* akten moeten vóór de inzending van het Nederlandsche zegel voorzien worden.

Bij verschillende K. B. is het rijkspensioen voor weduwen van predikanten, behoorende tot de Ned. Herv. Kerk, bepaald op *f* 100 's jaars; voor weduwen van de predikanten te Alkmaar, Amersfoort, Arnhem, (Assen?), Breda, Delft, Deventer, Gouda, Harlingen, 's Hertogenbosch, Hoorn, Kampen, Maastricht, Nijmegen, Schiedam, Sneek, Vlissingen, Zierikzee, Zutphen en Zwolle *f* 200; voor die te Dordrecht, Groningen, Haarlem, Leiden, Leeuwarden, Middelburg en Utrecht *f* 300; voor die te Amsterdam, 's Gravenhage en Rotterdam *f* 400.

Aan weduwen van Hervormde Predikanten in de Provincie Friesland wordt uit 's lands kas geen pensioen toegekend, maar wordt, wanneer de overleden pred. de daarvoor gestelde voorwaarden heeft vervuld, pensioen toegekend uit de *Friesche Predikants-Weduwen- en Weezenbeurs*, aan welke tot dat einde jaarlijks eene bepaalde som uit 's rijks schatkist wordt verstrekt, in overeenstemming met hetgeen van oude tijden af pleegt te geschieden. Volgens resolutiën der Staten van Friesland van 26 April 1651, 15 Febr. 1661 en 18 Maart. 1787 beliep de *vaste* toelage eerst *f* 1200, die vervolgens op *f* 2400, en na 1787 op *f* 3400 gebracht is. — Deze som is evenwel sedert 1856 niet meer evenredig aan het bedrag, 'twelk de betrokken weduwen uit 's lands kas zouden ontvangen, indien het landspensioen in Friesland, even als in andere Provinciën, personeel aan de weduwen werd toegekend. Om die reden wordt nu sedert gemeld jaar eene verhoogde Rijks-toelage, geëvenredigd aan de behoeften, jaarlijks aan gemelde beurs uitbetaald.

Het Rijkspensioen gaat in: voor de weduwen van als diensdoende overleden predikanten met den dag volgende op dien, waarop het gratiejaar is geëindigd, of zoo veel vroeger als het tijdstip waarop de belanghebbende van het gratiejaar, geheel belangeloos, afstand heeft gedaan en voor de weduwen van emeritipredikanten, die in het genot zijn geweest van Rijks-emeritaatspensioen, met den dag volgende op dien, waarop dat pensioen heeft opgehouden, zijnde den dag van overlijden. Als het pensioen niet wordt aangevraagd binnen het jaar waarop de aanspraak daarop is verkregen, gaat het pensioen eerst in met het kwartaal volgende op dat, waarin de aanvrage wordt gedaan. De weduwe heeft geen aanspraak op Rijkspensioen, wanneer het huwelijk eerst gesloten is na dat aan den overleden predi-

kant het emeritaat is verleend; of wanneer de predikant, buiten redenen welke aanspraak geven op Rijksemeritaatspensioen, afstand doet van zijne bediening.

Wed.-pensioenen. Verg. de Kon. Besluiten: van 16 April 1816, n⁰. 56, art. 7, en van 24 Sept. 1830, n⁰. 85 (voor zoo ver de Friesche weduwen betreft, art 3). Beide besluiten zijn medegedeeld door G. V. D. TUUK, *Handboek*, St. 1, bl. 84, en 1ste verv., bl. 179. *Zie ook* VAN ALPHEN, *Nieuw Kerkelijk Handboek.*

VIII.

HET FONDS STEIJN-SCHELLINGER.

Douairière Mr. P. STEIJN, geb. SCHELLINGER, heeft bij testament van 26 Januari 1774 een minimum van 50 aandeelen bepaald, ieder groot *f* 200 's jaars, ten behoeve van predikants- en officiers-weduwen, ieder tot een gelijk getal. Onder de voorwaarden voor het genot daarvan behoort:

a. dat de weduwe moet belijdenis gedaan hebben van de Gereformeerde Godsdienst, zoo als in de publieke Kerk dezer landen gebruikelijk is.

b. dat de Weduwe, behalve hetgeen zij als predikants- of officiersweduwe geniet (d. i. behalve pensioenen, kindergelden en toelagen uit fondsen, beurzen, weduwen- of weezenkassen, welke in die hoedanigheid worden genoten), *uit eenigerhande hoofde geen vijfhonderd gulden 's jaars inkomen heeft.* Voor predikants-weduwen wordt bovendien nog vereischt: *dat de man in dienst bij de Nederduitsche gemeente in een der provinciën van de Vereenigde Nederlanden of het ressort van H. Hoogmogenden is beroepen, en ook dadelijk geweest, en als bedienaar van Gods woord gedurende zijn dienst is overleden.*

De begeving geschiedt door den Minister van Financiën, tot wien mitsdien de aanvragen, op gezegeld papier geschreven, moeten worden gericht.

(VAN ALPHEN, *Nieuw Kerkelijk Handboek.*)

ALPHABETISCH REGISTER.

A.

C.

D.

E.

H.

I.

J.

K.

M.

N.

P.

Q.

T.

VERBETERING.

Bladz. 85, 1e kolom, aant. 4 moet in den tweeden regel gelezen worden 16 Juli 1817, in plaats van 16 Juli 1887.

NAAMREGISTER.

Douwes, Jan
Kerkelijk wetboek.

